

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БОРИСОВ ОЛЕКСІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 81'42'44 : [811.111+811.161.2]

ДИСЕРТАЦІЯ

ТИПОЛОГІЯ БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ
ДІАЛОГОВИХ ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИК

10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство
035 – Філологія

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

О.О. Борисов

Науковий консультант

Корольова Алла Валер'янівна,
доктор філологічних наук, професор

Київ – 2017

АНОТАЦІЯ

Борисов О.О. Типологія британських та українських діалогових дискурсивних практик. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 10.02.17 – “Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” (035 – Філологія). – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2017.

Дисертація присвячена встановленню типології та характеристиці етнокультурної специфіки британських та українських діалогових дискурсивних практик.

У дисертації уперше розроблено нову теоретико-методологічну концепцію для встановлення типології британських та українських діалогових дискурсивних практик: форматної (усний, писемний, віртуальний тип діалогу), генезисної (природно-побутовий та соціальний (з його різновидами) тип діалогу) і жанрової (первинний і вторинний тип діалогу). Запропоновано нове розуміння діалогу як універсального та водночас етнокультурно-маркованого динамічного складного когнітивно-дискурсивно-комунікативного конструкта, який відтворюється у відношеннях інформаційного обміну та впливу комунікантів у різноформатних, різногенезисних і різножанрових діалогових дискурсивних практиках, й уточнено його визначення як інформаційно-асиметричної події, що процесуально розкривається в обмеженні взаємної свободи партнерів через постійну корекцію комунікативної поведінки один одного. *Визначено* гіперо-гіпонімічні відношення між ключовими термінами дисертації: “комунікація” / “діалог” / “дискурс” / “дискурсивна практика” / “мовленнєвий жанр”.

Запропоноване нове для сучасних зіставно-типологічних студій трактування терміна “параметризація”, що передбачає дослідження мови як ідеалізованої системи людської когніції, яка забезпечує продукування діалогічних текстів, зумовлених форматом і жанром спілкування. Параметризація є поліпарадигмальною методичною процедурою дискретизації й типологізації національних діалогових систем, яка передбачає три етапи: 1) реконструкцію

прототипного вербального та невербального компонентів фреймових структур різноформатних і різножанрових етнічних діалогів; 2) обчислення прототипного інтеракційного домінування діалогу в первинних мовленнєвих жанрах; 3) визначення конститутивних ознак етнічної ситуації діалогу та побудову його модульної інформаційної моделі. Процедуру здійснено на основі диференціації діалогу у британській та українській лінгвокультурах за трьома типами: за форматом (усний, писемний, віртуальний), походженням (природний, соціальний) та жанром (первинний, вторинний).

Доведено гіперсистемний характер діалогу як універсальної когнітивно-дискурсивної моделі людської свідомості. Розкрито системний характер діалогу, що складається із взаємопов'язаних відкритих підсистем усної, писемної та віртуальної комунікації, що відрізняються якісною, кількісною та процесуальною лінгвокультурною специфікою. Така етномаркована актуалізація свідчить про відкритість, динамічність та функціональність діалогової системи, яка обмінюється інформаційними стимулами із зовнішнім середовищем реалізації комунікації (дискурсивними практиками) і за рахунок цього зворотного зв'язку самоорганізується, саморегулюється й розвивається.

Виявлено базову підсистему усної природно-побутової комунікації, чії жанри (розмова, бесіда, суперечка, сварка) є основою для формування всіх інших жанрів форматів соціальної взаємодії. Спільність підсистем виявляється в їхній структурі (компонентній, рівневій, модульній), порепліковій організації за моделлю "стимул-реакція", доступі кожної до арсеналу мовних, мовленнєвих та невербальних засобів комунікації лінгвокультури, в якій вони реалізуються.

Як показав аналіз, усний формат британських та українських природно-побутових діалогових дискурсивних практик реалізується такими первинними мовленнєвими жанрами, як *розмова, бесіда, суперечка, сварка*. У діалогах обох культур домінують прості типи речень (англ. 88,3%; укр. 74,8%) з активним уживанням розмовних одиниць (англ. 84,4%; укр. 71,7%), вульгаризмів (англ. 7,2%; укр. 18,3%), еліпсису (англ. 42,8%; укр. 36,9%), лексичних (англ. 11,4%; укр. 11,5%) і синтаксичних (англ. 10,9%; укр. 8,9%) повторів.

Відмінним є активне вживання в діалогах британської культури прикметників характеристики одного іменника (англ. 54,2% / укр. 12,9%), а української – одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки (англ. 11,5% / укр. 63,2%) та емоційно забарвлених висловлень (англ. 16,2% / укр. 22,6%).

Усний формат соціально-політичних дискурсивних практик представлено, зокрема, такими вторинними мовленнєвими жанрами, якими є *інтерв'ю, ток-шоу, політичні дебати*. У дисертації адаптовано дефініцію терміна “зіркове інтерв'ю” до ключових положень ЗМІ в Україні – демократичності й незалежності, на засадах яких конструюється мовленнєвий жанр “бесіди” кореспондента з видатною особистістю в режимі “запитання-відповідь” і транслюється, переважно наживо.

Усний формат соціально-політичних дискурсивних практик демонструє тенденцію до збільшення кількості складних речень (англ. 43,3%; укр. 36,3%), лексичних (англ. 17%; укр. 13,8%) і синтаксичних (англ. 19,4%; укр. 17,3%) повторів та зменшення еліпсису (англ. 12,8%; укр. 17,4%); характеризується наявністю термінологічної (англ. 66,3%; укр. 58%) та розмовної (англ. 24,1%; укр. 32,3%) лексики, займенників 1-ої особи множини (англ. 80,5%; укр. 75,9%), однорідних членів речення (англ. 21,8%; укр. 19,4%). Етномаркованим є більший відсоток емоційних висловлень у діалогах української спільноти (англ. 15 % / укр. 21,8%).

Писемний формат соціально-побутових дискурсивних практик є найменш емоційно-забарвленим (англ. 8,7%; укр. 13,6%). Спільними характеристиками таких діалогів є кооперативність (англ. 95,2%; укр. 94,3%) та відсутність мовленнєвих актів промісивів і менасивів. Типовим є функціонування розмовної (англ. 27,5%; укр. 27,8%) та термінологічної (англ. 65,6%; укр. 65,9%) лексики, а також уживання займенників 1-ої особи множини (англ. 52,5%; укр. 41,8%), еліпсису (англ. 26,1%; укр. 19,9%), однорідних членів речення (англ. 13,7%; укр. 22,9%). Відмінним – наявність вульгаризмів у британських листах (англ. 3,8%) та одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки – в українських (укр. 26,2%).

Віртуальний формат соціального діалогу містить переважно розмовну лексику (англ. 48,8%; укр. 63,6%), сленгізми (англ. 26,4%; укр. 17,4%) та прості речення (англ. 62,9%; укр. 61,4%). Кількісно неоднаковим є функціонування

еліпсису (англ. 49,3% / укр. 38,1%), займенників 1-ої особи множини (англ. 57,1%/ укр. 46%), апозиопезису (англ. 12,2% / укр. 24,3%), прислівників розмовного мовлення (англ. 20,5% / укр. 10,5%), одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки (англ. 6% / укр. 30,7%) й емоційних висловлень (англ. 12,1% / укр. 27%).

Реконструйована на сучасному британському та українському лексикографічному матеріалі, концептуальна модель діалогу представлена етнокультурними та етноментальними модифікаціями фреймів *DIALOGUE* та *ДІАЛОГ*, що мають спільну акціонально-посесивну конфігурацію. Відмінним є те, що в британській лінгвосвідомості концепт *DIALOGUE* містить інформацію про групи комунікантів, які беруть участь у діалозі, котрий, до того ж, розгортається навколо вирішення проблеми. В українському концепті *ДІАЛОГ* міститься інформація про повідомлення в діалозі фактів щодо предмета розмови. Аналіз дискурсивних практик дає ґрунт для структурно-інформаційного вирівнювання фреймів концептів. Інформаційне наповнення слотів фрейму демонструє як спільність (знання про наявність різних форматів і жанрів діалогу, типові кількісні та якісні ознаки мовців тощо), так і відмінність (зокрема, знання про кількість мов, що використовуються як базові, преференційні чи недоречні у визначених ситуаціях лексичні, синтаксичні та стилістичні засоби тощо).

Обчислений рівень інтеракційного домінування у первинних мовленнєвих жанрах є незначним, особливо в розмові (типово коливається в діапазоні ІР-різниця=0-0,5 (англ. ІР-різниця=0-0,4, укр. ІР-різниця=0-0,5)) та бесіді (діапазон ізоморфно розширюється – ІР-різниця=0-1 (англ. ІР-різниця=0-0,9, укр. ІР-різниця=0-1)). Ізоморфним є діапазон цього рівня в суперечках (ІР-різниця=0,2-1,5 (англ. ІР-різниця=0,2-1,2, укр. ІР-різниця=0,2-1,5)) та найбільше – у сварках (ІР-різниця=0,1-1,6 (англ. ІР-різниця=0,1-1,6, укр. ІР-різниця=0,1-1,5)), що демонструє тенденцію до монологізації діалогів.

Системність діалогу унаочнюється в інформаційно-владній моделі, яка складається з низки модулів (адресант та адресат як носії дискурсивної влади, текст як інструмент реалізації влади, інтеріоризоване комунікантами буття, етнічна семіосфера, семіотичний універсум), що перебувають у відносинах

інформаційно-енергетичного взаємообміну та взаємовпливу. Стимулом до ініціювання діалогу виступає спонукання адресата до задоволення потреб адресанта – основою комунікації виступають відносини керування-підкорення. Взаємодія модулів відображає динамічні й статичні взаємозв'язки елементів діалогу як мобільної системи, що самоорганізується та породжує емерджентний лінгвосеміотичний результат – текст.

Зіставно-типологічний аналіз діалогових дискурсивних практик усного, писемного та віртуального спілкування у британській та українській лінгвокультурах показав, що базовою для них є акціонально-посесивна когнітивна модель діалогу, що визначає організаційні, регулятивні й динамічні особливості людської комунікації, пореплікове розгортання в режимі “стимул-реакція” і демонструє тенденцію до кооперативності. Відмінним є те, що діалог у британській лінгвокультурі характеризується лексикою підвищеного регістру мови (англ. 38,3% та укр. 34,7%) та прикметниками характеристикації одного іменника (англ. 28,9% та укр. 12,8%), в українській – активністю одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки (англ. 5,2% та укр. 33,6%) та більшою емоційністю, що пояснюємо особливостями менталітету британців та українців і граматичною будовою англійської і української мов.

Практичне значення одержаних результатів дослідження вбачається в можливості використання його результатів у зіставно-типологічних дослідженнях, а також у викладанні основ порівняльної типології англійської та української мов, сучасної української літературної мови, теорії комунікації, соціолінгвістики, лінгвопрагматики, когнітивної лінгвістики, стилістики. Результати дослідження можуть прислужитися представникам мас-медійної сфери, дипломатичним службам, правоохоронним органам (підготовка перемовників для запобігання конфліктних ситуацій) та іншим фахівцям, що спеціалізуються у сфері комунікації.

Ключові слова: діалогові дискурсивні практики, усний/писемний/віртуальний формати діалогу, природно-побутовий / соціальний типи діалогу, первинні / вторинні мовленнєві жанри діалогу.

ABSTRACT

Borysov O.O. The Typology of British and Ukrainian Dialogical Discourse Practices. – Qualifying Academic Paper. Manuscript.

Thesis for a Doctoral Degree in Philology, Specialty 10.02.17 – Comparative, Historical and Typological Linguistics. – National Pedagogical Dragomanov University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2017.

The thesis is devoted to typological categorization of British and Ukrainian dialogical discourse practices and ascertainment of their characteristic features.

A new theoretical-methodological conception for the format (oral, written and virtual types of dialogue), genesis (natural-everyday, social with its subtypes) and genre (primary, secondary) typology of British and Ukrainian dialogical discourse practices has been worked out. The dialogue is viewed as a universal complex dynamic cognitive-communicative-discourse construct that finds its realization in various social situations of information exchange between language speakers. In particular, it reveals its linguocultural specificity in discourse practices of British and Ukrainian ethnic groups. The informational-asymmetrical nature of the dialogue revealed in partners' mutual freedom restriction through the constant coordination of each other's actions in communication has been established. The hypo-hyperonym relations between the key terms of the thesis, namely communication, dialogue, discourse, discourse practice, speech genre have been cleared out.

A new understanding of the term “parameterization” that presupposes language investigation as an ideal system of human cognition and its constitutive role in dialogical texts production has been proposed for the contrastive-typological investigation. The latter is a polyparadigm methodological procedure of decomposition and classification of the national dialogical systems. The procedure presupposes three stages: 1) reconstruction of the prototypical verbal and non-verbal components of the frame structures of the ethnic dialogues of different formats and genres; 2) calculation of the prototypical interactional dominance in the dialogues of the primary speech genres; 3) establishment of the constitutive features of the ethnic dialogical situation and its module informational model development. The parameterization of the dialogue

in the British and Ukrainian discourse practices has been carried out on the basis of its three types differentiation – the form (oral, written, virtual), genesis (natural-everyday, social) and genre (primary, secondary).

The hypersystem character of the dialogue as a universal cognitive-discursive model of man's conscience has been established. Dialogical discourse practice proves to be a hypersystem that consists of the interconnected open subsystems of the oral, written and virtual communication that differ in their qualitative, quantitative and procedural parameters. Such an ethnic realization testifies to the openness, dynamism and functionality of the dialogue system that exchanges informational stimuli with the outer reality of communication realization (namely discourse practices) and for the reason of this feedback it adjusts, organizes itself and develops.

The comparative analysis reveals that among the common features of these subsystems are their structure (component, level and module), “stimulus-reaction” pattern, and an access to the inventory of language, speech and non-verbal means of communication elaborated within the particular linguoculture. It has been established that the subsystem of the oral natural communication is the basic one for the oral, written and virtual social communication types, thus its genres (the conversation, the talk, the argument and the quarrel) generate all the other genres of the social interaction formats.

The oral format of the British and Ukrainian natural everyday dialogical discourse practices is realized in such primary genres as conversation, talk, argument and quarrel. Simple declarative sentences dominate in the dialogues of both cultures (Eng. 88,3%; Ukr. 74,8%). The isomorphic feature is also that it is colloquial and vulgar units that are very intensively used out of the stylistically coloured lexicon of the languages (Eng. 84,4%; Ukr. 71,7%). The ellipsis (Engl. 42,8%; укр. 36,9%), lexical (Engl. 11,4%; Ukr. 11,5%) and syntactical (Engl. 10,9%; Ukr. 8,9%) repetitions are the most actively used elements among the units of stylistic syntax. Allomorphic is that the adjectives characterizing the noun (Engl. 54,2% / Ukr. 12,9%) are more peculiar of the British dialogue and the lexical units with the suffixes of subjective evaluation (Engl. 11,5% / Ukr. 63,2%) are more characteristic of the Ukrainian one. More than that,

a greater number of emotional utterances is used in the Ukrainian dialogue (Engl. 16,2%/Ukr. 22,6%).

The oral format of socio-political dialogical discourse practices is realized in such secondary genres as interview, talk-show and political debates. More than that, a term “star interview” has been adapted in the thesis on the basis of the key ideas of mass media in Ukraine, namely democracy and independence. It is viewed as a talk of the journalist with a famous personality in the question-answer register covered by mass media, mostly online. In comparison to the oral natural dialogue a number of composite sentences (Engl. 43,3%; Ukr. 36,3%), lexical (Engl. 17%; Ukr. 13,8%) and syntactical (Engl. 19,4%; Ukr. 17,3%) repetitions prevail. Isomorphic is also an active use of terminology (Engl. 66,3%; Ukr. 58%), colloquialisms (Engl. 24,1%; Ukr. 32,3%) as well as of homogeneous parts of the sentence (Engl. 21,8%; Ukr. 19,4%), stylistically used pronouns in plural (Engl. 80,5%; Ukr. 75,9%). The Ukrainian dialogues tend to be more emotional (Engl. 15,4% / Ukr. 21,8%).

The written format of social everyday dialogical discourse practices is realized in such secondary genres as question letters, comment letters and confession letters. It's one of the least emotionally coloured among all the formats of Ukrainian and British dialogical communication (Engl. 8,7%; Ukr. 13,6%). The common features of such dialogues are cooperativity (Engl. 95,2%; Ukr. 94,3%) and the absence of such speech acts as a promissive and a menacive. Typical for them is functioning of colloquial (Engl. 27,5%; Ukr. 27,8%) and terminological (Engl. 65,6%; Ukr. 65,9%) lexicon as well as stylistic usage of personal pronouns in plural (Engl. 52,5%; Ukr. 41,8%), ellipsis (Engl. 26,1%; Ukr. 19,9%) and homogeneous parts of the sentence (Engl. 13,7% / Ukr. 22,9%). Allomorphic is that British dialogues contain vulgarisms (3,8%) and are characterized by the absence of the units with the suffixes of subjective evaluation that are actively used in Ukrainian letters (26,2%).

The virtual format of social dialogical discourse practices is realized in such secondary speech genres as blog, chat, forum. Characteristic of it is the usage of colloquialisms (Engl. 48,8%; Ukr. 63,6%) and slangisms (Engl. 26,4%; Ukr. 17,4%). The interactions are formatted by simple sentences (Engl. 62,9%; Ukr. 61,4%).

Communication is filled with personal pronouns in plural used with stylistic purposes (Engl. 57,1%; Ukr. 46%). The syntax stylistics demonstrates common features in the usage regularity of ellipsis (Engl. 49,3% / Ukr. 38,1%), aposiopesis (Engl. 12,2% / Ukr. 24,3%), adverbs of colloquial speech (Engl. 20,5% / Ukr. 10,5%), the units with the suffixes of subjective evaluation (Engl. 6% / Ukr. 30,7%). The dialogues are more emotionally coloured in comparison to the British ones (Engl. 12,1% / Ukr. 27%).

The information models of the British and Ukrainian dialogue reveal themselves in the meanings of the lexemes naming ethnically modified invariant DIALOGUE and ДІАЛОГ frames that possess a common action-possession structure. Yet in the British lingual mind the concept DIALOGUE contains the information about the dialogue being a means of some problem solution, whereas in the Ukrainian language cognitive space the facts about the object of the dialogue are foregrounded in the concept ДІАЛОГ. The analysis of discourse practices gives the grounds for the structural-informational levelling of the frames of the concepts. The informational filling of the frame slots demonstrates both isomorphism (e.g., knowledge about different dialogical formats and genres, typical quantitative and qualitative features of the subjects of dialogical systems, etc.) and allomorphy (e.g., information about a number of languages that are used as basic ones in the dialogue, situationally preferential or unbecoming lexical, syntactical, stylistic communication means, etc.).

The level of interactional dominance of the primary speech genres is not great. First of all, it concerns the conversation (the dominance is within the diapason of IR-difference=0-0,5 (Engl. IR-difference=0-0,4, Ukr. IR-difference=0-0,5)) and the talk (the diapason similarly expands: IR-difference=0-1 (Engl. IR-difference=0-0,9, Ukr. IR-difference=0-1)). Common is also the fact that the diapason of this level in the argument (IR-difference=0,2-1,5 (Engl. IR-difference=0,2-1,2, Ukr. IR-difference=0,2-1,5)), and, especially, in the quarrel (IR-difference=0,1-1,6 (Engl. IR-difference=0,1-1,6, Ukr. IR-difference=0,1-1,5)) is more expanded, which testifies to the greater activity of one of the interlocutors as for grasping communicative initiative.

The system of the dialogue can be presented in the informational model that consists of a number of modules (the addresser and addressee as the producers of

dialogical discourse practices, the text, the cognized reality, ethnic semiosphere, semiotic universe) that are in the relations of information-energetic exchange and influence. The stimulus of dialogue initiation is an inducement of the addressee to satisfy the addresser's needs as the relations of subordination are the basis for the process of communication. The interaction of the modules reflects dynamic and static connections of the dialogue elements as a mobile system that organizes itself and produces the text as a linguosemiotical result of its functioning.

A number of common features of the oral, written and virtual dialogue in the British and Ukrainian linguocultures have been revealed. Among them are the basic action-possession cognitive model that determines the organizational, regulative and dynamic peculiarities of dialogue interaction; and the dominance of cooperation tactics, as well as the speech act of assertion, ellipsis and colloquial units.

The distinguishing is the fact that the British dialogue is less emotive, saturated with stylistically elevated lexemes (Engl. 38,3% / Ukr. 34,7%) (namely terminology and bookish words) and adjectives characterizing the noun (Engl. 28,9% / Ukr. 12,8%) whereas the Ukrainian dialogue is more emotive and is filled with the lowered lexicon (namely colloquial, slang, dialectal and vulgar words), as well as units with the suffixes of subjective evaluation (Engl. 5,2% / Ukr. 33,6%) explained by the mentality peculiarities of British and Ukrainians as well as languages grammar structure.

The practical value of the results of the investigation is that they can be used in contrastive-typological researches as well as in Comparative Typology as well as Lexicology of the present-day English and Ukrainian, the present-day Ukrainian, Theory of Communication, Sociolinguistics, Linguopragmatics, Cognitive Linguistics, Stylistics studies. They can also be applied in the courses of Text Linguistics, Discourse Studies and Practical English. Moreover, these results can be useful for mass-media representatives, diplomatic services and other specialists in the sphere of systems of communication.

Keywords: dialogical discourse practices, oral/written/virtual formats of dialogue, natural everyday / social types of dialogue, primary / secondary speech genres of dialogue.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Борисов О. О. Когнітивно-інформаційна параметризація діалогу у британських та українських різножанрових дискурсивних практиках: монографія / відп. ред. А. В. Корольова. Чернігів : Десна Поліграф, 2016. 376 с.

2. Борисов О. О. Буттєві та соціокультурні аспекти протікання сучасного англійського та українського діалогічного дискурсу. *Мовні та концептуальні картини світу* : зб. наук. праць / відп. ред. А. Д. Белова. Київ : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2014. Вип. 47 (1). С. 131–138.

3. Борисов О. О. Інформаційний взаємовплив у сучасній британській та українській електронній бесіді. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”. Серія “Філологічна”* : зб. наук. праць / уклад. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2014. Вип. 44. С. 49–51.

4. Борисов О. О. Інформаційний взаємовплив у сучасній британській та українській електронній розмові. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики* : зб. наук. праць / відп. ред. Н. М. Корбозерова. Київ : Логос, 2014. Вип. 25. С. 34–44.

5. Борисов О. О. Комунікативна ситуація суперечки в британському та українському діалогічному дискурсі. *Studia Linguistica* : зб. наук. праць / відп. ред. І. О. Голубовська. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. С. 303–307.

6. Борисов О. О. Лінгвальні особливості британського та українського діалогічного дискурсу у чаті. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”. Серія “Філологічна”* : зб. наук. праць / уклад. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2014. Вип. 48. С. 40–43.

7. Борисов О. О. Діалог як іманентна форма мислення. *Studia Philologica* : зб. наук. праць / гол. ред. І. Р. Буніятова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. Вип. 4. С. 60–64.

8. Борисов О. О. Діалогічний спосіб суспільного буття. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”. Серія “Філологічна”* : зб. наук. праць / уклад. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2015. Вип. 58. С. 3–5.

9. Борисов О.О. Ізоморфні та аломорфні риси конструювання діалогу у британських та українських парламентських дебатах. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”. Серія “Філологічна”* : зб. наук. праць / уклад. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2015. Вип. 59. С. 28–31.

10. Борисов О. О. Комунікативна ситуація сварки у британському та українському діалогічному дискурсі. *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. наук. праць / відп. ред. А. Д. Белова. Київ : ВПЦ “Київський університет”, 2015. Вип. 51. С. 89–96.

11. Борисов О. О. Листи до редакції у британському та українському електронному публіцистичному медіа-середовищі. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”. Серія “Філологічна”* : зб. наук. праць / уклад. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2015. Вип. 53. С. 32–35.

12. Борисов О. О. Мовні особливості діалогічного мовлення у британських та українських форумах. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія “Філологічні науки”* : зб. наук. праць / гол. ред. О. А. Бабелюк. Дрогобич : Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка, 2015. № 4. С. 17–22.

13. Борисов О. О. Синтаксис впливу у діалогічному мовленні британських та українських користувачів блогів. *Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія”* : зб. наук. праць / відп. ред. І. В. Ступак. Одеса : Видавничий дім “Гельветика”, 2015. № 17, Т. 1. С. 126–128.

14. Борисов О. О. Структурно-композиційні особливості британського та українського телеінтерв'ю. *Наукові записки Національного університету*

“Острозька Академія”. Серія “Філологічна” : зб. наук. праць / уклад. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2015. Вип. 56. С. 50–52.

15. Борисов О. О. Фазовість розгортання діалогічної взаємодії у британському та українському ток-шоу. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія* : зб. наук. статей / відп. ред. Н. Г. Єсипенко. Чернівці : ЧНУ, 2015. Вип. 751. С. 135–144.

16. Борисов О. О. Листи-зізнання у британському та українському електронному публіцистичному медіа-середовищі. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”. Серія “Філологічна”*: зб. наук. праць / уклад.: І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2016. Вип. 61. С. 23–25.

17. Борисов О. О. Невербальна комунікація під час британських та українських парламентських дебатів. *Studia Philologica* : зб. наук. праць / гол. ред. І. Р. Буніятова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. Вип. 6. С. 48–51.

18. Борисов О. О. Типологія адресата в сучасному діалогічному дискурсі (на матеріалі британських та українських ток-шоу). *Studia Philologica* : зб. наук. праць / гол. ред. І. Р. Буніятова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. Вип. 5. С. 80–83.

19. Борисов О. О. Стратего-тактичні та актомовленнєві особливості впливу в британській та українській віртуальній комунікації (на матеріалі діалогів чатів, блогів та форумів). *Science and Education a New Dimension: Philology* / ed. Dr. Xenia Vamos. Budapest, 2015. III (16). Iss. 70. P. 36–40. ISSN 2308-5258.

20. Борисов А. А. Морфолого-стилистические и лексические особенности британских и украинских телеинтервью: сравнительный аспект. *Science and Education a New Dimension : Philology* / ed. Dr. Xenia Vamos. Budapest, 2016. IV (21). Iss. 80. P. 16–20. ISSN 2308-5258.

21. Борисов А. А. Прагматические особенности британского и украинского ток-шоу: сравнительный аспект. *Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н. А. Добролюбова* : сб. науч. статей /

отв. ред. Б.А. Жигалев. Нижний Новгород : НГЛУ, 2016. Вып. 34. С. 11–20. ISSN 2072-3490.

22. Borysov O. O. Lexical Peculiarities of Dialogical Genres of Chat, Blog and Forum in British and Ukrainian Internet Space: a Comparative Aspect. *Path of Science. Philology* : electronic journal / ed. A. Kataev. Kharkiv, 2016. Vol. 2. (10). Pp. 4.1.–4.4. URL : <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/226>. ISSN 2413-9009.

23. Борисов А. А. Лексические особенности британских и украинских писем-вопросов в редакцию. *Лингвокультурное образование в системе вузовской подготовки специалиста* : сб. науч. трудов / отв. ред. В. Ф. Сатинова. Брест : БрГУ имени А. С. Пушкина, 2017. С. 118–122. ISSN 2519-4593.

24. Борисов О. О. Зіставний аналіз фреймових структур концептів британських та українських діалогічних жанрів усного природного формату спілкування. *Path of Science. Philology* : electronic journal / ed. A. Kataev. Košice, 2017. Vol. 3 (2). Pp. 3.1.–3.5. URL : <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/293/350>. ISSN 2413-9009.

Публікації, які засвідчують апробацію результатів дисертації:

25. Борисов О. О., Ботвинко К. С. Функціональні особливості “зіркового інтерв’ю” (на матеріалі сучасних англомовних публіцистичних видань). *Актуальні питання філології* : зб. наук. праць / відп. ред. Л. Ф. Омельченко. Київ : КиМУ, 2012. Вип. 3. С. 35–43.

26. Борисов О. О., Фурс Т. І. Гендерні особливості мовлення Джима Кері та Камерон Діаз у “зірковому” інтерв’ю (на матеріалі відеоматеріалів інтерв’ю з акторами Голівуду). *Актуальні питання філології* : зб. наук. праць / відп. ред. Л. Ф. Омельченко. Київ : КиМУ, 2013. Вип. 3. С. 25–33.

27. Борисов О. О., Васильєва О. Г. Екстралінгвальні параметри діалогічної взаємодії. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету* : зб. наук. праць / відп. ред. В. О. Дятлов. Чернігів : ЧНПУ, 2014. Вип. 119. С. 27–30.

28. Борисов О. О. Комунікативний дискурс суспільства і діалогіка: лінгвофілософський аспект. *Наукові студії – XXI (культура, освіта – антропоцентричні парадигми і сучасний світ). Філологія* : зб. наук. праць / гол. ред. Р. В. Болдирев. Київ : МІЛЕНІУМ, 2015. Вип. 5. Т. 7. С. 1–12.

29. Борисов О. О. Реципієнт повідомлення в сучасному діалогічному дискурсі (на матеріалі британських та українських жанрів соціального типу усної комунікації). *Здобутки та перспективи розвитку сучасного мовознавства* : міжнар. зб. наук. праць / відп. ред. А. А. Калита. Київ : НТУУ “КПІ”, 2015. С. 135–143.

30. Борисов О. О. Комунікативний вплив в аналоговій комунікації (на прикладі британської та української лінгвокультур). *Релігія. Філософія. Культура* : зб. наук. праць / відп. ред. М. Б. Богун. Чернігів : ЧНПУ, 2016. С. 198–203.

31. Борисов А. А. Стилистика синтаксиса как аспект влияния на собеседника в дискурсе устных жанров британской и украинской коммуникации социального формата. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe : Filologia* / ed. A. Barczuk. Warszawa : Aleja Jerozolimskaya, 2015. № 3. Р. 118–123.

32. Борисов А. А. Властно-типологический анализ диалога (на материале британского и украинского устного жанра разговора). *Современные технологии обучения иностранным языкам* : сб. науч. тр. / отв. ред. Н. С. Шарафутдинова. Ульяновск : УлГТУ, 2016. С. 196–201.

33. Борисов А. А. Фактор аудитории в коммуникативной ситуации британского и украинского ток-шоу. *Лингвокультурное образование в системе вузовской подготовки специалиста* : сб. науч. трудов / отв. ред. В. Ф. Сатинова. Брест : БрГУ имени А. С. Пушкина, 2016. Т. 1. № 1 (9). С. 110–115.

34. Борисов О. О., Клановець А. Ю. Діалог як специфічний вид дискурсу. *Мова. Культура. Комунікація* : матеріали І-ї Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 16 квітня 2010 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ, 2010. С. 8–11.

35. Борисов О. О., Васильєва О. Г. Комунікація як міжособистісна взаємодія. *Мова. Культура. Комунікація : Семіосфера у динаміці* : матеріали ІІ Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 28 квітня 2011 р.) / МОН України. Чернігів :

ЧНПУ, 2011. С. 13–15.

36. Борисов О. О., Васильєва О. Г. Поле адресата як складова інтерсуб'єктної комунікації. *Мова. Культура. Комунікація : На перехресті світів* : матеріали III Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 26 квітня 2012 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ, 2012. С. 15–18.

37. Борисов О. О., Васильєва О. Г. Комунікативна ситуація як компонент діалогічної взаємодії. *Мова. Культура. Комунікація : Образ майбутнього у картинах світу та знакових системах* : матеріали IV Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 25 квітня 2013 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ, 2013. С. 5–8.

38. Борисов А. А. Диалог как коммуникативная интеракция. *Коммуникативные аспекты современной лингвистики и лингводидактики* : материалы Международ. науч. конф., (Волгоград, 18 октября 2013 г.). Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2013. С. 221–225.

39. Борисов О. О. Компонентна дискретизація комунікативної ситуації. *Полілог культур: освітній і культурологічний аспекти* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців, (Чернігів, 25 березня 2014 р.). Чернігів : ЧНПУ, 2014. С. 4–6.

40. Борисов О. О. Графіко-фонетичні та морфологічні стилістично марковані засоби комунікативного впливу в британських та українських блогах. *Сучасні дослідження мови та літератури* : матеріали українсько-російської школи-конференції молодих учених, (Донецьк, 26–29 березня 2014 р.) / МОН України. Донецьк : ДонНУ, 2014. С. 43–46.

41. Борисов О. О. Комунікативна особистість та вплив у діалогічному дискурсі. *Мова в професійному вимірі : комунікативно-культурний аспект* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Харків, 17–18 грудня 2014 р.) / МОН України. Харків : НУЦЗУ, 2014. Ч. I. С. 31–33.

42. Борисов О. О. Природа інформаційного впливу у дискурсивних практиках. *Мова. Культура. Комунікація: Дослідження мови та літератури у глобалізованому світі*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., (Чернігів, 24–25 квітня 2015 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2015. С. 18–22.

43. Борисов А. А. Лексические особенности британских и украинских писем-отзывов в редакцию. *Актуальные вопросы германской филологии и лингводидактики* : материалы XX Междунар. науч.-практ. конф., (Брест, 26 февраля 2016 г.). Брест : Альтернатива, 2016. С. 57–59.

44. Борисов О. О. Перцептивний аспект діалогічної взаємодії (на матеріалі британського та українського дискурсу). *Мова. Культура. Комунікація : Інноваційні підходи до вивчення мов та літератур* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., (Чернігів, 22–23 квітня 2016 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2016. С. 10–12.

45. Борисов О. О. Стилїстика синтаксису британських та українських листів-запитань до редакції. *Мови професійної комунікації : лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 21 квітня 2016 р.) / МОН України. Київ : Кафедра, 2016. С. 29–30.

46. Борисов А. А. Сопоставительный анализ фреймовых структур концептов британских и украинских речевых жанров рубрики “письма в редакцию”. *Актуальные вопросы германской филологии и лингводидактики* : материалы XXI Междунар. науч.-практ. конф., (Брест, 3 марта 2017 г.). Брест : Альтернатива, 2017. С. 48–49.

47. Борисов О. О. Зіставний аналіз фреймових структур концептів chat/чат, blog/блог, forum/форум британської та української етнічної свідомості. *Текст і дискурс: когнітивно-комунікативні перспективи*: матеріали Міжвуз. наук. Інтернет-конф., (Кам'янець-Подільський, 28–29 березня 2017 р.). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, 2017. С. 30–36.

48. Борисов О. О. Когнітивно-семантичний аналіз ключових номінацій концептів *dialogue* та *діалог* : зіставний аспект (на матеріалі сучасних англомовних та україномовних лексикографічних джерел). *Мова. Культура. Комунікація : Поширення інтегративних тенденцій у сучасних дослідженнях мов і літератур* : матеріали VIII Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 28–29 квітня 2017 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ, 2017. С. 12–15.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.	24
ВСТУП.	25
РОЗДІЛ 1 КОМУНІКАТИВНІ Й КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДІАЛОГУ В ЗІСТАВНО-ТИПОЛОГІЧНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.	41
1.1 Комуникативна дійсність людського буття.	41
1.1.1 Комуникативна взаємодія як онтологічно значущий різновид людського буття.	43
1.1.2 Інформаційна основа комуникативної інтеракції.	49
1.1.3 Діалог як інформаційна асиметрична подія	59
1.1.4 Видова диференціація діалогу.	65
1.1.5 Типологічна стратифікація діалогу.	68
1.1.6 Фазовість розгортання діалогу.	72
1.2 Діалог як комуникативний, когнітивний і дискурсивний феномен.	75
1.2.1 Стратего-тактична лінія діалогу.	76
1.2.2 Когнітивна сутність діалогу.	80
1.2.3 Системність діалогу в дискурсивних практиках.	84
1.3 Зіставне вивчення діалогу в когнітивно-комуникативній перспективі.	92
Висновки до розділу 1	98
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ДІАЛОГОВИХ ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИК У ЗІСТАВНОМУ АСПЕКТІ.	102
2.1 Базові підходи у проведенні сучасних зіставних досліджень.	102
2.2 Особливості параметризації національного діалогу.	105
2.3 Методика зіставного аналізу діалогу з позицій когнітивно- дискурсивної парадигми.	108
Висновки до розділу 2	125

РОЗДІЛ 3 УСНИЙ ТИП БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРИРОДНО-ПОБУТОВИХ ДІАЛОГОВИХ ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИК.	127
3.1 Діалог-розмова: зіставний аспект.	128
3.1.1 Морфологічна параметризація.	132
3.1.2 Лексична параметризація.	133
3.1.3 Синтаксична параметризація.	133
3.1.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки.	136
3.1.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	139
3.1.6 Застосування типологічної схеми для аналізу етнічної розмови.	140
3.2 Діалог-бесіда: зіставний аспект.	145
3.2.1 Морфологічна параметризація.	149
3.2.2 Лексична параметризація.	150
3.2.3 Синтаксична параметризація.	150
3.2.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки.	153
3.2.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	154
3.2.6 Застосування типологічної схеми для аналізу етнічної бесіди.	156
3.3 Діалог-суперечка: зіставний аспект.	163
3.3.1 Морфологічна параметризація.	168
3.3.2 Лексична параметризація.	168
3.3.3 Синтаксична параметризація.	169
3.3.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки.	171
3.3.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	172
3.3.6 Застосування типологічної схеми для аналізу етнічної суперечки.	174
3.4 Діалог-сварка: зіставний аспект.	180
3.4.1 Морфологічна параметризація.	185
3.4.2 Лексична параметризація.	186
3.4.3 Синтаксична параметризація.	187
3.4.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки.	189

	21
3.4.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	191
3.4.6 Застосування типологічної схеми для аналізу етнічної сварки	193
3.5 Зіставний аналіз фреймових структур концептів мовленнєвих жанрів формату.	200
Висновки до розділу 3.	202
РОЗДІЛ 4 УСНИЙ ТИП БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДІАЛОГОВИХ ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИК	207
4.1 Діалог-інтерв'ю: зіставний аспект.	208
4.1.1 Морфологічна параметризація.	216
4.1.2 Лексична параметризація.	216
4.1.3 Синтаксична параметризація.	218
4.1.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки.	223
4.1.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	225
4.2 Діалог у жанрі “ток-шоу”: зіставний аспект.	229
4.2.1 Морфологічна параметризація.	238
4.2.2 Лексична параметризація.	239
4.2.3 Синтаксична параметризація.	241
4.2.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки.	245
4.2.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	249
4.3 Діалог у парламентських дебатах: зіставний аспект.	252
4.3.1 Морфологічна параметризація.	260
4.3.2 Лексична параметризація.	261
4.3.3 Синтаксична параметризація.	264
4.3.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки.	269
4.3.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	272
4.4 Зіставний аналіз фреймових структур концептів мовленнєвих жанрів формату.	277
Висновки до розділу 4	280

РОЗДІЛ 5 ПИСЕМНИЙ ТИП БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВИХ ДІАЛОГОВИХ ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИК.	284
5.1 Діалог-листування з редакцією як втілення етнокультурної писемної комунікації.	284
5.2 “Листи-відгуки” до редакції: зіставний аспект.	289
5.2.1 Морфологічна параметризація.	294
5.2.2 Лексична параметризація.	295
5.2.3 Синтаксична параметризація.	297
5.2.4 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	300
5.3 “Листи-зізнання”: зіставний аспект.	302
5.3.1 Графіко-фонетична параметризація.	307
5.3.2 Морфологічна параметризація.	308
5.3.3 Лексична параметризація.	308
5.3.4 Синтаксична параметризація.	310
5.3.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	312
5.4 “Листи-запитання”: зіставний аспект.	313
5.4.1 Графіко-фонетична параметризація.	321
5.4.2 Морфологічна параметризація.	322
5.4.3 Лексична параметризація.	322
5.4.4 Синтаксична параметризація.	325
5.4.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	327
5.5 Зіставний аналіз фреймових структур концептів мовленнєвих жанрів формату.	330
Висновки до розділу 5	331
РОЗДІЛ 6 ВІРТУАЛЬНИЙ ТИП БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ СОЦІАЛЬНИХ ДІАЛОГОВИХ ДИСКУРСИВНИХ ІНТЕРНЕТ-ПРАКТИК. .	335
6.1 Діалог у чаті: зіставний аспект.	338
6.1.1 Графіко-фонетична параметризація.	341

	23
6.1.2 Морфологічна параметризація.	343
6.1.3 Лексична параметризація.	345
6.1.4 Синтаксична параметризація.	346
6.1.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	350
6.2 Діалог у блозі: зіставний аспект.	352
6.2.1 Графіко-фонетична параметризація.	356
6.2.2 Морфологічна параметризація.	358
6.2.3 Лексична параметризація.	360
6.2.4 Синтаксична параметризація.	361
6.2.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	363
6.3 Діалог у форумі: зіставний аспект.	365
6.3.1 Графіко-фонетична параметризація.	369
6.3.2 Морфологічна параметризація.	372
6.3.3 Лексична параметризація.	373
6.3.4 Синтаксична параметризація.	374
6.3.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація.	377
6.4 Зіставний аналіз фреймових структур концептів мовленнєвих жанрів формату.	379
Висновки до розділу 6	381
ВИСНОВКИ.	384
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.	388
ДОДАТОК А Сутність і структура діалогової дискурсивної практики.	476
ДОДАТОК Б Фреймові репрезентації різнотипних діалогів.	491
ДОДАТОК В Домінантні засоби реалізації мовленнєвих жанрів діалогу.	522
ДОДАТОК Г Параметризація етнічних діалогів.	526
ДОДАТОК Д Список публікацій здобувача та відомості про апробацію результатів дисертації.	535

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Скорочення назв мов:

англ. – англійська мова

укр. – українська мова

Скорочення на позначення термінів:

БД – британський діалог / діалог у британській лінгвокультурі

БДт – британські дебати

БКП – британський комунікативний простір

ДЄ – діалогічна єдність

ІР – ініціативно-респонсивний

КА – комунікативний акт

КВ – комунікативний вплив

КС – комунікативна стратегія

КТ – комунікативна тактика

ЛО – лексична одиниця

ЛСВ – лексико-семантичний варіант

МА – мовленнєвий акт

МЕ – мовленнєвий етикет

МЖ – мовленнєвий жанр

МК – мовленнєвий крок

МКР – міна комунікативних ролей

МХ – мовленнєвий хід

НК – невербальна комунікація

НП – невербальна поведінка

ПР – прості речення

СПР – складнопідрядні речення

ССР – складносурядні речення

УД – український діалог / діалог в українській лінгвокультурі

УДт – українські дебати

УКП – український комунікативний простір

ВСТУП

Дисертація присвячена встановленню типології й виявленню етнокультурної специфіки британських та українських діалогових дискурсивних практик.

Сучасний неофункціоналізм у його когнітивно-синергетичному і дискурсивному вимірах продовжує вивчення тих фундаментальних понять, які в різні часи посідали передові позиції мовознавчих досліджень, однак, так і не вичерпали своєї проблематичності. До таких феноменів належить поняття “діалогу” – найдавнішої форми людського спілкування (М.М. Бахтін, І.В. Борисюк, Т.Г. Винокур, В.Г. Гак, М. Халлідей, Л.М. Михайлов, Л.П. Чахоян, Л.В. Щерба та ін.), що має потужну традицію його опрацювання у плані **форм реалізації**: усної (А.Й. Багмут, Д.Х. Баранник, В.З. Дем’янков, Р. Лакофф, Г. Сакс, І.С. Шевченко, Е. Щеглофф, Л.П. Якубинський та ін.), писемної (Д. Камерон, А. Краак, П. Лінелл, І. Панович, Г.Г. Почепцов, Л.В. Щерба та ін.), **типів дискурсивних практик**: інституційного та особистісно-орієнтованого (Р. Арнетт, В.І. Карасик, В.Б. Кашкін, Н.В. Петлюченко, К.Ф. Сєдов), політичного (Л.Л. Славова, О.Й. Шейгал), публічного (Е. Ортон, І.В. Шарафан), педагогічного (М. Дуфор, В.Г. Пасинок), медійного (Т.Г. Добросклонська, В.Є. Чернявська), аргументативного (А.Д. Белова, С. Греко), авторитарного (П.Г. Крючкова), інформативного (П.А. Рудов), сімейного (Л.П. Іванова), інтрасуб’єктного (Т.А. Космеда), художнього (Т.М. Колокольцева, І.І. Серякова); за **змістом перебігу**: конфліктний (Л.А. Білоконенко, Ч. Гудвин), кооперативний (О.С. Іссерс, І.Р. Корольов) та діалог суперництва (І.І. Савчук); за **жанровою диференціацією**: розмова (В.Д. Девкін, Г. Кларк), бесіда (Д. Карбау, Л.П. Якубинський), суперечка (В.С. Григор’єва), сварка (О.Й. Шейгал), дискусія (Л.М. Шелест), ток-шоу (Г. Білал, М. Маклюєн), інтерв’ю (Г.О. Денискіна, Г.С. Мельник), прес-конференція (В.Г. Ожидрянова), дебати (М. Вукович, П. Емерсон), переговори (Дж. Бретт, М. Гелфанд), листування (Г. Філіп) тощо.

Безпосередньо в дискурсивно-зорієнтованих студіях мовну онтологію діалогу аналізували у логіко-семантичному (В.З. Дем’янков, Л.М. Михайлов,

Л.П. Чахоян), *функціонально-семантичному* (В.Д. Девкін, О.В. Падучева), *структурно-семантичному* (В.Г. Гак, Б.І. Федоров, Н.Ю. Шведова), *когнітивно-семантичному* (К.А. Беляєва, Т. ван Дейк, О.В. Тарасова), *інтонаційному* (А.А. Калита), *аксіологічному* (Н.В. Гончарова), *модальному* (Н.Д. Арутюнова), *прагматичному* (В.В. Богданов, Г.Г. Почепцов, Д. Таннен), *тема-рематичному* (А.Б. Агієва), *лінгвосеміотичному* (І. Гоффман, С.С. Єрмоленко, Г.Ю. Крейдлін, І.І. Сєрякова), *психолінгвістичному* (О.М. Леонтєв, Є.Ф. Тарасов), *гендерному* (О.І. Горошко, П. Екерт), *соціокультурному* (Дж. Бонд, І.Р. Вихованець) тощо аспектах.

Останнім часом вектор дослідження діалогу змістився у мережу Інтернету, де з'явилася інша форма діалогової комунікації – *віртуальна* (Р.В. Васько, Л.Ф. Компанцева, Р. Холт, С.Г. Чемеркін та ін.) та її жанри: *чат* (Н.С. Андріанова, М.О. Столярова), *блог* (Р. Блад, І.В. Пожидаєва), *форум* (В.Л. Волохонський, В.В. Дементєв, О.В. Лутовинова). І саме ця інтеракція, що має транскультурну природу, зумовила новий поворот в осмисленні діалогу – зіставний, коли на матеріалі різних мов почали вивчати закономірності його перебігу в міжкультурній комунікації (А.В. Корольова, Й.А. Стернін, С.Г. Тер-Мінасова та ін.).

Міжкультурний напрям дослідження різних типів і форм діалогової комунікації (Р. Арнетт, С. Блайт, О.В. Бобирьова, В.Г. Гак, Т. Кайаоглу, Д. Карбау, Д. Койке, І.Р. Корольов, Т.М. Нікульшина, М.С. Рижков, С. Робінсон, Л.Л. Славова, Ф. Фаріні та ін.) дає підстави зробити припущення про те, що в кожній культурі універсальне людське спілкування має свої національно-марковані й соціалізовані вияви у комунікативній поведінці.

Наукова цінність зіставних лінгвістичних студій із цієї проблематики полягає в тому, що всі вони підтримують розгляд мови як ідеалізованої складноструктурованої моделі людської когніції (О.Є. Кібрик), одиниці якої актуалізуються її носіями для побудови текстових повідомлень спершу на глибинному (когнітивному), а потім і на поверхневому (вербальному) рівнях розгортання діалогової інтеракції (М.Ф. Алефіренко, М. Аткинсон, Ф.С. Бацевич, В.З. Дем'янков, К. Ейджмера, А.П. Загнітко, Ю. Келлі, І. Кечкеш, Д. Койке,

М.Л. Макаров, І. Маркова, А.Ю. Маслова, А.-Б. Стенстрем, М. Хауф, Н. Хомський). Такий підхід до розуміння діалогу виводить комунікативну діяльність людини на вищий рівень пізнання і дає змогу кваліфікувати її як відкриту й динамічну *функціональну систему* (А.А. Зернецька), яка обмінюється інформаційними стимулами з середовищем реалізації комунікації (П.К. Анохін), тобто з дискурсивними практиками (Р. Водак, Т. ван Дейк, Дж. Джі, Д. Карбау, Р. Картер, Р. Келлер, Т.А. Космеда, А. Люк, Р. Роджерс, Ч. Светанант, І.І. Сєрякова, Д. Таннен, В.А. Ущина, Н. Ферклау, М. Фуко, Ю. Хабермас, Т. Хакін, Р. Янг), і за рахунок такого зворотного зв'язку самоорганізується, саморегулюється й саморозвивається. Це засвідчує когнітивно-синергетичний характер комунікативної діяльності людини.

З огляду на таку постановку проблеми у найсучасніших працях із різних дискурсивних практик простежується *кратологічний (потестарний)* аспект їхнього виконання (Л. Густавссон, Б. Дейвіс, М. Джахеді, П. Лінелл, С.П. Поцелуєв, Е. Ройцель, О.Й. Шейгал), де дискурс загалом визначається як “технологія реалізації влади” (Р. Водак), а діалог – як інформаційно-асиметрична подія, що передбачає регуляцію взаємної поведінки партнерів комунікації (Н.Д. Арутюнова, Р. Блакар, Б.Ф. Ломов, Ю.М. Лотман, Дж. Форфан, А. Хольцхайтер). При цьому, діалог, віддзеркалюючи інтерактивні / статусні прагнення носіїв мови (Ш. Баллі, Р. Барт, М. Гелфанд, Т. ван Дейк, Е. Канетті, П. Рікер, Н. Фоушин, М. Фуко), відображені у контекстуально та інтенціонально найсильніших стратегіях і тактиках комунікативного впливу (Ч. Базерман, В.Ф. Петренко, І.П. Сусов, Є.Ф. Тарасов, Н.І. Формановська), постає як семіотичний простір реалізації його асиметрії (С.П. Поцелуєв). Взаємодія наявних у свідомості етноспільноти та її представників когнітивних моделей мови та діалогу як асиметричної події сприяє новому розумінню соціальної функції мови, згідно з яким вона є способом регулювання відносин влади й соціуму (М. Аткинсон, Д. Мамбі, Г. Маркузе, Л. Путнем, О.Г. Спиркін, Й.А. Стернін, Г.М. Яворська), інструментом впливу (Е. Канетті, М.Л. Макаров), важелем маніпуляцій (С.Г. Кара-Мурза, О.Й. Шейгал) і контролю в побутових та

інституційних дискурсивних практиках (В.Б. Кашкін, Д. Сміт), зокрема й у британському та українському комунікативних просторах.

Цей новий підхід потребує уточнення наявних теоретичних концепцій діалогу в плані коригування його епістемічної суті й представлення типології з широким спектром національних діалогових практик, які забезпечують інтенції та потреби комунікантів – носіїв різних мов. До того ж необхідно упорядкувати строкату палітру продуктів мовної діяльності адресантів-журналістів. Порушена проблема набуває ще більшої актуальності в умовах інтенсивної глобалізації, у контексті віртуального обміну інформацією, коли формуються навички й уміння вести діалог у блозі, чаті, форумі, що впливає не лише на індивідуальну етносвідомість, а й конструює масову культуру спілкування.

Актуальність теми дисертації зумовлена її спрямуванням на вивчення когнітивно-семіотично-мовних механізмів досягнення кооперативності у спілкуванні представників різних соціумів, яка ґрунтується на теорії діалогічної взаємодії, започаткованої М.М. Бахтіним. Поєднання когнітивно-синергетичного та дискурсивно-семіотичного підходів до сучасного розуміння феномена мови загалом видається необхідним для розроблення нових положень теорії мовної діяльності людини, де діалог постає як відкрита, динамічна, функціональна система, яка обмінюється інформаційними стимулами з етнокультурним середовищем різнотипних дискурсивних практик його реалізації і за рахунок такого взаємозв'язку самоорганізується, саморегулюється й саморозвивається. Ця проблема ще більше актуалізується в контексті нового формату комунікації – віртуального, де вміння вести діалог у блозі, у чаті тощо відображає як індивідуальну національно-зумовлену культуру такого спілкування, так і формує масову свідомість транскультурного типу.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні про те, що спільні для британської та української лінгвокультур усна, писемна та віртуальна діалогова взаємодія є окремими функціональними системами, які різняться за низкою якісних (лінгвальних і позалінгвальних) та кількісних параметрів реалізації у межах тієї чи іншої дискурсивної практики, що зумовлено, з одного боку,

особливостями граматичних структур англійської та української мов, а з іншого, – соціальними, політичними, економічними реаліями національних соціумів.

Зв'язок дисертації із науковими програмами, планами, темами. Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, протокол № 4 від 27 листопада 2013 року, уточнено та перезатверджено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.26 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, протокол № 7.1 від 13 вересня 2017 року. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт кафедри германської філології ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка “Когнітивно-дискурсивні та лінгвокультурні особливості одиниць германських мов”, а також Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова в рамках фундаментального наукового проекту, здійснюваного за рахунок видатків фонду Державного Бюджету України “Германо-романо-слов'янський корпус аутентичних наукових текстів із лінгвоантропогенезу: розробка технологій нового покоління” (державна реєстрація № 0117U004901).

Мета дисертації полягає у встановленні типології британських та українських діалогових дискурсивних практик за форматом їхнього перебігу, генезою та жанровою диференціацією.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

– систематизація теоретичних положень із проблематики вивчення феномена діалогу, сформульованих у різних сферах гуманітарного знання, їхнє поглиблення й оновлене витлумачення з позицій когнітивно-дискурсивної парадигми і зіставно-типологічної лінгвістики;

– уточнення визначення поняття діалогу як відкритої динамічної функціональної системи, що самоорганізується й саморозвивається у національних дискурсивних практиках конкретної лінгвоспільноти;

– обґрунтування введення в науковий обіг когнітивно-синергетичної лінгводискурсології наукової дескрипції “діалогові дискурсивні практики”;

– реконструкція концептуальної моделі діалогу, представленої етнокультурними й етноментальними модифікаціями фреймів *Dialogue / діалог* в англійській та українській мовах;

– виявлення типів британських та українських діалогових дискурсивних практик за форматом перебігу комунікації на основі медійних способів відтворення усного, писемного й віртуального діалогів;

– диференціація діалогових дискурсивних практик за генезою на основі опозиції неінституційність/інституційність;

– здійснення жанрової таксономії діалогових дискурсивних практик за опозиційним критерієм первинність/вторинність та їхня класифікація за типовими ситуаціями комунікації;

– установлення типологічних закономірностей і національно-культурних відмінностей у мовних засобах конструювання різноформатних, різногенезисних і різножанрових британських та українських діалогових дискурсивних практик.

Об'єктом дослідження є різноформатні, різногенезисні, різножанрові британські й українські діалогові дискурсивні практики.

Предмет дослідження становить природно-побутовий тип діалогу усного формату та його первинні мовленнєві жанри – розмова, бесіда, суперечка, сварка; соціально-політичний тип діалогу усного формату та його вторинні мовленнєві жанри – інтерв'ю, ток-шоу, політичні дебати; соціально-побутовий тип діалогу писемного формату та його вторинні мовленнєві жанри – листи-запитання, листи-відгуки, листи-зізнання, соціальний тип діалогу віртуального формату та його вторинні мовленнєві жанри – блог, чат, форум.

Джерельну базу дослідження складають британські й українські кіно- та телематеріали усних діалогових інтеракцій, розміщені в мережі Інтернет, сучасна британська й українська періодика (*The Cosmopolitan, The Elle, The Focus, The Maxim, The Menshealth, The Newscientist, The Guardian, The Telegraph, The Sunday Times, The Vanity Fair* та *Бізнес Інформ, Вільна Україна, Віче, Звягель, Зелена Планета, Кореспондент, Профспілкові Вісті, Реліз.Ua, Світ молоді, Сільські Вісті, Українська правда, Урядовий кур'єр*), а також матеріали британських та

українських чатів, блогів і форумів (*Bestukforums, Free Uk Chat Rooms, In-Chat, JustChat, Geocaching, Livejournal UK, Teen Hut-Teen Forums, The Guardian, Ukbusinessforums, UKC, Ukchatters: Free Uk Chat* та *Аніме та манга українською, ЖЖ, Київський форум “Українці”, Uainfo, Українська блогосфера, Українські Карпати, Українська правда, Форуми Майдану, Форум TopUa.net, Чатинет, Чат Bizarre, Korrespondent.net, Zahid.net*). Для аналізу залучено лексикографічні джерела англійської та української мов: “Business Term Glossary” [Ed. by T. Berry], “Cambridge Dictionary Online [Electronic Resource], “Dictionary of Slang” [Ed. by T. Duckworth], “BBC Webwise” [Ed. by C. Reeve], “Glossary – UK Parliament” [Ed. by J. Games], “Legal Glossary” [Ed. by J. Abrey, D. Lush, G. Steel], “Oxford English Dictionary Online” [Electronic Resource] та “Словник української мови” в 11 томах. – К., 1970-1980 [гол. ред. І.К. Білодід], “Короткий словник жаргонної лексики української мови.” – К., 2003 [уклад. Л. Ставицька], “Словник нецензурних слів та виразів” [уклад. О. Дзига, В. Пояснюк], “Словопедія” [Електронний ресурс], “Термінологічний словник” [уклад. О.В. Синеокий], “Тлумачний словник з інформатики” [гол. ред. Г.Г. Півняк].

Фактичний матеріал дисертації становлять 390407 слововживань у британських та українських діалогах (англ. 195263; укр. 195144), представлених у 35379 синтаксичних одиницях (англ. 16310; укр. 19069). Загальний обсяг текстів усного формату природно-побутового діалогу складає 120167 слововживань (англ. 60073; укр. 60094), усного соціального – 90088 (англ. 45067; укр. 45021), писемного – 90022 (англ. 45019; укр. 45003), віртуального – 90130 (англ. 45104; укр. 45026). З лексикографічних джерел відібрано 471 лексему (англ. 256 од.; укр. 215 од.) англійської й української репрезентації інваріантних концептів *DIALOGUE* і *ДІАЛОГ* та концептів-варіантів етномаркованих дискурсивних практик і виявлено 22 синонімічні домінанти – назви “діалогу” та назви його жанрів.

Методи дослідження. На основі комплексного підходу до аналізу об’єкта наукової рефлексії та методологічних принципів експланаторності, дискурсоцентризму, діалогізму, культурного детермінізму, функціоналізму та синергетичної системності застосовані такі методи й прийоми дослідження:

1) **структурної лінгвістики** (*метод моделювання* – для представлення моделі діалогу як когнітивно-дискурсивно-комунікативного конструкта; *метод аналізу словникових дефініцій* – для систематизації поняттєвого наукового обсягу термінів *dialogue* та *діалог*, зафіксованого в лексикографічних і енциклопедичних джерелах, а також назв мовленнєвих жанрів діалогу в британських та українських дискурсивних практиках; *компонентний аналіз* (складова *структурного методу*) – для виявлення організації сем у значеннях мовних одиниць, уживаних у первинних і вторинних жанрах британських та українських діалогових дискурсивних практик; *дистрибутивний аналіз* – для виявлення характеру їхньої сполучуваності; *аналіз за безпосередніми складниками* – для ідентифікації синтаксичної специфіки пореплікової будови діалогів у британських та українських дискурсивних практиках; *кількісний аналіз* – для обчислення відсоткового співвідношення функціонування мовних одиниць різних рівнів в усному, писемному й віртуальному форматах британських та українських діалогів; *елементи статистичних підрахунків* – для вимірювання активності вжитку різнорівневих мовних одиниць у проаналізованому матеріалі);

2) **когнітивної лінгвокомпаративістики** (*метод фреймового моделювання* – для модифікації акціонально-посесивної конфігурації фреймів *Dialogue* та *діалог*; *метод когнітивно-семантичної реконструкції* – для відновлення концептуальної моделі етномаркованого діалогу та способів і засобів його відображення у британській та українській мовній свідомості; *прототипової семантики* – для виявлення концептуальних схем, які лежать в основі усних, писемних та віртуальних діалогових дискурсивних практик британської й української спільнот);

3) **лінгвопрагматики та комунікативної лінгвістики** (*аналіз у термінах теорії мовленнєвих актів* – для визначення іллокутивних елементів мовленнєвих актів, характерних для діалогових єдностей; *контекстуально-інтерпретативний метод* – для аналізу мовних одиниць первинних і вторинних мовленнєвих жанрів діалогу в широкому контексті);

4) **лінгводискурсології** (*метод конверсаційного аналізу* – для встановлення фаз перебігу діалогів, їхньої тематики, а також для виявлення функціонального типу зміни ролей як інструмента впливу комунікантів, *метод критичного дискурс-аналізу* (Т. ван Дейк, Р. Водак) – для аналізу перебігу та результативності діалогових дискурсивних практик британської та української лінгвокультур з урахуванням прагматичних, соціальних та особистісних чинників комунікації; *ініціативно-респонсивний аналіз* – для вимірювання домінування продукованих у діалозі реплік мовців та встановлення рівня асиметричності діалогу);

5) **зіставної лінгвістики** (*зіставно-типологічний метод*, за допомогою якого визначено *tertium comparationis* – основу зіставлення формату, генези й жанрів британських та українських діалогових дискурсивних практик; здійснено зіставну інтерпретацію мовного, мовленнєвого та невербального конструювання етнічних інтеракцій; представлено типологічну модель британських та українських діалогових дискурсивних практик).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в дисертації *уперше розроблено* нову теоретико-методологічну концепцію для встановлення типології британських та українських діалогових дискурсивних практик: форматної (усний, писемний, віртуальний тип діалогу), генезисної (природно-побутовий та соціальний (з його різновидами) тип діалогу) і жанрової (первинний і вторинний тип діалогу); *запропоновано* нове розуміння діалогу як універсального й водночас етнокультурно-маркованого динамічного складного когнітивно-комунікативно-дискурсивного конструкта, який специфічно відтворюється в різноформатних, різногенезисних і різножанрових діалогових дискурсивних практиках, й *уточнено* його визначення як інформаційно-асиметричної події, що процесуально розкривається в обмеженні взаємної свободи партнерів через постійну корекцію комунікативної поведінки один одного. *Визначено* гіперо-гіпонімічні відношення між ключовими термінами дисертації: “комунікація” / “діалог” / “дискурс” / “дискурсивна практика” / “мовленнєвий жанр”. *Адаптовано* дефініцію терміна “зіркве інтерв’ю” до ключових засад діяльності ЗМІ в Україні – демократичності й незалежності, на яких

конструюється мовленнєвий жанр “бесіди” кореспондента з видатною особистістю в режимі “запитання-відповідь” і транслюється, переважно наживо, ЗМІ.

Сформульовано нове трактування терміна “параметризація”, що передбачає дослідження мови як ідеалізованої системи людської когніції, яка забезпечує продукування діалогічних текстів, зумовлених форматом і жанром спілкування; *обґрунтовано* базовий статус усного формату природно-побутового типу діалогу, первинними мовленнєвими жанрами якого є розмова, бесіда, суперечка, сварка і який є джерелом для інших типів: соціально-політичного типу усного формату з вторинними мовленнєвими жанрами (інтерв’ю, ток-шоу, політичні дебати), соціально-побутового типу писемного формату з вторинними мовленнєвими жанрами, до яких належать листи-відгуки, листи-запитання, листи-зізнання, соціального типу віртуального формату з вторинними мовленнєвими жанрами – блог, чат, форум. *Обчислено* рівень інтеракційного домінування первинних мовленнєвих жанрів у британських та українських діалогових дискурсивних практиках; *схарактеризовано* тенденції вибору учасниками діалогу стратегій поведінки, тактик та ходів їх реалізації як відображення мотиваційно-вольових устремлінь комунікантів-представників британської та української етноспільнот. *Доведено* гіперсистемний характер діалогу як універсальної когнітивно-дискурсивної моделі людської свідомості. Взаємодія модулів (адресант і адресат як продуценти-учасники діалогових дискурсивних практик, інтеріоризоване буття, етнічна семіосфера, семіотичний універсум) відображає динамічні й статичні зв’язки елементів діалогу як мобільної системи, що самоорганізується і породжує лінгвосеміотичний результат – текст.

Зміст дисертації сформульовано в положеннях, які **винесено на захист**:

1. Діалог є універсальною складною динамічною когнітивно-комунікативно-дискурсивною конструкт-системою, що відтворюється в соціальних відносинах партнерів у процесі безперервного обміну інформацією і виявляє своє специфічне національно-культурне забарвлення в дискурсивних практиках британської та української лінгвоспільнот.

2. Діалогова дискурсивна практика – це гіперсистема, яка складається з взаємопов'язаних відкритих підсистем усної, писемної, віртуальної комунікації, що мають якісну, кількісну та процесуальну лінгвокультурну специфіку. Ізоморфність цих підсистем виявляється в їхній структурації (компонентній, рівневій, модульній), порепліковій організації, доступі кожної до арсеналу мовних, мовленнєвих та невербальних засобів комунікації, властивих конкретній лінгвокультурі, в якій вони реалізуються. Базовою є підсистема усної природно-побутової комунікації, жанри якої становлять основу для формування жанрів усної соціальної, писемної та віртуальної комунікації.

3. Типологія британських та українських діалогових дискурсивних практик встановлена шляхом параметризації діалогу – поліпарадигмальної методичної процедури його дискретизації (у величинах, показниках і характеристиках) й типологізації, що передбачала три етапи: 1) реконструкцію прототипного вербального та невербального компонентів фреймових структур різноформатних і різножанрових діалогів; 2) обчислення прототипного інтеракційного домінування в первинних мовленнєвих жанрах; 3) визначення конститутивних ознак ситуації діалогу та побудову його модульної інформаційної моделі.

4. Реконструйована на британському та українському лексикографічному матеріалі, концептуальна модель діалогу представлена етнокультурними та етноментальними модифікаціями фреймів *DIALOGUE* та *ДІАЛОГ*, що мають спільну акціонально-посесивну конфігурацію: [[ТУТ / ЗАРАЗ] СТІЛЬКИ ХТОСЬ1 / ХТОСЬ2: агенс (*особа*) діє на СТІЛЬКИ ХТОСЬ2 / ХТОСЬ1: пацієнс (*особа*) ТАК1 (*вербально*) [за допомогою [ТАКИЙ ЩОСЬ1: інструмент / контейнер (*форма*) [має СТІЛЬКИ ЩОСЬ2: вміст (*ідея*)]]] з відмінним наповненням інформаційних блоків: у британській етносвідомості акцентується намагання вирішити проблему ([ХТОСЬ1 / ХТОСЬ2: агенс (*особа*) діє ТАК2: спосіб дії (*інтелектуально (explore / resolve)*) на ТАКИЙ (*particular*) ЩОСЬ3: об'єкт (*subject / problem*)]), а в українській – обмін фактами про предмет розмови [ЩОСЬ2 (*думка / відомості*)].

5. В усному форматі природно-побутових дискурсивних практик домінують прості типи речень (англ. 88,3%; укр. 74,8%) з активним уживанням розмовних одиниць (англ. 84,4%; укр. 71,7%), вульгаризмів (англ. 7,2%; укр. 18,3%), еліпсису (англ. 42,8%; укр. 36,9%), лексичних (англ. 11,4%; укр. 11,5%) і синтаксичних (англ. 10,9%; укр. 8,9%) повторів. Відмінним є активне вживання в діалогах британської культури прикметників характеристизації одного іменника (англ. 54,2% / укр. 12,9%), а української – одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки (англ. 11,5% / укр. 63,2%) та емоційно забарвлених висловлень (англ. 16,2% / укр. 22,6%).

6. Усний формат соціально-політичних дискурсивних практик демонструє тенденцію до збільшення кількості складних речень (англ. 43,3%; укр. 36,3%), лексичних (англ. 17%; укр. 13,8%) і синтаксичних (англ. 19,4%; укр. 17,3%) повторів та зменшення еліпсису (англ. 12,8%; укр. 17,4%); характеризується наявністю термінологічної (англ. 66,3%; укр. 58%) та розмовної (англ. 24,1%; укр. 32,3%) лексики, займенників 1-ої особи множини (англ. 80,5%; укр. 75,9%), однорідних членів речення (англ. 21,8%; укр. 19,4%). Етномаркованим є більший відсоток емоційних висловлень у діалогах української лінгвоспільноти (англ. 15 % / укр. 21,8%).

7. Писемний формат соціально-побутових дискурсивних практик є найменш емоційно-забарвленим (англ. 8,7%; укр. 13,6%). Спільними характеристиками таких діалогів є кооперативність (англ. 95,2%; укр. 94,3%) та відсутність мовленнєвих актів промісивів і менасивів. Типовим є функціонування розмовної (англ. 27,5%; укр. 27,8%) та термінологічної (англ. 65,6%; укр. 65,9%) лексики, а також уживання займенників 1-ої особи множини (англ. 52,5%; укр. 41,8%), еліпсису (англ. 26,1%; укр. 19,9%), однорідних членів речення (англ. 13,7%; укр. 22,9%). Відмінним – наявність вульгаризмів у британських листах (англ. 3,8%) та одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки – в українських (укр. 26,2%).

8. Віртуальний формат соціального діалогу містить переважно розмовну лексику (англ. 48,8%; укр. 63,6%), сленгізми (англ. 26,4%; укр. 17,4%) та прості

речення (англ. 62,9%; укр. 61,4%). Кількісно неоднаковим є функціонування еліпсису (англ. 49,3% / укр. 38,1%), займенників 1-ої особи множини (англ. 57,1% / укр. 46%), апозиопезису (англ. 12,2% / укр. 24,3%), прислівників розмовного мовлення (англ. 20,5% / укр. 10,5%), одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки (англ. 6% / укр. 30,7%) й емоційних висловлень (англ. 12,1% / укр. 27%).

9. Рівень інтеракційного домінування у первинних мовленнєвих жанрах є незначним, особливо в розмові (прототипово коливається в діапазоні ІР-різниця=0-0,5 (англ. ІР-різниця=0-0,4, укр. ІР-різниця=0-0,5)) та бесіді (діапазон ізоморфно розширюється – ІР-різниця=0-1 (англ. ІР-різниця=0-0,9, укр. ІР-різниця=0-1)). Ізоморфним виявилось і те, що діапазон цього рівня зростає в суперечках (ІР-різниця=0,2-1,5 (англ. ІР-різниця=0,2-1,2, укр. ІР-різниця=0,2-1,5)), та, найбільше, у сварках (ІР-різниця=0,1-1,6 (англ. ІР-різниця=0,1-1,6, укр. ІР-різниця=0,1-1,5)), що демонструє тенденцію до монологізації цього жанру діалогу.

10. Спільними для підсистем усного, писемного та віртуального форматів комунікації є, по-перше, інваріантна когнітивна модель діалогу, що визначає організаційні, регулятивні й динамічні процеси інтеракції в обох лінгвокультурах; по-друге, пореплікова організація діалогу у вигляді інтерактивного блоку “стимул-реакція”; по-третє, домінування тактик кооперації; мовленнєвого акту констативу; простих речень; еліпсису та розмовно-просторічної лексики. Відмінним є те, що діалог у британській лінгвокультурі характеризується перевагою лексики підвищеного регістру (англ. 38,3% та укр. 34,7%), термінологічної та книжної, і прикметників характеристичності одного іменника (англ. 28,9% та укр. 12,8%), а в українській – перевагою одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки (англ. 5,2% та укр. 33,6%) і більшою емоційністю.

Практичне значення одержаних результатів пов'язане з можливістю їхнього використання у зіставно-типологічних дослідженнях, а також у викладанні навчальних дисциплін: порівняльна типологія англійської та української мов, теорія комунікації (розділи “Базові поняття теорії комунікації”,

“Одиниці комунікації”, “Вплив у комунікативній взаємодії”), соціолінгвістика (“Статусно-рольові особливості діалогічної взаємодії”), лінгвопрагматика (розділи “Теорія мовленнєвих актів”, “Стратего-тактична складова комунікації”), когнітивна лінгвістика (розділ “Структура концептів”), лексикологія англійської мови (розділ “Стилістичні реєстри лексики”), сучасна українська літературна мова (розділи “Лексикологія”, “Словотворення”, “Морфологія”, “Синтаксис”), стилістика української мови. Результати дослідження можуть прислужитися представникам мас-медійної сфери, дипломатичним службам, правоохоронним органам (підготовка перемовників для запобігання конфліктних ситуацій) та іншим фахівцям, що спеціалізуються у сфері комунікації.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на *тридцяти семи* наукових конференціях, серед яких *двадцять вісім* міжнародних: “Мова. Культура. Комунікація” (Чернігів, 2010-2013; 2015–2017), “Етнознакові функції культури: мова, література, фольклор” (Київ, 2013), “Коммуникативные аспекты современной лингвистики и лингводидактики” (Росія, Волгоград, 2013); “Сучасні дослідження мови та літератури” (Донецьк, 2014), “Античний світ і сучасність” (Київ, 2014), “Міжкультурна комунікація: Мова-Культура-Особистість” (Острог, 2014), “Сучасна філологія: парадигми, напрямки, проблеми” (Київ, 2014), “Мова в професійному вимірі: комунікативно-культурний аспект” (Харків, 2014), “Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації” (Острог, 2014-2015), “Urgent Problems of Philology and Linguistics” (Угорщина, Будапешт, 2015), “Лингвокультурное образование в системе вузовской подготовки специалистов” (Білорусь, Брест, 2015–2016), “Міжкультурна комунікація: Мова-Культура-Особистість” (Острог, 2015), “Современные проблемы филологии и методики преподавания языков” (Слабуга, 2015), “Міжкультурна комунікація: Мова-Культура-Особистість” (Острог, 2016), “Современные технологии обучения иностранным языкам” (Росія, Ульяновськ, 2016), “Актуальные вопросы германской филологии и лингводидактики” (Білорусь, Брест, 2016); “Actual Problems of Science and Education” (Угорщина, Будапешт, 2016), “Язык, культура, ментальность” (Росія, Н. Новгород, 2016), “Мови професійної комунікації:

лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний та методичний аспекти” (Київ, 2016), “Актуальные вопросы германской филологии и лингводидактики” (Білорусь, Брест, 2017); *чотири* всеукраїнських: “Актуальні питання філології” (Київ, 2012), “Актуальні питання філології” (Київ, 2013), “Полілог культур: освітній і культурологічний аспекти” (Чернігів, 2014), “Релігія. Філософія. Культура” (Чернігів, 2015); *п'ять* міжвузівських: “Українська мова: історія, сучасний стан, перспективи” (Чернігів, 2014–2016), “Філософія мови та мова філософії” (Чернігів, 2014), “Текст і дискурс: когнітивно-комунікативні перспективи” (Кам'янець-Подільський, 2017).

Публікації. Проблематику, теоретичні й практичні результати дисертаційної роботи викладено в *сорока восьми* публікаціях, з яких *одна* монографія “Когнітивно-інформаційна параметризація діалогу у британських та українських різножанрових дискурсивних практиках” (23,5 др. арк.), *тридцять дві* статті: *сімнадцять* (7,22 др. арк.) статей, надрукованих у наукових фахових виданнях України, *п'ять* (1,91 др. арк.) статей, опублікованих у періодичних виданнях інших держав, *одна* стаття (0,39 др. арк.) – у виданні України, що індексується в міжнародних наукометричних базах даних, *одна* (0,61 др. арк.) – у міжнародному науковому збірнику, *п'ять* (2,2 др. арк.) – у виданнях, які не внесено до списку фахових видань України (*три* з яких у співавторстві), *три* (1,22 др. арк.) – у наукових виданнях інших держав, а також матеріали (*чотири* з яких у співавторстві) *п'ятнадцятьох* наукових конференцій (2,6 др. арк.).

Особистий внесок здобувача. Основні положення та висновки дисертації розроблені автором особисто. У наукових працях, опублікованих у співавторстві (номери 25, 26, 27, 34, 35, 36, 37 за списком публікацій в авторефераті), автору належать:

- адаптація дефініції терміна “зіркове інтерв'ю” до ключових положень ЗМІ в Україні – демократичності й незалежності – та розроблення методики його аналізу;
- витлумачення діалогу як окремого типу дискурсивної діяльності та його таксономія за дискурсивними практиками;

- визначення статусно-рольових відмінностей комунікантів під час аналізу етнічних дискурсивних практик;
- установлення співвідношення між “діалогічною взаємодією” та “комунікативною ситуацією”.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, переліку умовних скорочень, вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел (501 позиція, з яких 169 – іноземними мовами), довідкових та лексикографічних джерел (33 позиції), джерел ілюстративного матеріалу (417 позицій) та 5 додатків. Загальний обсяг роботи – 543 сторінки, обсяг основного тексту дисертації становить 370 сторінок.

РОЗДІЛ 1

КОМУНІКАТИВНІ Й КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДІАЛОГУ В ЗІСТАВНО-ТИПОЛОГІЧНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Комунікативна дійсність людського існування

Акцентування діяльнісного характеру комунікації, і тим самим функціональне зв'язування мови та діяльності, стало необхідним і загально визнаним принципом (разом з експансіонізмом, антропоцентризмом, експланаторністю [286] сучасної лінгвістичної методології та теорії [2; 23; 91; 97; 167; 199; 265; 304; 380; 412; 509; 742; 782]. Закономірний розгляд процесу спілкування як інтеграції ситуативних, контекстуальних, соціокультурних факторів буття мовців з урахуванням їхніх комунікативних компетенцій [120; 193; 209; 231; 317; 338; 382; 540; 698; 808; 862; 900] призводить не тільки до виділення нового об'єкта лінгвістичного аналізу – дискурсу, але й до вироблення нового інструментарію, за допомогою якого можливим стає комплексний аналіз, виведення та порівняння етнічних та індивідуально-психологічних принципів та механізмів людської інтеракції [3; 39; 96; 216; 233; 239; 564; 647; 676; 774; 787; 819; 935]. Пріоритетом функціонально-орієнтованих зіставно-типологічних студій стають різнорівневі засоби національних мов, які відтворюють особливості різнотипних дискурсивних практик та ознак самих суб'єктів комунікації [147; 266; 331; 401; 483; 893].

Головним мотивом комунікації є реалізація людиною особистісних або соціальних потреб [275, с. 30; 647, с. 13–14; 918, с. 5–6]. Останні народжуються внаслідок безперервного орієнтування людини у світі цінностей природного та культурного походження: об'єкти, причетні до її діяльності, завжди набувають ціннісного змісту, а, отже, виформовують певну потребу [11, с. 649; 38, с. 269; 382, с. 17; 920, с. 16]. Процес установлення ціннісних відповідностей між об'єктами дійсності відбиває інтенсивну діяльність мовної свідомості, яка не

здатна впродовж тривалого часу витримувати стан невизначеності [242, с. 223]. Тому якщо розуміти під потребою *дещо, що заважає існуванню суб'єкта* [585] і *змушує розвивати його активність* [91, с. 83; 509, с. 12], то одним з інструментів усунення стану незадоволення є *мова* (її реалізація у комунікації) як найефективніший засіб зміни в бажаному для суб'єкта напрямку зовнішнього світу та стосунків усередині спільноти [209, с. 9; 306, с. 17; 733, с. 34; 829]. Самі ж акти порозуміння, для чого власне й функціонує діалог у соціумі [565, с. 27; 686, с. 35], виконують “функції механізму координації комунікативних дій” [549, с. 326].

Потреби особи в її комунікативному середовищі постійно змінюються, детермінуючи зміну цілей її діяльності. Цілі, у свою чергу, визначають внутрішню необхідність дій суб'єкта, які реалізуються ним під час отримання інформації (див. Додаток А, Рис. А-1), інтерпретованої як наявність можливості досягнення доцільного результату [242, с. 90] внаслідок залучення наявних *інформаційних* та *вольових* ресурсів [308, с. 27–29]. Теза відповідає положенню про те, що спілкування є триєдиним процесом [246, с. 68], який охоплює комунікативну (обмін інформацією), перцептивну (сприйняття та розуміння іншої людини) та інтерактивну (взаємодія у процесі сумісної діяльності) складові [75; 421, с. 120–122]. Отримані в діалозі інформаційні коди перетворюються свідомістю на суб'єктивні смисли [29, с. 159–161; 315, с. 268] – дані, які створюють ментальний, логічний світ особи [499, с. 221; 590, с. 90], формують ставлення до реальності та бачення себе і соціуму в ньому [168, с. 13; 330, с. 149], беруть участь у зміні станів комунікантів та виступають як функціональні значення отриманих кодів, які змушують їх діяти саме так [259, с. 5; 584; 822, с. 4–5].

Здатність людини стратегічно уявляти свої дії, узагальнювати емпірично представлену інформацію розширює межі та можливості її діяльності [382, с. 217; 425, с. 43]. Стратегічний характер комунікації, який завжди знаходиться під тиском двох факторів – ефективності та соціальної спадковості, зумовлений тим, що під час її здійснення відбувається постійний моніторинг ефективності плану та

його коригування [482, с. 87]. У зв'язку з цим справедливо те, що “правила організації мовленнєвої взаємодії знаходяться у відносинах взаємозумовленості з правилами організації інформаційного обміну” [9].

Отже, весь спектр людських потреб підпорядковується двом основним прагненням індивіда або спільноти: потребі в інформації та здійсненні волевиявлення або впливу на інших в соціальній дійсності їх існування.

1.1.1 Комуникативна взаємодія як онтологічно значущий різновид людського буття. Підтримуючи тезу про те, що соціум – це дискурсивно сконструйована й вмотивована система [529, с. 134], наголосимо на тому, що його існування передбачає узгодження дій його членів процесами інформаційного обміну, по-перше, у напрямку забезпечення існування самого суспільства, по-друге, – окремих його представників [242, с. 86; 503, с. 67–69; 512, с. 9; 866, с. 5]. У процесі розвитку та навчання спільноти забезпечують своїх членів тими семіотичними системами, необхідними для взаємного розуміння заради здійснення в діалозі ситуативно доцільних соціальних дій [718, с. 8–9].

Одночасне накладання на комуникативну ситуацію всіх факторів об'єктивного (просторово-часові координати взаємодії, розміщення, рух чи зміна значущих для комунікації об'єктів у просторі та часі), етнічного, соціокультурного та індивідуально-особистісного характеру зумовлюють її складність, унікальність та неповторність [38, с. 268; 64, с. 5–6; 240, с. 187–188; 558, с. 11; 627, с. 214; 726, с. 8; 786, с. 1; 786, с. 89; 921, с. 4.16]. Так, перевага групи факторів над іншими або, навпаки, домінування тільки одного фактору впливає на весь перебіг комунікації, на швидкість її закінчення та результат (позитивний :: негативний, ефективний :: неефективний, успішний :: неуспішний). Постійно оновлюваний комуникативно-прагматичний механізм активації багатьох об'єктивних чи суб'єктивних параметрів ситуації [86, с. 27–30; 143, с. 30–31] створює неповторну ситуацію соціальної взаємодії – інформаційний обмін, за яким дії одного суб'єкта одночасно є причиною та наслідком дій іншого [250, с. 144; 253, с. 21–23; 305, с. 20–21; 848, с. 165]. Структура повноцінної взаємодії

складається під впливом поведінкового регулятора, налаштовуючи індивідів займати в комунікації соціально, психологічно та культурно означені позиції [65, с. 32–33; 549, с. 354], результатом чого є організація та координація їхніх дій [350, с. 237] у межах соціальної діяльності макро-, мезо- та мікрорівнів [712, с. 137].

Процесуальною величиною ситуації соціального контакту є комунікативна взаємодія як опосередкована певним кодом суб'єктно-об'єктно-суб'єктна діяльність, спрямована на зміну системи знань та поведінки учасників спілкування [464, с.192; 786, с. 294] через отримання ними певної мисленнєвої субстанції – інформації [38, с. 274; 88, с. 13–15; 242, с. 85–86; 549, с. 329]. Власне все життя особи зводиться до необхідності отримання та дешифрування деякої інформації з подальшим перетворенням її на знаки з комунікативною функцією [316, с. 17; 382, с. 40; 786, с. 1]. Соціальна діяльність, підтипом якої є комунікативна діяльність, трактується як інформаційно спрямований процес, який передбачає здатність (зокрема знакового) адаптування у фізичному і соціальному середовищі та інформаційного прогнозування його динаміки [29, с. 124–125; 209, с. 25; 382, с. 217; 548, с. 8–9]. Для вирішення стратегічних проблем та оперативних завдань свідомість використовує результати інстинктивно-емоційного досвіду, генетико-культурну інформацію та соціокультурне знання індивіда [242, с. 211; 843, с. 238; 849, с. 162]. На основі синтезу колективного історичного та сучасного соціального досвіду, вона здатна забезпечити адекватні реакції людини на виклики середовища, знаходячи шляхи та засоби для її адаптації до безперервних динамічних змін [242, с. 211–212].

Інформація, точніше інформаційний дискомфорт щодо її наявності або відсутності в суб'єкта [38, с. 273; 858, с. 100], виступає одним із спонукальних факторів комунікації. Інакше кажучи, імпульсом до інтеракції стає інформаційна лакуна щонайменш одного з комунікантів та / або інформаційна насиченість іншого, який має намір поділитися знаннями зі своїм партнером. У випадку, коли особа володіє певною інформацією та бажає її передати, передбачається, що тільки відчуття когнітивно-емоційної розрядки продуцента висловлення окреслять часові межі інтеракції. У свою чергу, кінцеве відчуття заповнення

деякої предметної сфери концептуальної системи адресата, когнітивне та емоційне задоволення від отриманої інформації призводить до припинення та затухання діалогу.

Тож межі перебігу комунікації фіксуються завершенням отримання / генерації нової інформації або згасанням до неї інтересу з боку мовців [38, с. 272]. Інтерес є відмінною ознакою людини та визначає будь-яку її діяльність. Як когнітивно-емоційна категорія, інтерес передбачає активну діяльність особи щодо когнітивного засвоєння дійсності та конструювання нової, а тому є рушійною силою процесу формування людиною її інформаційного простору та подальшої структурації її комунікації [382, с. 115; 576, с. 169]. Незаперечним є те, що люди легше піддаються впливу яскравої, конкретної та емоційно насиченої інформації, ніж інформації нудної, абстрактної та емоційно бідної [710, с. 14], тобто нецікавої. Тож взаємна зацікавленість інтерактантів та здатність подолання семіотичних бар'єрів у процесі трансляції та сприйняття інформації є первісно необхідними факторами комунікації [11, с. 649; 315, с. 268–269].

Сам процес перебігу комунікації стає можливим унаслідок її онтологічної властивості – *дискретності* або природної здатності людей видавати інформацію порціями, що відбиває факт циклічної зміни періодів максимальної активності діалогічної системи та періодів максимального її зниження [314, с. 271; 315, с. 269]. Дискретність на рівні структури виникає там, де в матеріальній її реалізації існує безперервність різних рівнів інтенсивності. Періоди т. з. спаду є часом паузи у діалозі, заповненої інтенсивним отриманням інформації, за якою йдуть періоди трансляції; так будуються стосунки між одиницями усіх рівнів – від жанрів до національних культур [315, с. 269]. Дискретність комунікації відповідає її межевості: межі зовні – початок та кінець (привітання та прощання) та усередині (міна, паузи тощо) [236, с. 7]. Такий механізм також відповідає двом принципам побудови тексту – лінійності та обмеженості, на відміну від побудови світу смислу – багатомірного та темпорально нелімітованого [382, с. 260].

Передача інформації в комунікації йде одразу декількома напрямками: словесним, інтонаційним, міміко-жестикуляційним, ситуативно-предметним [159,

с. 6]. Отримання та інтерпретація особою різнотипних інформаційних сигналів приводить її до усвідомлення необхідності виконання низки, зокрема, мовленнєвих вчинків доцільних у ситуації внаслідок усвідомлення відчуття незадоволеності станом речей, який необхідно змінити для здійснення власних та сумісних цілей [147, с. 28; 382, с. 45; 716, с. 569]: комунікація вирішує проблеми в контексті системи експлуатації мови як засобу зміни зовнішнього світу [9]. Цілеспрямованість взаємодії є чинником її значущості для існування суб'єктів, які передають та отримують інформацію [584]. Кількість та якість потрібної та отриманої особою інформації визначається як міра усунення невизначеності щодо вибору дій, які ведуть до досягнення мети [38, с. 274]. У цілому, період комунікації інформаційно завершується, якщо тема вичерпана (тому вона припиняється або виникає інша тема), або не завершується, та зберігається потреба у відновленні спілкування [314, с. 272; 675, с. 5–7].

Тож зрозуміло, що двобічність акту соціальної взаємодії зумовлює діалогічність комунікації [395, с. 12; 657, с. 2744–2745; 743, с. 2]. Тому у сучасних антропоцентрично орієнтованих дослідженнях закономірно враховується те, що життєвий світ людини первісно має два фокуси “Я” та “Інший”, які передбачають не тільки диференціацію, але й потенційну взаємодію [11, с. 647; 95; 132, с. 278; 144, с. 19; 200, с. 412–418]. Як результат, усвідомлення власної унікальності переростає в усвідомлення своєї особливості та формується образ “Я”, який вплітається у мотиваційно-потрібнісну сферу, здійснюючи регуляторну функцію. У зв'язку з цим О.О. Потєбня зазначає, що “слово є настільки засобом розуміння іншого, наскільки воно є засобом розуміння людиною самої себе” [122]. Інакше кажучи, відбувається діалогізація внутрішнього світу, у ході якої суб'єкт пізнання стає його об'єктом [11, с. 649], що відбувається саме у процесі реалізації соціальних зв'язків – у комунікативному процесі [242, с. 47].

Соціально навантажену у дискурсі інформацію [677, с. 86] не можна передати безпосередньо, тому для того, щоб бути переданою та сприйнятою, вона повинна бути модифікована та скомпресована, що відбувається, перш за все, за допомогою номінативних знаків національних мов [234, с. 14; 270, с. 21]. *Мовну*

інформацію розуміємо як *антропогенне кодоване вербальне повідомлення про фрагменти дійсності, якому властиве логічний, естетичний, побутовий, спеціальний та експресивний компоненти* [232, с. 14–15; див. 27]. У мові, яка визначає правила побудови інформаційних кодів, здійснюючи вплив на структуру обробки суб'єктом інформації [199, с. 18; 512, с. 38; 584], відбувається якісний “приріст” сутнісних ознак репрезентованого фрагменту дійсності, який полягає у корінному перетворенні досвіду пізнаваної речі. Етнічна вербалізація стає формою та середовищем виконання процесів мислення, їх метою та послідовним завершенням [258, с. 26; 843, с. 233], що результується у перетворення особистісних смислів адресанта в узуалізовані значення, які адресат знову трансформує у неповторні особистісні смисли [24, с. 31]. Ці механізми є основою інтеракцій усередині лінгвоспільноти, результатом чого є те, що мова відповідає структурі явищ, з якими взаємодіють члени соціуму [24, с. 9–11]. У свою чергу, відчуття мовного контакту полягає у здатності відносно успішно орієнтуватися у нашаруваннях культурного, емотивного, альязивного характеру для створення такого повідомлення, в якому обидва комуніканти можуть розпізнати те, що відповідає запланованому мовцем [138, с. 15].

Тож пізнання світу породжує потребу надати досвіду впорядкованого та раціонального характеру, а також прагнення скоординувати його з досвідом інших людей, що є невід’ємним аспектом комунікативного (мовного) існування особи [138, с. 17; 529, с. 18]: мова, яка знаходиться у межах структур свідомості, є людською реалізацією можливості рефлексії, інтерпретації та комунікації [132, с. 418; 330, с. 119].

У широкому значенні комунікацію визначають як зв’язок, у ході якого здійснюється обмін інформацією між системами живої та неживої природи [145, с. 15]. На відміну від біокомунікації та технічної комунікації [там само 13], комунікація в соціумі, чиїм підґрунтям виступає мова, розуміється як соціально та біологічно детерміноване лінгвосеміотичне співбуття індивідів [338, с. 10; 924, с. 2538; 921, с. 4.15], яке водночас є умовою, чинником, способом їхнього існування [53; 937]. Такий тип буття визначається рівнем особистісного розвитку,

здатністю бути суб'єктами власної життєдіяльності, їхніми світоглядними, моральними принципами. Комунікація у вузькому сенсі – ситуативно доцільний обмін смислами, які об'єднуються в єдину інформаційну структуру семантичних, синтаксичних та прагматичних сигналів, котрі виформовуються мовними та мовленнєвими одиницями, а також невербальними засобами спілкування [24, с. 31].

Для здійснення комунікативної діяльності необхідне збереження чотирьох взаємопов'язаних ланок: 1) мотивації її учасників (спонукання до діяльності); 2) операційних (вербальних та невербальних) можливостей; 3) контролю за перебігом діяльності; 4) надіндивідуальних умов спілкування [144, с. 19–20, 476, с. 91–92; 820, с. 28–29]. Саме особистісний початок, у першу чергу, зумовлює різноманітність форм спілкування – від “безособової”, формалізованої взаємодії комунікативних “об'єктів” до рівноправної співтворчості партнерів [92, с. 25–26]. Кожен з комунікантів формулює інтенційно-стратегічну програму комунікації, контролює та коригує її [464, с. 206–209], тому можна в ідеалі говорити про взаємну відповідальність за результати взаємодії, зумовлену їхнім спільним – цілеспрямованим та контрольованим – внеском у неї [381, с. 16]. Результат таких зусиль може бути позитивним або негативним: позитивний відображає досягнення всіх або головних цілей її учасників, негативний – результат, за яким не реалізуються їх наміри, що викликає негативні емоційні реакції [149, с. 164].

Комунікативна ситуація є одиницею формування взаємодії, що існує як інтеграційна динамічна система статусно-рольових, соціальних, діяльнісних, моральних та просторових взаємин комунікантів, і виникає та змінюється на основі кореляції їхніх ситуативних позицій [6, с. 14–16; 465, с. 568; 540, с. 40; 647, с. 16; 716, с. 573; 900, с. 32]. Динамічність взаємодії полягає у тому, що будь-яка репліка змінює її, провокує нову інтерпретацію її та тексту, а якщо з'являється новий продукт, то виникає і нова ситуація з нескінченною кількістю притаманних їй ознак [809, с. 149]. Тому вона має ознаки складної нелінійної системи, яка перебуває у стані переходу від хаосу до порядку, детермінованої ззовні та

зсередини як деструктивними чинниками, так і параметрами самоорганізації, які сприяють взаєморозумінню та кооперації [209, с. 5–7; 465, с. 567].

Комунікативність, таким чином, з одного боку, є інгерентною рисою реалізованих у діалозі одиниць, яка виявляється у здатності представляти для *Іншого* деякий зміст про реалії дійсності [44]. З іншого боку, діалогічна природа комунікації передбачає розподіл ролей інтерактантів, зокрема за ступенем впливу на цю діяльність [236, с. 65], що схематично втілюється у ролях каузатора та пацієнса [296, с. 64]. Бути каузатором означає регулювання діяльності пацієнса у потрібному напрямку [742, с. 168; 829), адже будь-яке використання мови передбачає структуруючий ефект, контролю [732, с. 16], ефект впливу [234; 830, с. 3]. Відповідно *діалог* трактуємо як *здійснення інтерактантами послідовності соціально-вербальних дій, орієнтованих на продукування сумісного повідомлення, яке містить потенціал впливу як відображення їхніх намірів досягнути певну мету*. Як справедливо зауважує Н.Д. Арутюнова, “саме існування іншого нас мобілізує: *Інший* є небезпекою” [11, с. 648], що означає боротьбу за здійснення більш вагомого інформаційного впливу в діалозі.

1 . 1 . 2 І н ф о р м а ц і й н а о с н о в а к о м у н і к а т и в н о ї
і н т е р а к ц і ї . Розуміння складної природи мови можливо лише у випадку, якщо її розглядають з позиції того, як вона формується у площині людської інтеракції [589, с. 1745]. Комунікація є взаємодією, в якій відбиваються наміри співрозмовників задовольнити власні потреби за посередництва один одного; тому її визначають як “виробництво ланцюжків взаємозумовлених комунікативних актів двох чи кількох індивідів, з яких кожний, з одного боку, керує, з іншого – керується діями попереднього” [786, с. 44] у заздалегідь усвідомлених соціальних або природних обставинах нерівності. Це означає, що трансльоване партнеру повідомлення інгерентно включає сигнал впливу або владний імпульс, який передбачає регуляцію поведінки іншого у деякому соціокультурному контексті.

Власне мотивом вступу до спілкування є протиріччя, яке формується у свідомості людини під час усвідомлення того, що “є” та що “повинно бути”,

що спричиняє цілеспрямовану та вольову ініціацію розгортання інтерактивного простору: соціально-вербальна взаємодія, на яку розраховує мовець, повинна зняти це протиріччя. Тому погоджуємося, що *комунікативна ситуація організована на підставі діяльнісного процесу інформаційного обміну та впливу* [23, с. 116]. Під впливом розуміємо активне інформаційне втручання особи (продуцента впливу) до простору фізичного чи інтелектуально-психологічного існування іншої особи (реципієнта впливу) з метою їх бажаної зміни як відображення необхідності задоволення деякої потреби. Вплив є деякою реструктуризацією або деструктуризацією суб'єкта відповідно до уявлень імпактора [224, с. 47; 382, с. 273], що в ідеалі передбачає зміну поведінки [584] згідно з або всупереч інтенціям імпактора.

Якщо у статусно регульованій взаємодії відносини субординації безпосередньо спрямовують діяльність реципієнта [4; 11; 226; 247], то в ситуації їхньої відсутності, особа, маючи певну свободу у виборі дій, змінює поведінку тільки в тому випадку, якщо ця зміна відповідає її потребам [509, с. 5]. Це передбачає продукування імпактором якісно іншої мовленнєвої поведінки, ніж у ситуації статусного домінування [787, с. 245; 842, с. 16–17], результатом чого стає таке налаштування системно-структурних параметрів реципієнта впливу, за яким останній отримує вигоду від усвідомлених та здійснюваних ним змін, що виникли в результаті впливу на середовище його існування [382, с. 273]. У широкому розумінні під *результатом впливу* розуміється *зміна емоційного стану, знань та досвіду про світ, ставлення до предмета комунікації, поведінки (у формі предметної дії, вербального чи невербального реактивного акту)* [402, с. 18–19].

Під час відбору схем та моделей презентації інформації адресант повинен враховувати здатності адресата до ефективного сприйняття інформації зі сфери впливу. Первинна сенсорна система людини складається з трьох каналів сприйняття: візуального, аудіального та кінестетичного, що дозволяє виділити три типи реципієнтів впливу: візуал, аудіал та кінестетик [382, с. 61]. Спираючись на це, імпактор може відбирати способи впливу, реалізуючи найбільш оптимальний вибір засобів [903, с. 13] для цілеспрямованої дії на одну із вказаних систем або

їх комплексне поєднання. Так, семіотика *фізичного* впливу розкривається у цільовому вступі суб'єкта у тактильно-контактні відносини з партнером, що відбувається самостійно чи супроводжує комунікацію (доторкання, нанесення ударів тощо). *Парамовний* (психологічний) вплив спрямований на зміну свідомості за рахунок аудіальних, візуальних та сентальних сигналів (голос, поза, одяг, колір, запах, макіяж тощо) [382, с. 184–185; 849, с. 143]. *Мовленнєвий* вплив здійснюється через знакове оформлення інформації про об'єкти дійсності [500, с. 54]. Р.О. Якобсон зазначає, що здатність впливати на думку та поведінку суб'єкта відбиває справжнє буття символу [580, с. 116]. Ідеться про омовлене інтелектуальне та емоційне регулювання діяльності партнера [537, с. 9; 923, с. 210], що співвідноситься з координатами соціальних відносин та з нав'язуванням своєї волі адресату. Регуляція передбачає спонукування імпактором *розпочати, змінити* чи *завершити* об'єктом впливу деяку діяльність або створити в ньому готовність здійснення необхідних дій [509, с. 5].

З психолінгвістичних позицій текст, який впливає, є твором, побудованим *логічно* та *несуперечливо* [там само]. Успішність досягнення мети передбачає структурування інформації за параметрами важливості чи факультативності, гіперболізації, кумуляції, деталізації або неврахування незначущих елементів [382, с. 361–362]. Дії імпактора спрямовані на вирішення двох груп завдань: перша група – завдання організації спілкування (привернення та підтримка уваги, створення позитивної атмосфери, закріплення довіри до себе та вербалізованої інформації), друга група – завдання здійснення впливу – стимуляція об'єкта впливу до діяльності [509, с. 14–16]. Ефективність тексту залежить від ефективності його представлення та позитивного схвалення адресатом [382, с. 60–61].

Реалізація інформації через фізичні, парамовні та мовленнєві сигнали виформовує інформаційний або комунікативний вплив (КВ) [76]. Під *комунікативним впливом* розуміємо *цілеспрямовану вербальну та / або невербальну дію одного індивіда на іншого для запланованої зміни його системи знань, емоцій, ставлення та, можливо, й поведінки*.

Різнотипний вплив у комунікації є її рушійною силою, актуалізуючись як примусове запрошення до взаємодії. Пріоритетна позиція у спілкуванні викриває таку закономірність, що комунікативний статус адресанта є первісно вищим від адресата, що може і не залежати від їхніх соціальних статусів [11, с. 660]. У зв'язку з цим, Г.Г. Почепцов будує дихотомію сильного та слабого учасників комунікації, яка представляє її у світлі сфери боротьби [425, с. 35], а саме – за владу у комунікації [16; 766, с. 29]. Сила виявляє себе у праві говорити та праві позбавляти цієї можливості інших [226; 568; 936], що відбувається як у повсякденних, так і інституційних взаємодіях формального та неформального характеру. Будуючи повідомлення, адресант сигналізує, що сприймає ситуацію як релевантну соціокультурній моделі, позиціонує себе як носія ролей та статусів [685, с. 9–15], чим дає зрозуміти адресатові, що хоче бути сприйнятий саме так, і тим самим пропонує йому роль, співвіднесену зі своєю, тобто задає “правила гри” [381, с. 31].

Тож первісний успіх залучення мовцем іншої особи до інтеракції передбачає подальше здійснення контролю за ходом перебігу, регулювання та корегування її актуальної поведінки [314, с. 272], що виявляється як *реалізація впливу* або *дискурсивної влади* одного індивіда над іншим. *Влада* в широкому сенсі розуміється як таке *дискурсивне відношення між двома партнерами, за якого один з них зазнає впливу від іншого* [17, с. 172; 234, с. 91; 766, с. 29; 865, с. 10; 896, с. 17; 701, с. 139]. Саме в ній реалізується організована воля та сила суб'єктів незалежно від їхніх установок відносно такого впливу [494]. Її мотив розуміється як здатність викликати зміни у своєму оточенні таким чином, щоб отримати бажаний результат, для чого комуніканти розробляють найкращу стратегію-тактичну лінію поведінки. Розуміння дискурсивної влади як міжперсональної конструкції робить її атрибутом соціальних стосунків, визначає її як іманентну ситуаціям комунікації [580, с. 15, 97; 865, с. 9–11; 885; 896, с. 17–18; 936, с. 10–11; 761, с. 108].

Влада глибоко сидить у самій сутності характеру людини, визначає її психобіологічний початок [494]. Першопричина бажання реалізації влади полягає

у принципі, який М. Фуко визначає як “піклуватися про себе” (*heautou epimeleisthai*) [547, с. 51]. Щоденне “піклування про себе” є базисом існування людини, зокрема здійснення її комунікативної діяльності, починаючи з первинних стадій становлення суспільства, коли панування та підпорядкування склали невід’ємний початок життя прадавнього соціуму [494; 547, с. 59].

Така філософія життя, яка відштовхується від “Его” людини, пронизує усю її “его-спрямованість” та природно передбачає здійснення влади над іншими для задоволення власних потреб. Поступове культивування цього принципу в людській цивілізації призвело на сьогоднішньому етапі її розвитку до маніпулювання одних людей іншими, волевиявлення яких полягає у примусі іншого вступити до інтеракції [275, с. 115]. Тому об’єктивною ознакою комунікативного простору соціуму є те, що “влада (*libido dominandi*) таїться <...> в будь-якому дискурсі” [16, с. 546]. Соціальні відносини будуються на владі, первісно спрямованій на їх структуруацію, що робить їх більш цілеспрямованими, слугує причиною взаємної мобілізації індивідів, знижуючи невизначеність їхньої поведінки [69, с. 1–2; 438, с. 261]. Регуляція поведінки заснована на актуалізації таких її базових складників, як “панування (домінування), сила, вплив, примус” [568; 673, с. 55–56].

Тож *дискурсивна влада* як система повсякденних соціальних відносин визначає *особливості побудови та здійснення комунікації*. Це, наприклад, означає, що індивіди з владним статусом контролюють та обмежують комунікативні внески партнерів, які не мають влади [568]. Інакше кажучи, влада в соціумі визнається асиметричним причинним феноменом, який оформлює людські відносини [511] в термінах нерівної здатності до здійснення контролю за тим, як тексти продукуються в соціокультурних контекстах [423, с. 310; 885, с. 4; 809, с. 153; 701, с. 143; 819, с. 4]. Соціальний тиск на контекстуальне “потрібне” мовлення – аналог тиску на належну суспільну поведінку людини [518, с. 125].

В інтеракції дискурсивна влада виступає в різних іпостасях: як *змістова* (тема розмови), *когнітивна* (“влада мови” – здатність мови нав’язувати світосприйняття), *соціолінгвістична* (відносини субординації), *риторична*

(інструмент впливу на картину світу адресата) та *прагматична* (інтенціональний аспект дискурсу) категорія [567; 568; 569, с. 204]. Кожен з аспектів влади має свої способи та засоби реалізації: ті чи інші мовні одиниці та вирази, граматичні форми, синтаксичні конструкції [234, с. 102; 725, с. 173], стилістичні засоби, мовленнєві акти, комунікативні ходи, жанри [568]. Тому дискурсивна влада характеризується такими параметрами: фонетичним, лексичним, синтаксичним, текстовим, семіотичним (включаючи невербальний), ритуальним, прагматичним. *Фонетично* влада визначається застосуванням інтонаційних засобів для створення ефекту демонстрації владних повноважень [532]; *лексичний* параметр пов'язаний із наявністю номінацій, які репрезентують суб'єкти та об'єкти влади, її інструменти та ресурси [17; 234]; *синтаксичний* характеризується спонуканнями та запитаннями (наказ, прохання, команди тощо) [234; 568; 841]. *Текстова ознака* відбивається в таких характеристиках дискурсу, як інституціональність, авторитарність, дистанційованість, риторичність тощо [567]. *Семіотично* влада фіксується у специфічних артефактах, інтерпретованих як символи могутності, та в різнотипному фізичному контакті з ними [382, с. 184–185]. *Ритуал* – процедура, порядок та зміст дій у певній ситуації, що створює надіндивідуальну значущість події [401, с. 14]. *Прагматика* влади виформовується як актомовленнєвий і стратего-тактичний КВ на вище зазначених рівнях.

Таким чином, у ситуації соціальної взаємодії інформаційний вплив втілюється у КВ, який є рушійною силою дискурсу, актуалізуючись як примусове запрошення до взаємодії. КВ є формою втілення влади як відображення постійної або ситуативної соціальної залежності одного індивіда від іншого, здатності регулювання поведінки партнера.

КВ є двоаспектним феноменом та виявляється в дискурсивній діяльності, з одного боку, як засіб, з іншого боку – як мета, підсумком чого є зміна поведінки адресата. Він передбачає дію на: 1) *свідомість* шляхом вибудовування раціональної *аргументації* (переконання, перерозподілу причинно-наслідкових зв'язків у картині світу адресата), 2) *свідомість* через *емоційну* сферу (емоції є глибинними формами категоризації, які визначають вибірковість у сприйнятті та

організації інформації), 3) *підсвідомість (сугестія)* [402, с. 24–25; 507, с. 175]. Інша класифікація охоплює способи КВ через манеру їх здійснення: *наслідування* (повторення соціально значущих зразків поведінки), *зараження* (передача емоцій через наведення виразних прикладів), *навіювання* (КВ на підсвідомість, розрахований на некритичне сприйняття інформації), *переконання* (звернене до раціональної сфери свідомості, здійснюючись через низку аргументів, доказів) [269, с. 15–6; 382, с. 299–300; 509, с. 8; 571, с. 107–109; 723; 793, с. 26–28].

За онтологією виділяється чотири види КВ: 1) *соціальний* вплив; 2) *волевиявлення*; 3) *інформаційний* вплив; 4) *оцінний та емоційний* вплив [534, с. 47]. Залежно від *іллокутивної* мети виділяються три типи впливу: *тиск, домінування та маніпулювання*. Два перших типи реалізують експліцитну комунікативну поведінку, останній – до імпліцитну [285, с. 161–162]. Тиск співвідноситься з *аргументацією* – відкритим переконанням, спрямованим на логічну та емоційну сфери свідомості [101, с. 274; 279, с. 85; 480; 723]. *Домінування* (психологічне або соціальне панування) виявляється як свідоме чи несвідоме прагнення суб'єкта здійснювати контроль над темами комунікації, а також усім ходом взаємодії [297, с. 86]. Виділяють соціальне (реалізація субординативних відносин), енциклопедичне (контроль комунікації тим, хто володіє більшим обсягом знань), інтерактивне (намагання заволодіти ініціативою через більш розвинену комунікативну компетенцію) домінування [297, с. 86–87].

Маніпулювання чи *маніпуляція* (або прихований вплив) визначається як мистецтво управляти поведінкою та мисленням людей за допомогою цільової дії на свідомість [127; 228; 275; 571], за якої об'єкт впливу не здогадується про реальні інтенції імпактора [101, с. 276; 279, с. 85; 382, с. 272]. Такий тип психологічного впливу, спрямований на дестабілізацію сфери здорового глузду [127, с. 347], входить до сфери підсвідомості без особливої переробки та кристалізується у вигляді неусвідомлених потягів та установок людини [275, с. 115–117; 571, с. 30–31], у результаті чого вона “без примусу” виконує очікувані дії. За цих умов до людей, свідомістю яких маніпулюють, ставляться не як до особистостей, а як до об'єктів впливу, засобу або перешкоди у власній діяльності

[228, с. 15]. Успішність впливу є гарантованою, якщо адресат не “прочитує” адресанта [382, с. 272]. Твердження про те, що “маніпуляція виступає як частина технології влади” [228, с. 480] у політичному сенсі, на нашу думку, є справедливим для будь-якої комунікації.

Пропонуємо класифікацію різновидів КВ на базі критеріїв *експліцитності* та *імпліцитності* вираження дискурсивної влади (Додаток А, Рис. А-4). Так, до експліцитного КВ належать: 1) *соціально-етикетний* вплив (привітання, вибачення, знайомство, прощання, подяка тощо), який передбачає обов’язкову реакцію у відповідь згідно з існуючими нормами МЕ [813, с. 4]; 2) *спонукання* – короткочасне стимулювання реципієнта прямою дією на його волю, вказівкою на діяльність (наказ, заклик, прохання, пропозиція, порада, побажання тощо) [101, с. 275; 265, с. 12], 3) *переконання*, яке вибудовується за допомогою логіко-раціоналістичних прийомів аргументації [169, с. 328–329]; 4) *навіювання* – нав’язування готової думки шляхом залучення образів, оцінок, знань тощо. До імпліцитної влади зараховуємо *маніпуляцію*, що передбачає передачу адресату комплексу псевдосмислів, вибудованих у своєрідну логічну систему [382, с. 257–258]. Ці різновиди КВ, виявляючи інтерактивне або статусне домінування, репрезентують *асиметричні* відносини, які розкриваються у кількісному, тематичному та інтеракційному аспектах [809, с. 415–438], параметри яких можна виміряти статистично.

Реалізація владних відносин пов’язана з категорією “комунікативної ініціативи”, яка відноситься до рівня макроструктури комунікації та характеризує *різний ступінь активності індивідів щодо впровадження їхніх стратегій в інтеракцію* [236, с. 65; 325, с. 216]. *Ініціатива* виникає в той момент, коли обставини діяльності створюють проблему, яку особа вважає за доцільне вирішити через залучення іншого [327, с. 61]. Ініціатива як дискурсивно-психологічний фокус “запускає” актуалізацію у взаємодії різноманітних ознак характеру, компетенцій, комунікабельності тощо партнерів, затверджуючи стиль їхнього спілкування [325, с. 216–220], яскраво підкреслюючи характер асиметричності ситуації.

Звичайною для діалогу є зміна ініціативи: її двобічний характер визначається тим, що по черзі мовець та слухач змінюють свої ролі, відбиваючи більшу активність одного та більш пасивний характер іншого суб'єкта [159, с. 101]. Перехід ініціативи від однієї особи до іншої здійснюється різним чином: довільно, за волею людини, яка володіла ініціативою, або в конкурентній боротьбі, усупереч бажанням партнера [297, с. 86–88]. Її захоплення реалізується в технічно-організаційному (переривання партнера, довше за партнера збереження “права голосу”), мовленнєво-риторичному (ухиляння від відповіді, мовчання, зміна теми, відтягування відповіді) та комунікативно-функціональному (запитання, перезапит, супутні зауваження тощо) планах [22, с. 203–209; 159, с. 97–106]. Таку ініціативу визначаємо як *локальну*. Проте, провідна роль одного з комунікантів визначається не стільки більшою тривалістю його висловлень, скільки тим, як йому вдається тримати у своїх руках усю “режисуру” діалогу. Йдеться про *глобальну* ініціативу, яка виявляється у факті тотального керування діалогом: встановлення або умисне порушення правил “гри”, контроль за їх дотриманням партнером [325, с. 219–220; 568].

Ініціатива співвідноситься з *конверсаційним насильством*, одним із способів владного примусу, під яким розуміємо *редукцію конверсаційних прав та можливостей іншого суб'єкта комунікації* [423, с. 314]. У прагматичному плані воно реалізується як вторгнення до: 1) комунікативного (нав'язування позиції), 2) аксіологічного (нав'язування негативного чи позитивного ставлення за руйнації існуючої оцінки), 3) когнітивного (намагання змінити образи реалій у картині світу суб'єкта) просторів [149, с. 166; 678, с. 169].

Конверсаційне насильство не обов'язково пов'язане з деструктивною дією на адресата [423, с. 305]; окрім конфліктогенного обривання мовлення, заборони на комунікативні дії тощо, воно передбачає ситуативний перехід з позиції мовця на позицію слухача, здійснення кооперативного перебивання для підтримки партнера, реалізацію статусно схваленого права розпочинати, змінювати, закінчувати теми, змушувати іншого виконувати необхідні дії [170, с. 35–36; 240,

с. 193]. Розуміємо конверсаційне насильство як одну з форм вияву інтерактивного або статусного домінування.

Деструктивна мовленнєва поведінка базується на *агресії* – одній з фундаментальних властивостей людської поведінки, яка виходить з насильства [235, с. 31–35; 275, с. 197–198; 438, с. 261–262]. *Деструктивність агресивної поведінки*, яка виявляється як *усвідомлена настанова адресанта на суб'єкт-об'єктний тип відносин* [149, с. 165], негативно впливає на взаємодію, адже вона спрямована на мінімізацію особистості адресата – дискредитацію його соціального статусу, приниження гідності, авторитету тощо [195, с. 20; 423, с. 305]. *Мовленнєва агресія – налаштування на антидіалог*, який реалізується в модальності категоричності, емпізі, тональності зневаги, хамства, обурення, презирства [567, с. 204], одиницях з негативною аксіологією (зокрема тих, які метафорично пов'язують особу зі світом фауни та флори), інвективах, погрозах тощо. Тож влада, підґрунтям якої є насильство, в комунікації виявляється в трьох іпостасях: статусно-рольове право (надане право підпорядкування іншого), мовленнєве насильство та агресія (Додаток А, Рис. А-5).

З комунікативною ініціативою корелює *лідерство* – соціальна ознака особи, яка домінує в інтеракції: “лідерство є там, де є влада та організація” [433]. Лідерство, відбиваючи потреби в самоорганізації та впорядкуванні поведінки партнерів, свідчить про статусно-рольову або ситуативну нерівність у групі [229, с. 547; 339, с. 46; 679, с. 149]. Якщо *формальне лідерство* ґрунтується на позиції в ієрархії організації та володінні закріпленими в її нормах ресурсами КВ, то *неформальне* характеризує суб'єктну здатність (та визнання цього іншими) керувати членами групи і реалізується в авторитеті, харизмі індивіда [132, с. 307; 401, с. 13; 433]. Дискурсивні маркери авторитетності об'єднують інтонаційні, словесні, текстові (ознаки авторитетності), невербальні (підпис тощо) елементи тощо [236, с. 66–67]. Лідерство реалізується в комунікативних діях, які відбивають здатність: 1) ухилитися від діалогу, 2) розпочати діалог, 3) завершити, 4) підтримати, 5) скорегувати.

Таким чином, будь-яка інтеракція формального або неформального характеру є простором боротьби за комунікативну ініціативу, що є одним із ключових факторів досягнення успіху. Взаємодія виступає як своєрідний “змагальний” акт конкуруючих сторін, коли один із партнерів намагається монополізувати канал зв’язку, а інший чинить йому опір.

1.1.3 Діалог як інформаційна асиметрична подія. Здійснення діалогу передбачає те, що мовленнєва діяльність – це діяльність, яка припускає участь більш, ніж одного актора і тому має бути розрахована на реципієнта [9]. Сама ж можливість перебігу діалогу забезпечується глибокою асиметричністю його структури [233, с. 116; 315, с. 286; 584; 813, с. 4–5], завдяки якій відбувається інформаційний обмін та яку можна спостерігати на двох рівнях реалізації. Виділяємо онтологічно-інформаційну та статусно-рольову асиметричність (Додаток А, Рис. А-6).

Онтологічно-інформаційна асиметричність діалогу базується на об’єктивних особливостях його розгортання. По-перше, вона виражається в різниці наявних в арсеналах учасників діалогу семіотичних структур. Поза семіотичною відмінністю, тобто наявністю різного рівня інформованості суб’єктів комунікації, діалог на певну тему є безглуздим, тоді як за абсолютною відмінністю він є неможливим. Тому в діалозі “асиметрія передбачає рівень інваріантності” [315, с. 268], а монопольне володіння інформацією – один із дискурсивних проявів влади [568]. По-друге, асиметричність виражається в різноспрямованості повідомлень: індивіди постійно переходять з позиції передачі на позицію прийому [315, с. 268; 813, с. 4]. Така дискретність має когнітивним підґрунтям переривчастість у часі процесу мислення, різноспрямованість та циклічність його окремих стадій [242, с. 225], а також неможливість вичерпно передати весь масив інформації однією особою і повністю зрозуміти отримане повідомлення іншою. По-третє, акт (цикл) спілкування призводить до деяких змін його учасників, тому наступний акт відбувається не так, як попередній, і є по відношенню до нього кумулятивним [314, с. 273]; відбувається трансформація

смислопороджувального потенціалу наявних конструктів, що створює можливості для періодичної проробки свідомістю наявної проблеми [242, с. 225].

Статусно-рольова асиметричність виявляється в тому, що, кодуючи інформацію, мовець відбирає необхідні одиниці тільки з врахуванням фактору соціальної належності *Іншого* – його статусно-рольової позиції в групі чи соціумі [38, с. 273; 694, с. 25; 827, с. 94]. Вона відображає дисбаланс статусів, репрезентуючи соціальну нерівність осіб, які знаходяться на різних ієрархічних рівнях [162, с. 45] у межах суспільної вертикалі “верх-низ”. Така асиметричність виявляється в офіційному або побутовому дискурсі, де між особами “за згодою сторін” розподілені ролі того, хто контролює та підконтрольного [809, с. 433; 793, с. 32-35]. Якщо ж статуси рівні, то комунікативне домінування спостерігається лише на інтерактивному рівні.

Як бачимо, діалог виступає засобом реалізації відносин рівноправ'я або нерівноправ'я (верховенство або підлеглість) [17; 438], а асиметричність є інгерентною рисою діалогічної взаємодії, яка виформовує владні відносини: “будь-який істинний діалог є сутичкою; <...> одне “я” намагається узяти гору над іншим” [14, с. 330]. Діалог у такому ракурсі – не тільки простір комунікації, але й простір здійснення влади [423, с. 368], закріпленої в категоріях мови, соціальних конвенціях лінгвокультури, особистісних якостях та пріоритетах мовців [16, с. 547; 692]. Умовно про *симетричність* відносин можна говорити у випадку балансу статусів у комунікації, яка відбувається між партнерами, конкурентами або колегами одного рангу з метою обміну інформацією, вирішення проблем чи координації спільної діяльності [162, с. 44–45] в межах міжособистісної горизонталі “Я–Ти”.

Діалог початково є нерівним через те, що його основою є *мова* як онтологічна реалізація влади [692, с. 36–52]. Мова, таким чином, формує той дискурсивний простір, який підкорює своїй волі інтерактантів [465, с. 588; 580, с. 116], будучи “загальнообов’язковою формою примусу” [16, с. 548]. Якщо мовні структури відбивають структури ментальні, то “відповідна цьому мисленню поведінка необхідним чином відбиває панування” [334, с. 219] в соціумі.

Експліцитно мовна влада в комунікації виявляється в тому, що мова свідомо використовується як засіб здійснення перлокуції, як “важіль маніпуляцій” [568], “інструмент контролю там, де вона повідомляє не накази, а інформацію” [829]. Здійснення соціального тиску виявляється, наприклад, в інтенсивному використанні жаргону, професійної термінології у спілкуванні з необізнаними, зверненням до ускладнених синтаксичних структур, що утруднює розуміння та надає переваги в спілкуванні [569; 692, с. 52; 842, с. 6]. Тому висловитися *нейтрально* в діалозі є неможливим [234, с. 91; 568].

Носієм відносин нерівноправності виступають і *соціальні інститути*, які відтворюють та підтримують необхідні для функціонування суспільства регламентуючі норми, традиції, правила тощо [16, 558–559; 334, с. 250; 518, с. 125]. Останні покликані замаскувати конфлікти, протиріччя між людьми [438, с. 263; 334, с. 68], породжені тим, що особи з вищим владним статусом контролюють та обмежують комунікативний внесок нижчих за статусом [325, с. 220]. Соціальні інститути формують та підтримують право реалізувати владу однієї людини над іншою у вигляді закріплення набору соціальних ролей, виступаючи сферою дискурсного контролю [382, с. 217; 546, с. 73–74].

Діалог є й *особистісно* детермінованою подією, в якій комунікативна поведінка значною мірою визначається поведінкою партнера [327, с. 60; 631; 829]. Цей фактор асиметричності зумовлюється її комунікативно-психологічною складовою, а саме – накладанням інтересів, емоцій, вольових проявів індивідів на їхню інтеракцію, визначаючи їхню нерівність. Ситуативно це виявляється в оволодінні ініціативою та (або) реалізації множини соціально-культурних (статус, знання, вміння, обов’язки тощо) та індивідуальних факторів (інтелект, здібності, вік тощо) [159, с. 11; 692, с. 20–21; 743, с. 5; 813, с. 16]. Тож, якщо асиметричність діалогу є основною ознакою його системи, то виявлення владних відносин виступає соціальним підґрунтям його перебігу. Виділяємо два їхніх типи, які актуалізуються в діалозі: соціально-інтерактивний та соціально-статусний.

Інтерактивною владою називаємо повсякденні волевиявлення індивідів щодо структурування комунікації через примус інших людей вступати до неї,

підтримувати її перебіг, а також через поточний взаємний контроль та корекцію дій для досягнення індивідуальної або сумісної мети. Такі відносини впливу будуються на біологічно-психологічній властивості однієї людини підпорядковувати своїй волі іншу, домінувати в комунікації, досягати своїх намірів [382, с. 115], реалізуючи принцип “підкування про себе” [547], як відображення дії базових інстинктів самозбереження та ворожості до інших [344; 778, с. 130]. КВ є рушійною силою діалогу, актуалізуючись як примусове запрошення до взаємодії: будь-яке висловлення, яке навіть не містить прохання або запитання, тим не менш, вимагає відповіді самим фактом зверненості до іншого [534, с. 43–44]. Репліки (прохання, питання, вітання, вибачення тощо) виступають своєрідними атракторами, які автоматично запускають механізм реакції партнера [708, с. 13]. Комунікант, з одного боку, мимовільно, а з іншого, свідомо втягується до простору примусу та свідомо чи підсвідомо поділяє вияв влади іншого: адресант, так чи інакше, очікує на емотивне або інтелектуальне оцінювання адресатом запропонованої теми. Так, запитання примушує відповідати, адже особа отримала владний стимул або своєрідний наказ діяти визначеним чином [226]. Тому ми згодні з твердженням, що “зазвичай не відповідати важче, ніж відповісти” [535].

З прагматичних позицій прояв інтерактивної влади полягає в тому, що в діалозі мовець та слухач постійно міняються ролями [742, с. 168], таким чином постійно отримуючи у своє розпорядження механізми та інструменти КВ, до яких обидва мають доступ. Передусім це сильна позиція мовця. З іншого боку, будуючи повідомлення, адресант має спрогнозувати, як адресат проінтерпретує та зреагує на нього, тому останній опосередковано впливає на структурування комунікації адресантом, демонструючи хоч і пасивну, але сильну позицію слухача. Тож влада виявляється у здатності змусити іншого прийняти вигідну для мовця інтерпретацію дійсності [234, с. 90–91]. Змістовно початок та розгортання діалогу зумовлюється тією інформацією, якою мовець ексклюзивно володіє, оцінюючи її як ціннісну для себе, якою він може керуватися в поведінці та передати іншому [935, с. 96]. Владна позиція мовця засновується на здатності

викликати та підтримувати інтерес слухача до повідомлення та виконанні тих вимог, які б відповідали його власним потребам.

У функціональному аспекті інтерактивна влада розкривається у двох площинах: *спрямовуючому* та *підпорядкованому* типах мовлення [226; 703]. Перший тип задає програму, другий її здійснює. До керівних актів мовлення відносяться: 1) запитання; 2) вимога відповіді; 3) наказ; 4) пропозиція. Так, запитання демонструють силу адресанта, адже відповіді адресата стимулюють його запитувати далі, а останній при цьому піддається цим запитанням [673, с. 55–57]. У термінології Г.Г. Почепцова йдеться про МА менасива, квесетива, директива, перформатива [424, с. 271–278]. Такі акти є первинно сильними поза контекстом, лише подальше розгортання ситуації визначає ступінь їх сили та тривалість ефекту КВ. Якщо контролюючий акт є ініціальним, то реактивні МА або підтримують, або модифікують план розмови відповідями, зустрічними запитаннями – адресат у своїх репліках або приймає, або відкидає запропоновану йому програму [11, с. 660], демонструючи сильну позицію [226].

У риторичній площині сильна дискурсивна система характеризується демонстрацією аргументів, користуванням прийомами захисту та нападу, прагненням послідовно відстоювати думку. Для цього передбачається вживання кліше, чітко сформульованих висловлень, які мають “щось загрозливо-імперативне” [16, с. 537–538]. І, навпаки, розгубленість суб’єкта завжди проявляється в неповних, слабо окреслених та незрозумілих фразах [там само]. З іншого боку, сила може виявлятися в мовчанні, адже перевага спостерігається як у тому, що відповідь більше цінується, ніж запитання, так і в тому, що мовчання є інструментом завершення діалогу [226].

Інші параметри інтерактивної влади виявляються в реалізації індивідуально-особистісних якостей: гендер, фізичні дані, інтелект, воля, темперамент, характер, досвід, знання, культурно-освітній рівень тощо, а також авторитет, повага, впливовість, самопрезентація себе як лідера, спеціаліста тощо, які можуть створювати перевагу одного мовця над іншим (Додаток А, Таблиця А-1) [229; 730; 640; 766; 786; 793; 819]. Йдеться про те, що домінування реалізується

у вигляді більшої активності одного мовця над іншим [813, с. 4–5], як відображення пріоритету його індивідуальних ознак, що і фіксується термінами “ініціатива”, “лідерство”. Побудова інтерактивного простору здійснюється обома партнерами, але спрямованість комунікації як реалізація інтенцій задається лідером. Право встановлювати та контролювати норми взаємодії свідчить про високий статус і підтверджує право мовця на лідерство [325, с. 220]. Так, соціально-психологічний лідер, який характеризується вмінням регулювати динаміку ініціативи, намагається здійснити монологізацію діалогу [16, с. 537].

Тож інтерактивна влада реалізується у діалозі на комунікативному рівні – технічно-організаційному, функціональному (обмін інформацією, *міна ролей* (термін харківської школи мовознавства, напр., [26; 565]. – О.Б.)), привертання уваги, підтримка інтересу, вияви ініціативи), перцептивному (сприйняття та розуміння запропонованої програми тексту) [75] та змістовому (нав’язування поглядів), зокрема як оформлення статусної влади.

Статусна влада заснована на соціальних інститутах, які створюють соціально визначені способи мислення та зразки комунікативної поведінки, регулюють як розподіл ролей, так і послідовність дій індивідів залежно від їхніх ієрархічних (вищій-нижчий) позицій у соціумі. Цей тип влади виявляється в нашаруванні на засоби КВ інформації про статусно-рольову нерівність індивідів, яка структурує злагоджений діалог домінування.

З погляду лінгвосинергетики всі цілі діалогу, інтенції, позалінгвальні умови, норми та правила, що сприяють розвитку чи, навпаки, обмеженню взаємодії та зокрема представлені параметрами реалізації дискурсивної влади, є атракторами або, навпаки, репелерами [412, с. 30; 253, с. 55–56]. *Атрактори* та *репелери* утворюють ієрархію, власний простір, визначаючи порядок розвитку діалогу-системи.

Отже, у дискурсі інтерактивна та статусна влада мають спільну рису: намагання побудувати МА, обмін, трансакцію таким чином, щоб досягти запланованого результату через підкорення особи для здійснення нею бажаних дій. Реалізація одного з двох типів влади слугує критерієм для розрізнення маркованих та немаркованих ситуацій взаємодії.

1.1.4 Видова диференціація діалогу.

У сучасному мовознавстві наявні численні класифікації діалогу, які спираються на низку критеріїв. Так, найбільш детальні таксономії будуються навколо таких параметрів, як *кількість учасників, соціально-комунікативна спрямованість, співвідношення мотивів, величина діалогічного тексту, комунікативна функція, ступінь ситуативності, джерело мотивації* [479, с. 22–30] або *кількість співрозмовників, часова віднесеність, вплетеність елементів ситуації до тексту, статусні стосунки, міра підготовленості, чергування висловлень, заданість та розвиток теми, міра офіційності* [159, с. 13], які лежать в основі різноманітних інтеракцій.

Беручи за основу такі таксономічні ознаки, як *тема та динамізм мовленнєвого обміну*, виділяють нейтральний діалог (бесіда зі збереженням дистантності між партнерами), діалог-дискусію (з нейтрально-абстрактною тематикою), подійовий діалог (з побутовою тематикою, яка емоційно гостро переживається партнерами), діалог-унісон (з побутовою тематикою) [156, с. 44–45]. За мірою *тематичної* розробленості І.В. Шарафан виділяє монотематичні та політематичні діалоги. Відхилення від теми дозволяє виділити такі різновиди діалогу як вільний (поза обмеженнями на відхилення від теми) та публічний (девіації від теми не допускаються) [560, с. 82].

За *комунікативною* функцією Т.Г. Григор'євою було виокремлено п'ять класів діалогу: 1) фатичні, які слугують для підтримки соціального контакту; 2) риторичні, спрямовані на зміну соціально-економічного буття; 3) естетичні, які інтерпретують дійсність; 4) терапевтичні, які усувають функціональні перешкоди суб'єктів; 5) метакомунікативні [153, с. 14]. У свою чергу, *комунікативно-епістемічний* підхід дозволяє виділити повсякденно-побутовий, науковий, художній, релігійний, міфологічний та інші дискурсивні типи [193, с. 157].

Керуючись критерієм *цілеспрямованості*, Н.Д. Арутюнова виділяє таку систему жанрів: 1) інформативний; 2) прескриптивний; 3) обмін думками з метою ухвалення рішень або з'ясування істини; 4) діалог, який має на меті встановлення

та врегулювання міжособових стосунків; 5) фатичні жанри: а) емоційний; б) артистичний; в) інтелектуальний [11, с. 649].

Спираючись на зв'язок *інтенції* з її конкретним інтеракційним втіленням, виділяють *комплементарний* тип діалогу, який характеризується дефіцитом інформації однієї особи та її інтенцією заповнити лакуну, *змагальний*, що є конкуренцією думок та прагнень партнерів, та *координативний*, коли через діалог партнери вирівнюють суб'єктивні інтереси та домагання [156, с. 44–45]. На основі *інтенційно-мовного критерію* виділяються: інформаційний, коментарійний, персуазивний, аргументативний, директивний діалог, а також діалоговий дискурс уведення в оману, саморепрезентації тощо [28, с. 12]. У свою чергу, залежно від *мети* суспільної діяльності, виділяють діалог: 1) загальний (супроводження мовленням спільної життєдіяльності); 2) інформаційний; 3) діалектичний (систематизація інформації та побудова картини світу); 4) повчальний діалог; 5) змагання; 6) нарада; 7) ігровий та 8) командний [128].

Дотримання чи недотримання в діалозі критерія *співпраці* дозволяє встановити кооперативний та конфліктний діалоги [6; 98; 338; 536; 876]. У зв'язку з цим Т.М. Колокольцева стверджує, що дотримання правил ефективної взаємодії свідчить про діалог-унісон, їхнє порушення – діалог-дисонанс [256, с. 116].

За рівнем *експлікації* виділяються внутрішній та зовнішній типи діалогів [20; 270; 441].

Залежно від *каналу трансляції* діалогу виокремлюємо природний діалог, радіо- та теледіалог, газетний, телефонний, Інтернет-діалог тощо. В останньому В.В. Демент'єв виокремлює дотехногенні та техногенні жанри [163, с. 27].

За *структурою* усі діалоги поділяються на *прості* та *складні*. Простий діалог представлений елементарними конструкціями: питання – відповідь, повідомлення – відгук як ставлення до повідомлення, спонукання до дії – відгук. Складний діалог є розгорнутим та представлений низкою циклів “запитання-відповідь” [565].

За *формально-структурними* ознаками виділяють питальний діалог, діалог-повідомлення та обговорення, діалог-суперечку та сварку, діалог-конфіденційне пояснення та наративний діалог [191, с. 12–13].

Щодо *функціонально-стилістичного* реєстру спілкування, можна виділити діалоги *офіційні* (науковий диспут, розмова в службових умовах тощо) та *неофіційні* (повсякденні, які характеризуються спонтанністю продукування мовлення, чітко вираженою інтенцією мовців) [159, с. 9].

Згідно з інформаційно-владним розумінням діалогу, тобто типом та функціями інформації, яка передається [380, с. 61], комунікативну взаємодію класифікуємо так: *інформативно-репродуктивна* (повідомлення, узагальнення), *волюнтивно-директивна* (волевиявлення, соціальне домінування, встановлення ієрархії), *контрольно-реактивна* (оцінна реакція), *емотивно-консолідуєча* (кооперація), *маніпулятивна*.

Онтологічно усі діалоги поділяємо на *первинні* та *вторинні* [163, с. 25–27; 745, с. 2; 789, с. 9–11; 887, с. 72; 888, с. 8–9]. Первинність діалогу визначається природним критерієм, властивістю будь-якої людини вести цей діалог поза попереднім спеціальним навчанням. Такі діалоги є найдавнішими за еволюцією, реалізуються в будь-якій комунікативній ситуації, не потребують ознайомлення з особливими правилами їх проведення. Вони належать *усному формату природно-побутового типу* комунікації. Йдеться про бесіду, розмову, суперечку та сварку. Вторинні діалоги *усного, писемного, віртуального форматів соціального типу* комунікації визначаються соціально-інституціональним критерієм: модель інтеракції задається правилами певної сфери життєдіяльності, якими повинні користуватися індивіди. За умови відсутності попереднього знання про даний тип інтеракції, вони повинні бути проінструктовані про принципи їх проведення (інтерв'ю, ток-шоу, дебати, учбовий діалог тощо).

Два базових типи інтеракції – кооперація та конфлікт – виформовують *кооперативний* або *конфліктний* діалог. Під кооперативним діалогом розуміємо таку інтеракцію, спрямовану на підтримку гармонійних відносин як усвідомлення виключної необхідності участі іншої особи в комунікації. Конфліктний діалог

визначається агресивним зіткненням, викликаним психологічними та / або комунікативними причинами, в результаті чого одна особа діє усупереч інтенції іншої або з метою нашкодити її соціальному обличчю. У реальності відбувається “своєрідний кругообіг мовлення” [128], тобто змішування двох форм з отриманням таких різновидів діалогу, як кооперативно-конфліктний (перевага співпраці) та конфліктно-кооперативний (конфронтативність взаємодії). Саме такі форми визначають той чи інший природний або соціальний різновиди діалогу у певній сфері життєдіяльності суспільства.

1.1.5 Типологічна стратифікація діалогу. Питання щодо того, який елемент діалогу є його базовою структурною одиницею, по-різному вирішувалося у мовознавстві [9; 133; 153; 348; 472; 503; 566]. Антропоцентричний ракурс його розгляду приводить до думки про те, що вибір ключової одиниці витікає з його інтерактивної сутності як відображення міни ролей, наявності обміну семантично та прагматично зв'язних реплік [98; 161]. Виділяємо *формально-структурний* та *функціональний* типи стратифікації діалогу.

Формально-структурний тип відтворює усвідомлення того, що репліки в діалозі – *слова одного з інтерактантів, обмежені мовленням іншого* [190, с. 84] – поза співвіднесенням одна з іншою є комунікативно незавершеними [577, с. 116]: зв'язність діалогу підпорядковується принципам цілеспрямованої діяльності [1, с. 53; 11, с. 653–655]. Характеризуючи склад найпростішого мікродіалогу, лінгвісти номінують репліки по-різному: репліку, яка відкриває діалог, спонукає адресата до реагування, ословлюючи пропозицію, переконання, прохання, побажання тощо називають реплікою-“звертанням”, “стимулом”, “ініціативною / ініціальною” [9; 133; 458; 809], репліку у відповідь, яка водночас стимулює продовження контакту [156, с. 45] – “реплікою-реакцією”, “реактивною” або “респонсивною” [9; 119; 877]. Щодо *інформативності* репліки-реакції поділяються на такі різновиди: 1) достатні, 2) надлишкові, 3) неповні, 4) незадовільні, 5) нульові (мовчання) (напр., як монополія на інформацію [226])

[159, с. 76]; і лише той, хто володіє владою, має право інтенційно робити вибір з декількох комунікативних можливостей [568].

Узагалі, кожна репліка є інтенційною мовленнєвою дією [153, с. 12], яка викликає у партнера реакцію у відповідь. Репліка апріорі є діалогічною – завжди передбачає присутність іншого, програмуючи його вербальні або невербальні реакції в бік унісонних або дисонансних взаємодій [156, с. 45; 540, с. 159]. Тому діалог є процесом здійснення іллокутивно вимушених мовленнєвих дій [390, с. 37–46], що означає передбачуваність (“*reciprocity*”) наступної репліки попередньою [812, с. 3], або реалізацію *іллокутивного примусу* [216, с. 117; 15, с. 87].

Поєднання реплік, пов’язаних за певними правилами синтаксичної залежності, Н.Ю. Шведова визначає як “діалогічну єдність” [562, с. 280–281] – термін, який закріпився в сучасній теорії діалогу. Структуралісти визнають *діалогічну єдність* (ДЄ) базовим елементом діалогічного мовлення [119; 139; 322; 348; 554; 562], обґрунтовуючи це тим, що діалог – це “розмова”, яка ведеться щонайменш двома людьми, тому його одиниця повинна складатися принаймні з двох семантично та структурно пов’язаних між собою реплік – стимулу та реакції. Однак такий розгляд поєднання реплік за правилами синтаксичної залежності призводить до втрати комунікативного смислу. Тому вже в межах сучасної функціонально орієнтованої лінгвістики ДЄ розглядається як *комунікативна одиниця*, у функціонуванні якої бере участь багато чинників – структурно-семантичних, тематичних, інтенціональних, комунікативно-прагматичних [153, с. 14; 236, с. 28; 254, с. 32; 683, с. 15–16].

Головним фактором об’єднання реплік у ДЄ є *комунікативний намір*, який найчіткіше виражається запитальною ініціативною реплікою. Саме пошук та запит інформації як відображення регулятивних відношень у діалозі, що вимагає заповнення інформаційних лакун, стимулює комунікацію, забезпечуючи змістову цілісність двох суміжних реплік [348, с. 15; 554, с. 78]. ДЄ зі *спонукальним* ініціюючим елементом передбачає її градацію за ступенем категоричності: умовляння, порада, застереження, прохання, дозвіл, заборона,

вимога, наказ [159, с. 27; 554, с. 89–95]. ДЄ з *констатуючим* ініціативним елементом – найменш однозначним стимулом, ніж інші репліки – передбачає повідомлення, констатацію, твердження та припущення [11, с. 654; 554, с. 33]. Відтворена в ДЄ комунікативна зв'язність є облігаторною її ознакою [678, с. 180], адже саме вона забезпечує схему розподілу елементів актуального членування його фрагментів [253, с. 33].

Слушним є те, що основою відношень між ініціативною та реактивною репліками в ДЄ є взаємодія думок та волі [534]. У зв'язку з цим виділяються такі функції міжреплікової взаємодії: у діалозі “думок” *питання – відповідь, думка – оцінка* (згода / заперечення / інша думка), у діалозі “волі” – 1) *дія – підпорядкування / протидія / (сприяння)*, 2) *управління – підпорядкування / протидія*, 3) *пошук сприяння – сприяння / протидія* [там само]. Такий підхід відповідає інформаційно-владному розумінню діалогу та викриває реальні відносини взаємодії. Спираючись на викладене, визначаємо ДЄ як *монотематичну одиницю дискурсу, яка задається комунікативною інтенцією, характеризується семантичною, граматичною, лексичною та просодичною цілісністю*.

Встановлюємо три основні *моделі взаємодії реплік* у межах ДЄ [11; 119; 322; 347; 554]: 1) *питання – відповідь*; 2) *спонукання* (пропозиція, наказ, прохання тощо) – *реакція на спонукання* (виконання, відмова від виконання); 3) *повідомлення* (інформування, твердження, заява) – *реакція на повідомлення* (заперечення, згода, оцінка тощо). У прагматичному аспекті зв'язки між репліками можна деталізувати через різні співвідношення між цими МА, а саме – констативом, квеситивом та директивом, через що виділяються три групи функціональних пар комбінацій діалогу [159, с. 28].

З функціональних позицій межевою одиницею аналізу дискурсу є *висловлення* [103, с. 99; 236, с. 28; 420, с. 13] – *акт, призначений для передачі деякого денотативного змісту та вираження певної структури відносин у комунікативному контексті* [631, с. 205; 913, с. 440]. Окреме висловлення є конкретним знаком у дії [258, с. 47], тією “елементарною клітиною”,

у якій здійснюється опредмечування складного мовленнєво-розумового процесу [224, с. 41; 258, с. 71]. Обидва вектори комунікативної завершеності висловлення – інформативний та інтенційний – створюють його актуальний смисл. Воно також характеризується відносною самостійністю, предикацією, референцією [381, с. 34; 554, с. 24], можливістю актуального членування, модальністю тощо [2, с. 202]. Відкрита множина висловлень, які актуалізуються в системі силових ліній поля діалогу, є “тілом” дискурсу [477, с. 100].

Якщо висловлення є мінімальною одиницею дискурсу, то мінімальним конститuentом діалогу є мовленнєвий акт – *інтенційно зумовлене, граматично й семантично організоване висловлення, яке є соціально-вербальною дією, здійсненою комунікантами як момент впливу один на одного в ситуації їхньої взаємодії* [153, с. 75; 464, с. 57]. Реалізація інтенцій МА відбувається в процесі конструювання індивідами спільного дискурсивного значення [38, с. 268; 321, с. 3–5; 465, с. 559], чим підкреслюється важливість обох мовців та їхня активна роль у спільній побудові смислів у процесі дискурсивного обміну [564, с. 16; 787, с. 240]. У роботі використана ієрархічна модель дискурсу, запропонована І.С. Шевченко [565, с. 113], яка складається з п’яти елементів: мовленнєвий акт (висловлення) – мовленнєвий хід (репліка) – мовленнєвий крок (ДС) – мовленнєва трансакція (мінімальний діалог) – мовленнєва подія (діалог).

Мовленнєвий акт відбиває елементарну мовленнєву дію, яка реалізує одиничний іллокутивний задум та зводиться до однієї синтаксичної моделі, значення якої спільно конструюється по ходу діалогу [там само]. Саме на рівні МА пропозиційно сформоване висловлення оформлюється лексично та синтаксично.

Мовленнєвий хід (МХ) складається з одного або декількох МА, поєднаних у послідовність, реалізуючи комплекс інтенцій та мікротем [255, с. 63]. МХ відповідає репліці (усний дискурс) чи реченню (писемний дискурс), відіграє роль інструмента реалізації певної тактики, визначається межами мовлення однієї особи [153, с. 76] та є засобом досягнення глобальної мети [216, с. 110].

Мовленнєвий крок (МК) (обмін) – одиниця діалогу, яка складається з послідовності зв'язаних МХ та обов'язково передбачає зміну мовців, виступаючи як функціональна одиниця послідовності дій [160, с. 274]. Тому МК є суміжною парою реплік або ДЄ. МК, який припускає одноразовий обмін репліками, утворює простий інтерактивний блок (в усному спілкуванні – мікродіалог, у писемному – мікротекст).

Мовленнєва трансація (МТ) – поєднання двох чи більше тематично однорідних МК (ДЄ), які слугують досягненню поставлених проміжних цілей інтеракції. МТ відбиває декілька тематично поєднаних інтерактивних блоків, які є послідовними етапами розгортання стратегічного плану.

Мовленнєва подія є найбільшим елементом в структурі діалогу, що складається з низки тематично різнорідних МТ, які відповідають різним етапам реалізації стратегіко-тактичних програм індивідів. Вона є закінченою інтеракцією або діалогічним МЖ (в усному – макродіалог, у писемному – макротекст).

Кожний наступний діяльнісний крок діалогу когнітивно та прагматично спирається на попередній. Наступна дія залежить не стільки від семантики одиниць, скільки від дискурсивного комплексу соціальних та індивідуальних аспектів, врахування яких є фактором успішної діалогічної комунікації.

1.1.6 *Фазовість розгортання діалогу.* Діалог проходить декілька, зазвичай, логічно завершених етапів або дискурсивних фаз, які розглядаються як стадії вербального вирішення проблеми [342, с. 58; 793, с. 30; 897]. Прототипово йдеться про: 1) спонукання до комунікації та уточнення (оцінку) ситуації, 2) безпосередню комунікацію та 3) вихід з неї [153, с. 77; 479, с. 7]. Виділяємо чотири фази комунікації, які відповідають структурі діалога: *зачин* (фаза первісного встановлення контакту через актуалізацію формул МЕ), *вступ* або *введення до теми* (фаза відкриття комунікації), *основна частина* (ядерна фаза або фаза цільової реалізації мовленнєвих дій), *заклучна частина* (фаза закінчення, завершення діалога).

Початок (адаптація) – перша стадія діалогу, яка передбачає встановлення контакту, від якого залежить не тільки його успішність, але і можливість як такого. Комуниканти створюють соціальні передумови, перш ніж тематизувати свої наміри, хоча діалог може розпочатися поза адаптацією мовців, коли одним з них одразу ж продукується репліка-носії теми [479, с. 8]. Стадія спрямована на те, щоб психологічно “розтопити лід”, націлити на взаємодію [342, с. 58]. Висловленнями встановлення контакту є 1) формули етикету; 2) одиниці з етикетною функцією (вигукові атрактанти уваги, компліменти тощо); 3) одиниці, які не виконують етикетної функції (коментарі, повтори, перепитування тощо) [478, с. 10].

Основна роль в ініціації комунікації відводиться адресантові. Ініціатор визначає його схему, від коригування якої залежить те, наскільки успішно ця схема буде реалізована в діалозі [153, с. 113]. Завдання, яке вирішується на етапі після обміну початковими фразами, полягає в оцінці особистості партнера, його комунікативних можливостей, психологічного типу тощо, у визначенні кола можливих тем інтеракції, виборі тональності тощо [478, с. 11–13; 342, с. 59]. У зв'язку з цим зазначимо, що для створення успішної гармонійної міжособистісної комунікації важливим є слідування принципам *Співпраці / Кооперації* [152] та *Увічливості / Етикетності* [798; 628, с. 91-92; 743, с. 4; 806], спрямованих на підтримку неантагоністичних відносин між партнерами з комунікації [152, с. 220–221; 639]. Їхнє порушення породжує авторитарний дискурс [285, с. 6–7].

Фаза відкриття комунікації представлена **вступом** або введенням теми діалогу для забезпечення підтримки зацікавленості в ньому партнера. Уведення теми означає залучення адресата до деякого інформаційного простору та пов'язаного з ним загального фонду знань, вірувань та соціокультурних конвенцій [22, с. 139; 478, с. 10]. У фазі відкриття діалогу прослідковуються варіанти конституювання відносин між комуникантами різних шарів суспільства, рівнів, посад [153, с. 114; 944, с. 313].

На етапі безпосередньої комунікації (**основна частина**) індивід зосереджується на тому, що вимовляється, інтерпретує чужі слова та експлікує

думки, уживає МО, які запобігають виникненню комунікативного розузгодження [478, с. 14–15]. На цьому етапі відбувається розгортання головної теми, того, заради чого власне розпочалася діалогічна взаємодія. З обох сторін очікується інтенсивне моделювання розвитку ситуації, адже мовцями прогноуються стани та вчинки один одного. Психологічне завдання мовців полягає в тому, щоб постійно підтримувати поле довіри, утворене на перших стадіях спілкування. Це – вирішальна стадія комунікації: обопільно вводяться факти, аргументи, що завершується підетапом рівня – **кульмінацією**, в ході якої виформовується результат комунікації [342, с. 59].

Ситуація **розмикання** комунікативного **контакту** містить три етапи: передзаключний, заключний та етап розмикання фізичного каналу зв'язку [478, с. 5]. Передзаключний етап типово визначається вичерпаністю теми діалогу, досягненням / недосягненням комунікативних цілей, підведенням підсумків інтеракції та уточненням змісту досягнутого, переживанням вражень [479, с. 28–29]. Заключний етап оформлюється етикетними висловленнями – тими елементами, які оформлюють вихід із контакту. Регулятивна діяльність, здійснювана завершальними одиницями, носить проспективний характер, оскільки через них виробляється соціальна та емоційна платформа майбутніх інтеракцій [478, с. 5].

Зміна фаз діалогу стає можливою через *міну комунікативних ролей* (МКР) – *передачу ролі мовця, яка зумовлює завершення окремого комунікативного внеску одного суб'єкта та набуття права на внесок іншим* [20, с. 250; 300, с. 138; 381, с. 86; 884, с. 699; 887, с. 74–88; 942, с. 128]. Міна є складовою дискурсно-дейктичного компонента сценарію взаємодії, в якій мовець завжди знаходиться в центрі ситуації висловлення [20, с. 249; 301, с. 292; 540, с. 159].

З одного боку, наявність інформаційної переваги в однієї зі сторін, зазвичай, спричиняє ініціацію діалогу, а також велику частку вербальної участі особи в ньому [502], монологізацію діалогу, нечасту МКР або створення її видимості [38, с. 270]. З іншого боку, МКР як відображення владного компонента інтеракції

реалізується в ініціативі 1) адресанта через здійснення ініціативного ходу або 2) адресата, коли він самостійно бере слово. У такому розумінні МКР є системою взаємодії, яка гарантує безперервний перебіг діалогу за умови забезпечення постійного надходження до інтеракційного простору нової інформації та стимулювання партнера до реакції.

У кооперативному діалозі міна ролей відбувається в *точці потенційного переходу* – коли нова репліка іншого комуніканта не розцінюється як переривання. Така МКР відповідає зміні комунікативного наміру та темі [153, с. 77]. Близькі стосунки дозволяють починати партнерам говоріння тоді, коли в слухача оформилася передбачення того, що, як йому здається, хоче сказати мовець: йдеться про *точку антиципації сенсу* висловлення та кооперативну інтервенцію [9; 678, с. 191]. У конфліктному дискурсі МКР відбувається в *точці розбіжності партнерів* [9] за рахунок перебивання. Перебивання може бути успішним і демонструвати сильну позицію адресата в тому разі, якщо адресант обриває свою репліку; якщо ж адресат починає перебивати, але першим обриває свій виступ, то воно є неуспішним, а спроба визначається як слабка.

Асиметричні соціальні стосунки дозволяють мовцю з вищим соціальним статусом регламентувати МКР як в офіційному, так і неофіційному дискурсі.

Тож інтеракція, для якої притаманна постійна, інтенційно зумовлена МКР, характеризується такими етапами як фаза зачину, основна (ядерна) фаза, фаза виходу з діалогу. Доцільне оформлення усіх етапів розгортання діалогу сприяє ефективності його перебігу та досягнення поставлених індивідами цілей комунікації.

1.2 Діалог як комунікативний, когнітивний і дискурсивний феномен

О.С. Кубрякова зазначає, що “дискурсивні дослідження сьогодення спрямовані на виявлення особливостей живого усного мовлення” [286, с. 528],

а розмовне мовлення і є мовленням діалогічним [159, с. 9; 822, с. 65–66]. З іншого боку, увага до діалогічного мовлення наповнюється новим когнітивно-комунікативним та культурно-філософським змістом [647]: акцент дослідження переноситься на ментальні основи своєрідності діалогів, їхню стратегіо-тактичну складову, соціально-дискурсивні категорії, на “мінімальні” (мовленнєві акти чи репліки) та “максимальні” (текст, жанр, трансакція, дискурс тощо) одиниці діалогу [210; 153; 236; 237; 566; 589; 879].

1.2.1 Стратегіо-тактична лінія діалогу. У сучасній лінгвістиці основою діалогу визнається когнітивно-комунікативний намір учасників спілкування [242, с. 208–209], адже процес мовленнєвої діяльності, перш за все, постає як інтенційна реалізація послідовності їхніх внутрішніх станів [224, с. 47]. Тому декодування значення висловлень мовця розглядається як виведення його внутрішніх інтенцій, що стає можливим завдяки об’єднанню вивчення прагматичних та ментальних процесів, які протікають у людській свідомості [194; 216; 566; 544; 639; 786]. А.Ю. Маслова зауважує, що опис стратегій і тактик мовленнєвої поведінки, розуміння спілкування як діяльності є неможливим поза прагматичним підходом до аналізу комунікації, який заснований на вивченні функціонування мови у широкому контексті [338, с. 13].

Тактико-стратегічні дослідження ситуацій взаємодії виявляються одним із дієвих засобів відтворення того, як відбувається вплив на сприйняття та структуру світу партнера [169, с. 335–336], його комунікативну поведінку (Додаток А, А-7, А-8). КС мають глибинний зв’язок з потребами, мотивами індивідів, тим, заради чого розпочинається комунікація та що керує їхньою мовленнєвою поведінкою [200, с. 226; 216, с. 57]. Тому КС ще визначають як світоглядний намір та його здійснення відносно побудови змісту комунікативного простору [382, с. 268].

Когнітивне планування є стратегічним процесом, що вибудовує в адресанта деяке ментальне уявлення про майбутню мовленнєву подію [216, с. 94; 370, с. 53], соціальний вчинок [589, с. 1746]. О.О. Селіванова розглядає *комунікативну*

стратегію (КС) як евристичне інтенціональне планування дискурсу для досягнення його учасниками кооперативного результату [464, с. 206]. У дефініції О.С. Іссерс стратегія включає не тільки планування комунікації залежно від ситуації та особистостей її учасників, але й “реалізацію цього плану” [216, с. 54]. Це відповідає концепції Т. ван Дейка, в якій КС визначається як когнітивна організація комунікативних дій, підкорених певній меті взаємодії, реалізація яких передбачає декілька способів [106, с. 272]. Під комунікативною стратегією розуміємо планування акту комунікації та його реалізацію у вигляді сукупності ситуативно найбільш доцільних мовленнєвих та немовленнєвих регулятивних дій, які спрямовані на виконання поставленого глобального завдання.

Стратегічно плануючи успішну комунікацію, людина займається театралізацією спілкування: виконує контекстуально необхідні комунікативну та соціальну ролі, наділяє ними свого партнера, продукує висловлення продуманого плану, вдається до експресивної невербаліки тощо; “це – варіант актора, який заздалегідь знає, в якому місці його аудиторія засміється, де заплаче, оскільки в нього є досвід множини проведених вистав” [424, с. 40]. Інакше кажучи, це – своєрідна ігрова ситуація, яка характеризується такими параметрами, як обмеженість у просторі та часі, наявність “конфлікту” та потенційна можливість виграшу [382, с. 269]. За цих умов стратегія перетворюється на своєрідну хитрість, успіх якої залежить від максимально повного врахування позицій, прагнень та характеру інтересів партнера. За перлокутивним ефектом, який виявляється в реакціях на дії, оцінюється успіх чи невдача КС [216, с. 64].

Типологізуючи КС, Т. ван Дейк поділяє їх на глобальні, локальні та мовленнєві залежно від типу *когнітивних* структур, які лежать в їх основі [106]. О.С. Іссерс диференціює КС на головні (семантичні та когнітивні), які на даному етапі взаємодії є найбільш *значущими* з погляду ієрархії *мотивів* та цілей здійснення КВ, та допоміжні (прагматичні, риторичні), котрі оптимізують дискурс, визначаються ситуацією та здійснюють контроль за її перебігом [216, с. 106–108]. Ураховуючи низку факторів, які впливають на формування КС (етнічний, соціальний, гендерний, віковий, особистісний, часовий), А.Д. Белова

представляє їх в опозиціях: універсальні :: етноспецифічні, загальноживані :: статусно-зумовлені, загальноживані :: вікові, унісекс :: гендерно-марковані, вербальні :: невербальні, кооперативні :: конфліктні, атемпоральні :: обмежені в часі, адресантно-орієнтовані :: адресатно-орієнтовані, інформативні :: спонукальні [30, с. 14] За критерієм *інформативності* виокремлюють *репрезентативну* (відтворення мовними засобами фактів та явищ дійсності) та *нарративну* (спосіб передачі інформації, який супроводжується рефлексією відносно фактів реальності) стратегії [463, с. 6–7]. За *формою* міжособистісної взаємодії виділяються такі диференціації КС: 1) кооперативна та конфронтативна [6; 33; 262], 2) як кооперативна, конфліктогенна та маніпулятивна [465, с. 608], 3) емотивна, конфронтативна та кооперативна [536], 4) репрезентаційна, гармонізаційна та маніпулятивна [407, с. 25]. Інші критерії дозволяють виділити стратегії інтеракціональні (зумовлені соціально-рольовим статусом), інтерпретативні (логічне слідування у веденні діалогу), керівні (керування увагою) [464, с. 208].

Базовими КС діалогу будемо вважати *кооперативну* (гармонійну, консентивну, неконфліктну) та *конфронтативну* (дисгармонійну, диссентивну, дивергентну, конфліктну), які, відбиваючи ціннісні пріоритети взаємодії, будуються на основі принципів “згода-протистояння” або “врахування-неврахування інтересів *Іншого*”. Такий поділ зумовлений характером інтеракції: комунікація має або характер співробітництва, що сприяє гармонізації, або конфліктності, що призводить до дисгармонізації інтеракції [482, с. 88]. Так, конфронтативна стратегія у комунікації спрямована на порушення гармонії міжсуб’єктних стосунків [569, с. 219], відзначається неузгодженістю стратегічних програм, вираженням негативних установок щодо змісту мовлення або самого партнера, критикою його діяльності [256, с. 120–121], результатом чого є ситуативне небажання продовження інтеракції чи відмова від неї. Кооперативна стратегія має на меті пошук взаєморозуміння, відрізняється зацікавленістю у предметі обговорення, гармонічністю та неагресивністю, відсутністю загрози соціальному обличчю [98, с. 104; 149, с. 165; 407, с. 27; 711, с. 25].

Не обов'язковим є тотожність смислових позицій комунікантів: вони можуть не погоджуватися один з одним, акцентувати відмінності поглядів [256, с. 117–118].

КС знаходять втілення в *комунікативних тактиках* (КТ) – *мовленнєвих діях, які сприяють реалізації обраної стратегії* [157, с. 92; 424, с. 334]. КТ співвідносяться з цілою сукупністю намірів мовця [370, с. 53; 914, с. 33]. Кожна тактика є частковим засобом здійснення стратегічного задуму, у назві якого відображене її іллокутивне призначення, (образ, засудження, схвалення тощо) [216, с. 104]. КТ має динамічний характер, що забезпечує оперативне реагування на ситуацію, ґрунтується на мовленнєвих уміннях, мотиві та інтенції [216, с. 114; 465, с. 609].

Уважаємо, що успішність досягнення мети адресантом може бути зумовлена кількістю доцільно використаних ним КТ: реалізація максимального числа тактик, які відповідають ситуації взаємодії або не погіршують її хід, забезпечує не тільки більший, але й усебічний тиск на особу, що розкривається у КВ на його ментальну, емоційну, мотиваційно-вольову та поведінкову сфери свідомості. Тактичне спрямування підкорення партнера несе як регресивний, так прогресивний характер. *Регресивний* напрямок підкорення полягає в тому, що “додаткові” КТ, які знаходяться у слабкій позиції, йдуть за головною тактикою, забезпечуючи її успішну реалізацію. Для *прогресивного* спрямування характерним є передумання “додаткових” КТ “головній” [297, с. 107].

Лінгвістичні розвідки свідчать про те, що КС кооперації реалізується КТ прохання, скарги, співчуття, поради, переконання, виправдання, щирості, довіри, похвали, піклування, заохочення, солідаризації, компромісу тощо [407, с. 27; 876, с. 240–241]. До конфліктоорієнтованих КТ належать агресія, дискредитація, домінування, маніпуляція, провокування, скарга, заперечення, засудження дій, обурення, емоційний тиск, образа, погроза тощо [482, с. 89; 536].

Реалізація КС та КТ відбувається за допомогою *комунікативних ходів*, які є *комбінацією вербального та невербального сигналів*, які виступають у ролі інструмента реалізації тієї чи іншої тактики та практичним засобом досягнення глобальної мети в ситуації спілкування [216, с. 110]. Комунікативні ходи

контекстуально зв'язують репліки за принципом іллокутивного примусу і тому виступають як функціональні одиниці послідовності дій [160, с. 274]. У ходах, на рівні яких пропозиційно сформоване висловлення оформлюється вербально за рахунок низки фонетичних, морфологічних, лексичних та синтаксичних засобів, відбувається встановлення контакту чи ухилення від нього, формування емоційного настрою тощо.

Тож стратегії, тактики та ходи є комунікативно-прагматичними компонентами діалогу, через які відбувається активне інформаційне втручання у процеси сприйняття та побудови реципієнтом ситуативно зумовлених поведінкових моделей. У діалозі актуалізуються дві базові КС – кооперативна та конфронтативна, які, передбачаючи поетапну реалізацію у вигляді доцільних, з погляду інтерактантів, КТ, знаходять оформлення у комунікативних ходах, найбільш придатних для реалізації планів мовців.

1.2.2 Когнітивна сутність діалогу. У межах когнітивно-дискурсивної парадигми актуальним для зіставної лінгвістики стає питання про механізми членування навколишньої дійсності носіями різних мов і відбиття його результатів у їхній мовній свідомості [147, с. 6–9; 264, с. 95]. Когнітивний підхід до мови [286; 666; 677; 692; 695; 700; 791; 794] передбачає визнання того, що концептуальні структури знання, під якими розуміємо певним чином організовані багатомірні різносубстратні одиниці свідомості, зорієнтовані на відображення онтології світу у зв'язку з потребами соціальної дійсності [231, с. 109; 765, с. 123; 792, с. 19], виформовуються в мовній субстанції, залежать від неї [41, с. 9, 22; 698, с. 374; 795, с. 30], впливають на формат етнічної інтерпретації подій і регулюють людську поведінку та комунікацію [147, с. 29–30; 286, с. 525; 655, с. 19; 694, с. 29; 821, с. 26–28; 841, с. 42]. Етноспецифічне осмислення світу, у свою чергу, визначає прототипові поведінкові сценарії лінгвокультури.

На думку В.Є. Чернявської, когнітивні феномени запускаються за посередництва соціально та культурно зумовлених мовленнєвих процесів, які є їхньою іманентною основою [558, с. 11]. Хоча розгортання діалогу, який

є спонтанним типом мовлення, відбувається за принципом вірогідності [733, с. 11], адресант створює таку програму реплік, які дозволяли б адресату якнайменше ухилятися від запропонованої теми розмови. Тому прототипово діалог – це ситуативно створюваний комунікантами текст, один з яких задає конкретну програму, а інший повинен брати активну участь у її розгортанні, не маючи можливості вийти за її межі [890], хоча визнаємо й інші варіанти його розвитку.

Під час дискурсивної діяльності людина виступає в ролі *Homo faber*, який не тільки зі сторони бачить, усвідомлює та переживає, оцінює свої репліки та репліки у відповідь, але й створює з іншим комунікантом спільний соціальний світ повсякденної інтерсуб'єктності [156, с. 46, 695, с. 307–308]. Як реалізація когнітивно-конструктивної функції комунікації, діалог вимальовується із самої ситуації загалом [225, с. 38] – із питань та відповідей, які створюють “горизонт очікування” для слухачів та модель побудови для мовців [381, с. 31].

Процеси говоріння та сприйняття мовлення у діалозі підпорядковані орієнтувальним факторам, які виконують роль “маяків”: 1) попередньо наявним когнітивним опорам (фоновим знанням); 2) засвоєним у діалозі когнітивним опорам (через попередні репліки); 3) когнітивним опорам он-лайн, які продукуються стереотипною ситуацією та простором діалогу [160; 170, с. 35]. Загальний контекст ситуації (або *ментальний простір* [695, с. xvii]), який створюється у процесі породження та інтерпретації мовних знаків комунікантами, трактуємо як поточний простір діалогу, який включає ті елементи та відносини, що представляють спільно сконструйовану мовцем та слухачем основу комунікації в певний момент розвитку дискурсу [216, с. 42; 786, с. 59; 795, с. 144]. Фрагменти взаємного конструювання смислів, які створюються за посередництва сумісних прийомів побудови діалогу, Ч. Гудвин називає “зонами кооперативної трансформації” (*cooperative transformation zones*) [718, с. 17]. Подальше впровадження у діалог нових смислів веде до розширення простору співіснування комунікантів [382, с. 116; 915, с. 184]. Таку поточну, динамічну, знаково оформлену форму когнітивного досвіду [695, с. xvii], яка актуалізується в умовах реалізації соціальних відносин, визначаємо

як *інтерактивний простір діалогу* [131; 425; 695; 915]. Оформлений засобами вербально-невербальної семіотики інтерактивний простір виступає джерелом розуміння та стимулом до певних дій як відображення реалізації КВ.

До формування інтерактивного простору призводить подія використання (*usage event*) – спільна ментальна дія комунікантів, функція якої полягає у спрямуванні та фокусуванні їхньої уваги на одній сутності, що опиняється в “кадрі” нестабільно єдиного погляду у спілкуванні [795, с. 144]. Після засвоєння первинного смислу повідомлення, адресат стає готовим до комунікації: його когнітивна система, усвідомивши сутність проблеми, невідповідність наявного стану речей бажаному починає цілеспрямоване групування концептів для їхнього ословлення з метою створення ходу-відповіді [225, с. 26]. Успішність останнього зумовлена якістю дешифрування двох аспектів повідомлення – озвучення (фонетичний бік висловлення) та концептуалізації (його контекст) [795, с. 144]. По мірі розгортання діалогу “фокус” (*focus*) уваги зміщується та рухається крізь площину інтерактивного простору [695, с. xii]. Висвітлення профілів концептуальної бази комунікантів веде до актуалізації їх у мовленні, до конструювання значення сприйнятого повідомлення [695, с. xxxix; 699, с. 251–252; 726, с. 8].

У діалозі відбувається знакова активація значно більшої царини знань, ніж потрібна для остаточного розуміння, тематично та предметно відповідаючи тому, про що йдеться в повідомленні: у реальності комунікатор передає не повідомлення, а ключ до концептуальних царин свідомості, до нової програми дій, тому найбільш вдалим варіантом стає опертя на вже сформовані тотожні репрезентації знання чи близькі програми інтерпретації [424, с. 43]. Пошук найнеобхідніших фрагментів знання, що відповідають мовним знакам, ведеться за принципами звуження (від загального до конкретного) та розширення (від конкретного до загального). Чим більше збігаються сфери знання комунікантів, тим вищою є вірогідність адекватного розуміння [258, с. 53–55; 381, с. 103]. Таким чином, єдиний простір розуміння є ядерною частиною

інтерактивного простору, інші його частини є потенційними, вони можуть бути задіяними мовцями, але ведуть тільки до специфікації семантики повідомлення.

Процес обопільного розуміння є активною, творчою діяльністю, у ході якої реалізується спроба найбільш *адекватного відтворення смислу висловленого в контексті свого буття з урахуванням позиції мовця*. Саме тому розуміння виступає як головний засіб здійснення діалогу [56; 92, с. 25]: “бути почутим вже є діалогічним відношенням” [21, с. 306], а єдність у розумінні ситуації передбачає єдність у діях.

Розуміння передбачає те, що можна назвати соціальною завантаженістю, що є не стільки ментальним актом осягнення смислу, скільки актом знаходження рішення [55; 233, с. 507]. Ідеться про *когнітивний резонанс*, на відміну від іншого процесу – *когнітивного дисонансу* – стану свідомості, коли в її смисловій площині стикаються два протилежних, але переконливих уявлення про один об’єкт [25, с. 833], тобто існує стан неузгодженості між змістовим компонентом установок мовців та образом ситуації. Як реакція суб’єкта на дисонанс відбувається його приглушення, приборкання або ліквідація [там само, с. 834].

Тож сприйняття матеріалу в діалозі є постійним інтелектуальним викликом, адже увазі індивідів важко зосередитися на мовленнєвих фактах, які постійно та відносно швидко (особливо в усному та електронному мовленні) вводяться адресантом до “світлого” поля свідомості адресата, викриваючи при цьому різномайття підтем основних тем. Діалог відбиває загальний механізм когніції, який базується на послідовності інтелектуальних актів констатації інформаційної новизни та її осягнення за посередництва концептуалізованих свідомістю подібних та вже відомих явищ [242, с. 205]. Достатня інформативність діалогу досягається не лише за рахунок новизни інформації, яка повідомляється, але й за допомогою мовних засобів, які підкреслюють новий аспект у сприйнятті відомої інформації [156, с. 45–46].

Відповідно об’єктивними факторами можливості перебігу діалогу, з одного боку, є загальна інформаційна база його учасників, а з іншого – початковий мінімальний розрив у знаннях учасників діалогу [315, с. 268]. Міра цього розриву

може бути різною, а діалог є засобом динамічної регуляції інформаційних потенціалів мовців, яка виявляє тенденцію до їхнього постійного врівноваження. Унаслідок двобічності КА продуктом дискурсу стає *інтерпретація* – когнітивна операція конструювання інформації в режимі он-лайн [667, с. 98]: відбувається зіткнення двох позицій, що породжує нові ідеї, задуми, почуття тощо; при цьому розбіжності у думках не заважають адекватно трактувати чужі висловлення. Збільшення інформаційного потенціалу одного з комунікантів та ігнорування іншого призводить до монологізації спілкування, хоча остання необов'язково є негативним моментом діалогу [608, с. 71–72]. Корекція поведінки здійснюється на основі отриманої інформації про результати власних дій з постійною заміною одних способів впливу на інші – нові, більш ефективні [327, с. 61].

Спрямованість на розуміння іншого та взаєморозуміння окреслюється терміном *діалогічна позиція*, яка затверджує самостійність, внутрішню свободу особи та реалізується через активність “особливого, діалогічного характеру” відносно “чужої повноправної свідомості” [19, с. 310], тобто характеризується паритетністю та рівністю партнера. Дефективною діалогічною позицією є така стратегічна лінія поведінки, яка спрямована на згасання чи зрив діалогу внаслідок прийняття односторонніх рішень.

Тож проблематика аналізу діалогу включається до проблематики аналізу концептуальних систем носіїв мови та їхніх взаємовідносин на фоні інтеріоризованої ними дійсності, а проблема розуміння висловлень розглядається як проблема інтерпретації мовлення з урахуванням концептуальних засад інтеракції. Діалог як універсальний та водночас національно-культурний феномен людського спілкування виступає способом когнітивної діяльності, яка відповідає за конструювання та трансляцію комунікантами до спільного інтерактивного простору тих концептуальних структур знання, які б сприяли вирішенню поставлених завдань у різножанрових дискурсивних практиках.

1.2.3 Системність діалогу у дискурсивних практиках. Онтологія мовознавчої науки сьогодення, яка сформувалася

на підґрунті альтернативної монологізму епістемології *діалогізму* [808, с. 121–123] зі своїм головним елементом – “живим діалогом” або діалогічним дискурсом [281, с. 15, 500, с. 103], характеризується як недетерміністська, нелінійна, діяльнісна [355, с. 39; 564, с. 14], відповідаючи настановам *постмодернізму, соціального конструктивізму та постструктуралізму* [17; 175; 281; 308; 546]. У контексті цих філософських методологій *дискурс* або *дискурсивна практика* визнається конструктивним фактором поведінки та діяльності людей [308, с. 33–35; 621, с. 263; 647, с. 9] і специфічним способом організації комунікативної діяльності, що підкорені етнокультурним принципам і правилам розгортання діалогу. Так, М. Фуко визначає *дискурсивну практику* як *сукупність анонімних історичних правил, які встановлюють умови виконання функцій висловлення у визначену епоху в її соціальному, лінгвістичному, економічному чи географічному просторі* [545]. Історичний момент визначає концептуально-сміслову наповнення тексту та водночас зумовлює культурну епоху, яка, у свою чергу, накладає свої обмеження на змістову наповнення текстів і виявляється через соціум, в якому народжується конкретний авторсько-індивідуальний текст [426, с. 74]. Тож у такому широкому потрактуванні терміни “дискурс” та “дискурсивна практика” синонімічно визначаються як *стала, соціально та культурно визначена традиція спілкування* [477, с. 98; 605, с. 431].

Розмежування термінів стає можливим на підґрунті встановлення інклюзивних відносин між ними, визнання правомірності *постмодерністського* погляду щодо зведення усієї діяльності людей до їхніх мовленнєвих, тобто *дискурсивних (лінгвосеміотичних) практик* [281; 308; 546], які оформлюють окремі ситуації діалогічної взаємодії. *Дискурс* із цих позицій, обслуговуючи численні типові інтеракції, отримує широку інтерпретацію та постає як складна цілісна динамічна структура. Тому його розуміння як інтегративного феномену базується на діяльнісному підході до вивчення комунікації.

Комунікативна діяльність є надскладною функціональною *системою* відкритого типу – ментально-мовно-дискурсивним утворенням [209, с. 9], яке, відбиваючи потреби та мотиви актантів ситуації, спрямоване на досягнення ними

поставленої мети, реалізуючись у прагматично відібраному наборі мовних ресурсів [9; 286; 325; 503; 569; 686]. Функціональність цієї динамічної системи виявляється в тому, що вона набуває матеріальної форми, реалізується в різних дискурсивних практиках [209, с. 9], адже людина як представник різноманітних соціальних спільнот є учасником побудови різних типів мовлення, які обслуговують окремі сфери суспільної життєдіяльності та продукування яких передбачає опертя на цілу низку лінгвокультурних орієнтирів. Світ створюється та підтримується соціальними практиками [627, с. 12]; якщо соціальні практики зумовлюють і творять дискурсивні практики [465, с. 572] за посередництва соціальних відносин, норм і традицій [691, с. 64; 883, с. 25; 935, с. 15], то правильним є те, що вся духовна культура спілкування суспільства є ансамблем дискурсивних практик, в яких відбувається актуалізація мовцями їхніх картин світу, трансформація системи особистісних смислів, формування думок та установок, ставлення до людей, подій і речей [233, с. 414; 830, с. 8].

Можна стверджувати, що *дискурс* як форма соціальної практики (“*a form of social practice*”) [692, с. 18], тобто соціально визнаний спосіб використання мови для виконання інтенціональної дії у сумісній діяльності [286, с. 526; 518, с. 148; 645, с. 6; 879, с. 6–7, 905, с. 226–227], задає ті семіотичні характеристики мовлення, які допомагають формувати текстові повідомлення адресату [424, с. 75]. Тому дискурс *інтерентно* характеризується адресант-адресатною конфігурацією [85], а тому якщо має місце міна комунікативних ролей, він може вважатися *діалогом* [89] у сенсі форми людської інтеракції. Зазначається, що методологічно саме термін “діалог” спрощує багатозначність та розпливчастість, яких набуло сьогодні поняття “дискурсу” [233, с. 116].

На сьогодні *дискурс* унаслідок складної, багатогранної природи та зумовлених цим якісно відмінних гносеологічних спроб його опису та аналізу досі не зазнав всебічного осмислення – його лінгвістичне вивчення відрізняється фрагментарністю, результатом чого є відсутність загальноприйнятої дефініції [230; 325; 464; 676; 746; 774; 936; 943 та ін.]. Однак, при цьому поняттєва сфера дискурсу розширилася, тому, наприклад, у мовознавстві співіснують терміни

“діалогічний / монологічний дискурс”, що не є коректним. У зв’язку з цим А.О. Кібрик слушно зауважує, що монолог є лише окремим випадком діалогу, а їх можливе протиставлення знімається терміном “дискурс” [239, с. 10], який можна вважати найзагальнішою категорією міжособистісної інтеракції [24, с. 138].

Найбільш давнім значенням “discourse”, яке функціонує у французькій мові, є діалогічне мовлення (від лат. “discursus” *біг назад-уперед; рух; бесіда, розмова*) [436, с. 164]. Власне дискурсивність – це обґрунтованість думки попередніми висловленнями (там само); ідеться про діалогічність, яка, таким чином, є інгерентною властивістю мовлення. На думку І.Т. Касавіна, у філософії, історії та методології гуманітарних наук склалося два основних смисли терміна “дискурс” [233, с. 390]. По-перше, він використовується на позначення методично дисциплінованого (писемного) мовлення чи висловлення за певною темою [301, с. 291; 729, с. 214; 736, с. 1], що означає специфічний спосіб організації мовленнєвої діяльності [355, с. 40]. По-друге, дискурс є позначенням мовленнєвих дій у межах розмови чи бесіди [631; 890], сама “бесіда” або “діалог” [471, с. 549]. Тим самим дискурс закріплює віднесеність до раціоналізованого, інституалізованого знання з одного боку, та знання спонтанного, злитого з діяльністю живого, незакінченого мовлення – з іншого [233, с. 390].

Новий лінгвістичний зміст поняття “дискурс”, на відміну від його дефініцій як зв’язної послідовності речень або мовленнєвих актів [301; 472; 736, с. 1952], полягає в його визначенні як складного комунікативного явища, яке містить, поряд з текстом, екстралінгвальні чинники [160; 231; 286; 325; 692; 883]. У панівній для сучасної лінгвістики філософії постмодернізму *дискурс* визначається як *динамічний соціально зумовлений об’єкт мисленнєво-комунікативної природи*, який адекватно може бути описаним тільки в межах нелінійної парадигми досліджень [564, с. 21; 903, с. 2], здійснюваних у руслі теорій мовленнєвої взаємодії, дискурс-аналізу, конверсаційного аналізу, когнітології тощо [344; 277; 503; 606; 631; 708; 849; 786; 829; 896; 906]. Згідно з ідеями *соціального конструктивізму* дискурс або спосіб спілкування людей не тільки відображає природну й соціальну реальність, але сам є діяльністю в умовах

реального світу, відіграючи активну роль у його створенні та зміні [233, с. 385; 565, с. 108; 844, с. 3–4]. Так, О.С. Кубрякова розуміє *дискурс* як *таку форму використання мови в реальному часі, яка відбиває певний тип соціальної активності людей, створюється з метою конструювання особливого світу через його мовний опис та є частиною комунікації* [286, с. 525]. Об'єкти знання, таким чином, конструюються в дискурсі [844, с. 3], який є репрезентантом внутрішнього досвіду з урахуванням соціокультурних властивостей ситуації взаємодії та когнітивних особливостей мовців [214, с. 10; 233, с. 414; 566, с. 28; 677, с. 86]. Співвідношення свідомості та дискурсу визначається В.В. Красних так: “свідомість – відображення дискурсу, а зміст свідомості – ідеальний бік дискурсу” [277, с. 35].

У працях харківської школи мовознавства наведено вісім визначень терміна “дискурс”, які функціонують у сучасній лінгвістиці [566, с. 22; 779], цінність чого полягає в тому, що вони розкривають його як динамічну (як діяльність), так і статичну (як продукт, текст) сутність, констатуючи його діалектичну природу. Цим аспектам відповідають протиставлення *дискурс :: текст, функція :: структура, динаміка :: статика (дискурс – вербалізована мовленнєво-мисленнєва діяльність, сукупність процесу та результату, які містять лінгвальний та позалінгвальний плани* [277, с. 24; 566, с. 21-29; 680, с. 350–351].

Підтримуючи думку О.О. Селіванової [465, с. 568], вважаємо найбільш актуальними чотири значення дискурсу [645, с. 3–4; 936, с. 5]: 1) *зв'язний текст* або *спосіб його актуалізації* в певних онтологічних, соціокультурних, когнітивних та прагматичних умовах його вимовляння; це – сама мовленнєва поведінка, яка конструюється у процесі реалізації інтенцій мовців та їх інтерпретації слухачами [565, с. 107]; 2) *цілісна комунікативна ситуація (подія)*, складниками якої є комуніканти та текст як знаковий посередник, тобто акцент ставиться на подійово-ситуаційному аспекті його розуміння (пор., з визначенням *дискурсу* Т. ван Дейка – *складна єдність мовної форми, значення та дії* [160, с. 121–122]); 3) *стиль, підмова спілкування* [301, с. 291]; 4) *тип соціально-дискурсивної практики* або *зразок мовленнєвої поведінки* в певній соціально-культурній сфері спілкування, яка моделює, варіює та регулює мовні норми,

протограматичні форми мовної свідомості, переводячи її в мовлення [546, с. 81–82] та визначається соціальними нормами, ролями, конвенціями тощо [424, с. 293; 905, с. 226]. Зокрема, акцент на соціальності дискурсу представлено у визначенні Ф.С. Бацевича: *синтез когнітивних, мовних і позамовних чинників, що визначаються колом форм життя, залежних від тематики спілкування, та мають своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів* [24, с. 138]. Співзвучно цій дефініції Л.П. Іванова пропонує позначати *комунікативну діяльність, яка відбувається у межах певної соціальної групи*, зокрема родини, терміном *дискурс мікросоціуму* [214, с. 13], що відповідає загальній тенденції сучасних прагматичних пошуків, зорієнтованих на вивчення комунікації в мікросоціальних умовах [529, с. 120; 827, с. 92]. У цілому, якщо розглядати дискурс як соціальний процес [692, с.18–21], до якого включений текст, то погляд з позиції соціального профілює дискурс, лінгвістичного – текст [424, с. 293].

Незважаючи на те, що поняття “дискурс” мовознавці використовують у різних значеннях, що змушує Т.І. Краснову заявити про перетворення *дискурсу* на розпливчасту “програмну формулу” [276, с. 19], усі вони пов’язують його із сукупністю мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, з пізнанням та ословленням реальності, осмисленням “задекларованої” позиції адресата [192, с. 43; 605, с. 431]. Корегуючи дефініцію *дискурс є мисленнєво-комунікативно-мовленнєвою діяльністю, зафіксованою в тексті* [26, с. 126], спираючись на концепцію Т. ван Дейка [160], визначаємо *дискурс як мисленнєво-комунікативну діяльність індивідів, у якій тією або іншою мірою відбувається експлікація їхніх намірів, визначених наявними мотиваційно-владними устремліннями мовців, скорегованими даними про просторово-часові, соціокультурні та індивідуально-психологічні координати ситуації взаємодії*. Це визначення передбачає два моменти: 1) дискурс є складною комунікативною подією або актом, що містить текст у нерозривному зв’язку з інтеріоризованими ситуативним і соціальним контекстами та системою комунікативно-прагматичних і когнітивних цілеустановок мовців; 2) у дискурсі відбувається оперування

інформацією, реалізація якої з необхідністю передбачає здійснення впливу як відображення регулятивної функції мовлення [678, с. 169; 692, с. 20].

Як комплексний феномен, дискурс характеризується системою взаємозумовлених ознак, що передбачає всебічний, холистичний опис його складної природи [564; 565]. Категоріальні ознаки дискурсу як системи вичерпно представлені О.О. Селівановою [464, с. 45–46]: *особистісність, процесуальність, ситуативність, контекстуальність, телеологічність, замкненість, діалогічність, відкритість, синергетичність*. На менш абстрактному рівні генералізації до інтеракційних ознак дискурсу відносять регулярність співприсутності мовців, тип і норми спілкування, сценарій взаємодії, МКР, рольові та міжособистісні стосунки, тональність, ступінь фіксованості теми, рівень підготовленості [325, с. 199; 381, с. 68].

Інший тип системності діалогу реалізується в інваріантно-варіантній площині. Дискурс-інваріант створюється за допомогою знакового інструментарію, яким є фактура мови [439, с. 335], що реалізується в природній та штучній формах [128]. Природна фактура виявляється тоді, коли взаємодія визначається безпосереднім сприйняттям комуніканта; йдеться про *усний формат* комунікації [582, с. 25]. Опосередковані взаємодії свідчать про писемну форму висловлення [316, с. 21], яка втілюється в рукописній, друкованій та електронній формах [576, с. 144; 582, с. 25; 789, с. 11]. Тож “медіальні” формати [558, с. 8] взаємодії, у межах яких вибудовується структура діалогу, виформовуються на підґрунті *опосередкованості :: неопосередкованості* комунікації (писемна / електронна :: усна) з подальшою диференціацією таксономії за ознаками *реальність :: віртуальність* (писемна :: електронна) [175, с. 118–120; 184, с. 82–83; 281, с. 81; 424, с. 6]. На базі ознаки “типова ситуація”, яка може актуалізуватися в *офіційних / неофіційних* умовах взаємодії [230, с. 5–6; 381, с. 99; 544, с. 281–283; 608, с. 76; 630, с. 33–34; 883, с. 23], ці типи зазнають подальшої диференціації у вигляді діалогових дискурсивних практик-варіантів (*дискурсу різноманітних мікросоціумів* за Л.П. Івановою [214, с. 13]) або *різновидів діалогу*, що відрізняються соціально визначеними макроінтенціями та особливим чином

побудованими текстами в координатах етноспецифічних комунікативних ситуацій.

Різновиди діалогу, які обслуговують певні дискурсивні практики, називаємо *мовленнєвими жанрами* (МЖ). Термінологічні межі МЖ, який визначається у сучасні лінгвістиці як *тематично, композиційно та стилістично специфічний тип побудови дискурсу окремої сфери спілкування в типовій ситуації соціально-культурної взаємодії* [2; 20; 24; 163; 189; 420; 463; 572; 775], розширюємо до самої інтеріоризованої ситуації взаємодії. Слідом за О.О. Селівановою [464, с. 80], розуміємо *жанр* як інваріантний зразок комунікативної ситуації, який характеризується системою стандартних складників, зокрема статусами, інтенціями, стратегічними програмами комунікантів, змістом, композиційною структурою, відбором фонетичних, граматичних, лексичних, стилістичних засобів, комунікативного середовища, каналу передачі інформації тощо. Зумовлений екстралінгвістичними факторами перехід діалогу від одного жанру до іншого О.А. Пономаренко пропонує називати терміном “жанровий конзекутив” [420, с. 25].

З огляду на канал комунікації та вироблену в роботі опозицію *первинні (природні) :: вторинні (соціальні)* МЖ діалогу, виокремлюємо *усний формат природного-побутового типу, усний формат соціального-політичного типу, писемний формат соціального-побутового типу та віртуальний (електронний) формат соціального типу* діалогу (Додаток А, Таблиця А-2). У такому контексті діалог постає гіперсистемою, яка складається із взаємопов'язаних відкритих підсистем усної, писемної, віртуальної комунікації, що мають свою якісну, кількісну та процесуальну лінгвокультурну специфіку. Спільними ознаками підсистем є їхня структура (компонентна, рівнева, модульна), пореплікова організація за моделлю “стимул-реакція”, доступ кожної до арсеналу мовних, мовленнєвих та невербальних засобів комунікації, вироблених лінгвокультурою, в якій вони реалізуються.

Таким чином, у межах функціонально орієнтованого дослідження діалог визнаємо універсальним динамічним когнітивно-комунікативно-дискурсивним

конструктом, який відтворюється у соціальних відносинах інформаційного обміну та впливу. Онтологічно він має інформаційно-асиметричну владну природу, що виявляється в обмеженні взаємної свободи партнерів через постійну координацію дій один одного. Актуалізований у соціальному просторі лінгвоспільноти, діалог отримує специфічне національно-культурне забарвлення різноформатної (усної, писемної, віртуальної), різногенезної (природної, соціальної) та різновидової (первинні та вторинні жанри) реалізації у дискурсивних практиках лінгвоспільноти. Обмінюючись інформаційними стимулами з ними як зовнішнім середовищем реалізації, відкрита, динамічна та функціональна система діалогу якісно та кількісно збагачується під час флуктуацій у деяких точках біфуркації, за рахунок чого самоорганізується, саморегулюється та розвивається. Такий обмін впливає на когнітивні механізми вибору індивідами релевантних способів і засобів здійснення різноманітних діалогових дискурсивних практик.

1.3 Зіставне вивчення діалогу в когнітивно-комунікативній перспективі

Закономірне визнання того, що “мовленнєве мислення, мовленнєва свідомість – невід’ємні від діалогу” [233, с. 114] робить незаперечним те, що діалог як об’єкт сучасних зіставних досліджень повинен розглядатися комплексно – з позицій дискурсології та когнітивістики [194; 239; 264; 401; 482; 943]. Це зумовлене усвідомленням того, що комунікація одним своїм боком відбиває мовленнєві одиниці, продуковані індивідом для здійснення впливу, а іншим – когнітивні структури репрезентації знань, завдяки яким, актуалізуючи стратегіо-тактичні програми індивідів, у їхньому спілкуванні з’являються саме ті, а не інші одиниці [258, с. 69; 286, с. 10–11; 887, с. 71]. Тож такий комплексний підхід дозволяє об’єднати мовну систему із мовленнєвою діяльністю, системою знань про світ та їх відображенням у мові [304, с. 5; 418, с. 15; 503, с. 10; 942, с. 112–137].

Розуміння того, що процеси функціонування мови опосередковані когнітивними операціями свідомості, передбачає найбільш повний і багатоаспектний опис мовної системи та комунікації [224, с. 26]. Тож урахування факту того, що мова функціонує в мовленні її носіїв заради структурації та передачі інформації, стало однією з методологічних вимог сучасного мовознавства [9; 41; 169; 237; 239; 675], і, за підтримки антропоцентризму, воно мало своїм наслідком звернення лінгвістів до суто “людських” особливостей комунікації: психічних, фізіологічних, історичних, соціокультурних тощо.

Зокрема, людина соціальна входить до соціуму і починає діяти за його вимогами в усіх видах своєї діяльності, разом з комунікативною. В останній вона використовує узвичаєний соціумом мовний інструментарій, який охоплює як універсальні, так і етнічно-специфічні засоби. Їхнє виявлення, аналіз і систематизація стають нагальним завданням лінгвістичного сьогодення, що має забезпечити людину знаннями та вміннями глобальної комунікації з представниками різних лінгвоспільнот. Інакше кажучи, викриття спільних та відмінних особливостей національно-культурної комунікації, чим опікуються зіставні дослідження, робить їх надзвичайно актуальними. Такі пошуки з необхідністю виходять за межі лінгвістики, запозичуючи як інформаційні, так і методологічні здобутки багатьох наук. Тож зіставне мовознавство наразі перетворилося на комплексну наукову царину, міждисциплінарну галузь різноаспектного вивчення комунікації як багатомірного нелінійного процесу, який, зокрема, характеризується мінливістю, непередбачуваністю та незамкненістю.

Розгортання зіставних лінгвістичних розвідок сьогодення відбувається, крім того, на тлі одвічної важливості для мовознавства вивчення діалогічної *форми мовлення* як загального, природного типу людської взаємодії [21, с. 296; 577, с. 115; 582, с. 29; 686, с. 32]. Діалог є вартісною частиною *людського інструментарію* [411, с. 43], *основою людського життя, суспільства* у цілому [31; 168, с. 114; 670, с. 137; 878, с. 49–66], історія якого складається саме зі слів та дій: “усі стосунки між людьми опосередковані словом” [128]. Теза

“життя за природою своєю діалогічне” [19, с. 318] передбачає, що “ми стаємо людьми, коли діалогізуємо” [670, с. 140].

Істинне буття мова знаходить лише в діалозі, який є основною *формою реалізації повсякденного спілкування* [228, с. 482; 577, с. 115]. Саме в діалогічному мовленні якнайяскравіше відображається вся складність процесу мовленнєвої взаємодії [11, с. 643], що зумовлене ширококонтекстними та швидкоплинними умовами діалогу [786, с. 19], у яких здійснюється розуміння та регулювання комунікативної та соціальної поведінки [780, с. 55].

Справжній, побудований на принципах розуміння, гармонії та соціальної етики [634, с. 118–119; 785, с. 11–13] діалог, який функціонує в суспільстві як *цілеспрямована обробка людьми людей*, слугує однією з найважливіших *умов формування свідомості та самосвідомості індивідів*, стимулятором мотиваційно-спонукальної, інтелектуальної та морально-етичної сфер свідомості, розвитку особистості в цілому [395, с. 10; 780, с. 55; 808, с. 121; 878, с. 53–54]. Саме діалог, утворюючи спільність *Ми*, створює *підґрунтя для спільної діяльності*, розкриття та розвитку особистісного потенціалу партнерів [145, с. 12; 159, с. 5; 270, с. 21; 608, с. 75; 856, с. 25–26]: “сьогодні комунікація є головною сферою виконання настанови “Пізнай самого себе”” [411, с. 240]. До того ж, діалог за своєю сутністю є *унікальною лінгвальною творчістю*, адже в ньому з’являються нові слова, будуються нові синтаксичні структури, форми, звороти, які входять до ресурсів національної мови [577, с. 117; 582, с. 55], що дозволяє погодитися з думкою про “самоцінність” діалогу [170, с. 11; 670, с. 141].

Діалогічна взаємодія є онтологічно первинною, пратекстовою формою організації мовлення [20; 21], яка генетично пов’язана з усно-розмовною сферою комунікативного існування людини [582, с. 31–32]. Традиційним визначенням діалогу в лінгвістиці може слугувати така його дефініція: *діалогічне мовлення* (греч. *διάλογος* (*dialogos*) – *бесіда, розмова двох*, фр. *dialogue*, англ. *dialog(ue)* або *diologue*) – *форма мовлення, яка складається з обміну висловленнями-репліками, на склад яких впливає безпосереднє сприйняття комунікантів, яке активізує роль адресата в мовленнєвій діяльності адресанта* [119, с. 135; 702,

с. 168]. У сучасному мовознавстві все більше укорінюється думка про те, що наявність саме двох учасників для перебігу діалогу є помилковою, адже грецький префікс “δια” (*dia*) – “через” (ЛСВ 1) у слові *діалог* та грецьке “δι” (*di*) – “два” [105, с. 301, 331] лише зовні схожі елементи [325; 503]. Сучасна лексема *dialogue* має відповідник у середньоанглійській мові, який прийшов через давньофранцузьську (Old French *dialoge*) з латини, що запозичила його з давньогрецької мови (Old Greek *dialogos*), утворене з *dialegesthai* “розмовляти з”, від *dia* “через” + *legein* “говорити” (from *dialegesthai* “converse with”, from *dia* “through” + *legein* “speak”) [856]. Підтвердження цієї думки знаходимо у словнику О.Д. Вейсмана, де термін *δίαλογος* визначається як *розмова, діалог* [105, с. 310], а префікс “δια” (ЛСВ 4) виражає *взаємність дії*, а також її *змагальність* [105, с. 301]. Опосередковано на це вказує й інше античне розуміння діалогу, що виступає формою *діалектики* (*διαλέχτος* – *вишукана розмова або диспут* [105, с. 310]) – *мистецтво вести бесіду або суперечку за допомогою питань та відповідей з метою встановлення істини буття* [там само], у якому не йдеться про двох комунікантів, але акцентується на тому, що стимулом та необхідною умовою розгортання діалогу у формі діалектики є протиріччя буття як спонукання до людських роздумів та комунікації.

Це означає, що, по-перше, діалог є *інтерсуб’єктною подією* [423, с. 31], по-друге, діалог – *форма мислення*, яка розгортається між двома полюсами об’єкта дійсності у спробі комунікантів спільно визначити його сутність, по-третє, діалог виступає *засобом досягнення взаєморозуміння* [939, с. 89], по-четверте, у діалозі може брати участь будь-яка кількість учасників, саме тому вважаємо, що немає необхідності у вживанні таких термінів, як “трилог” (ситуація взаємодії з входженням третьої особи) [210, с. 12–13; 479, с. 20], “тетралог” (*tetralogue*) (діалог між чотирма особами) [702, с. 168] або “полілог” (“*поліділог*” у термінології В.Л. Скалкина [479, с. 20–21] – форма розмовного мовлення усередині групи осіб) [190, с. 82; 458, с. 5]. Саме на це вказує друге значення терміну “діалог” у сучасному Оксфордському словнику: 2) *a discussion between two*

or more people or groups (*бесіда між двома чи більше особами або групами людей*) [856].

Доречним вважаємо звернення до словникових джерел інших галузей гуманітарної науки, без чого антропоцентричний розгляд діалогу був би неповним. З їхньою допомогою виявляємо, що у психологічній науці діалог постає у функціональному (*спілкування двох суб'єктів стосовно вирішення проблеми*) та етичному (*обговорення спільної теми, коли зберігається думка кожного; намагання зрозуміти один одного, охопити цілісний зміст висловлювання партнера без оцінки його правильності*) вимірах [432]. У літературознавстві зміст діалогу розкривається у ЛСВ1 *розмова* або ЛСВ2 *ряд висловлювань двох або більше осіб на певну тему* [526]. Словник культурологічних термінів акцентує увагу на важливості взаєморозуміння між учасниками комунікації з різними поглядами, що є необхідним для вирішення проблеми, або на зміцненні позицій осіб під час взаємодії: діалог – *процес, в якому комуніканти позначають власні позиції з проблемних питань і на основі цього виходять на загальну платформу щодо предмета обговорення або фіксують аргументацію, що зміцнює позиції кожної сторони* [142, с. 52]. У цьому культурологічне розуміння діалогу співвідноситься з його політичним осмисленням як *форми цілеспрямованої двосторонньої духовної взаємодії політичних суб'єктів в процесі реалізації ними своїх прав і повноважень* [417]. Філософське ж осягнення діалогу розкривається у тому, що він виступає методом пізнання людини, її природи, сенсу її життя: *діалог – спосіб пізнання сутності людини та визначення її реального призначення у житті* [538]. Таке визначення корелює з античним розумінням діалогу як методологічного принципу пізнання, реалізованого за схемою “теза-антитеза-синтез” [284].

З лінгвістичних позицій діалогічне спілкування розглядається під кутом різних дослідницьких настанов, а тому кількість визначень діалогу не є постійною та відрізняється розмаїттям. Пріоритет у мовознавстві належить визначенню діалогу як форми або виду мовлення. Проф. Л.В. Щерба визначає діалог як *розмовне мовлення, яке складається із взаємних спонтанних реакцій двох*

співрозмовників, що визначаються ситуацією та висловленнями мовців [577, с. 115]. Фундатор діалогічної теорії Л.П. Якубинський трактує діалогічну форму спілкування як порівняно *швидку зміну акцій та реакцій індивідів, що взаємодіють* [582, с. 24]. Визначення мовленнєвого спілкування як діалогу притримується М.М. Бахтін, який вважає, що “діалогічні відносини передбачають мову, що живе тільки в діалогічному спілкуванні тих, хто користуються нею” [21, с. 296]. Однак, сама його можливість, обґрунтована смисловими паралелями, подібністю організації свідомості, не гарантує адекватності інтерпретації – повнота розуміння забезпечується тільки знанням мови *Іншого*, тому ідеалом є гармонійна взаємодія, спрямована на досягнення комунікативної згоди [20; 92; 785; 821; 939].

Поняття “діалог” охоплює багато сутностей: 1) *діалог* як одна з композиційних форм мовлення, найпростіша форма діалогічних стосунків між репліками в розмові [21, с. 296]; 2) *діалог* як літературний жанр [19, с. 316]; 3) *діалог* у мистецтві – естетичні принципи художнього зображення людини [19, с. 310]; 4) *діалог* культур, традицій [20]; 5) *діалог* у слові – “внутрішня діалогічність слова”, яка полягає у предметній орієнтації кожного “живого” слова на “вже вимовлене” та в “установці на відповідь” [21, с. 306]; 6) *діалог* між творами у процесі читацького пізнання тексту [20, с. 254]; 7) *діалог* у свідомості – “діалог із самим собою” [21, с. 296]; 8) *діалог* у мисленні – діалектика, “суто логічні” стосунки [21, с. 300]; 9) *діалог* у міжособистісному спілкуванні – діалог особистостей, “діалог на вищому рівні” [21, с. 300].

Проблематика, намічена дослідником під час аналізу інтерсуб’єктного виміру мови, визначила напрямки сучасних досліджень і призвела до існування двох позицій у лінгвістиці: у вузькому потрактуванні діалог розглядається як *форма мовлення у вигляді обміну ініціативними та реактивними репліками*, у широкому значенні діалог – *інформаційна взаємодія або спільна комунікативна діяльність індивідів, яка є моментом створення та підтримки існування суспільного*. У зв’язку з цим особливого значення набуває широкий соціальний контекст [178, с. 126; 248, с. 63; 786, с. 19], в якому адресант встановлює

відносини з адресатом, із ситуацією спілкування, її просторово-часовими, соціокультурними, національними складовими тощо. Діалог у такому ракурсі розглядається як *культурно-значуща форма цілеспрямованого соціального взаємозв'язку* (в ідеалі – гармонійного, рівноправного, вільного, заснованого на визнанні цінності особистості партнера), як *лінгвоспецифічне когнітивно-комунікативне середовище*, у якому виформовується думка, сприймається новий досвід та розкриваються особистості комунікантів [28; 167; 204; 244; 344; 540; 580; 581; 686; 698; 700; 701; 939].

Важливим є й усвідомлення того, що діалог та його різновиди також існують у вигляді концептів свідомості етноспільноти, які містять знання про принципи організації та проведення тієї чи іншої інтеракції у деякій прототиповій ситуації певної сфери життєдіяльності соціуму. Тому наразі з'явилася нагальна необхідність моделювання національно-культурних етнічних дискурсивних практик у межах єдиної діалогічної теорії, встановлення критеріїв їх чіткого розмежування, адже виявлення та зіставлення подібностей та відмінностей у реалізації діалогу представниками різних лінгвокультур призводить до більш глибокого осягнення універсального механізму комунікації.

Висновки до розділу 1

1. Пріоритетними серед зіставно-типологічних досліджень, які виконуються в площині когнітивно-дискурсивної парадигми мовознавства, є розвідки, спрямовані на вивчення типових та національно-культурних особливостей діалогу в різноманітних дискурсивних практиках. Діалог є онтологічно первинною, універсальною формою комунікації, яка реалізується у структурно, семантично та прагматично взаємозумовленій послідовності реплік, що виформовує в просторово-часових та етнокультурних координатах цілісну комунікативну подію. Він є конструктивним фактором людської поведінки та діяльності, заснованих на потребах в інформації та здійсненні волевиявлення у соціальній дійсності існування індивідів.

2. Можливість перебігу діалогу забезпечується асиметричністю його структури, завдяки якій відбувається інформаційний обмін. Онтологічна асиметричність базується на об'єктивних особливостях розгортання діалогу та виражається в різниці наявних у комунікантів семіотичних структур, у почерговій спрямованості повідомлень та кумулятивності мовленнєвих актів. Статусно-рольовий її тип виявляється в тому, що одиниці ословлювання інформації відбираються з врахуванням фактору статусно-рольових позицій індивідів. В обох випадках діалог виступає засобом реалізації субординативних відносин, де комунікативні ролі того, хто контролює та того, хто контролюється розподілені між партнерами, включаючи ситуації неформальної рівностатусної взаємодії.

3. Умовно розмежовуємо соціально марковані та немарковані ситуації взаємодії. У перших асиметричність відносин відображає дисбаланс комунікативних статусів, репрезентуючи соціально-статусну нерівність партнерів у межах суспільної вертикалі “верх-низ”. Немарковані ситуації віддзеркалюють соціальну симетричність відносин, яка демонструє баланс статусів індивідів, реалізуючись у вигляді “симетричного” спілкування, яке розгортається з метою обміну інформацією, вирішення проблем чи координації спільної діяльності в межах міжособистісної горизонталі “Я-Ти”.

4. Комунікативний вплив – активне інформаційне втручання імпактора до простору інтелектуально-психологічного існування особи з метою запланованої зміни установок, інтенцій, емоцій тощо. Вплив є дискурсивною формою втілення влади як відображення здатності регулювання та коригування комунікативної поведінки іншого. Діалог у такому ракурсі є простором здійснення влади або владним ресурсом – системою способів і засобів означення та упорядкованої трансляції значущої інформації, у ході якої відбувається необхідна адресанту координація діяльності адресата.

5. Діалог будується на двох типах владних відносин: інтерактивному та соціально-статусному. Якщо інтерактивна влада пов'язана з повсякденною та ситуативною структурацією діалогу з іншою особою, контролем та корекцією її дій, то соціально-статусна передбачає реалізацію відносин субординації,

визначених інститутами суспільства, які створюють типові для них способи мислення та зразки поведінки. Параметри “вищий-нижчий” за статусом доповнюються низкою соціально-біологічних (вік, гендер, фізичні дані) та соціально-набутих (авторитет, суспільна повага, впливовість, самопрезентація себе як спеціаліста тощо) ознак, які створюють перевагу одного мовця над іншим у разі, якщо вони беруться до уваги.

6. Реалізація у діалозі відносин домінування пов’язана з категорією “комунікативна ініціатива”, яка характеризує різний ступінь активності індивідів щодо впровадження їхніх стратегій. Ініціатива співвідноситься з мовленнєвим насильством – редукцією конверсаційних прав та можливостей іншого суб’єкта, у процесі чого здійснюється примус до виконання ним деяких дій. Насильство у діалозі здатне перетворюватися на “комунікативну агресію”, яка, мотивуючись відповідним станом адресанта, спрямована на мінімізацію та деструкцію особистості адресата, дискредитацію його статусу, авторитета тощо. Таким чином, різнотипний вплив здійснюється трьома способами: статусне підкорення, конверсаційне насильство та комунікативна агресія.

7. У формально-структурному плані мінімальною одиницею діалогу виступає ДЄ (тематично зумовлений обмін думками у вигляді союзу семантично, структурно та прагматично пов’язаних між собою ініціативної та реактивної реплік), яка на дискурсивному рівні відповідає мовленнєвому кроку. ДЄ несе відбиток відносин інформаційного впливу, які роблять обмін повідомленнями можливим через примус іншого сприйняти та комунікативно чи предметно актуалізувати отриману інформацію.

8. Діалог як універсальний та водночас національно-культурний комунікативний феномен є взаємодією, заснованою на інформаційному обміні та впливі. Його перебіг у соціальному середовищі пояснюється когнітивною сутністю діалогу як здатності свідомості розгортати зовнішньо вербально та / або невербально оформлену комунікацію, спираючись на концептуальні структури знання про типові ситуації взаємодії. Діалог як дискурсивне утворення є етнокультурною подією, яка вибудовується інтенціонально зумовленими

комунікативними внесками індивідів у спільний інтерактивний простір розуміння, відбиваючи соціальну потребу індивідів один в одному.

9. Формою реалізації комунікації – опосередкованого засобами певної семіотичної системи цілеспрямованого інформаційного обміну та впливу – є комунікативна ситуація, функціональні складники якої взаємопов'язані та об'єднані системою діалогічних відношень. Діалог має інформаційно-синергетичну природу, що структурує людське буття, об'єкти якого впорядковуються свідомістю у вигляді ментальних конструктів знання, що й уможлиблює процеси пізнання та міжособистісної взаємодії. Її результатом є дискурс, який включає продуковані тексти в нерозривному зв'язку з ситуативним контекстом та системою комунікативно-прагматичних і когнітивних установок мовців. Дискурс (дискурсивна практика) є конструктивним фактором людської поведінки, специфічним етнозумовленим способом організації комунікативної діяльності. Якщо у дискурсі має місце зміна комунікативних ролей, то він постає як діалог у смислі форми людської інтеракції. Дискурс-інваріант (діалог) конкретизується у різноформатних (усна, писемна, віртуальна), різногенезних (природна, соціальна) та різножанрових (первинна, вторинна) діалогових дискурсивних практиках-варіантах лінгвоспільноти. Діалогова дискурсивна практика – інтенціонально визначена та текстово оформлена міжособистісна взаємодія, в якій відбувається породження й інтерпретація дискурсу і яка є варіантним зразком реалізації інваріантної моделі діалогу в координатах етноспецифічної комунікативної ситуації, визначеної сукупністю форматних, неінституційних / інституційних та жанрових параметрів.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ДІАЛОГОВИХ ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИК У ЗІСТАВНОМУ АСПЕКТІ

2.1 Базові підходи у проведенні сучасних зіставних досліджень

Лінгвокомпаративні дослідження продовжують перебувати на авансцені сучасної мовознавчої науки [174; 218; 241; 266; 272; 305; 320; 374; 401; 508; 575 та ін.]. Потужний розвиток студій такого типу зумовлений двома магістральними засадничими принципами: 1) реконструкцією (порівняння, спрямоване на відновлення як архетипів, зокрема генетично споріднених мов, так і фрагментів, з яких конструюються етнічні мовні та концептуальні картини світу), і 2) зіставленням (зіставна інтерпретація фактичного матеріалу в мовах для виявлення їх спільних і відмінних ознак та встановлення типів для подальшого з'ясування їх ролі в організації національних картин світу) [264, с. 94].

Вказані процедури аналізу визначаються методологічними установками проведення дослідження: синхронією та діахронією. Так, *діахронно* орієнтовані студії, вивчаючи національні мови в їхньому історичному розвитку, окрім методу реконструкції, застосовують також метод етимологічного аналізу слів, історичного словотвірного аналізу та ретроспекції [508, с. 11, 25]. Зіставні дослідження у площині *синхронного* підходу передбачають порівняння на певному історичному етапі розвитку двох або більше мов [465, с. 48–53]. Такі розвідки присвячені вивченню спільних і відмінних ознак одиниць лексико-фразеологічного рівня національних мов [164; 203; 280; 332; 383], розкриттю закономірностей функціонування лексичних одиниць у процесі комунікації [218; 264; 305] та синтаксичних одиниць у межах різнотипних текстів [563; 886], самих текстів [241], а також дослідженню об'єктивації концептів культури

у національних мовних картинах світу [147; 174; 252; 374; 393; 481; 484; 575; 858] та національних особливостей міжособистісної взаємодії [332].

Під *зіставним* (або *зіставно-типологічним*) *мовознавством* розуміємо розділ мовознавства, який вивчає дві чи кілька мов незалежно від їхньої спорідненості з метою виявлення подібностей на всіх рівнях (фонологічному, морфологічному, синтаксичному та лексичному) мовної структури [133, с. 75; 234, с. 6; 272, с. 9]. За критерієм спорідненості мови поділяються на генетично споріднені, територіально споріднені та неспоріднені [264, с. 94]. Підтримуємо думку М.П. Кочергана, що доцільно називати всі науки, які ґрунтуються на порівнянні мов, “порівняльним мовознавством”, а термін “зіставне мовознавство” використовувати на позначення лінгвістичної науки, яка вивчає спільне та відмінне в мовах. Термін “контрастивна лінгвістика” у сучасній лінгвістичній літературі вживається здебільшого як синонімічний терміну “зіставне мовознавство” [272, с. 7].

Зіставлення лінгвістичних одиниць передбачає порівняльний розгляд систем мов у цілому та їхніх окремих мікросистем зокрема. Для цього залучаються такі важливі аспекти порівняння та аналізу, як системний підхід до розгляду мовного матеріалу, опора на змістовий бік зіставляваних категорій, облік функціональних особливостей порівнюваних одиниць [8, с. 37]. З огляду на це зазначається, що серед основних напрямків сучасного зіставного мовознавства слушно говорити про структурну та функціональну типологію [482, с. 117].

Акцентування діяльнісного характеру комунікації, і тим самим функціональне зв'язування мови та діяльності, разом з експансіонізмом, антропоцентризмом, експланаторністю стало необхідним і загальновизнаним принципом лінгвістичної методології та теорії [92; 285; 219; 286; 306; 510]. Функціоналізм, який також охоплює ознаки енергетичності, телеологічності, психоменталізму, онтологічного дуалізму, етноцентризму, психонетичності та діалогічності мови [167, с. 262–264; 382, с. 165–166], спрямований на аналіз різних видів комунікативної діяльності з урахуванням когнітивних процесів, стратегій та тактик взаємодії [304, с. 5].

Функціональний підхід до різних за характером національних мовних явищ дозволяє по-новому інтерпретувати досягнення зіставно-типологічних студій, адже передбачає вивчення одиниць у широкому лінгвістичному контексті комунікативно-прагматичних ситуацій та у тісному зв'язку з лінгвокреативною діяльністю людини, коли функції самої мови виступають у вигляді форм її існування [418, с. 17; 619, с. 40–41; 680, с. 340–347]. Залучення діяльнісного та особистісного підходів до дослідження явищ мови та мовлення, функціонального аналізу їхніх одиниць створює основу проведення досліджень з функціональної типології.

Зіставно-типологічні дослідження, які виконуються в межах *когнітивно-дискурсивного підходу* до національних мов, уже успішно зарекомендували себе перспективним напрямком сучасних, зокрема вітчизняних, мовознавчих досліджень [264; 374; 481]. Закономірність та доцільність когнітивно-комунікативного поєднання в процесі зіставного вивчення національних мов є повністю виправданими [576, с. 163]. Детермінація етнічним контекстом мовленнєвого функціонування одиниць спричиняє логічне залучення соціокультурного фактору людського буття до інтерпретації перебігу та результатів комунікативного процесу в лінгвоспільноті. Це зумовлено тим, що в дискурсі формуються не тільки смисли, але й відтворюються та продукуються національні інститути, культурні схеми та системи цінностей, формуються людські спільноти та особистості [325, с. 40; 281, с. 73; 549, с. 310].

Функціоналізм прагне констатувати нерозривну взаємодію синтаксису, семантики та прагматики [304], встановити типові моделі функціонування мови в її різноманітних мовленнєвих реалізаціях [418, с. 37–38]. Тож національні мови у зіставному аспекті повинні вивчатися під кутом свого призначення в людській комунікації; головна ж функція будь-якої мови – інструментальна: мова – інструмент мовленнєвої взаємодії людей [167, с. 262; 24, с. 9–10]. Твердження не носить універсального характеру, адже мову не можна представляти у вигляді раціонально побудованого механізму, який розумним чином пристосований до виконання певної діяльності. Життєвий процес не характеризується розумною

організацією: до нього вбудовані ситуації з різним ступенем їхньої організації. Тому неможливо передбачити як його спрямованість, так і співвіднесеність дій і їхнього результату: взаємовідносини людини з мовою побудовані за принципом повсякденного існування [138, с. 11–12].

Проведення зіставного дослідження у межах когнітивно-дискурсивного підходу дає можливість визначити особливості функціонування як мовних, так і позамовних даних у комунікативній діяльності етносу, дослідити ступінь пізнання реальності мовною особистістю та сформованість її національної картини світу, а також виявити національні особливості сприйняття світу у межах лінгвокультурної спільноти [482, с. 117].

Отже, кожне мовне явище в зіставному аспекті адекватно пояснюється тільки з позицій антропоцентризму та функціоналізму як магістральних напрямів у дослідженні мови та мовлення. Закономірний розгляд процесу спілкування як інтеграції ситуативних, контекстуальних, соціокультурних факторів буття мовців з урахуванням їхніх комунікативних компетенцій призводить не тільки до виділення нового об'єкта лінгвістичного аналізу – дискурсу, але й до усвідомлення його як того інструменту, за допомогою якого уможлиблюється аналіз та встановлення етнокультурних та індивідуально-психологічних принципів інтеракції. Фокусом вивчення у межах функціонального підходу є засоби національних мов, які відтворюють особливості повсякденних ситуацій взаємодії та ознак самих суб'єктів комунікації.

2.2 Особливості параметризації діалогу

Однією з актуальних проблем сучасних зіставних студій, які функціонують у межах когнітивно-комунікативної парадигми мовознавства, є *параметризація* етнічних дискурсивних практик, що є одним з основних понять концепції дослідження мови у межах когнітивно-дискурсивної парадигми мовознавства

[171, с. 118]. У дослідженні параметризація розробляється на прикладі дискурсивних практик британської та української лінгвостільнот [62].

У загальнонауковому сенсі параметризація – моделювання процесу або явища [287, с. 195], яке передбачає три дії: 1) встановлення складу ознак явища; 2) встановлення нормативних (прототипових) форм прояву кожної його ознаки; 3) встановлення діапазону варіювання форм її прояву, яке не руйнує ідентичності явища [386]. Тож параметром є будь-яка конститутивна ознака явища, описана в динаміці її якісного та кількісного прояву в заданому діапазоні. Варіювання за деяким параметром визначається відношенням маркованості: біполярним (марковано :: немарковано) / безперервним (зростання :: зменшення) [171, с. 118].

У лінгвістиці під *параметризацією* в широкому сенсі розуміється процес формування та вербалізації особливої національної концептуальної картини світу, в якому беруть участь одиниці мови різних рівнів, занурювані у відповідні типи і жанри дискурсу залежно від потреб людини [287, с. 194]. Останні запускають механізм орієнтації людини у світі, що розпочинається з усвідомлення параметрів його фрагментів, які актуалізуються через логічні операції порівняння та зіставлення з відповідними результатами – сформованими умовиводами. Репертуар параметрів постійно розширюється за рахунок регулярного задоволення людських потреб, у першу чергу, завдяки провідній потребі людської свідомості – потребі в інформованості [382, с. 40]. Можна стверджувати, що існують своєрідні *параметричні картини світу*, які накладаються на концептуальні поля лінгвокультур, дозволяючи дискретизувати їх національно специфічним способом. Інструментами такої дискретизації є когнітивні прототипи, фрейми, сценарії, семантичні примітиви [104, с. 191–204; 171, с. 118; 194, с. 3–4; 386; 561, с. 210–213; 699, с. 250; 881, с. 212–220]. Отримані в результаті параметризації концептуальні фрагменти вербалізуються в різних ситуаціях окремими засобами національних мов, визначаючи різнотипні та різножанрові дискурсивні практики.

Параметричний статус діалогу як когнітивно-комунікативного та лінгвокультурного феномену є амбівалентним. З одного боку, саме в дискурсі

відбивається потреба етносу та його представників концептуалізувати, дискретизувати навколишній світ. З іншого боку, будучи водночас буттєвим та філософським, інституціональним та персональним, матеріальним та ідеальним тощо феноменом, властивим людині як індивідуальній та колективній істоті, він сам дискретизується за цілим комплексом параметрів. У дослідженні розглянемо особливості параметризації діалогу як такого – як феномену комунікації.

Найважливішими напрямками параметризації дискурсу в межах когнітивно-комунікативного підходу вважаються: 1) виявлення його конститутивних ознак (учасники, їхні мотиви, стратегії, тактики, хронотоп тощо); 2) встановлення глобальних типів діалогу (інституціональній та персональній) та 3) врахування тональності їх перебігу; 4) типологізація жанрів. Підходи, узяті в їхній послідовності та цілісності, надають можливості збудувати *параметричну модель діалогу* як когнітивно-комунікативного феномену [287, с. 195–198; 550, с. 722].

У роботі *параметризація* діалогу трактується як методична поліпарадигмальна процедура дискретизації (у величинах, показниках і характеристиках) і типологізації [171; 287; 386; 550; 561; 823] діалогових систем у комунікативних просторах британської та української лінгвокультур. Уважаємо, що метод параметризації корелює з самою різнобічною параметричною природою діалогу: системно-структурною, функціональною, когнітивною, вербальною, невербальною, інтеракційною, синергетичною. Конкретний прояв того чи іншого аспекту діалогу як універсальної когнітивної моделі людської свідомості фіксується під час її актуалізації в межах певної національно-культурної дискурсивної практики, в якій вона зазнає етнічної варіативності, оформлюючись знаками певної семіотичної системи, тобто параметризується.

Запропоноване у дослідженні переосмислене розуміння параметризації діалогу, яка здійснюється у лінгвокогнітивному, невербальному, інтеракційному та системно-структурному напрямках дозволяє всебічно і системно розглянути та зіставити національні діалоги, побудувати функціонально орієнтовану схему лінгвістичного аналізу та пояснити результати комунікативної діяльності представників британської та української лінгвоспільнот у будь-якій ситуації

їхньої взаємодії. Тож когнітивно-дискурсивний підхід до параметризації діалогів у зіставних розвідках дозволяє простежити складні взаємодії між структурами знання і власне мовними формами, визначити типові реалізації в етнічних діалогових дискурсивних практиках одиниць мови та мовлення.

2.3 Методика зіставного аналізу діалогу з позицій когнітивно-дискурсивної парадигми

Зіставне дослідження діалогу у просторах британської та української лінгвокультур здійснювалося в межах когнітивно-дискурсивної парадигми мовознавства, що зумовило вибір методик і процедур вивчення діалогу для визначення когнітивних і комунікативних аспектів його функціонування. Відповідно, розвідка базується на традиційних загальнонаукових методах і лінгвістичних методах аналізу мовних і мовленнєвих даних у синхронії, що уможливають різнобічний аналіз діалогу.

На першому етапі дослідження на основі опрацювання теоретичних здобутків вітчизняного та закордонного мовознавства в області діалогу було здійснено диференціацію діалогу за трьома типами: за форматом (усний, писемний, віртуальний), за походженням (природний, соціальний), за жанром (первинний та вторинний).

Етап також передбачав обґрунтування інформаційно-асиметричної природи діалогу, яка розкривається у регуляції партнерами комунікативної поведінки один одного: різноформатні та різножанрові діалогові дискурсивні практики розуміються як інструмент контролю, який використовується мовцями під час взаємодії для остаточної реалізації їхніх інтенцій.

На другому етапі дослідження було здійснене дедуктивне обрання поняття *tertium comparationis*, яке при зіставному аналізі має метамовний характер і виступає ідеальним типом, змодельованим інструментом зіставлення [272, с. 82–85]. Н.Є. Леміш розуміє під *tertium comparationis* *властивість, у проекції на яку*

зіставляються об'єкти [305, с. 106]. Основою зіставлення / *tertium comparationis* британських та українських дискурсивних практик було обрано параметри типологізації діалогу за форматом (усний, писемний, віртуальний), за походженням (природний, соціальний), за жанром (первинний та вторинний).

Третій етап дослідження передбачав параметризацію [171; 287; 386; 550; 561 та ін.] національних дискурсивних практик – процедуру дискретизації (у величинах, показниках і характеристиках) і типологізації діалогових систем в інформаційно-комунікативних просторах британської та української лінгвокультур. У роботі запропоноване оновлене розуміння терміна *параметризація* [171, с. 118] – одного з основних понять концепції дослідження мови в межах когнітивно-дискурсивної парадигми мовознавства, яке за своєю суттю передбачає дослідження мови як ідеалізованої системи людської когніції. Це означає, що параметризація діалогу – це не лише здійснення таксономії за мовними рівнями, яка надає можливість встановити його морфологічні, лексичні, синтаксичні характеристики. Ця рівнева таксономія відбиває системні відношення в мові, якою володіють представники етноспільноти, та яка реалізує себе у дискурсивних практиках, що генеруються типом комунікації: форматним, генезисним, жанровим.

Таке комплексне та глибинне зіставлення національних діалогів виводить параметризацію на вищий рівень наукового пізнання, що дає змогу виявити діагностичні ознаки різних жанрів діалогів та їх етнокультурні маркери у британських та українських дискурсивних практиках.

Параметризація здійснювалася у три етапи: 1) реконструкція прототипного вербального та невербального компонентів фреймових структур різноформатних і різножанрових етнічних діалогів; 2) обчислення прототипного інтеракційного домінування діалогу в первинних мовленнєвих жанрах; 3) визначення конститутивних ознак етнічної ситуації діалогу та побудова його інтерактивної модульної інформаційної моделі. Зіставно-типологічний метод аналізу [2; 174; 264; 272; 305; 508 та ін.] супроводжував усі етапи параметризації британського та українського діалогу.

Перший підетап параметризації діалогу розпочинається із семантичного аналізу номінацій 1) інваріантних концептів *DIALOGUE* та *ДІАЛОГ* у сучасних англійській та українській мовах (471 лексем: 256 одиниць англійської та 215 – української мов) та 2) концептів-варіантів їхнього різнотипного втілення у дискурсивні практики етноспільнот [63]. З цією метою залучено метод *аналізу словникових дефініцій*, що дав змогу встановити поняттєвий обсяг термінів *dialogue* та *діалог*, а також назв жанрів діалогу. *Когнітивний аналіз* значень лексем на позначення (феномена) діалогу, виявлених у лексикографічних джерелах, так само як і аналіз діалогів британців та українців, здійснювався за використання *прототипової та фреймової методик*. У межах *теорії прототипів* [881, с. 212–213] значення розглядається як *прототип*, найкращий зразок серед інших інформаційно подібних структур знання, який формується у процесі осмислення буття та співвіднесення його з іншими ментальними конструктами [708, с. 141–143; 881, с. 218]. Залучення прототипової семантики під час аналізу структур МЖ усного, писемного та електронного форматів комунікації британської та української лінгвоспільнот дозволяє змодельовати їхню інваріантно-варіантну структуру як організацію взаємопов'язаних смислів та встановити наявність їхнього перетину з концептами інших МЖ. Під моделлю розуміємо *абстрактний формалізований та ідеалізований знаковий образ спрощеного відтворення об'єкта (оригіналу), штучно створений дослідником із метою вивчення ознак, складників цього об'єкта, способів його існування й функціонування* [242, с. 58–62; 464, с. 156].

Опис специфіки діалогічних інтеракцій передбачає процес відтворення соціально та культурно значущих ментальних моделей, представлених у вигляді *фреймів* лінгвокультури [147; 194; 382; 666; 695; 698; 715; 943]. Фрейми є схемними ієрархічно організованими структурами знання про стереотипні ситуації міжособистісних інтеракцій [700; 840], які забезпечують людині орієнтацію у прототипових подіях [194]. Фрейми відбивають світ у спрощеному вигляді, вони є зліпками з фізичної та соціокультурної дійсності, дозволяючи більш-менш адекватно інтерпретувати комунікативну поведінку інших

та планувати власні дії [699, с. 250; 943, с. 13]. З іншого боку, фрейм виступає ефективним засобом опису комунікативної поведінки людей у межах різноманітних діалогових дискурсивних практик [715, с. 81–82].

У фреймі, який має пропозиційну організацію [697, с. 8; 943, с. 21–23], виокремлюються вершинні вузли (слоти) з фіксованою інформацією про ситуацію та вузли нижчих рівнів, які, по мірі накопичення інформації, заповнюються даними, що у процесі структурації формують свого роду *субфрейми* [840, с. 355]. Приєднання до останніх інших інформаційно споріднених фреймів приводить до формування ієрархічно розгалуженої інформаційної мережі, яка існує у пам'яті як результат того, що різні фрейми включають один і той самий мовний матеріал. Така ієрархічно організована інформація декларативного та процедурного характеру [232, с. 116–117] про те, як потрібно взаємодіяти в межах тієї чи іншої діалогової дискурсивної практики, відповідає за появу в інтеракції певної вербальної чи невербальної одиниці впливу.

Для моделювання структур діалогічних МЖ застосовується типологія, яка складається з *предметного, акціонального, таксономічного (ідентифікаційного), посесивного та компаративного* фреймів [194], які відбивають відношення між об'єктами реальності [177, с. 115–116; 629, с. 21]. Ця частина аналізу передбачає два етапи: спочатку на матеріалі етнічних лексикографічних визначень моделюються загальні схеми діалогічних структур – того, як діалог концептуалізується у британській та українській свідомості та репрезентується ключовими номінаціями його представлення [41, с. 62]. На другому етапі під час розгляду матеріалу різноформатних та різножанрових електронних дискурсивних практик такі схеми мають деталізуватися, розширюватися та заповнюватися конкретним знанням.

Концептуальний аналіз вже на рівні значень ЛСВ *dialogue* та *діалог* дозволяє встановити відмінності й подібності уявлень про діалог представників британської та української лінгвospільнот. Оксфордський словник сучасної англійської мови наводить такі визначення діалогу: 1) *a conversation between two or more people as a feature of a book, play, or film* (розмова двох або більше людей

як елемент книги, п'єси або фільму); 2) *a discussion between two or more people or groups, especially one directed towards exploration of a particular subject or resolution of a problem* (бесіда між двома чи більше особами або групами людей, особливо спрямована на вивчення певного об'єкта або вирішення проблеми) [856]. В *Словнику української мови* в 11 томах семантична структура “діалог” представлена трьома ЛСВ: ЛСВ 1 *розмова між двома або кількома особами*; ЛСВ 2 *частина літературного твору, в якій відбувається розмова двох осіб*; ЛСВ 3 *літературний твір, написаний у формі бесіди* [487]. Як бачимо, етнічні значення ЛСВ 2 *dialogue (a discussion between two or more people or groups, especially one directed towards exploration of a particular subject or resolution of a problem)* та ЛСВ 1 *діалог (розмова між двома або кількома особами)*, у цілому, збігаються в архісемах ‘discussion’ та ‘розмова’, а також у кількісних семмах ‘two or more people’ та ‘дві або кілька осіб’. Таким чином, діалог визначається як акт між щонайменш двома, а можливо й більше комунікантами.

Однак відмінність було зафіксовано як на рівні архісем, так і диференціальних сем. Архісема ‘discussion’ є комплексною семою: ‘the action or process of talking about something in order to reach a decision or to exchange ideas’ складається із семантично рівноправних компонентів ‘the action or process of talking about something in order to reach a decision’ (дія або процес обговорення чогось для досягнення рішення) та ‘to exchange ideas’ (обмін думками) [856]. Відповідно, порівняння значень лексем *dialogue* та *діалог* виявляє відмінність на рівні першої архісеми, яка відбиває процес обговорення, його запланований кінцевий результат – досягнення рішення; спільність можливо констатувати на рівні другої архісеми, яка фіксує обмін думками або розмову. Інші диференціальні семи також маркують етнічну відмінність цих дефініцій: ‘groups’, яка передбачає актуалізацію в межах ЛСВ 2 опозиції “індивід :: група”, та ‘especially one directed towards exploration of a particular subject or resolution of a problem’, що відбиває намагання представників британської лінгвоспільноти за посередництва діалогу дослідити певну тему або вирішити наявну проблему.

ЛСВ 1 *dialogue* корелює з визначенням, поданим у словнику *Britannica*: *dialogue – the recorded conversation of two or more persons, especially as an element of drama or fiction* (діалог – записана розмова між двома чи декількома особами, особливо як елемент драми чи художнього твору) [687] та українським *діалог* ЛСВ 2 – *частина літературного твору, в якій відбувається розмова двох осіб* [487]. Тож акцент у сучасних зарубіжних та вітчизняних лексикографічних джерелах робиться на тому, що діалог має два виміри функціонування. У першому випадку для свого існування діалог мусить бути зафіксований у формі твору мистецтва; у другому – діалог розгортається у реальному часі між реальними особами, не тільки між двома, але й усередині групи чи групами осіб.

Порівнюючи близькі за значенням ЛСВ1 *dialogue* (*a conversation between two or more people as a feature of a book, play, or film* [856]) та ЛСВ2 *діалог* (*частина літературного твору, в якій відбувається розмова двох осіб*) було з'ясовано, що в їхній основі лежить інваріантна (прототипова) акціонально-посесивна фреймова структура: [ЩОСЬ6: **ціле** має / містить ЩОСЬ5: **частина** ([[ТУТ/ЗАРАЗ] ХТОСЬ1 / ХТОСЬ2: агент (особа) діє на / впливає на ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнт (особа) ТАК1 (вербально) [за допомогою [ТАКИЙ ЩОСЬ: інструмент / контейнер (форма) [має СТИЛЬКИ ЩОСЬ: вміст (ідея)]]]]]. При цьому фрейм *DIALOGUE* етнічно відрізняється, перш за все, більшим диференційованим наповненням ключового слоту ЩОСЬ: **ціле** (*a book, play, or film*) від українського *ДІАЛОГ*, в якому слот **ЩОСЬ: ціле** (*твір*) відбиває референцію виключно на світ літератури (уточнюється слотом **ТАКИЙ1**: *якість літературний*). Крім того, у британському фреймі функціонує слот **СТИЛЬКИ1** (*two or more*), який фокусує увагу на кількості учасників інтеракції (див. Додаток Б, Рис. Б-1 та Рис. Б-4).

Значення ЛСВ2 *dialogue* (*a discussion between two or more people or groups, especially one directed towards exploration of a particular subject or resolution of a problem*) [856] та ЛСВ1 *діалог* (*розмова між двома або кількома особами* [487] формуються навколо акціонально-посесивної фреймової структури знання: [[ТУТ/ЗАРАЗ] **СТИЛЬКИ** ХТОСЬ1 / ХТОСЬ2: агент (особа) діє на / впливає

на **СТІЛЬКИ** **ХТОСЬ2/ХТОСЬ1**: пацієнс (*особа*) **ТАК1** (*вербально*) [за допомогою [ТАКИЙ **ЩОСЬ**: інструмент / контейнер (*форма*) [має **СТІЛЬКИ** **ЩОСЬ**: зміст (*ідея*)]]]. Однак, у британській лінгвокультурі, на відміну від української, діалог передбачає обов'язкове вирішення певної проблеми – інформація, яка міститься у слоті **ТАК2**: спосіб дії (*інтелектуально (explore / resolve)*) та пропозиції [ЩОСЬ3: об'єкт (*subject / problem*) є **ТАКИЙ**: (*particular*)], яка до нього примикає (див. Додаток Б, Рис. Б-2). Крім того, різниця частково фіксується й у слотах етнічних фреймів **СТІЛЬКИ**: (*two or more*) / **СТІЛЬКИ**: (*два, кілька*), що на семантичному рівні аломорфно представлено компонентом “*groups*”, а також у слотах **ЩОСЬ3**: зміст (*idea*) / **ЩОСЬ3**: (*думка / відомості*) – в українському світосприйнятті діалог передбачає актуалізацію фактів або певного повідомлення про предмет розмови (див. Додаток Б, Рис. Б-3).

Успішність впливу програмується як у мовленнєвих, так і невербальних діях адресанта, що фіксується на концептуальному рівні обох лінгвокультур слотом **ТАК 1**: спосіб (*невербально*) та передбачає всю палітру різноманітних невербальних сигналів, які свідомо чи несвідомо надсилаються мовцями один одному і можуть допомогати чи заважати у досягненні поставленої мети комунікації. У цілому, такі вербальні та невербальні сигнали, інтенційно зумовлені, містять комплексний прагматичний потенціал впливу, реалізований на макро- та мікрорівнях інтенціональності, що відображено у відповідних фреймах діалогічної взаємодії. На концептуальному рівні етнічної свідомості базові стратегії поведінки – кооперативна та конфліктна – мовців ізоморфно представлені пропозиціями [ХТОСЬ [має **СТІЛЬКИ** **ТАКИЙ** (*основна*) **ЩОСЬ**: мета] *діє* **ТАК1**: спосіб [ТАК2: оцінка (*позитивно / негативно*)]. Тактики та мовленнєві акти, які репрезентують певні інтенції, що реалізуються в межах обраної стратегічної програми поведінки та відбивають покрокові етапи її досягнення, фіксуються пропозицією [СТІЛЬКИ **ТАКИЙ**: *проміжна* **ЩОСЬ**: мета *діє* **ТАК1**: спосіб [ТАК: оцінка (*позитивно / негативно*)].

Підетап дослідження також передбачав виявлення прототипового вербального та невербального оформлення британських та українських

дискурсивних практик усного, писемного, віртуального форматів взаємодії. У ході дослідження вивчалися морфологічні, лексичні, синтаксичні та невербальні одиниці, зокрема у стилістичній площині, які обираються мовцями як найбільш прагматично впливові у контексті їхньої взаємодії в межах сучасних британських та українських діалогових дискурсивних практик. Джерельним матеріалом дослідження слугували сучасні відеодіалоги (кіно- та теледіалоги) британських та українських інтеракцій (кінець ХХ – початок ХХІ століття), розміщена на сторінках всесвітньої мережі Інтернет періодика, а також матеріали Інтернет-блогів, чатів та форумів, які відбиралися за ситуаційним та тематичним критеріями у приблизно однаковому за обсягом текстовому матеріалі.

Отже, для виявлення ізоморфних та аломорфних рис актуалізованих у сучасних різножанрових британських та українських діалогічних взаємодіях використовується *зіставно-типологічний метод*. Цей метод є основним у виявленні та інтерпретації міжмовних подібностей та відмінностей мовного, мовленнєвого та невербального оформлення [2, с. 353; 272, с. 16] етнічних інтеракцій, розробці типологічної моделі британських та українських діалогових дискурсивних практик.

У роботі застосовуються методики структурного методу: *компонентний аналіз* – для виявлення семної організації мовних одиниць у первинних і вторинних мовленнєвих жанрах британського й українського діалогу; *дистрибутивний аналіз* – для розкриття характеру їхньої сполучуваності; *аналіз за безпосередніми складниками* – для ідентифікації синтаксичної специфіки пореплікової будови діалогів.

Лінгвопрагматичний підхід до аналізу діалогу, у межах якого мовлення розглядається як окремий, поетапний, лінійний вид діяльності, розкривається, передусім, у *теорії мовленнєвих актів* [390; 472]. Ця теорія, яка відбиває системний підхід до класифікації функцій мовлення в соціальній інтеракції [518, с. 129], дозволяє пояснити процеси взаємодії з урахуванням намірів мовців, їх особистостей, контексту та комунікативної ситуації [153, с. 30]. Мовленнєвий акт, за Дж. Остіном, має три рівні – *локуцію, іллокуцію та перлокуцію* [390],

що дозволяє комплексно охопити його сутність, пояснити його успішність або неуспішність. Власне ефективність акту мовця залежить від того, наскільки повно та адекватно слухач інтерпретує його іллокуцію. Згідно з теорією, вибір типових іллокутивних сценаріїв, адекватних задуму мовців, зумовлює ефективність комунікації. Комунікативні стосунки між актами характеризуються ймовірнісними залежностями: МА не може з точністю детермінувати появу реактивного, прогнозованого типу МА [890]. Він лише задає умови, за яких наступний акт буде найбільш очікуваним, відповідаючи семантиці, нормам та правилам спілкування [703, с. 615].

Типології МА, розроблені в мовознавстві, враховують різні критерії їхнього виділення [390; 424; 472]. У дослідженні спираємося на класифікацію МА Г.Г. Почепцова, яка об'єднує шість прагматичних класів висловлень: *констативи*, *квеситиви*, *промісиви*, *менасиви*, *перформативи* та *директиви* [424, с. 271–278].

Інтерпретація відносин впливу в діалозі обумовлює додаткове залучення концепції *теорії мовленнєвої дії*, яка визнає основною функцією мови регулятивну: передача повідомлень не є кінцевою метою мовленнєвої дії, ця передача завжди є засобом досягнення інших цілей, кінцева з яких – управління діяльністю партнера (установити та розімкнути контакт, змусити партнера щось зробити, посваритися з ним тощо) [350, с. 237–239; 509, с. 9]. Регулятивний підхід до вивчення мови бере за основу цільову детермінованість мовленнєвої діяльності та процесуальність мовленнєвої дії [11, с. 649]. Згідно з концепцією, окреме висловлення (репліка) одночасно виступає МА, який відображає категорію іллокутивності, та мовленнєвою дією, яка несе в собі ідею несамостійності мовлення, його підпорядкованості цілям тієї діяльності, у структурі та заради якої воно розгортається [509, с. 9–10]. Тому для розкриття характеру залежності між мотивами комунікантів і формою та змістом продукованих МА необхідним є врахування їх іллокутивної та соціальної мети.

Для аналізу діалогу у площині комунікативного впливу також залучаються методики конверсаційного аналізу та дискурс-аналізу [153; 565; 605; 631; 692; 746; 884; 906; 936; 942]. Так, *конверсаційний аналіз* трактує діалог, у першу чергу,

як соціальну взаємодію [884, с. 696–697], у якій здійснюються соціальні дії [746, с. 2] та яка регулюється певними домовленостями між членами суспільства [606, с. 4]; він передбачає розгляд діалогічних відносин у їхньому конкретному усному прояві: спілкування характеризується взяттям кроку, коли один мовець зупиняється, інший починає або продовжує висловлення тощо. Діалог розглядається як обмін між активними учасниками, кожен з яких здійснює вибір однієї з кількох альтернативних дій, що призводить до створення сприятливих умов подальшої взаємодії. Тож акцент ставиться на тому, як одне висловлення продукує інше, чи є воно достатнім, очікуваним тощо, як їхній зміст відповідає соціальним діям [606, с. 4; 627]. Крім того, у межах конверсаційного аналізу враховується факт того, як здійснюється МКР при переході від одного мовця до іншого та за можливого одночасного виголошення реплік, питання моделювання та прогнозування перебігу спілкування, можливостей управління поведінкою партнера [678, с.177; 907, с. 6]. Ключовими моментами також є кваліфікація її типів залежно від МЖ діалогу, складу учасників, часу та простору, міри знайомства, спрямованості комунікативних дій, фіксованості теми тощо [465, с. 628–629; 24, с. 22].

Для більш комплексного охоплення ситуації комунікації до аналізу також залучається *дискурс-аналіз* [645; 678; 708; 725; 793; 883; 887; 906], який досліджує як стратегічно-тактичні плани реалізації інтенцій, так і продукування окремих типів та форматів діалогу [153, с. 18; 849, с. 101–106]. Визначення *дискурс-аналізу* представлено, наприклад, як синонім для *аналізу форм знання та соціальної практики* [927, с.228]. Оскільки діалог є включеним до міжособистісних стосунків та сам конститує варіативність їх побудови, метод виявляє різні соціально-діяльнісні контексти та наміри комунікантів, приділяючи більше уваги соціальній організації діалогу, ніж формально-лінгвальний. Так, концепція діалогу Т. ван Дейка [675, с. 1–2] передбачає розмежування як “структурних” (фонетичні, морфологічні, лексичні, синтаксичні, семантичні), так і “соціокультурних” (прагматичні ознаки, послідовність мовленнєвих дій у діалозі). Цінним є те, що значення мовленнєвих одиниць виводяться з контексту,

який визначає, на що саме спрямований прагматичний фокус, як реалізуються МА (прямо чи непрямо), а також схеми комбінування та сценарії розгортання МА, МХ, МК та МП у діалогічній інтеракції [325, с. 156–157; 565, с. 110; 605, с. 431]. У цьому спостерігається перехрещення з *теорією мовленнєвої взаємодії* [157], що врахована в роботі. У фокусі уваги концепції знаходиться суб'єкт дискурсу як творець висловлень, який свідомо відбирає та комбінує мовні знаки для КВ на партнера [153, с. 48]. Інтерес цього напрямку лінгвістичної прагматики зміщений у бік виявлення прагматичних зв'язків між МА, що функціонують у діалозі. Додатковим до дискурс-аналізу у роботі було використано *контекстуально-інтерпретативний метод*, який передбачає аналіз мовних одиниць діалогу в широкому контексті взаємодії.

Отже, дослідницьку увагу було сфокусовано на виявленні, порівнянні та описі морфологічної, лексичної, синтаксичної, стилістичної, невербальної [51; 135; 245; 352; 790], у цілому – прагматичної регулярності в аналізованих жанрах. Для цього за допомогою *кількісного аналізу* встановлювалися показники активності вживання дискурсотворчих одиниць у БД та УД. Активність використання одиниці (% від вживань усіх одиниць окремого типу) свідчить про рівень її впливовості з погляду представника етноспільноти; ці показники фіксувалися в таблицях активності одиниць як у межах форматів та жанрів, так і на рівні британського й українського діалогу загалом (Додаток Г); домінантні / типові засоби реалізації жанрів діалогів подано у Додатку В. Крім того, врахування особливостей проблемної ситуації в межах певного МЖ корелює з підходом *конверсаційного* аналізу щодо реконструкції проблеми, яку учасники намагаються вирішити за допомогою *регулярно продукованих мовних, мовленнєвих структур*, а також характерної для окремих МЖ невербальної поведінки [746, с. 25–26].

Другий підетап. Аналізуючи національні діалоги, додатково спираємось на типологію схем комунікативно-функціонального аналізу, запропонованих В.Б. Кашкінім: схеми первинного аналізу, типологічного аналізу, функціонального аналізу, семіотичного, прагматичного аналізу, особистісного аналізу комунікативного акту [237, с. 233–240]. Якщо дискурсивна влада

в інтеракції реалізується у різноманітних аспектах (фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному, текстовому, семіотичному, ритуальному, прагматичному), то побудована “типологічна схема” має враховувати всі вказані рівні, що означає максимальне охоплення імпліцитних та експліцитних компонентів ситуації комунікації та виявлення особливостей їх ефективного / неефективного функціонування. З метою пояснення перебігу міжособистісної взаємодії з огляду на інформаційно-владну природу діалогу, на наш погляд, необхідним є поєднання схем типологічного, функціонального, прагматичного та особистісного аналізу комунікативних актів у єдину модель – *схему типологічного аналізу діалогу* (Додаток А, Таблиця А-7). Вона, на наш погляд, дозволяє пояснювати або більш-менш адекватно передбачати наслідки етномаркованої діалогічної взаємодії, які власне зводяться до опозиції позитивні :: негативні.

Вивчення етнічного матеріалу спирається на методологічно релевантне розуміння того, що запланований результат інтеракції передбачає прояв певних комунікативних зусиль від мовців, спрямованих на подолання інертності або, у випадку конфлікту, опертя в досягненні згоди адресата на виконання того, що хоче адресант. Твердження є справедливим, перш за все, для повсякденного спілкування, де індивіди можуть спілкуватися “на рівних”, у той час як офіційне спілкування передбачає значне “полегшення” завдань мовців внаслідок вищої статусної позиції одного з них. У ході аналізу діалога важливо визначити, хто з партнерів володіє комунікативною ініціативою, яка виступає як складний динамічний фактор організації й інтерпретації смислу та позначає таке вміння особи, “яке дозволяє їй спрямувати розмову в потрібне русло, а також у разі необхідності змінювати потік мовленнєвого обміну згідно з власною метою та настановою” [325, с. 216]. Домінування в діалозі, як відображення владних відносин, передбачає контролювання більшої частини спільного інтеракційного простору. Домінуючою стороною визнається той індивід, який спроможний спрямовувати і контролювати дії партнера й уникає контролювання власної поведінки [810, с. 416], задає темп та ритм обміну репліками, має право змінювати

етапи типового сценарію; у свою чергу, підконтрольна особа дозволяє бути контрольованою партнером та уникає контролю дій іншого. У повсякденній реальності кожна людина як контролює, так і знаходиться під контролем. У цьому аспекті різні типи реплік контекстуально розглядаються нами як репліки управління або підпорядкування.

Для аналізу ступеня домінування комунікантів, вияву дійсного лідера в комунікації, зв'язності діалогу та пояснення його результатів, а також можливого розмежування між собою природних жанрів діалогу нами додатково застосовується *ініціативно-респонсивний аналіз (initiative-response analysis, IR-analysis (IP-аналіз))* [809; 810]. Ця методика кодуючого інтеракційного аналізу є соціо-прагматичною за своєю сутністю. Вона охоплює усі одиниці, які реалізуються в репліках мовців, поширюючись, завдяки поєднанню з дискурс-аналізом, на інші структурні одиниці дискурсу. Діалог між суб'єктами спілкування аналізується за шкалою *симетрія-асиметрія* [810, с. 416], яка відбиває різну міру демонстрації влади [811]. Рівень асиметричності вираховується шляхом порівняння рівня домінантності в діалозі обох комунікантів, що є кількісно орієнтованою величиною [810, с. 157–158]. Домінування підрозділяється на три типи: кількісне, тематичне та інтеракційне домінування [810, с. 415–6, 436]. *Кількісне домінування* розкривається в кількості продукованих мовцями слів – домінує той, хто більше говорить чи займає більшу частину часу в діалозі. Під *тематичним домінуванням* розуміється кількість тем, уведених у діалог мовцями або кількість тематичних концептів, які розкривають глибину предмета обговорення та не були раніше активовані ними. *Інтерактивне домінування* пов'язане з їхніми комунікативними діями – ініціативними та реактивними репліками. Саме цей тип є одним з головних проявів демонстрації владних відносин у діалозі [588, 313–314; 810, с. 438].

Рівень домінантності визначається сумою реплік, використаних у діалозі [877, с. 57]. Репліка виступає найменшою одиницею аналізу як найменший конwersаційний внесок партнерів. Вона розглядається в ініціативному та реактивному (“репліка у відповідь”) аспектах, один з яких може дорівнювати

нулю. Ініціативна (ініціальна) репліка спрямована в діалозі на наступну репліку, реактивна (респонсивна) – на попередню [815, с. 104–105]. Перші розгортають діалог, або “вимагаючи” відповіді, або продукуючи нову інформацію; другі створюють зв’язність з попередніми фрагментами дискурсу, відповідаючи тому, що було продуковано мовцем [810, с. 416; 877, с. 56]. Отже, кожен внесок є контекстозумовленим та контекстозумовлюючим.

Різнотипні репліки у діалозі складають певну систему, яка базується на обмеженій кількості ініціативно-реактивних ознак, котрі отримують власне графічне позначення. Сама різниця між ініціативною та реактивною репліками фіксується знаками $> / ^ :: <$. Властивості їх природи диференціюються за такими критеріями: 1) *сила реплік*: сильні, ініціативні репліки (чітко виявлена реалізація вимоги) та слабкі (прояв підкорення: мовець стверджує щось або коментує, не потребуючи відповіді від іншого, підтвердження) позиціонуються як $> :: ^$; 2) *адекватність* (за змістом): адекватні та (частково) неадекватні репліки кодуються як $< :: —$; 3) *межі дії*: локальні (пов’язані з даною реплікою) та нелокальні репліки (пов’язані з більш віддаленими репліками в діалозі) символізуються як $<$ або $:: : \cdot$; 4) *змістова сфокусованість* (аспект фокусування): фокальні (пов’язані з центральною, стрижневою ідеєю ДЄ) та нефокальні (пов’язані з периферією ідеї ДЄ) репліки: $< :: : ;$; 5) *спрямованість*: “альтер-его” спрямовані репліки (зв’язок з попередньою реплікою партнера) або “его” спрямовані репліки (зв’язок з власною попередньою реплікою) $< :: = / < =$ [810, с. 417–418].

Таким чином, символ $<$ означає локальну, фокальну та адекватну “альтер-его” репліку. Якщо репліка демонструє відсутність однієї з ознак, зазначених вище, вона кодується за допомогою додаткових позначок: \cdot ; $::$; $—$ або $=$. Кожен тип репліки відноситься до однієї з вісімнадцяти ініціативно-респонсивних категорій (*turn category*) (див. Додаток А., Таблиця А-4), які розташовуються на шестибальній шкалі комунікативної взаємодії, починаючи з найслабкішої відповіді, яка не передбачає продовження діалогу, до найсильнішої за інтерактивною міццю [810, с. 419] (див. Додаток А., Таблиця А-5). Такі цифри є основою для розрахунку ІР-індексів та ІР-відмінностей.

У деяких випадках мовлення заміщується невербальними реакціями, які є змістовно навантаженими, однак залишаються поза увагою оригінального методу інтеракційного аналізу. Невербальна комунікація (НК) – *обмін аналоговими повідомленнями між індивідами* [291, с. 70; 314, с. 274], які, зокрема вказуючи на відносини субординації, ініціативи, лідерства у відносинах представників британської та української лінгвокультур, є невід’ємною частиною комунікативної поведінки [68; 278; 291; 294; 400; 893; 557; 669; 836], яку не можна ігнорувати під час комплексного аналізу діалогу. Такі значущі елементи *невербальної поведінки* (НП) кодуються через: 1) виразні рухи тіла – експресивну поведінку (міміку, жести, погляди, дотики тощо); 2) звукове оформлення мовлення (висоту, гучність, швидкість, ритмічність тощо); 3) мікросередовище, яке оточує людину (фізичний простір, зовнішність комунікантів, одяг); 4) використання предметів, які мають символічне значення [153, с. 59–60; 278, с. 70–71; 291, с. 70; 395, с. 18; 892, 18–20; 702, с. 59] та виявляються контекстуально у межах даної лінгвокультури [848, с. 150].

Тому вважаємо за потрібне враховувати невербальні “репліки” або “кінєми” партнерів [400, с. 16], які вживаються замість можливих вербальних реакцій – домінування чи підкорення [400, с. 18; 892, с. 11]. Розподіл змісту невербального сигналу серед інтеракційних категорій здійснюється на базі інтерпретації поточних ситуативних умов та контексту, доступного для спостереження. У таких випадках (а також, коли невербаліка супроводжує мовлення) запис комунікативного внеску буде здійснюватися так: **Індивід (невербальний сигнал поведінки:** (авторська) *інтерпретація* сигналу): *мовлення* (індивіда) [777, с. 105–110; 850, с. 106–108]. Ті параметри, які окреслюють хід інтеракції, визначають КВ та дозволяють пояснити його результати, перестаючи бути лише фоном, при потребі вводяться до базової схеми, розширений вигляд якої є таким:

1) *первинні дані:* [хронотопний континуум, рівень знайомства комунікантів, соціальні ролі, тип дискурсу, реєстр спілкування, тональність, первинні невербальні дії комунікантів, проксемика];

2) *поточні дані*: **Індивід 1 [невербальний сигнал поведінки: (авторська інтерпретація сигналу): мовлення; Індивід 2 [невербальний сигнал поведінки: (авторська) інтерпретація сигналу]: мовлення.**

Для отримання повної картини діалогічної взаємодії потрібно додатково розглянути *частотність* появи реплік різного типу. Цей показник називається ІР-профілем. Тож кількість реплік того чи іншого типу розкривається в ІР-профілі мовців, що, урешті-решт, свідчить про ступінь їх домінування в діалозі. ІР-індекси двох учасників обраховуються як середня величина на числовій шкалі. ІР-різниця вираховується як різниця між ІР-індексами та розкриває інтеракційну асиметрію в діалозі [810, с. 433]. ІР-різниця не перебуває у прямо пропорційних відношеннях з інтеракційним контролем та кількісним аспектом мовлення на відміну від кількісного та тематичного домінування [810, с. 436–439]. Для підвищення об'єктивності отриманих даних щодо сильної та слабкої сторін у діалозі додатково вводяться ІР-коефіцієнти балансу, примусу, фрагментарності, відповідності [810, с. 429; 877, с. 57–58] (Додаток А, Таблиця А-6).

Реалізація методики ІР-аналізу на матеріалі етнічних діалогів, завдяки чому стає можливим з'ясувати рівень домінування, контролю та зв'язності діалогу, додає більшої об'єктивності отриманим даним та здійснює внесок у розуміння природи діалогу та КВ [810, с. 418]. Підхід допомагає побороти атомістський погляд на діалог, коли увага приділяється або одному з комунікантів, або фокусується на структурно-функціональних взаємозв'язках реплік, а глобальний та локальний контекст взаємодії ігнорується. Саме плинний контекст виформовує усі ДЄ, в яких ініціальна репліка детермінує респонсивну, а в останній закладаються основи для майбутньої реакції партнера. Можливою похибкою вважається параметр ІР-різниця=0,1, яка може з'явитися у випадку двозначного трактування сили окремої репліки та надання їй іншого показника її сили.

Третій підетап. Опрацювання теоретичних джерел з проблематики комунікації дозволило побудувати *інтерактивну модульну інформаційну модель діалогу*, яка складається з низки модулів (адресант і адресат як продуценти-учасники діалогових дискурсивних практик, інтеріоризоване буття, семіосфера,

семіотичний універсум, ноосфера), що знаходяться у відносинах інформаційно-енергетичного взаємообміну та взаємовпливу (Додаток А, Рис. А-2). Така модель є логічним розширенням модульної моделі комунікації, запропонованої О.О. Селівановою [464, с. 176–187]. До неї було включено новий надмодуль космічного інформаційного поля [332, с. 30] – *ноосфери* або сфери розуму [106, с. 72, 352] як останнього еволюційного етапу розвитку *біосфери* [106, с. 339]. Таке інформаційне поле Всесвіту [29, с. 152; 252, с. 27–33; 332, с. 32], на фоні якого протікають комунікативні процеси, реалізується у загальнолюдському когнітивно-семантичному континуумі – *семіотичному універсумі*, завдяки якому стає можливим існування вселюдської логіки, мов національних спільнот, всезагальної мови та людської комунікації. Модуль семіотичного універсуму представлений *семіосферами* різних культурно-знакових продуктів етносу та цивілізації. Йдеться про те, що культура організовує себе у формі певного “простору – часу” – “семіосфери” (результат та умова розвитку культури) [315, с. 251–259], “горизонту історичної свідомості” [132, с. 334], “генератора інформації” [315, с. 254]. Діалогічність культури з інтеріоризованим буттям реалізується, зокрема, у формуванні різноманітних її текстів [465, с. 593].

Діалогічна взаємодія модулів відбиває механізм здійснення комунікації у масштабах усесвіту та в окремо взятій людській взаємодії (Додаток А, Рисунок А-3), відображаючи динамічні і статичні зв'язки взаємозумовленості елементів діалогу, дозволяючи системі бути мобільною, такою, що самоорганізується та породжує емерджентний лінгвосеміотичний результат – текст [209]. У моделі до того ж *вперше* якісно специфіковано суспільні зв'язки комунікантів, які онтологічно є виявом відносин домінування.

Тож діалог розглядається комплексно – у його когнітивно-прагматичному та соціально-інтеракціональному ключі. Синтез методик дозволяє створити комплексну картину бачення різнорівневої та багатогранної природи діалогу, зокрема, в етнічних його вимірах. Видається можливим не тільки побудувати типологію національного діалогу, але й описати будь-які його типи та різновиди,

пояснити в межах єдиної схеми типологічного аналізу результати їхнього перебігу з врахуванням як експліцитних, так і імпліцитних компонентів їхньої реалізації.

Висновки до розділу 2

1. Зіставно-типологічні розвідки, які виконуються в межах когнітивно-дискурсивного підходу до вивчення національних мов, успішно зарекомендували себе перспективним напрямком сучасної лінгвістики. Серед інших актуальних проблем виокремлюється питання, пов'язане з типологією й виявленням етнокультурної специфіки британських та українських діалогових дискурсивних практик. Типологія британських та українських діалогових дискурсивних практик встановлена шляхом параметризації діалогу – поліпарадигмальної методичної процедури його дискретизації (у величинах, показниках і характеристиках) й типологізації, що передбачала три етапи: 1) реконструкцію прототипного вербального та невербального компонентів фреймових структур різноформатних і різножанрових діалогів; 2) обчислення прототипного інтеракційного домінування в первинних МЖ; 3) визначення конститутивних ознак діалогу та побудову його моделі.

2. Комплексна параметризація етнічних діалогів передбачає використання методів *структурної лінгвістики* (метод моделювання, метод аналізу словникових дефініцій, компонентний аналіз, дистрибутивний аналіз, аналіз за безпосередніми складниками, кількісний аналіз, елементи статистичних підрахунків); *когнітивної лінгвокомпаративістики* (метод фреймового моделювання, метод когнітивно-семантичної реконструкції, прототипової семантики); *лінгвопрагматики* та *комунікативної лінгвістики* (аналіз у термінах теорії мовленнєвих актів, контекстуально-інтерпретативний метод); *лінгводискурсології* (метод конверсаційного аналізу, метод критичного дискурс-аналізу, ініціативно-респонсивний аналіз); *зіставної лінгвістики* (зіставно-типологічний метод).

3. Значення ЛСВ 2 *dialogue* та ЛСВ 1 *діалог* збігаються в архісемах 'discussion', яка уточнюється комплексною семою 'to exchange ideas' та 'розмова',

а також на рівні кількісних сем ‘two or more people’ та ‘дві або кілька осіб’. Етномаркованість фіксується як на рівні архісеми ‘discussion’, яка може конкретизуватися іншою комплексною семою ‘to reach a decision’ (*обговорення чогось заради прийняття рішення – the action or process of talking about something in order to reach a decision or to exchange ideas*), так і диференційних сем ‘groups’ (групи комунікантів) та ‘exploration of a particular subject or resolution of a problem’, що відбиває намагання британців саме в діалозі дослідити певну тему або вирішити проблему.

4. Реконструйована на британському та українському лексикографічному матеріалі, концептуальна модель діалогу представляється етнічними модифікаціями інваріантних фреймів *DIALOGUE* та *ДІАЛОГ*, які мають спільну акціонально-посесивну конфігурацію: [[ТУТ/ЗАРАЗ] СТІЛЬКИ ХТОСЬ1 / ХТОСЬ2: агенс (*особа*) діє на СТІЛЬКИ ХТОСЬ2 / ХТОСЬ1: пацієнс (*особа*) ТАК1 (*вербально*) [за допомогою [ТАКИЙ ЩОСЬ1: інструмент / контейнер (*форма*) [має СТІЛЬКИ ЩОСЬ2: вміст (*ідея*)]]]. Різниця на рівні когнітивних структур полягає в тому, що в британській лінгвосвідомості концепт *DIALOGUE* містить інформаційний блок [ХТОСЬ1 / ХТОСЬ2: агенс (*особа*) діє ТАК2: спосіб дії (*інтелектуально (explore / resolve)*) на ТАКИЙ (*particular*) ЩОСЬ3: об’єкт (*subject / problem*)], що фіксує намагання вирішити наявну проблему; крім того, у слоті СТІЛЬКИ фрейму *DIALOGUE* містяться знання про групи осіб, які беруть участь у діалозі. В українському концепті *ДІАЛОГ* у слоті (СТІЛЬКИ) ЩОСЬ2: вміст (*думка / відомості*) міститься інформація про повідомлення в діалозі деяких фактів про предмет розмови.

РОЗДІЛ 3

УСНИЙ ТИП БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРИРОДНО-ПОБУТОВИХ ДІАЛОГОВИХ ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИК

Вивчення особливостей перебігу різновидів усного формату природно-побутового типу діалогу (*бесіда, розмова, суперечка, сварка*), а також з'ясування засобів та способів продукування КВ суб'єктів один на одного здійснювалося на прикладі діалогічних інтеракцій, представлених у відеоматеріалі сучасного британського та українського кінодискурсу. У сучасному лінгвістичному просторі існує декілька поглядів щодо статусу кінодіалогу [181; 300; 326; 490]. Притримуємося тієї думки, що такий стилізований діалог, відтворюючи прототипові приклади мовленнєвої поведінки в природному контексті комунікації [513, с. 10], є максимально наближеним до повсякденного дискурсу, найбільш достовірно відтворюючи ознаки реального мовлення [326, с. 324–338; 470, с. 295; 490, с. 28–60]. По-перше, кінодіалоги створюються на основі знань про світ, загальних для глядачів та цілого колективу авторів фільму [490, с. 36] – непересічних людей, (кращих) представників культурної еліти спільноти, які намагаються знищити можливу штучність мовлення та, якнайбільш об'єктивно, адекватно відобразити реальні комунікативні взаємодії [308, с. 62; 326, с. 333; 498, с. 253]. По-друге, кінодраматург враховує те, що фільм, на відміну від книги, характеризується конкретними візуальними образами, чим суттєво зменшується інтерпретаційна свобода глядача [181, с. 123]. По-третє, діалоги “розігруються” між собою акторами, які можуть модифікувати сценарні репліки для відображення життєвої істинності ословлення думок та емоцій, що наближає діалоги до реального мовлення. Тож визнаючи деяку стилізованість кіномовлення, вважаємо, що кінодіалог, моделюючи об'єкт, який реально існує – природний діалог – виступає його аналоговою системою, достовірно відображаючи “живе”, усно-розмовне мовлення. До того ж, на прикладі кінодискурсу, який відбиває моделі прототипових комунікативних ситуацій лінгвокультури, можна вивчати ефективність КВ у природних

(хоча і змодельованих) обставинах: такі комунікативні епізоди дають можливість відносно “швидко” прослідкувати та оцінити характер КВ та його результати.

3.1 Діалог-розмова: зіставний аспект

Як зазначає Г.-Г. Гадамер, “мова набуває свого істинного буття тільки в розмові” [132, с. 477]. Аналіз дефініцій лексем на позначення поняття *РОЗМОВА* у сучасних англійській та українській мовах виявив подібність у розумінні етносами цього феномену: *conversation – a talk, especially an informal one, between two or more people, in which news and ideas are exchanged* [856] та *розмова – словесний обмін думками, відомостями і т. ін. між ким-небудь* [487]. Загалом подібність визначень пояснюється спільним акціонально-посесивним фреймом [[ТУТ/ЗАРАЗ] ХТОСЬ1 /ХТОСЬ2: агенс діє на ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс ТАК1 (вербально) [за допомогою [ТАКИЙ ЩОСЬ: інструмент / контейнер (форма) [має СТІЛЬКИ ЩОСЬ: зміст (ідея)]]] (див. Додаток Б, Рис. Б-5 та Б-6). В англійській дефініції, на відміну від української, функціонують дві диференційні семи: тип тональності (*‘informal’*) та кількість (*‘two or more (people)’*), які відтворюють різний характер концептуалізації цього МЖ. Відмінність детермінується наявністю слоту способу дії **ТАК2**: (*in a friendly / relaxed way*) та кількісного слоту **СТІЛЬКИ** пропозиції [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/пацієнс є **СТІЛЬКИ1** (*two or more*)].

У сучасній англійській мові концепт-прототип аналізованого діалогічного жанру актуалізується у семантиці таких одиниць синонімічного ряду, як *chat, gossip (-ing), observation, consultation, talkfest, hearing, questioning, communication, discussion, exchange* та ін. [643; 856; 879], у той час як у сучасній українській мові лексема “розмова” є домінантою ряду таких одиниць, як *діялог, конверсація, балаканина, балачка, гутірка, чутки, поголоски, пересуди, теревені, розмовини та ін.* [487; 488; 688].

Аналіз теоретичного та емпіричного матеріалу дозволив вивести таке робоче визначення **розмови**: *взаємодія індивідів, в якій відбувається обмін думками, ідеями, емоціями та бажаннями, зокрема для обслуговування спільної предметної діяльності, у швидкоплинних умовах комунікації, що зумовлює великий ступінь спонтанності реалізації мовлення* [24, с. 338; 43; 103, с. 106; 159, с. 5–10; 793, с. 30–32; 786, с. 294; 675, с. 147–149; 708, с. 13].

У зв'язку з різноплановістю комунікації розмова потребує, перш за все, взаєморозуміння, а тому закономірно передбачає структуру “запитання-відповідь” [132, с. 399]: англ. [**неформальна розмова**] **Ron**: *Who do you think that is?* **Hermione**: *Professor R. J. Lupin.* **Ron**: [**активна міміка: вираження здивування**]: *You know everything. How is it she knows everything?* **Hermione** [**протягає вперед руку та показує пальцем на валізу**]: *It's on his suitcase!* **Ron** [**активна міміка: демонстрація своєї нездогадливості**]: *Oh!* (“Harry Potter and the Prisoner of Azkaban.” *kickass.so*). Комуніканти вимушені ставити один одному запитання, щоб дізнатися про ситуацію, з'ясувати позицію партнера, прояснити незрозумілі моменти – першою умовою мистецтва ведення розмови є з'ясування того, що співрозмовник дійсно слідує за вашою думкою [132, с. 399]: укр. **Директор школи**: *...Все так. Але тут школа, розумієш? Діти все бачать. Отже, я тебе розумію, Ганно, але доведеться написати заяву за власним бажанням.* **Ганна** [**сидить впівоберта; різко повертається обличчям до директора**]: *Як? За що ж мене? Хіба я погана вчителька?* **Директор**: *Батьки вимагають. Якщо не напишеш, доведеться тебе звільнити.* **Ганна** [**підвищений голос: виклик**]: *А знаєте, Анастасіє Володимирівно, звільняйте!* (“Украдене щастя.” (с). *YouTube*).

Розмова в колі знайомих, друзів розглядається як особливий конwersаційний стиль (“*high-involvement style*”) [9]. Головним у ній є предмет обговорення, а не контактний бік спілкування: вона відбиває бажання висловити й отримати у сконцентрованій формі одиницю інформації, яка виражає референційний зміст, емоції, вольові рішення тощо, у ситуації, яка, зазвичай, характеризується дефіцитом часу [159, с. 6–10], а тому не створює умов для тривалого обговорення [447, с. 177–178]. Цим визначається її сутність: переважно

використання контекстуально зумовлених коротких реплік, між якими може і не бути навмисної зв'язаності [582, с. 24–25; 846, с. 388], підвищує як ритм мовлення, так і його психологічну швидкість [339, с. 47]. Так, нижчеподана розмова, в якій один комунікант звинувачує іншого в підслуховуванні, а той, будучи переляканим, робить невдалі спроби виправдатися, природно характеризується швидкістю, емоційністю, примусовою МКР: англ. **Gandalf** [підвищений тон голосу: вираження обурення]: *Confound it all! Samwise Gee, have you been eavesdropping?* **Sam** [швидкий темп мовлення]: *I ain't been dropping no eaves, sir! Honest. I was just cutting the grass under the window there, if you follow me...* [перебивається] **Gandalf** [підвищений тон голосу: іронія та загроза]: *It's a little late for trimming the hedges, don't you think?* **Sam**: *I heard raised voices...* [перебивається] **Gandalf** [швидкий темп мовлення]: *What did you hear? Speak!* **Sam**: *Nothing important...* (“The Lord of Rings.” *kickass.so*). Тож у розмові природно спостерігається надзвичайно швидка МКР, перебивання, синхронність МХ, які вводяться поза попереднім розмірковуванням. Розмова, відбиваючи практичне мислення, чітко виявляє інформативно-вольову домінанту та не вимагає особливих ситуативних та психологічних умов реалізації [61, с. 35–38; 339, с. 44]. У поданому фрагменті українського діалогу демонструється те, як комуніканти, володіючи однією пресупозицією, не розгортають діалог повністю, добре розуміючи один одного, говорять швидко, еліптично, перебиваючи один одного: укр. **Чумак**: *Міша, ти знов за своє? Я не знаю, як там у Червоній Армії, але у нас за таке...* [перебивається] **Міша** [швидкий темп мовлення]: *Та знаю, знаю!* (“Залізна сотня.” *YouTube*).

Тип розмови між незнайомими людьми, який здійснюється в межах МЕ, зокрема в деякій установі, маркується як *офіційний* або *формальний* (“*non-conversational*”) [593, с. 224]. Окрім головної мети – обміну інформацією, з'ясування істини, ухвалення рішення тощо, комунікантів у ній цікавить контактний бік спілкування [159, с. 10], бажання не показатися невічливим або неуважним [876, с. 240]: англ. **Commissioner of Police** [посмішка]: *It is so kind of you to visit our station, Sir. A great honour.* **Prem** [посмішка]: *Not at all, not at all!* I

hope you will visit us, Commissioner (“Slumdog Millionaire.” *kickass.so*). Фрагмент поданого діалогу наповнений етикетними формулами, які супроводжують змістовий бік кооперативної розмови.

Однак, дотримання правил МЕ може бути також і основним інструментом оформлення формально кооперативної, але внутрішньо конфліктної офіційної розмови, як у прикладі нижче, в якому комуніканти – митрополит, священник та офіцери – обговорюючи питання щодо місцевого населення, чітко дотримуються МЕ, однак демонструють неспівпадіння світоглядних позицій: укр. [**невербальні дії**: незнайомі комуніканти *сидять* за столом; **кінесика**: неактивна, *постава тіл – пряма, проксемика*: далека дистанція]: **Майор** [долоні лежать на столі одна на іншій: психологічно закрита поза]: ...*бо враховуємо специфічність матеріалу, з яким нам доведеться працювати...* [Священник **широко відкриває очі** та **дивиться** на майора]. **Митрополит** [активна міміка та підвищений тон: здивування та обурення]: *Говорячи матеріал, Ви маєте на увазі народ, який сотні років тут проживає? Я вас вірно зрозумів?* **Майор** [активна міміка: вираження конфузу]: *Можливо, я не дуже точно висловився...* (“Владика Андрій.” *YouTube*). Офіцер, розуміючи, що зробив комунікативну помилку, виправляється, але залишає негативне враження про себе та не досягає поставленої мети. Отже, на фоні соціально стриманої НП комунікативно важливим є усі сигнали цього типу.

Тож розмова може набувати як кооперативної, так і конфліктної форми, відтворюючи елементи інших жанрів діалогу чи повністю перетворюючись в них, напр., на сварку: англ. **Marion**: *Where have you been? I have got to give evidence in court at nine.* **Jack**: *Don't play the cop with me, Marion.* **Marion** [тон голосу поступово підвищується]: *Take that back! Fucking take that back! I'm not a cop any more!* (“Croupier.” *kickass.so*), або бесіди чи суперечки: укр. **Міша**: ... *Ви мені краще поясніть, чого це поляки на ваші села нападають?* **Сова**: *Наші села, Міша! Ваша Житомирщина потрібна Москві, а цей край – Варшаві. Вас там голодом морили, а тут мордують і палять! А Україна одна і ми за неї воюємо! Ясно? Ходимо з нами Міша. Там побачимо.* **Міша**: *Ходімо!* (“Залізна сотня.” *YouTube*).

Деякий вияв сперечання не заважає порозумінню та призводить до віднайдення компромісу.

МЖ розмови фіксується дискурсивно розширеною фреймовою структурою знання: [[ТУТ (ТАМ)/ЗАРАЗ (ТОДІ (спочатку/потім))] СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ1 /ХТОСЬ2: агенс/ власник/експірієнцер (особа) [[має/відчуває ЩОСЬ1: власність/результат (емоція)] діє ТАК1 (вербально/невербально) [[за допомогою [ТАКИЙ ЩОСЬ3: інструмент / контейнер (форма) [має СТІЛЬКИ ЩОСЬ4: зміст (ідея)]]] / ТАК2 (інтелектуально) на СТІЛЬКИ ТАКИЙ ЩОСЬ5: об'єкт (тема)] / ТАК3 *впливає на* СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/бенефіціант (особа) [з результатом ЩОСЬ 6: результат] ТАК оцінка (позитивно / негативно)].

3.1.1 Морфологічна параметризація. Для обох лінгвокультур характерним є використання *морфолого-стилістичних* засобів КВ (див. Додаток Г, Таблиця Г-1), окрім усічення в британському мовленні, а саме:

1) *іменників / прикметників з емоційно-оцінними суфіксами* (перевага на 12,5%, пор. 37,5% та 50%): *зменшеності (пестливості)*: англ. *Tommy, teddy bear: Daughter: The horsie story, please!* (“The King’s Speech.” *kickass.so*) та укр. *Васильку, голубонька, коньячок*, а також відмінно з суфіксами *зневажливості, презирства: падлюка, заразюка: Микола: Донечку, ти прости мене!* (“Доторкнись і побач.” *YouTube*), *Солдат: Дівчинка! Он ти яка цаца!* (“Дрібний дощ.” *YouTube*). Усічення було знайдено лише в мовленні британців: *Jody: And that’s cricket, hon!* (“The Crying Game.” *kickass.so*). Під час використання емоційно-оцінних одиниць здійснюється більш інтенсивний КВ, спрямований на формування ставлення партнера;

2) *займенника ми (нас, наш)* як відбиття належності індивіда до певної групи (на 12,5%, пор., 62,5% та 50%): англ. *Tony: Oh, come on! We all heard her screaming. Anton: I was screaming as well* (“The Imaginarium.” *kickass.so*) та укр. *Чиновник: Наша справедливість має “торжествувати”!* (“Тупик.” *YouTube*).

Спільною рисою виявилася відсутність таких стилістичних прийомів та засобів, як *уживання іменників у множині*. Щодо розподілу вказаних одиниць у розмові, то виявлено перевагу на користь БД (на 14,2%).

3.1.2 Лексична параметризація. Відмітною ознакою української розмови у проаналізованому матеріалі є ословлювання думок декількома мовами: **Рома**: *У тебе просто забирають деньги и всё! Цинично и буднично! Розумієш?* **Катя**: *Ти любиш мене, Ром?* (“Оранж Лов.” YouTube).

Аналіз розмови на предмет активності стилістично забарвленої *лексики* (див. Додаток Г., Таблиця Г-2), яка вживається, зокрема, для інтенсифікації основної (нейтральної) інформації повідомлення, виявив таке: *літературно-книжний* реєстр: *терміни* (2,1% та 1,6%): англ. *hemisphere, police record, symbiosis* та укр. *стенокардія, вольт*; *книжна* лексика (2,1% та 2,3%): англ. *a matter of life and death, an apple of discord, whilst* та укр. *земля пухом, Всевишній, світ божий, творіння боже, розмовно-просторічний реєстр* (одиниці *зниженого* тону), зокрема власне *розмовні* ЛО (перевага БД на 16,5%: 84,4% та 67,9%): англ. *lousy, gotta, dunno, paddy, rotten* та укр. *класний, чорт з ними, блани, холера його розбере*; *сленгізми* (3,8% та 7,8%): англ. *to have the balls, dick, a pair of jugs* та укр. *забабахати, бабки, тормозити, заливати, кайф*; *вульгаризми* (перевага УД на 12,6%: 7,7% та 20,3%): англ. *bitch, crap, piss, shit, bloody, fuck, (mother)fucker, wanker* та укр. *падло, сука, жона, паскуда* [176; 487; 488; 497; 515; 516; 643; 675; 690; 800; 856]. Типовою є низка активності вживання лексичних одиниць (ЛО) підвищеного (перевага у БД на 0,9%, пор., 4,1% та 3,2%) та висока – одиниць зниженого (перевага в УД, 95,9% та 96,8%) стилістичних реєстрів.

3.1.3 Синтаксична параметризація. Щодо вживаного *синтаксису*, то в межах етнічної розмови домінують *прості* речення (перевага БД на 17%, пор., 88,9% та 71,9%) над *складними* (перевага УД на 17%, пор., 11,1% та 28,1%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-3). Щодо різновидів складних структур, то в обох культурах МЖ більш насичений складнопідрядними реченнями (СПР)

(перевага БД на 1,7%, пор., 72,4% та 70,7%), ніж складносурядними (ССР) (перевага УД на 1,7%).

Дослідження речень за параметром *емоційності* виявив, що українська розмова є більш емоційною за британську: ступінь активності вживання таких висловлень більша (на 8,6%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-4).

Аналіз реплік за *метою висловлення* виявив різний рівень активності їх вживання в межах розмови (див. Додаток Г, Таблиця Г-5). Спільною рисою є ступінь активності в межах етнічних діалогів: англ. розповідні (69,2%), питальні (20%), спонукальні (10,8%) та укр. розповідні (64,3%), питальні (20%) спонукальні (15,7%). Перевага у вживанні розповідних конструкцій належить БД розмови (на 4,9%), а спонукальних – УД (на 4,9%). Щодо питальних речень, то встановлено однакову активність їхнього вживання (20%).

Свідоме чи несвідоме використання *стилістичного синтаксису* особою так само створює більший КВ на слухача, адже відбувається підсилення сигналу повідомлення через додаткове апелювання до раціонального та емоційного рівнів свідомості. Розподіл за МЖ формату демонструє перевагу на користь БД (на 6,3%). Стилістично більш вагомими для БД розмови виявилися такі виразні засоби та стилістичні прийоми (див. Додаток Г, Таблиця Г-6):

– *еліпсис* (на 10,7%, пор., 67,9% та 57,2%): англ. **Jani:** *That's stupid. What are the odds of you being seen with me?* **Jack:** *Impossible to calculate* (“Croupier.” *kickass.so*), **Girl:** *How did it go?* **Tim:** *Immensely satisfactory!* (“About Time.” *kickass.so*) та укр. **Офіцер:** *Гарні очі?* **Стефан:** *Гарні!* **Офіцер [піднімає бокал: тост]:** *За очі!* (“Владика Андрій.” *YouTube*), **Галина:** *Чого шукаєте? Медальйончик? Матір Божу, так?* **Роман:** *Вже не знайду* (“Нескорений.” *YouTube*);

– *парцеляція* (на 1,4%, пор., 5,1% та 3,7%): англ. **Jack:** *I was thinking perhaps I could be a reader. You employ readers, don't you?* **Giles:** *We do. For unsolicited manuscripts* (“Croupier.” *kickass.so*) та укр. **Раввін:** *Завтра буде аутодафе. Тут. У Львові* (“Владика Андрій.” *YouTube*);

– **відокремлені конструкції** (на 5,8%, пор., 6,4% та 0,6%): англ. **Mr. Nick:** *I just thought – seeing you so upset last night – that you needed a glimmer of hope* (“The Imaginarium.” *kickass.so*) та укр. **Мати:** *Якщо побачите – він тут часто крутиться – одразу ж скажіть мені!* (“Украдене щастя.” (а). *YouTube*).

Для УД притаманне більш активне використання таких одиниць:

– **повтор** (на 1,3%, пор., 2,7 % та 4%): англ. **Jane:** *There are few masters who'd trouble to enquire whether their paid subordinates were hurt by their commands.*

Rochester: *Oh yes... paid subordinates* (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та укр. **Офіцер:** *До дна!* **Стефан:** [міміка: демонстрація небажання] **Офіцер:** *До дна!* [Стефан п'є] *Ну, молодець!* (“Владика Андрій.” *YouTube*);

– **риторичні запитання** (на 1,8%, пор., 2,4% та 4,4%): англ. **Jani:** *You know what? I'd like to buy you* (“Croupier.” *kickass.so*) та укр. **Поп:** *А що?* [посміхається] *Мені подобається! Хай буде кадило!* (“Залізна сотня.” *YouTube*);

– **апозионезис** (на 0,9%, пор., 4,8% та 5,7%): англ. **Diego:** *But... Don't leave me! Don't let me die!* (“The Imaginarium.” *kickass.so*) та укр. **Майор:** *Митрополит для Вас... Якщо він умре, у вас тут таке почнеться, не приведи господи!* (“Владика Андрій.” *YouTube*);

– **однорідні члени речення** (на 3,4%, пор., 4% та 7,4%): англ. **Inspector:** *...I've got a desk full of murderers, rapists, extortionists, assorted bum-bandits...and you* (“Slumdog Millionaire.” *kickass.so*) та укр. **Марк:** *Вы что решили баррикады строить?* **Знайомий Іванни:** *Так, будемо барикади будувати, палатки ставити, народ збирати* (“Помаранчево небо.” *hochukino.com*);

– **емфатичні висловлення** (на 10,6%, пор., 6,6% та 17,2%):

1) **інверсія** (0% та 7,1%): укр. **Данило:** *Чи не бачиш ти, як ляхи підло тебе обдурили благостями зборівської угоди... посваривши тебе з твоїми вірними лицарями, з твоїм військом Запорозьким!* (“Богдан-Зиновій Хмельницький.” *YouTube*);

2) **лексичний повтор** (на 2,5%, пор., 5,1% та 7,6%): англ. **Jane:** *No! Please, please! Let me go! Please, please!* (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та укр. **Богдан Хмельницький:** *Спасибі!...* [проникливість тону голосу, міміка задоволення,

пауза: *враженість від подарунка]* Спасибі, побратиме! (“Богдан-Зиновій Хмельницький.” *YouTube*);

3) *власне емфатичні конструкції* (на 0,9%, пор., 1,6% та 2,5%):
англ. **Bessie:** *I'll take you up directly... What a lady you've become!* (“Jane Eyre.” *kickass.so*), **Wilson:** *It's fucking brilliant!* (“24 Hour People.” *YouTube*) та укр. **Чумак:** Це ж п'ятнадцять кілометрів! **Міша:** *Та, нічого, встигну!* (“Залізна сотня.” *YouTube*), **Сова:** *Навіщо ти приїхала Стефа? Це так ризиковано!* (“Залізна сотня.” *YouTube*).

3.1.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки. Успішність впливу визначається як мовленнєвими, так і немовленнєвими діями мовців. Так, інформаційний сигнал змістового повідомлення може підсилюватися, наприклад, звичайними або стилістично навантаженими *фонетичними засобами*, що спостерігається в етнічному мовленні у вигляді *підвищення тону спілкування*, англ. **Anton:** *I don't like it. It's none of our business.* **Valentina:** *So, what do you suggest, we leave him on the side of the road?* (“The Imaginarium.” *kickass.so*) та укр. **Богдан Хмельницький:** *Забули ви, панове, що перед вами гетьман і на війні його слово – закон!* (“Богдан-Зиновій Хмельницький.” *YouTube*). До цього ж, комуніканти активно використовують *значущі паузи, логічний*, а також *емфатичний* наголос з метою підкреслити думку через додаткову передачу емоційного настрою чи оцінок. У поданому фрагменті комуніканти використовують прийом поєднання логічного наголосу та значущої паузи: англ. **Inspector:** *You know who that was?* **Jamal:** *Everyone in Juhu knows that... Even five year-olds* (“Slumdog Millionaire.” *kickass.so*). У наступному прикладі зустрічі, у неформальній ситуації спілкування, коли комуніканти впізнають один одного, важливими для хлопця постають експресивні номінативні речення, між якими він свідомо робить паузи для того, щоб дівчина швидше пригадала їх зустріч: укр. **Марисько:** *Звідки ви мене можете знати?* **Юрко:** *Ну, як же! Дім просвіти... Вистава... Ми разом з Вами танцювали!* **Марисько:**

Юрко! (“Залізна сотня.” *YouTube*). Таке поєднання прийомів є ефективним, адже використовуються інформаційно прості сигнали КВ.

Спільним виявилось й емпатичне розтягування складів слів в англійському та українському мовленні для запевнення співрозмовника, вираження значущості події тощо: англ. **Dr. Parnassus: No tricks? Mr. Nick** [розтягує губи, емпатичний наголос, активна міміка: вираження протилежних намірів]: *N-o-o-o!* (“The Imaginarium.” *kickass.so*) та укр. **Іванна** [посмішка, підвищений тон мовлення, емпатичний наголос: подив та захоплення]: *Ти прийшо-о-ов!* **Марк:** *Да, я пришёл!* (“Помаранчево небо.” *hochykino.com*).

Як було зазначено вище, невербальні особливості ведення розмови в обох етносах визначаються, по-перше, формальним чи неформальним регістром спілкування, по-друге, суспільним та індивідуальним вихованням, по-третє, швидкоплинністю комунікації в цьому МЖ, що означає швидку зміну невербальної “картинки” мовленнєвої поведінки. У неформальній розмові комуніканти обох лінгвоспільнот демонструють різноманітний спектр невербальних дій, адже відсутні інституційні чинники стримування природної емоційної поведінки: англ. **Valentina** [підвищений тон; плаче та кричить]: *I want to run from this!* **Tony:** [бере та тримає в обох руках обличчя дівчини; інтимна дистанція; підвищений тон голосу: запевняє та заспокоює]: *I can take you out of this darkness!... I'll take you somewhere beautiful! Just you and me!* [тягне за руку, уводить з місця] *Trust me. We don't have time for this...* (“The Imaginarium.” *kickass.so*). Комуніканти є знайомими, хоча й не близькими людьми, тому, в умовах британської лінгвокультури, здійснюють афектованою невербальною поведінкою міцний вплив один на одного, досягаючи своїх цілей. В іншому випадку в ситуації захоплення заручника з використанням пістолета, артефакта влади, КВ у розмові, яка ведеться на підвищених тонах, є успішним: укр. **Роман** [використовуючи зброю]: *Всім бросить оружие! Скажи їм!* **Офіцер-заручник** [пауза: розмірковує]: *Хоменко!* [наказ: солдати кладуть зброю на землю] (“Один в полі воїн.” (а). *YouTube*). Хоча наступний подібний приклад конфліктної, напруженої розмови з захопленим заручником та використанням

зброї проти нього демонструє неуспішний КВ через емоційний стан обурення останнього, що не було врахованим адресантом: **Fergus**: *So soldier, what's your name?* **Hostage**: *Fuck you!!!* (“The Crying Game.” *kickass.so*).

У формальній розмові невербальні особливості поведінки, перш за все, соціально регульовані, адже мовці демонструють один одному належність до високого чи низького статусно-рольового рівня. Так, у наступному прикладі конфліктної взаємодії офіцер використовує фізичні дії на адресата повідомлення, який не чинить упору військовому та вимушений підкоритися: укр. **Хлопець** [підвищений тон: прохання]: *Ні, я благаю Вас!* **Офіцер** [бере за бари хлопця; дивиться в очі; підвищений тон голосу: виражає силу та погрозу]: *Ти що, забув, з ким маєш справу? Може, нагадати?* (“Владика Андрій.” *YouTube*). У таких епізодах інституціонального дискурсу такесика, зазвичай, відсутня, головну функцію впливу виконує кінесична та акустична невербаліка: англ. **Sidney** (підлеглий) [активна міміка, тихий голос: виправдовування та демонстрація низького статусу]: *I was just trying to... probe.* **Harding** (директор) [відкидається назад у кріслі; схрещує пальці обох рук перед собою; повільний темп мовлення, емфатика: свідчення вищого статусу, сарказму та настанови]: *You wanna probe, become a proctologist, okay?* (“How to lose friends.” *kickass.so*). У прикладі нижче демонструється вищий статус індивіда через актуалізацію ритуального рівня комунікації з використанням артефакта влади: **Хмельницький** [стоїть, впівоберта, тримає руку на шаблі: демонструє свою соціальну зверхність; повертається, підходить до полоненого]: *Як же тобі, вбивці мого сина, поталанило потрапити до мене в руки?...* **Чаплінський** [(примусово) стоїть на колінах, дивиться в очі, підвищений тон: створює враження рішучості та сміливості]: *... я шкодую зараз, а за тим, що не я тобі відрубав голову!* (“Богдан-Зиновій Хмельницький.” *YouTube*). Ця сміливість, з одного боку, та благородство гетьмана, з іншого, змушують його відпустити полоненого; останній не досяг мети, тоді як гетьман змінивши мету під час розмови, вплинув, так, як він очікував, на адресата.

3.1.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. Спільним є те, що в розмові адресант вживає більше кооперативних КТ, ніж конфронтативних, а конфронтативних КТ використовує більше адресат. Так, британський адресант використовує більше кооперативних тактик, ніж адресат (на 52,6%, пор., 76,3% та 23,7%), а конфронтативних вживає більше адресат (на 26,4%, пор., 36,8% та 63,2%). Якщо в першому прикладі, англ. **Inspector:** *Has he confessed, yet?* **Constable:** *Apart from his name, I can't get a word out of the runt.* **Inspector:** *You've been here all bloody night! What have you been doing?* ("Slumdog Millionaire." *kickass.so*) кооперативна КТ запиту інформації супроводжується КТ вираження невдоволення у відповідь на повідомлення адресата, то в другому прикладі КТ вираження підтримки та порозуміння адресанта супроводжується КТ грубощів з боку адресата: англ. **Fergus:** *I understand.* **Maguire:** *Fuck you, too!* ("The Crying Game." *kickass.so*). Британський адресант використовує на 73% (пор., 86,5% та 13,5%), а адресат – на 7,6% (пор., 53,8% та 46,2%) більше КТ кооперації.

Така ж сама картина спостерігається в УД: адресант вживає більше кооперативних КТ (на 36%, пор., 68% та 32%), а адресат спеціалізується на конфронтативних (на 45,4%, пор., 27,3% та 72,7%). Так, якщо в першому прикладі адресант використовує стратегію кооперації, а адресат вступає в конфлікт: **Іванна:** *Побачимосья (тактика етикетного розірвання контакту та вираження надії)* **Марк:** *Угу! На следующем митинге!* (КТ невдоволення перебігом всього діалогу та сарказму) ("Помаранчево небо." *hochukino.com*), то в другому як адресантом, так і адресатом вживаються конфронтативні КТ: **Депутат:** *Звільніть прохід! Инакше пожалкуєш!* (КТ наказу та погрози) **Чоловік:** *Не звільню!* (КТ відмови) ("Помаранчево небо." *hochukino.com*). У мовленні український адресант вживає на 79% більше КТ кооперації, ніж конфронтації (пор., 89,5% та 10,5%), а адресат – на 20% (пор., 60% та 40%), тобто спостерігаємо більшу кооперативність УД. У цілому, українська розмова виявляється більш кооперативною (на 1,7%, пор., 75,6% та 77,3%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-8).

Розподіл за активністю використання МА є дещо різним в етнічній розмові (див. Додаток Г, Таблиця Г-7): англ. *констативи* (68,1%), *квеситиви* (19,6%), *директиви* (10,5%), *менасиви* (1%), *промісиви* (0,5%), *перформативи* (0,4%) та укр. *констативи* (62,5%), *квеситиви* (19,5%), *директиви* (15,3%), *менасиви* (1,2%), *перформативи* (0,9%), *промісиви* (0,8%). БД розмови належить пріоритет у використанні *констативів* (на 5,6%), у той час як УД більш притаманне вживання *директивів* (на 4,8%). Незначна різниця виявлена у вживанні МА *квеситивів* (0,1%) у БД, та *менасивів* (у вузлах переходу до лайки, сварки: 0,2%), *перформативів* (0,5%), *промісивів* (0,3%).

3.1.6 Застосування типологічної схеми для аналізу етнічної розмови. Типологічна схема аналізу діалогу дозволяє виявити універсальні та етнічно зумовлені ознаки МЖ розмови в аспекті інтерактивності її учасників, пояснити результати КВ та встановити можливі недоліки в розгортанні стратегіко-тактичної поведінки окремого мовця.

1. Спочатку проаналізуємо британську розмову, в якій фіксуємо успішний односпрямований КВ. [*Хронотоп*: лавка майстра, день; *ступінь знайомства*: щойно знайомі комуніканти; *соціальні ролі*: учень та майстер по виготовленню магічних інструментів; *тип дискурсу*: усний інституціональний, *регістр*: напівформальна взаємодія; *персональна дистанція*; *проксеміка*: розташування один напроти одного]:

Harry: > *Hello?... Hello?*

Mr. Ollivander: <^ *I wondered when I'd be seeing you, Mr. Potter!... It seems only yesterday that you mother and father were in here buying their first wands...* [шукає паличку] *Ah... here we are* [розкриває коробку та дає паличку Гаррі].

Harry: < > [бере паличку та дивиться на Мистера Олівандера].

Mr. Ollivander: < > *Give it a wave!*

Harry: < [маше паличкою; відбувається хаос у кімнаті]

Mr. Ollivander: <^ *Apparently not!* [шукає нову паличку, розкриває коробку та дає її Гаррі] *Perhaps this?*

Harry: <^ [маше паличкою; розбиває глечик].

Mr. Ollivander: <^ *No! No! Definitely not! No matter. I wonder... Curious... very curious!*

Harry: <> *Sorry, but what's curious?*

Mr. Ollivander: <^ *I remember every wand I've ever sold, Mr. Potter. It so happens that the phoenix whose tail feather resides in your wand gave another feather. Just one other. It is curious that you should be destined for this wand, when its brother gave you that scar.*

Harry: <> *And who owned that wand?*

Mr. Ollivander: <^ *We do not speak his name. The wand chooses the wizard, Mr. Potter! It's not always clear why. But... I think it is clear that we can expect great things from you! After all, He-Who-Must-Not-Be-Named did great things! Terrible! But great!* ("Harry Potter and the Philosophical Stone." *kickass.so*) (Таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Кількісні підрахунки сили вживаних комунікантами реплік

Кількість реплік	1	2	3	4	Всього реплік	Всього балів
Тип репліки	>	<^	<>	<		
Harry	1	2	2	1	6	15
Mr. Ollivander		5	1		6	16

Отримані підрахунки свідчать про такі інтерактивні параметри:

1. **IR-профіль**₁=15, **IR-профіль**₂=16.
2. **IR-індекс**₁=2,5, **IR-індекс**₂=2,7.
3. **IR-різниця**=0,2.
4. **Б-коефіцієнт**₁=0%, **Б-коефіцієнт**₂=60% (4 репліки).
5. **П-коефіцієнт**₁=60% (4 запитання), **П-коефіцієнт**₂ = 0%.
6. **Ф-коефіцієнт**₁=0%, **Ф-коефіцієнт**₂=0%.
7. **В-коефіцієнт**₁=0%, **В-коефіцієнт**₂=0%.

8. **Кількісне домінування:** 124 слова ($K_2=136$ слів $>K_1=12$ слів).

9. **Тематичне домінування:** 18 концептів ($K_2=24$ концепта $>K_1=6$ концептів).

Проаналізований фрагмент напівформальної розмови представляє змішаний тип ситуації спілкування (мовленнєво-діяльнісний), яке розгортається між Гаррі та п. Олівандером, відбиваючи обмін думками під час вибору хлопцем магічного атрибуту. Діалог є творчо-стереотипним, особистісно-орієнтованим, соціальна дистанція між партнерами, один з яких (Гаррі) не мав до цієї зустрічі уявлення про іншого, є персональною. У статусно немаркованій інституційній взаємодії реалізуються інтерактивні владні відносини, які оформлюються позиційними (“учень-“представник” закладу”), статусними (“хлопець-дорослий”) та ситуативними (“запитувач-носії знання”) ролями.

Розмова є кооперативною (напр., КТ *запиту інформації*: **Harry:** *And who owned that wand?*, КТ *надання інформації*: **Mr. Ollivander:** *It is curious that you should be destined for this wand*, КТ *пояснення*: **Mr. Ollivander:** *The wand chooses the wizard, Mr. Potter. It's not always clear why* тощо, КТ *компліменту*: **Mr. Ollivander:** *But, I think it is clear that we can expect great things from you*), адже в ній є лише одна конфліктогенна КТ (КТ *ухилення від відповіді*: **Mr. Ollivander:** *We do not speak his name*), яка пом'якшується наступними поясненнями.

Розмова є асиметричною через те, що більшу її частину монополізує п. Олівандер, який володіє більшою інформацією про Гаррі, його родину та про магічні інструменти. Про це свідчать і виведені ініціативно-респонсивні профілі: пор., IR-індекс₁=2,5, IR-індекс₂=2,7; тож рівень його *інтерактивного* домінування є більшим: IR-різниця складає 0,2. Він продукує більше інформації, його репліки є розгорнутими (Б-коефіцієнт₁=0% у порівнянні з Б-коефіцієнт₂=60%); *кількісне* домінування виявляється в перевазі (на 124 одиниці) використаних слів, а *тематичне* – у більшій кількості (на 21 одиницю) введених нових концептів. Нульові Ф- та В-коефіцієнти свідчать про великий ступінь зв'язності діалогу, відсутність фрагментарності та зміни теми. Учасники досягли запланованих та сформованих в інтеракції проміжних цілей: Гаррі отримав необхідний

інструмент та часткові відповіді на запитання, п. Олівандер, під час пошуку магічного атрибуту, висловився, отримав інтелектуальне та емоційне задоволення від розмови.

2. Проаналізуємо українську розмову, яка характеризується двоспрямованим успішним КВ: **[хрономор:** *темне підземелля, світло ліхтаря; ступінь знайомства:* *добре знайомі дівчина та хлопець, соціальні ролі:* *однокласники; тип дискурсу:* *усний побутовий, реєстр:* *неформальна взаємодія; близька дистанція, проксемика:* *розташування, сидячи, поряд]:*

Мальок [пише на стіні слово]: ^ “Треба”

Катя: < > *Що це?*

Мальок: < ^ *Це – старослов’янське слово. “Треба”.*

Катя: < > *Що воно означає?*

Мальок [дивиться на дівчину]: < ^ *Жертва. [відвертає голову] Одна буква – один труп. [повертає голову] А ми с тобою – наступні.*

Катя [кричить]: (> *Тікаємо! [хапає за руку] Тікаємо! [обидва біжать]* (“Штольня.” *YouTube*) (Таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

Кількісні підрахунки сили вживаних комунікантами реплік

Кількість реплік	1	2	3	4	Всього реплік	Всього балів
Тип репліки	^	< ^	(>	><		
Катя			1	2	3	11
Мальок	1	2			3	11

Підрахунки свідчать про наступні інтерактивні параметри:

1. IR-профіль₁=11, IR- профіль₂=11.
2. IR-індекс₁ = 3,6, IR-індекс₂ = 3,6.
3. IR-різниця=0.
4. Б-коефіцієнт₁ = 75% (2 репліки), Б-коефіцієнт₂ =0% (0 реплік).

5. **П-коефіцієнт**₁ = 0% (0 запитань), **П-коефіцієнт**₂ = 75% (2 запитання).
6. **Ф-коефіцієнт**₁ = 0%, **Ф-коефіцієнт**₂ = 0%.
7. **В-коефіцієнт**₁ = 0%, **В-коефіцієнт**₂ = 0%.
8. **Кількісне домінування**: 8 слів (**К**₁ – 15 слів > **К**₂ – 7 слів).
9. **Тематичне домінування**: 7 концептів (**К**₁ – 9 концептів > **К**₂ – 2 концепти).

Проаналізована неформальна розмова відбувається в підземеллі між юнаком та дівчиною, які, переживши смерть своїх товаришів, шукають вихід з катакомб. Тип взаємодії є мовленнєвим, особистісно-орієнтованим, творчим, статусно немаркованим, відбувається в кооперативному ключі: у ситуації повної невизначеності та небезпеки хлопець, намагаючись знайти пояснення того, що з ними відбувається, розмірковує вголос, відповідаючи на запитання дівчини. У діалозі відсутні конфліктні КТ; серед кооперативних виділяємо, напр., КТ *запиту інформації*: (**Катя**: *Що це?*), КТ *інформування* (**Мальок**: *“Треба”*), КТ *пояснення* (**Мальок**: *Одна буква – один трун*), КТ *заклику до втечі* (**Катя**: *Тікаємо!*) тощо. У ситуації реалізуються інтерактивні владні відносини, які оформлюються соціальними (“дівчина-хлопець”) та комунікативними (“інформант-запитувач”, “товариши в недолі”) ролями. Соціальна дистанція між партнерами є близькою та в деякі моменти – інтимною; гендерний вплив – актуалізація ролей “дівчина-хлопець” спрацьовує в момент, коли дівчина дізнається правди та імпульсивно змушує партнера своєю поведінкою рухатися далі.

Загалом розмова є симетричною в аспекті *інтерактивного* домінування, який є однаковим (**IR**-індекс₁=3,6, **IR**-індекс₂=3,6) та асиметричною в *кількісному* (на 8 одиниць) та *тематичному* (на 7 одиниць) домінування першого комуніканта. Хлопець продукує більше розгорнутих реплік (пор., **Б**-коефіцієнт₁=75% та **Б**-коефіцієнт₂=0%), та пояснюючи, не задає запитань, на відміну від дівчини (**П**-коефіцієнт₁=0% (0 запитання), **П**-коефіцієнт₂=75% (2 запитання)). Саме вона спрямовує та визначає перебіг діалогу, переводячи його в предметне русло. Нульові **Ф**- та **В**-коефіцієнти свідчать про те, що діалог відрізняється великим ступенем зв’язності, відсутністю фрагментарності та зміни

теми. Хлопець досяг мети, зрозумів небезпеку та переконав у цьому дівчину; остання, усвідомивши сутність небезпеки, приймає рішення тікати разом з хлопцем, втілюючи це в експресивну вербальну та невербальну поведінку. Поставлені нею комунікативні та предметні цілі були досягнуті.

Таким чином, аналіз МЖ розмови виявив те, що спільним є наявність використаних ЛО різних стилістичних реєстрів, аломорфним – кількісне варіювання вживаних засобів та прийомів (зокрема відсутність інверсії в британській розмові) та МА, які виформовували прагматичну тканину тексту діалогу; крім того, було з'ясовано, що британська розмова є менш емоційною порівняно з українською. Ізоморфною рисою є те, що рівень інтеракційного домінування між комунікантами є незначним та коливається в діапазоні IP -різниця=0-0,5 (у британському діапазоні – 0-0,4, в українському – 0-0,5), що свідчить про високу ініціативність індивідів, які беруть участь у побудові розмови. Діапазон британських *B-коєфіцієнтів* – 40%-100%, *П-коєфіцієнтів* – 0-100%; українських *B-коєфіцієнтів* – 50%-100%, *П-коєфіцієнтів* – 25%-100%. У свою чергу, діапазон британських *Ф-коєфіцієнтів* – 0%-33,3%, *В-коєфіцієнтів* – 0%-25%, українських *Ф-коєфіцієнтів* – 0%-25%, *В-коєфіцієнтів* – 0%-25%. Встановлені *Ф-* та *В-коєфіцієнти* є, у цілому, невисокими та відбивають незначну незв'язність мовлення та його часткову фрагментарність.

3.2 Діалог-бесіда: зіставний аспект

Аналіз значень лексичних одиниць на позначення поняття БЕСІДА у сучасних англійській та українській мовах виявив подібні та відмінні семантичні компоненти: *talk – conversation or discussion between two people, especially an informal one and relatively serious one, often about a particular subject* [643; 856] та *бесіда – доповідь, повідомлення на якусь тему з наступним обміном думками; співбесіда* [487]. Однаковими рисами є: 1) ‘повільний обмін думками на певну тему’ (семи ‘*discussion*’, ‘*a particular subject*’ та ‘*обмін думками*’, ‘*тема*,

питання'; 'співбесіда'), що відбивається на концептуальному рівні в 2) інваріантній акціонально-посесивній фреймовій структурі знання про бесіду: [[ТУТ/ЗАРАЗ] ХТОСЬ1 / ХТОСЬ2: агент (особа) діє на ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/бенефіціант (особа) ТАК1 (вербально) [(продукує ЩОСЬ: об'єкт (доповідь, повідомлення)) за допомогою [ТАКИЙ ЩОСЬ: інструмент / контейнер (форма) [має СТІЛЬКИ ЩОСЬ: зміст (ідея)]] / ТАК2: спосіб (інтелектуально (*explore / resolve / вирішувати*)) [на ТАКИЙ (*particular/тематичний*) ЩОСЬ: об'єкт (*subject, problem / питання*)] / ТАК3: спосіб (*in an unofficial / serious way*))] (див. Додаток Б, Рис. Б-7 та Б-8).

Відмінні ознаки виявляються в наповненні значень англійських номінацій інформацією про осіб та спосіб перебігу інтеракції: кількісній семі 'two' (слот **СТІЛЬКИ1**), способу перебігу інтеракції 'an informal one and relatively serious one' (слот **ТАК3**: спосіб (*in an unofficial / serious*)) англійського визначення та предметних семах 'доповідь', 'повідомлення' та 'співбесіда' (слот **ЩОСЬ**: об'єкт (*доповідь, повідомлення*)) української дефініції. Обговорення питання після повідомлення передбачає виділення в часових рамках слоту **ЗАРАЗ** двох підслотів: **ТОДІ1**: *спочатку*, який акцентує увагу на первинності продукovanого повідомлення, та **ТОДІ2**: *потім*, який передбачає наступне обговорення поданої проблеми. Відмітимо й те, що слоти **ХТОСЬ1 / ХТОСЬ2**: агент / пацієнс / **бенефіціант** фрейму українського концепта *БЕСІДА* залишаються невисвітленими, а тому на вербальному рівні учасники української бесіди лише імплікуються.

Для бесіди, на відміну від розмови, характерні повільніший темп обміну інформацією та обміркованість мовлення. Як різновид діалогу, який характеризується "надподійєвістю" щодо реальної подієвості спілкування [339, с. 44], бесіда не терпить квапливості та уривчастості думок щодо предмета висловлення, передбачає спокійне сприйняття, осмислення та розвиток висловлених ідей. Це – своєрідний "інтелектуальний відпочинок" [447, с. 184], в якому істина розкривається поступово, "в усій повноті, загальним зусиллям, народжуючись в паузах між репліками" [284]. Таким чином, бесіда призначена

для роз'яснення деякого питання або висвітлення низки проблем, виступаючи як метод пізнання фрагмента реальності у кооперативній взаємодії [342, с. 85], наприклад, як спосіб ознайомлення з позицією співбесідника, що, однак, не обов'язково передбачає досягнення порозуміння [132, с. 332]. Отже, *бесіда* – це *взаємодія, в якій у невимушених умовах відбувається обговорення певного питання внаслідок пропозиції розглянути власні думки.*

Таке тривале та ґрунтовне спілкування з тенденцією до аналітизму потребує узгодження іллокутивних намірів учасників [447, с. 183], тому бесіда ефективна лише в разі духовного та емоційного їхнього зближення [339, с. 44]. Так, у поданому нижче фрагменті британський журналіст вдало розпочинає бесіду з актором, яка торкається різних боків його творчого та особистого життя, емоційно позитивно налаштовуючи його на комунікацію: **Nathan Lane** [посміхається, сідає]: *Nathan Lane. Nice to meet you.* **Sidney** [посміхається, сідає]: *Huge fan. Lovely to meet you! I've just seen the film Rap Rat.* **Nathan Lane:** *Did you like it?* **Sidney:** *I did. I did. I did like it. I did. I like the hamster thing you played* (“How to lose” *kickass.so*). Аналіз матеріалу підтвердив, що у британській та українській бесіді згода досягається зусиллями обох співбесідників: “для того, щоб вести бесіду, потрібно грати не на пониження аргументів співрозмовника, але бути здатним оцінити вагомість думки *Іншого*” [132, с. 399]. Тому мистецтво ведення бесіди є “мистецтвом випробування чужої думки” [там само]. Успішний діалог у межах етнічних МЖ можливий лише під час дотримання принципу того, що критика та оцінка пропозицій, заперечень здійснюється в межах довірливих і ввічливих відносин між співбесідниками. У поданому далі фрагменті ділової бесіди двох добре знайомих чоловіків за обопільною згодою успішно вирішується питання необхідних дій: [співбесідники **сидять** напроти один одного] **Сорока:** *Типографія під загрозою. Доведеться чекати весни. Розконсервуємо приховану і треба приготувати копії архівів до переправки.* **Сорока:** *Переправити куди?* **Роман:** *До Ленінграду. Маємо там надійного чоловіка в бібліотеці Щедріна.* **Сорока** [міміка здивування]: *До самої коліски революції!?* **Роман** [посмішка,

КИВОК ГОЛОВИ]: Так. Якщо хочеш надійно щось заховати, підклади йому прямо під носом! (“Нескорений.” *YouTube*).

У деяких випадках “бесіда” вживається як термін синонімічний до “розмови”, що є вірним як для англійської, так і для української мов: *talk* (ЛСВ 2) – *conversation or discussion* [856] та *бесіда* (ЛСВ 1) – *розмова з ким-небудь* [487]. Однак, на відміну від розмови, для бесіди характерні повільніший темп обміну інформацією, обміркованість мовлення [582, с. 24–25], переважна концентрація на одній мікротемі комунікації, відчуття компетенції, співналежності та певної відповідальності за вирішення проблеми, обов’язкова доброзичливість у сприйнятті відмінних поглядів, зокрема, для знаходження оптимального вирішення проблеми [132, с. 399; 339, с. 44; 447, с. 185]. Зазвичай, вона розвивається в умовах дозвілля (*бесіда на загальні теми, сімейна та дружня бесіди* [447; 456]), хоча можлива й ділова бесіда [582, с. 25]. У межах офіційного спілкування виділяють такі її різновиди, як *співбесіда* (спеціально організована бесіда на громадські, наукові теми [342, с. 85]) та *прес-конференція* (з приводу соціально значущої події [159, с. 145]).

У сучасній англійській мові одиниця *talk* очолює синонімічний ряд одиниць *chalk talk, conversation, lecture, descant, oration, discourse, allocution, expatiation, interview, homily* та ін., у сучасній українській мові лексема *бесіда* є домінантою ряду таких одиниць, як *співбесіда, балачка, гутірка, розмова, базікання, баляси, просторікування, багатослів’я, балакання, балаканка* та ін. [487; 690; 856; 881].

Аналіз відеофрагментів етнічних британських та українських фільмів виявив, що КВ як в інституціональній, так і в повсякденній бесіді, взятих для розгляду в рівномірному співвідношенні, відбувається, як у випадку з розмовою, на різних рівнях комунікації, втілюючись у комунікативно-прагматичні одиниці діалогу [60]. На концептуальному рівні МЖ британська та українська бесіда має однакову структуру: [[ТУТ (ТАМ)/ЗАРАЗ (ТОДІ (*спочатку/потім*))] СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/власник/ експірієнцер (*особа*) [[має/відчуває ЩОСЬ1: власність/ результат (*емоція*)] діє ТАК1 (*вербально/невербально*) [за посередництва ЩОСЬ2: знаряддя/засіб (*предмет*)] [[за допомогою [ТАКИЙ

ЩОСЬ3: інструмент / контейнер (*форма*) [має СТИЛЬКИ ЩОСЬ4: вміст (*ідея*)] / ТАК2 (*інтелектуально*) на СТИЛЬКИ (*одна*) ТАКИЙ ЩОСЬ5: об'єкт (*тема*)] / ТАК3 (*дружньо/повільно/уважно*)] *впливає на* СТИЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/ бенефіціант (*особа*) [з результатом ЩОСЬ6: результат] [ТАК оцінка (*позитивно/негативно*)].

3.2.1 Морфологічна параметризація. Спільним для бесіди британців та українців є використання таких *морфологічних* засобів та прийомів (див. Додаток Г, Таблиця Г-1) впливу (більше в БД на 18,4%), як:

1) *вживання іменників, прикметників із суфіксами суб'єктивної оцінки* (перевага на користь УД на 52,6% (пор. 8,3% та 60,9%)): англ. *Bertie, Davu, sweetie: Sidney: It was my mother's. She gave it to me. Eleanor: Oh, you sweetie!?* (“How to lose” *kickass.so*) та укр. (демінітивні суфікси *-еньк, -очк* тощо): **Батько Микола: А я в ній бачу маленьку частинку своєї найсокровіннішої мрії** (“Доторкнись і побач.” *YouTube*). Аломорфізм полягає в наявності *усічення слів* для вираження емоцій: **Bernard: Oh, dear! What's the prob?** (“Four Weddings and a Funeral.” *YouTube*), **Dil: What you thinking of, hon?** (“The Crying Game.” *kickass.so*);

2) *прикметників характеристики одного іменника* (домінує БД на 4,7%, пор., 16,7% та 13%): англ. **Bertie: Because dear sweet deluded woman, she believes in me!** (“The King's Speech.” *kickass.so*) та укр. **Степан: Знаєш, ми з самого початку мусимо заявити Україну як самостійну, державну силу!** (“Нескорений.” *YouTube*);

3) *іменників у множині* для підсилення суб'єктивного ставлення до предмета обговорення (домінування УД, пор. 0% та 4,3%): **Кайдаш: ...сидить мені отут у печінках** (“Кайдашева сім'я.” *YouTube*);

4) *займенників ми (нас, наш)* як відбиття належності індивіда до певної групи (перевага БД на 53,3%, пор., 75% та 21,7%): англ. **Maguire: He is what we would call a legitimate target** (“The Crying Game.” *kickass.so*), **Gandalf: It is in Men that we must place our hope** (“The Lord of Rings.” *kickass.so*) та укр. **Професор: Головне у нашій справі – це терпіння** (“Штольня.” *YouTube*); **Майор:**

...протиправних дій, тим більше опору, ми не потерпимо (“Владика Андрій.” *YouTube*).

3.2.2 Лексична параметризація. Аломорфним від британської бесіди є те, що в українській бесіді, подібно до інших МЖ, активно вживаються українська та російська мови: **Валера:** *Ну, ты подумай, какие перспективы!* **Штефан:** *Арешт. Тюрма. Смерть. Ні, такі перспективи мені не потрібні!* (“Останній москаль.” *YouTube*). Аналіз етнічної бесіди на предмет активності вживання стилістично забарвленого лексику продемонстрував вживання ЛО літературно-книжного реєстру: **термінів** (англ. 3,8% та укр. 1,4%): англ. *caution, cause* та укр. *стенокардія, вольт, книжної* лексики (англ. 1,8% та укр. 2,8%): англ. *whilst, paladin, the servant of one’s country, good gracious* та укр. *хазяйка мідної гори, суто, світ божий* та **розмовно-просторічної** лексики, зокрема **розмовної** (перевага БД на 4,2%: 91,5% та 87,3%): англ. *geezzer, devil, yer, slum dog* та укр. *мобіла, сортир, тупо, клабер, пацан, сленгізмів* (англ. 1,6% та укр. 1,6%): англ. *bluestocking, bet!, bugger* та укр. *замутити, зливати, вісити в, наїзди, дрова, залізо* та **вulgаризмів** (англ. 3% та укр. 6,6%): англ. *crap, bloody, fucking* та укр. *курва, морда, бидло* [176; 487; 488; 497; 515; 516; 643; 675; 690; 800; 856]. ЛО зниженого реєстру активно використовуються для підсилення основної інформації: англ. **Valentina:** *... filled my head with dreams and high ideals. All that crap!* (“The Imaginarium.” *kickass.so*) та укр. **Біта:** *... де ми є. Катя: Іди лікуйся, ненормальний, блін!* (“Штольня.” *YouTube*). За мірою активності використання стилістично забарвлених ЛО в британській та українській бесіді виявлено перевагу на користь БД у вживанні лексики підвищеного реєстру (на 1,4%, пор., 5,6% та 4,2%) та УД – зниженого (пор., 94,4% та 95,8%).

3.2.3 Синтаксична параметризація. Щодо закономірностей вживання синтаксису (див. Додаток Г, Таблиця Г-3), в обох культурах спостерігається домінування *простих* речень (перевага БД на 16,2%, пор. 85,1% та 68,9%) над *складними* (перевага УД на 16,2%, пор., 14,9% та 31,1%). Щодо видів

складних структур, то в бесіді ізоморфно активніше вживаються СПР (пор., 71,9% та 71,5%).

Дослідження речень за параметром *емоційності* (див. Додаток Г, Таблиця Г-4) виявив, що українська бесіда є більш емоційною за британську (на 6%, пор., 7% та 13%).

Аналіз реплік бесіди за *метою висловлення* виявив наявність усіх їхніх типів, але різний рівень активності їх уживання (див. Додаток Г, Таблиця Г-5) у БКП та УКП: англ. розповідні (71,2%), питальні (19,5%), спонукальні (9,3%) та укр. розповідні (64,7%), питальні (27,8%), спонукальні (7,5%) (перевага британської бесіди щодо активності використання речень за метою висловлення реалізується у випадку розповідних (на 6,5%) та спонукальних реплік (на 1,8%), української – питальних (на 8,3%)).

На *синтаксичному* рівні більш стилістично значущими для британської бесіди виявилися такі прийоми та виразні засоби (див. Додаток Г, Таблиця Г-6), як:

– **відокремлені конструкції** (на 1,4%, пор., 5% та 3,6%): англ. **Harding**: *It's not nothing, don't get me wrong, but there are plenty of people in this town who never made it past the first room?* (“How to lose” *kickass.so*) та укр. **Андрій**: *А коли через місяць зникло все село – вивезли до Сибіру, розстріляли – я узяв зброю, бо ви стали для мене ворогами* (“Далекий постріл.” *YouTube*);

– **парцеляція** (на 1,6%, пор., 3,5% та 2,1%): англ. **Dr. Parnassus**: *Somewhere in the world, at any given time... someone is telling a story! Sustaining the universe! Right now, it's happening* (“The Imaginarium.” *kickass.so*) та укр. **Друг Косса**: *Я тут ходив. Дивився. Нормально. Сподобалося. Молодці, пацики* (“Гамер.” *YouTube*);

– **повтор** (на 5%, пор., 10,4% та 5,4%): англ. **Harry**: *Listen, we've got to go! We've got to save her!* (“Harry Potter and the Prisoner of Azkaban.” *kickass.so*) та укр. **Карпо**: *Ти що здурів? Хибка як гляне у вікно, так на вікно три дні собаки брешуть!* (“Кайдашева сім'я.” *YouTube*);

– **риторичні запитання** (на 0,4%, пор., 1,9% та 1,5%): англ. **Gandalf**: *We still have time... time enough to counter Sauron, if we act quickly.* **Saruman**: *Time? What time do you think we have?* (“The Lord of Rings.” *kickass.so*) та укр. **Бура**: *Навіщо мені жерти тоді?... Якщо вже все з'їдено до нас? Залишається тільки шари хавати* (“Гамер.” *YouTube*);

– **лексичний повтор** (на 0,9%, пор. 19,3% та 18,4%): англ. **Carrie**: *I don't usually skulk a lot, but I suppose I could skulk if skulking were required.* (“Four Weddings and a Funeral.” *YouTube*) та укр. **Паша**: *А половина не хочеш? Половина, малий! Рівно половина!* (“Украдене щастя.” (а). *YouTube*).

Для українського мовлення більш релевантними виявилися такі одиниці:

– **апозионезис** (на 3,3%, пор., 4,5% та 7,8%): англ. **Liv**: *If you were measuring how far... away from where we need to be, you and me, is that a long way?* (“Breaking and Entering.” *YouTube*) та укр. **Косс**: *Магазин Мухамеда Алі? Член команди Косса: Так, магазин Мухамеда Алі. Типа фірмові речі...* (“Гамер.” *YouTube*);

– **еліптичні речення** (на 1,4%, пор., 38,6% та 40%): англ. **Maguire**: *You being cynical, Hennessy?* **Fergus**: *Hope not.* (“The Crying Game.” *kickass.so*) та укр. **Степан**: *Масш якись новини від своїх?* (“Нескорений.” *YouTube*);

– **однорідні члени речення** (на 2,7%, пор., 10,9% та 13,6%): англ. **Jamal**: *Are you happy?* **Latika**: *I have five star food, five star clothes...* (“Slumdog Millionaire.” *kickass.so*) та укр. **Член команди Косса**: *Гроші, час – це також дуже важливо* (“Гамер.” *YouTube*).

– **емфатичні висловлення** (на 0,7%, пор., 25,3% та 26%):

1) **інверсія** (на 1,2%, пор., 2,5% та 3,7%): англ. **Arwen**: *And to that I hold* (“The Lord of Rings.” *kickass.so*) та укр. **Роман**: *Акцію вони розпочнуть до світу* (“Нескорений.” *YouTube*);

2) **спеціальні емфатичні конструкції** (на 0,4%, пор., 3,5% та 3,9%): англ. **Mary**: *Didn't I say she was a governess?* **Diana**: *We did wonder* (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та укр. **Штефан**: *А от в тім то і справа, що “деньги только в конце концов”!* (“Останній москаль.” *YouTube*);

Встановлено перевагу української бесіди (на 8,6%) у вживанні одиниць стилістичного синтаксису.

3.2.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки. Аналіз етнічного матеріалу виявив, що *невербальна* поведінка представників обох лінгвоспільнот відповідає всій неспішній картині перебігу комунікації: партнерами створюється загальна атмосфера нейтральності або дружелюбності, на фоні якої відбувається повільне осмислення думок іншого та ословлювання власних ідей: англ. [**хромотоп**: *ресторан, день*; **ступінь знайомства**: *знайомі, реєстр*: *неформальна взаємодія, близька дистанція, проксеміка*: *розташування комунікантів один на проти одного*] **Jack** [**спокійний тон голосу, погляд в очі**]: ... *In the casino.* **Jani** [**погляд в очі, активна міміка**: *здивування; спокійний тон голосу; курить*]: *Now there's a coincidence. My father used to gamble there.* **Jack** [**зміна міміки**: *легке здивування; спокійний тон; курить*]: *Your father?* **Jani** [**посмішка**: *задоволення від комунікації*]: *I loved the atmosphere. But it destroyed my poor mother.* **Jack**: *The debts?* **Jani**: *And the lies. Gamblers are born liars.* **Jack** [**киває**]: *And superstitious too. It's like witchcraft...* ("Croupier." *kickass.so*). Обопільні невербальні сигнали симпатії створюють позитивне враження та сприяють продовженню бесіди.

На *фонетичному рівні* для інтенсифікації впливу та акцентування уваги реципієнта на потрібних смислових відрізках повідомлення використовується *підвищення тону голосу*, вживання *емфатичного* та *потрібного логічного наголосу*: англ. **Doctor Parnassus**: *The message! What's the message? ... What does he want?* ("The Imaginarium." *kickass.so*) та укр. **Роман**: *Я сам особисто знаю декого з високого командування...* ("Нескорений." *YouTube*), *значущих пауз*: англ. **Harry**: *Tom. Tom Riddle! What do you mean, she won't wake?' She's not...?* ("Harry Potter and the Prisoner of Azkaban." *kickass.so*) та укр. **Стефан**: *Але ти... ти повинен зрозуміти!* ("Владика Андрій." *YouTube*). Спостерігаємо ізоморфні випадки *емфатичного розтягнення слів*: **Sydney**: *Can we smoke?* **Harding** [**хитає головою, надмірна довгота вимови we**: *заборона іншому палити та вказівка на*

свій вищий статус]: We-e-e-e-e? No! (“How to lose” *kickass.so*) та укр. Доктор: Але ж ви не іграшка... (пауза, тональність голосу, надмірна довгота вимови імені: неформальне підкреслення значущості власних слів та особистості жінки) Ксеєню! (“Залізна сотня.” *YouTube*), що свідчить про намагання адресанта надати додаткової сили репліці.

Бесіда протікає неспішно, комуніканти під час бесіди, зазвичай, сидять один навпроти іншого або повільно йдуть рядом. Рухи тіла – повільні, міміка стає активною в місцях емоційного збудження, так само як і погляди людей зустрічаються саме в ці моменти: укр. Валера: ... ти ж знаєш, я не обижу. Штефан: Ні, так-то воно так! Але сам я таку... серйозну справу не потягну. [нахиляється до адресата; активні жести та рухи голови: запевняє] Валера [рух долонею до себе: встановлює довірливі відносини]: Собери колектив. Штефан: Угу! [дивиться в очі; рухає очима вліво вправо: розмірковує] Валера: [тихо та спокійно: запевняє]. Убеди всех, что правда на твоей стороне. Штефан: Угу! (“Останній москаль.” *YouTube*). М’яка, переконлива манера ведення діалогу мовцем, поєднана з низкою інших мовленнєвих та немовленнєвих сигналів, досягає кінцевої мети – переконує адресата в тому, що це – вигідна пропозиція.

Бесіда може супроводжуватися фізичним контактом між комунікантами з метою підкреслення деякої ідеї, підтримки співбесідника тощо: англ. Adele [сидить в обіймах Джейн]: What is it? Jane [водить пальцем по картині]: It’s the spirit if the north that lies in the way of travelers... and if he jumps upon you!.. [підвищує спокійний голос та водночас натискає руками на боки дівчини: жартівливо залякує]. Adele: Well, what will it do? Jane: Nothing. A mere story (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та укр. Стефан: Я позичений... Я нікому про це не розповідав. Нікому, навіть мамі! [батько обіймає сина: емоційна схвильованість] (“Владика Андрій.” *YouTube*).

3.2.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. Дослідження комунікативно-прагматичної складової

діалогу-бесіди виявило те, що як і під час розмови, британський адресант вживає більше кооперативних тактик, ніж адресат (на 52,8%, пор., 76,4% та 23,6%), а конфронтативних вживається більше адресатом (на 77,8%, пор., 88,9% та 11,1%, що перевищує показники розмови) (див. Додаток Г, Таблиця Г-8). При цьому британський адресант використовує більше тактик кооперації, ніж конфронтації (на 91,4%, пор., 95,1% та 4,9%, що вище за розмову, так само як і адресат (на 14,2%, пор., 57,1% та 42,9%), тобто порівняно з МЖ розмови спостерігаємо більшу кооперативність у британській бесіді. Проілюструємо реалізацію стратегій кооперації та конфронтації на конкретних прикладах.

У поданому фрагменті відбувається співбесіда, де обидва комуніканти демонструють кооперативну поведінку, при цьому незнання директором казино школи, де вчився кандидат на посаду, використовується ним для підвищення статусу останнього, кого він хоче взяти на роботу: англ. **Reynolds:** *Where did you go to school? (КТ запиту інформації)* **Jack:** *I was at Beadles (КТ надання інформації)* **Reynolds:** *I don't think I know that one. Private, I suppose (КТ констатації факту, припущення та підвищення іміджу кандидата)* (“Croupier.” *kickass.so*). В іншому фрагменті перший комунікант виражає свою позицію, другий з нею не погоджується: **Doctor Parnassus:** *That's why we're still here. You can't stop stories being told somewhere! You can't be everywhere! (КТ вираження власної позиції та констатації факту)* **Mr Nick:** *A weak hypothesis! (КТ іронії та незгоди)* (“The Imaginarium.” *kickass.so*).

В УД спостерігається аналогічний розподіл: адресант вживає більше кооперативних КТ (на 19%, пор., 59,5% та 40,5%), а конфронтативних вживається більше адресатом (на 36%, пор., 32% та 68%). Так, у поданій ілюстрації обидва мовці демонструють КТ кооперативної поведінки: укр. **Катя:** *Але чому він її нам не показав? (КТ запиту інформації)* **Мальок:** *Він хотів, щоб ми були впевнені, що професор тут, у цій штольні (КТ пояснення)* **Катя:** *Але навіщо це йому було потрібно? (КТ запиту інформації та відчаю)* **Мальок:** *Біта хотів знайти ідол Перуна, але боявся що з ним ніхто не піде (КТ іронії та незгоди)* (“Штольня.” *YouTube*). В іншому прикладі адресантом реалізуються кооперативні КТ

запитання та припущення, і вже потім КТ конфронтації у відповідь на конфронтативну КТ ухилення від відповіді адресата: **Селянин: Що ти за людина? Ти здається не з нашого села!?** **Лаврін: Так... оце хлопці... іду шукати у Білицях роботу!** **Селянин: Не брешу! Ну, який з тебе робітник?!** (“Кайдашева сім’я.” *YouTube*). Відмітимо, що український адресант використовує більше КТ кооперації, ніж конфронтації (на 72,4%, пор., 86,2% та 13,8%, що дещо менше, ніж у розмові), так само як і адресат (на 33,4%, пор., 66,7% та 33,3%, що вище, ніж у розмові). Порівняння свідчить, що українська бесіда, так само як і розмова, виявляється більш кооперативною (на 3,2%, пор. 73,9% та 77,1%). Характер розподілу кооперативних КТ бесіди у форматі демонструє більший показник БД (на 2,5%), конфронтації – УД (3,2%).

Розподіл за активністю використання МА у бесіді якісно та кількісно є різним (див. Додаток Г, Таблиця Г-7): англ. *констативи* (70,2%), *квеситиви* (19%), *директиви* (9,1%), *перформативи* (0,7%), *промисиви* (0,6%), *менасиви* (0,5%) та укр. *констативи* (63,8%), *квеситиви* (27,1%), *директиви* (7,3%), *промисиви* (0,8%), *перформативи* (0,5%), *менасиви* (0,5%). Спільними є показники вживання менасивів (0,5%). Британському дискурсу бесіди, як і розмові, належить пріоритет у використанні *констативів* (на 6,4%) та *директивів* (на 1,8%); українській бесіді більш притаманне вживання *квесетивів* (на 8,1%). Значно нижчими є показники використання *перформативів* (перевага БД на 0,2%), *промисивів* (перевага УД на 0,2%).

3.2.6 Застосування типологічної схеми для аналізу етнічної бесіди. За допомогою типологічної схеми аналізу видається можливим з’ясувати спільні та етнічно зумовлені ознаки МЖ “бесіда” в аспекті рівня інтерактивності її учасників, а також описати КВ її учасників один на одного. Проаналізуємо британську бесіду, в якій фіксується успішний обопільний КВ. [*Хронотон*: кімната, день; *ступінь знайомства*: хлопці-друзі; *тип дискурсу*: усний побутовий, *регістр*: неформальна взаємодія, близька *дистанція*, *проксемика*: розташування комунікантів поряд]:

Harry [читає]: ^ “Of the many fearsome beasts that roam our land, none is more deadly than the basilisk. Capable of living for hundreds of years, instant death awaits any who meet this giant serpent’s eye. Spiders flee before it”. [говорить] **Ron**, this is it! The monster in the Chamber of Secrets is a basilisk! That’s why I can hear it speak! It’s a snake!

Ron: < > But if it kills by looking people in the eye, why is it no one’s dead?

Harry: < ^ Because no one did look it in the eye. Not directly, at least. Colin saw it through his camera. Justin must have seen the basilisk through Nearly Headless Nick. Nick got the full blast of it, but he is a ghost, – he couldn’t die again. And Hermione had the mirror. I bet you anything she was using it to look around corners, in case it came along.

Ron [активна міміка: заперечення, недовіри]: < > And Mrs. Norrick? I’m pretty sure she didn’t have a camera or a mirror, Harry.

Harry [прискорений темп мовлення]: < ^ The water! There was water on the floor that night! She only saw the basilisk’s reflection. It all fits!

Ron: < > But how’s a basilisk been getting around? A dirty great snake, someone would have seen it!

Harry: ^^ ^ Hermione’s answered that, too.

Ron [міміка: подив та здогадка]: < ^ Pipes? It’s using the plumbing!

Harry: < > Remember what Aragon said, about that girl fifty years ago? She died in a bathroom? What if she never left?

Ron: < ^ Moaning Myrtle! (“Harry Potter and the Chamber of Secrets.” kickass.so) (Таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Кількісні підрахунки сили вживаних комунікантами реплік

Кількість реплік	1	2	3	4	Всього реплік	Всього балів
Тип репліки	^	< >	< ^	^^ ^		
Harry	1	1	2	1	5	19
Ron		3	2		5	18

Підрахунки свідчать про такі інтерактивні параметри:

1. **IR-профіль**₁=19, **IR-профіль**₂=18.
2. **IR-індекс**₁=3,8, **IR-індекс**₂=3,6.
3. **IR-різниця**=0,2 (рівень асиметричності та домінування в діалозі).
4. **Б-коефіцієнт**₁=60% (3 відповіді), **Б-коефіцієнт**₂=40% (2 відповіді).
5. **П-коефіцієнт**₁=20% (1 запитання), **П-коефіцієнт**₂=60% (3 запитання).
6. **Ф-коефіцієнт**₁=20% (1 репліка), **Ф-коефіцієнт**₂=0%.
7. **В-коефіцієнт**₁=0%, **В-коефіцієнт**₂=0%.
8. **Кількісне домінування**: 120 слів (**К**₁ – 174 слів > **К**₂ – 54 слів).
9. **Тематичне домінування**: 20 концептів (**К**₁–32 > **К**₂–12).

Неформальний діалог-бесіда, який розгортається між двома друзями, відноситься до мовленнєвого типу, особистісно-орієнтованої, творчої, немаркованої ситуації спілкування, демонструючи вербальну взаємодію хлопців у їхньому інтелектуальному пошуку відповіді на те, що ховається в секретній кімнаті. Соціальна дистанція між партнерами з комунікації є близькою, у ній реалізуються соціальні ролі “друзі” та комунікативні ролі “шукачі істини”, “власник інформації-запитувач”. Ситуація передбачає актуалізацію інтерактивних владних відносин, в яких одна особа (Гаррі) впливає на іншу (Рон), переконуючи її в правильності того, про що вона сама здогадалася на початку діалогу.

Аналіз показав, що діалог є асиметричним. Інтерактивне домінування – на боці першого комуніканта (Гаррі): **IR-різниця**=0,2 (пор., ініціативно-респонсивні індекси комунікантів **IR-індекс**₁=3,8, **IR-індекс**₂=3,6). Асиметричність виявляється, з одного боку, у тому, що Гаррі володіє більшим знанням, що виявляється в кількісному та тематичному домінуванні: він продукує більше розгорнутих реплік (**Б-коефіцієнт**₁=60% (3 розгорнуті відповіді) та **Б-коефіцієнт**₂=40% (2 розгорнуті відповіді)). З іншого боку, Рон веде бесіду, задаючи більше запитань: **П-коефіцієнт**₁=20% (1 запитання), **П-коефіцієнт**₂=60% (3 запитання). Бесіда є зв’язною, однак, Гаррі вживає репліку, яка не дає прямої відповіді на запитання, вона є нелокально пов’язаною з реплікою партнера, тим

самим ще раз підкреслюючи позицію лідера в бесіді: **Ron:** *But how's a basilisk been getting around? A dirty great snake, someone would have seen it.* **Harry:** *Hermione's answered that, too,* відповідно Φ -коефіцієнт₁=20%, Φ -коефіцієнт₂=0%. Комуниканти не відхиляються від теми, відповідають на запитання, про що свідчать нульові В-коефіцієнти: В-коефіцієнт₁=0%, В-коефіцієнт₂=0%.

Бесіда протікає в кооперативному ключі, що реалізується, напр., у таких тактиках, як КТ *пояснення*: **Harry:** *Because no one did look it in the eye. Not directly, at least,* КТ *нагадування*: **Harry:** *Remember what Aragon said, about that girl fifty years ago?*, КТ *запитання*: **Ron:** *But if it kills by looking people in the eye, why is it no one's dead?* тощо. Конфліктні КТ типу *заперечення* (**Ron:** *I'm pretty sure she didn't have a camera or a mirror, Harry*) або КТ *часткового ухилення від відповіді* (**Harry:** *Hermione's answered that, too*) “притушені” та можуть розглядатися як кооперативні.

Наміри обох суб'єктів були реалізовані: Гаррі, знайшовши відповідь на запитання першим, повністю переконався у своїй правоті, відповідаючи на запитання Рона, який також дійшов цього висновку.

2. Проаналізуємо приклад українського діалогу-бесіди з успішним обопільним КВ її учасників: [*хронотон*: ліс, день; *ступінь знайомства*: щойно знайомі чоловік та жінка; *соціальні ролі*: лікар у війську та пацієнт; *тип, реєстр дискурсу*: усний побутовий, напівформальна взаємодія, персональна *дистанція, невербальні дії*: прогулянка; *проксеміка*: близька дистанція]:

Ксеня: > Скажіть докторе, як мені жити далі? [*пауза*] Не дивуйтесь, що саме Вас про це питаю. Я [*прискорений темп мовлення*] просто хотіла порадитися... З початку я хотіла покінчити з собою. Потім докторе я бажала помсти ... А згодом знаєте, що я зрозуміла? [*пауза, дивиться в очі доктора*]. Що я не зможу цього зробити! [*міміка стриманого плачу, пауза*]. Знаєте, є такі іграшки: їх спочатку заводять, вони працюють, а потім вони ламаються! От [*прискорений темп мовлення*] так і в мене щось зламалося, вигоріло ось тут! [*показує рукою на серце, відвертається, повільно відходить*].

Доктор: <^ Але ж ви не іграшка, [пауза, довгота вимови імені: підкреслення значущості власних слів та особи жінки] Ксеееню! [йде за нею, витягує вперед руку: підтримка мовлення].

Ксеня: < > Ви гадаєте, я збожеволіла? Можливо, докторе, так було б краще! [водить по корі дерева рукою, відвернувшись: думає].

Доктор: <^ Ні, ні! [підвищений тон; відвертається: розмірковує] [повертається: з готовою відповіддю]. Чим рана глибша, тим довше вона гоїться, але все-таки загоюється! [легко киває: підтвердження слів]

Ксеня: → [повертається до нього].

Доктор: <^ [підходить до неї: близько в межах дружньої дистанції, при цьому люди недобре знайомі] Ви молода, вродлива [стилістика вживання однорідних членів речення]. У Вас попереду ще довге [логічний наголос] життя! Все минеться і загоїться! (“Залізна сотня.” YouTube) (Таблиця 1.4).

Таблиця 1.4

Кількісні підрахунки сили вживаних комунікантами реплік

Кількість реплік	1	2	3	4	Всього реплік	Всього балів
Тип репліки	>	< ^	< >	→	4	
Ксеня:	1		1	1	3	12
Доктор:		3			3	9

У процесі підрахунку отримуємо такі інтерактивні параметри:

- 1. IR-профіль₁=12, IR- профіль₂=9.**
- 2. IR-індекс₁ = 4, IR-індекс₂ = 3.**
- 3. IR-різниця=1.**
- 4. Б-коефіцієнт₁=66,6% (2 відповіді), Б-коефіцієнт₂=33,3% (1 відповідь).**
- 5. П-коефіцієнт₁=66,6% (2 запитання), П-коефіцієнт₂=0% (0 запитань).**
- 6. Ф-коефіцієнт₁ = 33,3% (1 репліка), Ф-коефіцієнт₂ =0% (0 реплік).**
- 7. В-коефіцієнт₁ = 0% (0 реплік), В-коефіцієнт₂ =0% (0 реплік).**

8. Кількісне домінування: 56 слів ($K_1 - 75$ слів $> K_2 - 19$ слів).

9. Тематичне домінування: 8 концептів ($K_1 - 16$ концептів $> K_2 - 8$ концептів).

Проаналізований діалог належить до жанру напівформальної бесіди, яка розгортається між двома щойно знайомими людьми: чоловіком – за професією лікарем, та жінкою, яка нещодавно отримала тяжку психологічну травму, що і є темою бесіди. Тип ситуації спілкування – мовленнєвий, творчий, який передбачає кооперативний запит-прохання та отримання інформації у формі поради у відповідь. Соціальна дистанція між партнерами є персональною, хоча жінка довіряє свої проблеми не дуже добре знайомій людині. У бесіді реалізуються ієрархічні соціальні ролі “лікар-пацієнт” та комунікативні ролі “запитувач-порадник”, “чоловік (джентельмен)-жінка (леді)”, однак, статусні відмінності відсутні, тому ситуація є нейтрально маркованою.

Діалог виявляється природно асиметричним через більший контроль жінкою ходу його перебігу, про що свідчать виведені ініціативно-респонсивні профілі комунікантів: пор., IR-індекс₁=4, IR-індекс₂=3; отже, рівень домінування (асиметричності) – IR-різниця – складає 1. Дисбаланс виявляється в тому, що жінка, висловлюючи свою проблему, видає більше інформації, більша частина її реплік є розгорнутими (Б-коефіцієнт₁=66,6% (2 розгорнуті відповіді)), у порівнянні з репліками чоловіка (Б-коефіцієнт₂=33,3% (1 така відповідь)). Жінка тематично розгортає діалог, є лідером, домінуючи за всіма параметрами: рівень її *інтерактивного* домінування виявляється більшим, що демонструється кількістю розгорнутих відповідей та запитань (Б-коефіцієнт₁=66,6% та П-коефіцієнт₁=66,6%); *кількісне* домінування виявляється в перевазі використаних нею слів (75 та 19), що об’єктивно надало їй можливість ввести до діалогу вдвічі більшу кількість тематично нових концептів (16 та 8), таким чином, вона домінує і за *тематичним* параметром. На відміну від чоловіка, лише вона використовує квесетиви, а значить – використовує сильні репліки, що виявляється у відмінності П-коефіцієнтів: П-коефіцієнт₁=66,6% (2 запитання) та П-коефіцієнт₂=0%

(0 запитань), хоча саме вона використовує єдину в діалозі фрагментарну репліку (Φ -коефіцієнт₁=33,3% (1 репліка), Φ -коефіцієнт₂=0%).

Кооперативна КС, використана обома співрозмовниками, містила, наприклад, такі КТ впливу, спрямовані на “розкриття” внутрішнього світу, думок, емоцій, поглядів співрозмовників, як: КТ *щирості* (**Ксеня**: *З початку я хотіла покінчити з собою*, **Доктор**: *Ви молода, вродлива*), *довіри* (**Ксеня**: *Скажіть докторе, як мені жити далі?*), *пояснення* (**Ксеня**: *Я просто хотіла порадитися*), *підтримки через заперечення* (**Доктор**: *Але ж ви не іграшка, Ні-ні!*), *обіцянки* (**Доктор**: *Все минеться і загоїться!*). Оформлення тактик відбувалося на лексичному (емоційно-оцінні лексеми типу *іграшка, помста, покінчити з собою, вигорати, збожеволіти* та синтаксичному рівнях (емоційно-експресивні конструкції або з підсилювальними частками (зокрема зі звертанням): **Доктор**: *Але ж ви не іграшка, Ксеню!, Ні-ні!* **Ксеня**: *От так і в мене щось зламалося, вигоріло ось тут!*

Не зважаючи на домінування лише однієї особи в діалозі, іллокутивні наміри обох суб'єктів комунікації були досягнуті: жінка, зокрема через те, що всебічно розкрила свою проблему, отримала необхідну пораду, а чоловік зумів переконати жінку спромогтись забути неприємні події та жити далі. Лікар досяг КВ, адже по ходу діалогу він постійно підбадьорював її, виявляючи високий ступінь емпатії до неї, підтримуючи її жіночу гідність, виступаючи у статусній ролі чоловіка, скоротивши при цьому персональну дистанцію до близької, надавши такої поради, яка кваліфікувалася нею як дійсно надія на майбутнє.

Загалом спільною рисою проаналізованих етнічних бесід є те, що в обох випадках рівень інтеракційного домінування між комунікантами є вищим за розмову, що говорить про більший рівень домінування однієї сторони, та коливається у діапазоні IP -різниця=0-1 (англ. 0-0,9, укр. 0-1). Встановлені у бесіді *Б-коефіцієнти* та *П-коефіцієнти* є, подібними один до одного та, у цілому – до розмови (діапазон англ. *Б-коефіцієнтів* – 33,3%-66,6%, *П-коефіцієнтів* – 0%-66,6%; діапазон укр. *Б-коефіцієнтів* – 25%-62,5%, *П-коефіцієнт* – 12,5%-60%). У свою чергу, показники діапазонів англ. *Ф-коефіцієнтів* – 0%-33,3%,

В-коефіцієнтів – 0%-8,3% та укр. *Ф-коефіцієнтів* – 0%-12,5%, *В-коефіцієнтів* – 0%-25% є невисокими у бесіді, відбиваючи низький рівень незв'язності мовлення та його часткову фрагментарність. Спільною рисою етнічних бесід є те, що в обох випадках показники рівня інтеракційного домінування між комунікантами підвищуються порівняно з розмовою. Британське мовлення бесіди виявилось, як і в розмові, менш емоційним за українське.

3.3 Діалог-суперечка: зіставний аспект

Під *суперечкою* розуміється такий діалог, у ході якого одна сторона (опонент) намагається аргументовано відстояти своє розуміння обговорюваної проблеми та заперечити докази іншої сторони (пропонента) [103, с. 106; 126, 110–112; 465, с. 567; 540, с. 42]. Саме так представляється суперечка у британській та українській мовних картинах світу: *argument – an exchange of diverging or opposite views, typically a heated or angry one* [858] та *суперечка – словесне змагання між двома або кількома особами, при якому кожна із сторін обстоює свою думку, правоту* [487], за що відповідає подібна акціонально-посесивна структура етнічних свідомостей. Вона має такий вигляд: [ТОДІ (typically) **СТІЛЬКИ** (два / кілька) **ТАКИЙ1**: (excited/angry) ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/експірієнцер діє **ТАК1** (вербально) [за допомогою [ЩОСЬ: інструмент / контейнер (форма) [має **СТІЛЬКИ** **ТАКИЙ2** (інший) **ЩОСЬ**: зміст (ідея)]] на [СТІЛЬКИ (два / кілька) **ТАКИЙ1** (excited/angry) ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/експірієнцер з метою є/стає/оцінюється як **ТАКИЙ3** (найкращий)].

Відмінності у визначеннях полягають в атрибутивних семах уточнення виду думок ('diverging or opposite views' та 'свій / правильний') та емоційних семах 'heated or angry', які реалізують другу частину пропозицій [ЩОСЬ: зміст (view/думка) є **ТАКИЙ1** (diverging or opposite)] та [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/пацієнс/ експірієнцер є **ТАКИЙ1** (excited / angry)] (див. Додаток Б, Рис. Б-9 та Б-10). Відповідно аломорфно актуалізується нова семантична роль ХТОСЬ1 /

ХТОСЬ2: експірієнцер у фреймі ARGUMENT. Слот ТОДІ *typically* розкриває факт того, що у більшості випадків суперечка відбувається в емоційній атмосфері незгоди. Відмінність полягає й у представленні суперечки як “змагання” між “двома або кількома особами” у значенні української ЛО, що на концептуальному рівні виявляється у такому фрагменті фрейму СУПЕРЕЧКА: [СТІЛЬКИ (два / кілька) ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/експірієнцер діє на ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/експірієнцер з метою є/стає/оцінюється як ТАКИЙ2: найкращий].

Так, у прикладі неформального діалогу, який відбувається в автомобілі між колегами по роботі, відбувається перехід розмови до активної суперечки щодо питання стосовно того, чи є один з них шахраєм і чи варто іншому, взагалі, доповідати про це дирекції казино: англ. **Jack** [повертається до співрозмовника]: *Now, listen there's something I have got to say to you. I saw you cheating.* **Matt** [підвищений тон голосу: розлючення]: *What the fuck are you talking about?* **Jack** [рівний, тихий голос]: *That Greek guy who won at the end. You paid him out in twenty-fives not twenties.* **Matt**: *You've got it wrong, Jack!* [хитає зліва направо головою: вираження незгоди] *I don't cheat.* **Jack** [тихо]: *I'm not going to report it.* **Matt** [активна міміка; зупиняє машину; повертається обличчям до співрозмовника, підвищений тон: нетерпіння, знервованість, роздратованість]: *Well, are you a fucking cop?* **Jack** [тихо]: *If I see you do it again, I will.* **Matt** [активна міміка, підвищений тон: вираження роздратованості]: *I don't get you. Even if it was true, which it isn't, what the fuck difference would it make to you?* **Jack** [рівний голос, дивиться в очі співрозмовнику]: *Because if a supervisor knew I'd seen you and I hadn't reported it, I'd lose my job as well. And I can't afford that.* **Matt** [активна міміка, підвищений тон: роздратованість, незгода]: *So it's Mr Clean! Wise up, Jack, this whole business is bent...* (“Croupier.” *kickass.so*). Суперечка, в якій хоча і наводилося достатньо аргументів не призвела до бажаного обопільного КВ внаслідок різних світоглядних установок партнерів.

У сучасній англійській мові *argument* виступає синонімічною домінантою ряду ЛО *debate, dispute, controversion, squabble, quarrel, disagreement, clash, brawl, bickering* та ін., у сучасній українській мові лексема *суперечка* є домінантою ряду

таких ЛО, як *сперечання, спір, полеміка, дискусія, незгоди, дебати, диспут, обговорення, суперечки, дебатування, дискутування* та ін. [487; 690; 858; 881].

Суперечка виступає як обговорення такого питання, яке для її учасників постає неясним, нечітко сформульованим чи обґрунтованим та може виступати важливим засобом розв'язання певної проблеми [67]. Сама модель “ідеальної” суперечки передбачає не просто висловлення думок, які не співпадають, але реалізацію комунікантами єдиної прагматичної мети – *досягнення консенсусу* [531, с. 5], що відбувається шляхом аргументованого відстоювання власної позиції. Так, у наведеному нижче фрагменті один із комунікантів намагається довести, що їхня сумісна справа може закінчитися провалом, якщо поспішати, а інший – не вдало – намагається запевнити його, що потрібно вже діяти: укр. **Фебе:** *Ти взагалі розумієш, що відбувається?! Ми страшно ризикуємо! Альбом ще рано презентувати!* **Жанна** [емфатика: незгода]: *Не плети дурниць! Ніколи я ще не була так впевнена у результаті! Не знаю, як це тобі пояснити...* **Фебе:** *Слухай! Не має жодної причини поспішати! Ми маємо бути впевнені, що все готово!* **Жанна:** *Так, справді, але ж...* [розводить руками: *шукає аргумент*] **Фебе:** *Це безглуздо!* [активна міміка, емфатика: *нерозуміння та роздратування*] **Жанна:** *Може воно і так, але я впевнена – ми маємо їхати!..* (“Don’t worry. Ua”. YouTube). Невербальні сигнали підсилюють ословлені моменти позицій комунікантів.

Таким чином, з прикладів видно, що суперечку загалом визначають раціональні відношення, реалізовані аргументацією, а її інформаційним стрижнем є *повідомлення – контр-повідомлення*, що відбиває зіткнення протилежних думок та розбіжності в поглядах щодо певного питання. Реалізація стратегічної мети аргументованого діалогу має характерною рисою тенденцію до актуалізації *інформативної* мовної функції [531, с. 14]. Аргументований дискурс суперечки, яка, залежно від мети, соціальної значущості предмета, кількості учасників та упорядкованості, втілюється в такі форми, як *дискусія, диспут, полеміка, дебати* [126, с. 111; 153, с. 35; 456, с. 88–89; 687, с. 81], передбачає нежорсткий, непрямий спосіб впливу на вольову сферу адресата, наслідком чого стає імпліцитність вираження категорії спонукання [531, с. 14]. У наведених нижче

прикладах у результаті суперечки виявляються різні світоглядні, ціннісні позиції комунікантів, один з яких в такому разі об'єктивно не може досягнути мети КВ; не зважаючи на це, вони знаходять порозуміння, компроміс один з одним: англ. **Frodo:** *You must take it. Gandalf:* *You cannot offer me this ring. Frodo:* *I'm giving it to you! Gandalf:* *Don't tempt me, Frodo. I dare not take it, not even to keep it safe* ("The Lord of Rings." *kickass.so*) та укр. **Митрополит:** *Ні, ні! Ти потрібен тут, саме тим, хто залишиться живим! Раввін:* *Ні, я потрібен тим, хто завтра вмиратиме. Я мушу допомогти їм піти в останній путь* ("Владика Андрій." *YouTube*). Приклади демонструють збереження гармонійних, рівних відносин між співрозмовниками, їхню повагу до продукованих думок, виключаючи виникнення конфлікту у вигляді сварки.

Однак, у процесі такого вербального зіткнення представлених ідей, коли кожна зі сторін відстоює свою правоту [456, с. 88], природним є активація емоційної сфери свідомості, а тому вірогідним є варіант не мирного припинення суперечки, а, навпаки, загострення діалогічної ситуації та її перехід у різновид сварки (із зонами сперечання та лайка [531, с. 6]) з експліцитними спонуканнями, інвективами, невербальною агресією, загалом – перетворення ідейної конфронтації на можливу фізичну. Так, у поданому нижче фрагменті суперечка між батьком та донькою переходить до зони сперечання: англ. **Dr. Parnassus:** *Immortality's a bloody curse! Valentina:* *So it's pretending me of twelve old year child! Valentina:* *Look at me! I mean look at me! It's nobody's fault! And this stupid thing on my ankle too! You can't stop me growing up just by lying about my birthday!* [перебивається] **Dr. Parnassus:** *Shut up, shut up, shut up! Valentina:* *It's ridiculous!* **Dr. Parnassus** [активна міміка, підвищений тон голосу: вираження нетерпіння та роздратованості]: *Shut up! Shut up and listen to me! I have to explain you something, before it's too late!* ("The Imaginarium." *kickass.so*). Суперечка відбувається на підвищених тонах із залученням емоційно-оцінної лексики та активацією авторитарного стилю спілкування. У наступному фрагменті суперечка між друзями переходить до сварки в зоні сперечання з елементами лайки: **Лєпа:** *Значить, Ілля вам миліше, так? Діна* [підвищений тон голосу]: *Та не в цьому*

справа! Ти і покомандувати любиш і щоб усі втикали, який ти крутий! А насправді... Андрій: Егоїст, ти Лена! Лена: Та я ж... [замоває; активна міміка: розчарування та образа; розвертається, швидко уходить] (“Мийники автомобілів.” *YouTube*).

У конфліктній комунікації наслідки незгоди відрізняються від кооперативних фаз діалогу специфічними структурними ознаками. Так, зміна МХ відбувається не в місцях довіри, а в місцях незгоди, тобто там, де в мовленнєвому внеску конфліктних сторін повідомляється те, що слухач хоче заперечити [219, с. 567; 540, с. 42]: англ. **Marion**: *Is that your idea of a winner? He doesn't give a shit about anyone! He uses people and... [перебивається] Jack: It's because of the sex, isn't it? You don't like the sex in it!* (“Croupier.” *kickass.so*) та укр. **Анна**: *Він тихий, лагідний! Він і мухи не вб'є!... [перебивається] Михайло*: *Слухай, я нічого проти нього не маю. Невинного його ніхто в тюрмі тримати не буде...* (“Украдене щастя.” (с). *YouTube*).

Аналіз МЖ суперечки виявив подібність системи елементів її ментальних моделей у британській та українській етнічній свідомості та національно-культурну різницю у вживанні морфологічних, лексичних, синтаксичних та невербальних одиниць, які цілеспрямовано використовуються для здійснення найбільшого КВ. Дискурсивно розширений спільний фрейм концепту *СУПЕРЕЧКА* має представлення: [[**ТУТ / ЗАРАЗ**] **СТІЛЬКИ ТАКИЙ1** (*excited/angry/збуджений*) **ХТОСЬ1/ХТОСЬ2**: агенс/експірієнцер діє ТАК1 (*вербально/невербально/ інтелектуально*) [за допомогою [**ЩОСЬ1**: інструмент / контейнер (*форма / предмет*) [має **СТІЛЬКИ ТАКИЙ2** (*інший/тематичний*) **ЩОСЬ2**: вміст (*ідея*)]]] на **СТІЛЬКИ ТАКИЙ** **ЩОСЬ5**: об'єкт (питання) / на **СТІЛЬКИ ТАКИЙ1** (*excited/angry/збуджений*) **ХТОСЬ2/ХТОСЬ1**: пацієнс/експірієнцер/бенефіціант [(з метою) *є/стає* **ТАКИЙ3** (*найкращий*) **ТОДІ** (*спочатку/потім*) [з **ЩОСЬ3**: результат] [оцінюється **ТАК**: оцінка (*позитивно/негативно*)]]].

3.3.1 Морфологічна параметризація. На морфологічному рівні суперечки БД та УД виявлено вживання таких стилістичних одиниць (див. Додаток Г, Таблиця Г-1):

1) *іменників, прикметників, прислівників із суфіксами суб'єктивної оцінки* (-ик, -очк, -к, -юг), що притаманно тільки УД, пор. 0% та 75%), зокрема, зменшеності (пестливості): укр. **Надя**: *Набридла ти мені, Сонька, за життя! Так якщо їх – дрючком знати, як старих собак?* (“Дрібний дощ.” *YouTube*) та зневажливості, презирства: **Кайдашиха**: *А де ж ти, волоцюго, волочився до цього часу?* (“Кайдашева сім’я.” *YouTube*);

2) *іменників у множині* (домінування УД, пор., 0% та 6,3%): **Жінка**: *От шустра яка – у війну по коморам ховатися!* (“Дрібний дощ.” *YouTube*);

3) *прикметників характеристики одного іменника* (перевага БД на 81,3%, пор., 100% та 18,7%): англ. **Bessie**: *You’re such a queer, solitary little thing...* (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та **Жінка**: *Спокій би в мене був! Не лялися б кожний божий день!* (“Дрібний дощ.” *YouTube*).

Аломорфною рисою виявилася відсутність таких засобів, як вживання одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки та іменників у множині в БД суперечки; відмінним є більш активне вживання британцями *прикметників характеристики одного іменника* для підсилення якості, а українцями – *іменників у множині та іменників, прикметників, прислівників із суфіксами суб'єктивної оцінки*. Спільною рисою є відсутність займенників *ми / нас / наш* та *we / us / our*. Розподіл за жанрами у межах формату свідчить про перевагу у вживанні цих засобів УД (на 19,2%).

3.3.2 Лексична параметризація. Аналіз мовлення британської та української суперечки на предмет стилістичного вокабуляру свідчить про відмінність уживання маркованих ЛО на користь УД (на 6,2%). Так, для цього використовується *літературно-книжний* реєстр лексики: *терміни* (5,6% та 1,6%): англ. *to charge smb for, proctologist, traffic duty* та укр. *контур провідника, суверенітет, прибуткова книга*, власне *книжна* лексика (0% та 0,5%):

укр. *бурлаки, панацея* та **розмовно-просторічні** одиниці (перевага БД на 5,3%: 79,5% та 74,2%): англ. *a chick, wanna, gonna, for God's sake, ya, zombie* та укр. *всьокати, в / на біса / бісовий, дурний, цяця, забігана як коняка, мозок полоскати, стара карга, сленгізми* (9,3% та 9,5%): англ. *shooter, blockhead, bugger up* та укр. *бухати, лапати, крутий, туса; вульгаризми* (перевага УД на 8,6%: 5,6% та 14,2%): англ. *asshole, to bitch, piss, crap, to give a shit / shit-hole, bloody, a fuck, to fuck, fucking* та укр. *мудак, бидло, сука, сраний* [176; 487; 488; 497; 515; 516; 643; 675; 690; 800; 858]. Лексика підвищеного реєстру переважає в БД (на 3,5%, пор., 5,6% та 2,1%), зниженого – в УД (пор., 94,4% та 97,9%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-2).

3.3.3 Синтаксична параметризація. Аналіз емпіричного матеріалу свідчить, що в межах *синтаксису* суперечки домінують *прості* речення (перевага на користь БД на 14,4%, пор. 89,5% та 75,1%) над *складними* (перевага на користь УД на 14,4%, пор., 10,5% та 24,9%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-3). Щодо різновидів складних структур, то в обох культурах суперечка більш насичена СПР (перевага БД на 1,4%, пор. 71,7% та 70,3%), ніж ССР (перевага УД на 1,4%, пор., 28,3% та 29,7%). Таке співвідношення пояснюється інтенцією якнайдетальніше описати предмет, висвітлити проблему через встановлення, зокрема, причинних зв'язків між обговорюваними реаліями.

З позицій *стилістичного синтаксису* (див. Додаток Г, Таблиця Г-6) більш вагомими для БД суперечки є:

– *еліпсис* (на 3,6%, пор., 28,5% та 24,9%): англ. **Jack:** *It's all relative.* **Marion:** *Crap! It's not relative* (“Croupier.” *kickass.so*) та укр. **Соня:** *О чём ты раньше думала?* **Надя:** *Тебе не спитала!* (“Дрібний дощ.” *YouTube*);

– *парцеляція* (на 2,7%, пор., 3,5% та 1,8%): англ. **Marion:** *It's unfair. Like your casino* (“Croupier.” *kickass.so*) та укр. **Сова:** *Ти що москаль?* **Солдат:** *Сам ти москаль. Українець я. З-під Житомира* (“Залізна сотня.” *YouTube*);

– *однорідні члени речення* (на 9,4%, пор., 13,5% та 4,1%): англ. **Sidney:** *You know Sharps? It's sort of society, fashion, crime, finance, Hollywood celebrities* (“How

to lose” *kickass.so*) та укр. **Бура:** *Я не можу тренитися стільки, як ти. Я взагалі-то до коледжу ходжу, уроки вчу...* (“Гамер.” *YouTube*);

– **відокремлені конструкції** (на 1,6%, пор., 2,5% та 0,9%): англ. **Rochester:** *I should have appealed to your spirit, as I do now, should have opened my life* (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та укр. **Бура:** *Що дивитись? Он не за горами вже світле майбутнє – геймера!* (“Гамер.” *YouTube*);

– **повтор** (на 5,6%, пор., 18,5% та 12,9%): англ. **Harding:** *What did I say to you?* **Sidney:** *What?* **Harding:** *What did I say to you!?* **Sidney:** *I just...* **Harding:** *What did I say to you?!!* (“How to lose” *kickass.so*) та укр. **Лаврін:** *Чи ти з нею під вінцем стояв?* **Парубок:** *А хоча б і стояв, тобі то що?* (“Кайдашева сім’я.” *YouTube*).

В УД суперечки встановлено перевагу функціонування таких елементів:

– **риторичні запитання** (на 2,7%, пор., 1% та 3,7%): англ. **Jack:** *Now wait a minute. What’s so hopeful about your job? Spending the day catching poor people stealing* (“Croupier.” *kickass.so*) та укр. **Біта:** *Дурна! Як я можу накаркати, якщо я тут? З вами?* (“Штольня.” *YouTube*);

– **апозиопезис** (на 8,5%, пор., 9,5% та 18%): англ. **Gimli:** *Then it has all been in vain... the fellowship has failed.* **Aragorn:** *Not if we hold true to each other* (“The Lord of Rings.” *kickass.so*) та укр. **Льоша:** *Все залежить від людини та від бажання. Якщо... якщо чогось сильно прагнеш, то обов’язково цього досягнеш!* (“Гамер.” *YouTube*);

– **емфатичні висловлення** (на 13,7%, пор., 20% та 33,7%), що залучають:

1) **лексичний повтор** (на 2,9%, пор., 14% та 11,1%): англ. **Jack:** *It’s because of the sex, isn’t it? You don’t like the sex in it* та укр. **Анна:** *То було насилля, все було насилля!* (“Богдан-Зиновій Хмельницький.” *YouTube*);

2) **інверсія** (на 5,5%, пор., 0,5% та 6%): англ. **Jane:** *I am not a liar!* **Helen:** *If your own conscience approves you, then so will I!* (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та укр. **Надя:** *Сама дай! Бридлива яка!* (“Дрібний дощ.” *YouTube*);

3) власне **емфатичні конструкції** (на 11,1%, пор., 5,5% та 16,6%): англ. **Jude:** *And I must admit I’m curious.* **Fergus:** *What the fuck do you know, Jude!?*

(“The Crying Game.” *kickass.so*) та укр. **Дівчина:** *Баб, ну, дай паску!* **Жінка:** *І ще чого?!!!... Хіба мені жалко?!* (“Дрібний дощ.” *YouTube*).

Спостерігаємо відмінність у вживанні зазначених одиниць у межах МЖ формату (на 1% більше у БД).

Дослідження також продемонструвало, що рівень *емоційності* української суперечки вище, ніж британської (на 10,9%), та в обох випадках вище за розмову та бесіду (див. Додаток Г, Таблиця Г-4).

Аналіз реплік за *метою висловлення* виявив різний рівень активності їх вживання в межах суперечки (див. Додаток Г, Таблиця Г-5) у БКП та УКП: англ. розповідні (50,9%), питальні (30,9%), спонукальні (18,2%) та укр. розповідні (60,3%), питальні (22,2%), спонукальні (17,5%). Порівняно з розмовою та бесідою зростає відсоток спонукальних висловлень. Перевага у вживанні питальних (на 8,7%) та спонукальних (на 0,7%) конструкцій належить БД суперечки, УД (на 9,4%) – розповідних.

3.3.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки. Аналіз матеріалу свідчить, що невербальні особливості суперечки в обох лінгвокультурах розкриваються в тому, що вона, зазвичай, переходить до емоційної взаємодії, що означає одночасне додаткове до ословленої інформації вживання кінесичних, такесичних, акустичних засобів впливу. Така аналогова комунікація має більш активний та інтенсивний характер, а невербальні прояви афектованих опонентів з’являються частіше в порівнянні з розмовою чи бесідою.

Фонетичні засоби впливу виявляються в мовленні обох лінгвоспільнот у вигляді *підвищення тону спілкування*: англ. **Man** [швидкий темп мовлення: нетерпіння]: *Enough talk, Remus! Come on, let’s kill him!* **Remus:** *Wait!* **Man** [кричить: незгода, обурення]: *I did my waiting! Twelve years of it!* (“Harry Potter and the Prisoner of Azkaban.” *kickass.so*) та укр. **Соратник гетьмана:** *Тому веди нас на Збараж, інакше військо рушить без нас!* (“Богдан-Зиновій Хмельницький.” *YouTube*), постановкою необхідного логічного / емпатичного наголосу:

англ. **Salim**: ...*he was with them!* (“Slumdog Millionaire.” *kickass.so*) та укр. **Соратник гетьмана**: ... *Не згоден я!* (“Богдан-Зиновій Хмельницький.” *YouTube*).

Продуцент мовлення свідомо підсилює сигнал, будучи як раціонально, так і емоційно незгодним зі своїм опонентом, використовуючи для цього, зокрема предмети: англ. **Lionell** [свідомо **садиться на стул**: *провокує*]: **Albert**: *You can't sit there! Get up!* **Lionell**: *Why not? It's a chair.* **Albert**: *That is not a chair! That is St. Edward's chair!* (“The King's Speech.” *kickass.so*) та укр. **Хмельницький** [тихий **голос**]: *Поки в моїх руках булава [витагує руку з кобзою (як артефакт влади) та трясє нею: рішучість] не поступлюся я ні словом своїм, ні владою!* (“Богдан-Зиновій Хмельницький.” *YouTube*).

3.3.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. Дослідження комунікативно-прагматичної складової етнічної суперечки виявило, що, порівняно з розмовою та бесідою, значно зменшуються кооперативні внески комунікантів (див. Додаток Г, Таблиця Г-8). Так, британський адресант вживає більше кооперативних КТ, ніж адресат (на 13%, пор., 56,5% та 43,5%), і саме він вживає більше конфронтативних КТ (на 2,6%, пор., 51,3% та 48,7%). КТ конфронтації вживається як британським адресантом (на 18,8%, пор., 40,6% та 59,4%), так і адресатом (на 28,6%, пор., 35,7% та 64,3%) більше, ніж КТ кооперації. У поданому нижче фрагменті фінальної частини суперечки комунікантами демонструються лише конфронтативні КТ поведінки: **Alison**: *Oh, and next time you want to do the hilariously ironic I love Con Air skit would you mind...?* (КТ іронії та насмішки) **Sidney**: *I wasn't being ironic* (КТ самозахисту та незгоди) **Alison**: *...would you mind not involving me, especially in the presence of Vincent Lepak who happens to be very important* (КТ іронічного прохання, сарказму та указівки на соціально нижчу позицію адресата) (“How to lose” *kickass.so*). В іншому прикладі адресант продукує агресивні КТ, а адресат протидіє у суперечці, яка переходить у зону сперечання: **Uncle Vernon**: *You bring her back! You bring her back now and put her right!* (КТ наказу та способу дії) **Harry**: *No! She deserved what she got! And you keep away from*

me (КТ констатації, вираження думки та попередження) **Uncle Vernon:** *You're not allowed to do magic outside of school!* (КТ апеляції до правила та приниження) **Harry:** *Yeah? Try me* (КТ саркастичної незгоди та виклику) (“Harry Potter and the Chamber of Secrets.” *kickass.so*).

В УД спостерігаємо аналогічну картину: адресант вживає більше кооперативних КТ, ніж адресат (на 31,8%, пор., 65,9% та 34,1%), і він же використовує більше конфліктних КТ порівняно з адресатом (на 17%, пор., 58,5% та 41,5%). У першій ілюстрації бачимо, що комуніканти не розуміють один одного та не погоджуються з позицією іншого, лише адресат демонструє ознаки кооперативності поведінки: **Батько Іванни:** *То облиш! Їх зразу видно! Вони курячого яйця злякаються!* (КТ незгоди, пояснення та насмішки) **Марк:** *Да, нет я не про это! Просто нельзя всех равнять под одну гребёнку! Понимаете?* (КТ заперечення, констатації протилежної думки та кооперативна КТ запиту розуміння) **Батько:** *Значить, вони мою доньку за грати саджають, а їм за це персональну пенсію. Так?* (КТ сарказму, саркастичного риторичного запитання та незгоди) (“Помаранчево небо.” *hochukino.com*).

В іншому прикладі також відмічаємо велику кількість вживаних КТ конфронтації: **Секретар:** *Я вже сотий раз Вам повторюю таку специфічну інформацію...* (КТ гіперболізованого подання фактів у відповіді) [перебивається] **Микола:** *Будь-ласка...* (КТ оволодіння ініціативи) [перебивається] **Секретар:** ... *як у Вас ми не можемо пустити без дозволу ...* (КТ оволодіння ініціативи та відмови співпрацювати) **Микола:** *Одна хвилинка, скільки коштує?* (КТ запиту інформації) **Секретар:** *Ну, я Вам...* [перебивається] **Микола:** *Скажіть, скільки коштує?* (КТ ігнорування іншого та наполягання на відповідь на запитання) (“Доторкнись і побач.” *YouTube*). Тож на коротких відрізках як британської, так і української суперечки концентрується велика кількість конфронтативних КТ, які перемежуються незначною кількістю КТ кооперації. Ізоморфним є також те, що в своєму мовленні як український адресант (на 13,8%, 43,1% та 56,9%), так і адресат (на 3%, 48,5% та 51,5%) використовує більше КТ конфронтації, ніж кооперації – свідчення як більшої активності адресата, так і його більшої налаштованості на

чинення опору опоненту. Характер розподілу кооперативних КТ суперечки у форматі демонструє більший показник УД (на 5%), конфронтативних – показники однакові.

Розподіл за рівнем активності використання всіх МА можна представити таким чином: англ. *констативи* (50,7%), *квеситиви* (30,9%), *директиви* (17,8%), *менасиви* (0,6%) *перформативи* (0,3%), *промисиви* (0,3%) та укр. *констативи* (58,9%), *квеситиви* (22,2%), *директиви* (17,1%), *промисиви* (1%), *менасиви* (1%), *перформативи* (0,3%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-7). Відмінним є те, що БД суперечки належить пріоритет у використанні *квеситивів* (на 8,6%), у той час як УД більш притаманне вживання *констативів* (на 8,2%). Різниця активності вживання *директивів* (на 0,7% більше в БД), *промисивів* (на 0,2% більше в БД), *менасивів* ((у вузлах переходу до лайки, сварки) на 0,4% більше в УД) є незначною. Спільним виявилися показники використання *перформативів* (0,3%). Тож якщо для британської суперечки характерним є питальне “забарвлення” мовлення, то для української більш притаманним є констатуючий формат цієї комунікації.

3.3.6 Застосування типологічної схеми для аналізу етнічної суперечки. Проаналізуємо фрагмент британської суперечки, в якій тільки одному з комунікантів вдалося здійснити необхідний КВ:

[*хрономор:* місто, місце продажу та покупки авто, вечір; *ступінь знайомства:* незнайомі комуніканти; *соціальні ролі:* покупець-продавець авто; *тип дискурсу:* усний дискурс сфери послуг; *регістр:* напівформальна взаємодія, персональна *дистанція;* *проксемика:* розташування один на проти одного]:

Dealer: > *What kind of deal you looking to?*

Jack: < > *What's the Blue Book price?*

Dealer: < ^ *That's not relevant. An old car like this, it depends on the condition. This ain't exactly what you'd call mint!*

Jack: < > *How about fifteen hundred?*

Dealer: < > *How about five hundred!*

Jack [*активна міміка: подув*]: —> *What?!*

Dealer: < > *How about we split the diff? Seven-fifty.*

Jack [активна міміка: подив, обурення]: *..^ Is that your idea of arithmetic?*

Dealer: < ^ *I'm not a mathematician. I'm in business.*

Jack: < ^ *Eight-fifty.*

Dealer: < ^ *Seven-fifty.*

Jack: < [погляд та міміка обличчя: згода] (“Croupier.” *kickass.so*)

(Таблиця 1.5).

Таблиця 1.5

Кількісні підрахунки сили вживаних реплік

Кількість реплік	1	2	3	4	5	6	Всього реплік	Всього балів
Тип репліки	>	< >	< ^	..^	—>	<		
Dealer	1	2	3				6	23
Jack		3	1	1	1	1	6	19

Підрахунки виявили такі інтерактивні параметри:

- IR-профіль**₁=23, **IR-профіль**₂=19.
- IR-індекс**₁ = 3,83, **IR-індекс**₂ = 3,16.
- IR-різниця**=0,67 (рівень асиметричності та домінування в діалозі).
- Б-коефіцієнт**₁ = 50% (3 відповіді), **Б-коефіцієнт**₂ =0%.
- П-коефіцієнт**₁ = 50% (3 запитання), **П-коефіцієнт**₂ = 66,6% (4 запитання).
- Ф-коефіцієнт**₁ = 16,6% (1 репліка), **Ф-коефіцієнт**₂ =0%.
- В-коефіцієнт**₁ = 0%, **В-коефіцієнт**₂ =16,6% (1 репліка).
- Кількісне домінування:** 28 слів (**К**₁ – 46 слів > **К**₂ – 18 слів).
- Тематичне домінування:** 4 концепти (**К**₁ –10 концептів > **К**₂ –6 концептів).

Напівформальний усний діалог-суперечка відбувається між автодилером (Dealer) та власником авто (Jack), який намагається її продати. Тип ситуації спілкування – мовленнєвий, творчий, передбачає обмін думками стосовно ціни на машину. Суперечка є особистісно-орієнтованою, при цьому соціальна дистанція

між партнерами є середньою, хоча її учасники кооперують між собою для досягнення максимальної вигоди від придбання чи продажу авто (напр., КТ *допомоги та зав'язування розмови*: **Dealer**: *What kind of deal you looking to?*, КТ *запиту інформації*: **Jack**: *What's the Blue Book price?*, КТ *пропозиції*: **Dealer**: *How about we split the diff? Seven-fifty*), їх мовленнєва поведінка є конфліктною (напр., КТ *іронії*: **Dealer**: *This ain't exactly what you'd call mint*, **Jack**: *Is that your idea of arithmetic?*, КТ *незгоди*: **Jack**: *What?!*, **Dealer**: *Seven-fifty*, КТ *заперечення та самопрезентації*: **Dealer**: *I'm not a mathematician. I'm in business*).

У статусно немаркованій ситуації взаємодії у сфері обслуговування реалізуються інтерактивні владні відносини, які оформлюються ситуативними в першому випадку та позиційними ролями – у другому: “покупець (або пересічний громадянин)” – продавець (або дилер) з активацією рівних комунікативних ролей (“опонент-пропонент”). Діалог є асиметричним через більший контроль його перебігу автодилером, про що свідчать виведені ініціативно-респонсивні профілі: пор., IR-індекс₁=23, IR-індекс₂=19; отже, рівень його *інтерактивного* домінування є більшим: IR-різниця складає 0,67. Дилер видає більше інформації у своїх висловленнях, половина з його реплік є розгорнутими (Б-коефіцієнт₁=50% (3 розгорнуті відповіді), Б-коефіцієнт₂=0%). *Кількісне* домінування виявляється в перевазі використаних слів (46 та 18), а *тематичне* – у більшій кількості введених нових концептів (10 та 6). При цьому дилер як лідер свідомо ухиляється в одній репліці від відповіді на запитання Джека: Ф-коефіцієнт₁=16,6% (1 репліка) (**Dealer**: *That's not relevant*), Ф-коефіцієнт₂=0% (0 репліка). Сильна позиція Джека виявляється лише в більшій кількості його запитань: П-коефіцієнт₁=50% (3 запитання) та П-коефіцієнт₂=66,6% (4 запитання).

Хоча обидві сторони досягли глобальної мети, домінування дилера дало додаткові результати: він купив автомобіль за суму меншу, ніж розраховував її власник. Власник, якому терміново потрібні були гроші, не продукував значних зусиль для того, щоб підвищити ціну на неї, вживаючи непродуктивні, зокрема в офіційній сфері, КТ здивування та критики адресата, тому для нього інтеракція, яка фактично розгорталася не навколо авто, а навколо її ціни, була неуспішною.

2. У наступному фрагменті української суперечки представлено обопільний неуспішний KB:

[хронотон: кімната квартири, вечір; **ступінь знайомства:** щойно знайомі юнак та батько коханої дівчини; **тип дискурсу:** усний повсякденний; **регістр:** напівформальна взаємодія; **персональна дистанція;** **проксеміка:** партнери сидять у кріслах один напроти одного]:

Батько Іванни [підвищений тон голосу]: >...Нічого, Україна ще себе покаже! Бандити мають сидіти у тюрмах! І ви, молодь, ви будете свідчити на цьому суді! **[дивиться в очі Марку]** Правильно я кажу? **[киває головою:** шукає підтвердження думки].

Марк < ^ [морщить лоба, чеше за ухом: думає, дивиться в очі]: Ну, я с Вами не согласен. Все мы люди и кто – за президента, кто – против, я думаю, разница небольшая! **[міміка на підтвердження слів, крутить головою, дивиться в очі:** виражає незгоду].

Батько [сміх, поворот голови: незгода]: <^ Тхеее! То облиш! **[жестикуляція]** Їх зразу видно! Вони курячого яйця злякаються!

Марк: => Да нет! Я не про это! Просто нельзя всех равнять **[демонструє рукою одне мірило:** підтримка слів] под одну гребёнку! Понимаете?

Батько: < > Значить, вони мою доньку за ґрати саджають **[широко розкриває рота:** іронія, сарказм], а їм за це **[маше рукою зверху вниз:** категоричність] – персональну пенсію? Так?

Марк: <^ Да нет. Ну, вот послушайте **[підіймає руки збоку до голови, повертає вліво-вправо:** виражає незгоду з розумінням мовця]. Вот у всех же есть семья **[рухає долонею від себе:** розвиток думки].

Да? Вот, вы отец. Вам неудобно за Вашу дочку... Вот у меня тоже есть отец!... **[переривається]**

Батько: < > Ну, от гаразд! Хто твій батько?

Марк: <^ Ну, мой отец... **[губернатор].**

Батько: < **[міміка:** обурення] (“Помаранчево небо.” hochykinо.com)
(Таблиця 1.6).

Кількісні підрахунки сили вживаних комунікантами реплік

Кількість реплік	1	2	3	4	Всього реплік	Всього балів
Тип репліки	>	<^	<>	<		
Батько	1	1	2	1	5	19
Марк		3		1	4	13

З отриманих підрахунків з'ясовуємо такі інтерактивні параметри:

1. **IR-профіль**₁=19, **IR-профіль**₂=13.
2. **IR-індекс**₁ = 4,7, **IR-індекс**₂ = 3,25.
3. **IR-різниця**=1,55.
4. **Б-коефіцієнт**₁ = 75% (3 репліки), **Б-коефіцієнт**₂ =75% (3 репліки).
5. **П-коефіцієнт**₁ = 75% (3 запитання), **П-коефіцієнт**₂ = 25% (1 запитання).
6. **Ф-коефіцієнт**₁ = 25% (1 репліка), **Ф-коефіцієнт**₂ =0%.
7. **В-коефіцієнт**₁ = 0%, **В-коефіцієнт**₂ =25% (1 репліка).
8. **Кількісне домінування**: 7 слів (**К**₂ – 63 слова >**К**₁ – 56 слів).
9. **Тематичне домінування**: 1 концепт (**К**₁–15 концептів >**К**₂–14 концептів).

Проаналізована суперечка відбувається між щойно знайомими людьми – Марком та батьком його дівчини. Перехід з розмови в суперечку відбувся миттєво – під час першої репліки Марка. Тип ситуації діалогічної взаємодії є мовленнєвим, особистісно-орієнтованим, напівформальним, адже юнак не порушує персональної соціальної дистанції, звертається на “Ви”, у той час як батько порушує особисту дистанцію, звертаючись на “Ти”. Взаємодія, хоча й відбувається в конфліктному ключі, передбачає кооперацію, адже співрозмовники, за винятком одного випадку, не тільки повністю висловлюють свої думки та самі передають право висловитися іншому, але й уважно слухають та намагаються знайти порозуміння (**Батько**: *Правильно я кажу?* **Марк**: *Понимаєте?*). Конфліктність мовленнєвої поведінки розкривається, напр., у КТ незгоди: **Марк**: *Я не про это!*, КТ заперечення: **Марк**: *Да, нет!*, *Просто нельзя*

всех равняют под одну гребёнку!, КТ вираження сарказму: **Батько:** *Значить, вони мою доньку за грати саджають, а їм за це – персональну пенсію?*, КТ перебування: **Батько:** *Ну, от гаразд!*. Афектованість батька внаслідок того, що його позицію не поділяють, швидко зростає, про що свідчить інтенсивне зростання кількості невербальних знаків (активна жестикуляція, міміка, підвищення тону тощо) на відміну від його опонента.

У статусно немаркованій ситуації взаємодії реалізуються інтерактивні владні відносини, які виражаються, зокрема, через спроби комунікантів нав'язати власне бачення ситуації та оформлюються соціальними ролями “батько дівчини – хлопець дівчини” та комунікативними ролями: “опонент-пропонент”. Суперечка є асиметричною за всіма типами домінування. Рівень *інтерактивного* домінування є більшим у батька-лідера комунікації: IR-різниця=1,45 (пор., IR-індекс₁=4,7, IR-індекс₂=3,25). При цьому, хоча батько й домінує *тематично*, за параметром *кількісного домінування* переважає його опонент (на 7 слів більше), однак, в обох випадках перевага скоріше формальна – опоненти є рівними суперниками, які слідує загальній лінії суперечки. Про це свідчать рівні B-коефіцієнти – 75%, а також показники Ф- та В-коефіцієнтів: Ф-коефіцієнт₁=25% (1 репліка), Ф-коефіцієнт₂=0% та В-коефіцієнт₁=0%, В-коефіцієнт₂=25% (1 репліка). За кількістю запитань у суперечці переважає батько: П-коефіцієнт₁=75% (3 запитання), П-коефіцієнт₂=25% (1 запитання). Обидва мовці не досягли цілей, адже не змогли повністю розкрити своїх позицій: хлопець не дуже чітко виражав думки, батько був налаштований лише на визнання своєї правоти.

Загалом аналіз етнічних суперечок виявив спільну рису того, що в обох випадках рівень інтеракційного домінування між мовцями підвищується порівняно з розмовою та бесідою, коливаючись у діапазоні – IR-різниця=0,2-1,5 (англ. 0,2-1,2, укр. 0,2-1,5), що свідчить, що один з учасників прототипово більше домінує під час суперечки. Встановлені в суперечці високі *B-коефіцієнти* говорять про розгорнуті відповіді комунікантів (діапазон англ. *B-коефіцієнтів* – 0%-60%, діапазон укр. *B-коефіцієнтів* – 0%-75%), високі *П-коефіцієнти* свідчать

про велику питому вагу запитань (діапазон англ. *П-коефіцієнтів* – 0%-66,6%; діапазон укр. *П-коефіцієнт* – 25%-100%).

У свою чергу, діапазон англ. *Ф-коефіцієнтів* суперечки – 16,6%-100%, *В-коефіцієнтів* – 16,6%-100%, діапазон укр. *Ф-коефіцієнтів* – 0%-100%, *В-коефіцієнтів* – 16,6%-100%. *Ф-коефіцієнти* суперечки є вище порівняно з розмовою та бесідою: комуніканти частіше реагують не на центральну тему репліки, а обирають для цього її периферію, роблять внески щодо зміни теми в інтеракції, що призводить до локальної незв'язаності діалогу. *В-коефіцієнти* діапазону розгортаються з показників 16,6% до 100% в обох етнічних діалогах, що говорить про підвищений рівень фрагментарності та незв'язаності мовлення.

Відмінними ознаками є менша емоційність британської суперечки порівняно з українською, як і у випадках розмови та бесіди, а також кількісне варіювання вжитих одиниць.

3.4 Діалог-сварка: зіставний аспект

Сварка є однією з найбільш гострих форм конфліктної людської взаємодії [104, с. 107]. За К.Ф. Сєдовим, це – “складний, багатоактний, комплексний мовленнєвий жанр, який відображає комунікативну ситуацію соціально-психологічної конфліктної взаємодії індивідів” [462, с. 188]. Негативна оцінна категоризація сварки фіксується ЛО *quarrel – an angry argument or disagreement* [858] та *сварка – гостра суперечка, що супроводиться взаємними докорами, образами* [487], що зумовлено загальною акціонально-посесивною фреймовою структурою концептів *QUARREL* та *СВАРКА*: [СТІЛЬКИ ТАКИЙ1 (*angry* / *збуджений/незадоволений*) ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/експірієнцер [ставиться ТАК2: оцінка (*негативно/зневажливо*)] діє ТАК1: спосіб (*вербально*) [за допомогою [ЩОСЬ1: інструмент / контейнер (*форма*) [має СТІЛЬКИ ТАКИЙ2 (*інший*) ЩОСЬ: вміст (*ідея*)]]] вказує на СТІЛЬКИ: ТАКИЙ1: (*angry* / *збуджений/незадоволений*) на ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/експірієнцер має

ЩОСЬ2: власність (*недолік*) [з результатом [ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/експірієнцер *відчуває* **ЩОСЬ3:** емоція (*гіркота, біль*)]] ((з метою) ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/експірієнцер *є/стає/оцінюється* як **ТАКИЙ3** (*найкращий*))] (див. Додаток Б, Рис. Б-11 та Б-12).

В обох лінгвокультурах сварка уявляється як *суперечка* – архісеми ‘*argument*’ та ‘*суперечка*’ (хоча в англійській дефініції функціонує й інша архісема ‘*disagreement*’, яка відбиває відмінну концептуалізацію такої взаємодії через слот **ТАКИЙ2** пропозиції [*має* **СТІЛЬКИ** **ЩОСЬ:** зміст (*ідея*) є **ТАКИЙ2:** (*diverging / opposite*))] – що характеризується дещо схожими семами інтенсивності та негативної емоційної оцінки ‘*angry*’ (*feeling or showing strong annoyance, displeasure, or hostility* [858]) та ‘*гостра*’, представленими у таких пропозиціях зазначених концептів: [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/пацієнс/ експірієнцер/власник є **ТАКИЙ1:** (*angry*)] та [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/пацієнс/експірієнцер/власник є **ТАКИЙ1:** (*збуджений/незадоволений*)].

Спільною є й наявність слоту **СТІЛЬКИ**, який фіксує кількість учасників суперечки. В українській свідомості актуальним є факт негативного ставлення до співрозмовника: у складі значення української ЛО додатково існують відмінні диференційні семи оцінного забарвлення ‘*докір*’ та ‘*образа*’, що зафіксовано слотом **ТАК2:** оцінка (*негативно/зневажливо*) та пропозиціями [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/експірієнцер/власник [*має* **ЩОСЬ:** зміст (*думка*)] *вказує на* [ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/експірієнцер/власник *має*] **ЩОСЬ2:** власність (*недолік*) з результатом [ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/експірієнцер *відчуває* **ЩОСЬ3:** емоція (*гіркота, біль*)]]].

Відмінність розкривається й у представленні сварки як “змагання” у значенні української ЛО, що представляється на концептуальному рівні так: [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/експірієнцер *діє на* ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/ експірієнцер з метою *є/стає/оцінюється* як **ТАКИЙ3** (*найкращий*)].

Внаслідок статусно-рольових обмежень на комунікацію найбільш сприятливими умовами для виникнення сварки є усний неофіційний дискурс як відображення неузгодженої дискурсивної поведінки партнерів [273, с. 180]. У

поданій нижче ілюстрації дівчина обурюється через спотворення цінностей та своєю конфліктною комунікативною поведінкою виступає проти цього: англ. **Malfoy**: *I can keep the hippogriffs head! I'll donate it to the Gryffindor's room! This is going to be rich. Oh!* [активна міміка, підвищення тону голосу: насміхання] **Hermione** [підвищений тон голосу: вираження обурення]: *You! You foul, loathsome, evil, little cockroach!* (“Harry Potter and the Prisoner of Azkaban.” *kickass.so*). Типовим мотивом сварки є спосіб вирішення особою внутрішнього конфлікту або прагнення викрити деяку несправедливість в соціальному просторі навколо неї. Так, у поданому нижче прикладі конфлікт розгортається внаслідок того, що злодії при владі, яких собі абстрактно уявляє мовець, втілюються в особу губернатора – батька хлопця, з чим останній не може погодитися: [проксеміка: близьке розташування; кричать] укр. **Марк**: *Я надеюсь, Вы не моего отца имеете в виду?* **Батько Іванни**: *Да, я всіх їх имею ввиду!* **Марк**: *Вы не знаете моего отца и Вы не вправе делать про него такие заключения! Вот если б мой отец не помог бы, Иванна до сих пор была бы в КПЗ!* **Батько**: *А, ну звичайно поміг! Тому що спочатку посадив, а тоді поміг!* [повертається до доньки; підвищений тон: обурення] *Ти, до речі, знаєш, хто його батько?* **Іванна**: *Батько, я знаю, але Марк не такий.* **Марк** [підвищений тон, активна міміка: вираження іронії]: *Спасибо за гостеприимство! Жалко, вот чаю не удалось отведывать!* **Батько**: *Выбори покажут – кто есть кто!* (“Помаранчево небо.” *hochukino.com*).

У сучасній англійській мові *quarrel* є синонімічною домінантою ряду таких ЛО: *dissension, row, discord, disturbance, brawl, tumult, misunderstanding, controversy, feud, struggle, tiff, vendetta, affray*, та ін., у сучасній українській мові *сварка* очолює ряд з таких ЛО, як *гризня, гризотня, звада, заїдня, колотнеча, ворожнеча, свара, незгоди, змажка, чвари, скандал, галабурда* та ін. [487; 690; 858; 881].

Очевидним є те, що в основі МЖ сварки лежить концепт АГРЕСІЯ [273, с. 181; 567, с. 206]: “гіпотетична модель “ідеальної” сварки орієнтована на дисенсус, чому відповідає дискурс мовленнєвої агресії, спрямований на емоційну

сферу людської психіки” [531, с. 15]. Стратегічним співвідношенням дискурсу агресії є “спричинення – неприйняття”, реалізація якого супроводжується відмовою від принципу співробітництва і нейтралізацією статусно-рольових відмінностей [там само]. Отже, *сварка – психологічно дискомфортна взаємодія, яка виникає в результаті неузгодженої агресивної дискурсивної поведінки мовців, які сперечаються щодо предмета незгоди, з нівелюванням іншої позиції та завданням шкоди соціальному обличчю адресата* [66].

Вербалізація сварки передбачає використання конфронтативної стратегії та актуалізацію низки КТ, серед яких, напр., КТ *зневаги, обурення, загрози, констатації некомпетентності, неввічливого переривання контакту, кепкування та колючості, докору, звинувачення, прокляття, мовчання, демонстрації образи* тощо, які виступають *конфліктогеном*, тобто подразником, який провокує створення конфліктної мовленнєвої ситуації [273, с. 181; 295, с. 15]. Для реалізації тактичних цілей залучаються емотивно-марковані мовні засоби [531, с. 15], зокрема інвективи. Інвективна функція мовлення – *завдання образи партнеру по комунікації* [567, с. 207] – реалізується за посередництва лайливих слів скатологічного, коїтального характеру, навішування ярликів, використання зоонімів та іронічних номінацій (прихована, непрямая інвектива інтелектуального характеру) тощо [33, с. 124; 567, с. 214-215]: англ. **Lionell**: *Why did you come to me?...* **Albert**: *Don't attempt to instruct me on my duties! ... Jumped-up jackeroo from the outback! You are nobody!* (“The King’s Speech.” *kickass.so*) та укр. **Олександр**: *Ми можемо все врятувати. Нас врятувати!* **Ольга**: *Паскудо, ти вбив безневинного!* (“Поводир.” *YouTube*). Чим вище міра інтенсивності та експліцитності емоцій, тим яскравіше конотація грубості, пов’язана з порушенням етичного табу, тим сильніше агресивний заряд інвективи [295, с. 15].

Схеми мовленнєвої зневаги позначаються терміном “інвективні сценарії”. Такі сценарії визначаються мовленнєвою поведінкою *інвектора* (кривдника) та *інвектума* (скривдженого, ображеного); типові поведінкові реакції останнього призводять до контр-інвективи [273, с. 181]: англ. **Dil**: *Fuck off back to Essex!* **Dave**: *Fucking mad!* (“The Crying Game.” *kickass.so*) та укр. **Жінка**: *Досить, хлопчик*

маленький! Тьотя його образила! Славко: Курва! Жінка: Закрий свого рота! Ти вже мені набрид! (“Тупик.” *YouTube*). Комунікативною метою образи було навмисне створення інвектором негативного морального іміджу інвектума та завдання йому морально-психологічної травми.

Якщо з позиції інвектора тип конфліктної ситуації визначається *інтенцією* – усвідомлено спровокована та навмисна, то з позицій інвектума такі ситуації типологізуються за *результативністю* – наявність або відсутність реакції інвектума на конфліктогенні елементи, ступінь та зміст реакції [195, с. 20]. Так, якщо у вищенаведених прикладах наявною є інвективна реакція на образливі репліки, то наступні приклади демонструють її відсутність як відображення небажання продовжувати сварку: **Marion:** *This fucking job’s getting to you! You haven’t written a fucking word since you started!* **Jack:** *Do you have to swear all the time?* (“Croupier.” *kickass.so*) та укр. **Сафо:** *І ніколи не повертайся, шльондра ! Ти спокусила жінку, щоб вкрати у неї чоловіка! Я гадала ти – моя подруга!* **Хелена:** *Прощавай, Сафо!* (“Сафо.” *gidonlinekino.com*).

При цьому слова можуть супроводжуватися значущим мовчанням незгоди або розірванням дистанції контакту як способами ігнорування партнера: **Lizzie** [мовчить: зокрема *негодує*; **розриває контакт, бежить**] **Mother:** *Ungrateful child! I shall never speak to you again!...* (“Pride and Prejudice.” *YouTube*) та укр. **Мар’яна:** *Ні, принципи важливіші за гроші!* **Хімік (начальник):** *Знаєш, що?... Іди до дому! Відпочинь! Поки я не підзвоню!* [навмисно **штовхає у плече: роздратована демонстрація статусної влади**] *Давай!* [садиться у машину] (“Мар’яна.” *YouTube*).

Отже, МЖ сварка в обох культурах є типовою формою конфліктної взаємодії з чітким негативним емоційно-оцінним акцентом та, зазвичай, сильним афектованим станом мовців. Загальний фрейм МЖ *сварка* з етнічними інформаційними варіаціями виглядає так:

[СТІЛЬКИ ТАКИЙ1 (*angry / збуджений/незадоволений*) ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агентс/експірієнцер *ставиться* ТАК1: оцінка (*негативно/зневажливо*) до ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/ експірієнцер *діє* ТАК2 (*вербально*) [за допомогою

ЩОСЬ1: інструмент / контейнер (форма) [має СТИЛЬКИ ТАКИЙ2 (інший) ЩОСЬ: вміст (ідея)] на СТИЛЬКИ ТАКИЙ1 (angry / збуджений/незадоволений) ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/експірієнцер [має **ЩОСЬ2: власність (недолік)** [з результатом ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/експірієнцер має/відчуває/робить **ЩОСЬ3: результат (знання, гіркота, (фізичний) біль, дія)]** / діє ТАК3: спосіб (невербально/агресивно) [за допомогою ЩОСЬ2: інструмент (предмет)] на ЩОСЬ1: об'єкт (предмет) [з результатом ЩОСЬ1 стає ТАКИЙ [з метою ХТОСЬ1/ХТОСЬ2 *є/стає/оцінюється як ТАКИЙ3 (найкращий)]*]].

3.4.1 Морфологічна параметризація. Під час сварки мовлення британських та українських комунікантів відрізняється вживанням таких стилістичних морфологічних одиниць (див. Додаток Г, Таблиця Г-1):

1) **іменники, прикметники з суфіксами суб'єктивної оцінки** (за ступенем активності вживання домінує УД сварки (пор. 0% та 66,7%), а саме – *зменшеності (пестливості – -очк, -ик тощо)* у випадку 1) вираження сарказму: **Кайдашиха**: *О, то ти, серденько... не спекти, не зварити, ні прости, ні шити!* (“Кайдашева сім'я.” *YouTube*), 2) здатності чинити опір: **Карпо**: *Не втрете! Я вже не маленький!* (“Кайдашева сім'я.” *YouTube*), 3) намагання припинити конфлікт або досягти власної мети: **Микола**: *Будь-ласка, будь-ласочка, візьміть!* (“Доторкнись і побач.” *YouTube*) та *зневажливості (-уш, -юг, -иськ, -юк тощо)*, як введення інвективи для демонстрації зверхнього статусу, образи або ставлення: **Біта**: *... Да, хто тебе тримає, мажорчик!?* (“Штольня.” *YouTube*);

2) **іменники у формі множини** для вираження суб'єктивного ставлення до предмета сварки (перевага в УД, пор. 0% та 13,3%): **Надя**: *Та вона таке перетерпіла, що тобі, молокосос, на три життя вистачить!* (“Дрібний дощ.” *YouTube*); **Олексій [сарказм]**: *О, родичі [про Михайла] прийшли, наливай!* (“Украдене щастя.” (с). *YouTube*);

3) **прикметники характеристики одного іменника** (підсилення інвективного сигналу повідомлення, перевага БД на 80%, пор., 100% та 20%): англ. **Man**: *You don't recognise me? You had me barred. You fucking little worm*

(“Croupier.” *kickass.so*) та укр. **Михайло**: *Тупі, безмозкі діти чи що?* (“Украдене щастя.” (с). *YouTube*).

Для сварки характерне вживання в одній синтагмі іменника з прикметником, який максимально передає афектований стан та виражає образливе, зневажливе ставлення до об’єкту чи партнера: англ. **Marion**: *This fucking job’s getting to you* (“Croupier.” *kickass.so*) та укр. **Біта**: *Слухай, ти гормон очкастий, ще одне слово...* (“Штольня.” *YouTube*).

Інші одиниці стилістичної морфології відсутні в БД та УД сварки. Остання демонструє більшу кількість вживання стилістично маркованих морфологічних засобів в УД (на 13,4%).

3.4.2 Лексична параметризація. Дослідження лексичної складової етнічного МЖ сварки свідчить про різний відсоток уживання стилістично забарвлених ЛО (див. Додаток Г, Таблиця Г-2). Так, **літературно-книжний** реєстр лексики підвищеного реєстру є значно обмеженим у використанні, що виявляється лише у використанні **термінів** (3,3% та 0,8%): англ. *store detective, to give evidence in court* та укр. *вартість, першість*, власне **книжної** лексики (0% та 1,7%): укр. *фея, Перун, персона*. Значна перевага спостерігається у функціонуванні одиниць **зниженого** тону, зокрема серед **розмовно-просторічних** одиниць виділяємо **розмовну** лексику (перевага БД на 24,6%: 82,4% та 57,8%): англ. *grand (groshi), for God’s sake, to make one sick, cop, to be in heaven* та укр. *зараза, молокосос, пацан, чортова дівка*; **сленгізми** (2,2% та 7,8%): англ. *jackaroo, bastard, jumped up* та укр. *завалити, розтерти, наскочити*; **вульгаризми** (перевага УД на 19,8%: 12,1% та 31,9%): англ. *bitch, bullshit, to fuck off, fucking, shit* та укр. *бидло, виблюдок, падлюка / падло, наскудство, сволота, сраний, мудак* [176; 487; 488; 497; 515; 516; 643; 675; 690; 800; 858].

За активністю використання у сварці стилістично забарвлених ЛО встановлена перевага УД (на 1,1%). Встановлено відмінність в активності вживання в етнічній сварці лексики підвищеного (англ. 1,3% та укр. 2,5%) та зниженого (англ. 98,7% та укр. 97,5%) стилістичного реєстрів.

3.4.3 Синтаксична параметризація. Щодо особливостей *синтаксису*, то у сварці домінують *прості* речення у БД (перевага на 6,3%, пор., 90,4% та 84,1%) над *складними*, що є активнішими в УД (перевага на 6,3%, пор., 9,6% та 15,9%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-3). Щодо різновидів складних структур, то в обох етнічних випадках сварка більш насичена СПР (перевага БД на 2%, пор., 71,9% та 69,9%), ніж ССР. На відміну від суперечки, де інтенція мовців розкривається в тому, щоб якомога точніше розкрити проблему, спостерігаємо зменшення частки складних речень.

Активність вживання *емоційно забарвлених* висловлень демонструє перевагу УД (на 8,6%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-4).

Аналіз реплік *за метою висловлення* виявив різний рівень їх активності у сварці (див. Додаток Г, Таблиця Г-5): англ. розповідні (50,9%), питальні (26,3%), спонукальні (23%) та укр. розповідні (46,7%), спонукальні (26,9%), питальні (26,4%). Перевага у вживанні розповідних конструкцій належить британській сварці (на 4%), спонукальних (на 3,9%) та питальних (на 0,1%) – українській.

З позицій *стилістичного синтаксису* більш вагомим для британського мовлення сварки є вживання таких прийомів та засобів (див. Додаток Г, Таблиця Г-6), як:

– *еліпсис* (на 11,4%, пор., 36,3% та 25,2%): англ. **Lionell**: *What are you afraid of?* **Albert**: *Your poisonous words!* (“The King’s Speech.” *kickass.so*) та укр. **Михайло**: *А!?* *Не люблю, коли з мене дурня роблять!* (“Украдене щастя.” (а). *YouTube*);

– *риторичні запитання* (на 3,7%, пор., 10,4% та 6,7%): англ. **Jane**: *You’re killing me now.* **St John**: *I’d kill you? I am killing you?* (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та укр. **Водій [кричить]**: *Тобі що – жити надоїло? Чи що?* (“Доторкнись і побач.” *YouTube*);

– *апозионезис* (на 1,4%, пор., 4,4% та 3%): англ. **Jane**: *You’d experience no pain... but I tell you it would kill me!* (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та укр. **Дружина Анатолія**: *Не, ну це взагалі... Я тебе там чекаю, місця себе не нахожжу, а ти тут з якоюсь...!* (“Доторкнись і побач.” *YouTube*);

– **парцеляція** (на 0,5%, пор., 1,2% та 0,7%): англ. **Marion**: *I want to live with a writer. Not a fucking croupier* (“Croupier.” *kickass.so*) та укр. **Михайло**: *Як хочете, так і віддавайте. Або півхати. Або грошами.* (“Украдене щастя.” (с). *YouTube*).

В українському мовленні сварки було встановлено перевагу функціонування таких стилістичних елементів:

– **повтор** (на 1,3%, пор., 12% та 13,3%): англ. **Boromir**: *You fool! It is not yours save by unhappy chance... it might have been mine. It should be mine. Give it to me! Give me the ring!* (“The Lord of Rings.” *kickass.so*) та укр. **Кайдашиха**: *Я їй – слово, вона мені – десять! Я їй – слово, вона мені – десять!* (“Кайдашева сім’я.” *YouTube*);

– **відокремлені конструкції** (на 1,1%, пор., 0,8% та 1,9%): англ. **Jane**: *Wicked and cruel... you are a slaver!* (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та укр. **Паша**: *Їй що не скажи, вона одразу ж в плач, она ж тонка натура, а нам – пахать!* (“Украдене щастя.” (а). *YouTube*);

– **однорідні члени речення** (на 1,8%, пор., 6% та 7,8%): англ. **St John**: *Your words are violent, unfeminine and untrue* (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та укр. **Паша**: *Батя кормив цю породу, її, маманю її, і нам до старості буде треба?! (“Украдене щастя.” (а). *YouTube*);*

– **емфатичні речення** (на 11,9%, пор., 19,6% та 31,5%), в яких наявний:

1) **лексичний повтор** (на 1,7%, пор., 7,2% та 8,9%): англ. **John** (образливо): *Mamma! Mamma! There’s a rat! Rat!* (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та укр. **Біта**: *Я можу зараз висадити твій мозок на стіну! Ти хочеш цього, хочеш?! Мальок: Давай, давай, стріляй!* (“Штольня.” *YouTube*);

2) **інверсія** (на 6,5%, пор., 7,2% та 13,7%): англ. **Saruman**: *Against the power of Mordor, there can be no victory* (“The Lord of Rings.” *kickass.so*) та укр. **Надя**: *Лиха ти не нюхав..!* (“Дрібний дощ.” *YouTube*);

3) власне **емфатичні конструкції** (на 4,2%, пор., 14,7% та 18,9%): англ. **Dave**: *Didn’t you? Well, come on!* (“The Crying Game.” *kickass.so*) та укр. **Надя**: *Ну, ти! Ти чим її докоряєш, а? ... Ах ти ж, вояка-забіяка! А ну, йди звідси!* (“Дрібний дощ.” *YouTube*).

Виявлено незначну різницю на користь БД в активності вказаних стилістичних одиниць (на 1,3%): сварка розкривається приблизно в однаковому синтактико-стилістичному потенціалі своєї реалізації, який має етнічні варіації. У сварці порівняно з суперечкою спостерігається зростання відсотку стилістичних засобів та прийомів синтаксису, зокрема інверсії та риторичних запитань.

3.4.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки. Афектованість комунікантів, які намагаються довести власну позицію, завдаючи максимальної шкоди соціальному “обличчю” один одного, реалізується у зміні *фонетичного* контуру їхніх висловлень, що виявляється в мовленні обох лінгвоспільнот у вигляді значного підвищення тону спілкування із залученням *логічного* та *емфатичного* наголосу: англ. **Jack**: *Don't play the cop with me, Marion!* **Marion** [висота голосу поступово підвищується]: *Take that back! Fucking take that back!* (“Croupier.” *kickass.so*) та укр. **Міша**: *Такий народився!* **Паша**: *У тебе що – з черепком не порядок? А?* (“Украдене щастя.” (а). *YouTube*). Темп мовлення значно прискорений, ніж під час іншого конфліктного типу діалогу – суперечки, відбувається швидкій обмін репліками, які коротші за репліки суперечки та є більш емоційно маркованими: англ. **Mr Nick**: ... *maybe a little bet?* **Doctor Parnassus**: *On Valentina?* **Mr Nick**: *No?!* **Doctor Parnassus**: *You bastard!* **Mr Nick**: *First to five?... You might win...* (“The Imaginarium.” *kickass.so*) та укр. **Кайдашиха**: ... *То як же я можу ходити між людьми у поганих сорочках?!* **Мотря** [висота голосу підвищується: іронія]: *Хоч мені пани і не кладуть під боки подушок, але ж я теж пряла на тонке полотно!* **Кайдашиха** [кричить: презирство та сарказм]: *Ой, ой! Люди добрі! І навіщо хто це нам оцю багачку брати?!* *Та краще я б циганку яку взяла!* (“Кайдашева сім'я.” *YouTube*). Паузи між сусідніми конструкціями робляться комунікантами, на відміну від суперечки, лише в місцях розгубленості від агресивної словесної атаки та обурення, що може сприйматися опонентом як тимчасове отримання переваги та правильне спрямування своїх тактичних зусиль в діалозі протистояння: англ. **Tony**: *Get off me! What are you doing? You've betrayed me! Haven't you? You let him in... into my*

world, you bitch!?!.. After all I've lavished on you! (“The Imaginarium.” *kickass.so*) та укр. (початок сварки) **Біта**: *Просто ситуація така! Все буде добре!* **Ден**: *Добре!?!.. А чого тоді на тобі лиця нет?* (“Штольня.” *YouTube*).

Високий темп мовлення у сварці підтримується тим, що партнери постійно намагаються перервати один одного, що робить репліки не тільки короткими, але й незакінченими, скорочуючи їх лінійні розміри: **Jane**: *Wicked and cruel ... you are a slaver!... a murderer!* **John**: *I shall tell mother!* (“Jane Eyre.” *kickass.so*) та укр. **Олексій**: *Їй що не скажи, вона одразу ж в плач, тонка натура, а нам – пахать!* **Паша**: *Заткнись!* **Олексій**: *А що заткнись? Батя кормив цю породу... [перебивається]* **Паша**: *Рота закрой!* (“Украдене щастя.” (а). *YouTube*).

Дослідження речень за параметром *емоційності* виявив, що українська сварка є більш емоційною за сварку британців (див. Додаток Г, Таблиця Г-4): ступінь активності вживання емоційно забарвлених речень в українському конфліктному дискурсі більша на 8,6% (пор., 27,4% та 36%), що підтверджує факт більш емоційної поведінки українців.

На відміну від суперечки відсоток таких речень загалом значно зростає: на 11,6% у британському мовленні та 9,3% – в українському, що свідчить про гостріший конфронтативний характер сварки порівняно з суперечкою.

Афективність сварки є настільки гострою, що репліки-стимули та реакції іноді переростають у фізичну взаємодію (аналіз матеріалу дозволяє говорити про такі дії, як удари руками, ногами, предметами, укуси, боротьбу). Відмічаємо випадки *прямої* та *непрямої* агресії. *Пряма агресія* реалізується тоді, коли активність інвектора (поряд з інвективами) спрямована на завдання різної міри фізичної шкоди інвектуму: англ. **Jack**: *Wait a minute. You got yourself barred!* **Man**: *It was you, you shit!* [хапає Джека за краватку та обидва, у боротьбі, падають на асфальт] (“Croupier.” *kickass.so*) та укр. **Офіцер** [підвищена висота голосу]: *Куди? Куди? Ти з ними не їдиш! Ну, чого дивишся! Свободен!* [витягує вперед руку: підкреслює останнє слово]. **Хлопець** [дивиться в очі, емпатичний наголос; хапає за бари]: *Я Вас...ненавиджу! Ненавиджу!* **Офіцер** [хапає руки,

відводить від себе]: *Ooo! Ну-ну-ну-ну! Домой иди!* [відштовхує хлопця від себе] (“Владика Андрій.” *YouTube*).

Окрім цього, адресантами погрози можуть використовуватися різні інструменти як артефакти соціальної влади: англ. **John**: *Here you are!* [наводить шаблю на дівчину: *погроза*; тихий голос: *погроза*] *That book belongs to me, rat!* **Jane**: *It belongs to my uncle Reed!* **John** [забирає книгу, б’є по обличчю Jane] **Jane** [кричить] (“Jane Eyre.” *kickass.so*); **Malfoy**: *Oh! Come to see the show!* **Hermione**: *You! You foul, loathsome, evil little cockroach!* [підвищений голос, витягує руку з магічним інструментом, підносить його до обличчя хлопця: *вираження погрози*]. **Malfoy** [зупиняється] (“Harry Potter and the Prisoner of Azkaban.” *kickass.so*) та укр. **Гнат**: *Ідіть звідси!* [виштовхує за двері адресатів автоматом]. *Ідіть геть! Геть! Геть!* (“Один в полі воїн.” (2). *YouTube*), **Помічник** [підвищена висота голосу: *незгода*]: *Це – наклеп, наклеп, наклеп!* **Гетьман** [замахнувшись шаблею, б’є по столу поряд з пальцями чоловіка; підвищена висота голосу: *погроза*]: *Вдруге – не промахнуся!* (“Богдан-Зиновій Хмельницький”).

Непряма агресія реалізується у формі спрямування дій інвектора на певні об’єкти, які знаходяться у ціннісному полі інвектума та вплив на які розцінюються обома як удар по соціальному статусу та психологічному стану: англ. **Dave**: *Don’t chuck my clothes out!* **Dil**: *Take your fucking goldfish, too!* [хапає банку з рибкою та викидає її з вікна] (“The Crying Game.” *kickass.so*) та укр. **Кайдашиха**: *А ти що їх позначала?* **Мотря** [тримає площку з курячими яйцями]: *Так, Ваші яйця білі, а мої жовті!* **Кайдашиха**: *Ах, ти!* [руками давить яйця] (“Кайдашева сім’я.” *YouTube*).

3.4.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. Вивчення комунікативно-прагматичної складової сварки виявило те, що показники кооперативності знижуються порівняно з дискурсом суперечки (див. Додаток Г, Таблиця Г-8). Так, у нижче поданому прикладі діалог відбувається на підвищених тонах, поступово переходячи з лайки до повноцінної

сварки з використанням усіх притаманних їй конфронтативних КТ за повної відсутності кооперативних дій: англ. **Dil:** *Take your clothes!* (КТ роздратованого спонукання до дії) **Dave:** *Don't throw my clothes out the window!* (КТ розлюченого протесту) **Dil:** *Fuck off back to Essex!* (КТ зрубощів) **Dave:** *Fucking mad!* (КТ гіперболізованої негативної оцінки) **Dave:** *Don't chuck my clothes out!* (КТ протесту) **Dil:** *Take your fucking goldfish, too!* (КТ спонукання та негативного оцінювання) (“The Crying Game.” *kickass.so*). В іншому прикладі кооперація між комунікантами встановлюється, але як платформа для продукування адресантом деструктивних дій: **John:** *Who gave you permission to read my book?* (КТ запиту інформації) **Jane:** *I wasn't aware it was yours* (КТ самозахисту, виправдовування та вибачення) **John:** *Everything in this house is mine* (КТ самопрезентації). *You're lucky to live here with gentleman's children like us* (КТ зверхності, дистанціювання та приниження адресата). *Your father had nothing!* (КТ приниження адресата) *You should go and beg!* (КТ настанови) [шпурляє книгою] *That's for the look you had on your face!* (КТ напад) *You bad animal!* (КТ образи) **Jane** [накидається на кривдника та хапає його] (“Jane Eyre.” *kickass.so*). Тож бачимо високу концентрацію конфліктних КТ на невеликому відрізку взаємодії.

Встановлено, що в своєму мовленні британський адресант використовує на 43% більше КТ конфронтації, ніж кооперації (пор., 28,5% та 71,5%), так само як і адресат – на 44% (пор., 28% та 72%) – показники, які засвідчують більшу конфліктність сварки, ніж суперечки. В УД спостерігаємо подібну картину: адресант вживає на 18,6% більше кооперативних КТ, ніж адресат (пор., 59,3% та 40,7%), і він же використовує на 25,8% більше конфронтативних КТ порівняно з адресатом (пор., 62,9% та 37,1%). Проілюструємо їх вживання у сварці на прикладах.

У поданому нижче фрагменті наявний високий рівень активності вживання адресантом конфронтативних КТ різного ступеня інтенсивності, в той час як адресат виявляє кооперативні дії: **Біта** [навів автомат на Малька]: *Ну, що мудақ? Добігався?* (КТ образи та обвинувачення). **Мальок:** *Біт, ти про що?* **Біта:** *Не грай*

ідіота, Мальок! Я тебе давно розкусив! Це ти малював знаки кров'ю на стінах. Це ти убив Віку і Дена! Я знаю! (КТ сарказма, обвинувачення, констатації факта) **Мальок:** *Біт, як тобі язик повернувся таке сказати? Я нічого не робив. А ці знаки я змалював зі стін* (КТ самозахисту, обурення та виправдовування) **Біт:** *Закрий рот, ублюдок! Я ніколи тобі не вірив! Я був проти того, щоб ти з нами пішов! А тепер, говори, якого хрена ти нас сюди завів!* [кричить: погроза] *Я можу зараз висадити твій мозок на стіну! Ти хочеш цього, хочеш?!* (КТ образи, наказу, сарказму, приниження адресату, грубого запиту інформації та погрози) **Мальок** [кричить: відчай]: *Давай, давай, стріляй!* (КТ згоди, відчаю та вираження індиферентності) (“Штольня.” *YouTube*). У наступному прикладі сварки комунікантами активно демонструються КТ деструктивного характеру: **Мар'яна:** *Доброго дня, панове! Мені здається, ми знайомі!* (КТ іронії) **Іван:** *Чувак, ти щось поплутав! Ми – нормальної орієнтації!* (КТ насміхання та образи) **Мар'яна:** *Дозвольте представитись! Мені звуть Мар'яна!* (КТ ігнорування, самопрезентації та провокування) [розпочинається бійка] (“Мар'яна.” *YouTube*).

Порівняння свідчить, що британці є більш агресивно налаштованими у сварці, ніж українці: характер розподілу кооперативних КТ сварки у форматі демонструє більший показник у БД на 8,8%.

Розподіл за активністю вживання всіх МА є однаковим в обох етнічних типах сварки (див. Додаток Г, Таблиця Г-7): англ. констативи (51,5%), директиви (22,6%), квеситиви (21,8%), менасиви (2,6%), перформативи (1,1%), промісиви (0,4%) та укр. констативи (47,5%), директиви (26,6%), квеситиви (21,2%), менасиви (3,5%), перформативи (1%), промісиви (0,3%). Конфлікт у сварці описується посиленням активності вживання 1) директивів (перевага УД на 4%) та 2) менасивів (перевага УД на 1,1%). В обох випадках параметри є вищими за показники суперечки, для якої характерним є більш питальний характер комунікації, особливо британської.

3.4.6 Застосування типологічної схеми для аналізу етнічної сварки. Особливості сварки в інтерактивному аспекті її перебігу

проаналізуємо за допомогою типологічної схеми аналізу. 1. У наведеному прикладі британської сварки спостерігається односпрямований успішний КВ: [хромотоп: будинок, сходи, день; ступінь знайомства: добре знайомі племінник та його дядько; тип дискурсу: усний повсякденний; реєстр: неформальна взаємодія; персональна дистанція; невербальні дії, проксеміка: стоять один напроти одного, дядько блокує прохід хлопцю]:

Uncle Vernon [активна міміка, жестикуляція, крик: обурення та розлючення]: > *You bring her back! You bring her back now! You put her right!*

Harry [активна міміка, підвищена висота голосу: протест та незгода]: <^ *No! She deserved what she got!*

Uncle Vernon: <^ [витягнувши руки вперед, бросається на хлопця: афективно неконтрольована фізична агресія].

Harry [витягує руку з магичним знаряддям, спокійний тон: погроза]: <^ *Keep away from me!*

Uncle Vernon [задкує]: <^ *You can't do magic outside school!*

Harry [підвищена висота голосу: виклик]: :^ *Yeah? Try me.*

Uncle Vernon [активна міміка, рухи головою, жестикуляція: погроза-попередження]: <^ *They won't let you back now. You've nowhere to* [протяжна вимова звуку] *gooooo!*

Harry [активна міміка, підвищена висота голосу: обурення]: <) *I don't care! Anywhere is better than here!* [покидає будинок] (“Harry Potter and the Chamber of Secrets.” *kickass.so*) (Таблиця 1.7).

Таблиця 1.7

Кількісні підрахунки сили вживаних реплік

Кількість реплік	1	2	3	4	Всього реплік	Всього балів
Тип репліки	>	<^	:^	<)		
Uncle Vernon	1	3			4	14
Harry		2	1	1	4	13

З отриманих підрахунків стає можливим з'ясувати такі параметри:

1. **IR-профіль**₁=14, **IR- профіль**₂=13.
2. **IR-індекс**₁ = 3,5, **IR-індекс**₂ = 3,25.
3. **IR-різниця**=0,25.
4. **Б-коефіцієнт**₁ = 75% (3 репліки), **Б-коефіцієнт**₂ =50% (2 репліки).
5. **П-коефіцієнт**₁ = 0% (0 запитань), **П-коефіцієнт**₂ = 25% (1 запитання).
6. **Ф-коефіцієнт**₁ = 0% (0 реплік), **Ф-коефіцієнт**₂ =25% (1 репліка).
7. **В-коефіцієнт**₁ = 0%, **В-коефіцієнт**₂ =25% (1 репліка).
8. **Кількісне домінування**: 7 слів (**К**₁ – 29 слова >**К**₂ – 22 слів).
9. **Тематичне домінування**: 4 концепти (**К**₁–13 концептів>**К**₂–9 концептів).

Проаналізована сварка відбувається між племінником Гаррі та його дядьком Верноном щодо неправильної поведінки хлопця. Сварка розвивається миттєво та відбувається як наслідок вимушених дій хлопця по відношенню до його тітки Мардж. Агресивно налаштований дядько блокує прохід сходами Гаррі та не дає йому спуститися. Тип ситуації діалогічної взаємодії є мовленнєвим, особистісно-орієнтованим, високо конфліктним. Так, було виділено такі конфронтативні КТ, як КТ *наказу*: **Uncle Vernon**: *You bring her back! You bring her back now! You put her right!*, КТ *попередження*: **Uncle Vernon**: *They won't let you back now, You can't do magic outside school*, КТ *погрози*: **Uncle Vernon**: *You've nowhere to go!*, **Harry**: *Keep away from me!*, КТ *негативного оцінювання*: **Harry**: *Anywhere is better than here!*. Кооперативні КТ відсутні: співробітництво лише виявляється в тому, що комуніканти підтримують конфліктні ініціативи один одного.

Незважаючи на те, що між родичами існують ієрархічні зв'язки, комуніканти поведуться на рівних, тому така ситуація є статусно немаркованою. У сварці реалізуються соціальні ролі “дядько-племінник” та комунікативні ролі “агресор-жертва”. Соціальна дистанція між індивідами є персональною. Взаємодія відбувається на підвищених тонах з елементами фізичної агресії з боку дорослого (коли він намагається почати душити хлопця) та з використанням інструменту влади племінником (що зупиняє агресію дядька).

Рівень інтерактивного домінування переважає в дядька хлопця: IR різниця складає 0,25 (ініціативно-респонсивні індекси комунікантів: IR індекс₁=3,5, IR-індекс₂=3,25). Так само перший комунікант демонструє більші, хоча і незначні, кількісні (на 7 слів) та тематичні показники (на 4 концепти). Обидва комуніканти використовують розгорнуті відповіді, що відбивається у високих Б-коефіцієнт₁=75% та Б-коефіцієнт₂=50%. Запитання нерелевантні для діалога, другий комунікант використовує лише одну питальну репліку риторичного характеру П-коефіцієнт₁=0%, П-коефіцієнт₂=25%. На відміну від першого комуніканта другий вживає одну нефокальну репліку (Ф-коефіцієнт₁=0%, Ф-коефіцієнт₂=25%) та репліку, яка завершує сварку (В-коефіцієнт₁=0%, В-коефіцієнт₂=25%).

У конфлікті перший учасник (дядя Вернон) не досяг своєї мети, зіштовхнувшись із сильним опором племінника, який відстояв свою позицію. У дорослого не було дійових інструментів впливу на хлопця: за змістом ситуації хлопець (правомірно) розцінював свої дії як правильні, погрози його не залякали, залишатися в цьому будинку хлопець не мав наміру.

2. Аналізуємо приклад української сварки з обопільним неуспішним KB: **[хронотон: заповнений людьми Майдан Київ, день; ступінь знайомства: дівчина та її хлопець; тип дискурсу: усний побутовий; регістр: неформальна взаємодія; близька дистанція; невербальні дії, проксеміка: йдуть поряд]:**

Марк: ^ Слушай, Іванна, не валяй дурака, простудишся.

Іванна [швидке мовлення: важливість повідомлення]: <^ Я не можу з тобою піти, бо я не хочу бути глядачем. А якщо не хочеш, можеш піти.

Марк: <^ Я знаю. Но просто меня бесит что ты ничего не понимаешь и участвуешь в этом бардаке... **Іванна [перебиває]:** :^ Це тобі так здається!

Марк: <=^ Одела оранжевые очки и смотришь на мир в этом дурацком свете!

Іванна [підвищення висоти голосу та розтягування звуків: протест]: (<) Ее, нічого не хочу чуууути!

Марк: <^ Не хочешь, не слушай, но ты должна уехать!

Іванна [зупиняється]: <^ Я нікому нічого не винна! Слухай, давай не будемо сваритися.

Марк: <^ Да, я сам не хочу с тобою ссоритися. Просто ты упёртая, кроме очередной ночи в КПЗ вам ничего больше не светит.

Іванна: < > Бойися!

Марк: <^ Ничего я не боюсь. Я уже завтра в Англию могу свалить. У меня уже билеты есть.

Іванна: ..^ Он як! [активна міміка: неприємне здивування та розчарування] Кажешь квітки є... а в мене не має. А знаєш, їдь ти у свою Англию. А краще –сховайся за своїм татком. Ти просто – боягуз!

Марк [підіймає руку: традиційний жест]: <^ Но пасаран. Они не пройдут [розгортається, уходить] (“Помаранчеве небо.” *hochukino.com*) (Таблиця 1.8).

Таблиця 1.8

Кількісні підрахунки сили вживаних комунікантами реплік

Кількість реплік	1	2	3	4	5	6	7	Всього реплік	Всього балів
Тип репліки	^	<^	< >	<=^	:^	<)	..^		
Марк	1	5		1				7	24
Іванна		2	1		1	1	1	6	21

Встановлені інтерактивні параметри є такими:

1. **IR-профіль**₁=24, **IR- профіль**₂=21.
2. **IR-індекс**₁ = 3,42, **IR-індекс**₂ = 3,5.
3. **IR-різниця**=0,08.
4. **Б-коефіцієнт**₁ = 71,4% (5 репліки), **Б-коефіцієнт**₂ =50% (3 репліки).
5. **П-коефіцієнт**₁=14,3% (1 запитання), **П-коефіцієнт**₂=33,3% (2 запитання).
6. **Ф-коефіцієнт**₁ = 0%, **Ф-коефіцієнт**₂ =16,6%.
7. **В-коефіцієнт**₁ = 0%, **В-коефіцієнт**₂ =33,3% (2 репліки).
8. **Кількісне домінування**: 20 слів (**К**₁ – 84 слів>**К**₂ – 64 слова).

9. **Тематичне домінування:** 4 концепти ($K_1=17$ концептів $> K_2=13$ концептів).

Проаналізована діалогічна інтеракція відноситься до жанру *сварки*. Вона відбувається між двома закоханими молодими людьми навколо обговорення необхідності участі в революційній діяльності 2004 року. У поданому фрагменті розмова комунікантів поступово переростає у суперечку, а потім у сварку, не зважаючи на низку формальних зусиль цього не допустити. Тип ситуації взаємодії є мовленнєвим та діяльнісним одночасно, особистісно-орієнтованим, статусно немаркованим з реалізацією комунікативних ролей “закоханий-закохана”, “нігіліст-бунтарка” та психологічними ролями “батько-дитина”. Соціальна дистанція між партнерами є близькою. Вживаних конфронтативних КТ використано набагато більше порівняно з КТ кооперації, напр., конфронтативні КТ *перебивання*: **Іванна**: *Це тобі так здається!*, КТ *вистіювання*: **Іванна**: *Боїшся!*, КТ *образи*: **Іванна**: *Ти просто – боягуз!* **Марк**: *Просто ты упёртая*, **Марк**: *... смотришь на мир в этом дурацком свете*, КТ *іронії*: **Марк**: *Но пасаран*. Серед кооперативних встановлено КТ *примирення*: **Іванна**: *Слухай, давай не будемо сваритися*, **Марк**: *Да, я сам не хочу с тобой ссориться*, КТ *підкування*: **Марк**: *... не валяй дурака, простудишься*, КТ *погодження*: **Марк**: *Я знаю*.

Сварка є фактично симетричною: рівень інтерактивного домінування є однаковим, адже обидва комуніканти є активними, не уступають один одному, доводять свою позицію. Отже, IR-різниця складає 0,08 з незначною перевагою другого комуніканта (Іванни) (IR-індекс₁=3,42, IR-індекс₂=3,5). Перший комунікант (Марк) більш детально обґрунтовує свою позицію, продукуючи розгорнуті відповіді (пор., Б-коефіцієнт₁=71,4% та Б-коефіцієнт₂=50%). Кількісно запитань більше задає другий комунікант (Іванна): П-коефіцієнт₁=14,3%, П-коефіцієнт₂=33,3%. На відміну від юнака мовлення дівчини має репліки нефокальні, незв’язні, з відхиленням від центральної теми репліки хлопця, що відбито у Ф- та В-коефіцієнтах: Ф-коефіцієнт₁=0%, Ф-коефіцієнт₂=16,6% та В-коефіцієнт₁=0%, В-коефіцієнт₂=33,3% (2 репліки).

Кількісно та тематично домінує юнак: *кількісне* домінування виявляється в перевазі (на 20 ЛО) використаних ним слів (84 та 64), а *тематичне* – у більшій кількості (на 4 одиниці) введених ним до діалогу тематично нових концептів (17 та 13). Хлопець не досяг запланованого результату – не зміг змусити дівчину покинути справу через те, що він не врахував її інтереси, і тому не вживав додаткових МХ переконання, пов'язаних з її ціннісними установками. Психологічна атмосфера комунікації погіршувалася ним у процесі розгортання комунікації через інтенційне вживання образливих, принижуючих гідність дівчини, слів, що не сприяло кооперативному просуванню діалога. У свою чергу, дівчина не змогла зрозуміти “невдалі” спроби переконати її відмовитися від своїх планів, а також донести свою позицію, адже її мовлення характеризується деякою фрагментарністю, небажанням розмовляти, поведінкою, характерною для психологічної ролі “дитина”. При цьому вона вживала образливі ходи, що призвело наприкінці діалогу до загального непорозуміння та розлучення.

У цілому, спільною рисою проаналізованих етнічних діалогів-сварок є те, що в обох випадках рівень інтеракційного домінування між комунікантами є найвищим, коливаючись у діапазоні ІР-різниця=0,1-1,6 (англ. 0,1-1,6, укр. 0,1-1,5). У сварці такі показники нагадують показники розмови та бесіди, якщо обидва комуніканти виявляють приблизно однаковий рівень активності щодо дескритизації один одного або якщо сварка непомітно виформувалася зі звичайної розмови. Конфліктність реалізується гостріше порівняно з суперечкою, що виявляється на фонетичному (підвищений тон розмови, висока швидкість, відсутність пауз між зміною мовців та їх наявність у випадку розгубленості, неможливість зібратися з думками, перебивання), морфологічному (збільшення в УД суфіксів негативної оцінки), лексичному (більший відсоток вживаних вульгаризмів), синтаксичному (скорочення довжини реплік, еліптичні конструкції, збільшення окличних речень тощо) рівнях. Британська сварка є менш емоційною порівняно з українською, однак, ізоморфно протікає більш гостро порівняно з суперечкою з активним залученням невербальної поведінки, зокрема застосуванням прямої та непрямой фізичної агресії. Відмічаємо і значне

збільшення відсотку менасивів та директивів, що визначають надзвичайну конфліктність взаємодії.

Встановлені у сварці *Б-коефіцієнти* та *П-коефіцієнти* є, в цілому, зниженими в порівнянні з розмовою, бесідою та суперечкою (діапазон англ. *Б-коефіцієнтів* – 0%-40%, *П-коефіцієнтів* – 0%-66,6%; укр. *Б-коефіцієнтів* – 25%-62,5%, *П-коефіцієнтів* – 12,5%-60%): мовці вживають найменше розгорнутих відповідей та менше експліцитно примушують відповідати. Діапазон англ. *Ф-коефіцієнтів* сварки – 33%-100%, *В-коефіцієнтів* – 30%-100%, діапазон укр. *Ф-коефіцієнтів* – 0%-100%, *В-коефіцієнтів* – 0%-100%. Найбільші показники *Ф-* та *В-коефіцієнта* порівняно з іншими МЖ, говорять про те, що мовці частіше реагують не на центральну тему репліки, порушуючи постулат якості та, ігноруючи, уникають відповідати на репліки партнера.

3.5 Зіставний аналіз фреймових структур концептів мовленнєвих жанрів формату

Аналіз етнічного лексикографічного матеріалу продемонстрував, що МЖ усного формату природного спілкування відрізняються специфічною інтенціональністю та характеризується прототиповою акціонально-посесивною структурою з деякою етнічною варіативністю слотів та їхнього наповнення [57]. Так, ізоморфно за критерієм інтенціональності в етнічних картинах світу концептуалізуються *розмова*, в якій відбувається *словесний обмін думками, відомостями* та *бесіда*, яка передбачає *вирішення певного питання чи проблеми*. За даними словників, такі типи взаємодій не передбачають актуалізації конфліктів (слот **ТАК: оцінка (негативна)** не є висвітленим). Аломорфно у концептах *CONVERSATION* і *TALK* міститься інформація про їх тип: якщо розмова, зазвичай, відбувається у неформальному ключі (**ТАК3: спосіб** (*in an friendly / relaxed way*)), то бесіда – як у неформальному, так і формальному (**ТАК3: спосіб** (*in an*

unofficial / serious way)), що передбачає актуалізацію слоту **ТАК: оцінка** (*позитивно*).

На відміну від концептів *CONVERSATION/ПОЗМОВА* та *TALK/БЕСІДА*, у фреймах *ARGUMENT, QUARREL* та *СВАРКА*, ізоморфно висвітлюється слот **ТАК: оцінка** (*негативно*), який взаємодіючи зі слотом **ЩОСЬ: результат** (*гіркота, біль*), актуалізує нову семантичну роль **ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: експірієнцер**, адже під час контакту учасники відчують негативні емоції. Інша головна відмінність полягає в *інтенціональності* **МЖ: учасники** намагаються відстояти власні погляди, що фіксується пропозицією [**ЩОСЬ: зміст** (*view/думка*) є **ТАКИЙ1** (*diverging/opposite / свій/правильний*)], що аломорфно набуває вигляду *змагання* в українській суперечці та сварці: [**ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/експірієнцер** [*діє на ТАК1 (вербально)*] *впливає на* **ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/експірієнцер** (*з метою*) *є/стає/оцінюється* як **ТАКИЙ3** (*найкращий*)].

У процесі аналізу матеріалу відбулося розширення, окреслених семантикою ключових номінацій концептів фреймових моделей **МЖ**:

1) слот **ТАК1** фреймів усіх етнічних **МЖ**, який містить інформацію про *вербальну* дію інтерактантів, збагачується інформацією про *невербальну* їхньої поведінки, відсутньою у словниках. Слот заповнюється інформацією щодо *просодико-фонаційної, такесичної, кінесичної* систем, а разом зі слотом **ТУТ** відбиває *проксемічні* особливості побутової та інституційної взаємодії;

2) в усіх фреймах наповнюється конкретною інформацією слот **СТІЛЬКИ** пропозиції [**ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/пацієнс** є **СТІЛЬКИ1**];

3) інформація щодо різного темпу протікання діалогів **МЖ** заповнює слот **ТАК3** (*швидко/повільно*): прототипово швидко розгортається *сварка, розмова* та *суперечка* характеризуються швидким, середнім або повільним темпом, *бесіда*, зазвичай, відбувається повільно;

4) імпліковані слоти **ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс / пацієнс / бенефіціант** фрейму *БЕСІДА* заповнюється інформацією про конкретних учасників діалогу;

5) слот **ТАК: оцінка** (*негативно*) висвітлюється й у фреймі українського концепту *СУПЕРЕЧКА*;

б) усі концепти отримують новий слот **ЩОСЬ**: інструмент (*предмет*), який фіксує інформацію про предмет або артефакт влади, що використовується учасниками комунікації для здійснення впливу: [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс [діє ТАК1: *невербально*] впливає на ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс [за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (*предмет*)] з результатом ЩОСЬ2: *результат/власність (знання/емоція/дія)*];

7) у концептах *QUARREL* та *СВАРКА*, на відміну від інших концептів, предмет може бути ціллю дії: [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс діє ТАК1 (*невербально*) / ТАК2 (*агресивно*) на ЩОСЬ1: об'єкт (*предмет*) з результатом [ЩОСЬ1 стає ТАКИЙ [з метою ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/експірієнцер *відчуває* ЩОСЬ2: *емоція/відчуття (гіркота, біль)*]].

На основі зазначеного стає можливим побудувати загальний фрейм **усного формату природно-побутового** діалогу: [[ТУТ / ЗАРАЗ] **СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ1/ХТОСЬ2**: агенс/власник/експірієнцер (*особа*) [[*має/відчуває* [ЩОСЬ1: *мета/власність (емоція)*]] **діє ТАК1** (*вербально/невербально*) [за допомогою ТАКИЙ ЩОСЬ: інструмент / контейнер (*форма*) [*має* **СТІЛЬКИ ЩОСЬ2**: *вміст (ідея)*]] / **ТАК2** (*інтелектуально / фізично*) [на **СТІЛЬКИ ТАКИЙ ЩОСЬ3**: об'єкт (*питання/предмет*) [за допомогою / заради **ХТОСЬ3**: помічник/бенефіціант / ЩОСЬ4: інструмент]] *на/заради* **СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ2/ХТОСЬ1**: пацієнс/власник/експірієнцер/бенефіціант (*особа*) [з результатом *має/відчуває* ЩОСЬ5: *власність (знання)/емоція/відчуття*]] [ТАК: *оцінка*]].

Висновки до розділу 3

1. В усному форматі природно-побутового діалогу було проаналізовано такі МЖ діалогу, як розмова, бесіда, суперечка та сварка. Якщо бесіда та розмова характеризуються співробітництвом, передбачаючи мінімальний вияв конфронтації у вузлах незгоди, яка нейтралізується без порушення гармонії взаємодії, то суперечка та сварка належать до конфліктних типів взаємодії.

Суперечку відрізняють раціональні відношення, реалізовані дискурсом аргументованої протидії іншій позиції; сварці ж притаманні емоційно забарвлені мовленнєві дії, які формують агресивний дискурс.

2. У діалогах комунікантами використовуються не лише нейтральні засоби, завдяки яким коротко й чітко передається денотативний зміст повідомлення, але стилістичний потенціал мови та мовлення. В умовах прозорості поточного контексту (або з метою його прояснення) такий спосіб трансляції підсилює інформаційний сигнал, робить його більш насиченим, створює передумови інтенсивнішого КВ.

3. Наявні у національних діалогах стилістико-морфологічні засоби демонструють кількісну відмінність уживання: *прикметників характеристики одного іменника* (на 41,3%) та *займенників 1-ї особи множини* (на 16,4%) більше в БД, а *одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки* (на 51,7%) – в УД. Аломорфним є наявність виключно в УД *іменників у множині* (6%).

4. Порівняння активності використання одиниць *стилістично забарвленого лексикону* виявило перевагу на користь УД (на 34,8%). В обох лінгвокультурах в усному природно-побутовому діалозі переважають показники вживання лексики стилістичного зниженого регістру (перевага УД на 0,9%); остання домінує в усіх МЖ, причому найбільш актуалізованими є розмовний (на 12,7% більше в БД), сленговий (на 2,5% більше в УД) та вульгарний (на 11,1% більше в УД) шари. Міра вживання *книжної* (на 0,2% більше в БД) та *термінологічної* (на 1,8% більше в БД) лексики є незначною.

5. Вивчення *синтаксичних* параметрів діалогів дозволило виявити, що в дискурсивних практиках типовим є вживання *простих* речень з перевагою у БД (на 13,5%, пор., 88,3% та 74,8%). Прості речення використовуються активніше в усіх МЖ британського природно-побутового діалогу на відміну від українського: в розмові їх більше на 17%, у бесіді – на 16,2%, у суперечці – на 14,4%, у сварці – на 6,3%. Щодо різновидів вживаних *складних синтаксичних* структур, то спостерігаємо, що БД більше за УД насичений СПР (на 4,5%, пор., 71,9% та

67,4%), які вживаються у британській розмові частіше, ніж в українській, на 1,7%, бесіді на 0,4%, суперечці на 1,4% та сварці на 2%.

6. За критерієм *мета висловлення* встановлено, що типовим для МЖ формату є переважне вживання розповідних (на 1,5% більше в БД), менше питальних (на 0,1% більше в БД) та спонукальних (на 1,6% більше в УД) речень, які демонструють різні кількісні показники в обох лінгвокультурах.

7. Щодо ступеня *емоційності* діалогу, то перевага в активності вживання емоційно забарвлених висловлень належить УД (на 6,4%, пор., 16,2% та 22,6%). У форматі найбільш емоційно навантаженою є сварка (8,6% більше в УД, пор., 27,4% та 36%).

8. Вивчення МЖ на предмет *стилістичного синтаксису* свідчить про перевагу БД (на 6,6%) у вживанні таких одиниць. В обох лінгвокультурах домінує вживання еліпсису (перевага БД на 5,9%, пор., 42,8% та 36,9%), лексичних (більше в УД на 0,1%, пор., 11,4% та 11,5%) і синтаксичних (більше в БД на 2%, пор., 10,9% та 8,9%) повторів. Кількісні відмінності активності вживання, окрім риторичних запитань (4% та 4%), демонструють у БД більші показники застосування парцеляції (на 1,2%), інверсії (на 2%), однорідних членів речення (на 0,4%), відокремлених конструкцій (на 1,9%), в УД – апозиопезису (на 2,8%), емфатичних конструкцій (на 3,5%) та інверсії (на 5%).

9. Вивчення *акто-мовленнєвих* одиниць МЖ формату виявило те, що типовим, однак, кількісно різним в обох лінгвокультурах, є використання констативів (більше в БД на 2,6%), квесетивів (більше в УД на 0,1%) та директивів (більше в УД на 1,9%). Незначні показники демонструють вживані у діалогових дискурсивних практиках перформативи (більше в УД на 0,1%), промісиви (більше в УД на 0,2%) та менасиви (більше в УД на 0,3%).

10. Аналіз *стратегіо-тактичної* складової МЖ формату виявив перевагу на користь УД щодо активності використання кооперативних КТ (на 7,2%, пор., 54,1% та 61,3%). Відмінними є показники вживання КТ кооперації в усіх МЖ форматів: перевага на користь УД фіксується в розмові на 1,7%, у бесіді на 3,2%, у суперечці на 15,1% та сварці на 8,8%.

11. Загалом в обох лінгвокультурах діалогові дискурсивні практики демонструють тенденції до їх оформлення за допомогою простих речень та активного вживання розмовної лексики (Додаток В., Рис. В-1). І британські, і українські розмови та бесіди значно використовують еліпсис, вони є кооперативними жанрами, що пояснює велику кількість у них іменників 1-ї особи множини. Натомість кооперативність є значно нижчою в британській та українській суперечці і, особливо, сварці. В обох дискурсивних просторах сварка є найбільш, а бесіда найменш емоційно забарвленими.

12. Вивчення особливостей НП британської та української лінгвоспільнот продемонструвало загальну орієнтацію їх представників на національно інтеріоризовані моделі поведінки. Спільним є те, що як британці, так і українці, орієнтуються на стриманість як на обов'язковий зразок поведінки, однак, індивіди можуть вдаватися й до фізичної агресії. Утримання від емоційності в обох лінгвокультурах зумовлено вихованням та інтенсивністю актуалізованої інвективи. Українці демонструють, що вони є більш експресивною нацією, будучи більш вільними у прояві широкого спектру невербальних сигналів. Спільними для обох культур є засоби КВ за посередництвом просодико-фонаційної (логічний й емпатичний наголос, зміна тембру на загрозливий чи командний, значущі паузи), кінесичної (соціально визнані "сильні" жести, пози тощо), такесичної (удари, обійми тощо) і проксемічної (порушення дистанції тощо) систем та артефактів.

13. Рівень інтеракційного домінування (Додаток А, Таблиця А-3) в розмові та бесіді є незначним: у *розмові* він прототипово коливається в діапазоні ІР-різниць=0-0,5 (англ. 0-0,4, укр. 0-0,5), у *бесіді* рівень домінування одного з партнерів є вищим: ІР-різниця=0-1 (англ. 0-0,9, укр. 0-1). Такі невисокі показники (перш за все, перші у діапазоні) та невеликий діапазон асиметричності, свідчать про високу залученість, ініціативність комунікантів у побудові повсякденних етнічних діалогів. Подібним виявилось й те, що рівень інтеракційного домінування в британській та українській суперечці, порівняно з розмовою та бесідою, підвищується, коливаючись в діапазоні ІР-різниць=0,2-1,5 (англ. 0,2-1,2, укр. 0,2-1,5), що свідчить про те, що під час суперечки, один з учасників більше домінує, ніж у

розмові чи бесіді. У сварці діапазон рівня асиметричності значно розширюється – ІР-різниця =0,1-1,6 (англ. 0,1-1,6, укр. 0,1-1,5), що є спільним для обох лінгвокультур.

14. Фреймова реконструкція дозволила виявити спільну модель усного формату природно-побутового діалогу: [[ТУТ/ТАМ / ЗАРАЗ/ТОДІ] СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/власник/експірієнцер (особа) [[має/відчуває [ЩОСЬ1: мета/власність (емоція)]] діє ТАК1: спосіб (вербально/невербально/інтелектуально/фізично) [за допомогою ТАКИЙ ЩОСЬ2: інструмент / контейнер (форма) [має СТІЛЬКИ ЩОСЬ3: вміст (ідея)]] [на СТІЛЬКИ ТАКИЙ ЩОСЬ4: об'єкт (питання / предмет) [за допомогою / заради ХТОСЬ3: помічник/бенефіціант]] на/заради СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ2 / ХТОСЬ1: пацієнс/власник/експірієнцер/бенефіціант (особа) [з результатом ХТОСЬ3 має/відчуває ЩОСЬ5: власність (знання)/емоція] [ТАК2: оцінка]].

РОЗДІЛ 4

УСНИЙ ТИП БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДІАЛОГОВИХ ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИК

Актуальність зіставного вивчення суспільних дискурсивних практик, трансльованих телевізійним сигналом у комунікативних просторах британської та української лінгвоспільнот, визначається зокрема тим, що вони створюються не стільки заради самих учасників телеінтеракцій, скільки заради етнічних масових аудиторій – сторонніх реципієнтів, які отримують опосередковане каналом зв'язку повідомлення у прямому чи записаному ефірі [12; 100; 334; 343; 382; 414; 425; 731]. Учасники медіадіалогів, обговорюючи проблеми, захищаючи свої позиції тощо, позиціонують себе як телевізійні партнери глядача, завжди розраховуючи на його реакцію [12, с. 14; 342, с. 153; 349, с. 341; 713, с. 251]. Публічний діалог, навіть у формальних умовах, є інтенсивно насиченим розмовними елементами [100; 173, с. 6–7; 342, с. 139; 560, с. 80], характеризується невимушеністю, неофіційністю, завдяки чому створюється відчуття спілкування з реальним співрозмовником [424, с. 76–77].

Ідея рівноправного діалогу, що супроводжує телевидовище [342, с. 138; 414, с. 202], реалізується не лише прямою та непрямую зверненістю до глядачів, але цілісно, завдяки сутності самої мови телебачення – її *аудіовізуальності* – ансамблю вербальних та невербальних знаків (зображення (образи, кольори, світло, мова тіла) та звука (слова, музика, шуми)) [12, с. 5; 238, с. 34; 777, с. 103]. Тож телебачення є тією особливою семіотичною системою, яка здійснює повноцінне візуально-смісловне відображення дійсності через об'єднання телетрансляцією конкретно-наочного, метафорично-наочного та смисло-мовного елементів. Багатоканальність дії підтримує постійну увагу телеглядача, налагоджує з ним емоційний контакт мовців, створює відчуття особистісної включеності до розмови на екрані [349, с. 343], ілюзію виконання ролі повноправного суб'єкта комунікації. Тим самим реалізується головний принцип подання інформації на телебаченні – *інфотейнмент*, який розрахований на

орієнтацію повідомлень на театральність, видовищність, зваблювання та “участь” телеглядача в медіадіалогах, відволікання його від повсякденних проблем [342, с. 154–155; 423, с. 239–240]. Телепередачі, побудовані за принципом інфотейнменту, не створюють власне діалогової комунікації, хоча і симулюють діалог [423, с. 244].

В усному форматі соціальної комунікації нами були проаналізовані актуальні для британської та української лінгвостільнот медіажанри інтерв'ю, ток-шоу та парламентських дебатів [50]. Діалоги цих МЖ належать до спеціально організованих у просторі та часі людських форм взаємодії. Сутність соціального діалогу визначається поєднанням обговорення, обміну думками, критики тощо, що створює комплексне повідомлення, опосередковано призначеного масовій аудиторії [77].

4.1 Діалог-інтерв'ю: зіставний аспект

Однією з найбільш популярних, соціально організованих форм спілкування в британському та українському медіапросторах є *інтерв'ю* (англ. *interview* – обмін думками), яке обслуговує *ситуації публічного опитування людини в межах професійної або особистісної тематики з метою повідомлення деякої актуальної новини та впливу на суспільну думку* [28; 100; 173; 343; 824]. У британському варіанті англійської мови інтерв'ю репрезентується як *a meeting (often a public one) at which a journalist asks somebody questions in order to find out their opinions* [858]. В українській мові дефініція інтерв'ю більш розгорнута за рахунок деталізації сем ‘*meeting*’ та ‘*somebody*’ – *призначена для опублікування в пресі, передачі по радіо, телебаченню розмова журналіста з політичним, громадським або яким-небудь іншим діячем* [487]. Таким чином, в обох етнічних просторах ізоморфним є розуміння інтерв'ю як такої соціальної взаємодії (*a meeting / розмова*), в якій новина є персоніфікованою людиною (*somebody / політичним, громадським або яким-небудь іншим діячем*), думка якої як експерта чи

професіонала є важливою для аудиторії (*often a public one / для опублікування в пресі, передачі по радіо, телебаченню*). Відмінність полягає у наявності семи ‘ЗМІ’ в українському визначенні.

Концептуальний аналіз дефініцій даних ЛО виявив наступне. Значення обох одиниць конструюються у межах прототипової акціонально-посесивної структури концепту *DIALOGUE* та *ДІАЛОГ*, яка зазнає подальшого видового розширення за рахунок додаткових слотів: [ТУТ (*студія*)/ТАМ (*віддалене місце*) ТОДІ (*спочатку/потім*) СТІЛЬКИ ТАКИЙ **ХТОСЬ1/ХТОСЬ2**: агенс/пацієнс/експірієнцер (*журналіст/гість*) діє ТАК1 (*вербально/ невербально*) [за допомогою ТАКИЙ ЩОСЬ: інструмент (слово/засіб комунікації)] на СТІЛЬКИ ТАКИЙ **ХТОСЬ2/ХТОСЬ1**: пацієнс/бенефіціант (*особа*)] [з метою ЩОСЬ: мета (*opinion*)] [ТАК: *оцінка*]] (див. Додаток Б, Рис. Б-13, Б-14).

Так, у фреймах концепту *INTERVIEW* та *ІНТЕРВ’Ю* з’являється нова інформація про пацієнса/бенефіціанта, яка фіксує факт призначення діалогічної взаємодії спостерігачам – масовій аудиторії. Місце її розташування та час проведення не висвітлюється в англійській дефініції, але імплікується через функціонування слотів ТУТ/ТАМ: (*студія / інше місце*) і ТОДІ (*спочатку/потім*), на відміну від українського значення з семами ‘*для опублікування в пресі, передачі по радіо, телебаченню*’, які вказують на місце зустрічі (*радіо-, телестудія, інше місце*). При цьому активується слот ЩОСЬ: інструмент (засіб комунікації: *преса / радіо / телевізор*), який вказує й на те, що аудиторія є віддаленою. Іншою аломорфною ознакою є заповнення якісних слотів (ТАКИЙ) інформацією про індивідуальні (*активний, компетентний*) та соціально приписані (*відомий*) характеристики учасників інтерв’ю.

Інтерв’ю належить до *інституціонального* дискурсу. Зокрема про його офіційний характер свідчить не тільки орієнтація мовлення його учасників на літературну норму, але й таке систематичне чергування реплік, яке відбиває узгоджене форматом МЖ закріплене за ними *право на репліку* та фіксований розподіл комунікативних *ролей* (інтерв’юер та респондент) [7, с. 36], що виявляє соціально зумовлену облігаторну односпрямованість дій адресанта (через

запитання вилучати інформацію) та адресата (надавати інформацію) [796, с. 16]. В інтерв'ю інтенція журналіста прототипово є спонукальною – полягає в стимулюванні до відповіді, інтенція респондента – інформативною [342, с. 128]. Через відповіді на запитання і відбувається розкриття особистості гостя, прояснення низки питань. Такі взаємовідносини роблять інтерв'ю високо асиметричною комунікативною подією [812, с. 160].

Вище сказане дозволяє визначити інтерв'ю і як *публічну форму соціально визнаного примусового отримання інтерв'юером в межах МЕ інформації від респондента через низку поставлених запитань*. Його інституціональний характер зумовлений і обмеженістю часу виступу, наявністю мікрофона та записувальних пристроїв, складністю тематики [442, с. 422].

Водночас інтерв'ю притаманні риси *персонального дискурсу* [7, с. 35; 395, с. 17]: окрім вживання лексики зниженого регістру мови, контекстуально можливим є використання нестандартних запитань (риторичні, запитання-відлуння), обмін ролями між комунікантами (респондент сам ініціює запитання та стає інтерв'юером): **Gillian Anderson**: *Which films did you enjoy this year and what roles of women, particularly what roles of women were amazing this year?* **Zoe Ball**: *Well, that was Key Benchers that was amazing. Oh, what are great roles that are played by women? Tell me* (“Gillian Anderson” *YouTube*) та **Микола Княжицький**: *А зараз Ви з кимось листуєтесь? У Вас є таке листування...? Оксана Забужко*: *Ну, хто вже зараз пише листи такі, як писалися раніше?* (“Вечір з Миколою Княжицьким.” *YouTube*).

Іншою ключовою особливістю інтерв'ю є дистанційне спілкування з *масовим адресатом* або *цільовою аудиторією* – стійкою сукупністю людей, заради яких воно відбувається та яка виділяється (враховуючи вік, освіту, стать тощо) на основі спільних інформаційних потреб [246, с. 69]. Вибір лінгвальних та нелінгвальних засобів комунікації зумовлюється властивостями аудиторії, на яку орієнтуються медіа [137, с. 21–22].

У зв'язку з вищезазначеним, визначаємо *інтерв'ю* як *цілісний акт інституційно-персональної комунікації між журналістом та респондентом у*

ситуації послідовного чергування підготовлених запитань першого та відповідей на них другого для отримання інформації, думок та суджень, які представляють громадський інтерес. Г. Іпатова та Д. Рогозин визначають інтерв'ю як міжособистісну взаємодію, в якій вирішується множина ситуативних завдань: від установлення контакту до підтримки ввічливої форми спілкування [215, с. 22].

Типологія жанрів інтерв'ю залежить від низки його ознак. Так, згідно з каналом трансляції (усний або візуальний спосіб представлення), виділяються *слухові* (радіо-, теле-, телефонні) та *візуальні* (представлені в Інтернеті, пресі) інтерв'ю [21, с. 7; 215, с. 21–22]. Останні, “стилізовані” під діалоги *он-лайн*, визначаються нами як *вторинні* у порівнянні з *первинними*, трансльованими аудіо- та відеозасобами (*телевізійними* та *Інтернет технологіями*) інтерв'ю, які й досліджуються в роботі. Критерій міри *запланованості* дозволяє розподілити інтерв'ю на *формалізовані* (підкорені раніше розробленій програмі) та *неформалізовані* (питання визначаються темою розмови, ситуацією тощо) [343, с. 124]. За *кількістю осіб* та *предметно-емоційною спрямованістю* виокремлюються *інтерв'ю-діалог*, *інтерв'ю-полілог*, *інтерв'ю-бесіда* та *повідомлення* [100, с. 343, с. 125–126]. Виділяються також *вільне*, *протокольне*, *аналітичне*, *проблемне*, *тематичне*, *портретне* інтерв'ю [173, с. 3; 342, с. 100–102].

Базуємося на класифікації інтерв'ю, яка розкриває *цільову спрямованість* його видів, а саме – *інформаційне* (щодо події), *проблемне* (висловлення думки щодо проблеми або суспільно-значущого явища) та *портретне* (особистісне, з підтипом “зіркове”, під яким розуміємо *трансльовану засобами масової комунікації для численної аудиторії рівноправну й відкриту бесіду в режимі “запитання-відповідь” кореспондента з прославленою в мистецтві, спорті, науці тощо особистістю, яка користується широкою популярністю* [84; 90]) інтерв'ю.

Проаналізовані британські та українські телеінтерв'ю, приблизно однакові за своїм обсягом, були відібрані за тематичним критерієм: їхня тематика торкалася сфер освіти, політики, фінансів, економіки, мас медіа, спорту, мистецтва, здоров'я, військового сектору. Аналіз матеріалу показав, що спільною

рисуо інтерв'ю обох етнічних медіа-просторів є їхні структурно-композиційні ознаки: 1) *початок* – встановлення контакту інтерв'юера із співрозмовником та повідомлення теми; 2) *основна частина* – інформаційне ядро інтерв'ю, яке містить факти, явища, докази, оцінки тощо; 3) *висновки / кінцівка* – підбиття підсумків, вираження вдячності за інтерв'ю, побажання тощо [81].

Так, типовими засобами встановлення контакту у британських та українських інтерв'ю журналіста зі співрозмовником є формули привітання: англ. **Stephen Sackur**: *George Galloway, welcome to Hard Talk*. **George Galloway**: *Thank you very much* (“BBC. Hardtalk.” *YouTube*) та укр. **Артем Шевченко**: *І гість нашої програми є генерал армії Євген Марчук... Мої вітання*. **Євген Марчук**: *Доброго вечора* (“Знак оклику!” 29.05.2013. Телеканал ТВі/ТVi). Перед зустріччю гостя журналістом може бути подана низка (зазвичай, позитивно забарвлених) фактів про нього, що не тільки спрямоване на ознайомлення аудиторії з респондентом, але й виступає опосередкованим привітанням з ним, адже створюється необхідний інтелектуальний фон та позитивний емоційний настрій бесіди: англ. **David Frost**: *We'll join some of the key individuals of the present day ... and now as promised... Good morning, Elton!* **Elton John**: *Good morning, Dave!* (“Breakfast with Frost.” *YouTube*) та укр. **Єгор Чечеринда**: *... з Миколою Томенком. Він є активним учасником руху за визволення Юлії Тимошенко, народним депутатом ВО “Батьківщина” і колишнім віце-спікером українського парламенту* (“Знак оклику!” 5.08.2013. Телеканал ТВі/ТVi).

Спільною рисою є також орієнтування глядачів на тему інтерв'ю, що передує представленню та привітання героїв телепередачі: **Andrew Marr**: *As England prepares for their opening Euro 2012 match in the Ukraine tomorrow, the conduct of local supporters threatens to overshadow the football itself. The Dutch players found themselves abused by local spectators...* **Clarke Carlisle**: *Well, thank you* (“Clarke Carlisle sees” *BBC News*) та **Ірина Славінська**: *Поговоримо про “беспредел” міліціонерів під час різноманітних акцій і про те, як нам далі з цим усім жити. Зокрема, про штурм Гостинного двору та порушення прав людини і*

дії міліції під час сутички з активістами ... (“Знак оклику!” 21.02.2013. Телеканал *TBi/TVi*).

Однаковим виявилось і те, що в британських та українських інтерв'ю інформаційного чи проблематичного жанрів привітання залишаються “за кадром”: учасники одразу ж переходять до справи з метою отримання інформації як в інституціональних, так і персональних телеінтерв'ю: англ. **BBC journalist: So why did you agree to be Doctor the Who? Christopher Eccleston: Because it was written by Russel Davis primarily** (“BBC Breakfast” *YouTube*) та укр. **Петро Задорожний: Відколи “От Vinta” товаришує з Пластом? Юрко Журавель: Весь час, скільки існує гурт “От Vinta”, стільки ми знайомі і пліч-о-пліч дружимо й працюємо разом з Пластом** (“Відеоінтерв'ю з лідером гурту “От Vinta””. *Пластовий портал*).

Основна частина інтерв'ю концентрується навколо респондента, дії якого спрямовуються інтерв'юером. Йдеться про зосередження останнього на особистості гостя, його публічному та приватному житті або на обговоренні з ним соціально значущої проблеми, зокрема під час перегляду певного відеоматеріалу, що здійснюється в активному питально-відповідному режимі та визначається мірою розкриття поставлених запитань чи обговорюваної проблеми або регламентованим часом.

Кінцівка інтерв'ю завершується підбиттям підсумків та етикетно оформленим розриванням контакту: англ. **Andrew Marr: A bit wild. Alright, a busy year ahead. Prime Minister, thank you very much indeed for joining us** (“The Andrew Marr Show.” 8.01.2012. *YouTube*) та укр. **Журналіст: Отже, Ваша позиція є така, в Кримському питанні, що головне забезпечити деескалацію, успокоєння ситуації.** **Ігор Семиволос: Абсолютно точно...** (“Окрема думка.” 28.02.2014. Телеканал *TBi/TVi*). Неподання етикетних формул в електронному варіанті телеінтерв'ю свідчить, що головна його мета – інформаційна, а метакомунікативні акти, які активно вживалися, свідомо залишаються поза кадром, як такі, що не сприяють досягненню цієї мети [123; 124; 268].

Отже, дослідження продемонструвало, що кожна фаза інтерв'ю має своє завдання, яке, окремо та разом з іншими завданнями, підкорене, по-перше, меті впливу журналіста на гостя студії отримати індивідуальний результат, по-друге, меті запланованого впливу інтерв'ю на масового адресата. Подібністю також відрізняється характер комунікативного та метакомунікативного оформлення описаних етапів інтерв'ю. Різниця полягає в підходах журналістів до того, як розпочати та закінчити інтерв'ю, в яку саме – кооперативно-конфліктну чи кооперативну – форму втілити фрагменти його основної частини, які при цьому вжити етикетні формули, як загалом активізувати та налаштувати партнера на плідну бесіду.

Мовна структура британських та українських телеінтерв'ю є різною: якщо в першому випадку йдеться про оформлення запитань-відповідей виключно англійською, то українські інтерв'ю можуть бути побудовані з використанням російської мови: **Журналіст:** *Буде виходити Ваша програма?* **Савік Шустер:** *Я думаю, что в таком формате, в котором она выходила, она выходит... не будет* (“Савік Шустер: У нас в студії громадянська війна.” *YouTube*), **Роман Віктюк:** *За піонерками они никогда не бегали. Не путайте меня. Летели одні хлопці, матюкались всіма словами, які знали...* (“В гостях у Дмитрия Гордона.” *YouTube*). Зазначимо, що зміна мовного реєстру здійснює більший ефект, адже яскравіше підкреслює думку респондента, активізуючи увагу журналіста та глядачів.

Проаналізовані інтерв'ю у своїй комунікативно-функціональній схемі репрезентують наявність таких взаємодій між учасниками: *інтерв'юер-респондент, інтерв'юер-два респондента, два інтерв'юера-два / більше двох респондентів*. Такі схеми є прототиповими для британського та українського медіапросторів. Журналісти є активними співавторами інтерв'ю не тільки в тому розумінні, що просувають його за рахунок питань та констатації необхідних фактів, висловлюючи своє ставлення до повідомлення мовця. Їхня (переважно кооперативна) комунікативна поведінка будується таким чином, щоб постійно стимулювати співбесідника інформаційно та ціннісно “розкриватися” для аудиторії.

На протипагу схеми *інтерв'юер-респондент* інші моделі передбачають паралельну розмову (напр., формат суперечки) афектованих гостей та журналіста студії, які можуть не поступатися ініціативою один одному: **Chuka Umunna**: *Well look, we all know there was a global financial crisis...* **Jeremy Vine** [перебиває]: *... You ran up a record deficit* (“The Andrew Marr Show.” 15.12.2013. *YouTube*), **Caroline Flint**: *No, we're supporting ...* **Andrew Marr** [перебиває]: *You won't? Okay.* **Caroline Flint**: *... we are supporting the contract* (“The Andrew Marr Show.” 23.02.2014. *BBC*) та укр. **Ганна Гопко**: *Я хочу сказати, а... що, розмір штрафів залишаються ті самі, які були раніше. ... Не треба вводити в оману! Тому що...* **Тарас Чорновіл** [перебиває]: *Я як народний депутат, який вносив саме ці поправки...* **Ганна Гопко** [перебиває]: *Я хочу сказати, що розмір штрафу залишається тим самим, яким був раніше.* **Тарас Чорновіл** [перебиває]: *Це я дуже добре пам'ятаю, бо намагався це виправити!* (“Сьогодні про головне.” 18.12.2012. Телеканал *TBi/TVi*).

Як у британському, так і в українському інтерв'ю журналіст виступає, з одного боку, у ролі судді та модератора мовлення гостей, з іншого боку, завжди миттєво віддає ініціативу партнеру, адже це зобов'язує формат програми – думка ведучого важлива, але головне – отримання необхідної інформації.

Проаналізований матеріал дав змогу реконструювати спільну розширену фреймову структуру МЖ *інтерв'ю*: [ТУТ (студія)/ТАМ (віддалене місце) ТОДІ (спочатку/потім) СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/пацієнс/експірієнцер (журналіст/гість) діє ТАК1 (вербально/невербально; інтелектуально; формально/неформально) [за допомогою ТАКИЙ ЩОСЬ: інструмент (слово/засіб комунікації) на СТІЛЬКИ ТАКИЙ ЩОСЬ: об'єкт (питання))] / СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/бенефіціант/ експірієнцер (особа) [з результатом ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: бенефіціант/власник/експірієнцер має/відчуває ЩОСЬ: власність (знання)/емоція] / діє ТАК2: спосіб [ТАК: оцінка]]. Така прототипова модель варіюється структурно та змістовно залежно від типу, тематики, проблем інтерв'ю.

4.1.1 Морфологічна параметризація. На морфологічному рівні в телеінтерв'ю британців та українців було виявлено вживання таких стилістичних одиниць (див. Додаток Г, Таблиця Г-1):

1) *іменники, прикметники з суфіксами суб'єктивної оцінки* (тільки в УД – 12%): укр. **Мустафа Найєм (журналіст)**: *Навіть я не знаю ... в ресторанах, маленьких бари́ках, вже не курять* (“Сьогодні про головне.” 18.12.2012. Телеканал ТВі/ТВи), **Оксана Забужко**: *... оця книжечка на сто сторінок* (“Homo Sapiens.” 17.07.2013. YouTube);

2) *прикметники характеристики одного іменника* з перевагою у БД (на 5,8%, пор., 23,8% (з них 73,3% використано респондентами) та 18% (з них 66,6% вжито респондентами)): англ. **Clarke Carlisle**: *It is a long, hard and physically demanding season* (“Clarke Carlisle sees.” *BBC News*) та укр. **Оксана Забужко**: *Але ж є такі оці проміжні, маргінальні пливучі аномалії* (“Homo Sapiens.” 17.07.2013. YouTube);

3) *займенники ми / we (us / our, нас / нам) або дієслова в першій особі множини* (в УД), що вказують на єдність адресанта з адресатом та соціумом (перевага в БД на 6,2%, пор., 76,2% (14,6% з них належать журналістам) та 70% (8,6% – журналістам)): англ. **David Cameron**: *We need the investment, we need the jobs* (“The Andrew Marr Show.” 8.01.2012. YouTube) та укр. **Ірина Словінська (журналіст)**: *І зараз ми поговоримо про безпредел міліціонерів під час різноманітних протестних акцій і про те, як нам далі з цим усім жити* (“Знак оклику!” 21.02.2013. Телеканал ТВі/ТВи).

Розподіл цих засобів серед МЖ на рівні формату демонструє перевагу на користь БД (на 10,7%).

4.1.2 Лексична параметризація. Усне мовлення британських та українських інтерв'юерів та респондентів відрізняється активним вживанням [47]:

1) *оцінних прикметників*: англ. **David Frost**: *Fantastic! Will you come back and join us at the end the programme?* (“Breakfast with Frost.” YouTube) та укр. **Ірина**

Луценко: *Я змогла за цих два роки провести колосальну переоцінку цінностей!* (“Сьогодні про головне.” 08.04.2013. Телеканал ТВі/ТVi);

2) *оцінних прикметників вищого / найвищого ступеня порівняння*, що відбиває інтенсивність ознаки предмета тощо: англ. **Caroline Flint:** ... *and, of course, our electricity pool will make that easier* (“The Andrew Marr Show.” 23.02.2014. BBC) та укр. **Микола Томенко:** *Найбільша проблема трапилася в перші дні* (“Знак оклику!” 5.08.2013. Телеканал ТВі/ТVi);

3) *оцінних прислівників*: англ. **Lord Patten:** *From the beginning, unfortunately, in dealing with a crisis...* (“We must get a grip” *The Telegraph*) та укр. **Кость Бондаренко:** *Тим більше, Москва чудово розуміє, що підписання Угоди про асоціацію – це ще не євроінтеграція ...* (“Окрема думка.” 27.08.2013. Телеканал ТВі/ТVi);

4) *прислівників, які відтворюють високий ступінь інтенсивності ознаки*: англ. **Michael Gove:** *Yes, I think she’s done a really good job* (“The Andrew Marr Show.” 27.11.2009. YouTube); **Lord Patten:** *No, he went, extremely honorably* (“We must get a grip” *The Telegraph*) та укр. **В’ячеслав Брюховецький:** *Ці тести, які сьогодні є абсолютно не досконалі...* (“Homo Sapiens.” 31.07.2013. YouTube); **Мустафа Найєм:** *І це дуже дивно* (“Сьогодні про головне.” 18.12.2012. Телеканал ТВі/ТVi).

Мовлення британських та українських респондентів та журналістів відрізняється вживанням вставних / допоміжних для вираження думки повнозначних та функціональних слів (*well* (22,8%), *really* (5,1%), *hopefully* (0,8%), *actually* (13,8%), *just* (9,8%), *absolutely* (3,9%) та *отой* (1%), *значить* (2%), *скажімо* (3,9%), *ну* (4,4%), *взагалі* (4,9%), *звичайно* (6,4%), *ось* (22,8%), *зараз* (9,3%), *тут* (9,8%), *от* (13,7%), *тобто* (22,5%) та вставлених фраз ((*what*) *I mean* (5,5%), *I think* (26%), *you know* (9,1%), *let’s be clear about* (8%) та *скажімо так* (1,5%), *знову ж / таки* (2,5%), *я не знаю* (4,4%), *чесно/умовно/власне кажучи* (6,4%)).

У БД та УД активними контактовстановлюючими засобами є дієслівні ЛО, включаючи етикетні слова типу англ. *let (me)* (22,4%) та укр. *вибачте* (14%),

пробачте (10,5%), *перепрошую* (5,3%), вживання яких є наслідком прямої діалогічності: англ. *listen* (3,4%), *look* (27,6%), *know* (46,6%) та укр. *бачите* (3,5%), *розумієте* (14%), *знаєте* (33,3%), напр., англ. **Chuka Umunna**: *Well, look, we were very clear and we raised this issue with the Home Secretary over eight months ago* (“The Andrew Marr Show.” 15.12.2013. *YouTube*) та укр. **Оксана Забужко**: *А у межах колонки, перепрошую, сформувати смисли, коли треба це явище простежити* (“Homo Sapiens.” 17.07.2013. *YouTube*).

Аналіз мовлення інтерв'ю на предмет *стилістично забарвленої лексики* (див. Додаток Г, Таблиця Г-2) виявив її розподіл за такими мовними реєстрами, як *літературно-книжний*: з перевагою в БД ступеня активності *термінології* (перевага БД на 11,3%: 75,7% та 64,4%): англ. *price freeze, wholesale costs, tax changes, share value* та укр. *автаркічний, медіалізований, апіорі, прайм-тайм, дисперсний, таблоїдизація*; *книжних* одиниць (пор., 2% та 7,4%): *whilst, approbatory, cinning, en masse* та укр. *штиблети, оперативна нарада, петлюрівці, соцзмагання* та *розмовно-просторічний*: *розмовна* лексика (перевага УД на 6,1%: 21% та 27,1%): англ. *bashing, to pick up the pieces, chunk, kick out, damn* та укр. *жлоб, курилка, лузер, пресувати*; *сленгізми* (пор., 1,3% та 1,1%): англ. *toast, honcho, crack* та укр. *лох, мороз, пакувати (когось)* [176; 487; 488; 497; 515; 516; 643; 675; 690; 800; 858].

Невеликий відсоток розмовно-просторічних елементів свідчить про високий рівень культури гостей, запрошених до студії чи респондентів під час церемоній, зустрічі на вулиці, які орієнтуються на формальний стиль інтеракції. Британське інтерв'ю є тим МЖ формату, в якому найменш активно порівняно з іншими МЖ вживаються стилістично забарвлені ЛО (на 1,7% більше в УД). За ступенем активності вживання ЛО підвищеного стилістичного реєстру переважають в інтерв'ю в БД (на 5,9%, пор., 77,7% та 71,8%), у той час як зниженого – в УД (на 5,9%, пор., 22,3% та 28,2%).

4.1.3 Синтаксична параметризація. Для БД та УД притаманне утворення складних конструкцій з різними типами зв'язку, які

утворюються за рахунок поєднання простих та складних конструкцій в єдине ціле як результат нагромадження інформації в процесі мисленнєво-мовленнєвої активності респондента: англ. **Elton John**: *Everything is much more clearer now, I get up in the morning, I am happier, I am prone to be, you know in a bad mood but then so is everyone, so I am...* (“Breakfast with Frost.” *YouTube*) та укр. **Ірина Луценко**: *Я зрозуміла – мабуть, ці два роки розлуки, два роки між тюрмою, домом і судом... такий цей бермудський трикутник... дали можливість все-таки зрозуміти, що найцінніше – це сім'я, найцінніше, це те, що було от у нас з Луценком двадцять шість років* (“Сьогодні про головне.” 08.04.2013. Телеканал *ТБі/ТВи*). Таке синтаксичне оформлення повідомлення, яке відбиває бажання адресанта виразити зміст ідеї в одній конструкції, ускладнює процес сприйняття інформації.

Підрахунки в сфері *синтаксису* (див. Додаток Г, Таблиця Г-3) свідчать про те, що в етнічному інтерв'ю типовим є домінування *простих* речень (перевага в УД на 5,5%, пор. 51,7% та 57,2%) над *складними* (перевага в БД, пор., 48,3% та 42,8%). Щодо типів складних структур, то більш активно використовуються СПР (перевага УД на 13,6%, пор. 73,3% та 86,9%), ніж ССР (перевага БД, пор., 26,7% та 13,1%).

У мовленні британських *інтерв'юерів* було зафіксовано 34% *складних* речень (з них ССР – 47,3% та СПР – 52,7%) та 66% *простих* речень, у той час як у *респондентів* було знайдено 56,4% *складних* (ССР – 19,6% та СПР – 80,4%) та 43,6% *простих* речень. В українському інтерв'ю в мовленні *інтерв'юерів* виявлено 25,1% *складних* речень (ССР – 22,7% та СПР – 77,3%) та 74,9% *простих* речень, у *респондентів* – 53,1% *складних* (ССР – 10,3% та СПР – 89,7%) та 46,9% *простих* речень. При цьому британські *журналісти* використовують більше *складних* речень, ніж їх українські колеги (на 8,9%, пор. 34% та 25,1%; у випадку з ССР перевага 24,6% на користь британських журналістів, пор., 47,3% та 22,7%, СПР – українських, пор., 52,7% та 77,3%). Те ж саме спостерігається в мовленні *респондентів*: перевага на 3,3%, пор., 56,4% та 53,1% (перевага ССР – 9,3% на користь британських респондентів, пор., 19,6% та 10,3%, СПР – 12,4% – українських респондентів, пор., 77,3% та 89,7%). Щодо *простих* речень, то

перевага існує у випадку з реченнями як українських *журналістів* (на 8,9%, пор., 66% та 74,9%), так і українських *респондентів* (на 3,9%, пор., 43,6% та 46,9%).

Якщо порівнювати дані усередині етнічних інтерв'ю, то в БД респонденти порівняно з журналістами використовують більше (на 22,4%) складних речень (пор., 34% та 56,4%, зокрема на 9,6% більше ССР (45,2% / 54,8%), на 63,4% більше СПР (18,3% / 81,7%)) та на 7,6% більше простих речень (46,2% / 53,8%). В УД респонденти використовують більше ССР (на 21,6%, пор., 39,2% та 60,8%) та СПР (на 59,6%, пор., 20,2% та 79,8%), журналісти – (на 1,2%) простих речень (50,6% / 49,4%).

Тож в обох етнічних інтерв'ю спостерігається тенденція щодо більш активного використання простих речень. Складні конструкції переважають у мовленні респондентів, у той час як інтерв'юери використовують більше простих речень: під час запитання інтерв'юеру необхідно точніше виразити запитання, в той час як респонденту потрібно передати багато інформації, всесторонньо обґрунтувати думку, що відбувається за допомогою складних речень. Журналіст за допомогою таких речень виконує числені метакомунікативні дії: представлення гостя, привернення уваги до відеороликів тощо. Відмінністю є те, що мовлення британців характеризується більшою кількістю складних речень порівняно з українцями.

Дослідження висловлень за параметром *емоційності* виявило, що УД інтерв'ю є більш емоційним за БД (на 4,4%, пор., 4,7% та 9,1%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-4).

Аналіз реплік за *метою висловлення* виявив однаковий пріоритет функціонування в британському та українському інтерв'ю розповідних (ізоморфізм вживання, пор. 81,2% та 81,5%), питальних (перевага на користь БД на 2,2%, пор. 17,9% та 15,7%), спонукальних речень (перевага УД на 1,9%, пор. 0,9% та 2,8%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-5).

З погляду *стилістики синтаксису* відмічаємо більший ступінь активності вживання у БД таких засобів та прийомів виразності (Додаток Г, Таблиця Г-6), як:

– **відокремлені речення** (на 6,9%, пор., 18,1% (з них 15,4% вжито ведучими, 84,6% – респондентами) та 11,2% (з них 4,7% – журналістами, 95,3% – респондентами)): англ. **Chuka Umunna**: *But can I just say, you know, a word of caution here, we've got to be clear, of course we need a properly managed migration system* (“The Andrew Marr Show.” 15.12.2013. *YouTube*) та укр. **Ірина Луценко**: *Те, що ще два роки тому вважалося важливим – боже, я цього не зробила! якісь справи по роботі, по фірмі, – це були інші пріоритети* (“Сьогодні про головне.” 08.04.2013. Телеканал *ТВі/ТVi*);

– **повтор** (на 2,7%, пор., 23,6% (з них 14,7% належать ведучим, 85,3% – респондентам) та 20,9% (з них 28,2% використані журналістами, 71,8% – респондентами)): англ. **Jeremy Vine** (журналіст): *... observing the situation here. I mean just to be clear. Just to be very clear* (*BBC*. 19.05.2014.) та укр. **Тамара Шевчук**: *Мене всі там знають уже. І навіть більшість працівників “Беркуту” я бачила 25-го числа. Вони мене теж знають* (“Знак оклику!” 21.02.2013. Телеканал *ТВі/ТVi*)).

Перевагу в стилістичному синтаксисі БД було встановлено щодо емфатичних конструкцій, однак, *інверсовані* речення домінують в УД:

– **емфатичні речення** (на 9,2%, пор., 23,6% та 14,4%):

1) **лексичний повтор** (на 6,5%, пор., 11,8% (з них 29,4% належать ведучим, 70,6% – респондентам) та 5,3% (тільки респонденти)): англ. **David Cameron**: *What I think is wrong is pay going up and up and up when it's not commensurate with the success ...* (“The Andrew Marr Show.” 8.01.2012. *YouTube*) та укр. **Микола Томенко**: *...що це її хрест, який вона мусить нести, на собі нести* (“Знак оклику!” 5.08.2013. Телеканал *ТВі/ТVi*);

2) **інверсія** (на 4,2%, пор., 2,8% (100% належать респондентам) та 7% (з них 46,1% вжито журналістами, 53,9% – респондентами)): англ. **Clarke Carlisle**: *...and it definitely is a possibility* (“Clarke Carlisle sees.” *BBC News*) та укр. **Віталій Ярема**: *Затримувати людей, які не вчинили адміністративного правопорушення, міліціонер не має права!* (“Знак оклику!” 21.02.2013. Телеканал *ТВі/ТVi*);

3) *спеціальні емфатичні конструкції* (на 6,9%, пор., 9% (з них 15,3% вжито журналістами, 84,7% – респондентами) та 2,1% (тільки респонденти)): англ. **Jeremy Vine** (журналіст): *What a mess!* (“The Andrew Marr Show.” 19.05.2014. BBC), **Andrew Marr**: *That is quite a big chunk!* (“The Andrew Marr Show.” 23.02.2014. BBC) та укр. **Кость Бондаренко**: *Росія не буде кидати аж усі ресурси для того, щоб зупинити Україну!* (“Окрема думка.” 27.08.2013. Телеканал ТВі/ТVi), **Оксана Забужко**: *Ну, ніяк він не працює!* (“Homo Sapiens.” 17.07.2013. YouTube).

Відмічаємо перевагу в УД таких стилістичних одиниць:

– *еліптичні речення* (на 6,5%, пор., 11,1% (з них 31,2% вжиті ведучими, 68,8% – респондентами) та 17,6% (з них 39,4% – журналістами, 60,6% – респондентами)): англ. **Jock Stirrup**: *Reductions in number of fast jet aircraft, reductions in numbers of ships, reductions in equipment within the army* (“The Andrew Marr Show.” 31.10.2010. BBC) та укр. **Юрій Луценко**: *Триста книжок прочитав* (“Сьогодні про головне.” 08.04.2013. Телеканал ТВі/ТVi);

– *парцеляція* (тільки в УД, що є яскравою відмінною рисою – 1,6% (з них 33,3% належать журналістам, 66,7% – респондентам)): укр. **Ірина Луценко**: *І я відповіла коротко – я буду гордитися своїм чоловіком! І собою* (“Сьогодні про головне.” 08.04.2013. Телеканал ТВі/ТVi);

– *однорідні члени речення* (на 3,1%, пор., 18,8% (з них 14,8% належать ведучим, 85,2% – респондентам) та 21,9% (з них 19,5% вжиті журналістами, 80,5% – респондентами)): англ. **Caroline Flint**: *And some of our package around breaking up the generation supply, the pool, the regulator, that’s not new* (“The Andrew Marr Show.” 23.02.2014. BBC) та укр. **Віталій Гайдукевич** (журналіст): *Чи можуть вони як громадські активісти наступного разу ... прийти підготовленими – шоломи, налокітники, наколінники?* (“Знак оклику!” 21.02.2013. Телеканал ТВі/ТVi);

– *апозионезис* (на 7,4%, пор., 2,8% (з них 25% належать ведучим, 75% – респондентам) та 10,2% (з них 5,2% вжито журналістами, 94,8% – респондентами)): англ. **Lord Patten**: *I think he was ... One of the tragedies is that he*

wanted to do all the right things (“We must get a grip” *The Telegraph*) та укр. **Мирослава Барчук (журналіст):** *Двадцять років... двадцять років покоління мінється, і ми переживаємо те саме* (“Homo Sapiens.” 31.07.2013. *YouTube*).

Спільною рисою виявилася однакова активність вживання *риторичних запитань* (2,1% (з них 66,7% журналістських запитань, 33,3% – респондентів) та 2,1% (тільки респонденти): англ. **Andrew Marr (журналіст):** *You won't? Okay* (“The Andrew Marr Show.” 23.02.2014. *BBC*) та укр. **Володимир Єшкілев:** *Бо що може бути жахливіше, ніж рожевий смартфон? І взагалі – все це рожеве!* (“Зелена лампа.” 16.12.2013. *YouTube*).

4.1.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки. Невербальні особливості британських та українських інтерв'ю визначаються інституціональним форматом їх проведення (гість запрошується до телестудії в призначений час для бесіди на певну суспільно-значущу тему чи розповіді про своє життя) та особливостями поводження на “публіці”: британці первинно є більш стриманими у своїй невербальній поведінці [296; 837], хоча в обох інтерв'ю невербальна поведінка характеризується як повільна, виважена, акцентована, та, яка підкреслює не тільки значущість поданої інформації, але й значущість самої особистості.

Проксеміка комунікації також свідчить про формальність інтеракції, адже ведучий та гість дистантно розташовані за столом: див. напр., інтерв'ю з мером Лондона Борисом Джонсоном (“The Andrew Marr Show.” 04.03.2014. *YouTube*) та депутатом ВР Миколою Томенко (“Знак оклику!” 5.08.2013. *Телеканал ТВі/TVi*). Зазвичай строгий та елегантний одяг, макіяж, зачіски, а також простота, вишуканість оформлення студії спрямовані на створення того фону, на якому інформація буде сприйматися позитивно.

Погляди комунікантів зосереджені один на одному, адже відкритість поглядів свідчить про щирість комунікації та істинність інформації, яка презентується. Серйозна тональність спілкування передбачає стриманість та

виваженість рухів тіла ведучого та респондента, що підкріплює інформаційні запити та відповіді, див., напр., невербальну поведінку в британському інтерв'ю з Найджелом Фраджем (“The Andrew Marr Show.” 01.06.2014. *YouTube*) та українському – з Іриною Варгаш (“Женские Откровения.” *YouTube*). Більше враження від бесіди, ніж ведучий, отримує глядацька аудиторія, адже перший бере активну участь у створенні та підтримці відповідної “картинки”, а остання зосереджена на всьому видовищі як третя сторона.

На відміну від ток-шоу, у телеінтерв'ю ведучому та його учасникам не є притаманним звертатися до глядацької аудиторії прямо. Виключенням є те, що ведучий на початку та наприкінці інтерв'ю звертається до глядачів біля екранів, супроводжуючи привітання, введення теми, підведення підсумків сигналами НП, притаманними здебільшого формальній комунікації. Респонденти студії також створюють те чи інше враження на ведучого чи аудиторію опосередковано, усвідомлюючи те, що вони знаходяться в межах програми, яку транслює телебачення, а тому увага всіх “глядачів” зосереджена, перш за все, на їхній НП (йдеться про офіційно стримані жести, неактивну міміку, пряму поставу тіла, закриті пози тощо). Такі сигнали, відбиваючи серйозну тональність інтеракції, не повинні розходитися з істинністю ословленого тексту, гармонійно доповнювати його або ситуативно використовуватися замість нього в зрозумілій для всіх спосіб та заміщуватися діями НП неформального реєстру спілкування.

Ключовими для етнічних інтерв'ю є *просодико-фонаційні* ознаки мовлення, яке яскраво демонструє зокрема, активність використання *логічного* та *емфатичного* наголосу в тих місцях, які суб'єктивно важливі для привернення уваги слухачів: англ. **Michael Gove**: *And I think it's wrong to try to argue that this government is favouring one group of individuals over another in public appointments* (“The Andrew Marr Show.” 27.11.2009. *YouTube*) та укр. **Марк Белкін**: *Але так масово активістів, які не... ну, то, що я бачив...* (“Знак оклику!” 21.02.2013. Телеканал *ТВи/ТVi*). У зв'язку з цим також відмітимо, що ословлювання думки характеризується яскраво вираженою та надмірною *паузацією*, наявністю беззмістовних вокалізацій невідготовленого мовлення: англ. **Michael Gove**: *I think*

that she and Sir Michael Wilshaw, the Chief Inspector, are a fantastic team.... ehh... I've known... Sally for a ...ehh... several years now, and before I appointed her... ehh... I admired the fact (“The Andrew Marr Show.” 27.11.2009. *YouTube*) та укр. **В'ячеслав Брюховецький:** *І томуууу... так склалося, щоооо... справді доводилося молодим людям...* (“Homo Sapiens.” 31.07.2013. *YouTube*). Такий стиль мовлення може справляти негативне враження від аргументації респондента, адже свідчить про його сумніви або нездатність адекватно виразити думку на фоні чіткого мовленнєвого “потокую” інтерв'юера.

У цілому, НП у британських та українських інтерв'ю визначаються інституційним форматом їхнього проведення: незважаючи на загальне орієнтування учасників на формальну взаємодію, відзначимо, що британці є більш стриманими у своїй НП, у той час як українські респонденти поведуться більш емоційно, підкреслюючи думку чи виражаючи особисте ставлення.

4.1.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. Аналіз стратего-тактичної лінії поведінки інтерв'юера та респондента в МЖ інтерв'ю виявило таке (див. Додаток Г, Таблиця Г-8). У британському інтерв'ю в мовленні адресанта-журналіста використано більше кооперативних КТ, ніж конфронтативних (на 17,6%, пор., 58,8% та 41,2%), так само як і в мовленні адресата-гостя (на 79,6%, пор., 89,8% та 10,2%). В українському інтерв'ю в мовленнєвій поведінці ведучого було виявлено більше кооперативних КТ порівняно з конфліктними (на 84,2%, пор., 92,1% та 7,9%), як і в респондентів (на 89,2%, пор., 94,6% та 5,4%). У цілому, українське інтерв'ю є більш кооперативним (на 15,3%, пор., 79,3% та 94,6%), британське – конфліктним (на 15,3%, пор., 20,7% та 5,4%).

Респондент може застосовувати якнайширший спектр КТ, у той час як КТ журналіста виявилися лімітованими. Так, журналіст, зобов'язаний, на відміну від звичайного співрозмовника, орієнтуватися на кооперативні КТ комунікації, напр., КТ *підтримки та розширення думки співбесідника*: англ. **Boris Johnson:** *There's a billion... there's a billion pounds being lost ...* **Andrew Marr:** *People are evading*

stamp duty by companies abroad (“The Andrew Marr Show.” 04.03.2012. *YouTube*) та укр. **В’ячеслав Брюховецький**: *Значить, є щось глибше там!* **Мирослава Барчук**: Долали опір, долали опір страшний! (“Homo Sapiens.” 31.07.2013. *YouTube*), КТ згоди: англ. **Lord Patten**: *...why Jeremy Paxman said some gracious and properly gracious things about him ...* **Andrew Marr**: Yes (“We must get a grip” *The Telegraph*) та укр. **Мирослава Барчук**: *Це справді є. І проблема всіх батьків, як ростити дітей, як розповідати дітям, що є добро і що є зло ...* (“Homo Sapiens.” 31.07.2013. *YouTube*) тощо.

Для обох етнічних інтерв’ю характерні КТ незгоди та відстоювання своєї позиції: англ. **Michael Gove**: *And I think it’s wrong to try to argue that this government is favouring one group of individuals over another in public appointments* та укр. **Мирослава Барчук**: Ну, не завжди. Тут я з вами не погодилася б (“Homo Sapiens.” 31.07.2013. *YouTube*), КТ перебування респондента: англ. **Michael Gove**: *... you need to refresh the person who’s chair of a particular body in order to bring a new pair of eyes to bear. For example, in the Department for Education itself, we have a* [переривається] **Andrew Marr**: She’d only been there for three years (“The Andrew Marr Show.” 27.11.2009. *YouTube*) та укр. **Юрій Луценко**: *Але тепер вона зобов’язана так само, як допомогла мені, допомогти іншим людям, які знаходяться в несправедливості, в біді, можливо, у катастрофі* [переривається] **Ілона Довгань**: Ваш чоловік змінився. (“Сьогодні про головне.” 08.04.2013. Телеканал ТВі/ТVi) тощо.

Відмінною виявилася низка КТ конфронтації, притаманних лише БД: КТ сарказму: **Andrew Marr**: Labour were appointed or reappointed to public bodies as Conservatives... *And now you’re having second thoughts*; КТ глузування: **Michael Gove**: *And if it’s the case that there’s an outstanding candidate ...* **Andrew Marr**: Tory donor called Mr Agnew (“The Andrew Marr Show.” 27.11.2009. *YouTube*), КТ мовної агресії (у відповідь на тактику ухилення респондентом від відповіді): **Jeremy Hunt**: *That’s what the BBC are saying. I think if you actually look at ...* [переривається] **Jeremy Vine**: I’ve just asked it!?? Just answer it here! (“The Andrew Marr Show.” 15.12.2013. *YouTube*).

Отже, по-перше, порівняно з поведінкою гостей у британському інтерв'ю стиль його ведення журналістом є більш агресивним: журналісти намагаються примусити відповідати гостей предметно, не відхиляючись від запитань, вживаючи при цьому КТ, які не притаманні українським журналістам; по-друге, британське інтерв'ю є більш конфронтативним як в аспекті поведінки гостей студії (на 14,6%, пор., 57,3% та 42,7%), так і, у більшій мірі, – інтерв'юєрів (на 78%, пор., 89% та 11%). Однак вживання інвентарю КТ конфронтації інтерв'юєра підпорядковується принципу: не принижуючи соціального статусу респондента, отримати якнайбільше інформації від нього, що відповідає глобальній меті інтерв'ю.

Аналіз *акто-мовленнєвої* складової британського та українського телеінтерв'ю виявив, що тенденції розподілу вжитих МА (див. Додаток Г, Таблиця Г-7) за шкалою зменшення є різними: англ. констативи (82,6%), квеситиви (14%), перформативи (2,3%), директиви (0,9%), промісиви (0,2%), менасиви (0%) та укр. констативи (82,8%), квеситиви (12,5%), директиви (2,6%), перформативи (1,6%), промісиви (0,5%), менасиви (0%). Спільною є відсутність менасивів в обох етнічних інтерв'ю. Незначна перевага на користь БД спостерігається в активності використання квеситивів (на 1,5%, пор., 14% та 12,5%), на користь УД – директивів (на 1,7%, пор., 0,9% та 2,6%).

Призначення МА в межах етнічних інтерв'ю є таким. *Констативи* використовуються журналістами для знайомства глядачів з гостем програми, пропонування теми, виділення по ходу інтерв'ю нових підтем, цитування інформаційних джерел, у тому числі гостей студії, для подальшого розгортання бесіди, уточнення, підтримки чи заперечення слів респондентів. Порівняння відсотку вживаних констативів гостями та ведучими дає такі результати: гості використовують констативів більше, (пор., англ. (перевага на 40,4%) 29,8% (ведучий) та 70,2% (гість) та укр. (перевага на 33,4%) 33,3% (ведучий) та 66,7% (гість)). *Квеситиви* з боку журналістів спрямовані на отримання бажаної інформації, оцінки, ставлення; риторичні питання для них нехарактерні; з боку респондентів квеситиви реалізуються у вигляді риторичних запитань, в

українських інтерв'ю не було знайдено випадків перезапиту журналістів. Порівняння показує вживання журналістами більшої кількості квесетивів: пор., англ. 99,3% (ведучий) та 0,7% (гість) (перевага на 98,6%) та укр. 88,5% (ведучий) та 11,5% (гість) (перевага у 77%).

Перформативи відповідають метакомунікативним сигналам встановлення контакту та його розриванню у вигляді етикетних формул привітання, прощання, вираження вдячності. Журналісти вживають більшу кількість перформативів: пор., англ. 56,5% (ведучий) та 43,5% (гість) (перевага на 13%) та укр. 64,3% (ведучий) та 35,7% (гість) (перевага на 28,6%).

Директиви використовуються з метою прямого переходу до іншої (суб)теми розмови, уточнення чи для перегляду відеофрагменту, який у подальшому буде обговорюватися. Порівняння виявило вживання гостями британських інтерв'ю та українськими журналістами більшої кількості директивів: пор., англ. 33,3% (ведучий) та 66,7% (гість) (перевага на 33,4%) та укр. 60% (ведучий) та 40% (гість) (перевага на 20%).

Для введення спонукального акту слугує вживання будь-якого дієслова в наказовій формі, зокрема для БД характерним є вживання тих конструкцій, які розпочинаються дієсловом *look*: **David Cameron: Look, I'm in favour of people setting up great businesses in Britain** ("The Andrew Marr Show." 8.01.2012. YouTube), у той час як для УД – одиниці *давайте*: **Єгор Чечеринда: От давайте про висування в президенти трошки пізніше** ("Знак оклику!" 5.08.2013. Телеканал ТВі/ТVi). *Промісиви* (порівняння виявило більший відсоток промісивів у мовленні британських журналістів та українських гостей: англ. 100% (ведучий) та укр. 40% (ведучий) та 60% (гість)) відбивають ті інтенційні імпульси, які обмежуються лише комунікативною ситуацією інтерв'ю, стосуються обговорення деяких його питань на пізніших його етапах: англ. **Jeremy Vine: So I'll talk about that in a moment, if I can, but first on Europe** ("The Andrew Marr Show." 19.05.2014. BBC) та укр. **Тарас Чорновіл: Ну, я, власне кажучи, зараз не щодо самої суті боротьби з курінням (ми про це поговоримо) – щодо суті закону** ("Сьогодні про головне." 18.12.2012. Телеканал ТВі/ТVi).

4.2 Діалог у жанрі “ток-шоу”: зіставний аспект

Ток-шоу є популярним інформаційно-розважальним жанром британського та українського масмедійного простору комунікації. У такому гібридному телепродукті, в якому функціонує *інфотейнмент* (поєднання розваги та інформування [182; 326, с. 363]) над інформаційністю та публіцистичністю домінує саме розважальність [12, с. 4]. Ток-шоу є своєрідним способом інсценування реальності, відтворення життєвих ситуацій, проблем, пропонування ймовірних шляхів їхнього вирішення [12, с. 5–6; 182; 532], культивуації певних емоційних станів, які закріплюють соціально-психологічні типи поведінки [349, с. 343].

Дефініція “ток-шоу”, представлена в Оксфордському тлумачному словнику сучасної англійської мови, розкриває інтерактивну природу, побудованого в телевізійному або радіоформатах, соціального феномену: *talk-show (chat show) – a television or radio programme in which people are asked questions and talk in an informal way about their work and opinions on various topics* [858]. В українському “Словнику молодого журналіста” *ток-шоу* визначається як програма, змістом якої є інформування глядачів за допомогою діалогу перед телекамерою, а також залучення до обговорення піднятих проблем аудиторії як у студії, так і поза нею (за наявності зворотного зв'язку під час прямиоефірних передач) [485]. Проведений концептуальний аналіз значень дефініцій цих ЛО виявив, що вони так само, як і у випадку з інтерв'ю, утворюються навколо базової акціоноально-посесивної структури концептів *DIALOGUE* та *ДІАЛОГ*: [ТУТ (студія)/ТАМ (віддалене місце)) ТОДІ (спочатку/потім) СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/пацієнс/експірієнцер (шоумен/гість) діє ТАК (вербально/невербально; інтелектуально; невимушено)] за допомогою ТАКИЙ1 ЩОСЬ: інструмент (слово/засіб комунікації) на СТІЛЬКИ ТАКИЙ2 ЩОСЬ: об'єкт (питання) / СТІЛЬКИ ТАКИЙ3 ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/бенефіціант (гість/шоумен/ аудиторія/глядачі) [з результатом ХТОСЬ2/ХТОСЬ1 має ЩОСЬ: власність (знання)] / діє ТАК2: спосіб [ТАК: оцінка]] (див. Додаток Б, Рис. Б-15, Б-16), чим

зумовлена наявністю в їхньому складі подібних сем ('television' та 'телекамера', 'talk' та 'діалог'). Відмінні семи свідчать про наявність додаткових слотів фреймів *CHAT-SHOW* та *ТОК-ШОУ*. Так, відмінність було встановлено у різному наповненні слоту ЩОСЬ: інструмент, який містить знання про засіб трансляції діалогу – в англійській дефініції актуалізована сема 'radio'. Якщо діалог у британському ток-шоу розгортається на певну тему (слот **ТАКИЙ** (*various topics*)), то в українському – навколо певної проблеми, яку вирішують комуніканти (пропозиція [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс (*особа*) діє ТАК1: спосіб (*вербально/інтелектуально*) на ЩОСЬ: об'єкт (*проблема*)]. Причому сема 'in an informal way', позначаючи атмосферу перебігу інтеракції, репрезентує слот ТАК: спосіб (*in a friendly / relaxed way*).

Акцент у британській дефініції ставиться на реципієнті та агенсі повідомлення (сема 'people') за рахунок "притушення" слоту ХТОСЬ1: агенс / пацієнс (*journalist*), у той час як в українській – на аудиторії (сема 'глядачі') через невисвітлення слотів ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/пацієнс/реципієнт (*журналіст/особа*). Порівняння виявило й те, що в українському значенні лексеми актуалізується додаткова інформація про близького чи віддаленого пасивного реципієнта, який може змінювати свою позицію на активного учасника (семи 'у студії' та 'поза нею (за наявності зворотного зв'язку під час прямих передач)', які представляють слоти ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: бенефіціант / пацієнс/ агенс (*глядач*), а також ТУТ: (*студія / інше місце*)/ТАМ: (*віддалене місце*) / ТОДІ (*спочатку/потім*) та ЩОСЬ: інструмент (*аудіо-/відеозасіб комунікації*). Через це головні учасники діалогу – журналіст та гість – на концептуальному рівні отримують нову семантичну роль *бенефіціант*.

Визначаємо жанр "діалог у ток-шоу" як створену в телевізійному форматі ситуацію формальної або неформальної взаємодії журналістів та відомих людей з метою розваги та інформування масового адресата. Однак, з іншого боку, терміном "ток-шоу" можуть позначати будь-яку "розмовну" програму – бесіду за "круглим столом", інтерв'ю в студії за відсутності глядачів із відомим, популярним журналістом [100; 351; 578; 581].

Драматургія британського та українського ток-шоу передбачає наявність подібного сценарію, що реалізується в питально-відповідній схемі МЖ, до якої включені всі учасники програми [12, с. 6; 414, с. 202–203; 777, с. 111]: 1) ведучий-рефері (*шоумен*, автор та модератор); 2) гості-співбесідники (*зірки*, *відомі люди*, *експерти*), 3) глядачі в студії; 4) теле-, радіоаудиторія (потенційний апологет повідомлення) [52; 82]. Отже, кожен з активних учасників ток-шоу є персонажем із заданою йому авторами роллю.

Щодо типології ток-шоу, то виділяють *розмовні* (шоу, в яких превалюють бесіда, дискусія), *ігрові* та *постановочні* (“театр в мініатюрі”) видовища [581, с. 105]. Інша класифікація включає: *теледебати* (під час передвиборчої кампанії кандидатів), *телеміст* (діалог географічно віддалених одна від одної аудиторій), *бесіда* (на суспільно-значущу тему з використанням кіно- чи фотодокументів) [100], *дискусія* – як жанр аналітичної публіцистики (між гостями студії – носіями протилежних поглядів на суспільну проблему) [12; 182; 578].

Для розгляду особливостей ток-шоу в британському та українському медіа-просторах матеріалом дослідження слугують ток-шоу **інформаційного** характеру, до яких відносимо *пізнавальні-розважальні* (соціальні) та суто *розважальні* програми (в яких спостерігаються перевага неофіційного дискурсу чи деякий баланс у реалізації категорій “офіційність-неофіційність”) та **інформаційно-аналітичного** характеру (політичні, соціальні з перевагою офіційного дискурсу). До першого типу належать такі ток-шоу, як *Alan Carr: Chatty Man*, *Friday Night with Jonathan Ross*, *Heads up with Richard Herring*, *The Graham Norton Show*, *V Graham Norton*, *Ruby Wax Show*, *The Jonathan Ross Show*, *The Michael McIntyre Chat Show* та укр. *Анархо-кабаре Зелена Лампа*, *Проти ночі*, *Педан-Притула шоу*, *Хто зверху?*. Розважальні, позбавлені суспільної значущості тем – таблоїдні шоу (“треш-ТБ”), наслідуючи стилістику “глянцевих журналів”, знайомлять аудиторію з життєвими історіями “зірок” [12, с. 8]. До інформаційно-аналітичного типу ток-шоу належать *політичні* (представляють дискусії навколо важливих для країни суспільних і політичних проблем між цікавими, одіозними політиками та журналістами), *соціальні* (допомагають глядачеві, який зіштовхнувся з життєвими

труднощами, зрозуміти, що його ситуація не унікальна та запропонувати варіанти поведінки щодо її вирішення) [182] британські *The Nolan Show, Breakfast with Frost, On Sunday Live with Adam Bolton, Question Time* та українські ток-шоу *Большая политика с Евгением Киселёвым, Свобода слова, Шустер Live, Сьогодні про головне, Стосується кожного, Справедливість*. Розуміємо ток-шоу як трансльоване ЗМІ видовище інформаційного (розважального) чи інформаційно-аналітичного характеру, в якому відбувається тематична чи проблемно орієнтована взаємодія у форматі “запитання-відповідь” ведучого з гостем програми в присутності глядачів у студії, які, разом з віддаленою аудиторією, можуть перетворюватися на активних комунікантів, так чи інакше зумовлюючи перебіг діалогу.

Результати дослідження свідчать, що усі шоу будуються на природних різновидах діалогу, якими є розмова, бесіда, суперечка. Стверджуємо, що ток-шоу є поліжанровим утворенням, яке включає сутнісні ознаки інтерв'ю, бесіди, дискусії, дебатів. Однак, у цілому, воно здійснюється у форматі інтерв'ю: *запит інтерв'юера – відповідь респондента*; аналітичні ток-шоу, на відміну від розважальних, більш нагадують МЖ інтерв'ю через: 1) більш активну роль у захопленні ініціативи ведучим; 2) збільшений обсяг повідомлення респондентів. У проаналізованому матеріалі не було знайдено сварки, хоча є приклади переходу в зону сперечання та лайки в політичних ток-шоу, де гості (політики, журналісти, експерти) беруть участь не з метою досягнення консенсусу в дискусії, а для того, щоб виключно захистити свою позицію в діалозі та спростувати думки його учасників.

Британські та українські ток-шоу мають спільну структурно-композиційну будову, яка є схожою з інтерв'ю [469, с. 29], але змістовно представленою в більш розширеному форматі [83]: 1) *початок взаємодії*, 2) *основна частина діалогу*, 3) *кінцівка або підведення висновків*.

Початок ток-шоу передбачає встановлення контакту інтерв'юера із глядачами перед екранами телевізорів, комп'ютерів тощо, через пряме привітання глядацької аудиторії, а також через студійну аудиторію, представлення себе, проголошення деякої початкової інформації про шоу, гостя студії: англ. **Ruby**

Wax: *Hello, my guests tonight are, me, Ewan McGregor, Eddie Izzard, and please welcome the new star, Ruby Wax!* (“Ruby Wax Show.” YouTube) та укр. **Антін Мухарський:** *Ще Платон казав “Якщо розумні люди цуратимуться політики, то дуже скоро виявлять, що ними правлять дурні” ... І тому відсоток імбіцилів у владі ще не став абсолютним. На відміну від творчого колективу анархо-кабаре “Зелена лампа”!* (“Зелена лампа.” 7.07.2013. Телеканал TBi/TVi). Типовими засобами встановлення контакту ведучого із співрозмовником у британських та українських ток-шоу є формули привітання із можливим залученням супутньої невербаліки комунікації, що підвищує настрій гостя та створює емоційні умови для відвертої бесіди: англ. **Alan Carr** [обіймається з Томом Хиддлстоуном]: *Hello, join us please. Sit down, sit down! Please, please! Welcome to Chatty Man!* **Tom Hiddleston:** *Thank you very much! Thank you!* (“Chatty Man.” 02.11.2013. YouTube) та укр. **Савік Шустер:** *Доброго вечора! Ми у прямому ефірі на телеканалі Інтер. Наші гості сьогодні міністр юстиції України Олена Лукаш... Олена Лукаш [киває]: Добрий вечер!* (“Шустер Live.” YouTube).

Спільною рисою є орієнтування глядачів у темі, яка передуює представленню та привітання героїв телепередачі. При цьому тема обговорення подається у ток-шоу інформаційно-аналітичного типу, у розважальних же шоу тематика бесіди ведучого з гостем різноманітна та невідома глядачам, для яких цікавою є, насамперед, особистість зірки, кумира, відомої людини. Тема є деяким вербальним стереотипом у формі судження чи риторичного запитання: англ. **Adam Bolton:** *Hello and welcome back “On a special Sunday night” from a literary festival in Hay. Well, whoever won the elections Britain is still at war in Afghanistan...* (“On Sunday Live.” 31.08.2013. YouTube) та укр. **Андрій Куликов:** *Експертів у студії “Свободи слова” запитуємо: чи може місцева влада в Україні сьогодні бути не провладною?* (“Свобода слова.” 03.06.2013, ICTV).

Ізоморфною рисою для розважальних ток-шоу є те, що представлення гостей і теми, виголошення привітань, зазвичай, відбувається із святковим музикальним супроводом, можливими світловими ефектами, під оплески аудиторії, що створює з самого початку атмосферу невимушеності,

неофіційності, релаксації, жартівливості тощо. На відміну від цього, політичні ток-шоу передбачають короточасні світлові та музичні вставки такої тональності, яка налаштовує глядачів на сприйняття серйозної інформації та на глибоке осмислення дискусії в студії.

Відмінною рисою є мовна структура британських та українських ток-шоу, що співпадає з тією, яка реалізується в інтерв'ю: у першому випадку йдеться про розгортання бесіди виключно англійською мовою, у другому – спостерігається активне вживання української та російської мов. Так, ток-шоу може вестися ведучим російською мовою, а гість програми відповідає українською: **Андрій Данилевич**: *Ліда, Вы – журналистка и Ваша история стала известной всей стране...* **Лідія Паньків**: *Ну, мабуть Ви хотіли почути історію...* (“Лідія Паньків” *Gloria.TV*), або, навпаки, журналіст розмовляє українською з російськомовним респондентом: **Анна Безулик**: *Світлана Фабрикант. Прошу.* **Світлана Фабрикант**: *Вы знаете, Анна, вы очень правильно задали вопрос: “Что же сейчас происходит в Верховной Раде?”* (“Справедливість.” 8.02.2013. *YouTube*).

Аналіз порівнюваних ток-шоу свідчить, що найбільший обсяг текстового повідомлення створюється ведучим під час першої фази програми: він домінує спочатку, потім – під час залучення до комунікації гостя, ініціатива може переходити до гостя, діяльність якого стимулюється та завжди знаходиться під контролем ведучого. Поведінка останнього вибудовується так, щоб максимально стимулювати гостя видати якнайбільше інформації про себе, події тощо з їхньою оцінкою.

Основна частина ток-шоу – композиційно-організуючий та інформаційний центр програми. В *інформаційно-аналітичному* типі вона реалізується у вигляді фактів, позицій, ставлення експертів, відомих людей до певної проблеми. Учасники мають змогу виступити декілька разів поспіль, вступити в дискусію один з одним. *Пізнавально-розважальне* чи *розважальне* ток-шоу концентрується навколо життя та творчості улюбленої глядачами особи, “зірки” тощо. На етапі ініціатива ведучого виявляється лише під час уведення нової теми, пояснень,

коментарів. Моновисловлення ведучого є, зазвичай, вставками в монолог гостя для підтвердження уважності та розуміння відповіді, подальшої її підтримки тощо. У порівнянні з інтерв'ю та інформаційно-аналітичним ток-шоу, у розважальному типі ток-шоу ведучий та гість є більш активними комунікантами та, усвідомлюючи “програмно” заплановану рівність, поводять себе невимушено, як добрі знайомі чи друзі. Саме тому в дружній, емоційній бесіді вони мають змогу постійно перебивати один одного, активно захоплюючи та віддаючи ініціативу. Гість, на відміну від ведучого, не відповідає за те, куди спрямовується бесіда чи дискусія, погоджуючись на таке тематичне керування, в чому і полягає асиметрія їхньої взаємодії.

Іншою спільною ознакою для британських та українських ток-шоу є розгортання інтеракції в контексті усвідомлення його учасниками того, що програма розрахована на *масового глядача*: поведінка ведучого орієнтована на дотримання інтересів того, заради кого власне і робиться дана програма. Ток-шоу повинно бути якомога інформативнішим та інтелектуально/ емоційно-розважальним, змушуючи глядача брати активну участь у процесі пізнання, забезпечуючи результативність програми.

Головним інструментом досягнення необхідного КВ є *аудиторія в студії*, яка виступає в ролі *стороннього реципієнта-актанта*, який знаходиться в інтерактивному просторі комунікації, а тому позиція студії, яка представлена людьми, зацікавленими в обговоренні тих або інших тем, максимально наближена до позиції мовців. Створюючи солідарність з аудиторією, розважаючи її та поділяючи сміх у студії, головні герої підвищують свій позитивний статус, створюють умови панування над аудиторією [796, с. 276]. Їхня участь обмежується оплесками, сміхом, вигуками, зрідка вони заплановано можуть перетворюватися на актантів ситуації, висловлюючи чи фіксуючи думки технічними засобами, що створює атмосферу публічності та інтерактивності.

Інакше кажучи, аудиторія, через яку транслюється настрій масовому глядачу, є тим “барометром”, який “підказує” ведучому та віддаленому реципієнту інтелектуальну та емоційну “погоду” в студії, створену діалогічною

взаємодією з гостем, і визначає план план наступних дій для підтримки та активізації бесіди. Тому ізоморфною ознакою є обов'язковість звертання як ведучого, так і, в меншій мірі, гостя чи гостей до аудиторії в студії. Аналіз матеріалу дозволяє виділити прямий та непрямий тип звертання до аудиторії, при цьому аудиторія може ставати активним учасником комунікації. *Пряме* звертання знімає психологічні бар'єри між гостем та аудиторією студії, створює сприятливу атмосферу розуміння для бесіди між всіма активними та пасивними комунікантами: англ. **Jonathan Ross**: *That was a lovely and very warm welcome.* **Tom Daley**: *Yes. Thank you, guys!* (“The Jonathan Ross Show.” 7.12.2013. *YouTube*), **Alan Carr** [гучно]: *Robert Thicke, everyone!* [аудиторія аплодує, кричить, свистить] (“Chatty Man.” 09.07.2013. *YouTube*) та укр. **Антін Мухарський (шоумен)**: *Дорогі друзі! Упродовж нашої програми, у фінальній рубриці ми обов'язково поговоримо про той інцидент, який стався під час відкриття виставки “Велике і величне”. Так? Поговоримо? Ви ж не будете проти?* (“Зелена лампа.” 10.11.2013. Телеканал *ТВі/ТVi*).

Непрямі звертання до аудиторії є важливим інструментом комунікації з нею, адже завжди є несподіваними, активізують її увагу, а тому створюють враження того, що аудиторія є активним учасником діалогу: англ. **Graham Norton** [активна міміка, зокрема рухи губами: демонстрація огиди від видовиська вбитої мухи, яку Стів Карел наклав серветкою] [аудиторія сміється] (“The Graham Norton Show.” 21.06.2013. *YouTube*) та укр. **Наталія Заболотна**: *Мене ж не випустять з ефіру, поки ми не поговоримо [вигуки аудиторії в залі]* (“Зелена лампа.” 10.11.2013. Телеканал *ТВі/ТVi*), **Антін Мухарський** [п'є пиво “Балтика”, активна міміка, тональність голосу: вираження огиди]: *... українське пиво краще* (“Зелена лампа.” 7.07.2013. Телеканал *ТВі/ТVi*).

Тож, з одного боку, інтерактивні форми впливу знімають комунікативні бар'єри – аудиторія заохочується до діалогу з гостем, з іншого боку, це зумовлює подвійну адресацію МЖ ток-шоу, закріплюючись як його характерна ознака.

Ізоморфною рисою для британських та українських ток-шоу є застосування тематичних *відеофрагментів*, головним героєм яких може бути гість програми.

Така відеовставка надає можливості перепочити, перш за все, респонденту та аудиторії – відбувається зміна діяльності усіх присутніх у студії учасників шоу та стимулювання подальшого обговорення через уведення додаткової теми як способу підтримки глядацького інтересу.

Кінцівка програми передбачає підбиття підсумків інтеракції як ведучими, так і, у випадку політичних ток-шоу, його учасниками, вираження журналістом вдячності, побажання, анонс виходу наступної програми, використання формул прощання: англ. **Jonathan Ross**: *July, the twenty first* [гучно] *Ladies and Gentlemen, Jo Rowling!* [вказує на письменницю рукою] **J.K. Rowling**: *Thank you!* (“Friday Night with Jonathan Ross.” (a) *YouTube*) та укр. **Куликов**: *Про це йшлося у позаплановому випуску Свободи слова, яка добігає кінця. Я дякую учасникам... На все добре* (“Свобода слова”. 17.10.2012. *ICTV*). Визнаючи виключну роль віддаленої та близької аудиторії, ведучий обов’язково звертається до них зі словами вираження поваги чи вдячності, прощається з нею: англ. **Adam Bolton**: *Thanks to all the guests and to the studio audience ...* (“On Sunday Live.” 12.08.2012. *YouTube*) та укр. **Єгор Чечеринда**: *Дякую, друзі. Це було “Сьогодні про головне”. Обговорювали газові та фінансові питання. Зустрінемося завтра о десятій нуль-нуль. З вами був Єгор Чечеринда. Всім дякую, до побачення* (“Сьогодні про головне.” 08.04.2013. Телеканал *ТВи/ТВи*).

Елементом інтерактивних форм впливу на аудиторію політичних ток-шоу є і “підсумкова оцінка” студії позицій учасників через голосування, результати якого демонструються на табло в діаграмах “за” та “проти”, “довіри-недовіри” тощо. Такі форми впливу створюють ілюзію повноцінного діалогу, в якому начебто бере участь глядач.

Отже, британське та українське ток-шоу мають однакові фази розгортання взаємодії (у формі розмови, бесіди чи суперечки різного ступеня емоційної інтенсивності) у студії, які враховують “присутність” масового глядача. Кожна фаза має своє завдання, яке, окремо та разом з іншими завданнями, підкорене загальній меті ток-шоу – впливу на масового адресата. Інтеракція є асиметричною, адже саме шоумени контролюють та розвивають діалог у

потрібному напрямку, підтримують інтригу, беруть участь у мовній грі тощо. Комунікативні схеми проаналізованих ток-шоу відбивають такі типи взаємодії її учасників: *ведучий-[аудиторія]-гість-ведучий, ведучий (два ведучих)-[аудиторія]-два / більше гостей / представник аудиторії-ведучий* (у політичних ток-шоу ця схема може бути розширеною, напр., *ведучий-головний учасник-журналісти / експерти-[аудиторія]-ведучий*). Ці схеми є прототиповими для британського та українського медіа простору ток-шоу.

На концептуальному рівні загальна фреймова модель МЖ є такою: [ТУТ (студія)/ТАМ (віддалене місце)) ТОДІ (спочатку/потім) СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/пацієнс/експірієнцер (шоумен/гість) [має/відчуває ЩОСЬ: власність/емоція] діє ТАК (вербально/невербально; інтелектуально; формально/неформально)] за допомогою ТАКИЙ1 ЩОСЬ: інструмент (слово/засіб комунікації) на СТІЛЬКИ ТАКИЙ2 ЩОСЬ: об'єкт (питання/проблема) / СТІЛЬКИ ТАКИЙ3 ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/бенефіціант (гість/шоумен/аудиторія/глядачі) [з результатом ХТОСЬ2/ХТОСЬ1 має/відчуває ЩОСЬ: власність (знання)/емоція] / діє ТАК2: спосіб] [ТАК: оцінка]].

4.2.1 Морфологічна параметризація. У морфологічному плані в телемовленні учасників британських та українських ток-шоу виявлено різний ступінь активності (перевага в УД на 13,7%) вживання стилістичних засобів та прийомів (див. Додаток Г, Таблиця Г-1):

1) *іменників, прикметників із суфіксами суб'єктивної оцінки*, напр., *-еу та -ик, -чик, -онько, -юн, -еньк, -оньк, -очк*: (перевага УД на 15,8%, пор., 6,3% та 22,1%): англ. **Tom Daley**: *I typed "call me" in his notes with a smiley face on this phone* ("The Jonathan Ross Show." 07.12.2013. *YouTube*) та укр. **Ольга Фреймут**: *Ну, хлопчурики, джентельменчики, дозвольте ...* ("Хто зверху?" *YouTube*), **Павло Шеремет**: *Важкенька!* ("Проти ночі." 20.03.2013. *YouTube*);

2) *іменників, ужитих у множині* (2,2% тільки в УД): **Еріка**: *Ну, він получить по мордам! Вот...* ("Педан-Притула шоу." 24.05.2014, *YouTube*);

3) **прикметників характеристики одного іменника** (перевага БД на 8%, пор., 12,5% (50% вжито респондентами) та 4,5% (100% вжито респондентами)): англ. **Graham Norton**: *That youthful, smooth, caramel-like voice* (“The Graham Norton Show.” 21.06.2013. *YouTube*) та укр. **Наталія Заболотна**: *Це була би велика перемога і велике, титульне, експозиційне здобуття* (“Зелена лампа.” 10.11.2013. Телеканал *TBi/TVi*);

4) **займенників ми / we (us / our, нас / нам)** або використання **дієслова в першій особі множини** (в УД), як єдність автора повідомлення з телеглядачем: перевага БД на 10%, пор., 81,2% (46,2% з яких належать журналістам) та 71,2% (18,8% належать журналістам): англ. **Lady Gaga**: *It's something that we as a society don't really want to see* (“The Jonathan Ross Show.” 05.03.2013. *YouTube*) та укр. **Олесь Доній**: *... ми потрапили у величезну пропагандистську кампанію...* (“Зелена лампа.” 7.07.2013. Телеканал *TBi/TVi*).

4.2.2 Лексична параметризація. Усне мовлення британських та українських комунікантів у ток-шоу характеризується активним вживанням:

1) **оцінних прикметників**: англ. **Lady Gaga**: *...with the media and the way that it is you see absolutely legendary people taking out their trash* (“The Jonathan Ross Show.” 05.03.2013. *YouTube*) та укр. **Наталія Заболотна**: *Хоча витрачаються, звісно, колосальні кошти...* (“Зелена лампа.” 10.11.2013. Телеканал *TBi/TVi*);

2) **оцінних прикметників вищого / найвищого ступеня порівняння**, що відбиває інтенсивність ознаки предмета тощо: **Poker player**: *... and I think the most the most horrible one I had to do* (“Heads Up With Richard Herring.” *YouTube*) та укр. **Володимир Єшкілев**: *Бо що може бути жахливіше, ніж рожевий смартфон?* (“Зелена лампа.” 16.12.2013. Телеканал *TBi/TVi*);

3) **оцінних прислівників**: англ. **Hugh Laurie**: *It's pretty obscure stuff* (“The Jonathan Ross Show.” 06.06.2009. *YouTube*) та укр. **Антін Мухарський**: *Тобто ми живемо в такому трошки розірваному стані свідомості* (“Зелена лампа.” 10.11.2013. Телеканал *TBi/TVi*);

4) *прислівників, які відтворюють високий ступінь інтенсивності ознаки* (*overly, awfully, terrifyingly, very, highly, дуже, надто, занадто, досить*): англ. **Graham Norton**: *Actually Amanda really is a hugely talented actress* (“The Graham Norton Show.” 21.06.2013. *YouTube*) та укр. **Петро Порошенко**: *І це надзвичайно небезпечний прецедент* (“Свобода слова” 03.06.2013, *ICTV*).

У мовленні британських та українських комунікантів ток-шоу відмічаємо активне вживання, в деяких випадках надмірне, вставних / допоміжних для вираження думки слів повнозначних та функціональних частин мови, які заповнюють паузи обмірковування мовцями: *absolutely* (1,3%), *actually* (12,6%), *well* (16,5%), *really* (16,9%), *just* (20,3%) та *скажімо* (1,6%), *звичайно* (3,8%), *ось* (4,4%), *тут* (7,1%), *просто* (7,1%), *ну* (7,7%), *взагалі* (9,3%), *тобто* (10,4%), *зараз* (13,2%), *от* (20,3%) тощо та вставлених фраз (*you see* (2,2%), *look* (3%), *I / you mean* (4,8%), *you know* (8,7%), *I think* (13,9%) та *скажімо так* (1,6%), *знову ж (таки)* (4,4%), *я не знаю* (3,8%), *чесно/щиро/умовно/власно/образно кажучи* (4,4%).

У БД та УД активними контактовстановлюючими засобами є **дієслівні ЛО** (включаючи етикетні дієслова типу англ. *let (me)* (16,7%) та укр. *пробачте* (2,3%), *вибачте* (16,3%), *перепрошую* (11,6%) тощо): англ. *listen* (3,7%), *look* (29,6%), *know* (50%) та укр. *розумієте* (16,3%), *бачите* (20,9%), *знаєте* (32,6%) тощо, напр., англ. **Ruby Wax (журналіст)**: *Let's just jump to someone else talk...* (“Ruby Wax Show.” *YouTube*) та укр. **Антін Мухарський (журналіст)**: *Вибачте, в українських колекціонерів не лишилося жодної повноцінної роботи Малевича?* (“Зелена лампа.” 10.11.2013. Телеканал *ТВі/TVi*).

Аналізуючи мовлення комунікантів у ток-шоу, відмічаємо різний ступінь активності вживання **лексики** (див. Додаток Г, Таблиця Г-2) таких мовних реєстрів, як **літературно-книжний**, це, зокрема, **термінологія** (перевага у БД на 5,2%, пор. 27,6% та 22,4%): англ. *rectally, ivy rash, collapses, seizure* та укр. *презумпція, кошторис, трансплантат, шторка, книжні ЛО* (перевага в УД на 0,2%, пор., 0,6% та 0,8%): англ. *dulcet, rue, peregrinate* і укр. *аксельбант, достопам'ятний, анархісти*, та **розмовно-просторічний** (перевага в УД на

11,6%, пор., 47,7% та 59,3%): **розмовні** ЛО: англ. *gotta, cos, old stuff, bro, buy into, yeah, татта тіа* та укр. *баранізм, трошки, брехло, шароварщина, хохол, пустомеля*; **сленгізми** (перевага у БД на 5,7%, пор., 21,3% та 15,6%): англ. *rough edges, lose one's marbles, big heads* та укр. *наїжджати, розкручений, класний, мент*. На противагу інтерв'ю, у ток-шоу як найбільш демократичному способі спілкування було знайдено більшу кількість **вульгаризмів** (перевага у БД на 1,9%, пор., 2,8% та 1,9%): англ. *take a piss, cum, asshole, suck off, suck-you-bus* та укр. *гімно / гівно / лайно, жопа, обіссатися* [176; 487; 488; 497; 515; 516; 643; 675; 690; 800; 858]. Лексика підвищеного реєстру переважає в БД (на 5%, пор., 28,2% та 23,2%), у той час як лексика зниженого – в УД (пор., 71,8% та 76,8%).

4.2.3 Синтаксична параметризація. Поєднання простих та складних конструкцій в єдине ціле в результаті нагромадження інформації спричиняє появу та функціонування в БД та УД ток-шоу складних конструкцій з різними типами зв'язку: англ. **Lady Gaga**: *Um, well the House of Gaga's all my friends and... they travel with me a lot but... we work in so many different cities round the world and making new clothing ... the living dress that you just saw for the Mount Brown Eyes performance that's something the House of Gaga built inspired by designer...* ("The Jonathan Ross Show." 05.03.2010. YouTube) та укр. **Віталій Кулик**: *Тому держава просто приречена зробити більш-менш автономними і... я не кажу самостійними, але більш-менш надати можливості органам місцевого самоврядування самим вирішувати на місцях свої питання, пов'язані з проблемами громадян: це питання ЖКХ, це питання, пов'язані з будівництвом, це питання відводів...* ("Свобода слова." 03.06.2012. ICTV).

Емпіричний матеріал свідчить, що в сфері синтаксису (див. Додаток Г, Таблиця Г-3) етнічного мовлення як розважальних, так і аналітичних ток-шоу прості речення домінують над складними, підрядні – над сурядними. Так, *прості* речення (перевага у БД на 4,2%, пор., 73,7% та 69,5%) домінують над *складними* (перевага в УД, пор., 26,3% та 30,5%). Щодо типів складних конструкцій, то

етнічні ток-шоу більш насичені СПР (перевага УД на 3,9%, пор., 72,8% та 76,7%), ніж ССР (перевага БД на 3,9%, пор., 27,2% та 23,3%).

У британських шоу-програмах у мовленні *ведучих* було зафіксовано 26,3% складних речень (ССР – 26,3% та СПР – 73,7%) та 73,7% простих речень, у той час як *гостями студії* було вжито 51,3% складних речень (ССР – 27,8% та СПР – 72,2%) та 48,7% простих. В українському мовленні *ведучих* було виявлено 34,6% складних (ССР – 20,5% та СПР – 79,5%) та 65,4% простих речень, у *гостей студії* – 26,9% складних речень (ССР – 26,4% та СПР – 73,6%) та 73,1% простих.

Британські *ведучі* використовують менше складних речень, ніж їхні українські колеги (на 17%, пор., 41,5% та 58,5%); різниця між ССР складає 1,1% (пор., 10,9% та 12%), між СПР – 1,5%, пор. (30,6% та 46,5%) на користь українських ведучих. У мовленні *респондентів-гостей* спостерігається зворотна картина: в аспекті складних речень домінує БД (на 6%, пор., 53% та 47%); різниця на користь британських респондентів між ССР складає 2,4% (пор., 14,8% та 12,4%), між СПР – 3,8% (пор., 38,3% та 34,5%). Щодо простих речень, то перевага в їх вживанні на боці британських гостей (на 7,4%, пор., 53,7% та 46,3%).

Якщо порівнювати особливості вживання синтаксису усередині етнічних типів ток-шоу, то в БД *гостями-респондентами* вживається більше складних речень, ніж ведучими (на 16,2%, пор., 41,9% та 58,1%), зокрема, більше ССР (на 78%, пор., 11% та 89%) та СПР (на 16,2%, пор., 41,9% та 58,1%). В УД ток-шоу гості студії використовують менше складних речень (на 6,8%, пор., 53,4% та 46,6%), зокрема, більше ССР (на 2,4%, пор., 10,9% та 12,3%), однак, менше СПР (на 8,2%, пор., 42,5% та 34,3%) і більше простих речень (на 11,2%, пор., 44,4% та 55,6%), аніж британці.

Отже, в обох типах етнічних ток-шоу було виявлено закономірність більш активного вживання простих речень порівняно з іншими МЖ формату, причому респонденти вживають їх частіше. Складні конструкції переважають в мовленні гостей-респондентів, як і під час інтерв'ю, за винятком українських ток-шоу, де СПР домінують у мовленні ведучих, відбиваючи намагання якнайточніше

сформулювати запитання гостю, переформулювати запит з додаванням багатьох деталей, привернути увагу до відео- та фотофрагментів тощо.

Щодо *емоційності* британського ток-шоу, то в ньому було виявлено менше емоційно забарвлених речень, ніж в українському (на 8,6%, пор., 24,1% та 32,7%), що свідчить про більш експресивний відтінок вітчизняного інфотейнменту (див. Додаток Г, Таблиця Г-4).

Аналіз реплік за *метою висловлення* виявив однаковий пріоритет вживання таких одиниць у британському та українському ток-шоу: розповідні (81,9% та 79,3%), питальні (14,8% та 16,8%), спонукальні (3,3% та 3,9%). Порівняння дає змогу констатувати, що перевага щодо вживання розповідних реплік належить БД ток-шоу (на 2,6%), а питальних (на 4%) та спонукальних (на 0,6%) – УД (див. Додаток Г, Таблиця Г-5).

З погляду *стилістики синтаксису* відмічаємо перевагу в активності вживання таких одиниць на користь БД (на 14%). Зокрема в БД домінують такі засоби та прийоми (див. Додаток Г, Таблиця Г-6):

– *еліпсис* (на 11,3%, пор., 27,2% (з них 38,6% використані ведучими, 61,4% – респондентами) та 15,9% (з них 40,9% вжито журналістами, 59,1% – респондентами)): англ. **J.K. Rowling**: *They wanted a second initial so I took Kathleen as my middle name.* **Jonathan Ross** (журналіст): *To make it sound more highbrow?* (“Friday Night with Jonathan Ross.” (b) *YouTube*) та укр. **Петро Порошенко**: *Скільки там їх було... вас, точніше було...* **Андрій Куликов** (журналіст): *Сорок шість відсотків* (“Свобода слова.” 03.06.2013. *ICTV*);

– *повтор* (на 10,5%, пор., 22,8% (з них 24,3% вжито ведучими, 75,7% – респондентами) та 12,3% (з них 35,2% – журналістами, 64,8% – респондентами)): англ. **Graham Norton** (журналіст): *She’s magnificent, she’s marvellous, she’s Miriam Margolyes!* (“The Graham Norton Show.” 21.02.2014. *YouTube*) та укр. **Притула**: *Тут пахне самочкою, тут пахне самочкою. Де вона?* (“Педан-Притула шоу.” 19.04.2014, *YouTube*).

– *відокремлені речення* (на 0,4%, пор., 6,2% (з них 60% вжито ведучими, 40% – гостями) та 5,8% (з них 12,5% – журналістами, 87,5% – гостями)):

англ. **Graham Norton (журналіст):** *Miriam, you played... I was going to say a monkey... you played a rabbit in... the Caramel ad* (“The Graham Norton Show.” 21.02.2014. *YouTube*) та укр. **Віталій Кулик:** *Тому держава приречена зробити більш-менш автономними і, я не кажу самотійними, але більш-менш надати можливості...* (“Свобода слова.” 03.06.2013. *ICTV*).

В українському стилістичному синтаксисі кількісно переважають:

– **риторичні запитання** (на 2,1%, пор., 3,7% (з них 50% вжито ведучими та 50% – гостями) та 5,8% (100% вжито гостями)): англ. **Patrick Stewart:** *You brought it up!* **Graham Norton:** *Did I?* (“Very Graham Norton.” *channel4*) та укр. **Наталія Заболотна:** *Навіщо було в провінції, на периферії будувати титульний музей? А такі музеї є в Америці, в Нью-Йорку* (“Зелена лампа.” 10.11.2013. Телеканал *ТВі/ТВи*);

– **однорідні члени речення** (на 14%, пор., 9,9% (з них 31,2% використані ведучими та 68,8% – гостями) та 23,9% (з них 30,3% вжиті журналістами, 69,7% – респондентами)): англ. **Rory Stewart:** *I think in twenty or thirty years Afghan can become more stable, more prosperous, more humane* (“On Sunday Live.” 12.08.2012. *YouTube*) та укр. **Олена Підгрушна:** *Вони так само різних видів є ширші, вужчі, тонші* (“Проти ночі.” 20.03.2013. *YouTube*);

– **апозицизис** (на 2,9%, пор., 4,3% (з них – 57,1% вжито ведучими та 42,9% – гостями) та 7,2% (з них 40% – ведучими, 60% – гостями студії)): англ. **Graham Norton:** *And there’s this particular website... Do you look at these websites?* (“Lucy Lawless.” *lucylawless.net*) та укр. **Віктор Сердюк:** *... не думаю, що в Україні можна зробити бізнес чи кримінальний, чи некримінальний... Не вийде з цього* (“Свобода слова.” 05.09.2013. *ICTV*).

Перевагу в українському стилістичному синтаксисі було встановлено у використанні емпатичних конструкцій, однак на противагу лексичному повтору та інверсії, у БД спостерігається домінування таких *спеціальних емпатичних конструкцій*, як:

– **емпатичні речення** (на 2,9%, пор., 26% та 28,9%), що залучають:

1) **лексичний повтор** (на 2,5%, пор., 10,5% (з них 29,4% вжито ведучими, 70,6% – респондентами) та 13% (з них 16,7% вжито журналістами, 83,3% – респондентами)): англ. **Patrick Stewart**: *I've had a home here for years and years and years, 12 years or so* (“Very Graham Norton.” channel4) та **Кость Бондаренко**: *Вона може відрізнятись, скажімо, політичним баченням, політичною програмою, політичними доктринами...* (“Свобода слова.” 03.06.2013. ICTV);

2) **інверсію** (9,2%, пор., 1,9% (з них 66,7% вжито ведучими, 33,3% – респондентами) та 10,1% (з них 35,7% вжито журналістами, 64,3% – респондентами)): англ. **Graham Norton**: *On Enterprise you use all these advanced systems of communications to talk all over the Galaxy* (“Very Graham Norton.” channel4) та укр. **Володимир Єшкілев**: *Коли я дивлюся третій раз за день на рожевий смартфон, то мені просто хочеться містики, казематів, каміння вологого, ланцюгів середньовічних* (“Зелена лампа.” 16.12.2013. Телеканал ТВі/TVі);

3) **спеціальні емфатичні конструкції** (перевага БД на 7,8%, пор., 13,6% (з них – 45,4% вжито ведучими та 54,6% – гостями) та 5,8% (з них 62,5% вжито журналістами, 37,5% – респондентами)): англ. **Jonathan Ross**: *What a thing!* (“The Jonathan Ross Show.” 07.12.2013. YouTube) та укр. **Олександр Педан**: *Не дай Бог!* (“Педан-Притула шоу.” 19.04.2014. YouTube).

4.2.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки. Узагальнюючи спостереження за паралінгвальною поведінкою комунікантів під час ток-шоу, зазначимо, що вона порівняно з інтерв'ю має більш виражений та пролонгований характер. Зокрема вже з самого початку шоу, до зустрічі гостей, для створення необхідної атмосфери комунікації, активно залучається невербальний компонент комунікації: **Michael McIntire** [швидко рухається по сцені; усміхається; підвищений тон] *Hello, hello, hello!* [зупиняється]: *Ladies and gentlemen, welcome to* [повертаються назад, показує на вивіску з назвою програми та викрикує її] *The Michael McIntyre Chat Show!* *We've got an amazing show tonight, so let's get straight over this!* [аудиторія аплодує] (“The Michael McIntyre Chat Show.” 1.04.2014. Youtube) та укр. **Сергій Притула**

[стоїть, поза розслаблена]: *Доброго вечора, пані та панове. В ефірі Педан-Притула шоу. Дякуємо. Олександр Педан [поряд, поза розслаблена, підвищений тон]: Дякуємо. Отже, його сьогодні як завжди ведуть найталановитіший, найкрасивіший і найкмітливіший ведучий в світі за версією Сергія Притули – Сергій Притула! [Притула мімкою та жестами рук підтверджує] Сергій Притула [плавним рухом обох долоней вказує на Педана]: І мій беззмінний партнер, ця красива, сива дитина, Олександр Сергійович Педан!* (“Педан-Притула шоу.” 08.03.2014, *YouTube*).

У фонетичному плані для здійснення впливу на глядачів у мовленні комунікантів активно використовуються: 1) значне посилення голосу: англ. **Alan Carr**: *Jaaaaared Leto!* (“Chatty Man.” 18.07.2010. *YouTube*), **Michael McIntyre**: *A man at the very top of this game! Yes! Please welcome Jerry Hudson!* (“The Michael McIntyre Chat Show.” 17.03.2014. *Youtube*) та укр. **Сергій Притула**: *Доброго вечора усім! В ефірі Педан... Олександр Педан: Притула... [разом] шоу!* (“Педан-Притула шоу”. 31.03.2013. *Youtube*), 2) постановка емпатичного та логічного наголосу у тих місцях, які важливі для підкреслення деякого фрагменту висловлення та звертання до глядачів студії чи біля екрану: англ. **Jared Leto**: *I did, I'm fast*, **Alan Carr**: *You are fast!* (“Chatty Man.” 18.07.2010. *YouTube*), **Олександр Педан**: *То все брехня! От тепер дивіться реальну програму про реальні події!* (“Педан-Притула шоу”. 31.03.2013. *Youtube*). Так само і респондент підсилює ефект свого повідомлення зверненням до залу зі зміною інтонаційного контуру висловлень та сміхом: **Miriam Margolyes**: *He really is grumpy!* (“The Graham Norton Show.” 21.02.2014. *YouTube*) та укр. **Георгій**: *Хулиганьє! Визвіть міліцію!* (“Хто зверху?” *YouTube*).

Специфічними у вибірці виявилися дві ознаки невербальної поведінки: по-перше, лише в британському ток-шоу спостерігаємо наявність традиційної пози, коли руки лежать прямо на колінах, у цей момент гості програми мовчать на фоні бесіди іншого гостя з ведучим (напр., “The Andrew Marr Show.” 22.12.2013. *BBC*; “The Graham Norton Show.” 21.06.2013. *YouTube*), таким чином, начебто сигналізуючи, що вони не тільки уважно слухають, але і незайняті та готові

включитися до розмови; по-друге, у британському ток-шоу не було знайдено прикладів бігу учасників по залу, на відміну від українського, де це допускається (напр., “Хто зверху?” *YouTube*).

У цілому, відмічаємо, що невербальні особливості поведінки респондентів та ведучих у британських та українських ток-шоу залежать від їх типу: розважального чи інформаційно-аналітичного. При створенні шоу ведучими та гостями чітко усвідомлюється необхідність частого залучення невербальних засобів комунікації, які підсилюють ефект основної, вербально представленої інформації або цілеспрямовано заміщують вербальні повідомлення. Так, *формальний* реєстр спілкування налаштовує на проведення ґрунтовної бесіди з інтерв'юером, в якій відбувається подача фактів, їх аналіз, наведення доказів, обмін думками тощо. Така тональність передбачає стриманість у рухах тіла, адже ці сигнали повинні створити серйозний настрій у залі, а також передавати як співбесіднику, так і аудиторії додаткове підтвердження правильності позиції (напр., стримана поведінка британських ведучих Девіда Димбелбі (“Question Time in Northampton.” *YouTube*), Стивена Нолана (“The Nolan Show.” *YouTube*) та українських ведучих Євгена Кисельова (“Большая политика с Евгением Киселёвым.” *YouTube*), Андрія Кулікова (“Свобода слова.” 17.10.2013)). При цьому універсальними виявилися такі ознаки: поза присутніх (пряма постава, ноги розташовані поряд або одна на одній, руки лежать на столі, одна з них може підтримувати обличчя), яка формує задумливий та діловий вигляд співрозмовників; їхній погляд, зосереджений на іншому комунікантові, міміка неактивна, тембр висловлень – нейтральний, сухий, сміх непритаманний комунікантам, за використання він підкреслює значущість слів співрозмовників або привертає додаткову увагу до їхніх висловлень (див. напр., комунікативну поведінку в студії Брайена Шемпса, Стелли Крісі в програмі Девіда Димбелбі (“Question Time in Northampton.” *YouTube*) та А. Гриценка, В. Наливайченко, А. Єрмолаєва, Л.Кожару в програмі Євгена Кисельова (“Большая политика с Евгением Киселёвым.” *YouTube*)).

Розважальні ток-шоу характеризуються більшою мірою неформальним реєстром спілкування, що дозволяє комунікантам поводитися більш розкуто – демонструвати різноманітні емоційні поведінкові прояви. При цьому на таку поведінку накладаються деякі обмеження, адже комуніканти усвідомлюють, що їхній діалог транслюється ЗМІ, а це призводить до збереження також і тих поведінкових реакцій, які притаманні інституціональному дискурсу. У жанрі такого типу універсальними виявилися такі базові ознаки. Поза ведучого розслаблена, чим він сигналізує глядачам, що знаходиться на відпочинку, тим самим запрошуючи інших насолоджуватися шоу: див., напр., як поводить британський телеведучий Грехем Нортон (“The Graham Norton Show.” 23.08.2011. *YouTube*) або український шоумен Антін Мухарський (“Зелена лампа.” 07.07.2013. *Телеканал ТВі/ТVi*). Тож пози гостей студії теж розслаблені, руки тримаються ними так, як ситуативно зручно (на колінах, на столі, на підлокітниках крісел, одна з них може підтримувати підборіддя тощо), ноги розташовані так само – як зручно (поряд, одна на одній, одна на одній у “розкритому стилі” тощо). По мірі розгортання комунікації міміка, жести, поведінка, зазвичай, стають більш активними, експресивними, рухи – більш швидкими, що постійно стимулюється ведучим. Невербальна поведінка набуває ефекту театральності, видовищності (див. поведінку Джоанни Лумлі (“The Michael McIntyre Chat Show.” 24.03.2014. *YouTube*) та Еріки (“Педан-Притула шоу”. 24.05.2014. *YouTube*), створює неформальну атмосферу свята.

Погляди комунікантів під час розмови спрямовані один на одного, але коли ведучий хоче почути підтримку студії, він повертається до неї обличчям, що може супроводжуватися додатковими діями, які переслідують деяку мету – ризика неpritаманна інформаційно-аналітичним ток-шоу обох країн. Звернення до публіки в залі відбувається: 1) *прямо*: англ. **Jonathan Ross**: *I’m a huge fan of the books... I’m speaking on behalf [повертається наполовину до залу та долонею показує на нього] of the country* (“Friday Night with Jonathan Ross.” (b) *YouTube*) та укр. **Антін Мухарський** [активна міміка з поглядом на зал]: *Картина в музеї чує більше дураців, ніж будь-хто в світі!* (“Зелена лампа.” 10.11.2013. *Телеканал*

TBi/TVi); 2) **непрямо**: англ. **Alan Carr: You are! And smooth!** [ведучий вигинається в кріслі: підкреслює слово *smooth*, створюючи гумористичний ефект] [зал **сміється**] (“Chatty Man.” 18.07.2010. *YouTube*) та укр. **Санта Дімопулос: Неправда! У мене є дві (тату)!** [Притула підстрибує з дивану та, повернувшись до Педана, починає танцювати: захоплення від підтвердження їх гостею правоти його думки] [зал **сміється**] (“Педан-Притула шоу”. 24.05.2014. *YouTube*).

4.2.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. Аналіз стратего-тактичної лінії поведінки ведучих та респондентів у МЖ ток-шоу виявив, що в британських ток-шоу в мовленні ведучого використовується більше кооперативних КТ, ніж конфронтативних (на 87,2%), що відрізняє МЖ від інтерв'ю: ведучі, як в розважальному, так і в інформаційно-аналітичному ток-шоу є більш уважними та толерантними до гостей, які так само, порівняно з інтерв'ю, демонструють зниження конфліктності поведінки – вони вживають вже більше кооперативних КТ (на 89,4%). В українському ток-шоу показник конфронтативності також знижується: ведучі вживають більше (на 93,2%), так само, як і гості (на 90,4%) кооперативних, ніж конфліктних КТ. Саме такий стиль взаємодії ведучого та гостей визначає сучасний британський та український інфотейнмент. Рівень вживання КТ кооперації в ток-шоу є дещо більшим в українському медіадискурсі (на 1,8%, пор., 94,2% та 96%), тож за показником використання КТ конфронтації домінує БД (5,8% та 4%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-8).

Аналіз матеріалу також свідчить [48], що як і в інтерв'ю, спектр використаних КТ гостем є нелімітованим, у той час як прагматичні можливості журналіста (шоумена) виявилися не такими широкими. Однак, на противагу інтерв'ю, в обох культурах, у ток-шоу не інформаційно-аналітичного типу, як журналіст, так і гість студії можуть застосовувати найрізноманітніші КТ кооперації та конфлікту, що свідчить про певне зрівнювання їхніх соціальних та комунікативних ролей. До того ж, гість сам може ставати інтерв'юером, а

ведучий – респондентом. Все це створює невимушену атмосферу спілкування: в багатьох випадках гостями є саме друзі або знайомі ведучого. Серед кооперативних КТ було зокрема встановлено: КТ *підтримки думки*: англ. **Lucy Lawless**: *I've had work done.* **Graham Norton**: *Have you? Good work!* (“Lucy Lawless.” *lucylawless.net*) та укр. **Наталія Заболотна**: *Але ми не думаємо, що скрізь...* **Антін Мухарський**: *Капітанам море сниться, а пілотам – висота*. **Наталія Заболотна**: *Абсолютно* (“Зелена лампа.” 10.11.2013. Телеканал ТВі/ТВи), КТ *підкреслення значущості (особистості, дії) респондента*: англ. **Graham Norton**: *But you were in Harry Potter, weren't you?* **Miriam Margolyes**: *I was.* **Graham Norton**: *That's magic!* **Miriam Margolyes**: *That's actually magic!* **Graham Norton**: *That was terrific!* (“The Graham Norton Show.” 21.02.2014. *YouTube*) та укр. **Андрій Куликов (журналіст)**: *Ви – з-поміж тих, хто уже заявляв про потребу зміни законодавства у цій галузі. Чому така потреба виникла?* (“Свобода слова.” 05.09.2013) тощо.

При цьому були встановлені й КТ *конфронтації*, напр., КТ *іронії*: англ. **Ewan McGregor**: *Have you ever eaten your own cum? Seeing as you were talking about cum.* **Ruby Wax**: *Yes, sure, go ahead... listen... I'm eating!* (“Ruby Wax Show.” *YouTube*) та укр. **Олесь Доній**: *Щось як-то позитивно виглядає, як відверта замазуха!* (“Зелена лампа.” 7.07.2013. Телеканал ТВі/ТВи), КТ *мовної агресії і перебування*: **Stephen Nolan (журналіст)**: *Hold on! Hold on! Do you acknowledge that these people have had enough?* **Gerry Kelly Mla**: *I... [перебивається] That they see what terror brought you!...* **Gerry Kelly Mla**: *Well... [перебивається] You are moralizing them about terror!* (“The Nolan Show.” *YouTube*) та укр. **Олесь Доній**: *Ведучий та гості – це єдине, що псує Вашу програму!* (“Зелена лампа.” 7.07.2013. Телеканал ТВі/ТВи).

Так само, як і в інтерв'ю, різні КТ *конфронтації*, вживані ведучими, хоча й контекстуально агресивні, але інтенційно згладжуються учасниками, підпорядковуючись глобальній КС кооперації. Комунікація підкоряється принципу: не принижуючи соціального статусу гостя (що дозволяється в жартівливій формі в розважальному ток-шоу), отримати якнайбільше інформації, змусити виконувати ті дії, які б розкривали або зміст проблеми (аналітичне ток-

шоу), або особистість (інформаційний тип), що дозволяє програмі продовжуватися до вичерпання її плану.

Аналіз *актомовленнєвої* складової мовлення етнічного ток-шоу виявив таке (див. Додаток Г, Таблиця Г-7). Якщо *констативи* використовуються гостями студії для повідомлення, затвердження або коментування низки фактів, то журналістами – для знайомства глядачів із гостем програми, пропонування теми, виділення нових підтем, цитування, уточнення, підтримки чи заперечення їх висловлень тощо. Етнічний розподіл констативів між учасниками такий: англ. 35,4% (ведучий) та 64,6% (гість) (перевага 29,2%), напр., **Tom Daley**: *It really was love at first sight* (“The Jonathan Ross Show.” 07.12.2013. *YouTube*) та укр. 39,7% (ведучий) та 60,3% (гість) (перевага 20,6%), напр., **Андрій Куликов**: Інна Ведерникова, *Дзеркало тижня*, Україна (“Свобода слова.” 03.06.2013). Як бачимо, гості британських та українських шоу застосовують більшу кількість констативів. *Квеситиви* журналіста, з одного боку, змістовно розвивають взаємодію за рахунок отримання інформації від гостя, з іншого боку, останній, на відміну від етнічних інтерв’ю, може активно запитувати та перезапитувати ведучих, переводячи таке “односпрямоване” інтерв’ю в повноцінний діалог рівних партнерів: англ. 75,3% (ведучий) та 24,7% (гість) (перевага в 50,6%), напр., **Steve Carell**: *You know how you kill a fly? I know exactly* (“The Graham Norton Show.” 21.06.2013. *YouTube*) та укр. 71,3% (ведучий) та 28,7% (гість) (перевага в 42,6%), напр., **Ангін Мухарський**: *Кому ви кажете й оце робите?* (“Зелена лампа.” 16.12.2013. Телеканал *ТВі/ТVi*). *Перформативи* розподілені так: англ. 47,1% (ведучий) та 52,9% (гість) (перевага в 5,8%), напр., **Kristen Wiig**: *Sorry. Good it* (“The Graham Norton Show.” 21.06.2013. *YouTube*) та укр. 44% (ведучий) та 56% (гість) (перевага в 12%): **Петро Порошенко**: *Дуже дякую за можливість висловити свою позицію* (“Свобода слова.” 03.06.2013). *Промісиви*, вживані лише ведучими (англ. 0,1% та укр. 0,2%), відбивають ті потрібні імпульси, які або обмежуються форматом програми та стосуються обговорення деяких питань на пізніших її етапах, або виходять за її межі: англ. **Graham Norton**: *I promise you, you will!* (“The Graham Norton Show.” 21.02.2014. *YouTube*) та укр. **Наталія**

Заболотна: *Тобто починається якась ця наша внутрішня кухня ...* **Антін Мухарський:** *Ми про це поговоримо* (“Зелена лампа.” 10.11.2013. Телеканал *TBi/TVi*). *Директиви* використовуються з метою переходу до іншої (суб)теми, спонукання гостя до відповіді, залучення до гри, перегляду фото-, відео тощо. Розподіл має такий вигляд: англ. 66,7% (ведучий) та 33,3% (гість) (перевага на 33,4%) та укр. 92,1% (ведучий) та 7,9% (гість) (перевага на 84,2%). Їхнє оформлення відбувається через вживання в МА *будь-якого дієслова в наказовій формі*: англ. **Jonathan Ross:** *I’m very well! You don’t have to use the phone!* (“The Jonathan Ross Show.” 05.03.2010. *YouTube*) та укр. **Михайло Ілляшев:** *Не треба боятися, що це стане бізнесом* (“Свобода слова.” 05.09.2013). Така функція примусу здійснюється і за допомогою *транспонованих конструкцій*: **Stephen Nolan:** *We’ll start with if we can. No matter what you say...* (“The Nolan Show.” *YouTube*) та укр. **Антін Мухарський:** *Прізвища називаємо?* **Володимир Єшкілев:** *Прізвищ не називаємо* (“Зелена лампа.” 16.12.2013. Телеканал *TBi/TVi*).

Розподіл їх вживання в БКП на шкалі активності є таким: *констативи* (79,9%), *квеситиви* (13,8%), *перформативи* (3,1%), *директиви* (3%), *промісиви* (0,1%), *менасиви* (0%), в УКП: *констативи* (78,2%), *квеситиви* (15,7%), *директиви* (3,6%), *перформативи* (2,5%), *промісиви* (0,1%), *менасиви* (0%). Перевага в БД спостерігається у використанні констативів (на 1,7%) та перформативів (на 0,6%), в УД домінують квесетиви (на 1,9%) та директиви (на 0,6%). Спільним є показники МА промісивів та відсутність менасивів.

4.3 Діалог у парламентських дебатах: зіставний аспект

Парламентські дебати – одна з форм діяльності парламенту, яка полягає в обговоренні питання, винесеного на розгляд представницького органу [155; 680, с. 356; 926, с. 37–38]. У сучасній англійській та українській мовах значення лексем *debate* та *дебати* співпадають у точці функціонування архісеми ‘дискусія;

обговорення питання’, пор., *debate – a formal discussion on a particular matter in a public meeting or legislative assembly, in which opposing arguments are put forward and which usually ends with a vote* [858] та дебати – *обговорення якого-небудь питання, обмін думками. Суперечки, дискусії* [487]. Подібно до інших соціальних взаємодій, трансльованих ЗМІ, структуровані у концептах *DEBATE* та *ДЕБАТИ* знання про ці інтеракції передбачають існування однієї основи – акціонально-посесивного фрейму [ТАМ ТОДІ1 (спочатку/потім) ТАКИЙ1 ЩОСЬ: ціле (парламент) [має СТІЛЬКИ ТАКИЙ2 ХТОСЬ1/ ХТОСЬ2: агенс/частина (особа) діє ТАК (вербально/невербально; інтелектуально; формально) [за допомогою [ТАКИЙ3 ЩОСЬ: інструмент (слово) на [СТІЛЬКИ ТАКИЙ3 ЩОСЬ: об’єкт (проблема) / СТІЛЬКИ ТАКИЙ4 ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс (особа) [з метою ХТОСЬ1/ ХТОСЬ2 є/оцінюється як ТАКИЙ5 (найкращий)]]] [ТАК: оцінка]] (див. Додаток Б, Рис. Б-17, Б-18).

Відповідно видові семи ‘*opposing arguments*’ у своїй змістовій цілісності є подібними до архісеми “суперечки” ЛСВ 2, висвітлюючи слот ТАКИЙ пропозиції [ТАКИЙ ЩОСЬ: інструмент]. Однак, відмінність розкривається у представленні дебатів як “змагання” у значенні української ЛО, що на концептуальному рівні виявляється так: [СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс діє на СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс [з метою ХТОСЬ1/ХТОСЬ2 є/оцінюється як ТАКИЙ2: (найкращий)]]].

Дебати у британському парламенті розгортаються на певну тему, а в українському – навколо питання, яке необхідно вирішити (пропозиція [ХТОСЬ1/ ХТОСЬ2: агенс (особа) діє [ТАК: спосіб (вербально/інтелектуально) на ЩОСЬ: об’єкт (питання)]. Причому сема “*formal*”, позначаючи атмосферу діалогічної взаємодії, репрезентує слот ТАК: спосіб (*in an official way*). Інші диференційні семи ‘*in a public meeting*’ / ‘*legislative assembly*’ та ‘*ends with a vote*’, які репрезентують фрагмент фреймової структури [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс (особа) діє ТАК: спосіб (вербально/фізично) ТОДІ (спочатку/потім)], свідчать про семантично більш насичений англомовний термін *debate*.

Визначаємо “дебати в парламенті” як різновид політичної суперечки, зазвичай трансльованої ЗМІ, між політичними суб’єктами щодо ухвалення певного закону чи обговорення актуального для країни питання, яка спрямована на переконання в своїй позиції опонентів і масового адресата [456, с. 89; 482, с. 263; 687, с. 85–90; 680, с. 352–357; 713, с. 253].

Британський (двопалатний) та український (однопалатний) парламенти є тими представницькими органами, які функціонують у Великій Британії та Україні з метою ухвалення законодавчих актів [427; 632]. Найголовнішою з двох палат британського парламенту, який британці образно називають “пульсуючим серцем” політичного життя країни [12, с. 4], є Палата Громад [444, с. 214], тому, хоча аналіз структури та порядку дебатів проводиться і на прикладі дебатів Палати Лордів, акцент під час порівняння особливостей британських (БДт) та українських (УДт) дебатів (у Верховній Раді України) ставиться на публічному обговоренні проблем та законопроектів саме в Палаті Громад [59; 679; 926].

БДт та УДт формально подібні тим, що вони, по-перше, відбуваються в порядку, визначеному регламентом (статутом) парламенту (палат парламенту) або іншими нормативно-правовими актами (такими, як постійні правила (*Standing Orders*), вироблені законотворчою практикою, сесійні та неписані правила (*custom and practice*) та Конституція України, Регламент ВР) [427; 440; 444; 632], по-друге, вони виникають як реакція на заяву доповідача, яка провокує її критику, постановку питань депутату, та викликають подальше обговорення у вигляді виступів охочих висловитися та довести інший, відмінний погляд.

Відмінні риси етнічних дебатів розкриваються в наступному. У британському парламенті дебати виступають як самостійна частина засідання, окреме засідання, проведення якого планується заздалегідь: **Mr Andrew Lansley** (the leader of the House of Commons): *The business next week will be as follows... There will be a debate on universal credit implementation, followed by ...* (House of Commons, 3 July 2014. *Democracy Live*), а початок оголошується за традицією головуючим вголос, що сигналізує про початок нової стадії засідання, напр., у Палаті Громад: **Mr Speaker (John Bercow)**: *Before I ask the Foreign Secretary to*

open the debate, I simply point out to the House... (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*). Структурно вони є регламентованою суперечкою двох сторін – чинного уряду та опозиції (першими виступають прем'єр-міністр та лідер опозиції, потім їхні заступники, члени та секретарі уряду та опозиції, яким ставляться усні та писемні запитання). Одна сторона виносить на обговорення законопроект та за обмежений час представляє максимальну кількість доказів необхідності прийняття закону та наочних прикладів, які вказують на ті недоліки в певній сфері життя, які він може подолати, якщо буде прийнятий на законодавчому рівні, інша – намагається навести слабкі сторони такої презентації і самого проекту та довести неспроможність цієї пропозиції. В українському парламенті політичні дебати формально не виступають складовою частиною засідань, але змістовно складають ту їх частину, де обговорюється певний законодавчий проект (зокрема його введення до порядку денного) або деяке актуальне для країни питання [427].

Така публічна суперечка, зазвичай, називається головуючими та депутатами “політичною дискусією” навколо обговорюваного законопроекту, напр., **Головуючий (Кошулинський Р.В.): Шановні народні депутати. Я бачу велика дискусія йде зараз ...** (Верховна Рада. 25.02.14. *You Tube*). Подібною рисою МЖ дебатів в українському парламенті є те, що законопроект представляється автором / співавторами, які зазначають його мету та наводять аргументи щодо прийняття. Після цього головуючий просить записатися до виступів представників фракцій та груп, які висловлюються щодо доцільності / недоцільності прийняття запропонованого законопроекту. Отже, ізоморфною рисою етнічних дебатів є їхній аргументативний характер, зумовлений зіткненням альтернативних позицій щодо проблеми чи законопроекту, найбільш яскраво відбиваючи базову інтенцію дебатів – боротьбу за владу. Аналіз матеріалу дозволяє стверджувати, що підтримка або спростування позиції чи проекту відбувається між представниками різних партій, які не обов'язково відбивають проурядові чи опозиційні інтереси. Зазначене вище відбиває відмінності УДТ від британських.

Головна схожість БДт та УДт полягає в тому, що вони мають чітку фазову розчленованість: *виступ доповідача – обговорення* (висловлення іншими власної позиції, критика, запитання, внесення пропозицій) – *прийняття рішення* (зокрема голосування). Сам виступ депутатів починається зі звернення до аудиторії та головуючого, для чого вживаються соціально усталені етикетні форми: *пряме звертання*: англ. **Lord Steel of Aikwood**: *My Lords, ... I join him in thanking my noble friend Lord Lang for introducing this important debate* (House of Lords, 29 July 2014. *Democracy Live*) та укр. **Гриценко А.С.**: *Шановні колеги, два питання. Олександр Валентинович... послухайте, будь-ласка, пане Голово* (Верховна Рада. 23.02.2014. *You Tube*), *непряме звертання*: англ. **Angela Eagle**: *Will the Leader of the House give us the business for next week?* (House of Commons, 3 July 2014. *Democracy Live*) та укр.: **Каплін С.М.**: *... Хотів би звернутися до учорашнього олігарха, сьогоднішнього псевдокомуніста чи соціаліста Рудьковського...*? (Верховна Рада. 27.02.14. *You Tube*).

Відмінною рисою БДт є те, що в обох палатах вони, як правило, традиційно розпочинаються словами прохання *I beg to move*: **Theresa May**: *Thank you, thank you, Mr. Deputy Speaker and I beg to move, That the Bill be now read a third time* (House of Commons, 15 July 2014. *Democracy Live*), **Baroness Neville-Rolfe**: *My Lords, I beg to move the lead order but will take the opportunity, if I may, to speak to both instruments before us today* (House of Lords, 29 July 2014. *Democracy Live*). Відмінною рисою УДт є те, що парламентарі ряду партій тенденційно озвучують на початку виступу, зокрема додатково до слів головуючого, своє прізвище та партію, до якої вони належать: **Бондарчук О.В.**: *Олег Бондарчук, фракція Всеукраїнського об'єднання "Свобода" ...* (Верховна Рада. 18.04.14. *YouTube*), **Ляшко О.В.**: *Олег Ляшко, Радикальна партія...* (Верховна Рада. 24.12.15. *YouTube*). Характерним є те, що остання фаза доповіді, зокрема за винятком випадків емоційної суперечки, сварки чи бійки, прототипово закінчується словом подяки іншим депутатам за увагу: **Демчишин В.В.**: *Це також українське обладнання, пріоритет на Україну. Дякую* (Верховна Рада.

24.12.2015. *YouTube*), що не співпадає з практикою дебатів у британському парламенті.

З одного боку, провідні (*Frontbenchers*) та рядові (*Backbenchers*) депутати [444, с. 44; 176] лише ввічливо ставлять питання доповідачу без завершальних слів вдячності, з іншого боку, сам доповідач, який завершує чи підхоплює дебати, дякуючи присутнім, робить це лише в першій фазі доповіді; при цьому він не обмежується одним словом чи реплікою: характерною рисою перебігу БДт є їх значно більша, на відміну від мовлення українських парламентарів, етикетизованість та схвалення думки іншого, незважаючи на протилежну позицію: **Lord Berkeley of Knighton**: *I am sorry to interrupt. This may be a point that the Minister has covered; if it is one that she is about to come on to, I await the answer eagerly* (House of Lords, 29 July 2014. *Democracy Live*), **Joan Walley**: *I congratulate my hononourable friend on securing this debate* (House of Commons, 11 September 2014. *Democracy Live*).

Підкреслення статусу та високої значущості іншої думки демонструє демократичну терпимість, спрямовану на зменшення напруження під час дебатів, які через це, зокрема, виступають зразком демократичності та майстерності публічного обговорення певних проблем. Тож досвід аналізу політичних дебатів у парламенті дає змогу виявити ще один елемент картини ідеального діалогу: здійснення успішного КВ передбачає часто повторюване, поважливе звертання до адресата, його думок, особистості та статусу, яке не вступає в протиріччя з НП адресанта.

Щодо антропоцентрів БДт та УДт, то вони складаються з *адресантів* та *прямого і непрямого адресатів*, які виокремлюються за критерієм можливості/неможливості втручання в дебати і перетворення на адресанта. Так, члени Палати Громад з місця за традицією гучно вимовляють “*hear, hear*”, “*aye, aye*” як вираження згоди чи підтримки, що може повторюватися багато разів впродовж виступу доповідача чи спікера; в українському парламенті депутати в залі реагують вголос не в унісон, що створює шум незгоди чи схвалення виступу. Інакше кажучи, депутати потенційно володіють комунікативно-позиційною

роллю мовця або є слухачами з перемінним статусом [18, с. 6; 198, с. 59; 680, с. 357–359].

Головна мета політичного дискурсу законотворчих дебатів – переконання [926, с. 37] аудиторії-електората (складається з *наближеного* (комуніканти в галереї (*Strangers' Gallery*) Палати Громад та представники мас-медіа (в обох Палатах та Верховній Раді), який не може брати участі в дебатах [444, с. 405] та *віддаленого непрямого* (телеглядачі, радіослухачі, користувачі Інтернету) *адресатів* з результатом її перетворення з “судді” на “вболівальника” [197, с. 6]) – зумовлює їх постійну антропоспрямованість. Формат публічного діалогу не передбачає прямого звернення до публіки: **Mark Pawsey**: *It provides direct employment for many people* (House of Commons, 11 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Герман Г.М.**: *Ми просимо вас стосовно питання про референдум все-таки зробити так, щоб люди почули голос не тільки представників влади* (Верховна Рада. 18.04.14. *YouTube*). Не маючи можливості контролювати реакцію віддаленого адресата, актанти БДт та УДт – “за установкою” – будують МХ як уявні діалоги з аудиторією, ідентифікуючи себе з нею, намагаються попередити її згоду чи незгоду та, подібно до учасників ток-шоу та інтерв'ю, обирають такі лінгвальні та позалінгвальні засоби, які, на їхню думку, здійснюють найбільший КВ [12, с. 4; 290, с. 297; 482, с. 263]. Тому погоджуємося з тим, що комунікативні ролі ієрархічно впорядковані: мовець знаходиться в більш виграшній позиції, ніж слухач, який тільки сприймає та переробляє текст; у свою чергу, статус слухача вищий за статус третіх осіб, беруть участі у комунікації, але згадуються в ній [198].

БДт та УДт проводяться *головуючим*: у Палаті Громад – це Спікер (Mr. Speaker) та три віце-спікери, у Палаті Лордів – Лорд-спікер, у Верховній Раді України – Голова (Спікер Ради) або Перший заступник чи заступник Голови Верховної Ради України [385; 427; 444]. Основною прерогативою Спікера (головуючого) є слідкувати за виконанням правил парламентської процедури та порядком дебатів: англ. **Mr Speaker** (John Bercow): *Before I ask the Foreign Secretary to open the debate, I simply point out to the House that more than 50 right*

honourable and honourable Members wish to speak from the Back Benches (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Головуючий (Рибак В.В.):** Прошу сідати! Я надаю слово Литвину Володимиру Михайловичу! Прошу заспокоїтися, сідати! (Верховна Рада. 21.02.2014. *You Tube*).

Вони також втручаються у хід дискусії, коректуючи чи припиняючи мовленнєву діяльність доповідача: **Dame Dawn Primarolo** (віце-спікер): Order! I am setting the time limit at five minutes in the hope that everyone in the Chamber will get their five minutes ... (House of Commons, 15 July 2014. *Democracy Live*) та укр. **Рудьковський М.М.:** *Якби ми запросили в акціонери підприємства болгар, румун, німців...* **Головуючий (Турчинов О.В.):** *Будь ласка, відключіть мікрофон...* (Верховна Рада. 27.02.14. *You Tube*). Таким чином, головуючий виконує функцію модератора (як у випадку ток-шоу та інтерв'ю), який докладає зусиль до створення продуктивного діалогу.

Аломорфним є виконання низки інших функцій головуючими в парламентах країн. Спікер Палати Громад, на відміну від Палати Лордів та Верховної Ради, будучи представником однієї з партій парламенту, стає політично нейтральним під час виконання нової функції, не підтримує жодної зі сторін, однак може висловлювати власну думку: **Mr Speaker:** Order. These are very important and solemn matters, fully worthy of the full-length Government statement that I had originally been advised... (House of Commons, 15 July 2014) та укр. **Головуючий (Турчинов О.В.):** *Сідайте на своє місце! Брехун!... Ви брешете нахабно!* (Верховна Рада. 13.05.14. *YouTube*).

Так, український голова як представник певної партії може брати участь у голосуванні, тоді як спікер Палати Громад може голосувати лише тоді, коли голоси розподілилися порівну. Відмінною рисою українського парламентаризму є те, що головуючий на засіданнях Ради вільно вступає в діалог з депутатами, що відбувається у випадках реакції на: 1) запит депутата, що виступає: **Ткачук Г.В.:** *Олександр Валентиновичу... коли всі наші сумісники ... врешті-решт, визначаться...?* **Головуючий:** *Шановні колеги, я ще раз... я підтримую вашу позицію і також звернувся до Кабінету Міністрів...* (Верховна Рада. 18.04.14.

YouTube); 2) депутатів, які не за регламентом викрикують пропозиції: **Депутат із залу:** ... *за короткою процедурою...* **Головуючий (Кошулинський Р.В.):** *Ну, коротку процедуру у нас вже не вийде...* (Верховна Рада. 25.02.14. *YouTube*).

Спостереження свідчать, що він є рівноправним комунікативним партнером порівняно зі спікером Палати Громад. Спікери БДт та УДт реалізують таку комунікативну схему інтеракції: **спікер-адресант – депутати-адресати / адресанти – (спікер-адресат (/ адресант)) – депутати-адресати / адресанти – спікер-адресат/адресант.**

На концептуальному рівні проаналізований матеріал дозволив провести розширену фреймову реконструкцію МЖ *дебати*:

[ТУТ ТОДІ (*спочатку/потім*) **СТІЛЬКИ ТАКИЙ1 ХТОСЬ1/ХТОСЬ2:** агенс/експірієнцер/бенефіціант (*особа*) [*має/відчуває* **ЩОСЬ1:** власність (*знання*)/емоція)] *діє* **ТАК1** (*вербально/ невербально; інтелектуально; формально/неформально*) [*за допомогою* **ТАКИЙ2** **ЩОСЬ2:** інструмент (*слово; засіб комунікації*)] *на* **СТІЛЬКИ ТАКИЙ3** **ЩОСЬ:** об'єкт (*проблема*) / **СТІЛЬКИ ТАКИЙ4** **ХТОСЬ2/ХТОСЬ1:** пацієнс/бенефіціант/експірієнцер (*член парламенту/журналіст/глятач*) [*з результатом* [**ХТОСЬ2/ХТОСЬ1:** бенефіціант/власник/експірієнцер *має/відчуває* **ЩОСЬ:** власність (*знання*)/емоція / *діє* **ТАК2:** спосіб (*vote*)] [**ТАК3:** *оцінка*]].

4.3.1 Морфологічна параметризація. У мовленні депутатів британського та українського парламентів було виявлено різну активність вживання стилістичних елементів *морфології* (див. Додаток Г, Таблиця Г-1):

1) *прикметників характеристики одного іменника* (перевага БД на 4,4%, пор., 15,8% та 11,4%): англ. **Mr Philip Hammond:** ... *because of the clear and immediate risk it poses to UK homeland security* (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Жванія Д.В.:** *Це абсолютно нормальний, адекватний і дієвий законопроект* (Верховна Рада. 13.05.14. *YouTube*);

2) *займенника ми / we (us / our, нас / нам) або дієслова в першій особі множини* (в УД), що вказує на єдність позиції автора повідомлення та

електората, народу (перевага УД на 2,2%, пор., 84,2% та 86,4%): англ. **Mr. Burrowes**: ... *but have we not reached the threshold at which there is evidence of both a direct national threat and human catastrophe...* (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Фаріон І.Д.**: *Ми ніколи не забудемо послання ... від видатного французького діяча Яна Бодуена де Куртене, який казав: “Мова – це перший і останній бастион захисту держави”* (Верховна Рада. 18.04.14. *YouTube*);

3) **іменників у множині** (2,2% тільки в УД): **Литвин В.М.**: ... *потім будемо вести такі запальні тут ... дискусії* (Верховна Рада. 18.04.14. *YouTube*).

На відміну від мовлення етнічних ток-шоу та інтерв'ю, учасниками дебатів не вживаються одиниці з суфіксами суб'єктивної оцінки. Щодо розподілу вказаних одиниць у БДт та УДт, то виявлено перевагу у БД (на 3,1%).

4.3.2 **Лексична параметризація.** Аналізуючи мовлення політиків на предмет вживання стилістичного лексикону (див. Додаток Г, Таблиця Г-2), констатуємо вживання ЛО таких мовних реєстрів як **літературно-книжний: термінологія** (перевага БД на 8,7%: 95,8% та 87,1%): англ. *megawatt, non-inference, legislation, status quo, judicial warrants, statutory code of practice, en masse, zero-hours contracts, de facto* та укр. *політичні сили, прецедент, люстрація, фракція, юридичний аспект, регламент, дискредитувати* та **розмовно-просторічний**, зокрема **розмовні** ЛО (перевага УД на 6,8%: 3,7% та 10,5%): англ. *to sack, a prole, an advert, to let the cat out of the bag, to put through one's paces, to hit the nail right on the head, put some flesh on the bones* та укр. *ну, окей, брехати, воняти, всліпу, не дай Боже, шурувати, холуй; сленгізми (0,5% та 1,2%): англ. *combat boots, notch, jump ship* та укр. *на шару, накручувати, бронік, підставлятися*.*

Вульгаризми не притаманні дискурсу дебатів, які проходять, переважно, в атмосфері ввічливості та демонстрації поваги до своїх опонентів (виключеннями є вульгаризми *скотина, шльондра* тощо, російськомовні елементи *подонок*,

заднища; англ. 0% та укр. 1,2%) [176; 487; 488; 497; 515; 516; 643; 675; 690; 715; 800; 858].

Розподіл стилістично забарвленої лексики демонструє перевагу БД дебатів (на 11,3%, пор., 39,6% та 28,3%).

За ступенем активності вживання ЛО підвищеного тону переважають в БД (на 8,7%, пор., 95,8% та 87,1%), у той час як зниженого – в УД (на 8,7%, пор., 4,2% та 12,9%). Тож у мовленні дебатів, на відміну від інтерв'ю і ток-шоу, переважає вживання термінології, а розмовно-просторічний реєстр активно не реалізується.

Усне мовлення британських та українських політиків під час дебатів відрізняється вживанням:

1) **оцінних прикметників**: англ. **David T. C. Davies**: *Does he agree that it is now time to scrap these ludicrous carbon taxes?* (House of Commons, 11 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Зарубинський О.О.**: *Коли мова йде про соціальні витрати, особливо в такій складний час* (Верховна Рада. 13.05.14. *YouTube*);

2) **оцінних прикметників вищого / найвищого ступеня порівняння**, що відбиває інтенсивність ознаки предмета тощо: англ. **Mr Alexander**: *The past seven weeks in Gaza and Israel have been the deadliest for years in an area ...* (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Журавський В.С.**: *Навіть найпаскудніший мир краще найзапеклішої і успішної війни* (Верховна Рада. 18.04.14. *YouTube*);

3) **оцінних прислівників**: англ. **Alex Cunningham**: *... but have rightly chosen to travel to my homeland to chat to my fellow Scots...* (House of Commons, 11 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Турчинов О.В.**: *Давид Важаєвич ... треба було виступити гарно за одну хвилину... тоді б, може, і підтримали* (Верховна Рада. 13.05.14. *YouTube*);

4) **прислівників, які відтворюють високий ступінь інтенсивності ознаки** (*overly, very, absolutely, definitely, too* та *абсолютно, дійсно, дуже*): англ. **Mrs May**: *...but that is not to be, and it is definitely not what today is about...* (House of

Commons, 15 July 2014. *Democracy Live*) та укр. **Головуючий** (Гройсман В.Б.): *Це має бути дуже чіткий і зрозумілий план* (Верховна Рада. 24.12.2015. *YouTube*).

Отже, активне використання в мовленні оцінних епітетів свідчить не тільки про те, що прямим та непрямим адресатам потрібно звернути увагу на кваліфіковані таким чином реалії, але й вказує на те, що все, що обговорюється є фрагментами однієї великої проблеми, яку, за будь-яку ціну, потрібно негайно вирішувати, а, отже, спонукає до рішучих дій.

Іншою спільною рисою БД та УД дебатів є те, що змістовно навантаженою виступає дієслівна ділянка мовлення доповідачів – представників уряду або фактично правлячої партії. Спостерігаємо активне вживання на обмежених відрізках мовлення предикатів, що відбивають активну діяльність уряду або установ, що втілюють рішення уряду, їхню постійну занятість, професіоналізм у вирішенні проблем: англ. **Philip Hammond**: *At home, our police and security agencies are hard at work tackling the threat from returning jihadis and intercepting those intent on travelling abroad to join ISIL* (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Турчинов О.В.**: *Ми ж дійсно вчора проголосували цей закон майже 400 голосами, тобто ми свідомо робили те, що робили, розуміючи необхідність і відповідальність* (Верховна Рада. 22.02.2014. *YouTube*).

У мовленні учасників БДт та УДт відмічаємо активне вживання, зачасту надмірне, вставних / допоміжних для кращого вираження думки слів повнозначних та функціональних частин мови, які заповнюють паузи обмірковування: *absolutely* (19,5%), *actually* (13%), *really* (6,5%), *rightly* (8,7%), *just* (34,8%), *well* (17,5%) тощо та *взагалі* (5,2%), *дійсно* (19,5%), *зараз* (13%), *звичайно* (3,8%), *значить* (2,6%), *скажімо* (2,6%), *ну* (5,2%), *от* (11,7%), *просто* (11,7%), *тобто* (11,7%), *тут* (13%) тощо: англ. **Angela Eagle**: *Only this Prime Minister could come to the Chamber and claim that losing twenty six to two is actually a triumph!* (House of Commons, 3 July 2014. *Democracy Live*) та укр. **Соболев С.В.**: *Ви розумієте, залишилася реально одна доба!* (Верховна Рада. 22.02.2014. *YouTube*), а також вставленими фразами (*I think* (17,8%), *needless to say* (10,9%), *it goes without saying* (7,1%), *as one rightly says* (5%), *it is (actually) true* (7,1%), *I hope*

(52,1%) тощо та я думаю (56,5%), слава Богу (4,3%), на (превеликий) жаль (17,5%), по суті (8,7%), скажімо так (8,7%), я не знаю (4,3%) тощо: англ. **Theresa May**: *It will, I hope, look ahead and ask what legislation the House needs to pass* (House of Commons, 15 July 2014 (a). *Democracy Live*) та укр. **Мірошниченко Ю.Р.**: *... говорити про те, що ми повинні створювати якісь альтернативні органи виконавчої влади, я думаю, можна лише після того, як ми запросимо діючих керівників...* (Верховна Рада. 22.02.2014. *YouTube*).

Відзначимо й двомовність як відмінність мовної структури УДт від британських – використання під час засідань, окрім державної, російської мови: **Мошенський В.З.**: *Я хочу сказать, когда мы по-шулерски пытаемся подойти... після Наглядової ради... то есть не Наглядова рада... а после нарады, ввечері, Погоджувальної ради, вечером вносятся без відомо ці закони...* (Верховна Рада. 13.05.14. *YouTube*).

4.3.3 Синтаксична параметризація. Порівнюючи особливості вживання під час парламентських дебатів різних синтаксичних конструкцій, зазначимо, що у БДт спостерігається різниця в мовленнєвій поведінці тих політиків, які захищають законопроект, обґрунтовують власну позицію щодо деякого факту чи події, та інших депутатів-запитувачів і головуючого. Йдеться про те, що доповідачі зачитують раніше заготовлений текст, а потім включаються до усного обговорення, на відміну від колег-депутатів, які задають їм запитання в усній формі.

Виголошення доповіді, яка представлена в писемній формі, передбачає використання різноманітних складних синтаксичних конструкцій, зокрема змішаного типу, наприклад, **Mr. Hammond**: *The Prime Minister has made two statements in the past nine days covering those issues, but the Government believe it is right and proper that Parliament has a fuller opportunity to debate those events, and that the Government should have the opportunity to take the pulse of parliamentary opinion on Britain's response to the challenges we face* (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*). Усні відповіді на запитання є природно

коротшими. Аналогічно в українському парламенті доповідачі презентують законопроект, зазвичай відтворюючи його з листа: Дерев'янюк П.О.: ...Як Ви знаєте, 30 вересня 2010 року Конституційний Суд України прийняв рішення у справі щодо відповідності Конституції України закон 2222, яким у неконституційний спосіб, привласнивши повноваження Верховної Ради України, вчинив спробу змінити Конституцію України... (Верховна Рада. 24.02.2014. *YouTube*). В інших випадках назва та номер законопроекту зачитується головуючим і ставиться на обговорення та голосування із врахуванням того, що депутати знають, про що йдеться у проекті. У подальшому до моменту голосування відповіді та правки доповідачем здійснюються в усній формі.

Аналіз мовлення *доповідачів* у британському парламенті дозволив виділити в усному мовленні 18,9% простих та 81,1% складних речень, у писемному мовленні – 23,7% простих та 76,3% складних речень, відповідно вжито більше складних речень порівняно з простими (на 56,4%, пор., 21,8% та 78,2%). У мовленні УДт з урахуванням того, що закон може бути вже відомий депутатам, і його сутність не обов'язково повністю розкривається доповідачем з листа (це може робитися вкрай схематично або тільки проголошуватися за номером та назвою головуючим, якщо його вже розглядали), кількісні дані різняться, але тенденція переважного вживання складних (а саме – СПР) речень повторюється в писемному (37,8% простих та 62,2% складних речень), і не повторюється в разі усного мовлення (64,3% простих та 35,7% складних).

Загалом вживається більше складних речень, ніж простих (на 7,6%, пор., 46,2 та 53,8%). Тож відмінним є те, що український доповідач вживає менше речень, ніж інші депутати (на 30,8%, пор., 34,6% та 65,4%) та головуючий (на 36,8%, пор., 31,6% та 68,4%), у той час як доповідач у БДт вживає більше речень, ніж запитувач (на 35,8%, пор., 67,9% та 32,1%) та головуючий (на 75,8%, пор., 87,9% та 12,1%).

Аналіз мовлення *головуючих* в ракурсі особливостей *синтаксису* свідчить про неоднакову тенденцію вживання різнотипних речень: спікер британського парламенту вживає більше *складних* речень, ніж *простих* (на 23%, пор., 61,5% та

38,5%), на відміну від українського спікера, який більше вживає простих речень, ніж складних (на 44%, пор., 28% та 72%). Спікери двох парламентів серед усіх речень найменше вживають *ССР* (перевага 36,4% належить українському головуєчому, пор., 31,8% та 68,2%). Якщо в мовленні британського голови парламенту найбільший відсоток речень серед усіх – *СПР* (перевага 68% на користь українського голови, пор., 16% та 84%), то в мовленні українського спікера – *прости* (перевага 89,6%, пор., 5,2% та 94,8%). У БДт іншими учасниками вжито більше речень, ніж головуєчим (на 82,8%, пор., 91,4% та 8,6%), так само як і в УДт (на 14,2%, пор., 57,1% та 42,9%).

У БДт спостерігається однакова тенденція до вживання учасниками дебатів типів речень: найменша кількість – *ССР*, найбільша – *СПР*. У випадку доповідача з усіх речень – *ССР* – 20,4%, *СПР* – 57,7%, простих – 21,9% (складних речень вжито більше на 56,2%, ніж простих), у випадку запитувача з усіх речень – *ССР* – 12,7%, *СПР* – 50%, простих – 37,3% (складних речень більше на 25,4%, ніж простих); у випадку головуєчого з усіх речень *ССР* – 17,9%, *СПР* – 43,6%, простих – 39,5% (складних речень вжито більше на 22%, ніж простих). Отже, співвідношення складних та простих речень зберігається. В УДт між доповідачами та головуєчим так само існує однакова тенденція їх розподілу: найменша кількість *ССР* (перевага в 37,6%, 68,8% та 31,2% (*СПР* складають 66,2% та 33,8%, перевага – в 32,4%)), найбільша – простих речень (перевага в 3,8%, 51,9% та 48,1%). При цьому відмінним є співвідношення використання складних та простих речень: промовці вжили більше простих речень, ніж складних (на 16,8%, пор., 58,4% та 41,6%), так само як і головуєчий (на 44%, пор., 72% та 28%).

Отже, у цілому, відмінною рисою є те, що в БДт використовується більше складних речень у порівнянні з простими (на 44,4%, пор., 72,2% та 27,8%), а в УДт навпаки – простих речень більше, ніж складних (на 28,4%, пор., 35,8% та 64,2%). У межах складних речень в обох випадках домінують *СПР* над *ССР* (у БД на 50,2%, пор., 24,9% та 75,1%; в УД – на 69,8%, пор., 15,1% та 84,9%). Порівняння активності вживання простих речень свідчить про перевагу УД

(на 36,4%, пор., 27,8% та 64,2%), а складних – БД (на 36,4%, пор., 72,2% та 35,8%); СПР переважають в УД (на 9,8%, пор., 84,9% та 75,1%), а ССР – у БД (на 9,8%, пор., 24,9% та 15,1%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-6).

Аналіз вибірки на предмет *емоційності* виявив, що мовлення українських депутатів є більш афектованим за мовлення британських парламентарів (на 8,1%, пор., 14,9 % та 23%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-4).

Дослідження реплік за *метою висловлення* виявив їх різний за ступенем активності рівень вживання в БДт та УДт, однак, їх розподіл на етнічних шкалах активності є однаковим: розповідні (перевага у БДт на 11,7%, пор., 87,5% та 75,8%), питальні (перевага у БДт на 5,8%, пор., 10,6% та 4,8%), спонукальні (перевага УДт на 17,5%, пор., 1,9% та 19,4%) (Додаток Г, Таблиця Г-5).

Перевагу відмічаємо у вживанні британськими політиками таких одиниць *стилістичного синтаксису* (за винятком *інверсії*) (див. Додаток Г, Таблиця Г-6):

– *однорідних членів речення* (на 24,2%, пор., 36,6% та 12,4%):
англ. **Mr Alexander**: *We all have a duty to raise questions about the wisdom, morality and legality of the force that is used* (House of Commons, 11 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Ляшко О.В.**: *Тому я дивуюся, чому Комуністична партія досі не заборонена як злочинна організація, як посібники ворога, як колабораціоністи?!* (Верховна Рада. 13.05.14);

– *емфатичних речень* (на 2,9%, пор., 38,6% та 35,7%), що залучають:

1) *лексичний повтор* (на 5,2%, пор., 28,7% та 23,3%): англ. **Jane Ellison**: *Service specifications are in place to define that care and what great care looks like* (House of Commons, 10 April 2014. *Democracy Live*) та укр. **Журавський В.С.**: *Давайте все-таки примиримося. Примирення – це компроміс* (Верховна Рада. 18.04.14. *YouTube*);

2) *інверсію* (на 8,5%, пор., 2% та 10,5%): **Mr. Hammond**: *Mr Speaker, not only are their actions and poisonous ideology abhorrent to our values and principles ..., but they represent a direct threat to Britain's national security!* (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Ващук К.Т.**: *І вчора знову*

звернулися до мене з проханням, аби ви дали доручення службам відповідним прискорити розмитнення вантажів ... (Верховна Рада. 25.02.14. *YouTube*);

3) **емфатичні конструкції** (на 6%, пор., 7,9% та 1,9%): **Mr Lansley**: *It is the leader party who have cut the budgets by 8 percent!* (шум схвалення) (House of Commons, 3 July 2014. *Democracy Live*) та укр. **Шуфрич Н.І.**: *І хай кияни бачать, як рахуються з їх інтересами ті політичні сили, які завдяки киянам прийшли до влади!* (Верховна Рада. 13.05.14. *YouTube*).

Перевага в УД належить використанню:

– **еліптичних речень** (18,6% випадків вживання тільки в УД (61,6% – головуючий та 38,4% – депутати)): **Кошулинський Р.В.**: *Прошу, народний депутат Соболєв. Передає слово Катеринчуку* (Верховна Рада. 25.02.14. *YouTube*);

– **повтору** (на 6,7%, пор., 11,9% та 18,6%): англ. **Theresa May**: *They can prove or disprove alibis. They can identify links between potential criminals. They can tie suspects and victims to a crime scene* (House of Commons, 15 July 2014 (a). *Democracy Live*) та укр. **Шевченко А.В.**: *Колеги, ... зараз в ці хвилини і в ці дні країна чекає дуже мудрих і виважених рішень* (Верховна Рада. 18.04.14. *YouTube*);

– **риторичних запитань** (на 2,4%, пор., 11,9% та 14,3%): англ. **John Woodcock**: *Will the Foreign Secretary accept my apologies for turning up to the debate slightly late? Does he accept...* (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Лабунська А.В.**: *Давайте не робити під одну дудку сьогодні! Чи комусь місця захотілося?! Що вже інші претенденти є?!* (Верховна Рада. 23.02.2014. *YouTube*).

Стилістичною відмінністю мовлення етнічних дебатів від усіх досліджених МЖ є відсутність **апозиопезиса**: політики усвідомлюють те, що для того, щоб їх зрозуміли не тільки депутати в залі, але і їхній електорат, потрібне розгорнуте вираження думки (пор., з фактичною відсутністю **еліпсису**, в УД більшість конструкцій – клішовані фрази). В УДт існує перевага на 14,5% у вживанні таких одиниць.

4.3.4 Невербальна параметризація комунікативної поведінки. Невербальні особливості БДт і УДт розкриваються в тому, що їх учасники, по-перше, чітко усвідомлюють, що заради успіху законопроекту їхня НП (регламентована та / або афектована) під час доповіді повинна посилювати позитивне враження на оточуючих (або хоча б не псувати його); по-друге, депутати, знаючи, що їхні виступи транслуються візуально та аудіально, будують НП з урахуванням непрямой аудиторії [74]: телеглядачі зацікавлені не стільки ідеями промовця, скільки особистістю доповідача, узгодженістю того, про що він говорить з НП, хоча остання не робить змістовного внеску в комунікацію [891, с. 124].

Для європейських етносів спільними є такі прояви поведінки, що оцінюються як позитивні: міміка обличчя, яка виявляє щирість, положення тіла, що виражає простоту, модуляції голосу для вияву співчуття та зацікавленості, підвищення тону голосу, зокрема у випадках (щирої або навмисно продюкованої для телекамер) емоційної реакції [891, с. 122–123], а також відсутність зайвої невербаліки, котра може свідчити і про невпевненість мовця, заважаючи створювати позитивне враження від його виступу.

Так, в обох лінгвокультурах КВ здійснюється на *фонетичному* рівні (що, зазвичай, супроводжується *жестикуляцією*), якщо доповідач цілеспрямовано виділяє окремий фрагмент синтаксичної структури, є емоційно схвильованим, або якщо йому заважають виступати, і виявляється у

1) *підвищенні голосу*: англ. **Mr. Hammond**: *And, Mr. Speaker, I need to make a little progress. I'll give way to the honorable gentlemen just in a moment...* (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Геращенко І.В.**: *Для того, щоб фракції розглянули це питання і ми поставили його на голосування! І ми ще раз вимагаємо, щоб жодне питання не ставилося з голосу!* (Верховна Рада. 25.02.14. *YouTube*): англ. **Angela Eagle**: *Mr Speaker, if that is what success looks like, I would not like to see what happens when he fails!* (House of Commons, 3 July 2014. *Democracy Live*) та укр. **Лабунська А.В.**: *Я просто хочу закликати весь зал і*

нагадати, що ця людина не має морального права бути не тільки суддею Верховного Суду, але суддею взагалі! (Верховна Рада. 25.02.14. *YouTube*);

2) застосуванні логічного та емпатичного наголосу: англ. **Mrs Moon:** *Is he talking to Governments ... that it is not a good thing to channel funds to ISIL ...?* (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*) та укр. **Махницький О.І.:** *Сьогодні єдиний легітимний орган це є Верховна Рада!* (Верховна Рада. 22.02.2014. *YouTube*).

Ізоморфною рисою свідчення досягнення адресантом повідомлення деякого КВ є реакція аудиторії в залі. З одного боку, вона непрямо свідчить, що частина теле- та радіоаудиторії однаково реагує на доповідь, з іншого, певна політична сила такою емоційною реакцією своїх представників формовує можливу реакцію потенційної аудиторії, тобто використовує доповідь адресанта як інструмент впливу вже на власну користь. Так, етнічно однаковою ознакою є те, що схвалення / несхвалення слів адресанта виражається, зазвичай, сміхом, посмішками, свистом, вигуками підтримки, оплесками, гудінням тощо: англ. **Mr Lansley:** *It is the leader party who have cut the budgets by eight percent!* [загальний шум голосів схвалення, кивки головами, посмішки] (House of Commons, 3 July 2014. *Democracy Live*), **Angela Eagle:** *Will he tell me whether Lord Finkelstein was present last night at the Tory summer ball, where, I am told, a bottle of champagne was auctioned for forty-five thousand pounds?* [свист, сміх] (House of Commons, 3 July 2014. *Democracy Live*) та укр. **Соболев С.В.:** *... Я розумію, що ще пройде один день – у нас героями Майдану будуть ті, хто віддавали накази стріляти в Майдан!* [оплески] (Верховна Рада. 25.02.14. *YouTube*), **Литвин В.М.:** *Я прошу не істерити! Когось недоколихали в дитинстві, чи що?* [сміх] (Верховна Рада. 18.04.14. *YouTube*).

Відмінні ознаки невербальної комунікації виявляються в наступному. У британському парламенті під час промови доповідача потенційний запитувач встає, невербально вказуючи цим на те, що в нього є запитання. Адресат мусить відреагувати на це, ословлюючи заборону чи дозвіл; додаткове до вербальної інформації погодження зокрема виражається у витягнутій у бік депутата долоні

(або в русі руки, схожому на цей жест), що власне і вказує на дозвіл: **Theresa May**: ... *for law enforcement and intelligent agencies*... [**Julian Lewis** встає та перериває доповідь] **Theresa May** [жест долонею: дозволяє] **Julian Lewis**: *Just in the light of*... (House of Commons, 15 July 2014. *Democracy Live*).

В українському парламенті доповідь за регламентом повинна бути прочитана до кінця, однак, на практиці, вона може перериватися чи закінчуватися оплесками, сміхом, підвищеним тоном голосів згоди / незгоди у випадку її схвалення / несхвалення тощо. Прояв депутатами бажання висловитися чи вираження їхньої незгоди щодо прийняття рішення без подальшого обговорення повідомляється головуючому шляхом підняття руки: **Головуючий**: *Дякую. Народний депутат Рудьковський, репліка. І потім народний депутат Соболев, я бачу руку* (Верховна Рада. 27.02.14. *YouTube*) або через електронну систему.

Спостереження свідчать, що, загалом виступи британців є емоційно стриманими: акцент ставиться на аргументованому та зваженому поданні матеріалу, що зумовлено особливостями їхньої етнічної поведінки [331, с. 140–142], а саме – жорсткими суспільними обмеженнями на способи емоційної експресії [165, с. 31; 296, с. 108–109; 575, с. 21]. Єдиними проявами афектованості доповідачів є емпатичний наголос, підвищення тону голосу та подекуди активна жестикуляція. Під час виступів доповідача слухачі, як правило, але не обов'язково, не заважають йому, однак можуть виражати свої емоції ввічливим сміхом, приглушеними звуками вираження певних емоцій, вигуками, посмішками.

В українському парламенті стриманість адресантів та адресатів не є обмежувальною нормою поведінки: доводячи свою позицію, депутати, яким надали слово та які не згодні з попередньою думкою опонента, можуть звертатися до афектованих форм поведінки; поряд із вживанням емотивної лексики, та навіть інвективів, вони значно підвищують тон голосу, підсилюючи виступ енергійними жестами рук, ударами долонею по трибуні тощо (див. виступи Богословської Г.І., Ляшка О.В. тощо (Верховна Рада. 18.04.14. *YouTube*).

Крайньою формою вираження незгоди в українському парламенті, що не притаманно британському законотворчому органу, є блокування роботи Ради через фізичні дії окремих депутатів, спрямовані на доповідача з метою позбавлення його слова, що можуть перерости в бійку: **Симоненко П.М.:** ... *Вы сегодня все делаете для того, чтобы запугать людей – вы арестовываете людей, вы ведете и развязали борьбу против инакомыслия. Я считаю...* [Юрій Михальчішин заважає виступу через **блокування трибуни**, відбувається невеличка **бійка** депутатів у трибуни], **Головуючий:** *Шановні колеги, я прошу заспокоїтися!* (Верховна Рада. 8.04.2014. *YouTube*; див. також Верховна Рада 21.02.2014. *YouTube*).

Якщо на законодавчому рівні бійки у Верховній Раді не заборонені і така ненормована поведінка є піар-ходом для політиків, то в британському парламенті як інвективи, так і бійки не практикуються.

Таким чином, спільні та відмінні риси невербаліки британських та українських парламентарів диктуються регламентованими нормами проведення дебатів та індивідуальними, але етнічно забарвленими формами емоційної реакції.

4.3.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. Міжетнічне порівняння виявило, що БДт є більш кооперативними (на 4,2%, пор., 87,8% та 83,6%), ніж УДт (перевага КТ конфронтації – на 4,2%, пор., 12,2% та 16,4%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-8).

У БДт адресанти-доповідачі, відстоюючи свою позицію, вживають більше кооперативних КТ, ніж активні адресати-журналісти / інші члени парламенту, які запитують доповідачей (на 38,6%, пор., 30,7% та 69,3%), напр., КТ *подяки*: **Mark Pritchard:** *I am grateful to my right honourable Friend for giving way on the specifics of air strikes* (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*), КТ *ввічливості та запиту інформації*: **Andy Sawford:** *I thank on that specific point, will the Foreign Secretary confirm what support is being given to Kurdish peshmerga fighters?* (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*) тощо.

При цьому конфронтативних КТ вживається запитувачами більше (на 60%, пор., 80% та 20%), адже переходячи на позицію мовців, вони не тільки запитують, але й можуть активно критикувати доповідача, не погоджуватися з ним, іронізувати, розбивати його позицію, напр., КТ зауваження: **Chris Bryant**: *May I suggest to her that reliance on that distinction may not be legally valid in the future?*, КТ звинувачення у некомпетентності: **Mr Angus MacNeil**: *What is the answer: yes or no? She wants MPs to make decisions today, but she cannot make decisions on amendments* (House of Commons, 15 July 2014. *Democracy Live*).

Хоча, як свідчать підрахунки, у своєму виступі запитувачі притримуються високого рівня кооперативності (на 46,6%, пор., 73,3% та 26,7%), так само як і доповідач, однак, його показники є вищими (на 92,6%, пор., 96,3% та 3,7%), що створює атмосферу позитиву навколо нього, відбиває усвідомлення політиком того, що саме демонстрація високого ступеня поваги до своїх співрозмовників, дотримання МЕ, кодексу парламенту є міцними інструментами переконання інших у необхідності прийняття того чи іншого законопроекту, напр., КТ погодження, єдності позицій та вираження негативного ставлення до подій: **Mr Lansley**: *The right honourable Gentleman rightly calls these murders sickening, as are all murders of teenagers. The Government very much condemn the abduction and murder of the Israeli teenagers and the abduction and murder of the Palestinian teenager* (House of Commons, 3 July 2014. *Democracy Live*).

При цьому КТ конфронтації є значно м'якшими за можливі КТ запитувачів: КТ заперечення та представлення власної позиції: **Mrs May**: *Our legislation was already specific, but we have looked at it again, and we are very clear about its focus in terms of how it will be operated and in terms of its scope* (House of Commons, 15 July 2014 (a)), КТ відмови: **R. Chishti**: *Will my right honourable Friend give way?* **Mr Hammond**: *I...I... I... must make some progress* (House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live*), КТ зауваження, пом'якшена КТ вираження невпевненості: **Mr Lansley**: *I have to tell the Gentleman that there is no prohibition on social events, although perhaps he wishes for one; I am not sure* (House of Commons, 3 July 2014. *Democracy Live*).

У проаналізованому матеріалі УДт не було виявлено в мовленні доповідача конфронтативних КТ, у той час як вони активно вживаються парламентарями для критики його позиції та позиції тих, з чиїми поглядами вони не погоджуються, напр., КТ незгоди та попередження: **Гриценко А.С.:** *Цей шлях неприйнятний! Прошу подумати! Бо інакше ми вже повторимо те, що робила попередня влада! Треба зупинитись!* (Верховна Рада. 23.02.2014. *YouTube*), КТ вимоги, іронії та критики: **Доній О.С.:** *Це що, Верховна Рада? Це що, серйозно? Я не розумію такої постановки роботи у Верховній Раді* (Верховна Рада. 13.05.14. *YouTube*).

Відзначимо, що КТ образи, яка не притаманна британським політичним дебатам, може вживатися як депутатами: **Ляшко О.В.:** *Шльондри ви продажні! Проститутки ви політичні!* (Верховна Рада. 13.05.14. *YouTube*), так і головуєчим: **Турчинов О.В.:** *У вас немає ні совісті, ні честі! Сідайте на своє місце! Брехун!* (Верховна Рада. 13.05.14. *YouTube*). Загалом кооперативних КТ вживається депутатами більше, ніж конфронтативних (на 61,4%, пор., 80,7% та 19,3%): КТ прохання: **Шуфрич Н.І.:** *Я прошу, Олександр Валентиновичу, поставити кожен законопроект окремо* (Верховна Рада. 22.02.2014. *YouTube*); КТ подяки та підтвердження наданої інформації: **Кожем'якін А.А.:** *Дякую. Шановні колеги, дійсно, цим проектом постанови Верховної Ради, постановою, підкреслюю, пропонується Кабінету Міністрів...* (Верховна Рада. 13.05.14. *YouTube*).

Зазначимо, що стратегічно-тактична поведінка головуєчих обох парламентів співпадає у площині виконання функції модератора дебатів: пор., КТ указівки, вираження ввічливості та прохання: **John Bercow:** *In determining a time limit for Back-Bench contributions, I shall obviously be guided by the length of the Front-Bench speeches, which I feel sure the speakers, with their usual tact and discretion, will tailor in order to take account of the interests of their Back-Bench colleagues* (House of Commons, 15 July 2014. *Democracy Live*) та **Гройсман В.Б.:** *Голосуємо, будь ласка, за основу і в цілому з врахуванням пропозицій Павла Пинзеника* (Верховна Рада. 24.12.2015. *YouTube*); КТ запрошення до порядку та виставляння вимог: **Madam Deputy Speaker:** *Order! I am setting the time limit at five minutes in the hope that*

everyone in the Chamber will get their five minutes before the winding-up speeches start (House of Commons, 15 July 2014. *Democracy Live*) та **Рибак В.В.**: *Прошу заспокоїтися!* (Верховна Рада. 21.02.2014. *YouTube*) та КТ прохання, врахування побажань тощо: **Madam Deputy Speaker**: *Interventions are getting a little too long and I would be grateful if they could be shortened* (House of Commons, 15 July 2014. *Democracy Live*) та **Турчинов О.В.**: *Є зауваження. Колеги, давайте, декілька хвилин* (Верховна Рада. 23.02.2014. *YouTube*).

Відмінність вживання *акто-мовленневих* одиниць у мовленні спікерів полягає в кількісному та якісному розподілі вживаних МА (див. Додаток Г, Таблиця Г-7). Кількісний розподіл, як зазначалося, свідчить про те, що британський спікер є пасивним учасником дебатів порівняно з українським колегою та іншими політичними діячами. У цілому, британському спікеру належить 69,2% *констативів* від всіх вживаних актів, українському – 51,2%; однак, останнім використано більше констативів порівняно з кількістю МА його колеги (на 81,4%, пор., англ. 9,3% та укр. 90,7%). *Директивів* (заклики до порядку, запрошення мовців до слова, англ. 20,5% та укр. 32,5% від загальної кількості МА) вжито більше українським, ніж британським спікером (на 87,8%, пор., англ. 6,1% та укр. 93,9%).

Крім того, *директиви* використовуються переважно головуючими, а не дебатантами (у БДт – у 8 разів більше, в УДт – у 2,5 рази більше). *Перформативи* (англ. 7,7% та укр. 11,6%), так само як і *квеситиви* (англ. 0,02% та укр. 4,5%), активніше вживаються українським спікером (на 87,2%, пор. 6,4% та 93,6%) (на 99,9%, пор. 0,1% та 99,9%). *Промісиви* відсутні в мовленні британського спікера, так само як і в мовленні доповідачів, на відміну від мовлення українського спікера (0,3%) та депутатів (0,5%), де рівень їх використання незначний. Спільною є відсутність *менасивів*.

У цілому, у БДт учасники використовують більше всього *констативів*: доповідач – 69,7%, запитувач – 23,2%, головуючий – 7,1%.

Квеситиви запитувачі продукують об'єктивно частіше (на 46,8%, пор., 72,3% та 25,5%), ніж доповідачі, в той час як спікер їх фактично не вживає (0,2%).

Перформативів вжито більше запитувачами, ніж доповідачами (на 35,3%, пор., 23,5% та 58,8%), що більше порівняно з головуючим (на 41,1%, пор., 17,7% та 58,8%).

Директиви використовуються не депутатами, а переважно головуючими (перевага на 77,8%, пор., 11,1% та 88,9%). Якщо в УДт промовці та головуючий вживають більш за все *констативів* (перевага на 30,8%, пор. 65,4% та 34,6%), *квеситивів* (на 19%, пор., 59,5% та 40,5%), *промисивів* (на 50%, пор., 75% та 25%) та *перформативів* (на 16,2%, пор., 58,1% та 41,9%), то спікер вживає більше *директивів* (на 43%, пор., 8,5% та 71,5%).

Тенденція розподілу всіх вжитих МА в політичних дебатах за шкалою з урахуванням зменшення активності є різною: англ. *констативи* (85,7%), *квеситиви* (9,1%), *перформативи* (3,2%), *директиви* (1,7%), *промисиви* (0,3%) і *менасиви* (0%) та укр. *констативи* (66,2%), *директиви* (18%), *перформативи* (11%), *квеситиви* (4,4%), *промисиви* (0,3%), *менасиви* (0,2%).

Тож спільним є те, що у парламентських дебатах *констативів* використовується більше, ніж інших МА (перевага у БД на 19,5%); *перформативи* (перевага в УД на 7,8%) – треті за значущістю використання політиками.

Спостерігаємо також однакову активність *промисивів* (0,3%): **Mr Lansley:** *I cannot promise a debate immediately when we return, but I will discuss the matter with the relevant Ministers* (House of Commons, 10.04. 2014. *Democracy Live*) та **Гройсман В.Б.:** *Я зараз дам слово, Олег Валерьевич!* (Верховна Рада. 24.12.2015. *YouTube*); *менасиви* з'являються лише в мовленні українських доповідачів, напр., **Богословська І.Г.:** *Если сейчас будет сделана попытка антизаконно проголосовать членов Высшей рады юстиции, я объявляю бессрочную голодовку...* (Верховна Рада. 18.04.14. *YouTube*). Пріоритет після констативів у БДт належить *квеситивам* (перевага на 5,7%), в УДт – *директивам* (перевага на 16,3%).

4.4 Зіставний аналіз фреймових структур концептів мовленнєвих жанрів формату

Структура знання, навколо якої виформовуються видові концепти *INTERVIEW/ІНТЕРВ'Ю*, *CHAT-SHOW/ТОК-ШОУ*, *DEBATES/ДЕБАТИ* визначається загальним прототиповим акціонально-посесивним фреймом родових концептів *DIALOGUE* та *ДІАЛОГ* британської та української етнічної свідомості. Аналіз лексикографічних джерел виявив такі подібності та відмінності між ними:

1) для всіх моделей МЖ (окрім його імплікації в *INTERVIEW (public)*) характерним є слот ЩОСЬ: засіб ((*преса*) / *радіо* / *телебачення*), який містить інформацію про те, що взаємодії відбуваються не заради самих взаємодій актантів соціальних ситуацій, але транслюються іншим їх учасникам – близькій (в *інтерв'ю* та *ток-шоу*) або віддаленій аудиторії (в *інтерв'ю*, *ток-шоу*, *дебати*). Тип глядача, який, таким чином, концептуалізується як *бенефіціант*, фіксується слотом ТУТ (*студія/інше місце*)/ТАМ (*віддалене місце*), а характер його активності (*пасивність/активність*) визначається наявністю зворотного зв'язку з інтерактантами ситуації; відповідно тільки фрейм *ТОК-ШОУ* містить пропозицію [ХТОСЬ3: бенефіціант/агенс (*глядач*) діє ТАК за допомогою ТАКИЙ ЩОСЬ: засіб (*аудіо/відеозасіб*)].

За цієї умови учасники діалогу – журналіст та гість – також отримують нову семантичну роль *бенефіціант*;

2) виключно концепти *DEBATES/ДЕБАТИ* відбивають підсумок обговорення законопроекту голосуванням, особливості чого фіксуються слотом ТАК3: спосіб (*фізично (піднімаючи руку чи письмово)*).

У концепті *DEBATES* активуються семантичні ролі *частина-ціль* пропозиції [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/пацієнс/експірієнцер/частина (*особа*) належить ТАКИЙ ЩОСЬ1: ціль (*assembly/парламент*)]; у свою чергу, тільки концепт української свідомості включає інформацію про змагання: [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс діє на ТАК1 (*вербально*) на ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс з метою ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: *є/стає/оцінюється як ТАКИЙ2 (найкращий)*];

3) тільки в *ІНТЕРВ'Ю* актуалізується інформація про характеристики ХТОСЬ: агенс (*зість*) (слоти ТАКИЙ1: індивідуальна характеристика (*активний, компетентний*) та ТАКИЙ2: соціально приписана характеристика (*відомий*) слот ТАКИЙ (*активний, компетентний; відомий*));

4) концепти *ТОК-ШОУ, DEBATES/ДЕБАТИ* актуалізують пропозицію [ХТОСЬ1 /ХТОСЬ2: агенс (*особа*) діє ТАК: спосіб (*вербально; інтелектуально*) на ЩОСЬ: об'єкт (*проблема/питання*)], що відбиває інтенціональність дискурсу – вирішення проблеми, у той час як у концепті *CHAT-SHOW* актуалізованими є знання про тематику бесід. При цьому у *DEBATES/ДЕБАТИ* висловлені думки набувають атрибутивних ознак: [ЩОСЬ: зміст (*думка*) є ТАКИЙ (*свій / правильний*)] та [ЩОСЬ: зміст (*idea / argument*) є ТАКИЙ (*opposing*)].

Вивчення відеоматеріалів інтерв'ю, ток-шоу та дебатів дозволило розширити інваріантну фреймову структуру кожного з концептів та встановити риси подібності та відмінності:

1) в усіх концептах інформація про афектований стан учасників інтеракцій відбивається в актуалізації нової семантичної ролі – *експірієнцер* та пропозиції [ХТОСЬ: **агенс/пацієнс/експірієнцер/бенефіціант** *має/відчуває/ЩОСЬ: результат/власність (знання/емоція/дія) / діє* ТАК: спосіб];

2) слот ТАК: спосіб фреймів усіх етнічних концептів доповнюється інформацією про *невербаліку* їхньої поведінки, відсутньою у словниках. Слот ТАК: спосіб (*невербально*) заповнюється інформацією про використання *просодико-фонаційної, такесичної, кінесичної* систем, а разом зі слотом ТУТ / ТАМ відбиває *проксемічні* особливості побутової та інституційної взаємодії;

3) в усіх фреймах активується слот ТАК: оцінка (*позитивно/негативно*), яка, разом з ознакою “*формальність*” слоту ТАК: спосіб (*формально/неформально*), відбиває атмосферу перебігу усних соціально-політичних інтеракцій та їхні результати, пропозиція [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс (*особа*) діє ТАК: (*вербально; інтелектуально*) на ЩОСЬ: об'єкт (*проблема*)], яка фіксує факт того, що мовці намагаються вирішити наявну проблему, того

відбувається конкретизація слоту ТУТ/ТАМ (*телестудія/зал засідань; інше місце*) інформацією про локацію інтеракції;

4) в усіх фреймах (як і у концептах *INTERVIEW / ІНТЕРВ'Ю*) актуалізується інформація про соціальні та індивідуально-психологічні характеристики ХТОСЬ: агенс (*гість*) у слоті ТАКИЙ;

5) у концептах *CHAT-SHOW/ТОК-ШОУ* актуалізуються імпліковані слоти ХТОСЬ1: агенс/пацієнс/бенефіціант (*journalist/журналіст/особа*) з новою семантичною роллю – *бенефіціант*, яка актуальна для активних/пасивних учасників взаємодії (глядачів) усіх фреймових структур концептів.

Виключно у зазначених концептах актуальною є пропозиція [**ХТОСЬ3**: бенефіціант/агенс (*глядач*) діє ТАК за посередництва ТАКИЙ ЩОСЬ: засіб (*аудіо/відеозасіб*)];

6) у фреймі *INTERVIEW* актуалізується хронотоп взаємодії, виражений слотами ТУТ/ТАМ (*студія/інше місце*) і ТОДІ, та слот ЩОСЬ: інструмент (*radio / телевизор*), за посередництва якого публіка дізнається про інтерв'ю, у той час як у фреймі *ІНТЕРВ'Ю* профілюється пропозиція [**ХТОСЬ**: бенефіціант (*person (public)/люди*) є СТІЛЬКИ], яка фіксує інформацію про публіку, заради якої ця інтеракція відбувається.

У фреймах *INTERVIEW/ІНТЕРВ'Ю* та *ТОК-ШОУ* з'являється пропозиція [**ХТОСЬ**: агенс/пацієнс (*журналіст/гість*) є СТІЛЬКИ];

7) концепти *DEBATES/ДЕБАТИ* 1) активують слот ТУТ (*зал засідань*); 2) відбивають підсумок обговорення законопроекту голосуванням, особливості якого специфікуються у пропозиції [СТІЛЬКИ ХТОСЬ: агенс (*депутат*) діє ТАК: спосіб (*невербально/фізично; за правилами/не за правилами*) за допомогою ТАКИЙ (*електронний*) ЩОСЬ: інструмент (*система*)]. Інформація про систему голосування глядачів у студії притаманна так само й концептам *CHAT-SHOW/ТОК-ШОУ*;

Загальний фрейм усного формату соціально-політичного діалогу має вигляд: [ТУТ (*студія, зал засідань*)/ТАМ (віддалене місце) ТОДІ (спочатку/потім) СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: агенс/пацієнс/експірієнцер/частина

(особа) [належить ТАКИЙ ЩОСЬ1: ціле (*assembly/аудиторія*)] діє ТАК (вербально/невербально; інтелектуально; формально/неформально) за допомогою ТАКИЙ ЩОСЬ2: інструмент (слово/засіб комунікації) на СТІЛЬКИ ТАКИЙ ЩОСЬ3: об'єкт (*питання, проблема*) / на/заради СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ2/ХТОСЬ1: пацієнс/бенефіціант/експірієнцер (особа) з результатом [ХТОСЬ1/ХТОСЬ2: бенефіціант/власник/експірієнцер має/відчуває ЩОСЬ4: власність (знання)/емоція] [ТАК].

Висновки до розділу 4

1. До усного формату соціально-політичної діалогічної комунікації належать жанри інтерв'ю, ток-шоу та парламентських дебатів. Вивчення активності вживання в них одиниць *стилістичної морфології* свідчить про перевагу УД (на 2,2%). Найактивніше використовуються *займенники 1-ї особи множини* (на 4,6% більше в БД). Вживаними також є *прикметники характеристики одного іменника* (на 6,4% більше в БД), *одиниці із суфіксами суб'єктивної оцінки* (на 9,5% більше в УД). *Іменники у множині* було виявлено лише в УД (1,5%).

2. Порівняння активності вживання одиниць *стилістично забарвленого лексикону* виявило перевагу УД (на 8,4%). Відмінною від природно-побутового діалогу, але спільною рисою для етнічних МЖ усного соціально-побутового діалогу є домінування лексики підвищеного регістру (перевага БД на 6,5%) та менший відсоток зниженої лексики (перевага УД на 6,5%). Найбільш актуалізованими є термінологічний (на 8,3% більше в БД) та розмовний (на 8,2% більше в УД) шари лексики. Спільність спостерігаємо в мірі вживання вульгарної лексики (1%) й у відсутності діалектизмів.

3. Вивчення *синтаксичних* параметрів етнічного діалогу виявило, що активність вживання *простих* речень є вищою в УД (на 7%, пор., 56,7% та 63,7%), *складних* – у БД (пор., 43,3% та 36,3%). Причому прості речення домінують у

британському ток-шоу (на 4,2%), в українських інтерв'ю (на 5,5%) та дебатах (на 36,4%), складні – навпаки. Серед *складних синтаксичних* структур і в БД, і в УД більш активно використовуються СПР (перевага УД на 9,4%, пор., 73,8% та 83,2%), які переважають в усіх українських МЖ: інтерв'ю (на 13,6%), ток-шоу (на 3,9%) та дебатах (на 9,8%).

4. Типовим для обох лінгвокультур є більша активність використання, передусім, розповідних (на 4,6% більше в БД) та питальних (на 2% більше в БД) речень, менша – спонукальних (на 6,6% більше в УД).

5. Щодо ступеня *емоційності*, то перевага в активності вживання емоційно забарвлених висловлень належить УД, який перевищує за цим показником БД (на 6,8%, пор., 15% та 21,8%). В обох форматах найбільш емоційно навантаженим є ток-шоу (перевага УД на 8,6%).

6. Вивчення активності вживання одиниць *стилістичного синтаксису* у діалогових дискурсивних практиках формату виявило перевагу УД (на 13,6%). Типовим є вживання еліпсису (на 4,6% більше в УД), лексичного (на 3,2% більше в БД) і синтаксичного (на 2,1% більше в БД) повторів, однорідних членів речення (на 2,4% більше в БД). Відмінним є різний ступінь активності використання емфатичних конструкцій (на 6,8% більше в БД), апозиопезису (на 3,4% більше в УД), відокремлених конструкцій (на 2,4% більше в БД), парцеляції (на 0,4% більше в УД), інверсії (на 7% більше в УД), риторичних запитань (на 1,5% більше в БД).

7. Вивчення активності вживання *акто-мовленнєвих* одиниць у діалогах формату виявило те, що типовим є вибір *констативів* (на 6,8% більше в БД) та *квесетивів* (на 1,3% більше в БД). Нижчі параметри активності використання демонструють *директиви* (на 5,8% більше в УД), *перформативи* (на 2% більше в УД), *промисиви* (на 0,2% більше в УД) та *менасиви* (на 0,1% більше в УД). Спільною є відсутність менасивів у ток-шоу та інтерв'ю.

8. Аналіз *стратегіко-тактичної* складової МЖ формату виявив типовість вживання кооперативних КТ в обох лінгвокультурах, з перевагою УД на 4,3% (пор., 87,1% та 91,4%). Відмінним є розподіл КТ кооперації за МЖ: в інтерв'ю (на

15,3% більше в УД), у ток-шоу, що є найбільш кооперативним МЖ (на 1,8% більше в УД) та в дебатах (на 4,2% більше в БД).

9. Загалом МЖ усного формату соціально-політичних дискурсивних практик демонструють високі показники кооперативності в обох лінгвоспільнотах. У них активно використовуються займенники 1-ї особи множини та однорідні члени речення. В інтерв'ю та дебатах значні показники вживання термінологічної лексики. Ток-шоу є найбільш емоційним етнічним жанром (Додаток В., Рис. В-2).

10. НП британців та українців відрізняється тим, що гості в студії за підтримки ведучих, а також політики у парламенті паралінгвальними діями позиціонують себе як експерти, професіонали. Серйозна тональність спілкування передбачає стриманість та виваженість рухів тіла, що підкріплює запитання та відповіді. Комуниканти зосереджені один на одному, адже їхня відкритість свідчить про щирість комунікації та істинність інформації, яка презентується. Незважаючи на стереотип, що британці повинні бути спокійними, неекспресивними людьми, що не є обов'язковим в українській лінгвокультурі, вони можуть бути імпульсивними, а українці – стриманими. Якщо в британському розважальному ток-шоу ведучий зазвичай поводить себе розкуто, що є необов'язковим для гостей студії, то в українському розкутими намагаються бути обидві сторони; крім того, у британському ток-шоу не було виявлено такої емоціогенної діяльності, як біг гостей по сцені; відмінність зафіксована у наявності пози гостей, коли їхні руки лежать на колінах, а самі вони мовчать на фоні бесіди ведучого з одним із них.

Спільною ознакою дебатів є те, що схвалення / несхвалення слів адресанта виражається аудиторією, зазвичай, сміхом, вигуками підтримки, оплесками, свистом, гудінням тощо. Афектовані члени парламенту Британії та Верховної Ради підвищують силу голосу, знижують контроль за мімікою, активно жестикулюють, однак, британці не порушують особистісний простір опонента, тоді як українці можуть вступати в тактильний контакт, реалізуючи елементи фізичної агресії. Аломорфною є демонстрація наміру депутатів перетворитися на

адресантів: якщо в БДт для того, щоб задати запитання член парламенту регламентовано встає, то в УДт повідомляється за допомогою електронної системи, підняття руки або афектованими вигуками.

11. Специфікою структури, що зберігає знання про усний соціально-політичний діалог є те, що вона є розширенням базового фрейму інформацією слотів ТУТ (*студія, зал засідань*), ХТОСЬ: частина (*особа*) та ЩОСЬ: ціле (*assembly/парламент*), ХТОСЬ: бенефіціант/агенс (*глядач*), діє ТАК (*інтелектуально/фізично: дізнається/виражає думку, ставлення*)), існує ТАМ (*віддалене місце*), та пропозиції [*за допомогою ЩОСЬ1: засіб/власність (аудіо/відеозасіб)* є ТАКИЙ (*електронний*)]. Відмінним є інформація пропозицій [ХТОСЬ: агенс (*політик*) діє ТАК: спосіб (*фізично (go)*) з метою ЩОСЬ2: голосування] у субфреймі *DEBATES* фрейму *DIALOGUE* та [ХТОСЬ: агенс (*політик*) використовує ТАКИЙ (*електронний*) ЩОСЬ1: засіб/власність (*система підрахунку*) з метою ЩОСЬ2: голосування] у субфреймі *ДЕБАТИ* фрейму *ДИАЛОГ*. При цьому слот ЩОСЬ1 спільно активується й в етнічних фреймах ток-шоу.

РОЗДІЛ 5

ПИСЕМНИЙ ТИП БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВИХ ДІАЛОГОВИХ ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИК

5.1 Діалог-листування з редакцією як втілення етнокультурної писемної комунікації

Вміщена на сторінках паперової чи електронної британської та української преси постійна рубрика “Листи до редакції” є поширеною на сьогодні реалізацією такого різновиду епістолярного жанру, яким є відкритий лист [70; 288; 588]. Комунікація за посередництва друкованого тексту є діалогом [24, с. 106; 424, с. 21], адже будь-який писемний текст містить категорію адресатності [132, с. 323; 189, с. 16; 191, с. 13; 807, с. 35]. Лист до редакції – приватний вид кореспонденції, унікальність якого зумовлюється тим, що, будучи надрукованим на сторінках газети чи журналу або представленим в електронній версії друкованих видань (*Інтернет-мас-медіа* [271, с. 21]), він стає публічним надбанням. Реалізуючись у формі звертання до спеціаліста в певній галузі, відомої особи, редакції загалом або до (окресленої) читацької аудиторії, він демонструє інтерес автора до деякої проблеми. Іншими словами, це лист відправлений конкретному адресатові – публічній людині чи редакції друкованого видання в її особі – з метою публікації та отримання (не-)пересічним адресантом відповіді на деяке запитання, роз’яснення проблемної ситуації, вираження думок, ставлення тощо та отримана на нього відповідь, передбачає чітке усвідомлення як адресантом, так і адресатом того, що “лист-стимул” та можливий “лист-реакція” будуть доступні для широкої аудиторії, а тому завжди адресуються і їй [183, с. 22–23; 372, с. 28].

Тож структурно (у рамках наданого редакцією формату листа) та змістовно (йдеться про вибір редакцією тематики та відповідного текстового “наповнення” листа особою) цей жанр епістолярної журналістики природно відрізняється від мовлення приватних листів – паперових або електронних. Тому *листи до редакції*

(або “пресові тексти” [588]) є особливим публіцистичним МЖ, в якому поєднані риси особистого та офіційного листування.

Модель діалогічного зв'язку між адресантом та адресатом має вигляд: **неспіціаліст (автор₁-читач преси) => спіціаліст (читач-автор₂: редакція) => неспіціаліст (автор₁-читач / читач_n преси) або неспіціаліст (автор₁-читач преси) => неспіціаліст (автор₂-читач / читач_n преси)**. Така модель відбиває наявність прямого зворотного зв'язку редакції з автором-читачем, авторами-читачами та масовим читачем. Тож *листування* є опосередкованим писемним, друкованим, цифровим носієм діалогом з індивідуальним (читач, експерт, працівник редакції), груповим (редакція) або масовим (читачі) адресатом, розірваним у часі та просторі, що, здійснюючись у межах писемного мовлення, зберігає основні ознаки усного діалогу (наявність двох сторін, фазовість, міна ролей тощо) та відбувається як реакція на подію чи проблему.

Для газети чи журналу наявність діалогічного зв'язку дає можливість оцінити результати своєї професійної діяльності, зацікавленість аудиторії в наступних випусках видання, пор., напр., офіційну позицію журналу *Cosmopolitan: A lot of what makes Cosmopolitan such a brilliant place to work is the HUGE connection it has with its readers* (“Campus.” *Cosmopolitan*) або газети *Високий Замок: Ваша думка для нас дуже важлива, адже без вас не було б жодного сенсу у нашому існуванні. Не для красного слівця говоримо, що читач – наш головний редактор...* (Високий Замок).

Діалог із читачами журналістів, експертів, інших читачів на сторінках періодичного видання свідчить як про актуальність представлених ним суспільно-значущих проблем і тем, так і про ступінь довіри аудиторії до газети чи журналу [480, с. 248], їхнього авторитету, що спрацьовує на факті зниження інтересу та ігнорування читачами інших, конкуруючих видань. Тому редакція активно заохочує свою аудиторію до діалогу, до співробітництва, що оформлюється в запрошенні до контактування, напр., *Got a question? Send it to ask@maxim.com*, *Website editorial content queries contact: elleonline@hearst.co.uk* та *Поставити нам запитання (Зелена Планета); Ми відповімо на Ваші усні питання, якщо Ви*

зателефонуєте за телефоном (0432) 656535 з 9.00 до 17.00; e-mail vintest@ukr.net (ВРЦОЯО).

Для цього редакції британських та українських медіавидань можуть пропонувати форму, за якою повинен бути виконаний лист: так, у журналі *Cosmo* потрібно заповнити такі поля: *назва листа* (Headline), *можливі попередні публікації, де саме?* (Has this work been previously published?), та *текст* (Submit your text here...), *Ваше ім'я та прізвище* (First and last name), *e-mail, контактний телефон* (Contact telephone number), *лінк у Твіттері* (Twitter handle), *місце проживання* (City you live in), *Бажання залишитися анонімом чи ні* (Do you wish to remain unanonymouse?) (“Campus.” *Cosmopolitan*), у той час як, у таких українських виданнях, як *Віче* (“Листи в редакцію.” *Віче*) та *Gazeta.ua* (*Gazeta.ua*), заповнюються поля: *Загальне питання / Розмістити рекламу, Ваше ім'я та e-mail, Текст повідомлення та цифри коду*. Крім того, на сторінках преси створюються спеціальні рубрики типу *AskELLEBeauty* (*Elle*), *Ask the Expert* (*Cosmopolitan*), *Ask Maxim* (*Maxim*), *Q&A* (*Science Focus*), *Letters* (*Telegraph, The Sunday Times, Vanity Fair*) та *Ви нам писали* (*Вільна Україна*), *Листи в редакцію* (*Віче*), *На Ваші запитання відповідає експерт Євген Товстуха* (*Зелена Планета*), *Нам пишуть* (*Урядовий кур'єр*), *Листи в редакцію* (*Профспілкові Вісті*), *Наша Пошта* (*Сільські Вісті*), *Запитання-відповіді* (ВРЦОЯО), *Листи читачів* та *Відверта розмова* (*Звягель*), які спрямовують увагу читачів та стимулюють їх до листування.

Існує і більш впливовий механізм залучення аудиторії: пропонування брати участь у конкурсі, організованому редакцією за її кошти або кошти спонсорів, за перемогу в якому читач може отримати приз у вигляді товарів чи послуг: *The best letters from each month will find their way into the pages of the magazine. Remember, we're interested (even if no one else is)* (“What do you think of Maxim?” *Maxim*; див. також “Competitions.” *Cosmopolitan*; MEN CONFESS.” *Cosmopolitan*, 16 Apr. 2011; “Competitions.” *Menshealth*) або український журнал *Реліз.Ua* пропонує таке: “З листопада читачам надається можливість вибрати фільм у наступний номер,

при цьому за участь у голосуванні є шанс отримати цінний приз” (“До відома читачів.” *Реліз.іа*, див. також “Конкурс привітань.” *Світ молоді*).

Учасники, враховуючи те, що їхні повідомлення будуть прочитані широкою аудиторією, стоять перед вибором – або надіслати свої листи до редакції, знаючи, що вони будуть представлені на сторінках видання, або помістити їх на форумі чи в блозі журналів, газет, де вони отримують “миттєві” оцінки та коментарі.

На відміну від британських журналів та української преси, листи до редакції в британських газетах консервативно, за етикетними нормами, починаються зі звертання, *Sir* –, незалежно від того, чи дійсно адресант звертається саме до редактора: *SIR – Kate Tompkins, chief executive of the Cavell Nurses Trust, claimed that nurse Joan Livesey’s story drew a parallel to Edith Cavell’s* (“Stephen Sutton.” *The Telegraph*). У зв’язку з цим у газеті *The Times* було опубліковано навіть лист читачки, під назвою *Sir, is it time for letters to get with the times?*, яка виступає проти цієї норми (Wild Rose. *The Times*).

Аналіз матеріалу дозволяє стверджувати, що зовнішньо зумовлена (зокрема видавництвом) та внутрішньо сформована інтенція особи відреагувати на деяку подію в особистому житті, світі чи на будь-який матеріал медіавидання, неможливість по-іншому розв’язати питання, самовиразитися тощо є головною причиною звернення людини до редакції. Формування жанру “лист до редакції” відбувається як на фоні загального позитивного ставлення до журналу чи газети, сторінкам якої індивід довіряє думки та почуття, так і на фоні негативної реакції, що втілюється в бажання допомогти видавництву, критикуючи та доповнюючи деякий надрукований чи наявний на сайті он-лайн матеріал.

Відмітною рисою британських прес-видань є те, що в них пишуть читачі англійською мовою з усього світу, переважно англомовних країн (хоча для аналізу нами були взяті суто британські адресанти) (*The Guardian; Vanityfair*), у той час як в українські видання надсилаються листи переважно з України українською мовою, при цьому наявні випадки написання листів російськомовною частиною населення (Лавренюк. *Товариш*. 15.01.2014; “Листи читачів.” *Звягель*).

Результати досліджень свідчать про те, що всі опубліковані листи, які надходять до редакції, за функціональним призначенням можна поділити на три типи: *листи-відгуки*, *листи-запитання*, *листи-зізнання* [288, с. 35]. Обов'язковою є писемна реакція редакції видання на *листи-запитання*, заради чого власне і друкується запитання та ціла рубрика запитань; інші листи можуть не супроводжуватися коментарями чи відгуком редакції: для цього на сайті журналів, наприклад, можуть створюватися форуми, де читачі мають змогу залишити свою думку чи пораду. Тож встановлюється ще один, кількісно ширший, діалогічний зв'язок між читацькою аудиторією та редакцією журналу / газети, яка перетворюється на активного учасника комунікації з автором листа. До того ж, на сторінках видання з'являється оригінальний, неклішований матеріал, авторами якого не є фахівці в журналістиці.

Листи до редакції орієнтовані як на читача, виконуючи при цьому *пізнавальну* (задоволення читацького інтересу), *емоційно-розважальну* (надання читачу позитивних емоцій чи відволікання від проблем), *інструктивно-регулятивну* (приписування низки дій для досягнення індивідуальної чи суспільно необхідної мети) функції, так і на редакційний відділ, що виявляється в *утилітарній* (підтримка існуючої читацької аудиторії та її подальше розширення) функції [480, с. 247].

Незалежно від типу листа та його “етнічної належності” в такому публічному листуванні на перший план виходить інтерактивний тип реалізації влади у діалозі, в той час як соціальний механізм її здійснення залишається в пасивному стані: лист публікується з огляду на його цікавість для публіки, обмежується темою, має попит тільки в межах індивідуального читацького інтересу, при цьому соціальні конвенції діють апріорі – адресант та адресат виконують різні, але статусно рівнозначні ролі. Асиметричність реалізується на рівні того, що одна сторона володіє інформацією та ділиться нею (*редакція* (експерти) – *лист-відповідь* на *лист-запитання*, *автор-читач* – *лист-зізнання* та *лист-відгук*), інша (*аудиторія*, *автор-читач* / *редакція*) її вимагає (*лист-запитання*) / потребує (*лист-зізнання* та *лист-відгук*).

Тож всі авторські листи, які надходять до редакції, за призначенням поділяються на три різновиди: *листи-відгуки*, *листи-запитання*, *листи-зізнання*. Вони містять оригінальний, “з людським обличчям”, матеріал, авторами якого є звичайні читачі та який містить 1) погляд на деяку подію, 2) запит інформації чи кваліфікованої поради та 3) фрагмент досвіду з особистого (інтимного) життя. Листи до редакції з позиції читачів виконують *пізнавальну*, *емоційно-розважальну*, *інструктивно-регулятивну* функції, з позиції редакції – функцію *утилітарну*. Відмінною ознакою є те, що в УКП разом з державною активно функціонує російська мова.

5.2 “Листи-відгуки” до редакції: зіставний аспект

Листи-відгуки є читацькою писемною реакцією на матеріал, надрукований у статті видання щодо деякого факту або події, пор., етнічні дефініції *comment* – *a verbal or written remark expressing an opinion or reaction* [858] та *відгук* – *критична стаття, відзив тощо, зумовлені появою якоїсь книги, виступом громадського діяча тощо* [487]. Для авторів листів-відгуків газета / журнал слугує, з одного боку, засобом звернення до суспільної думки, з іншого – співбесідником, з яким вони діляться своїми враженнями, міркуваннями, спостереженнями [372, с. 97]. У таких листах прямо вказується індивід (масовий, груповий (редакція) чи одиничний), якому адресований лист.

Тож такий лист виконує або функцію самовираження, або функцію спонукання адресата – його запрошення до полеміки. У першому випадку, автори намагаються як поділитися своїми думками та почуттями щодо висвітлених тем, так і дати коментар щодо позитивних або негативних аспектів подій або самих статей. Для цього редакція створює рубрики типу **What do you think of Maxim?** (*Maxim*) *Love us? Hate us? No opinion on us but want to get a story about your insane girlfriend into the magazine? Let us know! Maxim welcomes your thoughts on any and*

all topics, so send them to letters@maxim.com immediately або **Спілкування з читачами** (газета *Світ Молоді*). В останній серед листів у таких підрубриках, як *Напишіть про найщасливіший день свого життя*, або *Розкажіть про свого друга*, зокрема, представлені думки щодо змісту видань газети (“Листи читачів.” *Світ молоді*).

Інакше кажучи, кооперуючи з виданням, активні читачі беруть участь у самому редакційному процесі, спрямовують, модифікують та збагачують його. Крім того, з метою підняття рейтингу видання окремо публікуються позитивні відгуки читачів про нього. Серед листів-відгуків можна вирізнити підтип 1) **листів-подяк** редакції, наприклад, за професіоналізм, суспільну чи індивідуальну користь (наприклад, виграш). Так, у першому випадку, в листі до британської *The Guardian* йдеться про реформи, які можуть відбутися за умови врахування листів інших читачів з метою загального покращення життя: *Your columns regularly call for Labour to produce a manifesto, or at least some statements of intent. If Mr Miliband glanced at your readers' letters, he would find excellent material for a programme of reform: increasing inequality of wealth and its consequences (7 and 8 May)...* **Jim Dening** *Ledbury, Herefordshire* (“Reader’s Manifesto.” *The Guardian*). Вдячність висловлюється і в українському листі читача щодо корисності газети: *Завдячуючи вашому виданню, молоде покоління знаходить себе у тій чи іншій рубриці, стає більш детально аналізувати й вивчати свої вчинки та дії. Тож від імені усіх читачів “Світу молоді” щиро дякую за корисні матеріали, цікаві факти і загалом за чудове молодіжне видання.* **Яна МЕЛЬНИК** (Мельник. *Світ молоді*).

В інших випадках відісланий для публікації лист відбиває той чи інший ступінь незгоди з листом “опонента”. У ньому наводяться як раціональна аргументація, так і емоційні докази того, що автор попереднього листа є в чомусь неправим. Такі листи за своєю суттю є звертанням до автора, тож до листів-відгуків також відносимо і 2) **листи-звертання**. Вони реалізуються опосередковано через референцію до попередніх номерів видань (в електронному варіанті – через гіпертекст) чи прямо – лист адресовано конкретній особі чи групі

осіб. У британських виданнях посилання оформлюються прихованим чином, напр., *Cycle helmets SIR –Henry Marsh, the neurosurgeon, is right to query the usefulness of cycle helmets... Tony Hewson Winner, 1955 Tour of Britain Craven Arms, Shropshire* (“The BBC should revamp” *The Telegraph*), у той час як в українській – домінує відкрите посилання: Відкритий лист прес-служби Харківської обласної організації ВО "Свобода": ... зі свого нікнейма Den він розмістив на “Аргумент-форумі” ... пост, в якому міститься образливі судження про акції протесту ... чорнобильців (Удовиченко. Свобода). Прямі звертання можуть відноситися як до журналіста, який надрукував попередню статтю: *Operatic visionary*, як данину поваги до Джона Крісті, засновника Глиндборна, *SIR – While your article “Glyndebourne: the 10 things you should know” rightly pays tribute to the founder of Glyndebourne, John Christie, and his grandson, Gus, the present chairman, it is sad that there is no mention of the great Sir George... Lady Harewood Harewood, West Yorkshire* (“Stephen Sutton” *The Telegraph*), так і до особи поза редакцією: в наведеному нижче фрагменті листа, зверненого до президента України, викривається проблема занепаду журналу “Перець” та прохання її вирішити: ... Дивуюсь, і заодно й переживаю, невже Ви, Вікторе Федоровичу, і члени Вашої сім’ї, дружина, сини, їхні жінки й онуки не цікавляться визнанням батьком української сатири та гумору – журналом «Перець»? Дмитро ЛАВРЕНЮК, м. Гайсин (Лавренюк. Товариш. 15.01.2014).

Такі листи, розкриваючи певну проблему, пропонуючи власний погляд читача, його роздуми, шляхи розв’язання ситуації, оформлюються в емоційній манері. Так, у листі під назвою *Unseasonal signs SIR – On the warmest spring day so far, I saw that our council had erected a new sign saying “Ice” at a point where the road is often flooded. How refreshing. David Askew Woking, Surrey* бачимо дещо іронічно-саркастичне ставлення до описаної події, що підсилюється антитезою *warm – ice* (прислівник – у найвищому ступені порівняння для вказівки на абсурдність ситуації) та емпатичною конструкцією, вживаною без знаку оклику. У наведеному нижче фрагменті листа емоційна тональність актуалізується розмовними одиницями позитивного забарвлення: “Світ молоді” допомогла

знайти подругу. Шановна редакціє! Хочу від щирого серця подякувати вам за те, що завдяки «Світу молоді» я знайшла справжню подругу... Ваша газета – просто супер! (Чепурнова. *Світ молоді*). Вжиті одиниці підкреслюють значущість діяльності редакції та глибину вдячності читачки.

Обсяг листів-відгуків лише частково обмежуються редакцією в розмірі; однак вони мають власні природні межі – обґрунтування проблеми чи незгоди з чимось, обмеження темою та аргументами “за” та “проти”, усе, фактично, вміщується в одній сторінці. В обох мас-медійних культурах на початку листа вказується його назва та дата надходження до редакції; наприкінці листа, вказується ім'я та прізвище автора та факультативно місце його проживання та вік. Автор листа може бути індивідуальним чи груповим (“Voters and business.” *The Telegraph*; “Post Traumatic Stress.” *The Telegraph*; Серьожко. *Українська правда*; “Відкритий лист.” *Звягель*).

Особливим проявом листування, знайденого лише в британській пресі, є лист-відгук читача, написаний на лист-відгук іншого читача, хоча у межах форуму газети таке можливо й в українській пресі. Так, у газеті *The Guardian* знаходимо лист під назвою *What's there to be jealous of?* Томаса Хона (16 травня 2014), опублікований як реакція на лист *Stop running down the US* Джона Грехема (2 травня 2014), в якому формулюється положення про те, що США є країною, що надає широких можливостей своїм громадянам, які пишаються нею (*and I have first-hand knowledge how the best around the world move to the US for a chance*), а тому треба припинити принижувати гідність цієї країни: ...*We need to stop running down the US: its citizens are perfectly capable of looking after themselves. Instead, we need to cure the drag with which erstwhile British colonies and Europe encumber their citizens.* **John Graham** (“Stop running down the US.” *The Guardian*). У відповідь резидент США публікує лист, який розпочинається риторичним запитанням, яке повторює його титул: *Jealous of the US?, продовжується таким саме типом запитання Is John Graham kidding (Reply, 2 May)?*, а потім наводяться докази того, що країна є не зовсім щасливою для життя (*I am a US citizen living in the US, and I would love to move to Europe... What is to be jealous of here? We have one of the most*

unequal societies in the world...). Лист закінчується також риторичним запитанням, яке піддає сумніву позицію попереднього автора листа: *Who would want to live here?* **Thomas Hohn** Ithaca, New York, US (“Guardian Weekly Letters.” *The Guardian*, 13.05.2013). Зазначимо, що в листах такого типу стоять гіперпосилання зі словами *відповідь* та *дата попередньої публікації* (напр., Reply, 2 May), безпосередньо вказуючи на те, що адресант звертається до тієї особи, яка надрукувала своє послання.

Тож, легко знайти першоджерело, на яке своєю відповіддю посилається автор наступного листа. Відзначимо й те, що, в даному випадку, перший лист також є реакцією на попередній лист австралійки Дженнифер Куперсмит **Lure of the American Dream: The American psyche is a conundrum (What is the point of Obama’s presidency? 28 March)** (“Guardian Weekly Letters.” *The Guardian*, 8.04.2014) (дещо перефразоване, помякшене посилання на попередню статтю *What the hell is Barack Obama’s presidency for?*) (*The Guardian*, 23.02.2014). Спостерігаємо т.з. “ланцюгову реакцію”: **редакція (стаття) => читач 1 (лист 1) => (читач 2 (лист 2) => читач 3 (лист 3)) => читач / читачі.**

Етнічні *листи-відгуки* на концептуальному рівні однаково представлені, як і інші МЖ, акціонально-посесивною структурою знання (див. Додаток Б, Рис. Б-19, Б-20). Взаємодія у такому форматі схематично представлена так: [ТУТ1/ТОДІ1 (*спочатку*) ХТОСЬ1: агенс/пацієнс (*журналіст/автор-читач*) діє ТАК: спосіб (*вербально/графічно*) [за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (*ручка (папір)/комп’ютер*)] [з результатом ТАКИЙ ЩОСЬ2: об’єкт/причина/інструмент (*стаття*) діє на СТІЛЬКИ ХТОСЬ2: пацієнс/агенс (*читач-автор*)] [спричиняє ХТОСЬ2: пацієнс/агенс діє ТАК (*вербально/графічно*) [з результатом ЩОСЬ3: об’єкт/результат (*відгук*)] ТУТ2/ТОДІ2 (*потім*)]. Різниця між фреймами полягає у тому, що британський концепт збагачений пропозицією [ХТОСЬ2: пацієнс/агенс діє ТАК (*вербально/графічно*) [з результатом ЩОСЬ: об’єкт/результат (*відгук*)] ТУТ2/ТОДІ2: час (*потім*)], яка відбиває реакцію читача на лист іншого читача у межах британського масмедійного простору.

Тож листи-відгуки поділяються нами на власне *листи-відгуки*, *листи-подяки* та *листи-звернення*. Обсяг листів-відгуків не обмежується або частково обмежуються редакцією; однак вони мають природні межі – обґрунтування проблеми чи незгоди з чимось, та вичерпуються темою та аргументами “за” та “проти”. Такі листи, розкриваючи певну проблему, пропонуючи погляди та роздуми читача, зазвичай, подаються в суб’єктивно-емоційній формі. *Графічне оформлення етнічних листів-відгуків є стандартним, що пояснюється офіційністю контексту публікації листа: редакція публікує їх раніше обраним для цієї цілі видом шрифту, його розміром тощо.*

5.2.1 Морфологічна параметризація. У БД та УД листів виявлено перевагу УД (на 10,8%) в активності вживання одиниць стилістичної *морфології* (див. Додаток Г, Таблиця Г-1):

1) *іменників, прикметників із суфіксами суб’єктивної оцінки* (тільки в УД – 29,1%): укр. *Було б добре, аби відкрили ще додаткове віконце* (Рябчук. *Звягель*), ... *вона завжди готувала до мого приходу щось смачненьке* (Галина. *Світ молоді*);

2) *прикметників характеристики одного іменника* (однакова активність вживання, пор., 10,3% та 9,7%): англ. ... *the inclusion of Edith Cavell was merely so that one character could deliver an anti-war, anti-establishment message* (**Sarah Phelps**) (“Stephen Sutton.” *The Telegraph*) та укр. *Бо принижений учитель – це сірий, хамовитий учень, це обмежене, сповнене терактами, моральним виродженням суспільство* (Налапко. *Профспілкові вісті*);

3) *займенників ми / we (us / our, нас / нам) або дієслова в першій особі множини* (в УД), що вказує на єдність автора листа з суспільством (перевага БД на 37,6%, пор., 79,5% та 41,9%): англ. *SIR – Most British businesses as well as the majority of British people want a change in our relationship with the European Union...* (**Edward Atkin**) (“Voters and business.” *The Telegraph*) та укр. ... *завуальований ворог, який протягом 24 років Незалежності міцно вчепився в нашу шию і душить* (Людний. *Урядовий кур’єр*, 24.10.2014);

4) **прислівників, характерних для усного мовлення** (перевага УД на 9,1%, пор., 10,2% та 19,3%): англ. *Although I'm pretty sure Ryan didn't drink from Hitler's coffee pot...* ("The makings of the author." *The Telegraph*) та укр. *Вся ця історія почалася абсолютно випадково* (Серьожко. *Українська правда*).

Тож спільною є активність використання прикметників характеристичні одного іменника та відсутність вживання іменників у формі множини, відмінним є домінування БД у стилістичному вживанні особових займенників, в усіх інших випадках домінує УД, а також відсутність іменників із суфіксами суб'єктивної оцінки в британських листах.

5.2.2 Лексична параметризація. Мовлення британських та українських листів-відгуків відрізняється активним вживанням [46]:

1) **оцінних прикметників**: англ. *Despite all that your talented writers have exposed about Delusional Dubya ..., my U.S. Marine son will be sent back to Iraq* (DONNA J. ANTON) (*Anton. Vanityfair*) та укр. *Живіть ще довго, дорогі ветерани, діліться з нами скарбами своїх спогадів* (Дуда. *Вільна Україна*);

2) **оцінних прикметників вищого / найвищого ступеня порівняння**, що відбиває інтенсивність ознаки: англ. *This is much more effective than masses of fake blood* (**Bridget Krasinska**) ("Stephen Sutton." *The Telegraph*) та укр. *... навіть найкращий фотограф не зможе зробити найкраще фото, коли у вас такий настрій, неначе скоро настане кінець світу* (Матвійко. *Світ молоді*);

3) **оцінних прислівників**: англ. *As the television channels dutifully labelled their campaign messages "Party election broadcast for the European parliament" ...* (**Daniel Bowles**) ("Stop running down." *The Guardian*) та укр. *... й запропонував розрахувати вчителя за статтею, що і швиденько зробила директор школи* (Налапко. *Профспілкові вісті*);

4) **прислівників, які відтворюють високий ступінь інтенсивності ознаки**: англ. *We were deeply moved, not only by his message, but by his manner* (**Jeannie Mardon**) ("Stephen Sutton." *The Telegraph*) та укр. *Новий уряд повинен бути кардинально іншим і кращим* (Остапенко. *Українська правда*);

5) *підсилювальних часток*: англ. (тільки *rather*) *If rather than "no" (as he expects), the answers are "yes", then he is condemned through his own lips (Adrian Betham)* та укр. *За них довелося заплатити аж 145 гривень (Лавренюк. Товариш. 28.05.2014).*

Україномовні листи-відгуки характеризуються вживанням російськомовних елементів та русизмів. Функціонально це робиться через:

1) дослівне цитування оригіналу: *Воістину, завжди треба пам'ятати слова Маленького принца від Сент-Екзюпері — “Мы в ответе за тех, кого приручили” (Тимошенко. Звягель);*

2) незнання слова чи невикористання правильного варіанту українською мовою: *Обгажено все навкруги. Коли вже будується, як у Європі, то і туалет можна поставити. Як гадаєте? (Соя. Звягель);*

3) непотрібності перекладу внаслідок усталеності слів чи фраз та / або намагання стилістично підкреслити свою думку, здійснюючи більший вплив внаслідок “іншомовної свіжості” інформаційного сигналу: *Тож для чого сьогодні на світ Божий діставати “пропахлий нафталіном” сталінський тост “за единый народ-победитель”, і в черговий раз нагнітати імперський шовінізм? (Іванків. Профспілкові вісті).*

Писемний дискурс британських та українських листів-відгуків характеризується вживанням вставних / допоміжних для вираження думки повнозначних та функціональних частин мови типу (*actually* (29,4%), *just* (41,2%), *really* / *particularly* (5,9%), *perhaps* (5,9%), *however* (17,6%), та *просто* (3,3%), *правда* (3,3%), *отож* (3,3%), *принаймні* (3,3%), *вибачте* (3,3%), *зараз* (10%), *здається* (10%), *тут* (10%), *взагалі* (16,7%), *звичайно* (13,3%), *ось* (23,3%)): англ. *AS A MILITARY MOTHER who despises the Bush-Cheney administration and all it represents, particularly the endless debacle of Iraq (Donna J. Anton) (“State-funded slimming courses.” *The Telegraph*)* та укр. *... і отримали відповідь, що вони обмірювання землі за цією адресою не проводили. Отже, і тут нас дурять (Марусяк. Звягель).* Активно використовуються й вставні фрази (*I mean* (3,6%), *you know* (23%), *as recent research shows* / *for the record* (3,6%), *it's clear* (7,1%), *so*

to speak (3,6%) тощо та як *розумієте* (12,5%), *до слова* (12,5%), *завдячуючи* (25%), *до речі* (37,5%), *чесно кажучи* (12,5%)): англ. *For the record, Miss Piggy was one of my childhood heroines too (Caroline Sandes)* (“Guardian Weekly Letters.” *The Guardian*, 8.04.2014) та укр. *Чесно кажучи, я не повірила поштарці, коли вона повідомила мені, що я виграла приз* (Гончар. *Gazeta.ua*).

Аналіз писемного мовлення листів-відгуків виявив розподіл ЛО за літературно-книжним та розмовно-просторічним мовними регістрами (див. Додаток Г, Таблиця Г-2). **Літературно-книжний** регістр відрізняється домінуванням **термінології** (пор., 89,8% та 76,8%): англ. *entrepreneurialism, average annual spend, dementia, subsidise, single market* та укр. *імнічмент, верховенство права, генофонд, статистика*. Виключно в українському писемному дискурсі було виявлено **книжні** ЛО (пор., 0% та 2,1%): *(провладні) мужі, деякий, гіперболізувати, люд*. У **розмовно-просторічному** регістрі виділяємо **розмовні** ЛО (пор., 8,7% та 13,7%): англ. *bloody, quid, bike scheme, to give a kicking, gay, damned, to hell* та укр. *прихватизація, багатоповірхівка, нероба, братія, даїшнік, брехня*. **Вульгаризми** характерні тільки для британських листів (0,5% та 0%): *crap, bastards*, у той час як **сленгізми** (0% та 6,3%): укр. *грач (нелегальний таксист), глючити, дружбан, липа, віндоз, вінда* та **діалектизми** (0% та 1,1%): *слабий, вітки, гуторити*, притаманні лише українським листам [176; 487; 488; 497; 515; 516; 643; 675; 690; 800; 858]. У листах-відгуках УКП виявлено більшу вживаність ЛО (на 16,5%). За ступенем активності ЛО підвищеного тону переважають у мовленні британців (89,8% та 78,9%), у той час як ЛО зниженого – в мовленні українців (10,2% та 21,1%) на 10,9%.

5.2.3 Синтаксична параметризація. Синтаксичні особливості листів-відгуків обох культур демонструють спільність у тому, що в них використовується більший відсоток *складних* (з перевагою УД на 3,8%, пор., 58% та 61,8%), ніж *простих* речень (перевагою БД). Спільним є також те, що в мовленні листів більш активно використовуються СПР, ніж ССР; показники

вживання ССР (30,3% та 29,9%) та СПР (69,7% та 70,1%) відрізняються на 0,4% (див. Додаток Г, Таблиця Г-3).

Писемне мовлення листів природно характеризується функціонуванням складних синтаксичних конструкцій, які відбивають бажання автора якнайповніше виразити свою думку: англ. *For the last several months, as Congress has allowed the administration to continue prolonging the war and increasing troop numbers despite public aversion, I could hardly bother to finish – or even begin – some of your latest reports* (Anton. *Vanityfair*) та укр. *Якщо влада бажає підтримати сторону однієї громади і дати їм можливість лобного місця, де два рази на рік покладаються квіти, то надайте їм таку можливість це робити в іншому місці, наприклад, в Парку Перемоги* (Гриценко. *Звягель*).

Вивчення емоційної складової листів виявило різницю у вживанні емоційних висловлень на користь УД (на 14%, пор., 6,1% та 21,1%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-4).

Аналіз речень за метою висловлення показав однаковий розподіл за активністю їхнього використання в британських та українських листах (див. Додаток Г, Таблиця Г-5): розповідні (англ. 90% та укр. 90,8%), питальні (англ. 7,7% та укр. 4,2%), спонукальні (англ. 2,3% та укр. 5%). Перевага у вживанні запитань належить БД (на 3,3%), УД – розповідних (на 0,8%) та спонукальних речень (на 2,7%).

З погляду *стилістики синтаксису* відмічаємо, що в британському мовленні листів-відгуків порівняно з українським переважають такі виразні засоби та стилістичні прийоми (див. Додаток Г, Таблиця Г-6):

– *риторичні запитання* (на 7,3%, пор., 15,8% та 8,5%): англ. ... *We may not have liked the old dictators in the Middle East, Saddam, Gaddafi and Mubarak, but at least ... some sort of order was maintained. And do we really like what has replaced them through our efforts?* (Martin Down) (“Stop running down.” *The Guardian*) та укр. *А наші “славні” даішники чому лишаються осторонь? Для цього у них є всі повноваження* (Коломієць. *Звягель*);

– **однорідні члени речення** (на 20,8%, пор., 26,3% та 15,5%): англ. *We were deeply moved, not only by his message, but by his manner: focused, unaffected, good-humoured and compassionate; without a trace of self-pity or self-obsession* (**Jeannie Mardon**) (“Stephen Sutton.” *The Telegraph*) та укр. *Тож від імені усіх читачів “Світу молоді” щиро дякую за корисні матеріали, цікаві факти і загалом за чудове молодіжне видання* (Мельник. *Світ молоді*);

– **повтор** (на 2%, пор., 10,5% та 8,5%): англ. *Of course he wants to maintain Russian influence there. The west wants to maintain its influence* (**Martin Down**) (“Stop running down.” *The Guardian*) та укр. *Хіба це справедливо, хіба це не державне ошуканство?* (Лавренюк. *Товариш*. 28.05.2014);

– **відокремлені речення** (на 1,1%, пор., 5,3% та 4,2%): англ. *Its power comes from the writing (the words of those who actually lived through the war), the quality of the acting, and the restraint with which horrors are suggested and left to our imaginations* (**Bridget Krasinska**) (“Stephen Sutton.” *The Telegraph*) та укр. *Я не хочу переповідати або аналізувати всі міністрові інтерв’ю – хто зацікавлений, той читає* (Остапенко. *Українська правда*).

В українському мовленні листів-відгуків переважають такі одиниці:

– **еліптичні речення** (на 17,2%, пор., 5,3% та 22,5%): англ. *Book before 31 March to have last year’s prices. Can’t afford not to...* (**Jennifer Gale**) (“Thank you.” *The Guardian*) та укр. *...своїх виховала двох дітей – сина й дочку. Маю чотирьох онуків* (Гончар. *Gazeta.ua*); -

– **парцеляція** (на 1,6%, пор., 2,6% та 4,2%): англ. *It is for the obese themselves to make that decision – or accept the consequences. Not the state* (**Paul Harrison**) (“State-funded slimming courses.” *The Telegraph*) та укр. *Напевно, це роблять бізнесмени. Бо техніка дорого коштує...* (Тимошенко. *Звягель*);

– **анозионезис** (на 0,3%, пор., 5,3% та 5,6%): англ. *In what you call his keynote speech ... Blair urged a wilfully blind west to realise it must take sides* (**Greg Wilkinson**) (“Guardian Weekly Letters.” *The Guardian*, 13.05.2014) та укр. *Це - в останні десятиріччя радянської влади, а раніше – тюрма, ГУЛАГ, психушка, розстріл...* (Кравчук. *Звягель*);

– **емфатичні речення** (перевага УД на 2,1%, пор., 29% та 31,1%):

1) **лексичний повтор** (перевага УД на 0,6%, пор., 7,9% та 8,5%): англ. *...children ought to be allowed to get up to mischief in the countryside by starting fires and scrumping. But scrumping is theft, and lighting fires is dangerous (Billy Auger)* (“Scrumpling is not a fun summer.” *The Telegraph*) та укр. *Ми всі вірили і продовжуємо вірити у краще майбутнє для нашої країни, у те, що українці заслуговують на чесний уряд (Остапенко. Українська правда);*

2) **інверсія** (перевага УД на 4,6%, пор., 5,3% та 9,9%): англ. *Indeed, so enjoyable is the pleasure of legitimately reading other people’s mail, books of collected letters can be particularly popular (Wild. *The Sunday Times*)* та укр. *Сировини дармової на просторах України – вдосталь (Музичко. Звягель);*

3) **спеціальні емфатичні конструкції** (перевага БД на 3,1%, пор., 15,8% та 12,7%): англ. *What a striking change Stephen made from many of our politicians and celebrities, who are lost in their own egos (“Stephen Sutton” *The Telegraph*), Of course those in the training industry have an interest in telling us that it does apply (Mick Moor) (“Voters and business” *The Telegraph*)* та укр. *Невже за двадцять років незалежності України у нас нічого так і не змінилося? (Гриценко. Звягель); Як же ми будемо його будувати, якщо у нас такий нечесний міністр юстиції? (Остапенко. Українська правда).*

Встановлено перевагу БД в активності вживання цих одиниць (на 16,7%)

5.2.4 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. Щодо стратего-тактичної лінії поведінки комунікантів у просторі етнічних листів-відгуків, то відзначимо спільність у такому. Британські та українські автори листів, виражаючи погляди на події, висловлення відомих персоналій або інших авторів листів до редакції щодо таких подій та фактів, можуть вступати в полеміку з ними, демонструючи обмежений спектр конфронтативних КТ, “дозволених” публіцистичним дискурсом – іронії, критики, заперечення, контр-запитання тощо, напр., англ. КТ *заперечення та незгоди: SIR – Kate Tompkins, chief executive of the Cavell Nurses Trust, claimed that nurse Joan*

*Livesey's story drew a parallel to Edith Cavell's. It is not a parallel and was never intended to be, although Joan's story was inspired by the famous quote of Edith Cavell's... (Sarah Phelps, London) ("Stephen Sutton" *The Telegraph*), КТ вираження негативного ставлення до подій: And do we really like what has replaced them through our efforts? It is not our beloved democracy, but mayhem and chaos and breeding grounds for Muslim extremism, only redeemed in Egypt by a replacement dictator Martin Down ("Stop running down" *The Guardian*) та укр. КТ критики, іронії та вираження розчарування: Голова комісії ... перевів непорозуміння в ранг злочину й запропонував розрахувати вчителя за статтею, що і швиденько зробила директор школи. За наше жито та ще нас і бито... (Налапко. Профспілкові вісті), КТ обурення та незгоди з публікацією: ... до якого рівня цинізму необхідно дійти, наскільки глибоко не любити інші народи, зневажати пам'ять мільйонів загиблих, щоб ось так роздувати імперські амбіції? (Іванків. Профспілкові вісті).*

У цілому, автори британських листів вживають більше кооперативних КТ, ніж конфронтативних (на 71,3%, пор., 85,6% та 14,3%). Така ж сама картина спостерігається в УД: адресант вживає на 69,6% більше кооперативних КТ (84,8%), ніж конфронтативних (15,2%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-8).

В етнічних листах преси спостерігається однаковий розподіл за ступенем активності вживання МА (див. Додаток Г, Таблиця Г-7): англ. констативи (92,3%), квесетиви (5,9%), директиви (1,8%), перформативи (0%), промісиви та менасиви (0%) та укр. констативи (81,6%), директиви (4,3%), квесетиви (3,5%), перформативи (10,6%), промісиви та менасиви (0%). Спільною є відсутність вживання промісивів та менасивів, а також тенденція до використання більшого відсотку констативів порівняно з іншими МА (перевага у БД на 10,7%). Щодо квеситивів (перевага у БД у 2,4%), то вони представлені риторичними запитаннями: англ. *Mark Harper claimed £22 for four hours per week for his cleaner and follows this with a claim from the home secretary that he did nothing illegal. Is Mrs May aware of the rate of the national minimum wage?* ("Thank you." *The Guardian*) та укр. ... Чому радіо не говорить, що половина країни живе в одноквартирних

будинках, десятки тисяч яких теж аварійні і потребують капремонту? (Н., Юрій. Звягель). Директиви використовуються як метакомунікативні сигнали чи стимуляція до деяких дій (перевага УД на 2,5%): англ. *If people want to look for leadership values or role models to propose to the young, I suggest they turn to his example* (“Stephen Sutton.” *The Telegraph*) та укр. *Татку, пробач мене, нерозумну. Повір, ти ще будеш пишатися донькою!* (Коротка. *Світ молоді*). Відмінним також виявилось те, що в британських листах-відгуках не було знайдено *перформативів*, у той час як українські листи (залежно від видання) поділяються на такі, що передбачають чи не передбачають вживання формул привітання, подяки тощо: ...*Усіх захищали ліквідатори, а тепер нікому ні вони, ні їхні сім'ї не потрібні. Нічого ніде не доб'єшся. Спасибі вам за все.* Лариса Стріла (*Gazeta.ua*).

5.3 “Листи-зізнання”: зіставний аспект

Листи-зізнання друкуються у спеціально відведених для цього рубриках типу “Cosmo Confessions” (“Cosmo Confessions.” *Cosmopolitan*, 2.07.2012), “MEN CONFESS” (“MEN CONFESS.” *Cosmopolitan*, 21.04.2011), у звичайних рубриках з певним заголовком, напр., “What Do Girls Like About Porn?” (*Maxim*) або “Листи читачів” (*Світ Молоді*), “Відверта розмова” (Звягель) тощо. Листи-зізнання утворюють особливий субжанр такого листування. З одного боку, такий *приватний лист, розрахований на публічне сприйняття, відрізняється від інших листів відвертим описом особою фрагмента свого особистого, зокрема інтимного, життя*, пор., дефініції англійської та української лексем: *confession* – 1) *an acknowledgement that one has done something about which one is ashamed or embarrassed*; 2) *intimate personal revelations, especially as presented in a sensationalized form in a book, newspaper, or film* [858] та *зізнання* – *дія за значенням зізнаватися, зізнатися; говорити відверто про свій стан, свої вчинки і т. ін.; признаватися в чому небудь* [487].

Автори листів описують найпотемніші почуття, які не можуть довірити окремому індивіду. З іншого боку, такий лист може не передбачати відповіді редакції, зокрема внаслідок делікатності зізнання: діалогічність встановлюється між автором та потенційною читацькою аудиторією. Реакція останньої на лист у вигляді обговорення в своєму колі або в бажанні надрукувати в журналі свою життєву історію і є своєрідною реплікою у відповідь. У пресі друкуються лише ті листи, які, на думку редакторів, будуть цікаві для більшої частини аудиторії чи визначеному її колу. Підвищена зацікавленість рубрикою свідчить про правильність орієнтування видання в потребах його аудиторії, встановлення більш тісного зв'язку між ним та читачами.

Активність читачів контролюється та стимулюється трьома шляхами. По-перше, запит до зізнань формулюється у вигляді виклику: *It's a win-win situation – we get a page's worth of free content, you get the satisfaction of having your words printed in the greatest magazine in the world. Simply drop us a line at letters@maxim.com, and we'll work out wizardly. Now make it rain!* (“Be a Man.” *Maxim*). По-друге, їм пропонується анонімність: *Send your stories to joanna.abeyie@natmags.co.uk. Don't worry we can keep you anonymous too!* (“MEN CONFESS.” *Cosmopolitan*, 1.03.2011). По-третє, участь у побудові такої рубрики передбачає розіграш призів: *Share your real life sex confession stories with Cosmopolitan for your chance to be published in our new e-book AND win some gorgeous goodies! ... the top 10 short stories will win a fabulous Cosmo goody bag bursting with beauty treats* (“Cosmo Sex Confessions.” *Cosmopolitan*). Такі формулювання є типовими для британських видань, однак неприйнятними українським: в останніх пропонується лише можливість публікації у вигляді назви рубрики та її анонімність за бажанням автора листа. Тому якщо в першому листі – *Спочатку навчання, потім кохання* – автор хотів бути впізнаним: *На даний момент мрію про кохання, справжнє. Інколи годинами можу фантазувати на цю тему* (Трачук. *Світ молоді*), у другому – *Не ходіть, дівчата, заміж* – виявилось небажання автора розкривати свою ідентичність: *...Адже правду кажуть старі люди: щоб людину пізнати, треба пуд солі з'їсти. А трапляється, що й двох пудів*

не вистачить... О.П. (П., О. Світ молоді). Те ж саме спостерігається у британських виданнях, напр., коли автор листа використовує певне прізвисько або відмовляється від ідентифікації: **Blind date runner** ...*But the worst part of all, he'd told in the same text that I was boring and didn't talk enough. The git! KiwiGirli та **Drunk and disorderly** ... *Luckily he just found it funny and gave me some chewing gum and walked a bit slower for the rest of the way to the cinema. Undefined* ("Dating Confessions." *Cosmopolitan*).*

Структурно такі листи передбачають публікацію декількома абзацами: можуть обмежуватися одним реченням (тільки в британській пресі, див., напр., "*I haven't tried anything after porn... except for blowjob techniques!*" Lisa, 27 ("What do girls like?" *Maxim*) або тією кількістю слів, які вміщуються на поле всього листа (напр., англ. *I had sex on the Number 32* ("Real Life." *Cosmopolitan*) та укр. *Щаслива мить знайомства* ("Листи читачів." *Світ молоді*)). Тематика листів такого типу в обох етнічних друкованих медіа концентрується навколо *Психології відносин, Інтимного Життя, Сексу*, тобто тем, які торкаються особистого, табуйованого для всіх інших, боку життя людини, а зізнання слугують підтвердженням її щирості, намагання самовиразитися (навіть якщо історія вигадана) чи бажання розібратися з труднощами.

При цьому ступінь уведення до особистого кола є різним. У британській пресі редакцією активно публікуються зізнання зі сфери сексуального життя у відповідь на "запит" сайту журналу: так, у прикладі знаходимо відверту інформацію про значущість перегляду еротичного відео для Марії: *One statistic from Pornhub.com stated that female members have been recorded spending up to 45 minutes in one visit. How much porn do you watch? "It depends. I'll watch it by myself or with a boyfriend, I really don't care. It doesn't depend on him, it depends on my mood. There can be some times where I watch porn 3 to 4 times a day. I'd say I watch porn about 5 times a week".* Maria, 24 ("What do girls like?" *Maxim*). Ступінь інтимності українських листів є меншою, вони торкаються скоріше духовного аспекту кохання: *І він мене поцілував, по-справжньому... Це було так класно! ... Після того він мені телефонував щоночі, говорив, що кохає. ... Тепер я зрозуміла,*

що він мене не кохав, а просто розкидався словами про кохання Людмила, Миколаївська обл. (Чепурнова. *Світ молоді*).

Листи-зізнання іншого типу не відрізняються особливою новизною, а друкуються на сторінках видань саме внаслідок їх прототиповості, залучаючи всіх читачів через актуалізацію в їхній пам'яті подібних життєвих історій. Прикладом може слугувати одна з багатьох звичайних (дещо забавних) історій пов'язана з уживанням алкоголю: *I was livid so my bloke took me back to the hotel where he opened a bottle of champagne to charm me back into being a happy being again, only champagne and me don't mix well. We had started getting frisky when I passed out half way through! One minute I'm in heaven next minute I'm waking up wondering what the hell happened! Miaow* ("Dating Confessions." *Cosmopolitan*). Лист такого ж "ступеня відвертості" знаходимо в українській газеті *Світ Молоді*, в якому йдеться про те, що батьків треба любити та поважати: ... поїхала за кордон, в Італію, а згодом – і в Туреччину. Щоб заробити на машину, квартиру, навчання. Поїхавши вперше, нічого не сказала батькам. А коли повідомила їм, де я і що зі мною, у мами стало погано з тиском... Мамочко, пробач!... Слізно прошу усіх, у кого є батьки, - подзвоніть їм зайвий раз, нагадайте про себе, скажіть, як ви їх любите (Н., Діана. *Світ молоді*). Конфлікт полягав у тому, що вирішуючи власні проблеми, "героїня" листа не вважала за потрібне порадитися з батьками, результатом чого стали неприємні наслідки; такі життєві історії є типовими.

У деяких випадках редакція намагається додатково та несподівано спрямувати увагу читачів на листи-зізнання їхніх читачів, даючи деяку пораду у відповідь. У такий спосіб демонструється співчуття та дружнє ставлення до особи, яка знайшла в собі сили та представила широкому загалу свою "болючу" історію життя. Так, у газеті *The Guardian* друкується лист-зізнання Annalisa Barbieri, яка мала серйозні проблеми в дитинстві, але, подолавши, створила сім'ю та плаєкає її, тим не менш, відчуваючи "згадки" про минуле та фактично розраховуючи на відповідь та допомогу: *My parents' relationship was difficult: there was adultery and violence. They divorced when I was 10... Sometimes I wonder if it would be good to have some kind of therapy, but fear the things I might recall and feel*

happier that they remain repressed (Barbieri. *The Guardian*). За листом друкується лист у відповідь, спрямований на психологічну підтримку “героїні” листа та схвалення її дій: *The big thing here is guilt, which is binding you to certain behaviour: guilt because you are relatively OK compared with your sister...But now you are all adults and in charge of your own lives and happiness, not anyone else’s* (Barbieri. *The Guardian*). Такі очікувані / неочікувані листи (знайдені лише в британській пресі), в яких редакція повністю кооперує з читачами, використовуючи КТ схвалення, поради, заспокоєння, підтримки тощо, створюють ефективний вплив на самого читача та аудиторію видання, яка починає розглядати вже всю газету в позитивному світлі. Тим самим підвищується рейтинг видання. Відмітимо й те, що відповідь редакції на лист-зізнання, в якому надається реальна порада як подолати психологічні труднощі, перетворює останній на лист-запитання – відбувається перетин листів двох типів.

Отже, листи-зізнання як складають окремі рубрики в журналах та газетах британського та українського медіа просторів, так і можуть просто друкуватися в розділі “Letters to the editor” / “Листи наших читачів” [71]. Такі листи, відбиваючи факти особистого життя, формально індивідуально орієнтовані, подібно до особистісної кореспонденції, але пишуться з метою їхнього прочитання численною аудиторією, що робить їх надіндивідуальним епістолярним продуктом. Модель такого листування має схему: **рубриковий запит редакції => читач (лист-зізнання) => (редакційний лист-відповідь) => читач / читачі.**

Факультативним елементом моделі є лист-відповідь, у той час як лист-зізнання надсилається після імпліцитного (запрошення рубрикою чи підрубрикою видання) або експліцитного (запрошення або стимулювання виграшем) запиту поділитися історією з особистого життя. Тематично листи можуть бути непов’язаними зі спеціальними рубриками видань або спрямованістю їхніх статей, відбиваючи проблемні запитання тих сфер життя, про які читач має чи отримує недостатньо інформації.

На концептуальному рівні етнічна діалогічна модель має ідентичну конфігурацію акціонально-посесивного фрейму: [ТУТ1/ТОДІ1 (спочатку)

ТАКИЙ1 ХТОСЬ1: агенс/пацієнс (*journalist/журналіст*) діє ТАК: спосіб (вербально/графічно) за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (*ручка, папір/комп'ютер*) з результатом ТАКИЙ2 ЩОСЬ2: причина (*рубрика*) [спричиняє ТУТ2/ТОДІ2 (*потім*) ТАКИЙ2 ХТОСЬ2: пацієнс/агенс (*reader/читач*) діє ТАК: спосіб (вербально/графічно) за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (*ручка (папір)/комп'ютер*) з результатом ТАКИЙ3 ЩОСЬ3: результат/причина (*лист-зізнання*)] [спричиняє ТУТ3/ТОДІ3 (в кінці) ХТОСЬ1: пацієнс/агенс (*journalist/журналіст*) діє ТАК: спосіб (вербально/графічно) за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (*ручка, папір/комп'ютер*) з результатом ТАКИЙ4 ЩОСЬ4: результат (*лист-відповідь*) заради ХТОСЬ2: пацієнс/агенс/бенефіціант (*reader/author/автор-читач*)] (див. Додаток Б, Рис. Б-23, Б.-24). Варіювання спостерігаємо лише етнічному наповненні атрибутивних слотів ТАКИЙ (*emotional, intimate, sexual; емоційно-психологічний*). В обох лінгвокультурах можлива актуалізація пропозиції фрейму [ТОДІ3 (в кінці) ХТОСЬ: агенс/пацієнс (*journalist/журналіст*) діє ТАК: спосіб (вербально / графічно) [з результатом ЩОСЬ: результат (*лист-відгук*) заради ХТОСЬ2: агенс/пацієнс/бенефіціант (*reader/author/автор-читач*)], яка моделює можливий редакційний лист-відповідь на лист читача.

5.3.1 Графіко-фонетична параметризація. Хоча графічне оформлення листів-зізнань БКП та УКП є стандартним, у них йдеться про особистісні, емоційно забарвлені речі, а тому спільною рисою є активне використання авторами можливостей графіки підкреслення її важливості для адресата через капіталізацію, курсив, виділення жирним шрифтом, відбиваючи зокрема фонетичні особливості усного мовлення: англ. *That WON'T work. Some of what they do to girls is so fake!* Tessa, 25 (“What do girls like?” *Maxim*), ...and *she kept talking about how we shouldn't be doing it and how it was wrong. That was pretty hot.* Daniel, 24 (“Real Life.” *Cosmopolitan*, 10.02.2013) та укр. *Бо все минає, а залишається тільки СПРАВЖНЯ ЛЮБОВ!* Іруся (Н., Іруся. Звягель), *Сміятися, коли смішно лише тобі; плакати, коли сумно; бігати по калюжах, не думаючи про думку інших.* ОЛЕНКА, м. Прилуки (Н., Оленка. Світ молоді).

5.3.2 Морфологічна параметризація. Щодо вживання одиниць *стилістичної морфології* (з перевагою БД на 16,4%) у писемному мовленні британців та українців виявлено (див. Додаток Г, Таблиця Г-1):

1) **іменники / прикметники з суфіксами суб'єктивної оцінки** (тільки в УД – 49,9%): укр. *А потім доля, бачачи, що ти змінилася, дає тобі твою другу половинку* (Н., Віра. *Звягель*);

2) **прикметники характеристики одного іменника** (перевага БД на 40%, пор., 60% та 20%): англ. *I also wolfed down my meal in the most unlady like manner in my drunken, half-starved state...* (“Dating Confessions.” *Cosmopolitan*) та укр. *У великому, просто безмежному світі зустрічалися двоє* (Савела. *Світ молоді*);

3) **прислівники, характерні для усного мовлення** (перевага БД на 9,9%, пор. 40% та 30,1%): англ. *This isn't to say he didn't terrify and hurt me sometimes, but he was really awful to my sister!* (Barbieri. *The Guardian*) та укр. *І він мене поцілував ... Це було так класно!* (Биконь. *Світ молоді*).

Відмічаємо відсутність вживання як у британських, так і в українських листах-зізнань займенників *ми / we (us / our, нас / нам)*, які вказують на єдність автора листа з суспільством унаслідок відсутності такої необхідності.

5.3.3 Лексична параметризація. Мовлення британських та українських листів-зізнань відрізняється активним вживанням:

1) **оцінних прикметників**: англ., *Once I had a big date ahead of me, and I was so nervous!* (“What do girls like?” *Maxim*) та укр. *Він цікавий чоловік, ніжний, уміє красиво догоджати, любити* (Н., Олена. *Світ молоді*);

2) **оцінних прикметників вищого / найвищого ступеня порівняння**, що відбиває інтенсивність ознаки предмету тощо: англ. *One of the freakiest things I've seen is shemale porn* (“What do girls like?” *Maxim*) та укр. *з боку Вадима я почала помічати не тільки дружні почуття, а щось більш ніжне, і це мені дуже лестило* (Н., Іруся. *Світ молоді*);

3) **оцінних прислівників**: англ. *I said no, and suggested a bar we both knew and he reluctantly agreed* (“Dating Confessions.” *Cosmopolitan*) та укр. *Але кохали так, як нікого не кохають: казково, романтично* (Н., Олена. *Світ молоді*);

4) **прислівників, які відтворюють високий ступінь інтенсивності ознаки**: англ. *He was a Bad Idea: very transparent about baggage in the midst of his divorce* (“Cosmo Confessions.” *Cosmopolitan*) та укр. *... дуже боялася відпустити його – а раптом він пропаде без мене?* (Р., Оля. *Світ молоді*);

5) **підсилювальних часток**: англ. *I was set up to go on a blind date with my friend’s cousin who was still rather hung up on his ex* (“Dating Confessions.” *Cosmopolitan*) та укр. *Читаючи, не раз ловила себе на думці, люди пройшли через найпекельніші муки... А ми – змогли б ось так?* (В. Гембарська. *Звягель*).

Україномовні листи-зізнання, на відміну від інших видів листів, не містять російськомовних елементів та русизмів. Це може пояснюватися тим, що їх автори не ставлять собі за мету щось доводити чи переконувати, демонструвати ерудицію тощо; такі листи мають ліричну тональність через представлення почуттів, переживань внутрішнього світу адресантів. Британські листи друкованих видань тенденційно, на відміну від українських листів, орієнтовані на подачу фактуального матеріалу та не акцентують увагу на авторських почуттях.

На противагу іншим видам листів, БД та УД листів-зізнань притаманне значно менше вживання вставлених фраз, слів-інтенсифікаторів повнозначних та функціональних частин мови типу *actually* (13,6%), *really* (18,2%), *just* (40,9%), *you know* (4,5%), *I think* (27,3%) та *здається* (5%), *ось* (12,5%), *зараз* (13%), *тепер* (30,4%), *просто* (39,1%): англ. *I was on a date once with this really gorgeous guy and I was so nervous to be with him* (“Dating Confessions.” *Cosmopolitan*) та укр. *Мені – 21 рік, але я, здається, розчарувалася у всьому* (О.П. *Світ молоді*).

Аналіз писемного мовлення листів-зізнань на предмет стилістично забарвленої лексики (див. Додаток Г, Таблиця Г-2) виявив таке. **Літературно-книжний** реєстр відрізняється вживанням **термінів** (перевага БД на 2,6%: 37% та 34,6%): англ. *therapy, browse, adultery, vagina, serum*, та укр. *аорта, тиск, філософія, соціальні мережі, книжних ЛО* (перевага УД на 2,6%: 0,6% та 0,8%):

a tit (дівка), *forenoon* та укр. *Всевишній, Многая Вам літа*. У **розмовно-просторічному** реєстрі було знайдено **розмовні** ЛО (перевага БД на 23,1%: 41,5% та 64,6%): англ. *tit, picky, freaky, porn, bloke, loo, to bitch* та укр. *дебошир, пак, шкереберть, трішки / трішечки, шпортатися; сленгізми* (перевага УД на 2,4%: 3,8% та 6,2%): англ. *git, to suck, boob* та укр. *круто, відмазка, кайф, підстава, зависати* та **вульгаризми**, які притаманні лише британським листам: *cunt, tits, clit, fuck, dick, blowjob, blow* (7,1%) [176; 487; 488; 497; 515; 516; 643; 675; 690; 800; 858]. Листи-зізнання є більш навантаженими ЛО в БКП (на 5,5%). Уживана лексика підвищеного (37,6% та 35,4%) мовного реєстру переважає в БД, у той час як зниженого – в УД (62,4% та 64,6%) на 2,2%.

5.3.4 Синтаксична параметризація. Писемне мовлення листів-зізнань природно насичене складними синтаксичними комплексами: англ. *My dad fought to have us live with him which we did not agree with; he exposed us to pornographic photographs of my mother and other women, and there was general neglect when he had contact with us* (Barbieri. *The Guardian*) та укр. *Це – дорогоцінні спогади про “доросле кохання”, яке, як величезна морська хвиля, накриває крихітні кораблики пліток, сліз, залишаючи їм дорогу в безкінечність* (Н., Ліна. *Світ молоді*).

Аналіз синтаксичного матеріалу листів-зізнань свідчить про відмінність: британські листи є більш насиченими складними реченнями (на 35%, пор., 67,5% та 32,5%), ніж простими, а українські листи – простими реченнями (на 21,4%, пор., 39,3% та 60,7%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-3), тобто у вживанні складних речень існує перевага британських листів, а простих – українських (на 28,2%). Спільною є перевага СПР над ССР в обох дискурсах (англ. на 21,6%, пор., 39,2% і 60,8% та укр. на 52,2%, пор., 23,9% та 76,1%). Відмінним є те, що найбільш активно ССР використовуються у британських листах (пор., 39,2% та 23,9%), а СПР – в українських (пор., 60,8% та 76,1%) на 15,3%.

Британські листи-зізнання, на відміну від інших листів, є єдиним МЖ, в якому переважають емотивні речення (на 6%, пор., 19,2% та 13,2%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-4).

Аналіз речень за метою висловлення (див. Додаток Г, Таблиця Г-5) виявив однакові тенденції у використанні одиниць у британських та українських листах-зізнаннях: розповідні (100% та 99,2%), питальні (0% та 0,8%), спонукальні (0% та 0%).

З погляду стилістики синтаксису (див. Додаток Г, Таблиця Г-6) відмічаємо перевагу БД у випадку активності вживання таких одиниць, як:

– **апозионезис** (на 11,3%, пор., 20% та 9,7%): англ. *I feel like it's something I would never take part in real life, even though I would love to know how it feels...it looks amazing* (“What do girls like?” *Maxim*) та укр. *Любо не любо - живи, хоча в ті часи шлюби рідко уклалися з кохання...* (Н., Ганна. *Звягель*);

– **повтор** (на 7,3%, пор., 15% та 7,7%): англ. *It doesn't depend on him, it depends on my mood. There can be some times where I watch porn 3 to 4 times a day...* *Maria, 24* (“What do girls like?” *Maxim*) та укр. *Я кохаю тебе... Я кохаю тебе. Я КОХАЮ тебе. Я кохаю ТЕБЕ!* Олена Савела (Савела. *Світ молоді*);

– **емфатичні речення** (на 25%, пор., 35% та 10%) з:

1) **лексичним повтором** (на 23,1%, пор., 25% та 1,9%): англ. *“I like girl on girl porn; I think it's more sensual. It's almost as if I'm visualizing the girl doing that to me”* *Tessa, 25* (“What do girls like?” *Maxim*) та укр. *У нас були такі взаємини, таке палке кохання, що всі, хто нас знав, заздрили нам* (П.,О. *Світ молоді*);

2) **інверсією** (2,9% випадків тільки в УД): *Тихої осінньої пори падають каштани, я іду по вулиці рідного міста* (Н.,О. *Світ молоді*);

3) **спеціальними емфатичними конструкціями** (на 4,8%, пор., 10% та 5,2%): англ. *I still cringe at about how stupid I must have looked, how embarrassing!* *Olivia* (“Dating Confessions.” *Cosmopolitan*) та укр. *...адже далі не слідувала швидка зустріч та миттєва закоханість раз і на все життя!* (Н., Олена. *Звягель*).

Перевага в активності вживання українськими авторами виразних засобів та прийомів спостерігається у випадку таких одиниць, як:

– **еліптичні речення** (на 1,5%, пор., 25% та 26,5%): англ. *I saw Brazilian farting porn on South Park so I had to Google it to see if it was real. Turns out it is.* (“What do girls like?” *Maxim*) та укр. *Вийшла заміж дуже молодою, 19-річною дівчиною* (Н., Марина. *Звягель*);

– **однорідні члени речення** (24,5% випадків тільки в УД): ... *треба повірити в існування людей, які постійно мають позитивний заряд, невгамовну енергію та сяючу посмішку* (Сабадишина. *Світ молоді*. 03.12.2009);

– **риторичні запитання** (1,9% випадків тільки в УД): *Хіба не жінка-берегиня передає дітям і онукам народні звичаї, основи моралі, сімейні обряди? Долучає до рідної мови, культури* (Болгарська. *Звягель*).

Відмінною рисою є відсутність **парцеляції** в британських листах-зізнаннях (9,7% в УД): *Як ви уже, напевно, згодалися, «іспиту» я не витримала. Бо не хочу бути піддослідною істотою* (П., О. *Світ молоді*). Крім того, в обох лінгвокультурах у листах-зізнаннях на відміну від інших листів не було відокремлених речень.

Розподіл за МЖ демонструє те, що, з одного боку, ці листи серед інших в БКП є найменш наповненими цими одиницями, а в УКП – найбільш, з іншого – відмічаємо перевагу (37,5%) на користь УД.

5.3.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. У листах-зізнаннях адресанти повністю кооперують з уявним адресатом, адже розкривають свій внутрішній світ і розраховують на розуміння, що не передбачає вживання конфліктогенних КТ (див. Додаток Г, Таблиця Г-8).

У британських листах наявні лише МА **констативи** (100%), в українських – **констативи** (96%), **квесетиви** (0,7%), **перформативи** (3,3%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-7). **Констативи** є типовими для листів-зізнань, чия мета – розкриття внутрішнього світу людей, фактів їхнього особистого життя, що підтверджується

повною перевагою над іншими МА: англ. *I was waiting for this lad to turn up for our first date and I was nervous so started drinking very quickly. Undefined* (“Dating Confessions.” *Cosmopolitan*) та *Хочу зробити тебе щасливою, найщасливішою у світі* (Н., Олег. *Світ молоді*). У британських листах *квеситиви*, *перформативи* взагалі не використовуються. *Квеситиви* в українських листах відіграють риторичну функцію: *Осінь... Якісь емоції? Так!* (Сабадишина. *Світ молоді*. 03.11.2009). *Перформативи* використовуються рідко: *Хочу висловити величезну вдячність за таку прекрасну газету!* (Головко. *Світ молоді*). Спільним є відсутність директивів, промісивів та менасивів.

5.4 “Листи-запитання”: зіставний аспект

Листи-запитання – це писемні звернення читачів до журналу чи газети з метою отримання потрібної інформації від редакції видання чи запрошених нею спеціалістів у певній галузі, пор., дефініції ключових слів *question – a sentence worded or expressed so as to elicit information* [858] та *запитання* 1) *звертання до кого-небудь з метою з'ясування чогось*; 2) *вимога, прохання дати які-небудь відомості або офіційне роз'яснення з приводу чого-небудь*; *запит* [487]. Типові етнічні листи-“запитання” характеризуються невеликим обсягом – від одного до шести-семи речень, хоча в українських листах проблема може бути викладена й більш розгорнуто [45, с. 118-119]. Запитання виникає у двох випадках: по-перше, як реакція на опублікований матеріал, що потребує пояснення, деталізації тощо, наприклад, на події, які представляються ЗМІ (див., напр., листи до журналів та газет *The New Scientist, The Sunday Times, The Telegraph* та *Вільна Україна, Свобода, Профспілкові Вісті*), по-друге, як бажання отримати відповідь на індивідуальний запит (див., напр., листи до *Maxim, Cosmo, New Scientist* та *Бізнес Інформ, ВРЦОЯО, Зелена Планета, Звягель, Урядовий кур'єр, Сільські Вісті*). Зазвичай публікуються ті запитання, на які є “попит” у сучасному

комунікативному середовищі суспільства, тому редакція фактично відповідає не одному автору листа, а цілому сегменту читацької аудиторії.

У цілому надіслані листи відповідають загальній спрямованості видання. Так, у жіночих журналах *Cosmopolitan* та *Elle* природно формулюються запитання за темами “Особистісні відносини”, “Інтимне Життя”, “Мода”, “Косметика”, “Побачення” тощо, в той час як у газетах *Віче* (“Листи в редакцію.” *Віче*) та *Урядовий кур’єр* (“Нам пишуть.” *Урядовий кур’єр*) піднімаються теми виключно соціального, юридичного, політичного спрямування. Так, у рубриці *AskELLEBeauty* знаходимо лист, на якій дано відповідь редакцією і навіть запропонована відповідь читача: 1. Harriet Morgan@harrietanneshef ELLEBEAUTYTEAM *how to buy make up on a budget?* 2. ELLEBEAUTYTEAM @harrietanneshef *buy long-wearing and multi-purpose products& tricks like using pink lipstick as a creamy blusher (backstage secret)*; 3. Harriet Morgan@harrietanneshef ELLEBEAUTYTEAM *fab! Thank you!...* (“AskELLEbeauty.” *Elleuk.com*, 6.09.2013). У листі йдеться про проблему економії під час купівлі жінкою засобів для макіяжу, яку успішно (*buy long-wearing and multi-purpose products*), судячи по реакції адресата (*fab! Thank you!*), вирішує редакція. У рубриці “*Запитуйте-Відповідаємо*” газети *Урядовий кур’єр* громадянин описує у листі проблемну ситуацію банкрутства підприємства (... *хотів було вийти на пенсію за віком на пільгових умовах за списком №2...Та й у трудовій книжці номер ділянки не зазначено...*), на що отримує відповідь спеціаліста з департаменту пенсійного забезпечення щодо виходу з цієї ситуації: *Підтвердження права на пільгове пенсійне забезпечення здійснюється відповідно до списків, затверджених Кабінетом Міністрів ...* (Добровольський, Віктор. *Урядовий кур’єр*). Журнали *New Scientist* та *Focus. Science and Technology* відповідають на запитання зі сфери науки; причому організація рубрики може бути різною: якщо в рубриці *About time, too: Your questions answered* знаходимо низку індивідуальних запитань та відповіді спеціаліста-фізика, обмежених однією темою: **Kingsley: Is time digital or analogue? Sean Carroll: The short answer is we’re not sure** (“About time.” *newscientist.com*), то рубрику Q&A складають тематично різні запитання, **How is**

milk “skimmed”? Cream is less dense than water so it floats... (Yanchev. *Science Focus*), *“Do black holes rotate?” Yes...* (Stoloff. *Science Focus*).

Британські видання можуть пропонувати запитання, які прямо не стосуються їхньої загальної тематики, див., напр., *Maxim*, який пропонує на своїй сторінці номера відповіді на запитання читачів, що не є притаманним українській пресі: *How long does the brain work after decapitation?* (Jared Castillo), *Do female dogs get emotional during their period?* (Zach Baker). Як бачимо, перше запитання не має жодного відношення до тематики журналу. Такі рубрики є ще одним інструментом підвищення рейтингу видання. У проаналізованому матеріалі з української преси не було знайдено подібних випадків, однак було виявлено таку тенденцію: суспільні видання з широкою проблематикою тем відповідають на різні листи, залучаючи до цього фахівців з різних сфер діяльності, див., напр., газету *Звягель* (Л. Гембарська; Колесник; Петрук та ін.).

Відмітимо й те, що в обох лінгвокультурах автор листа, який намагається отримати цінну інформацію щодо свого запитання, водночас є творцем, співавтором невеликої статті, яка складається з двох розділів: питання читача – відповідь спеціаліста; декілька таких листів формують рубрику на цілий випуск (див. напр., рубрики в британській (“What do you think of Maxim?” *Maxim*) та українській (“Нам пишуть”. *Урядовий кур’єр*) пресі). Тож адресант листа, на який він отримує відповідь, стає водночас його “напівадресантом” та адресатом, а діалог актуалізується в схемі: **читач (лист1) => редакція (спеціаліст) (лист2) => читач/ читачі.**

Особливо чітко це виявляється в рубриці, де наводиться діалог журналіста редакції з відомою особою, експертом, де, фактично, інтерв’ю було сформованим за рахунок продуманих та поставлених читачами питань. Редколегії залишалося лише організувати їх в певному порядку та провести за планом інтерв’ю, що є спільною рисою британських та українських мас-медіа. Так, британський читач, виконуючи функцію інтерв’юера, задає питання Давиду Аттенбургу (ТВ-журналіст-натураліст) та отримує розгорнуту відповідь: *With all the places you have visited, is there a specific place that you often think of and would like to revisit?*

(asked by **Carrie Peploe**). **David**: *I'm against going back to anywhere because I know it gets worse. Nothing ever stays the same and almost everything gets worse. Of course, it may be subjective, but I don't think it is* (“#AskAttenborough.” *news scientist.com*). Так само список питань до фахівця з філології публікується в певному порядку, розкриваючи найскладніші моменти української мови: напр., **Андрій**: *Чи правильно казати просто зараз, маючи на увазі в цю мить?* **Олександр Пономарьов**: *Правильно, бо основне значення прислівника зараз: негайно, відразу, цієї миті. А тепер позначає більший проміжок часу, те саме, що російською мовою в настоящее время* (“Чи бувають пригоди трагічними?” *Кореспондент.net.*).

Відмінною рисою британського масмедійного простору є діалог між листами-запитаннями читачів та листами-відповідями інших читачів: рубрика, знайдена в газеті *The Guardian*, під назвою *Notes and Queries*, яка передбачає публікацію питань одними читачами та відповідь на них читачами-фахівцями або псевдофахівцями, але вже в межах форуму електронного видання: *Readers answer other readers' questions on subjects ranging from trivial flights of fancy to profound scientific concepts* (Norman, John. Letter. *The Guardian*). Так, на лист до редакції із запитанням чому у футболі в усьому винен тренер: *Why is the manager of a football team (David Moyes, for instance) blamed for their poor performance? He is not one of those on the pitch, trying to score the goals. Surely the players are the people who hold ultimate responsibility for the success ...* **Sarah Woodley**, London (Woodley. *The Guardian*) надходять коментарі-відповіді від людей, які вважають, що знаються на футболі (що вже виходить у межі електронної комунікації): **JoeDiego** 23 April 2014 3:37pm *The manager of any team is responsible for its results, not just in football or sport but in the real world as well...* ; **Mike Taylor** 23 April 2014 3:43pm *It's a simple matter of what's practical. There's only one manager, but 11 players (or 20-30 if you count the whole squad). When everything goes wrong, you can either sack one manager, or 11-30 players. The latter is obviously not going to happen.* Прямий діалог, таким чином, здійснюється між читачами за посередництва редакції, при цьому кількість активних читачів збільшується, що є додатковим атрактором

журналу. Рубрика є своєрідним гібридом власне епістолярного та віртуального листування.

Аналіз матеріалу свідчить, що всі запитання можна поділити на дві групи: запитання особистісні та запитання пізнавального характеру. Отже, усі листи такого типу формують дві групи: особистісні та пізнавальні листи. Якщо останній тип листів торкається тем, які знаходяться в полі звичайної зацікавленості поза утилітарним інтересом читача, та може бути підведений під умовну рубрику “Я пізнаю Світ” (див., наприклад, журнали *Focus. Science and Technology*, *Maxim*, *New Scientist* та *Кореспондент*, газети *the Guardian* та *Звягель*), то перший тип формується навколо мегарубрик, які корелюють з темами: *Здоров'я*, *Психологія*, *Відносин*, *Секс*, *Краса*, *Закон*, *Право*, *Я та Світ* (узагальнено на прикладі журналів *Elle*, *Cosmo* та *Зелена Планета*, *Звягель*, *Сільські Вісті*, *Урядовий Кур'єр*).

Обидва типи запитань передбачають відповіді як в офіційній, так і в неофіційній манері. Офіційність відповіді відбивається у відсутності суб'єктивності подання матеріалу, діловому характері його викладу. Так, питання читача в журналі *New Scientist* ***What size moon structure could we see from earth?*** передбачає суху відповідь: *The average human eye has a resolving power of around 1/60th of a degree... The Moon being around 380,000 km away, means that under ideal conditions we should be able to see objects around 100 km across* (McLellan. *Science Focus*). Вона насичена термінами, цифрами, абрєвіатурами, дієприкметниковими конструкціями, що притаманно науковому стилю. У відповіді українського видання “Урядовий кур'єр” ***Як довести статус чорнобильця?*** знаходимо усі ознаки ділового стилю листування (клішовані фрази, синтаксичні конструкції з великою кількістю підрядних частин): *... до потерпілих від Чорнобильської катастрофи належать особи, які постійно проживають або постійно працюють на території зони посиленого контролю, за умови, що вони станом на 1 січня 1993 року прожили... у цій зоні не менш як чотири роки...* (Мирошников. *Урядовий кур'єр*).

Однак у низці популярних глянцевиx видань британської преси спостерігаємо, що вибір форми відповіді читачу зумовлений не тільки особливостями рубрики, але й бажанням підтримання чи зменшення дистанції з адресатом. Так, у журналі *Elle* спостерігаємо напівофіційну електронну взаємодію редакції (роль компетентного порадника) та читача (роль знаймої, яка потребує поради): Julie Luu @jubsan47mHi @ELLEBEAUTYTEAM *can you recommend a mask and scrub for oily acne sensitive prone skin please? xox #askELLEbeauty ELLE Beauty @ELLEBEAUTYTEAM5m@jubsan* Look for non comedogenic products to avoid breakouts. Try @BiodermaLabUK SebiumExfoliating scrub & @SkinCeuticalsUK Clarifying Clay Mask (“AskELLEbeauty.” *Elleuk.com*, 04.10.2013). Особливо яскраво це виявляється в рубриці журналу *Maxim Ask Bill Burr: On telling your Boss He Stinks* (Т., Вен. *Maxim*). Зазначене виявилось притаманним лише для британських видань.

Відхиленням від стандартної схеми публікації **“індивідуальний лист-індивідуальна відповідь”** є такі випадки: узагальнення матеріалу запитань та публікація однієї відповіді на нього. Листи відбираються редакцією та групуються в “єдиний лист” за ступенем “частотності отримання листів на тему” або за “популярністю” питання. Таким чином, охоплюється одночасно реальна (зацікавлена в такому типі запитань) читацька аудиторія та формується аудиторія потенційна, яка може звернути увагу на запитання та виявити до них інтерес.

Так, у журналі *Cosmo* редакцією на базі запитань читачів у рубриці *How do you get back into the dating game after a long-term relationship?* формулюється наступне: *For those of us in long-term relationships; what if it all goes pear shaped and we find ourselves back in the dating game? Starting again can be really scary, especially when you are out of practice. Any tips?* (“Matthew Hussey.” *Cosmopolitan*), на що відповідає психолог Метью Хассі. Так само і в українській пресі, напр., у газеті *Зелена планета*, листи-запитання мають як індивідуальний, так і узагальнений характер, що може зацікавити широкий читацький загал: **Якщо випив зайвий келих вина?**. Відповідь на них формулюється у рубриках-підтемах “Ліки від харчових та алкогольних отруень” та “Рецепт від харчового та

алкогольного отруєння”: *Ефірні рослинні олії можуть прийти на допомогу людині у багатьох випадках... чудовою протиотрутою за алкогольних, харчових, побутових отруєнь є ефірна олія фенхелю звичайного... (“Якщо випив зайвий келих вина?” Зелена планета).*

Британські журнали *Cosmopolitan* та *Men’s Health*, узагальнюючи числені листи, зводять їх до загальних тематичних розділів, напр., “Ask for what you want in bed”, “Q&A with The Waxing Legend” (*Cosmopolitan*) або “Ask the expert #4: The Shave Doctor”, “Ask the expert #3: The Hair Guru” (*Menshealth*), у яких надаються розгорнуті відповіді на всілякі наявні у читачів журналу питання. Український журнал “Бізнес Інформ”, так само узагальнюючи всі отримані запитання в листах щодо можливої публікації статей, зводить їх до загальних категорій-рубрик та пропонує більш-менш розгорнуту відповідь на них: **Питання: Як знайти статтю по темі, що цікавить мене? Відповідь: ...** У лівій колонці сайту натисніть на посилання “Тематичний пошук”. З’явиться список тематичних розділів журналу. Натисніть на розділ, що цікавить Вас, - відобразиться список всіх статей по цій темі... (“Питання.” *business-inform.net*). У порівнянні британські журнали використовують ілюстрації до кожного питання на відміну від українських видань.

Редакція може не друкувати листи адресантів, але інформація щодо їхнього змісту стає зрозумілою широкому загалу з самої відповіді. Так, у виданні *Сільські Вісті* (26 грудня 2013 р., “Наша Пошта”) надруковано відповідь на лист, адресантом якого є директор департаменту агропромислового розвитку Тернопільської ОДА: *У зверненні до редакції ви скаржитесь, що до села не приїздять заготівельники молока, тож вам нікуди його реалізовувати. Для вирішення цього питання було домовлено з адміністрацією приватного підприємства «Чортківмолоко» про закупівлю у вас молока на взаємовигідних умовах (Смаглюк. Сільські Вісті).* З відповіді зрозуміло, що темою листа-скарги чи прохання автора була проблема реалізації молока, яку пообіцяли вирішити. Ефективною, таким чином, виявилася публікація-звертання як міцніший

інструмент впливу на чиновників, ніж сам лист до районної адміністрації. Листи-відповіді були знайдені лише в українській пресі.

Отже, схеми листування читачів з редакцією мають такі різновиди: 1) авторський лист-запитання → редакційний лист-відповідь, 2) узагальнений (редакцією з багатьох авторських листів) лист-запитання → редакційний лист-відповідь, 3) (недрукований лист-запитання) → лист-відповідь із вкладеним листом-запитанням.

На концептуальному рівні ці схеми подібно відбиваються у базовій акціонально-посесивній фреймовій структурі знання, яка зазнає етнічного варіювання (частково) лише у якісно іншому змістовому наповненні слота ХТОСЬ2: пацієнс/агенс (*journalist or reader/author*) (див. Додаток Б, Рис. Б-21, Б-22): у британській лінгвокультурі існує варіант того, що на надрукований лист-запитання відповідь може дати інший читач, що також друкується виданням. Відповідно взаємодія такого типу схематично представляється так:

[ТУТ1/ТОДІ1 (*спочатку*) СТІЛЬКИ ТАКИЙ1 ХТОСЬ1: агенс/пацієнс (*читач-автор/ reader-author*) діє ТАК1: спосіб (*вербально/графічно*) за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (*ручка, папір/комп'ютер*) з результатом СТІЛЬКИ ТАКИЙ2 ЩОСЬ2: причина/частина (*запитання*) [має ТАКИЙ3 ЩОСЬ3: ціле (*topic/тема*)] [спричиняє ТУТ2/ТОДІ2 (*потім*) ТАКИЙ2 ХТОСЬ2: пацієнс/агенс (*journalist (reader-author)/журналіст*) діє ТАК: спосіб (*вербально/графічно*) за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (*ручка, папір/комп'ютер*) з результатом ТАКИЙ3 ЩОСЬ3: результат/причина (*відповідь*)]. Можлива активація в етнічних фреймах слоту СТІЛЬКИ (*група*), пов'язаного з ХТОСЬ1: агенс/пацієнс (*читач*), та слоту СТІЛЬКИ (*один*), пов'язаного із ЩОСЬ: частина (*запитання*), відбиває факт узагальнення групового однотематичного запитання, яке друкується у виданні.

Отже, лист-запитання, на якій передбачається отримання відповіді від редакції чи залученого нею спеціаліста, є ще одним різновидом діалогу, який розгортається на сторінках масмедійного видання. Спектр тематики питань є широким і не обмежується загальною ідейною спрямованістю журналу чи газети. Адресант-читач та адресат-експерт через листи вступають у кооперативні

асиметричні відносини, адже мета одного отримати найбільше інформації від спеціаліста, мета іншого – для підтримки реноме фахівця – якомога детальніше та чіткіше відповісти на поставлене запитання, враховуючи наявність потенційної читацької аудиторії. Для цього читачем використовуються КТ щирості, аргументування, вираження емоцій, з боку спеціаліста – КТ поради, пропозиції, рекомендації, заспокоєння тощо, що здійснюється, залежно від типу видання, офіційно або напівофіційно, в дружній манері, створюючи атмосферу близькості та невимушеності.

З прагматичних позицій адресат (фахівець) намагається задовольнити (у контексті політики видання щодо залучення нових читачів) утилітарний чи пізнавальний інтерес того чи іншого адресанта, вирішуючи його проблему. Таким чином, комунікативно він підпорядковується, з одного боку, читачу: останній визначає ту проблему, яку буде розв'язувати залежний від нього адресат, домінуючи якісно, з іншого боку, ініціатива, яка йому надається, може призвести до кількісного (словесного) домінування, адже як в британській, так і в українській пресі спостерігається тенденція: відповідь за своїм обсягом є більшою за запитання.

5.4.1 Графіко-фонетична параметризація. Як у випадку з листами-відгуками, графічне оформлення етнічних листів-запитань спеціалісту внаслідок офіційності публікації є стандартним у пресі обох культур для обраної рубрики конкретного видання, так, запитання та відповіді можуть виділятися жирним курсивом, жирним шрифтом або підкресленням: **Is time a real phenomenon or a human perception?** *cathal76* Time is real! (“About time.” *newscientist.com*); Slow the shaving strokes down, shorten them to around 2cm in length, and use shave oil *and* shave crème (“Ask the Expert #4” *Menshealth*).

У випадку з гумористичними рубриками було знайдено лише декілька випадків такого вживання графіки як відхилення від стандарту, що більше притаманне електронному мовленню: *Dear Bill, My boss has the most insanely bad breath... What should I do?* **Ben T. Відповідь:** ... *I bet there is some sort of infection*

involved and your boss might need to see a dentist. SO... (BTW I'm not assuming that your boss is male because I'm a chauvinistic pig, I'm assuming he's male situation) (Т., Вен. Maxim).

5.4.2 Морфологічна параметризація. На рівні стилістичної морфології використовувалися (з перевагою УД (на 5,5%)) такі одиниці (див. Додаток Г, Таблиця Г-1):

1) **прикметники характеристики одного іменника** (перевага УД на 7,6%, пор., 7,8% та 15,4%): англ. *If you consider that a cruel, slow death, roll up this magazine and whack it* (Gold. Maxim) та укр. ... *Марна справа намагатися здобути духовну, емоційну і фізичну прихильність дружини, якщо ви її чимось образили* (Смол. Звягель);

2) **особовий займенник ми / we (us / our, нас / нам)** (або **дієслово в першій особі множини** в УД), що вказує на єдність автора листа з суспільством (перевага УД на 7,7%, пор., 61,5% (75% редакційних та 25% читацьких відповідей) та 69,2% (77,8% редакційних та 22,2% читацьких відповідей)): англ. *The film we used in 1954 was so insensitive that you couldn't actually film in the rainforest at all* (“#AskAttenborough” newscientist.com) та укр. *Але не піддавайся почуттю провини ... Кожен з нас має право на щастя* (Р., Олена. Світ молоді);

3) **іменники з суфіксами суб'єктивної оцінки** (лише в УД – 7,7%): укр. *А також врахувати та переглянути рейси у післяобідню пору, коли дітки повертаються зі школи додому* (Демчук. Звягель);

4) **прислівники, характерні для усного мовлення** (перевага питомої ваги одиниць у БД на 23%, пор., 30,7% та 7,7%): англ. *Number 2 is hilarious but really fucking mean* (Т., Вен. Maxim) та укр. ... *знешкоджувати їх безпідставно, без вагомих на те причин, - дійсно є злочином* (Горобець. Звягель).

5.4.3 Лексична параметризація. У листах-запитаннях констатуємо вживання:

1) **оцінних прикметників**: англ. *The culprit that makes burnt hair smell like gnarly farts is an amino acid called cysteine* (Parnassi. Maxim) та укр. ... просимо допомогти нам у скрутному становищі (Петрук. Звягель);

2) **оцінних прикметників вищого / найвищого ступеня порівняння**, що відбиває інтенсивність ознаки: англ. *What's the most breath-taking documentary you've produced? I would say the documentaries that Alastair Fothergill has made in recent years* (“#AskAttenborough” newscientist.com) та укр. ...їй може здатися: якщо хлопець зараз з тобою – вона у чомусь гірша (Р., Олена. Світ молоді);

3) **оцінних прислівників**: англ. *Using products with highly protective and moisturising ingredients helps keep the skin supple and hydrated* (“Ask the expert #4.” Menshealth) та укр. Досить часто бездумно і безжально, часом, самоправно, знищуються на дорогах та подвір'ях дерева (Горобець. Звягель);

4) **прислівників, які відтворюють високий ступінь інтенсивності ознаки**: англ. *You can even iron out any shakes electronically, so that you can get these absolutely breathtaking views of the natural world* (“#AskAttenborough” newscientist.com) та укр. Ви, шановний Асіре Варфоломійовичу, ставите цілком слушне запитання щодо харчування (Пєвнєв. Зелена планета);

5) **підсилювальних часток**: (тільки укр.) *А чому ж ви в даний час робите ремонт із такою кількістю дітей, ще й є “чужі” діти?* (“Відкритий лист.” Звягель).

Україномовні листи-запитання характеризуються вживанням в їх структурі російськомовних елементів. Функціонально це робиться через:

1) незнання слова чи використання неправильного варіанту українською мовою: ...на першому каналі Українського радіо є передача "Нічого собі!". Хіба це по-українському? (“Чи бувають пригоди?” Корреспондент.net);

2) для запобігання непорозумінню чи труднощам перекладу: *Кардіологічні недуги лікуйте настоєм збору лікарських трав, куди входять квітки з листками глоду колючого (боярышник колючий), трава собачої кропиви...(пустырник сердечный)* (Пєвнєв. Зелена планета);

3) для надання адекватного перекладу: *A тепер позначає більший проміжок часу, те саме, що російською мовою в настоящее время ("Чи бувають пригоди трагічними?" Кореспондент.net).*

Писемний дискурс британських та українських листів характеризується постійним вживанням вставних (або допоміжних) слів повнозначних та функціональних частин мови, слів-інтенсифікаторів: *certainly* (6,7%), *really* (6,7%), *surely* (13,3%), *however* (13,3%), *actually* (33,3%), *absolutely* (13,3%), *just* (13,3%) та *правда* (12,5%), *крім того* (25%), *взагалі* (25%), *ось* (25%), *порівняймо* (12,5%). Характерним є і вживання вставлених фраз: англ. *in a nutshell* (10,7%), *in your opinion* (10,7%), *I think* (14,2%), *as recent research shows* (14,2%), *so to speak* (14,2%), *I assume* (21,5%), *I suppose* (21,5%) тощо та укр. *перш за все* (35,2%), *до речі* (23,5%), *до слова* (17,6%), *на жаль* (11,8%), *чесно кажучи* (11,8%): англ. *Number 2 is hilarious but really fucking mean* (Т., Вен. Maxim) та укр. *Крім того, зазначаємо, що згідно з частиною третьою зазначеної статті справи щодо оскарження дій...* (Смельянова. Урядовий кур'єр).

Аналіз писемного мовлення листів-запитань щодо активності вживання таких мовних реєстрів виявив, що **літературно-книжний** реєстр відрізняється домінуванням **термінології** (перевага в УД на 13,5%: 72,9% та 86,4%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-2): англ. *quarks, CO2, quantum mechanics, digital content, keratin, T-cell receptor* та укр. *атеросклеротичний кардіосклероз, нормативно-правовий акт, об'єкт оподаткування, псоріаз, судове провадження. У розмовно-просторічному* реєстрі виділяємо **розмовні** ЛО (перевага в БД на 15,2%: 22,6% та 7,4%): англ. *whack, bitch about, fart, to scare the hell out of smb, bloody, damned / damn, sucks* та укр. *отакої, ябеда, очкарик, фітотерапевтичний помічник, штурхан*. Якщо спільним є відсутність **діалектної** лексики, то відмінним є те, що виключно у британських листах-запитаннях, на відміну від українських, наявні **сленгізми** (1,8%): *puke, a pie hole, cushy, a ball is in one's court, gnarly* та **вulgаризми** (2,7%): *bastard, fuck, fucking* [176; 487; 488; 497; 515; 516; 643; 675; 690; 715; 800; 858]. Загалом існує перевага британських листів-запитань (на 11%)

у вживанні таких одиниць; ЛО підвищеного регістру переважають в УД (72,9% та 86,4%), у той час як ЛО зниженого – у БД (27,1% та 13,6%) на 13,5%.

5.4.4 Синтаксична параметризація. Підрахунки в сфері синтаксису мовлення британських та українських листів [79] свідчать про те, що у британській пресі редакція використовує більше *складних речень* (ССР – 29,6% та СПР – 70,4%), ніж *простих* (на 6,8%, пор., 53,4% та 46,6%); автор-читач, навпаки, користується більшою кількістю *простих* речень (на 85,8%, пор., 87,9% та 12,1% (СПР – 12,1%, ССР – 0%)). *Складних* речень більше використовується редакцією, ніж читачами (на 79,8%, пор., 89,9% та 10,1%), при цьому більшим є відсоток СПР (на 72,5%, пор., 86,2% та 13,7%). Читачі не вживають ССР; редакція використовує ССР менше, ніж СПР (на 40,8%, ССР – 29,6% та СПР – 70,4%). Різниця між показниками питомої ваги *простих* речень, вживаних читачами та редакцією, незначна (на 3,4%, пор., 48,3% та 51,7%).

Відсоток *складних* речень, вжитих українською редакцією є більшим за показник читачів (на 7,8%, пор., 53,9% та 46,1%; СПР на 8,6% більше, пор., 73,2% та 64,6%; ССР на 8,6% більше, пор., 35,4% та 26,8%). *Простих* речень використано також більше редакцією, ніж читачами (на 28,8%, пор., 64,4% та 35,6%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-3).

У цілому, спільним є те, що в британських та українських листах-запитаннях *прості* речення (з перевагою УД на 4,4%: 60,3% та 64,7%) домінують над *складними* (перевага у БД, пор., 39,7% та 35,3%), підрядні (перевага у БД на 4,9%: 73,4% та 68,5%)) домінують над сурядними (перевага в УД, пор., 26,6% та 31,5%).

Щодо *емоційної* складової листів, що фіксуємо перевагу у вживанні емоційно забарвлених висловлень на користь українських листів (на 2,6%, пор., 2,5% та 5,1%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-4).

Аналіз речень за метою висловлення виявив однаковий пріоритет використання в британських та українських листах розповідних (71,9% та 54,8%), питальних (20,1% та 19%), спонукальних (8% та 26,2%) речень. Перевага в

активності вживання розповідних (на 17,1%) та питальних (на 1,1%) речень належить БД, спонукальних – УД (на 18,8%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-5).

З погляду *стилістики синтаксису* відмічаємо більш активне використання у БД (на 20,8%) порівняно з УД таких засобів та прийомів виразності (див. Додаток Г, Таблиця Г-6):

– *еліпсис* (на 36,1%, пор., 46,4% (усі вжито редакцією) та 10,3% (авторами-читачами)): англ. *With good cleansers, there's no real need for a toner. Gives the "squeaky-clean" closed pores affect* ("Q&A" *Cosmopolitan*, 6.09. 2013) та укр. **Якщо випив зайвий келих вина?** (Зелена планета);

– *апозионезис* (на 4,7%, пор., 7,1% (відповіді редакції) та 3,4% (запитання читачів)): англ. *Not bad, although blood lacks sufficient carbs, vitamins, and minerals...which explains why vampires are always so damn pale and skinny* (Gold. *Maxim*) та укр. **Запитання: Якщо я не можу зайти на інформаційну сторінку.....що робити??** ("Запитання-відповіді." ВРЦОЯО).

Перевага в УД (за винятком *лексичного повтору*) спостерігається у використанні таких стилістичних елементів, як:

– *однорідні члени речення* ((на 13,3%, пор., 14,3% (відповіді редакції) та 27,6% (з них 37,5% редакційних та 62,5% читацьких відповідей)): *What's the main piece of advice you'd give to women in their 20s and 30s to help halt ageing? Besides improving nutrition, diet, exercise, sunscreen use...* ("Q&A" *Cosmopolitan*, 6.09. 2013) та укр. **Хлопці над ним насміхаються, обзивають, штовхають на перервах, а син просить нічого не говорити вчительці** (Гембарська. Звягель);

– *риторичні запитання* (на 10,1%, пор., 7,1% (редакційні запитання) та 17,2% (з них 40% редакційних та 60% читацьких прикладів)): англ. *"The question is, Why haven't we changed it?" Ноо поес?* (Avra. *Maxim*) та укр. **Чи доводилося вам звільнятися лише через те, що вам не сподобався шеф чи колеги по роботі?** (Смол Г. Звягель);

– *парцеляція* (на 0,2%, пор., 3,6% (редакційна відповідь) та 3,4% (читацький запит)): англ. *I don't know how cool or crazy your boss is. Or how much you care about your current career path* (Т., Вен. *Maxim*) та укр. **А особливо у містах – це**

природна киснева подушка! Не говорячи про красу, естетичний вигляд (Горобець. Звягель);

– **відокремлені речення** в редакційних відповідях (на 3,3%, пор., 3,6% та 6,9%): англ. (редакція) *The median number of minutes sexual intercourse lasts (or seconds, if you're talking about Maxim staffers)* (Gold. Maxim) та укр. (редакція) ... влада завжди була противником знешкодження зелених насаджень, адже дерева, як справедливо зазначено у вашому листі, “це – природна киснева подушка” (Горобець. Звягель);

– **емфатичні речення** (на 13,2%, пор., 17,8% та 31%), у яких є:

1) **лексичний повтор** (перевага БД на 3,8%, пор., 10,7% та 6,9%): англ. *I suppose by persuading people that their lives and the lives of their children would be better if they didn't exceed a certain number of births per family* (“#AskAttenborough” newscientist.com) та укр. Рятуймо, шануймо кожне дерево – це наше життя, життя майбутніх поколінь (Горобець. Звягель);

2) **інверсія** (на 17%, пор., 7,1% та 24,1% тільки в текстах редакції): англ. *After insects came birds and reptiles, then mammals. I've got the copyright on the idea* (“#AskAttenborough” newscientist.com) та укр. Тож після отруєння харчового чи алкогольного варто підтримати печінку за допомогою цієї олії (“Якщо випив зайвий келих вина?” Зелена планета).

Спільною є відсутність вживання *повтору* та власне *емфатичних конструкцій*.

5.4.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. Діалогічний жанр листів-запитань не передбачає використання адресантами-читачами та адресатами-експертами конфронтативних КТ в їх комунікативній поведінці: йдеться про повну кооперацію, адже читачи розкривають проблему, а редакція реагує на неї так, щоб повністю задовольнити потреби читачів (див. Додаток Г, Таблиця Г-8).

Акто-мовленнєва складова британських та українських листів-запитань характеризується так. У типовому листі, надісланому до редакції, формулюється

запитання, яке публікується разом із наданою на нього відповіддю: *Should you use cold or warm water when washing your face?* **Відповідь редакції:** *Use warm water during polishing and cleansing phases, then use cool water as a rinse to calm blood vessels, cool down redness and close pores* (“Q&A.” *Cosmopolitan*, 6.09.2013) та *Кому з пільговиків потрібно задекларувати свої доходи?* **Відповідь редакції:** *Згідно з постановою КМУ від 4 червня 2015 року № 389...* (“Листи читачів.” Звягель).

У британських та українських листах квеситив може супроводжуватися декількома констативами-поясненнями або перформативами. Відмінність полягає в тому, що українські автори можуть розкривати проблему необмеженою кількістю констативів і тільки потім ставити ключове запитання: *I've written songs about the science of life and evolution and plan to dedicate most of my composing career ... to writing science oratorios. What science subject or subjects would, in your opinion, most benefit from this sort of treatment?* (asked by David Haines) (“#AskAttenborough” *newscientist.com*) та укр. ...*Сім років тому я розлучилася з чоловіком... Чи існує правовий механізм виїзду за кордон із неповнолітньою дитиною без згоди батька?* Юлія К. (К. Звягель).

У британських листах на 61,1% квеситивів читачів приходить 38,9% констативів (на 22,2% більше), у той час як в українських листах 40,4% квеситивів супроводжується 59,6% констативів (на 19,2% менше).

Щодо відповіді редакції спостерігається таке: у британських листах вжито більше констативів (на 23%, пор., 82,8% та 59,8%), директивів (на 2,2%, пор., 18,8% та 16,6%). В українських листах журналістами використано більше квеситивів (на 15%, пор., 10% та 25%) та перформативів (на 27,8%, пор., 22,2% та 50%). Відсоток констативів уживаних британськими ЗМІ перевищує показник читачів (на 65,6%, пор., 82,8% та 17,2%), у той час як в українській пресі з такою ж самою тенденцією перевага на користь читачів менша (на 19,6%, пор., 59,8% та 40,2%). Констативи використовуються більше редакцією порівняно з авторами-читачами внаслідок більш розгорнутих відповідей на поставлені запитання чи сформульовані проблеми.

Квеситивів редакції (риторичні запитання, на які має відповісти сам читач) знайдено значно менше, ніж британських читачів (10% та 90%): Why are silent letters used in words? **Mike Avra**, **Відповідь редакції:** *The way we talk has evolved faster than how we write, and those lazy bastards at the dictionary haven't updated the spellings. "The k in knife didn't used to be silent," explains UCLA linguistics assistant professor Robert Daland. "The question is, Why haven't we changed it?" Hoo noes?* (Avra. Maxim).

Відмічаємо, що в українському листі квеситивів редакції використано менше за читачів (на 50%, пор., 25% та 75%): *Я зустрічаюся з хлопцем, у якого колись були стосунки з моєю найкращою подружкою. І тепер вона називає мене зрадницею. Що робити?..* **Відповідь редакції:**... *I, до речі, тобі не завадило б дізнатися й зрозуміти: чому твоя подруга й хлопець розлучилися?* (Р., Олена. Світ молоді).

Директиви використані тільки британською редакцією, як своєрідна стимуляція до дій чи роздумів (100%): *So, here are three general approaches. Just pick the one that best suits your situation* (Т., Ven. Maxim), у той час як директиви використовуються і українськими читачами, хоча редакціями їх вжито більше (на 78,8%, пор., 89,4% та 10,6%): ...*Я прошу газету розібратися з цим питанням і надрукувати відповідь* (Колесник. Звягель) та *Які лікарські трави можуть допомогти, якщо гострий тромбоз лівої стегнової вени?...* **Відповідь редакції:** *Один тиждень застосовуйте ліки з гірко каштана* (Пєвнєв. Зелена планета).

В етнічних листах спостерігаються різні тенденції вживання МА (див. Додаток Г, Таблиця Г-7): англ. констативи (72,6%), квесетиви (16,9%), директиви (6,8%), перформативи (3,8%), промісиви та менасиви (0%) та укр. констативи (58,6%), директиви (22,8%), квесетиви (16,6%), перформативи (2,1%), промісиви та менасиви (0%).

Тож спільною є відсутність використання промісивів та менасивів. Відмінною є перевага БД у вживанні констативів (на 14%), квесетивів (на 0,3%) та перформативів (на 1,7%), УД – директивів (на 16%).

5.5 Зіставний аналіз фреймових структур концептів мовленнєвих жанрів формату

Подібності та відмінності між концептами *COMMENT LETTERS* / *ЛИСТИ-ВІДГУКИ*, *QUESTION LETTERS* / *ЛИСТИ-ЗАПИТАННЯ*, *CONFESSION LETTERS* / *ЛИСТИ-ЗІЗНАННЯ* є такими [49]:

1) взаємодії, відбиті у концептах, опосередковуються інструментом, який забезпечує їхній перебіг – *ручка, папір/комп'ютер*;

2) у фреймах концептів *COMMENT LETTERS* та *QUESTION LETTERS*, на відміну від *CONFESSION LETTERS* та всіх українських концептів, слот ТАКИЙ2 ХТОСЬ2: пацієнс/агенс заповнюється додатковою інформацією (*journalist (reader-author)/журналіст*) про можливу реакцію британського читача на лист іншого читача;

3) у концептах *CONFESSION LETTERS/ЛИСТИ-ЗІЗНАННЯ*, поряд з іншими концептами, фіксується інформація, яка відбиває можливий редакційний лист-відповідь на лист-зізнання читача, що представляється так:

[*спричиняє* ТУТ3 / ТОДІ3 (в кінці) ХТОСЬ1: пацієнс/агенс (*journalist/журналіст*) діє ТАК: спосіб (*вербально/графічно*) за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (*ручка, папір/комп'ютер*) з результатом ТАКИЙ4 ЩОСЬ4: результат (*лист-відповідь*) заради ХТОСЬ2: пацієнс/агенс/бенефіціант (*reader/author/автор-читач*)], в якій слот ХТОСЬ2 отримує нову роль *бенефіціант*;

4) концепти *COMMENT LETTERS/ЛИСТИ-ВІДГУКИ*, *QUESTION LETTERS/ЛИСТИ-ЗАПИТАННЯ* містять знання, яке відноситься до різних сфер життєдіяльності, у той час як інформація *CONFESSION LETTERS/ЛИСТИ-ЗІЗНАННЯ* концентрується виключно навколо проблем особистих відносин; акцент при цьому (слот ТАКИЙ) ставиться на різних його аспектах: інтимному – у британському суспільстві та емоційному – в українському.

Тож МЖ *листи-відгуки*, *листи-запитання*, *листи-зізнання* існують у британській та українській свідомості у вигляді певної моделі, яка задає орієнтири дій учасникам масмедійного простору газетних та журнальних видань. Їхня

конфігурація представляється як інваріантна акціонально-посесивна фреймова структура знання, яка зазнає у концептах етнічного смислового та структурного варіювання.

Писемний формат діалогу має вигляд:

[ТУТ1/ТОДІ1 (спочатку) **СТІЛЬКИ ТАКИЙ1 ХТОСЬ1:** агент/пацієнт (журналіст / автор-читач) діє **ТАК1:** спосіб (вербально/графічно) за допомогою за допомогою **ЩОСЬ1:** інструмент (ручка, папір/комп'ютер) діє з результатом **ТАКИЙ2** **ЩОСЬ2:** причина (рубрика/стаття/лист) [спричиняє ТУТ2/ТОДІ2 (потім/у кінці) **СТІЛЬКИ ТАКИЙ3 ХТОСЬ2:** пацієнт/агент/бенефіціант (*reader-author/читач-автор/journalist/журналіст*) створює **ТАКИЙ4** **ЩОСЬ3:** результат/причина (*feedback/лист-відповідь*)] [**ТАК:** оцінка]].

Висновки до розділу 5

1. У писемному форматі соціального типу спілкування було розглянуто етнічні листи-відгуки, листи-запитання та листи-зізнання. Факт їхньої публікації в пресі, з одного боку, свідчить, що деяка подія, вчинок, факти й оцінки інших людей, вплинули на читачів та викликали в них писемну реакцію у вигляді листа. З іншого боку, тільки листи-запитання свідчать про прямий (опублікований) КВ на адресата (редакцію), адже вони друкуються разом із її відповіддю на прохання чи запитання читача. Листи-відгуки та листи-зізнання несуть потенційну перлокуцію, мотивуючи можливу, реакцію інших читачів / редакції, яка стає відомою, якщо їхні листи друкуються у виданні з указівкою на попередній лист.

2. Вивчення активності одиниць *стилістичної морфології* виявило перевагу їх вживання на користь БД (на 21,2%). Спільність спостерігається у відсутності в діалогових дискурсивних практиках обох лінгвокультур стилістичного використання *іменників, ужитих у множині*, та найактивнішому вживанні *займенників 1-ої особи множини* (на 10,7% більше в БД), *прикметників характеристики одного іменника* (на 7,9% більше в БД) та *прислівників розмовного*

мовлення (на 7,6% більше в БД). Аломорфними є характерні лише для українських листів *одиниці із суфіксами суб'єктивної оцінки* (26,2%).

3. Порівняння активності вживання *стилістично забарвленої лексики* виявило перевагу БД (на 5,2%). Спільною рисою британських та українських листів є домінування лексики підвищеного регістру (на 0,6% більше в УД), зокрема термінологічної (на 0,3% більше в УД); серед вжитої стилістично зниженої лексики найактивнішою є розмовна (на 0,3% більше в УД); книжна відсутня у листах-запитаннях, діалектна – в листах-запитаннях та листах-зізнаннях. Аломорфним є використання вульгарних ЛО у британських листах (3,8%) і наявність діалектизмів (1%) в українських (лише у листах-відгуках).

4. Дослідження *синтаксичних* параметрів писемного формату діалогової комунікації виявило, що за активністю вживання *простих* речень перевагу зафіксовано на боці УД (на 8,7%), *складних* – БД (пор., 53,5% та 44,8%). При цьому, *простих* речень використано більше в британських листах-відгуках (на 3,8%), в українських листах-зізнаннях (на 28,2%) та листах-запитаннях (на 4,4%), *складних* – навпаки. Щодо *складних синтаксичних* структур, то етнічні діалоги типово більш насичені СПР (перевага УД на 4,1%, пор., 67,3% та 71,4%). Відмінність у вживанні типів та різновидів речень спостерігається у всіх МЖ формату. СПР переважають у британських листах-запитаннях (на 4,9%) та в українських листах-зізнаннях (на 15,3%).

5. У вживанні *одиниць стилістичного синтаксису* в писемному форматі перевагу демонструє УД (на 49,8%). Типово значущими для етнічних листів є еліпсис (більше в БД на 6,2%) та однорідні члени речення (на 9,2% більше в УД). Найбільшими є показники вживання лексичного повтору (на 8,9% більше в БД), апозиопезису (на 4,6% більше в БД), інверсії (на 11,6% більше в УД), парцеляції (на 3,8% більше в УД).

6. За критерієм *мета висловлення* виявлено спільність у найбільшій активності використання розповідних (на 5,7% більше в БД) речень. Відмінним є те, що якщо для британської лінгвоспільноти притаманне використання питальних речень (перевага на 1,3%), то для української – спонукальних (на 7%

більше в УД). Спільним є й те, що спонукальні конструкції відсутні у листах-зізнаннях.

7. Перевага в активності вживання *емоційно забарвлених висловлень* належить УД (на 4,9%, пор., 8,7% та 13,6%). Найбільш емоційними в БД виявилися листи-зізнання (19,2%), в УД – листи-відгуки (21,1%).

8. Вивчення активності вживання *акто-мовленневих* одиниць у діалогах формату виявило їхнє типове оформлення за допомогою *констативів* (більше в БД на 8,7%) та *квесетивів* (більше в БД на 1,2%). Відмітним є більш активне вживання в УД *директивів* (на 6,2%) та *перформативів* (на 3,6%). Спільною у листах є відсутність *промисивів* та *менасивів*, а також *директивів* у листах-зізнаннях.

9. Типовим для усіх МЖ формату є використання, передовсім, кооперативних (на 0,9% більше в БД, пор., 95,2% та 94,3%) КТ. Проте британські та українські автори, виражаючи погляди на події, висловлення відомих персоналій або інших авторів листів до редакції, можуть вступати в полеміку з ними, демонструючи обмежений спектр конфронтативних КТ, “дозволених” публіцистичним дискурсом – іронії, заперечення, критичної незгоди тощо. Спільною для обох лінгвокультур є відсутність КТ конфронтації в листах-зізнаннях і запитаннях.

10. Загалом МЖ писемного формату є найменш емоційно-забарвленими з усіх і в українській, і в британській комунікації і високо кооперативними. Спільною для них рисою є активне використання в листах-відгуках та листах-запитаннях термінів і стилістично вжитих займенників 1-ї особи множини, за повної відсутності останніх у листах-зізнаннях, які в британському дискурсивному просторі формуються і без використання однорідних членів речення. Крім того, листи-відгуки в обох лінгвокультурах оформлюються переважно складними реченнями, листи-запитання – простими, у британських листах-зізнаннях домінують складні, а в українських прості речення (Додаток В., Рис. В-3).

11. Невербальне оформлення листів полягає у видозміні шрифту тексту (прописні літери, курсив, жирні літери, підкреслення) для відображення вираження емоцій авторів або постановки логічних акцентів у реченні. Такі випадки є поодинокими і торкаються переважно листів у неофіційні рубрики видання. Загалом же в листах спостерігається традиційне (типове) графічне оформлення.

12. Структура знання про писемний діалог є розширенням базового фрейму слотами ЩОСЬ: інструмент (*ручка, папір/комп'ютер*) / причина (*рубрика*). Вона передбачає актуалізацією додаткової інформації слотів *діє* ТАК: спосіб (*графічно*), ХТОСЬ індивід (*журналіст (експерт) / автор-читач*), ТУТ / ТАМ, ТОДІ (*спочатку / потім / наприкінці*), що спостерігається в обох лінгвокультурах. Відмінність британського концепту полягає у наявності пропозиції [ХТОСЬ: агент *створює* ТАКИЙ ЩОСЬ: результат/причина (*feedback/лист-відповідь*)], яка містить інформацію про відгук нового читача на лист попереднього.

РОЗДІЛ 6

ВІРТУАЛЬНИЙ ТИП БРИТАНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ СОЦІАЛЬНИХ ДІАЛОГОВИХ ДИСКУРСИВНИХ ІНТЕРНЕТ-ПРАКТИК

Закономірним продовженням процесів модернізації та інформатизації, які охопили на рубежі двох тисячоліть низку регіонів світу, стала поява та динамічний розвиток нової комунікаційної реальності – Інтернету [129; 134; 260; 317; 437; 443; 501; 528; 709; 735; 788; 888; 893; 920]. Мережа виступає одним із варіантів віртуальної реальності, яка знаходиться поза часовими і просторовими рамками та в якій на місце подібності фізичних образів поставлена подібність комунікації [151; 748]. Віртуальна реальність, або *кіберпростір*, твориться колективно в процесі комунікації [501, с. 4; 528, с. 86; 670, с. 139; 774, с. 21–23; 712, с. 134–135; 914, с. 33] та здійснює вплив на весь склад мислення людей, стиль їхнього світосприйняття, тип культури, формуючи особливий тип особистості – *людину, що клікає* [443, с. 230; 673, с. 47; 893, с. 14–15].

Віртуальна реальність розуміється потрійно: як 1) сукупність різноманітних інформаційних ресурсів, доступних через комп'ютерні мережі та Інтернет, 2) сукупність спільнот, створених у результаті спільного користування інформаційними ресурсами зі своїми цінностями та культурою мовленнєвої поведінки, 3) особлива культура, яка виникла в межах електронно об'єднаних спільнот [260, с. 24; 443, с. 229; 501, с. 4]. Хронотоп віртуального дискурсу обмежений технічними можливостями (наявністю / відсутністю комп'ютера, виходу в Інтернет) та людським чинником (наявністю / відсутністю співрозмовника “он-лайн”). Віртуальний дискурс протиставлений реальному на основі опозицій: “матеріальне”::“ідеальне”, “актуальне”::“потенційне”, “локальне”::“глобальне”, “безумовне”::“умовне”, “дійсне”::“фікціональне”, “ідентифіковане”::“анонімне”, “раціональне”::“емоційне”, “ієрархічне”::“мозаїчне” [317, с. 10; 555, с. 18–19; 774, с. 24–26]. *Віртуальний дискурс є когнітивно-комунікативним утворенням Глобальної мережі, в якому КВ здійснюється за*

посередництва електронного каналу трансляції даних та гіпертекстуального механізму їх структурації [134; 317].

Разом із терміном “віртуальний дискурс” використовуються терміни “комп’ютерний дискурс”, “електронна / віртуальна комунікація”, “електронний дискурс”, “Інтернет-комунікація”, “Інтернет-дискурс”, “мережевий дискурс”, “комп’ютерно-опосередкована комунікація”, “комп’ютерна комунікація” тощо [151; 163; 317; 501; 748; 920]. На наш погляд, термін “комп’ютерний дискурс” є гіперонімом до всіх інших термінів-гіпонімів, які відбивають різноманітні відтінки такої комунікації [134, с. 56; 260, с. 28; 317, с. 9]. Визначаємо “комп’ютерний дискурс” так: *дистанційоване спілкування віртуальних суб’єктів у комп’ютерних мережах чи Інтернеті, результатом чого є створення текстів, які створюють особливий простір комунікації. У випадку дослідження етнозумовлених дигітальних діалогових дискурсивних практик вважаємо правомірним використовувати як синонімічні терміни “комп’ютерний дискурс” та “віртуальний (електронний) діалог”.*

Інтернет-середовище є не лише важливим джерелом інформації, але й звичайним і простим, хоча й дещо лімітованим [708, с. 14] способом спілкування. Комп’ютерні технології періодично відкривають нові можливості інтеракції людей, а тому за законами *мовленнєвожанрової вторинності* [163, с. 28] кількість МЖ, які обслуговують ту чи іншу ситуацію віртуальної діалогічної взаємодії та представляють деякий новий функціональний стиль мови [788, с. 252], постійно змінюється. Для опису трансформованих МЖ синонімічно вживаються терміни “Інтернет-жанр”, “гіпержанр”, “електронний”, “віртуальний”, “дигітальний”, “цифровий”, “медійний” жанр [151; 163]. Ці МЖ розглядаються як соціальні за природою та вторинні за походженням, однак, було б справедливим зазначити, що за еволюцією форматів діалогу (усний – писемний – віртуальний) Інтернет-жанри скоріше потрібно категоризувати як “третинні” діалогічні утворення.

На основі *структури* та *композиції* тексту виділяються *дискурсотворчі* жанри, а на основі інтенціональної різноманітності висловлень – *дискурсонабуті*. До перших належать електронний лист (e-mail), чат, форум, миттєві повідомлення

(наприклад, ICQ), блог, рольова гра онлайн, до других – флейм, мережевий флірт, віртуальний роман, флуд, послання, креатифф та спам [317, с. 6; 446, с. 10].

Інша класифікація передбачає поділ електронних МЖ на *канонічні* (жанри, які знайшли застосування в літературі, лінгвістиці тощо, напр., жанр реклами) та *неканонічні* (ті, які зародилися в Інтернеті та не можуть існувати поза ним, напр., електронна пошта, блог, чат, форум, ігровий портал) [555, с. 17].

Віртуальні МЖ можна також поділити за *часовим* параметром взаємодії на такі, як 1) *асинхронний* конференц-зв'язок (*conferencing*): електронна пошта, віртуальні світи, форуми, електронна дошка оголошень, групи новин, списки розсилки та 2) *синхронний* конференц-зв'язок: швидкі повідомлення, чати, відеоконференції, голосові конференції тощо [293; 317, с. 6; 673, с. 47–48; 748, с. 129–131].

З попередньою класифікацією тісно пов'язана інша, яка ґрунтується на врахуванні *спрямованості комунікації* та *міри інтерактивності* (швидкості реакції на повідомлення): 1. *Високий ступінь інтерактивності*: чат та ICQ; 1) засіб миттєвого обміну повідомленнями; 3) орієнтація на імітацію мінімальної комунікативної дистанції; 3) можливість обміну повідомленнями в реальному часі; 4) комбінування взаємодії з декількома партнерами одночасно; 2. *Середній ступінь інтерактивності*: форуми, конференції: 1) дистантне тематичне спілкування за допомогою комп'ютера; 2) сувора регламентація спілкування (недотримання відбивається в *оффтотах, флеймі, флуді*) [317]; блоги: 1) електронні щоденники; 2) новинні стрічки з Інтернет-посиланнями; соціальні мережі: утворення, які поєднують риси форумів, мережевих співтовариств та ICQ; 3. *Низький ступінь інтерактивності* (електронна пошта): 1) приватні листи [446, с. 10].

Для аналізу нами беруться дискурсоутворюючі неканонічні жанри високого та середнього ступеня інтерактивності – *чат, форум та блог* [635], які є основними жанрами Інтернет-комунікації [163, с. 27], відіграють вагомую роль у сучасних БКП та УКП, матеріал яких знаходиться у вільному доступі.

6.1 Діалог у чаті: зіставний аспект

Одним з найбільш поширених за популярністю жанрових форматів британської та української Інтернет-комунікації, який передбачає миттєвий зворотній зв'язок [317, с. 19], є *чат*. Аналіз дефініцій чату в сучасних англійській та українській мовах демонструє подібність мовної концептуалізації цього феномену: *chat – the online exchange of messages in real time with one or more simultaneous users of a computer network* [858] та *чат – засіб для швидкого обміну текстовими повідомленнями між користувачами інтернету в режимі реального часу* [486]. Різниця між значеннями полягає в наявних архісемах (у першому визначенні акцент ставиться на обміні повідомленнями – ‘*exchange of messages*’, у той час як у другому – на засобі такого обміну – ‘*засіб для обміну текстовими повідомленнями*’), а також у диференційних семах кількості (‘*one or more users*’ і ‘*між користувачами*’) та особливостях передачі інформації (‘*simultaneous*’ та ‘*швидко*’).

Когнітивний аналіз семантики зазначених ЛЮ дозволяє констатувати, що в їх основі лежить подібна ментальна структура, представлена акціонально-посесивним фреймом (див. Додаток Б, Рис. Б-25, Б-26). Етнічна варіативність зумовлена функціонуванням в українській свідомості слоту **ЩОСЬ**: інструмент (*програма*), яка забезпечує можливість користувачам Інтернету обмінюватися повідомленнями, а також дещо різним наповненням однакових слотів **ТАК**: спосіб (*simultaneously / швидко*) та **СТІЛЬКИ**: *one or more / більш одного*. Узагальнено концептуальна модель фреймів *ЧАТ* та *СНАТ* має такий вигляд: [ТУТ/ЗАРАЗ (*онлайн*) **СТІЛЬКИ** (*one or more / невизначена кількість*) **ХТОСЬ1**/**ХТОСЬ2**: агентс (користувач) за допомогою **ЩОСЬ**: інструмент (*комп'ютер/мережа/програма*) діє на **СТІЛЬКИ** **ХТОСЬ2**/**ХТОСЬ1**: пацієнс (*користувач*) **ТАК**: спосіб (*вербально/simultaneously/швидко*)].

Сукупність усіх учасників (новички, чатлани та хакери) чату складає його *антропоцентр* [437, с. 9], який разом з локативними та просторовими ознаками формує суб'єктно-локативно-темпоральну триаду чату. Він є складним

багатоканальним комунікаційним простором, в якому темпорально поєднані, але локативно розділені індивіди використовують мовний код для встановлення контакту, обміну інформацією, знайомства з новими людьми тощо [446, с. 11]. Діалог у чаті, зберігаючи свою ситуативну та контекстуальну зумовленість, відбиває неформальну взаємодію комунікантів, націлену на досягнення психологічно комфортного [5, с. 513], тривіального за тематикою, масового за масштабами та ієрархічно неструктурованого спілкування [437, с. 15]. Зміст чату існує тільки “тут та зараз”: повідомлення відсилаються на сайт, який приймає та зберігає їх; чат є “вікном”, в якому йде потік повідомлень від усіх учасників. Репліки таких діалогів ієрархічно невпорядковані та є ланцюгом висловлень, об’єднаних тільки за хронологічним принципом: порядок їх появи в текстовому продукті зумовлюється виключно черговістю їх надходження до ефіру. До того ж, користувач може друкувати нове повідомлення, не отримавши відповіді на попереднє. Така комунікація в реальному часі або близько до цього відрізняє чат від форумів, блогів [446, с. 10–11].

Генетично успадковані від *писемної комунікації* ознаки чату виявляються в графічній презентації, лінійності повідомлення, розгортанні мовленнєвого ланцюга зліва направо на просторі монітора, використанні параграфеміки та піктографії, відсутності *face-to-face* контакту, в роздільності та віддаленості один від одного реальних локусів перебування комунікантів. Успадковані від *усної комунікації* ознаки чату виявляються в синхронності та спонтанності спілкування, в короткостроковості збереження знакового тіла повідомлення, в одноразовому характері реалізації повідомлення, у відсутності редагування тексту репліки, в неможливості регулювати швидкість сприйняття повідомлення [437, с. 12; 724, с. 720]. Тож як найбільш інтерактивна форма КД, чатланова комунікація є новим різновидом розмовного МЖ – *змішаним типом усно-писемного мовлення (talking in writing)*, що відбувається в оперативному режимі, не має темпорально-просторових обмежень та дозволяє вести інтенсивний обмін повідомленнями [501, с. 5].

Швидкісна комунікативна ситуація не дозволяє користувачам чату читати усі повідомлення: текстовий масив чату постійно змінюється, будучи не розрахованим на повторне прочитання, чим частково пояснюється його інформативна малоцінність [437, с. 11]. Так, комуніканти можуть обмежуватися різноманітними привітаннями та смайлами, не розгортаючи подальшого спілкування [5, с. 513]: у чаті *процес спілкування* виявляється значно важливішим за те, *що в ньому повідомляється*.

Беручи до уваги якісний аспект чат-комунікації, визначаємо її як *неконтактне, фатично вмотивоване, неформальне, синхронне спілкування значної кількості людей у формі писемного діалогу, що зокрема відтворює параметри усного спілкування, за допомогою використання Інтернет-ресурсів у режимі он-лайн* [5, с. 511–513; 72, с. 41–43; 437, с. 3].

Спостереження свідчать, що мовна структура досліджуваних нами українських веб-чатів відрізняється від британських тим, що текстові повідомлення, написані українською мовою, можуть перемежовуватись російськомовними повідомленнями, напр., 22:10:41 Vano) *Дядя_Рино: буває*), 22:10:46 Дядя_Рино [22:10:24] *да я вообще один на миллион*) або мати русизми в своїй структурі: укр. 23:09:08 Бубочка) у-Збек): *та бо мені надійли твої зміни настрою, я тобі ще по тел обясняла* (тут і надалі залишаємо орфографію та пунктуацію без змін. – О.Б.); іншомовності в британських чатах виявлено не було. Крім того, спостерігаються випадки вкраплення українських слів у російське мовлення 15:07:40 Allezander Krays1985: [15:07:09] *откуда у тебя смиття если ты ничего не жрешь?*, 22:18:19 эээ 😊 нєєє, теж саме спостерігаємо, але на прикладі фонетично представлених російських слів в українському мовленні: 22:49:32 сам_собі_режисер натуся: *ну да.. ми вже як то кажуть проверенние врємєнєм..і.....))))* (Чатинет, Чат Bizarre), що сприяє концентрації уваги чатланів на виділеній таким незвичним чином одиниці.

Отже, веб-чат є інтерактивним особистісно-колективним листуванням, яке передбачає взаємодію комунікантів у режимі реального часу. Вони обмінюються на сайті невеликими за обсягом повідомленнями будь-якої тематичної

спрямованості, доступними для одночасного сприйняття іншими людьми. Інформаційна малоцінність повідомлень сигналізує про переважно фатичний характер такого неформального спілкування.

6.1.1 Графіко-фонетична параметризація. У репліках комунікантів фіксуємо активне використання “мультиплікації”, яка в орфографії виявляється у збільшенні літерного складу слів: англ. [17:27:14] <scotsgal> *woooooooooo nice one* [20:07:54] <Ragnarok> *yummy fooodood* та укр. 21:37:18 Чоккер почти_прозрачный_ник: [21:36:55] *zzzz*, а також у великій кількості використаних пунктуаційних знаків: англ. **Rickyg1978** *I'm looking for a band to front...anyone in Lincoln??* LikeComment4 hours 45 minutes ago та укр. 22:17:40 bmw540 *заморожена!!!!!!!!!!* 😊. Використання великих літер регістру шрифту передає постановку емпатичного чи логічного наголосу на слові в репліці, а також застосування підвищеного тону мовлення (зокрема крику): англ. **jambutty** *aha found out a way for fat dee dee too stop looking at profile BLOCKED :D* 2 hours 28 minutes ago та укр. 21:26:51 *t_h_e_c_o_l_d thinking_out_loud: M A P E Л Л А А А А А А*. Відтворення акустичного образу продюкованої репліки призводить до інтенсифікації її експресивної складової, що є свідченням емоційності мовця та бажання створити більший ефект. Оригінальним для українського чату та надзвичайно ефективним в плані звернення уваги під час постановки логічного чи емпатичного наголосу мовцем є кодування літер українського слова літерами англійського мовлення: 20:38:04 ніби_нормальна Магніт: *Ну то все, як в Львів ми не їдемо, то в гори вже пїхуї [точно] мусимо пити))* (*Чатинет, Чат Bizarre, JustChat, Ukchatters Free Uk Chat*).

Різноманітні відхилення від стандартного чи від раніше використаного чатланами типу, розміру, кольору, регістру шрифту, інші способи виділення слова свідчать про самопрезентацію мовців та цілеспрямоване спрямування уваги чатланів на фрагменти повідомлення, напр., англ. **bimichele** NO SINGLE GUYS I DONT TALK TO YOU 3 hours ago; **cobblers67** *awwwwwwww, that seems a bit harsh Bi, but hey ho I'm not single, :) hello* 3 hours 43 minutes ago та укр. 21:35:10 ніжна

Volkxen: а ти чим займатимешся на весіллі? 😊 (синій шрифт. – О.Б.);
 21:34:54 Під_ЦиМ_HiKoM_HE_БуВ *btw540*: *ок, поговоримо як ти мене пробив... цікаво однако* (журний курсив. – О.Б.). (*Чат Bizarre*).

У чат-дискурсах як британцями, так і українцями вживаються *емотикони* (піктограми) – писемне відображення емоційних реакцій під час усної інтеракції. Були виявлені 1) *традиційні “горизонтальні”* (західні) емотикони: англ. [17:23:04] <thekelly> *even then i think " :S i have a niece n nephew older than you " :/* та укр. 20:58:12 Магніт ніби_нормальна: *розкажу)) дякую)), 2) “вертикальні”* (японські) емотикони (виключно в БД): англ. **FransiscaLiang88** *Hello Everyone^_^!!!! Like Comment 2 hours 29 minutes ago*; 3) емотикони, які зображують предмети (виключно в УД): укр. 21:15:06 Volkxen *ніби_нормальна: краще нівом поділюсь* 🍷 21:24:04 Эллочка **С.Э.Р.:** 🍓 та 4) емотикони у вигляді малюнків-обличчя: англ. [17:22:38] <Man_In_The_Box> *no not stone* 😊 та укр. 14:48:13 кубікрывік 😊 (*Чатинет, Чат Bizarre, JustChat, Ukchatters Free Uk Chat*).

Підвищення експресивності в етнічних дискурсах відбувається під час реалізації мультиплікації літер, пунктуаційних знаків та смайлів: англ. [20:20:58] <ItzME> *!!!!?*), [17:27:13] <@i3allic> *Eww dog curry :S* та укр. 15:09:52 Чараєв **Allezander:** *aaaaaaaaaaaaaaaa*, 20:45:55 Volkxen *ніби_нормальна: шо тобі показати??????????* 😊. При цьому співрозмовниками в британській та українській чат-комунікації, як правило, використовуються смайли позитивного типу (:),) :):) (^__^) (пор., з емотиконами незадоволення ((: (, ((тощо): англ. [17:24:24] <moon_shadow> *what happened synrgy87 ?* 😊 та укр. 20:38:27 *очень_крут Магніт: оце народ пішов* ((. Невелика кількість смайлів цього типу говорить про таке. По-перше, в чаті необхідно бути соціально сприйнятним іншими чатланами з метою і надалі підтримувати діалог; по-друге, переслідуючи мету бути правильно зрозумілим та запобігаючи категоричності висловлень, адресант активно використовує позитивні смайли, демонструючи себе з позитивного боку та висловлюючи повагу до інших, по-третє, комуніканти приходять до чат-кімнати не ділитися негативними враженнями, а весело проводити час – чат виконує функції відпочинку та розваги.

Для чат-мовлення британців та українців характерним є мультиплікація ідентичних / неідентичних емотиконів, розташованих лінійно, що створює неповторний експресивний ефект – свідчення (надзвичайно) високого ступеня емоційності спілкування. На перший план виходить зоровий аспект сприйняття повідомлення, що підсилює денотативний зміст тексту, напр., англ. [17:22:51] <Cathiie> lol @ moon 😊 та укр. 23:10:11 Desmond *Nitro_Gas: ОМГ!!! Я думав хоч якась сіра речовина в тебе присутня але бачу вона в тебе від жару літом мабуть випарувалась!!! хаха😂😂😂*. Створення та підтримка емоційного мовлення досягається і через повтор емотиконів у повідомленні, напр., укр. 17:10:52 всіпішливонаосталась *Ласкавий_Май...:😂 я нікому не скажу))))* (*Чат Bizarre*). Смайлики активно використовують замість пунктуаційних знаків: англ. *Colette Nobody Sac ;:-) 46 minutes ago* та укр. 21:26:52 NataLi *щось крайсика давно немає😂*. (*Чатинет*).

Отже, комуніканти обох етносів використовують нестандартні варіації типів, розміру, кольору, регістру шрифту тощо з метою візуально-акустичного КВ, який розкривається в самопрезентації та / або вказівці на актуалізацію одного з компонентів інтонаційної структури висловлення. Чатланами БКП та УКП активно вживаються різнотипні емотікони як писемне відображення емоційних реакцій індивіда.

6.1.2 Морфологічна параметризація. На морфологічному рівні мовлення британських та українських чатів спостерігається активна дія усичення: англ. [20:07:46] <steve> *im sure the celebs knew who was bottom two anna-lee*, [17:24:59] <BatFink> *confused?? u dunno if ur straight lesbian or bi??*, britishlover21 *Thanks guys =) and ill def try that* та укр. 22:16:29 meow-meow яВасЛюбилЯбылДебил: *та не, вроді норм*. 22:14:33 Merjachka 2014. *Не бійся за мене, ма*, 17:16:07 Бубочка) Ласкавий_Май...: *щас скачаю на комп* (*Чатинет, Чат Bizarre, JustChat, Ukchatters Free Uk Chat*).

Особливість мовлення британців виявляється в наявності широкого спектру аббревіатур комп'ютерного сленгу, відомих всім чатланам, йдеться про “згорнуті”

словосполучення та фрази: TBF (*to be frank*), BRB (*be right back*), BBW (*be back whenever*), TBH (*to be honest*), PSML (*piss myself laughing*) тощо, напр., [20:06:59] <jet888> *tbh i think global warming will be good in a way*, [17:23:51] <atomantmusic> *brb*. Для українського чат-мовлення цей феномен не є характерним: знайдено лише випадки втрати голосної всередині та кінці слова “спасибі” (СПС) як результат змішаного усичення (21:25:42 ЧУЧУНДРик Ласкавий_Май...: oo. спс!) та запозичення ОМГ (*OMG – oh, my god*) (Desmond Nitro_Gas: ОМГ!). У британському мовленні відмінною ознакою є наявність звукових скорочень: *would–wud, you – u, kiss-x, are u – ru* тощо: <BatFink> *u deserve it Man_In_The_Box*, [17:25:33] <thekelly> *i was drunk n yellin at him in his house*.

Відмітним є функціонування аббревіатур з елементами технократичного письма, типу англ. *b4* (цифрові аббревіатури): [17:25:37] <fran87> *and was this b4 or after u had drank lol; & – and* (клавіатурні аббревіатури): **CanaryFace** *Pulled pork baguette with melted cheese & jalapeños mmmmm! 4 hours 12 minutes ago*. Специфічною ознакою УД є відповідь про себе дієсловом, яке не стоїть у першій особі однині: 20:32:11 Volkсен *ніби_нормальна: [20:30:24] шари любиш ганяти???* ... 20:33:33 *ніби_нормальна Volkсен: Привіт) Любиш, але дуже давно робила) (Чат Bizarre)*.

Було виявлено різну активність (перевага УД (на 19,1%)) вживання засобів стилістичної морфології (див. Додаток Г, Таблиця Г-1):

1) *іменників* та (тільки українських) *прикметників із суфіксами суб’єктивної оцінки* (перевага УД на 26,2%, пор., 7,1% та 33,3%): англ. [17:25:45] <@i3allic> *Thankiees* та укр. 22:04:19 Красный_шап *littlfriend23: o. Маріє, привіт як справусики, ARTYRchik: ну я ж не тупенька, 17:02:42 тажор4uk Бубочка): Чому така страшнюча?*

2) *прикметників характеристики одного іменника* (перевага УД на 1,2%, пор., 7,1% та 8,3%): англ. [17:27:03] UKChatters *inappropriate & adult themed discussions are not allowed in this room, stop or take it to an 18+ room* та укр. 17:05:43 БЕТМЕН Бубочка): *а диньки які! Ммм! спілі сочні*;

3) **прислівників, характерних для усного мовлення** (перевага БД на 11,9%, пор., 28,6% та 16,7%): англ. *wbc1 2014 is definitely going to be my year :) :) Like Comment 3 hours 53 minutes ago* та укр. 20:32:55 Магніт ніби_нормальна: *класно так, а до походів горами як ставишся?*);

4) **займенників ми / we (us / нас, нам)**, які демонструють єдність автора тексту з іншими чатланами (перевага БД на 15,4%, пор., 57,1% та 41,7%): англ. [17:24:22] <scotsgal> ooooh dare we ask why youre so excited i3allic та укр. 23:08:29 62 **Nitro_Gas**: *ми думаем що будем жити як у Швейцарії (Чатинет, Чат Bizarre, Free Uk Chat Rooms, JustChat, Ukchatters Free Uk Chat).*

6.1.3 Лексична параметризація. Відмічаємо фактичну відсутність ЛО **літературно-книжної** лексики; було знайдено незначний відсоток **термінів**: англ. *global warming, inauguration, LAN, emittance* та укр. *вайфай, тестувати, інсинуація* (0,9% та 0,8%). **Розмовно-просторічна** лексика використовується менше в БД чатів (на 19,6%, пор., 56,6% та 76,2%): англ. *tut, celeb, admin, awww, утту* та укр. *мульт, тре(ба), гуглити, ігнорити*. Відсоток **сленгізмів** виявився більшим у БД: англ. *screw, fart, marky, scruffy* та укр. *понти, мусор, вишивати, базарити, завісати* (на 26,2%, пор., 38,7% та 12,5%); аломорфною рисою британських чатів є активне вживання комп'ютерного сленгу (аббревіацій): англ. *btw (by the way), atm (at the moment), psm1 (piss myself laughing), brb (be right back)* тощо. Незважаючи на те, що модератори тією чи іншою мірою контролюють попадання до чатів нецензурної та лайливої лексики вона в них функціонує, при цьому було виявлене нерівне співвідношення **вульгаризмів** (на 3,8%, пор., 3,8% та 7,6%): англ. *crap, screw, piss, arseholes* та укр. *вилупок, срати, падло, сука*. [176; 487; 488; 497; 515; 516; 626; 643; 675; 690; 800; 858]. Відмітимо і те, що до цього списку входять слова, які, начебто, за формою не є лайливою лексикою чи матом, через що вони і потрапляють до чат-кімнат: *пля, мля, тва (твар), n13date*. Крім того, в українських чатах зустрічаються кодовані іншим шрифтом речення, які містять нецензурну лексику: 21:37:11 JKortez почти_прозрачний_ник: *f yffez ns ,kjlbyrf&*. **Діалектизми** були знайдені

лише в україномовних чатах: укр. *файний, крумплі, йой, зора* (2,9%) (*Чатинет, Чат Bizarre, Free Uk Chat Rooms, JustChat, Ukchatters Free Uk Chat*). Загалом спостерігаємо приблизно рівномірну насиченість чату лексикою підвищеного (0,9% та 0,7%) та зниженого реєстрів мовлення (99,1% та 99,3%) за безумовним домінуванням розмовно-просторічної лексики. Британський чат за ступенем активності вживання лексики різних реєстрів переважає український чат (на 5,7%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-2).

Опосередкованість контакту та бажання підкреслити емоційний фон повідомлення утілюється в активне вживання *вигуків* у мовленні британських та українських чатів, що, безперечно, вказує на наслідування усного характеру комунікації та її емоційність: *Oooh!, Ohh, haha(ha), ah, hh, hey, ho, hehe, aha, yo та Oх, а, ай, ого, гг, ууу, га, йой, фу, єєє, ха-ха, ех, ахаха* тощо: англ. [20:10:28] <@i3allic> *ohhh i see* та укр. 21:28:04 *яВасЛюбилЯбылДебил thinking_out_loud: 😂😂ахахахаа* (*UKChatters, Чат Bizarre*).

6.1.4 Синтаксична параметризація. Структурно-синтаксичні ознаки віртуального чат-дискурсу, на відміну від блогів, хоча і з загальною настановою комунікантів на правила та норми писемного мовлення, характеризуються явною тенденцією орієнтації на моделі усного мовлення: функціонують прості розгорнуті та нерозгорнуті еліптичні речення, які посилюють динамізм ситуації спілкування: англ. **marie9560**: *age tom, Tom 321*: 19 *u? (I am nineteen and how old are you)?*, **marie9560**: 33, **Tom 321**: *from?*, **marie9560**: *south shields (Free Uk Chat Rooms)* та укр. 21:38:52 **Volkсен** *ніжна: та ти скільки важиш?* 21:39:17 **ніжна Volkсен**: *ой...я багато.* 21:39:44 **Volkсен** *ніжна: ну скільки??* 21:40:14 **ніжна Volkсен**: *явно за 50,* 21:40:21 **ніжна Volkсен**: 53 (*Чат Bizarre*). Як бачимо, діалоги британської та української чат-комунікації яскраво демонструють дію закону економії мовленнєвих зусиль, коли комуніканти, спираючись на контекст, не тільки скорочують ЛО та втілюють їх у цифрові форми, але і зводять цілі репліки (складні речення) до одного короткого графічного смислового сегменту.

Відмінним є те, що текст скорочується в україномовному чаті, передусім, за рахунок використання предметних емотиконів: 15:01:34 **была_замужем_давно**
С.Э.Р.: 🍷😄привет 15:00:35 Allezander **была_замужем_давно:** 🍷🍷🍷 (Чат Bizarre).

Характерними для британських та українських чатів є граматично завершені речення незавершені / недооформлені пунктуаційно: англ. [17:24:56] <scotsgal> still wrong though steve in my humble opinion та укр. 22:00:03 **Позитив4ик** любий рух може викликати резонанс і тільки унїле буде сидіти далі і постити свої цинічні коментарі реагуючи таким чином на кожні новини (Чат Bizarre). Швидкість усно-писемної комунікації чата передбачає уникнення зайвих зусиль у вигляді вживання нормативних пунктуаційних знаків. Крім того, з одного боку, ССР та СПР розбиваються на клаузи, які можуть йти одна за одною без пунктуаційних знаків, відбиваючи швидкоплинність комунікації: англ. **sparkles51** i cant cope no grandson yet, daughters due date today hurry up lad your stressing nanny out lol 1 hours 36 minutes ago та укр. 20:27:56 Магніт **ніби_нормальна:** є мене довге русяве волосся але дуже густе то з ним роботи є, доглядати дуже важко, а вкласти гарно то йде часу немеряно))) мені б таку сестричку як ти))) А що любиш з того що я? З іншого боку, прості речення в потоці мовлення об'єднуються в складні конструкції: англ. [20:07:46] <steve> im sure the celebs knew who was bottom two anna-lee, as they would have chatted about what times they got, or manybe they wasnt given the times when they did the skiing та укр. 21:39:22 Під_ЦиМ_HiКоМ_HE_БуВ **Volkxen:** **просто, але то не до мене питання, всеодно нічого не визнають про мене навіть якщо пробють....** (Чат Bizarre).

Аналіз БД та УД у чаті відбиває подібну картину використання простих та складних речень (див. Додаток Г, Таблиця Г-3). Спільним є те, що в обох етнічних чатах активність вживання *простих* речень (перевага на користь БД на 19,5%, пор., 84,4% та 64,9%) вища за вживання *складних* (перевага УД на 19,5%, пор., 15,6% та 35,1%); при цьому в обох етнічних випадках у чаті більше ССР (англ. 80% та укр. 74%), ніж СПР (англ. 20% та укр. 26%). СПР переважають в УД (на 6%, пор., 20% та 26%), а ССР – у БД (на 6%, пор., 80% та 74%).

Аналіз висловлень на предмет *емоційності* виявив, що УД чату є більш емоційним, ніж БД (на 14,6%, пор., 17,3% та 31,9%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-4). Зазначимо й те, що в чатах спостерігається й емоційна конфліктна поведінка. Перебивання іншого комуніканта в чаті, як прояв оволодіння ініціативою через технологічно-часовий формат жанру, є неможливим. Виявлення ініціативи з метою домінування, боротьба за увагу тощо спостерігається в кількості продукованих особою у чат-просторі реплік. Так, у нижче наведеному прикладі британського чату, один з його учасників неуспішно (окрім ефекту самопрезентації) намагається привернути до себе увагу іншого для чого протягом хвилини продукує велику кількість реплік: [20:20:25] <ItzME> HELLO MOOLOOO [20:20:25] <Chadwick_Hun_X> black haired curvy girls [20:20:28] <ItzME> OMG MOOLOOOOOOOOOO [20:20:30] <IsIs> scruffy my love xxxxx [20:20:32] <ItzME> OMGOMGOMGOMG [20:20:42] Huggie has quit [20:20:43] <ItzME> SEXXXXXXX [20:20:48] <MooLoo1002> real life situations i spose lol (UKChatters).

Аналіз реплік комунікантів за *метою висловлення* (див. Додаток Г, Таблиця Г-5) виявив однакову тенденцію щодо активності використання одиниць у діалогах чату: англ. розповідні (78,6%), питальні (13,5%), спонукальні (7,9%) та укр. розповідні (71,4%), питальні (17%), спонукальні (11,6%). Констатуємо, що БД належить перевага у вживанні розповідних (на 7,2%), а УД – спонукальних (на 3,7%) та питальних (на 3,5%) речень.

В аспекті *стилістики синтаксису* відмічаємо спільність (47,5%) у вживанні таких одиниць. Перевага БД зафіксована у вживанні (див. Додаток Г, Таблиця Г-6):

– *еліпсису* (на 14,9%, пор., 73,8% (враховуючи 26,3% т.з. lol-речення) та 58,9%): англ. **Amycharlotte** *On my way to my tums* Like Comment 4 hours 32 minutes ago та укр. 21:40:34 Під_ЦиМ_НіКоМ_НЕ_БуВ **ніжна: 70 приблизно;**

– *повтору* (на 1,5%, пор., 1,8% та 0,3%): **me7** ... he helped everyone. he worked hard, loved people and loved life 37 minutes ago та укр. 22:22:55 **эээ я коли**

друкую не хожу а сиджу... а хотілось би лежати... але не тот азарт лежачи 😊.

– *риторичних запитань* (на 0,7%, пор., 2,7% та 2%): англ. [20:17:54] <missheels> *has anyone ever had gas and air?*, [20:17:59] *Zombie_dude* joined the channel, [20:18:00] <steve> *the american one?* [20:18:03] <jet888> *gas? like farts* та укр. 20:59:22 **Магніт Volkсен**: *по таких питаннях точно не до мене, для любові вибирай гарних дівчат, а я так, для душі))))* 21:00:05 **Volkсен Магніт**: *в душі спинку потерти???*

Виявлено перевагу в УД таких одиниць, як:

– *апозиопезис* (на 5,1%, пор., 3,2% та 8,3%): англ. **Buckers** *Come quietly or there will be.....trouble*. LikeComment5 hours 50 minutes ago та укр. 22:17:39 **эээ Vano**): *ще буде велика... якщо переможемо*);

– *емфатичні висловлення* (на 6,2%, пор., 4,5% та 10,7%), в яких використовуються:

1) *лексичний повтор* (на 1,8%, пор., 0,9% та 2,7%): англ. **Swedishdude** *To be in a positive state of mind you need to be in this trance feeling, higher and higher* :P Like Comment 3 hours 47 minutes ago та укр. 17:09:14 **Ласкавий_Май...** **всіпішливноаосталась**: *зупинить зупинить* 😊;

2) *інверсія* (пор., 0% та 3,7%): укр. 20:30:24 **ніби_нормальна Магніт**: *Природу люблю, на рибалці з братом була декілька разів*);

3) *спеціальні емфатичні конструкції* (на 0,7%, пор., 3,6% та 4,3%): англ. **AndyHD** *You guys DID ask for it :P* x LikeComment 2 hours 54 minutes ago та укр. 22:37:08 **SlimBoy_Fat™** *які прикольні!* 😊, 20:39:07 **ніби_нормальна Volkсен**: [20:38:06] *Файні слова, такі аж за душу беруть!*

– *відокремлені конструкції* (пор., 1,4% та 1,7%): англ. **Tigers_And_Sharks** *Today I was diagnosed with Clinical Depression, OCD and anxiety (I already knew I had the latter two) I now have so many tablets I'm going to be like a walking medicine cabinet* та укр. 20:33:57 **ніби_нормальна Магніт**: *Позитивно, тільки б мати з ким ходити, а ти? (Чат Bizarre).*

– *однорідні члени речення* (пор., 0,9% та 1%): англ. *Randomite What about the losses of lives directly or indirectly as a result of cuts to hospitals, the police, the fire brigade, the Environment Agency, road maintenance and welfare?* 4 hours 10 minutes ago; [20:06:46] та укр. 20:45:47 **Магніт** **очень_крут:** *май тре мати палатку, спальник, рунцак, ложку, кружку, миску, казанок і то все тащити на собі, а ти такий хрупкий))))* (Чатинет, Чат Bizarre, Free Uk Chat Rooms, JustChat, Ukchatters Free Uk Chat).

Паритет в активності вживання стилістичних елементів у чат-мовленні виявляється у реалізації: *парцеляції* (пор., 2,3% та 2,3%): англ. [17:28:00] <thekelly> *never tried goat* [17:28:05] <thekelly> *or rabbit*; [20:19:10] <VBeerrbakov> *Bye. Be back. Soon.* та укр. 21:36:19 **почти_прозрачный_ник** *Рорра:* *ти помиляєшся. Бо дурень* (Чат Bizarre).


6.1.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. Стратего-тактична поведінка комунікантів у чатах визначається так: індивіди постійно, за короткий проміжок часу, переходять з позиції адресанта на позицію адресата, та навпаки, взаємодіючи з великою кількістю чатланів, які вклинюються до “первинних” діалогів, розширюючи їх чи заважаючи спілкуватися [80].

У цілому, в британському чаті виявлено більше кооперативних КТ (на 4,8%, пор., 97,5% та 92,7%), в українському – конфронтативних (на 5,5%, пор., 2,5% та 7,3%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-8). На відміну від британського чату, а також українського форуму та блогу, український чат є найбільш конфліктним жанром.

У британському чаті адресанти, порівняно з адресатами, які переходять на позицію мовців, використовують менше кооперативних та більше конфронтативних КТ (пор., 75,5% і 24,5% та 80% і 20%). При цьому самі британські адресанти використовують більше КТ кооперації, ніж конфронтації (на 94,6%, пор., 97,3% та 2,7%), напр., КТ *вибачення та примирення*: [17:26:20] <synrgy87> *sorry thats racist* [17:26:23] <synrgy87> *i take that back*, КТ *встановлення контакту*: *sac1970 afternoon all.. 1hours36 minutes ago*, КТ *заперечення* та

самозахисту: [17:22:34] <Man_In_The_Box> but in my defence i thought she was 19!, як і адресати (на 95,8%, пор., 97,9% та 2,1%) та КТ *образи (модераторів)* [20:07:16] <dan32> *i am ok thanks admin are beeing arseholes again*, КТ *вторгнення до особистісного простору (адресата)*: [20:12:36] <shamoan> where did your parents screw up dann? (*JustChat, UKChatters*).

В УД чату спостерігається аналогічна картина: адресанти вживають більше кооперативних КТ (на 54%, пор., 77% та 23%), так само як і адресати (на 34%, пор., 67% та 33%). При цьому використовується більше КТ кооперації (на 87,2%, пор., 93,6% та 6,4%), ніж конфронтації (на 81,6%, пор., 90,6% та 9,4%): напр., КТ *підтримки розмови*: 17:18:00 **Ласкавий_Май...снігом замело так класно**, КТ *гумору*: 20:43:38 **Магніт очень_крут**: ти зі мною одружуватись не хочеш то що мені з тебе?)))))) тощо (*Чат Bizarre*).

Українські чатлани поводять себе більш вільно в комунікації, вживаючи ширший спектр конфліктогенних КТ, зокрема інвективну, напр., КТ *критики*: 21:25:10 **t_h_e_c_o_l_d** Позитив4ик: *люди люди а якщо тобі люди скажуть що ти idiot? чи там хтось із твоїх друзів? ти повіриш?* КТ *висунення умови*: (12:57:43) *****†WOLFENS†EIN†*****: {SчAsТЬE_V_FoRmE_3D}, Смотри в каком состоянии , КТ *вираження презирства та негативного ставлення*: 21:36:33 **Чоккер** *почти_прозрачный_ник*: очевидно не є людьми ті беркутівці, що били студентів і дівчат, знущалися над людьми. А також банда РІГи АНАЛІВ, що знаходиться при владі, бандити, продажні прокурори, судді і міліція, КТ *образи та агресії*: 22:17:32 WaSJA **Ягуар**: [22:16:17] *ти що тут мусоор чешиш?* (*Чатинет, Чат Bizarre*).

В етнічних чатах розподіл за ступенем активності вживання МА має вигляд (див. Додаток Г, Таблиця Г-7): англ. *констативи* (на 9,7% більше в БД, пор., 80,5% та 70,8%), *квесетиви* (на 6,1% більше в УД, пор., 9,7% та 15,8%), *директиви* (на 3,5% більше в УД, пор., 7,3% та 10,8%). Найнижчі показники демонструють (з перевагою у БД) *перформативи* (на 1,2%, пор., 2,3% та 1,1%) та *промисиви* (на 0,2%, пор., 0,3% та 1,1%). Спільною рисою є також стверджувальний характер змісту чатів. Відмінною є відсутність менасивів у британських чатах на відміну від

українських (0,4%) та різна активність МА, що, за відсутності менасивів у БД, свідчить про більш емоційний характер українських чатів.

6.2 Діалог у блозі: зіставний аспект

Одним з найбільш популярних способів віртуального існування британського та українського етносів, що виявляється як окрема субкультура в межах цілої культури, є персональна сторінка – блог (англ. *blog*, від *web log* – Інтернет-журнал подій, щоденник) [151; 293; 317; 329; 416; 519; 633; 735].

Порівняння дефініцій англійських та українських лексем на позначення блогу свідчить про однакові архісеми в їхньому складі: ‘*website or web page*’ та ‘*веб-сайт*’, пор., *blog is a regularly updated website or web page, typically one run by an individual or small group, that is written in an informal or conversational style* [858] та *блог – веб-сайт, основний зміст якого записи, статті або інші форми даних, що регулярно додаються* [487]. Подібність фіксується і в диференційній семі частотності оновлення сайту даними (семи ‘*regularly updated*’ та ‘*регулярно додаються*’, що відбито у слотах ТАК2: спосіб (*regularly / регулярно*)). Подібність визначень пояснюється базовою, складною структурою акціонально-посесивного фрейму, який лежить в їх основі (див. Додаток Б, Рис. Б-27, Б-28) та схемно виглядає так: [ТУТ ((не-)онлайн) ТОДІ1 (спочатку) ХТОСЬ1: агент/власник/пацієнс (користувач) діє ТАК (вербально; *regularly / регулярно; in an informal or conversational style*) за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (комп’ютер) [з результатом ТАКИЙ (*updated/поновлюваний*) ЩОСЬ2: результат/об’єкт/власність/ціле (вебдок) вказує на СТІЛЬКИЗ ЩОСЬ3: об’єкт/ціле (вебдок)] діє на ХТОСЬ2: пацієнс/агент [з результатом ТОДІ2 (потім) ХТОСЬ2: агент за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (комп’ютер) діє ТАК (вербально/невербально; *regularly/регулярно*)]]].

Указані значення містять потенційні семи ‘інший користувач’, якому спрямовано повідомлення та який ‘вербально/невербально’, ‘миттєво/

немиттево’ реагує на інформацію з веб-сайта. Невисвітлені слоти фреймів *BLOG* та *БЛОГ* схемно представлені пропозицією: [[ТУТ/ЗАРАЗ ((не)онлайн)] ХТОСЬ2: пацієнс/агєнс (*user / користувач*) діє ТАК (*вербально/невербально*) з результатом ЩОСЬ: частина/результат (*запис/стаття*)]. Комплексний слот ЩОСЬ: частина / результат (*запис/стаття*), який фіксує потенційні форми даних сайта, та слот ЩОСЬ9: частина/результат (*запис/стаття*), який відбиває актуалізовані форми даних сайта, є частиною другого посесивного субфрейму фреймів *BLOG* та *БЛОГ*: [ЩОСЬ: ціле/причина (*site/сайт*) має СТІЛЬКИ ЩОСЬ: частина/причина (*posting / запис/стаття*)/ЩОСЬ: частина/результат (*posting/ запис/стаття*)]. Інші семи розширюють значення англійської лексеми (*‘run by an individual or small group’* (слот СТІЛЬКИ1: *an individual / a number of persons*) та *‘written in an informal or conversational style’* (слот ТАК: спосіб (*in a friendly way*)).

Тож, на нашу думку, блог (зміст якого – записи, зображення та мультімедіа, які додаються регулярно [317, с. 19]) створюється для того, щоб обов’язково отримувати коментарі від зареєстрованих користувачів на деяке авторське текстове повідомлення. Тому ще його визначають як *онлайнний щоденник, розміщений в Інтернеті та доступний для читання і коментування іншими* [129; 293; 519, с. 342]. Відвідувачі блогу можуть заносити його до своєї “френд-стрічки”, в якій негайно відбиваються нові записи інших блогів [633]. Це призводить до того, що навколо блогера формується його віртуальний простір, в якому функціонують його *фрєнди, співтовариства, мережеві співтовариства (ком’юніті)* [129]. Сукупність усіх блогів Мережі утворює *блогосферу* [353, с. 161].

Інтерфейс блогу складається зі скриньки, в якій блогер може надрукувати інформацію [633] і структурування якої визначає сутність блогу – *низки коротких записів (постів – англ. post – запис), які відсортовані у зворотному хронологічному порядку* (останній запис знизу або зверху відбиває найсвіжіші новини) [293]. У змістовному плані у британському та українському блзї виділяються два аспекти: по-перше, блог – інформація про себе (роздуми про події з життя, коментарі, факти, емоції), представлена у вигляді постів; по-друге,

тексти, зображення, посилання, анімації, аудіо та відео, які реалізують функцію самопрезентації, є своєрідними “репліками-атракторами”, що формують діалогічний контент сайту. Отже, інформативність та діалогічність блогів залежить від актуальності й новизни інформації, обсягів наповнення та мультимедіа, які можуть викликати увагу інших [475, с. 204]. Цим виформовуються їхні ознаки – *часта оновлюваність, велика кількість посилань на зовнішні сайти та високий рівень соціальної інтерактивності*.

Наразі однією з найбільш популярних систем блогів, зокрема у Великій Британії та Україні, є *Livejournal* або *ЖЖ*, який нараховує більш ніж 30 мільйонів користувачів [129]. Завдяки світовій популярності LJ став синонімом слова “блог” [293]. Популярність блогів пояснюється декількома чинниками: *мобільністю* (легкий шлях до власних публікацій), *доступністю*, *захищеністю* (так, в LJ / ЖЖ доступ до записів має три рівні захищеності: для всіх, тільки для друзів або тільки для себе), наявністю низки *безкоштовних* систем блогування [129; 329, с. 280]. Тому блоги виконують значну роль у створенні інформаційного простору суспільства.

Блоги для аналізу були відібрані за тематичним критерієм – присвячені спорту, кінематографу, внутрішній політиці держави, зовнішнім політичним подіям, телебаченню, здоров’ю, мистецтву, розвагам – і були взяті з публіцистичних Інтернет-видань та соціальних мереж LJ і ЖЖ. Аналіз однакового за обсягом порівнюваного матеріалу свідчить, що зазначені вище ознаки є спільною рисою організації британських та українських блогів: пост презентує погляд автора на певне питання чи подію у вигляді монологічного мікро- / макротексту або діалог інтерв’юера з деяким респондентом, запрошуючи до його коментування. Діалог народжується в репліках-коментарях інших відвідувачів сайту у відповідь на “провокаційний” інформаційний сигнал, що відбиває (перш за все, в кількісному параметрі учасників) реалізацію КВ автора на читачів. У свою чергу, учасники коментують пости інших: відбуваються мікродіалоги усередині макродіалогу. Тому *блог* ми розуміємо як “подвійний” діалог: зовнішній реалізується між блогером та іншими, окреслюючи тематику


інтеракції, внутрішній – відбувається між самими комунікантами, які реагують вже на інформаційний стимул з боку одного з учасників, звертаючись до нього прямо або опосередковано. Якщо ж розуміти під блогом *коментарі до авторського повідомлення*, то можна стверджувати, що створюються своєрідні “блоги в блозі”. При цьому для розуміння низки коментарів недостатнім є опрацювання тексту-стимулу чи попередніх реплік, необхідною є активація фонових знань.

Основна відмінність мовного оформлення блогів полягає в тому, що пости українських “співавторів”, на відміну від британських, можуть бути написаними різними мовами, зокрема українською та російською: d_desyategyk December 31st, 2013, 07:04 pm *Ну, якщо у вас всі жести руками асоціюються лише з "зігами", можу вам лише поспівчувати. З Новим роком!*; d_desyategyk December 31st, 2013, 07:05 pm *Вы чем-то явно расстроены, но я никак не могу понять - чем* (ЖЖ. ua.livejournal.com). Унікальним є втручання англомовних записів в україномовній дискусії, напр., **Сергій Веда** 07.01.2014 11:14 *MERRY CHRISTMAS To all Ukrainian Over the World (Українська правда)*. Крім того, спостерігаються випадки вживання українських слів у російському мовленні, записаних за правилами фонетичної транскрипції, що спрямоване на концентрацію уваги потенційних читачів на поданій одиниці, яка несе додаткове стилістичне навантаження, у даному випадку – іронію або сарказм: **seymmen** December 29th, 2013, 09:20 pm *Один банан на гробе... И это всё, что дал урожай смэрэк в этом году?)))* (ЖЖ. ua.livejournal.com). Теж саме спостерігаємо, але на прикладі фонетично представлених російських слів в українському мовленні: 08.01.2014 17:13 **Oleg Besarab** *внучок довбаних асвабадітелєй? (Українська правда)*. Часті випадки вживання русизмів є інтенційним: 01.11.2013 21:06 **Aki Strangepork** *Глаичани це-ж жидо-цигано-румуно-мадяро-австрополяки а жителі східної України - чистоктовні русские-арійци))* (blogs.korrespondent.net).

Отже, спільна сутність етнічних блогів розкривається у взаємодії учасників через сайт, який містить датовані записи, зокрема мультимедійного характеру з набором посилань, розташовані в зворотньому хронологічному порядку з

можливістю залишення коментарів до них. У британських та українських блогах реалізуються всі типи природного діалогу, окрім сварки. Ініціатива з метою домінування спостерігається в кількості продукованих особою коментарів, можлива її агресія виявляється всередині коментаря лексично та синтаксично, але реакція партнера на таке повідомлення відтягується чи взагалі є відсутньою (небажання відповідати, закінчення розмови), що свідчить про межі КВ в блозі чи неможливість констатації успішності мовлення адресанта.

6.2.1 Графіко-фонетична параметризація. Значущі графіко-фонетичні особливості оформлення коментарів [54] полягають у відхиленні від раніше стандартно використаного мовцями типу, розміру, кольору, регістру шрифту. Інші способи виділення слова свідчать про умисне спрямування та концентрацію уваги учасників дискусії, бесіди на тому чи іншому мовленнєвому фрагменті, напр., **JenniDark** bennyboom Well, go on... now you just *have to* tell me a joke about cancer; **qevindee** 05 January 2014 11:27pm *in-fuckin-possible! (in? oh bollox)* та укр. **Oleg Besarab** _ 08.01.2014 11:00 БАНДЕРА ТИ ЗАПРОДАНА; **Капітан Кук**_ 07.01.2014 19:29 *Просвіщайтеся, просвіщайтеся, просвіщайтеся... Чим розумніша та освідченіша людина, тим важче її загнати у "стойло"...*

На графічному рівні, подібно до мовлення чатів, фіксуємо явище “мультиплікації”, яка в орфографії виявляється в збільшенні літерного складу слів: англ. **OpenSeas** 05 January 2014 11:32pm *Urghh, now go in the hole says January 22, 2014 at 12:02 pm learning is an experiment. ssssssssss, please sir, i am scared and help me out or get blissed out by the tankfull* та укр. **civitas_solis** December 31st, 2013, 02:09 pm *Aaaa!!!!, Пісістра* т 01.11.2013, 19:12 *Ну так шоб там і телефончик, і адресс*, а також у кількості використаних пунктуаційних знаків: англ. **Burgsmueller** Lokster *There was a danger somebody would have thought picking somebody up for a coffee is original? Now that is original thinking.!!!* та укр. 19:06, 14.01.2014 **Гість**  (Ukraine) *Автору заголовку шнобелівську премію. Сенсація!!!!* У цих випадках шляхом відтворення акустичного образу репліки відбувається

підвищення її експресивної складової – свідчення про емоційність спілкування та бажання створити більший ефект від КВ. Параграфеміка, яка дозволяє візуально виділити слово, словосполучення, ціле речення для підкреслення зміни інтонації, дає змогу без залучення лексичних та синтаксичних засобів емфатизації, увиразнити ілюквативну силу речення [172, с. 422].

Для передачі особливої емоційності мовлення як британцями, так і українцями активно вживаються піктограми, як писемне відображення емоційних реакцій індивіда, перш за все, мімічних кінем, які є необхідним елементом комунікації, що залучається для адекватного відбиття реакцій мовців та коригування мовленнєвої поведінки для досягнення необхідного результату. Отже, спільною є наявність у блогах *традиційних “горизонтальних”, “вертикальних”* емотіконів та емотіконів у вигляді малюнків, напр., англ. *Axe The Telly Tax & Religion & Kill All Eco-loons. January 22, 2014 at 11:52 am Put them in a room and ask their opinions on financial matters and then bet on the exact opposite and you would make a fortune 😊* та укр. **Пісістра** т 01.11.2013, 20:54 ...*Там шторм довершений абсолютний шторм і то характер. Що то буде в років 25 я не можу уявити. 0_0* :). Особливо експресивним є явище поєднання мультиплікації літер та смайлу: укр. **falkoner** October 29th, 2013, 11:32 am *a-xa-xa-xa-xa-xa*). Продуценти вигуків, в основному, вживають смайли позитивного типу: *)*, *:)* або *:):*: англ. **daisychain1957** August 21 2013, 12:56:30 *Still here, just such a shame lj is a dying place :(* та укр. **soc:** *Схоже, що панночка Фаріон з Вами не згодна.: (Нажаль, що пояснюється тим, що у намаганні бути зрозумілими іншим та викликати потрібне (зокрема, доброзичливе) сприйняття ними наведеного коментарю автори не тільки передають позитивні емоції: англ. sueworld2003 August 21 2013, 12:37 I am.:)* та укр. **Ярослав Федорак** 30 жовтня 2013 *Клас!))))*), але і згладжують емотіконами такого типу авторитарну (контекстуально вірну) категоричність своїх висловлень, таким чином, виражаючи позитивне, соціально ввічливе ставлення до учасників блогу: англ. **firemoon** August 21 2013, 22:04 *There is a glimmer of life still on LJUK.:)* та укр. **Mes:** *А звідки ж переляк що хтось у такому царстві загальної любови до Бандери*

попсує пам'ятник? :) Що, десь у глибині душі жевріє підозра, що насправді як і у СРСР до Сталіна так і зара у 100% галичан нема оцієї всеохоплюючої любові до Бандери? :) (ЖЖ, Uainfo. Українська блогосфера, Українська правда, Blogs.korrespondent.net, The Guardian, Livejournal UK, Zahid.net).

Характерним явищем є мультиплікація ідентичних / неідентичних емотиконів, розташованих лінійно, що створює неповторний експресивний ефект – свідчення (надзвичайно) високого ступеня емоційності спілкування. На перший план виходить зоровий аспект сприйняття повідомлення, що підсилює основний (денотативний) зміст тексту, напр., укр. **Пісістра** т 01.11.2013, 19:12 (*Ні шкоди ні користі, всякахрень, фокуси! :) :))*) При цьому та ж сама функція в УД виконується завдяки повтору емотикону протягом усіх фрагментів одного висловлення: укр. **Mes_** 08.01.2014 11:11 *_от ви і проколуся зі своєю культурною матрицею автохронного парохіального російськомовного. :)* (*Анекдот.*) Смайл може виступати замість пунктуаційного знаку на кінці речення, що, на нашу думку, свідчить про намагання автора повноцінно передати тональність повідомлення: англ. **fyre moon** August 21 2013, 22:04 *There is a glimmer of life still on LJUK:*) та укр. **Mes:** 06.01.2014 18:16 *...надали можливість хоч на життя заробити бо інакше нема чого робити всім в Україні.*) Закон економії мовних зусиль реалізується в здатності авторів повідомлень копіювати їх та вставляти в блог заново, тим самим за рахунок різночасового повтору знову актуалізується необхідна інформація, напр., **Her Vam** _від 06.01.2014 20:38 ... та **Her Vam** _від 07.01.2014 09:33. Однак чим частіше повтор – тим скоріше, внаслідок втрати новизни повідомлення, ефект інформаційного сигналу затухне чи спричинить зворотню реакцію, а саме – несприйняття поглядів комуніканта.

6.2.2 Морфологічна параметризація. Констатуємо, що в обох етнічно зумовлених типах мовлення вживаються загальноприйняті усічення та аббревіатури типу *info*, *MPs*, *LibDems*, *CW*, *BS* та *BP*, *З/П*, *ФСБ*, *МП*. Водночас відмінною рисою англійського словотвору є те, що активного усічення та аббревіації зазнають звичайні слова: *wd* – *would*, *ws* – *was*, імена та прізвища


людей, про яких йдеться в обговоренні – *LD (Larry David)*, цілі фрази: *LOL (laughing out loud)*. Відмінність також спостерігається в наявності аббревіатур з елементами технократичного письма: *m8* (цифрові аббревіатури), а також звукових скорочень: заміна *you* на *u*, *kisses* на *xx* тощо.


Ізоморфним є функціонування клавіатурних аббревіатур: англ. *and* замінюється на *&*, англ. *plus* та укр. *плюс* замінюється на “+”, а таке скорочене запозичення *please* – *плз* є смислово достатнім “консонантним скелетом” слова, який демонструє домінування графічної форми над його фонетичною структурою.


У стилістичному аспекті в електронному мовленні британців та українців на **морфологічному** рівні було виявлене вживання (див. Додаток Г, Таблиця Г-1):

1) **іменників, прикметників із суфіксами суб’єктивної оцінки** (пор., 3,9% та 29,4%, перевага в УД на 25,5%): англ. **gavanelli** 05 January 2014 6:56pm ... *It was/is the antidote to all those terribly nicey nice nice sitcoms that trundle out of the US* та укр. **Громадянин України** 19.11.2013, 11:13 *Софочка ви в своїм уме !? Хоча...*;

2) **прикметників характеристики одного іменника** (перевага в БД на 11,7%, пор., 29,4% та 17,7%): англ. **joshthedog** LeslieCrowthersPiles ... *what a funny, funny username* та **barita** _ 08.01.2014 10:18 ...*негайного виключення цієї пихатої, самозакоханої, лицемірної, зрадливої і брехливої панночки з лав партії*;

3) **прислівників, характерних для усного мовлення** (перевага в БД на 7,9%, пор., 13,8% та 5,9%): англ. **FishingGenet** *Queenie1* *If he looked anything like David Morrissey (even with the unflattering beard) then she definitely, absolutely would* та укр. **Rasevych Vasyl**  (Ukraine) *"Беркутівців", як і всіх решта причетних до злочинів будуть однозначно судити*;

4) **займенників ми / we (us, our / нас, нам)** (перевага в БД на 5,9%, пор., 52,9% та 47%): англ. **homard** Otto Maddox 06 January 2014 10:30 pm *So we want the social/cultural norms to comfort us, but our ego encourages us to test* та укр. 21.01.2014 **Ростик**  (Lviv) *їх захистять будь-як, а хто захистить від цих монстрів нас?* (ЖЖ, *Uainfo. Українська блогосфера, Українська правда, Blogs.korrespondent.net, The Guardian, Livejournal UK, Zahid.net*).

6.2.3 Лексична параметризація. Подолання в блогах візуальної реакції індивідів на події, повідомлення, бажання передати емоції здійснюється зокрема через постійне вживання *вигуків*, що наближує писемне мовлення до усного *Ooh!, Hey!, Oh, dear, Er missus* та *Aaa! Га, Йой! Ха-ха* тощо: англ. **Fernanda** 20 January 2014 22:04 *Oooh, I had no idea that's what damaged the label like that! hotclaws" Military Intelligence" hahahaha* та укр. **facet_z_galorki**  (Ukraine, Lvov) *Йой ! Виджу же свої "гарантії" від євромайдану ви пане Василю вже дістали?* **falkoner** October 29th, 2013, 11:32 am *а-ха-ха-ха-ха-ха*). Емоції в УД передаються через графічне фіксування акустичного образу, напр., сміху: **Юрій Бородатий** 13:03, 2014 *В Сочі гей-клуби з'явилися навіть раніше ніж в Москві (т..).*

Стилістично забарвлений *вокабуляр* проаналізованих етнічних блогосфер характеризується таким (див. Додаток Г, Таблиця Г-2). У вжитій *літературно-книжній* лексиці було виділено: *терміни* (на 2,2% більше у БД, пор., 6,8% та 4,6%): англ. *mustard gas, to decry, sarine* та укр. *софт, маніпулятор, дефляція, де-юре* та *книжні* ЛО (ізоморфізм: англ. 2,3% та укр. 2,3%): *whilst, God wot, commence, unto* та укр. *баян, гобіт, орк.* У *розмовно-просторічній* лексиці виявлені *розмовні* ЛО (на 3,1% більше в УД, пор., 55,7% та 58,8%): англ. *weirdo, tug, posey, yeah, classy, damn* та укр. *капец, супер, клас, респект, топ, комуноїд, фейс; сленг* (на 3,7% більше в УД, пор., 17% та 20,7%): англ. *boots, troll, m8, ziggy* та укр. *геїч, корито, помийка, просунутий, забанити; діалектизми* (на 0,3% більше в УД, пор., англ. 1,2% та укр. 1,5%): англ. *boyo, polt, weasand* та укр. *захланний, лежма, йой, кобіта; вульгаризми* (на 4,9% більше у БД, пор., 17% та 12,1%): англ. *crap, shut up, piss off, fucking, shit* та укр. *сволота, лайно, бидло, сратєгічний, жопа* [176; 487; 488; 497; 515; 516; 626; 643; 675; 690; 800; 856]. Різниця (більше в УД на 0,3%) активності вживання лексики є незначною для обох дискурсів блогу, при цьому лексика підвищеного тону переважає в БД (на 2,2%, пор., 9,1% та 6,9%), зниженого – в УД (на 2,2%, пор., 90,9% та 93,1%) (*The Guardian, Livejournal UK, ЖЖ, Uainfo. Українська блогосфера, Українська правда, Zahid.net*).

6.2.4 Синтаксична параметризація. Структурно-синтаксичні ознаки етнічного дискурсу блогу характеризуються тим, що за загальної орієнтації авторів постів на норми літературного англійського та українського писемного мовлення домінують відхилення у вигляді моделей усного розмовного мовлення [78]. Тому, з одного боку, граматично та пунктуаційно правильно оформлені розгорнуті ССР та СПР, які функціонують поряд з простими, зазнають значного розширення за рахунок нанизування на них простих речень, а з іншого – вони перемижуються з неправильно оформленими конструкціями, які розбиваються на прості (пунктуаційно неформлені) фрагменти. Таким чином, вони перетворюються на прості, еліптичні, незавершені граматично та пунктуаційно речення, зокрема з непрямым порядком слів, чи поступаються їм місцем: англ. **who said that says:** January 22, 2014 at 11:46 am *penny wise pound foolish*; **Bingo says:** January 22, 2014 at 11:45 am *It is only “surprising” if you are a left wing twat who knows shit*; та укр. **Капітан Кук** 06.01.2014 22:22 *Здохли, та завжди найдуться послідовники, щоб носитися із писаною торбою тоталітаризму* або **prosto_sergii** 06.01.2014 22:21 *Технар Хотів би знати Вашу чітку думку*. Цей іконізм відбиває тенденцію копіювання швидкоплинності усного мовлення, надаючи необхідного динамізму: головне для учасників – висловлена думка, а не її оформлення. Лаконічне представлення думок позитивно впливає на інформативність повідомлення [див. 329, с. 122].

Спільними є ознаки електронного мовлення, які містять риси писемного – вживання *дієприслівників, дієприкметників*: англ. **mxob** *It's embarrassing at times seeing British politicians preaching to nations like China* та укр. **barita** 08.01.2014 10:17 *...яка встромила ножа у спину Майдану, спотворивши все, що зроблено тими українцями які щиро бажують змін.*

Спільним є й те, що в блогах лінгвокультур *прості* речення (перевага на користь УД на 11,5%, пор., 55,3% та 66,8%) домінують над *складними* (перевага на користь БД на 11,5%, пор., 44,7% та 33,2%). В етнічних блогах більше вживається СПР (перевага УД на 13,5%, пор., 74,2% та 87,7%), ніж ССР (перевага БД на 13,5%, пор., 25,8% та 12,3%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-3).

Українське мовлення блогосфери є більш *емоційним* у порівнянні з британським (на 8,7%, пор., 7,6% та 16,3%), хоча в межах БКП блог є одним з найбільш емоційно навантажених серед інших МЖ (див. Додаток Г, Таблиця Г-4).

Аналіз реплік за *метою висловлення* виявив однаковий розподіл за активністю вживання одиниць: англ. розповідні (86,9%), питальні (9%), спонукальні (4,1%) та укр. розповідні (66%), питальні (23,2%), спонукальні (10,8%). Перевага у використанні розповідних речень належить БД (на 20,9%), а спонукальних (на 6,7%) та питальних (на 14,2%) – УД (див. Додаток Г, Таблиця Г-5).

З погляду *стилістики синтаксису* відмічаємо більшу міру активності вживанні таких виразних засобів та стилістичних прийомів у БД (див. Додаток Г, Таблиця Г-6):

– *еліпсис* (на 21,9%, пор., 48,8% та 26,9%): англ. **Fyremoon** August 31 2013, 00:24:26 *Not unusual to see prime ministers and presidents go off their rocker with power* та укр. **Mmother Nnature** 08.01.2014 22:02 *Роблю, що можу – спілкуюся з людьми;*

– *відокремлені конструкції* (на 1,9%, пор., 11,2% та 9,3%): англ. **the_jubjub_bird** August 30 2013, 11:40:01 *Syria does not have oil (at least not as much as the Saudis)* та укр. **Svitlana Strebkova**: *А ось стосовно Фаріон після того ганебного вчинку (фактично – удару ножем в спину) слова...*

– *парцеляція* (на 0,4%, пор., 3,2% та 2,8%): англ. **Lokster** *To avoid anyone thinking this was a massively original idea. Or credit where credit might be due. Or not* та укр. **Володимир Калина**: *Бандюки наступають. І на Майдані і в Інтернеті.*

– *емфатичні висловлення* (за виключенням лексичного повтору), в яких функціонують:

1) *лексичний повтор* (перевага БД на 0,7%, пор., 7,2% та 6,5%): англ. **ACDC says** January 22, 2014 at 11:50 *go the other way (Blanchflower) and say spend spend spend* та укр. **sensfiziologika** December 27th, 2013, 10:19 pm *А Каадафі так старався, так старався ЇМ всього і все дати...*

2) **інверсія** (на 3,7%, пор., 5,6% та 1,9%): англ. **exbrit69** ScouseMercMan 05 January 2014 11:05 pm *At least one person thinks the same as I do. Never could watch him* та укр. **sensfiziologika** December 27th, 2013, 10:19 pm *Найнаглядніший приклад бунту тих Лівія...*

3) **спеціальні емфатичні конструкції** типу англ. *what a* та укр. *що за, яка*, конструкції з емфатичним дієсловом *do* (на 2,9%, пор., 4,8% та 1,9%): англ. **spasmgadget** 07 January 2014 11:21am ... *what a pleasure and relief it was to watch this well written, acted and perfectly paced drama!* та укр. **soc:** 07.01.2014 19:29 *Що за маячню ви несете?* **orelchan_** 05.01.2014 18:15 *Яка підлість і підступність!*

Перевага в УД виявляється в реалізації таких засобів та прийомів, як:

– **риторичні запитання** (на 6,7%, пор., 7,2% та 13,9%): англ. **nishville** LudwigVan 06 January 2014 1:52 pm *Seinfeld is very good - but better than, say, Blackadder? Don't be silly* та укр. **soc:** *Що зробила Фаріон? Та достатньо почитати її праці що-до походження мов.*

– **анозиопезис** (на 19,9%, пор., 8,8% та 28,7%): англ. **chools** 05 January 2014 11:15pm *Loved the shows except... the slap bass sound in the theme tune* та укр. **ihorhulyk** January 9th, 2014, 07:32 am *Однак... Людство тільки тим і займається, що убиває дракона:)*

– **однорідні члени речення** (на 5,1%, пор., 3,2% та 8,3%): англ. **homard** 05 January 2014 9:59 pm *The total lack of any compassion, guilt, or respect is so wonderfully freeing* та укр. **Најды До Вајды** 06.01.2014 23:36 *І ГОЛОВНЕ..., чи варто рівнятися на інтриганів, лицемірів, фіглярів, ошуканців, брехунів?:)* (*The Guardian, Livejournal UK, ЖЖ, Uainfo. Українська блогосфера, Українська правда, Zahid.net*).

6.2.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. Тактичні дії учасників етнічних блогів характеризуються такими ознаками. Міжетнічне порівняння свідчить про перевагу УД в аспекті кооперації та БД – конфліктності (на 2,3%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-8). При

цьому британські блогери, які публікують своє перше безособове повідомлення на сторінці стосовно певної теми, виступаючи як ініціатори потенційних діалогічних взаємодій з іншими, не виявляють себе конфліктними особистостями, продукуючи виключно кооперативні КТ, напр., **spasmgadget** 05 January 2014 10:22 pm *After the overblown crash bang wallop of this weeks Sherlock what a pleasure and relief it was to watch this well written, acted and perfectly paced drama.* Інші комуніканти-адресати блогу, які також можуть реагувати на такі повідомлення (окрім реагування на задану тему), продукують як кооперативні, напр., КТ *позитивного оцінювання*: **MikoSquiz irishexile** 06 January 2014 12:25am *Blandly competent, deeply conventional, vaguely observational bit-lets about the humdrum everyday,* так і конфліктні КТ, що відрізняє суб'єктів один від одного, напр., КТ *докору*: **MikoSquiz Lodgey** 06 January 2014 12:26 am *Hey, give some credit to Larry David. It was his show.* Однак, конфліктогенних КТ (6,1%) на 87,8% менше, ніж кооперативних (93,9%). В УД блогу спостерігаємо дещо іншу картину: кількість адресантів, які уперше реагують на тему збільшується, вони більш активні, ніж ті, хто реагує на наявні вже повідомлення: так, кооперативних КТ вжито більше на 88% (пор., 94% та 6%), а конфліктних – на 77,8% (пор., 88,9% та 11,1%), що визначається кількістю комунікативних внесків на веб-сторінці. Конфліктні висловлення можуть включати й інвективи, напр., КТ *образи*: 01.11.2013, 21:07 **Шкодниця** *Піс добра людина. Тебе падлюку треба терти фейсом об асфальт,* КТ *сарказму, висміювання та образи*: **Mes_** 09.01.2014 16:28 *ще один нащадок довбаних асвабадітелєй. Звісно нащадок визволителєв. А Вам себе вважати нащадком лузерів я звісно не забороняю.* Однак, реальний відсоток конфліктних КТ не є високим: “первинні” адресанти продукують кооперативних КТ більше (пор., 98,5% та 1,5%), так само як і їхні адресати (пор., 97,1% та 2,9%), напр., КТ *поради*: **jarofed** 30 жовтня 2013 **Анонімний** *Можна на початку дня записувати що потрібно зробити, і по мірі зробленого викреслювати або КТ підтримки*: **barita_** 08.01.2014 20:42 IP: 74.125.18. **Svitlana Strebkova**: *Русланко, не переймайся! Дрова на Майдан купимо на гроші, які приносять кияни, та й не тільки.* Відмічаємо, що відсоток активності вживання конфліктних КТ в УД є

меншим порівняно з БД блогу та меншим за параметри українського чату та форуму.

Проаналізовані фрагменти виявили, що пріоритет у використанні функціонально різних МА має однаковий вигляд (див. Додаток Г, Таблиця Г-7): *англ. констативи* (перевага у БД на 20%, пор., 87,6% та 67,6%), *квесетиви* (перевага в УД на 12,1%, пор., 8,2% та 20,3%), *директиви* (перевага в УД на 5,9%, пор., 3,7% та 9,6%).

Найнижчими є показники вживання (з перевагою УД) *перформативів* (на 1,2%, пор., 0,3% та 1,5%) та *промисивів* (на 0,7%, пор., 0,1% та 0,8%). Аломорфною є відсутність *менасивів* у британському блозі (англ. 0% та укр. 0,2%). Перевага у використанні *квесетивів*, *директивів*, *перформативів*, *промисивів* та *менасивів* також свідчить про більш розмовний та емоційний характер УД блогу.

6.3 Діалог у форумі: зіставний аспект

Веб-форум є однією з найпопулярніших та найефективніших у плані тематичного представлення інформації в Інтернеті формою організації британських та українських Веб-спільнот. Форум – ресурс, на якому його учасники публікують повідомлення через *web-інтерфейс* або електронну пошту [475, с. 197]. Він пропонує набір розділів для обговорення, що відрізняє його від блогу; його робота полягає у створенні користувачами тем в розділах з подальшим їхнім обговоренням [163; 317]. Таке повідомлення адресоване “всім”, і прочитати його можуть усі, підписані на цей форум; аналогічно відповіді на нього у відкритому режимі може кожний: так створюється *діалогічний контент* [475, с. 198]. Саме так форум ізоморфно осмислюється у дефініціях: *an Internet site where users can post comments about a particular issue or topic and reply to other users' postings* [858] та *Інтернет-ресурс або форма спілкування на сайті, який пропонує набір тематичних розділів для обговорення* [409, с. 277]. Тож лексичні

значення *forum* та *форум* демонструють відмінність від значень *blog* та *блог* через те, що в них з'являються нові, подібні, семи 'reply to other users' postings' та 'обговорення' ('Обмінюватися поглядами, міркуваннями, враженнями' [487]). Це означає, що на ментальному рівні, окрім знання про актанта, який створює тематичний сайт та інформація про якого зберігається у слоті ХТОСЬ1 агенс/власник (*user/користувач*), висвітлюється існування двох інших актантів, які послідовно (циклічно) реагують на поданий матеріал, що втілюється у слотах ХТОСЬ2/ХТОСЬ3: пацієнс / агенс (*user/користувач*). На відміну від фреймів блогів у фреймах етнічних форумів експлікуються слоти ХТОСЬ: пацієнс/агенс, який діє останнім, та ЩОСЬ: частина/результат (*posting*), який представляє його реактивні репліки. Відмінність етнічних значень полягає у диференційних семах 'issue or topic' та 'набір тематичних розділів', які визначаються відсутністю або наявністю слоту **СТІЛЬКИ** у пропозиціях: 1) [ЩОСЬ: результат/об'єкт/власність/ціле (*webdoc*) [вказує на СТІЛЬКИ ЩОСЬ: об'єкт/ціле (*webdoc*)] має ЩОСЬ: частина (*topic/issue*)] та 2) [ЩОСЬ: результат/об'єкт/власність/ціле (*вебдок*) вказує на СТІЛЬКИ ЩОСЬ: об'єкт/ціле (*вебдок*) має СТІЛЬКИ ЩОСЬ: частина (*тема*)].

Здійснена фреймова реконструкція значень указаних ЛО дозволила встановити однакову акціонально-посесивну структуру, яка лежить в їхній основі та зумовлює фактичну спільність семантики: [ТУТ ((не-)онлайн) ТОДІ1 (спочатку) ХТОСЬ1: агенс/власник (*автор*) діє ТАК (*вербально*) за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (*комп'ютер*) з результатом [ЩОСЬ2: результат/об'єкт/власність/ціле (*вебдок*) вказує на СТІЛЬКИ3 ЩОСЬ3: об'єкт/ціле (*вебдок*) має (СТІЛЬКИ3) ЩОСЬ4: частина (*topic/issue/тема*)] / діє на ХТОСЬ2/ХТОСЬ3: пацієнс/агенс з результатом [ТОДІ2 (*потім/наприкінці*) ХТОСЬ2/ХТОСЬ3 діє ТАК (*вербально*) за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (*комп'ютер*) на ХТОСЬ3/ХТОСЬ2: пацієнс]] (див. Додаток Б, Рис. Б-29, Б-30).

Комплексний слот ЩОСЬ9: ціле/причина (*сайт*), відбиваючи актуалізовані форми даних сайта (*posting/запис*), є частиною посесивного субфрейму фреймів *FORUM* та *ФОРУМ*: [ЩОСЬ9: ціле/причина (*site/сайт*) має СТІЛЬКИ ЩОСЬ10:

частина/результат/причина (*posting / запис/стаття*) / ЩОСЬ11: частина/результат (*posting / comment*)].

Отже, повідомлення (*posting*) автора несуть інформацію “автор – тема – зміст – дата / час” та складають його дискурс. Вони та всі відповіді на них утворюють “гілку” або “тему” (англ. *topic; thread* – “тред, нитка”); дискурс кожної “нитки” є послідовністю повідомлень на одну окрему тему. Сам тред розпочинається з деякого ініціюючого повідомлення, яке задає контекст ситуації діалогу та є “точкою відліку” для подальших відповідей. Як свідчить аналіз матеріалу, ініціативні повідомлення за обсягом можуть бути більшими, ніж усі відповіді на них разом. Так, у британському форумі *Best Uk forums* – 7 розділів, один з яких *Religion and Philosophy* складається з 26 тредів, один з яких, наприклад, має назву *Is It A Shame To Be An Atheist?* (*BestUkforums*). Український форум під назвою *Український центр*, поряд з іншими 28 розділами, має розділи **Кіно, Театр, Художнє мистецтво**, поділені на 195 тредів, серед яких, є, наприклад, *Ці п'єси мають бути в репертуарі українських театрів, Театральний фестиваль “Золотий Лев”, Львів (1-10 жовтня) або Які інсценізації творів сучасних українських авторів ви можете пригадати?* (*Український центр*). Назва останнього розділу співпадає з ініціальним питанням, яке задає координати для інформаційного реагування на нього. Тред фактично виступає у формі віртуальної бесіди. Отже, від блогу форум відрізняється диференціацією тем, від чату – можливістю спілкування не в реальному часі, що сприяє більш серйозному обговоренню. Визначаємо форум як *етнічно зумовлену електронну взаємодію у спеціальних тематичних розділах на деякому сайті; одні висловлення є ініціальними, тобто задають конкретну тему, а інші є коментарями, які її розвивають.*

Проаналізовані різнотематичні британські та українські форуми обговорюють такі сфери дійсності, як зовнішня та внутрішня політика, соціальне життя, особисте життя, наука, економіка та фінанси, кіно, театр, спорт (*Аніме та манга українською, Київський форум “Українци”, Українські Карпати, Український центр, Форуми Майдану, Форум TopUa.net, Bestukforums, In-Chat,*

Geocaching, Teen Hut-Teen Forums, UKC, Ukbusinessforums). Діалог етнічних мережевих форумів тяжіє до розмовного стилю, реалізуючись у жанрі “бесіда” або у вигляді організованої суперечки, а саме – дискусії.

Типовим для україномовного форуму є використання різних мов під час обговорення проблем. Так, українці вживають англomовні елементи, напр., для спрощення комунікації: **05:09 05.11.2007** **причинна** *Навіщо... Check out іншу оперативку без формату C*, або **20:24 07.12.2007** **Кроулі_2_Нагани** *Celeron 3.2 Ghz не віртуально Віста йшла (Український центр)*, де елементи *check out* та *Celeron 3.2 Ghz* є звичайними термінами під час ознайомлення чи оперування персональним комп'ютером, а тому знайомими для україномовного населення. В українських форумах наявні також російськомовні текстові відрізки: **17:37 06.06.2005** #34687 *Я тоже негативно отношусь к ЕЭП, т.к. это практическое восстановление Золотой Орды*. Повідомлення можуть містити і русизми: 20-12-2013, 16:32 **Hadjibeі** *Гасло нинішньої влади - “Ми хатім штоби все билі багатие, ...кроме бедних” (Батька Бурнаш)* 😞 (Форуми Майдану). Звертання у форумі, на відміну від блогу, можливо лише усередині коментаря: **англ.** 03-02-09 08:12 **AM#12 CaptainWaggett** *name='Aimee'] It doesn't sound anything like Colonel Blimp to me* та **укр.** **08:22 16.07.2004 Zdravko** *Алексу, Якщо хочеш скинути лишню вагу, то не йш десь після 7-ї плавай регулярно, в день не менше кілометра, тоді вага буде в нормі; Alex Бандерштадтський 2 Zdravko* *То оптичний ефект;* **23:33 24.05.2012 orklyn** *До: Ariana - #23123...(Український центр, Bestukforums)*.

Відмінністю форуму від блогу є активне використання цитат – повідомлень інших учасників не тільки як прихованого звертання до автора попереднього коментарю, але і як частини свого повідомлення: 04-02-09 08:13 **AM#17 CaptainWaggett** *name='cornershop15'] «"QB VII" (1974) is the only thing I can think of which connects Ben Gazzara to a Latin-sounding title (Latinesque?). I wish I could be of more help» I think tha 's it - according to IMDB comments, Gazzara does marry his nurse (Juliet Mills)* та **укр.** **14:56 28.07.2009 Buchic** *Цитата: У чому секрет популярності індійських фільмів? В низ`кому кул`турному рівні їхніх глядачів?, але і створити неповторний ефект впливу на інших: англ.* 04-02-09 02:19


AM#16cornershop15 name='Purukivel'] «Howdy» 'Howdy' yourself sir! та укр. 23:43 25.05.2012 Orysa Цитата: "Якщо "замість української мови", то це означає, що більше 10 регіонів... перестане використовувати взагалі у державних установах українську мову" **НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ!** (Український центр, Bestukforums). Тож спостерігаємо дію закону економії мовних зусиль: автори копіюють висловлення попередніх учасників для того, щоб висловити власну думку, не роблячи зайвих зусиль. Крім того, форуми супроводжуються різноманітними веб-вставками, ілюстраціями, відео- та аудіоматеріалами, які використовуються з метою довести свою позицію та викликати реакцію в інших, привітати чи просто – як подарунок [73].

Отже, форум – жанр електронного діалогу, спрямований на розв'язання тематично різних проблемних питань на веб-сайті. Як британський, так і український форуми виступають своєрідним інформаційно-інтелектуальним середовищем та осередком емоційного відпочинку, де відбуваються активні консультації щодо поставлених у заголовках проблем. Означені вектори взаємодії реалізуються у формі текстів чи гіпертекстів. Етнічні форуми репрезентуються в МЖ розмови, бесіди, суперечки. Такий характер форумів зближує їх з блогами та віддаляє від чатів.

6.3.1 Графіко-фонетична параметризація. *Графіко-фонетичні особливості* форумів реалізуються, перш за все, у зміні шрифту (розмір, регістр, тип, вид, колір, підкреслювання тощо). Так, може йтися про зміну логічного чи постановки емпатичного наголосу: англ. Posted 30 May 2013 - 07:48 AM #6oolongcha *In fact, it's you who would rather ignore the complexities that are obviously involved*, Posted 16 June 2013 - 12:47 PM sherpa ... more like an *explanation* of the times it was written in, rather than a *prediction* of how things will be in the future та укр. 12:01 23.10.2012 Дуліб Дат Клонування ніків (імен дописувачів) та **подача інформації від їх імені** і без відома цих дописувачів – злочин; 20:55 15.06.2005 #35307 *Їх придумувач і втілювач, основний гальмівник ЗМІН в суспільстві*. Зміна регістру на прописні літери також свідчать про

підвищення тону мовця: англ. Posted 24 July 2013 - 12:43 AM #2oolongcha All other internet users will be contacted by the end of NEXT year and asked ... та укр. **12:06 07.06.2006 Сенк** ...Навпаки, ще раз переконався що КОХАНА НАЙКРАЩА! ❤️, навіть про крик: **webmaster** 10:11:10 26/03/2002 УПРАААААА!!!
Наші доблесні гороходці повернулися живі і здорові!

Активним є явище *мультиплікації*, яке відбиває особливий інтонаційно-емоційний контур висловлення мовця: англ. Posted 06 November 2011 - 04:54 AM **Guest_aboutblank1976_*** shhh... та укр. **19:45 30.01.2010 marysienka** aaaa то ти слідчого купив на міні. Ту ж саму функцію виконує ненормоване збільшення автором кількості *пунктуаційних* знаків, який намагається підкреслити свою правоту, переконаність у чомусь: англ. Nov 7 2011, 09:28 PM **Jason Chapman** If the Daily mail says it then it must be true???? Duh! та укр. **01:17 07.06.2006 Nikol** I пам"ятайте, що кожна людина коваль свого щастя!!!!!!.

Подібно до інших МЖ віртуальної комунікації для БД та УД форумів характерним є вживання різнотипних *емотиконів*, які допомагають орієнтуватися в емоційному контексті спілкування. Аналіз матеріалу обох етнічних форумів дозволив виявити *традиційні* “горизонтальні” (західні) емотікони: англ. Feb 1st 2014, 7:40 pm **hmac** 🍀 Still happy to be here:-) та укр. **12345-gay** - [2013-06-21 16:03:45] Я знайомий з БОГОМ, а ворожки маги та тому подібне – фуфло ...))) 🍀 (In-Chat) та емотікони у вигляді малюнків-обличчя (які можуть відрізнитися “етнічно”): англ. #1oolongcha Posted 18 May 2012 - 08:36 AM My money's on them losing the Quarter Final on the 23rd June 🍀 та укр. **10:27 08.11.2013 ЮЛЯ** 😄😄Цьоця далі сублімує. Не буду заважати. 😄. Кількість емотиконів, які зображують *предмети*, обмежена як у британських, так і в українських форумах: англ. 11.12-2013, 03:36 AM JackyL Love Your Life  та укр. **20:55 15.06.2005 #35307** критикуйте дійсних виконавців і винуватців Терьохіних-Пінзеників в проблемах українців. 🇺🇦 🇪🇺 🇷🇺. Не було виявлено “вертикальних” (японських) емотиконів у мовленні обох форумів.

Надзвичайною експресивністю характеризуються висловлення з повторюваною пунктуацією чи / та емотиконами: англ. Posted 30 April 2007 - 11:57 PM **Seasider Cheers!** 😊 Posted 11 November 2011 - 07:02 PM **Godess** *seen your kind before on many forums, you are a clown and you know it so sit back down son before you fall down lol* 😄 та укр. **22:21 23.04.2012 Orysya** *Щиро дякую!!!* 🙏 *якщо пан дав інформацію корисну (не вигадав), то є дуже гречний вчинок!* 🙌🙏
 Мультиплікація смайлу ідентичного / неідентичного характеру спрямоване як на створення експресивного ефекту: **Deceangi** Posted 13 June 2012 - 10:27 AM **Deci** 🙏
 🙏 *p.s. for those who don't know, I'm Dave* 🙏 та **20:31 28.07.2009 п.Коцький** *Та ж не для доярок* 😊😊😊; **10:39 30.03.2006 Andrew-Sparks** *Завжди треба вміти прощати (але в всьому треба мати міру)* 😊😊😊, так і на відтворення амбівалентності почуттів: **Simply Paul** Posted 03 April 2007 - 11:49 AM **A Cat Lover** 😊 *This is another for a person who loves cat, and I claim my ding* 🙏🙏 та **01:28 29.07.2009 Aora** *Які це "придуркувати"? Чи не мої улюблені?* 🙏🙏 (Київський форум "Українці", Форуми Майдану, Bestukforums, In-Chat, Ukbusinessforums).

У форумах функціонують смайли / анімації, які передають негативні емоції: англ. 12 April 2007 - 06:21 **Dobunnis** AM *Ding!!!!* 😞, **12-02-2011, 09:34 Scozzie I would'nt report but thats just me.** 😞 та укр. **22:40 09.06.2012 #232235** (чи хоч, як у Путіна було, зменшення чогось там у податках 🙏🙏🙏). Це пояснюється тим, що форум – дискусія з приводу тем, які найбільш близькі комунікантам, а тому вони подають не тільки думки, але і ставлення: відбувається більш глибокий аналіз проблеми, на що і спрямований той чи інший тред форуму. Тим не менш, перевага позитивних смайлів є очевидною: форум – місце для отримання позитивних емоцій у процесі комунікації. При цьому піктограми англ. Posted 25 February 2011 - 11:34 PM **The Time Lord** *i hope to be there* 🙏 укр. **13:33 22.04.2012 Orysya** 🙏 *а якщо не через Інтернет, то яка різниця? Результат той самий* 😞
 своєрідно виконують роль пунктуаційного знаку в кінці речення, що свідчить про концентрацію автора повідомлення не на пунктуації, а на змісті – своїх емоціях.

Спостерігається зниження тенденції до використання графіко-фонетичних засобів у мовленні форумів на відміну блогів та чатів. Так, у форумах відсутні вертикальні емотикони, зареєстровані лише поодинокі предметні емотикони. Не характерним для британських форумів, на відміну від українських, є використання смайлів протягом всього висловлення.

6.3.2 Морфологічна параметризація. Спільним є вживання (див. Додаток Г, Таблиця Г-1):

1) *іменників, прикметників із суфіксами суб'єктивної оцінки* (перевага УД на 20,8%, пор., 8,3% та 29,1%): англ. Posted 16 June 2013 - 08:06 AM **Guru Hi newcomer on here but oldie in the world and been around quite a bit.** та укр. **22:43 06.06.2005 Випивако як СДПУ(о) - соціал-демократи, тобто звичайнісінькі шарлатани. 03:08 27.07.2009 Страшне створіння Лишаються по-дитячому дурненькі болівудські фільми.** Якщо кваліфікувати “будь ласка” як частину мови – вигук, то емоційний суфікс було знайдено і в цьому випадку: Vityssa 23.11.2009. 22:22 *Будь-ласочка, допоможіть знайти мінус Бучинської – «Река»* (“Сайт, де можна скачати мінусовки та фонограми.” *Українські пісні*);

2) *прикметників характеристики одного іменника* (перевага УД на 4,2%, пор., 8,3% та 12,5%): англ. #1ai21 Posted 05 May 2013 - 09:25 AM *fat, lazy, self-righteous rich people, debating at leisure - as months and years go by* та укр. **21:13 15.06.2005 #35310 Потрібна молода освічена політична еліта;**

3) *прислівників, характерних для усного мовлення* (перевага БД на 8,4%, пор., 16,7% та 8,3%): англ. **BUKF's Nightwatchman** Posted 06 May 2013 - 01:17 AM *Actually, it's your own self-righteous indignation that is pretty sickening* та укр. **09:36 30.08.2007 лисичка Мова іде абсолютно не про "Іронію...";**

4) *займенників ми / we (us, our / нас, нам) або дієслова в першій особі множини* в УД (перевага УД на 16,6%, пор., 66,7% та 50,1%): англ. Posted 29 May 2012 - 04:28 PM **rilse I don't believe all of this paper talk about Andy Carroll being our hero either** та укр. **19:23 06.06.2005 P404 Поки не будемо мати незалежного від Москви енергоринку, то мусимо ходити про бензин до Путіна на поклон**

(Київський форум “Українци”, Форуми Майдану, Bestukforums, In-Chat, Ukbusinessforums).

6.3.3 Лексична параметризація. **Літературно-книжний** вокабуляр, по-перше, переважає в БД, по-друге, в обох форумних просторах, в основному, зводиться до **термінів** (перевага БД на 11,9%, пор., 27,5% та 15,6%): англ. *injunction, level blocking, long-range missiles, vaginosis*; при цьому в УД форумів переважають Інтернет-терміни: укр. *проксі-сервер, брандмауер, домен, Лінукс*. Книжна лексика була знайдена лише в БД *endeth, pal, servage, M'Lord* (3,9%). **Розмовно-просторічних** ЛО використано менше в українських форумах (на 34%, пор., 52,9% та 18,9%): англ. *fan-bloody-tastic, to drive nuts, porn, scruffy, howdy, chick, dump* та укр. *бовкнути, дуренька, прикол, придуркувати, штиб, окі, реал*. Активність **сленгу** виявилася більшою в УД (на 13,1%, пор., 5,8% та 18,9%): англ. *lol, sack duty, xxx, thread* та укр. *наїжджати, машина (комп'ютер), комп, втик, вінда, мак, фуфло*. **Діалектизми** (1%) були знайдені лише в україномовному форумі: *світлина, ґрунь, файний, лойтра, кобіта*. Нецензурна та лайлива лексика у вигляді **вulgаризмів** переважає в БД (на 2,5%, пор., 9,9% та 7,4%): англ. *ass, to bomb the crap out, to make cock up, clusterfuck* та укр. *срака, пердун, йолоп, трах* (Аніме та манга українською, Київський форум “Українци”, Українські Карпати, Форуми Майдану, Bestukforums, In-Chat, Geocaching, Teen Hut-Teen Forums, Ukbusinessforums), хоча ці одиниці не вживаються українцями, на відміну від британців, для образи інших комунікантів (див. Додаток Г, Таблиця Г-2) [176; 487; 488; 497; 515; 516; 626; 643; 675; 690; 800; 858].

Як і в блогах, внаслідок цензури модераторами повідомлень, їхні автори в УКП вдаються до представлення просторічних та вульгарних ЛО за допомогою іншомовного шрифту, що неприйнятно БКП: **19:56 14.06.2005 #35207 U bud'-jakij demokratytnij (a v inshyh i govoryt' neta pro stho) tobi b obirvaly jajcia, prydurku**, або навмисним пропуском певних літер: **12:14 27.08. 2007 лисичка I в ф-мі "За двома зайцями" просто не вбачаю "лизання з-ду офіційно ідеології**.

Перевага у вживанні таких ЛО фіксується на користь УД (на 5,4%). За ступенем активності лексика підвищеного регістру переважає в БД (на 15,8%, пор., 31,4% та 15,6%), зниженого – в УД (на 19,8%, пор., 68,6% та 84,4%).

Емоції також передаються через фіксування *вигуками*: англ. *Howdy, Ah, duh, ha-ha: skippyridgway 26 Nov 2013 ha haaa - must have done the same route! needed the axe off Llewelyn but picked up some kicked in steps which helped!* та укр. *ex, ну, ox: 00:21 01.03.2007 Адвокат А, ну тоді значиця правда (іде читати Кожелянка).*

6.3.4 Синтаксична параметризація. У структурно-синтаксичному аспекті етнічні форуми характеризуються складними синтаксичними конструкціями, що зумовлено інтенцією якомога точніше дати відповідь на ініціальне або попереднє повідомлення. Спостерігаються випадки об'єднання простих речень у складні синтаксичні конструкції, неоформлені пунктуаційно: англ. 02-02-09 02:59 AM#1 **Purukivel** *i seen the film in about 1989 i can just remember certain parts it was a british film i remember some teenagers stealing some big silver getto blasters out of a school and running across an empty playground think it was two boys* та укр. **01:54 16.07.2004 ivansstef** *Ex... це штук зо пять було ага велоспорт і ще щось не пригадую... .* Однак, це не є тенденцією, адже всебічний та адекватний опис предмета обговорення чи пояснення потребує, на відміну від блогів та чатів, виділення складових частин повідомлення, що передбачає дотримання правил пунктуації: спостерігається чітко виражена орієнтація учасників на моделі писемного мовлення, що особливо помітне у БД.

Спостерігаємо випадки характерних ознак писемного мовлення, зокрема вживання дієприкметників, дієприслівників та їхніх зворотів: англ. Posted 24 July 2013 - 12:43 AM #2oolongcha *But it will be interesting to see what in actual fact happens in the longer term, regarding the other strategy on child porn - and how effective it will be* та укр. **11:20 03.06.2005 Євшан** *...їх інтереси також потрібно якщо не враховувати, то хоча б не бити в лоба, створюючи зайві конфронтації.*

Порівняння міри активності вживання простих речень свідчить про перевагу УД (на 13,6%, пор., 38,9% та 52,5%), а складних – БД (на 13,6%, пор.,

61,1% та 47,5%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-3). Такі показники говорять про те, що: 1) українські автори коментарів дають більш розгорнуту інформацію про проблему; 2) не лише пропонують іншим дивитися на посилання за темою, але й створюють емоційний та інтелектуальний настрій осмислення проблеми. У цілому, відмінним є те, що в британському МЖ форуму зафіксована перевага *складних* (на 22%), тоді як в українському – *простих* речень (на 5%). Щодо кількості різновидів складних структур, то форум більш насичений СПР (перевага в УД на 6,8%, 81,3% та 88,1%), ніж ССР (перевага в БД на 6,8%, 18,7% та 11,9%).

Активність вживання *емоційно забарвлених* висловлень свідчить про те, що українські форуми є більш емоційними, ніж британські (на 18,4%, пор., 10,8% та 29,2%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-4).

Аналіз реплік комунікантів за *метою висловлення* виявив однаковий розподіл за активністю їх вживання: англ. розповідні (83,9%), питальні (9,5%), спонукальні (6,6%) та укр. розповідні (82,8%), питальні (9,8%), спонукальні (7,4%). Перевагу спостерігаємо у вживанні в БД розповідних (на 1,1%), в УД – спонукальних (на 0,8%) та питальних (на 0,3%) конструкцій (див. Додаток Г, Таблиця Г-5).

Виявлено відмінність в активності використання одиниць *стилістичного синтаксису* на користь УД (на 9,8%). При цьому перевага в БД виявилася в активності вживання (див. Додаток Г, Таблиця Г-6):

– *однорідних членів речення* (на 8,1%, пор., 12,6% та 4,5%): англ. **oolongcha, on 15 April 2013 - 12:04 PM, said: transgender don't neceserily mean to be attracted to the same sex, or to act upon such attraction** та укр. **11:29 23.10.2012** Marysienka дякую УЦ за таке знайомство, дякуючи комусь прочитала щось цікаве, побачила щось захоплююче;

– *відокремлених речень* (на 5,5%, пор., 25,2% та 19,7%): англ. Posted 16 June 2013 - 12:47 PM **Guru the seed of Ishmael would produce great nations that would always be in enmity with each other - and we have it all over the ME - essentially Muslim factions opposed to each other** та укр. **21:31 27.07.2009 Kleo ... індійські фільми популярні тому що: яскраві та багатокольорові (багато фільмів мають**

кольорність, наприклад "Амелі" - зелений, страшилки: коричнево-буро-чорні із окремими білими деталями), герої красиві...;

– **повтору** (на 0,4%, пор., 1,7% та 1,3%): англ. NOT a deity Posted 05 May 2013 - 11:09 AM in Iraq - there was Oil, so everyone came rushing in - twice. in Lybia there was Oil, so no WMD was even needed та укр. **18:53 28.07.2009** Smoke не продають бо не купляють, не купляють бо не продають Щось знайоме.

– **емфатичних речень** (на 3%, пор., 10,1% та 7,1%), що залучають:

1) **лексичний повтор** (на 1,2%, пор., 3,4% та 2,2%): 18 June 2013 - 11:48 AM **NOT a deity did Justin tell the truth, whole truth, and nothing but the truth?** укр. **22:41 12.05.2006** Хлопець із села *Можливо, якщо двоє людей цього дуже-дуже хочуть;*

2) **інверсію** (на 0,3%, пор., 2,5% та 2,2%): англ. 02-02-09 02:59 AM#1 **Purukivel Random I know, but please help** та укр. **15:55 29.08.2007 п.Коцький** *Коротка пам"ять людська;*

3) **спеціальні емфатичні конструкції** (на 1,5%, пор., 4,2% та 2,7%): 03-02-09 08:12 AM#12 **CaptainWaggett Kerr doesn't nurse her future husband. Nor does anyone go to the US. I do hope the newly elected man in Iran will stop the arms supplies to Syria** та укр. **01:28 03.06.2005 Rikitikitavi** *Ох як я чекаю того!*, **11:23 07.06.2006 Nikol** *Ну і поради Ви даєте!!!!!!!*

Відмічаємо більший ступінь активності в УД таких одиниць, як:

– **еліпсис** (на 3,5%, пор., 25,2% та 28,7%): англ. 02-02-09 03:00 PM#7 **cornershop15 Brilliant work Billy** та укр. **19:04 10.10.2010 Sergius** *Hi, не викликали;*

– **риторичні запитання** (на 5,6%, пор., 9,2% та 14,8%): англ. **ai21, on 16 April 2013 - 07:14 PM, said: Are you reading something different to the rest of us?** та укр. **19:23 06.06.2005 #34692** *Руки геть від Ющенка! Чого причепилися?;*

– **парцеляція** (на 1,9%, пор., 0,8% та 2,7%): **#10Rooster** Posted 25 June 2012 - 03:54 PM *1966 was a long time ago. If you want status.. you have to earn it. Not live in history* та укр. **20:23 21.06.2012 Orysa** *Вирок Україні як цілісній державі ще не є остаточним, однак тенденцію я бачу саме таку. На жаль;*

– *аноупонезис* (на 6%, пор., 15,1% та 21,1%): англ. Posted 06 November 2011 - 04:54 AM #6Guest_aboutblank1976_* *please be polite, or he'll leave like his predecessors...* та укр. **01:26 28.05.2012 Orysa** *Все ж виходить, що так...* (Київський форум “Українці”, Українські Карпати, Форуми Майдану, Bestukforums, In-Chat, Teen Hut-Teen Forums, UKC, Ukbusinessforums).

6.3.5 Стратего-тактична та акто-мовленнєва параметризація. Стратего-тактична поведінка учасників форуму характеризується таким. Унаслідок того, що форум не виявляє чіткої спрямованості на комунікацію між його активними відвідувачами, які з’являються, щоб дати відповідь на поставлене перше запитання головного адресанта, і кількість висловлень таких учасників-експертів є більшою за ті, які продукуються запитувачем, зокрема з його уточненнями, перезапитами, словами подяки тощо, то і співвідношення кількості реплік та вживаних тактик між комунікантами різне. У мовленні “первинних” адресантів не спостерігається конфліктних КТ, а “експерти”, взаємодіючи в просторі форуму, вживають кооперативних КТ більше, ніж конфліктних (на 84%, пор., 92% та 8%), напр., КТ *констатації факту*: Robert Durran on 09 Feb 2014 OK, *if we go for top 100, grit might just about make it, top 1000 and you could make a case for Southern Sandstone (maybe not though....) :-)* або КТ *підхоплення та продовження думки партнера*: Nedian 03 April 2007 - 11:29 AM I dunno our cats pretty faithful.....She always faithfully keeps my seat warm 😊 Useless at fetching the paper though 😊. Конфліктність розкривається в реакції відвідувачів форуму по відношенню один до одного та реалізується між полюсами незгоди, критики та образи, напр., КТ *образи*: NOT a deity Posted 05 May 2013 - 11:09 AM you invent such silly excuses - but these are the reasons..., КТ *заперечення*: oolongcha, on 15 April 2013 - 12:04 PM, said: gbn ... transgender don't neceserily mean to be atracted to the same sex, or to act upon such attraction. she could be both transgnder and lesbian або КТ *нападy та вираження негативного ставлення*: BUKF's Nightwatchman Posted 06 May 2013 - 01:17 AM Actually, it's your own self-righteous indignation that is pretty sickening. У

порівнянні з блогом та чатом британський форум є найбільш конфліктним МЖ (пор., 40,6%, 31,3%, 28,1%).

В українському форумі “первинні” адресанти так само вживають менше висловлень, в їх мовленні відсутні КТ конфронтації, напр., КТ *підсумовування*: **02:33 15.06.2005 ант** *В цьому світі за все треба платити: і за вступ у будь-який союз, і за не вступ або КТ запиту інформації і вираження негативних емоцій*: **16:23 10.10.2010 ALizes** *А як довести, що ти отого програвача тримав на полички біля книг, нічим не заливав і вмикав десь раз на неділі ...???*. Інші відвідувачі конфліктні КТ вживають, однак їх відсоток не є великим (3,5%). На відміну від британського форуму, український займає середню позицію у конфліктності порівняно з чатом та блогом (пор., 69,7%, 20,2%, 10,1%), хоча конфліктогенні КТ є також різноманітними: КТ *глузування та образи*: 19:41. 30.01.2010 **marysienka_3** нами від: 13:18 09.11.2009 *тищу евро тобі кожда так би догодила... як справжньому чоловікови а ти дурак следователю...*, КТ *самозахисту та сарказму*: 19:47. 30.01.2010 **Murat** 3 нами від: 15:01 09.08.2007 *Зайчичку милий, ви чули таке слово - неадекватність? У цілому, КТ кооперації більше вживаються в УД форуму (на 3,7%, пор., англ. 93,7% та укр. 97,4%), а конфронтації – у БД (пор., англ. 6,3% та укр. 2,6%) (див. Додаток Г, Таблиця Г-8).*

Аналіз функціонування акто-мовленнєвих одиниць МЖ форуму виявив, що в британському форумі пріоритет у вживанні МА такий (див. Додаток Г, Таблиця Г-7): *констативи* (86,2%), *квесетиви* (7%), *директиви* (5,6%), *перформативи* (1,1%), *промисиви* та *менасиви* (0%), в українському – інший: *констативи* (84,1%), *квесетиви* (8,8%), *директиви* (6,7%), *промисиви* (0,3%), *перформативи* (0,2%) та *менасиви* (0%). Перевага на користь БД спостерігається у використанні констативів (на 2,1%), перформативів (на 0,9%), в УД – квесетивів (на 1,8%), директивів (на 1,1%). Спільним є відсутність менасивів, відмінним – промисивів у британському форумі.

6.4 Зіставний аналіз фреймових структур концептів мовленнєвих жанрів формату

В основі концептів *CHAT/ЧАТ*, *BLOG/БЛОГ*, *FORUM/ФОРУМ* лежить прототипова акціонально-посесивна фреймова структура знання, яка зазнає етнічного смислового та структурного варіювання, що фіксується як лексикографічними джерелами, так і відповідними комунікативними ситуаціями [58]. За даними словників, інтеракції, представлені даними концептами, відбуваються непрямо, а за посередництва інструменту, який забезпечує їхній перебіг – комп'ютера (слот ЩОСЬ1: інструмент (*computer*)). Типи взаємодій, фіксовані концептами *CHAT/ЧАТ*, не передбачають спілкування на певному Інтернет-сайті, що структурується інваріантною фреймовою моделлю; інші концепти характеризуються більш складною структурацією, оформленою трьома субфреймами: [ЩОСЬ1: ціле/причина (*site/сайт*) має СТІЛЬКИ ЩОСЬ2: частина/причина (*posting/запис/стаття*) / (ЩОСЬ3: частина/результат (*posting/comment/запис/стаття*))], хоча у фреймах *BLOG* та *БЛОГ* фрагмент фрейма [ХТОСЬ2: пацієнс/агенс (*user/користувач*) діє ТАК1 (*вербально/невербально*) з результатом ЩОСЬ10: частина/результат (*запис/стаття*)], який формує третій субфрейм не є висвітленим. До того ж, тільки *BLOG/БЛОГ* фіксують знання про темпи оновлення сайту (слот ТАК2: спосіб (*regularly/регулярно*)), а виключно *BLOG* містить інформацію про тональність спілкування (слот ТАК3: спосіб (*in a friendly way*)). Іншими відмінними ознаками концептів *CHAT/ЧАТ* є слот ТАК2: спосіб (*simultaneously/швидко*), який виявляє темп перебігу інтеракції, а також слот ЩОСЬ2: інструмент (*програма*), який акцентує увагу на тому, що чат є програмою, котра забезпечує можливість обмінюватися повідомленнями. У свою чергу, лише концепти *FORUM/ФОРУМ* відбивають наявність тематичних рубрик, які пропонують можливість їхнього обговорення, хоча лексикографічне представлення концепту *FORUM* таке, що в ньому до слоту ЩОСЬ8: частина (*topic/issue*) не має кількісного слоту СТІЛЬКИ.

У проаналізованому матеріалі додатково було виявлено таке:

1) у фреймах наповнення слоту (діє) ТАК1 (вербально/невербально) передбачає широке застосування можливостей графіки, різнотипних малюнків, аудіо та відеоматеріалів тощо; крім того, слот ТАК3, який представляє манеру спілкування, наповнюється інформацією про формальний та неформальний стиль поведінки з можливими конфліктними відтінками їхнього здійснення;

2) у фреймах *BLOG* та *БЛОГ* висвітлюються пропозиції [ТУТ1/ЗАРАЗ ((не)онлайн) ХТОСЬ2: пацієнс/агенс (*user/користувач*) [діє ТАК1 (вербально/невербально)] з результатом ЩОСЬ: частина/результат (*запис/стаття*)], що фіксують активність читачів онлайн-щоденника;

3) в усіх фреймах за необхідності актуалізується інформація про кількісні та якісні ознаки актантів ситуації: [ХТОСЬ: агенс/пацієнс (*користувач*) є СТІЛЬКИ ТАКИЙ];

4) у концепті *FORUM*, поряд з *ФОРУМ*, слот СТІЛЬКИ приєднується до слоту ЩОСЬ: частина (*topic/issue*), відбиваючи наявність низки тематичних рубрик для обговорення;

5) у фреймах *CHAT/ЧАТ*, *BLOG/БЛОГ*, зокрема за посередництва слотів ТОДІ1 (*спочатку*) ТОДІ2 (*потім*), ТОДІ3: (*в кінці*) представлена реалізація можливостей комунікантів реагувати на будь-яке попереднє повідомлення будь-якого учасника взаємодії.

Загальний фрейм **віртуального формату** має вигляд: [ТУТ/ЗАРАЗ ((не)онлайн) ХТОСЬ1: агенс/власник (*користувач*) діє ТАК1 (вербально/графічно; формально/неформально) за допомогою ЩОСЬ1: інструмент (*комп'ютер*) [ТОДІ1 (*regularly/регулярно /спочатку*) [з результатом ТАКИЙ (*updated/поновлюваний*) ЩОСЬ6: об'єкт/власність/ціле (*вебдок*) [вказує на СТІЛЬКИЗ ТАКИЙ (інший) ЩОСЬ7: об'єкт / ціле (*вебдок*) [має СТІЛЬКИЗ ЩОСЬ8: частина (*topic/issue/тема*)]] **впливає на** СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ2/ХТОСЬ3: пацієнс/експірієнцер/агенс] [з результатом діє ТАК2 (вербально/графічно формально/неформально) [за посередництва ЩОСЬ1: інструмент (*комп'ютер*)] [ТОДІ2: час (*потім /в кінці*)]]] на СТІЛЬКИ ТАКИЙ ХТОСЬ3 / ХТОСЬ2 / ХТОСЬ1: пацієнс/експірієнцер] [ТАК: оцінка]].

Висновки до розділу 6

1. У віртуальному форматі британської та української комунікації було зіставлено МЖ високого та середнього ступеня інтерактивності – чат, блог і форум. Успіх віртуальної взаємодії передбачає знання комунікантами можливостей використання електронної мови, нехарактерних, зокрема, для усного чи писемного спілкування, урахування різних особливостей (хронотоп, норми комунікації тощо) електронного діалогу в межах визначеного МЖ, орієнтування у темі обговорюваного та продукування думок, доречних у субкультурі спільноти.

2. Вивчення активності вживання у британських та українських віртуальних дискурсивних практиках одиниць *стилістичної морфології* виявило перевагу на користь БД (на 14,4%). Наявним є ізоморфізм у відсутності вжитих зі стилістичною метою *іменників у множині*. Типовою є насиченість комунікації *займенниками 1-ї особи множини* (на 11,1% більше в БД), *прикметниками до одного іменника* (на 3,6% більше в БД), *прислівниками розмовного мовлення* (на 10% більше в БД) та *одиницями із суфіксами суб'єктивної оцінки* (на 24,7% більше в УД).

3. Порівняння активності вживання *стилістично забарвлених ЛО* виявило перевагу УД (на 19,2%). Стилiстично забарвлений лексикон найактивніше актуалізується в електронних практиках одиницями стилістично зниженого регістру з перевагою УД (на 6%). Найбільш уживаними є одиниці розмовного (на 14,8% більше в УД), сленгового (на 9% більше в БД), вульгарного (на 1,2% більше в БД) та термінологічного (на 4,7% більше в БД) шарів лексики. Спільною рисою є однакові показники вживання книжної лексики в етнічному блозі (2,3%) та її відсутність у чаті.

4. Типовим для британського та українського віртуального спілкування є вживання *простих* речень в етнічних діалогах віртуального формату (на 1,5% більше в УД, пор., 62,9% та 61,4%), *складних* вживається більше у БД (пор., 37,1% та 38,6%). Яскравою відмінною рисою є те, що простих речень використовується більше в британському чаті (на 19,5%) та в українському блозі (на 11,5%) і форумі

(на 13,6%), складних – навпаки. Як і в інших форматах, в електронних діалогах більше вживається СПР (на 0,9% більше у БД), причому вони переважають в українському блозі на 13,5%, чаті – на 6% та форумі – на 6,8%.

5. Порівняння активності вживання в межах БД та УД речень, виділених за критерієм *мета висловлення*, виявило типовість вживання та, водночас, кількісну відмінність, розповідних (на 9,7% більше в БД), питальних (на 6,1% більше в УД) та спонукальних (на 3,6% більше в УД) речень.

6. Вивчення активності вживання одиниць *стилістичного синтаксису* виявило перевагу (на 15%) на користь УД. Стилїстика синтаксису демонструє спільні риси у регулярності вживання еліпсису (на 11,2% більше в БД) та апозиопезису (на 12,1% більше в УД). Відмінними є показники використання в обох культурах, окрім лексичного повтору (по 3,8%), риторичних запитань (на 3,8% більше в УД), відокремлених конструкцій (більше в БД на 2,2%), емфатичних конструкцій (більше в БД на 1,2%), однорідних членів речення (більше в БД на 1%). Найменші показники вживання демонструють інверсія (на 0,1% більше в БД), синтаксичний повтор (на 0,7% більше в БД), парцеляція (на 0,5% більше в УД).

7. Щодо ступеня *емоційності*, то перевага в активності вживання емоційно забарвлених висловлень належить УД (на 14,9%, пор., 12,1% та 27%). Чат є найбільш емоційно навантаженим МЖ (перевага УД на 14,6%).

8. Порівняння *акто-мовленнєвих* одиниць виявило спільність у преференціях щодо вибору констативів (перевага БД на 6,3%) та квесетивів (перевага БД на 1,9%). Усі інші МА демонструють нижчі показники з перевагою УД в аспекті вживання директивів (на 5,8%), перформативів (на 1,1%), промісивів (на 0,2%) та менасивів (0,2%).

9. Аналіз *стратегіо-тактичної* складової МЖ формату виявив спільність у вживанні передусім великої кількості кооперативних (з перевагою УД на 0,5%, пор., 95,7% та 96,2%) та незначної – конфронтативних КТ (4,3% та 3,8%). Відмінними є усі показники вживання КТ кооперації в МЖ формату: вони переважають в українському блозі (на 2,3%) і форумі (на 3,7%) та у британському чаті (на 5,5%).

10. Віртуальний формат загалом характеризується в обох лінгвокультурах високими показниками кооперативності та вживанням розмовної лексики та займенників 1-ї особи множини. При цьому українські дискурсивні практики є емоційнішими за британські. В усіх жанрах вони оформлюються переважно простими реченнями, у той час як у британських форумах домінують речення складні (Додаток В., Рис. В-4).

11. НП комунікантів реалізується у графіко-фонетичних особливостях оформлення їхніх повідомлень. Різноманітні відхилення від стандартного типу, розміру, кольору, регістру шрифту тощо свідчать про інтенсивну імітацію усного мовлення, зокрема емпатичного наголосу, підвищеного тону мовлення тощо, що має на меті самопрезентацію мовців та цілеспрямоване зупинення уваги інших на текстовому фрагменті, підкреслення невимушеності спілкування. Експресивністю характеризуються висловлення, які супроводжуються емотиконами, зокрема анімовані. Якщо в етнічних блогах було виявлено піктограми усіх типів, то “вертикальних” емотиконів у форумі та чаті виявлено не було. Надзвичайна експресивність досягається шляхом мультиплікації емотиконів, особливо разом з мультиплікацією літер. Крім емотиконів, для креолізації тексту блоги, форуми, меншою мірою чати, залучають веб-вставки, картинки, аудіо- та відеоролики тощо, які використовуються з метою викликати інтелектуально-емоційну реакцію інших.

12. Концептуальна структура знання про віртуальний діалог є етнічно ізоморфним розширенням базової фреймової структури слотами ЩОСЬ: інструмент (*комп'ютер*), ТАКИЙ (*поновлюваний*), ЩОСЬ: результат/об'єкт/власність/ціле (*вебдок*), що передбачає актуалізацію додаткової інформації слотів ХТОСЬ: агент (*користувач*), діє ТАК: спосіб (*графічно*), ТУТ / ЗАРАЗ ((не)-онлайн), ТОДІ (*спочатку / потім / наприкінці; регулярно*).

ВИСНОВКИ

Діалогова комунікація як первинна форма людського спілкування загалом у дисертації досліджується на тлі широкої поліпарадигмальності із залученням здобутків порівняльно-історичної, структурно-семіотичної, когнітивно-дискурсивної та лінгвосинергетичної лінгвістики. Такий комплексний підхід виявився ефективним і дав змогу розробити нову методологію для встановлення форматної, генезисної і жанрової типології британських і українських діалогових дискурсивних практик.

У такому ракурсі діалог, з одного боку, розглядається як універсальна когнітивна модель людської свідомості, що набуває національно-культурної реалізації у різноформатних (усних, писемних, віртуальних), різногенезних (природних, соціальних) і різножанрових (первинних, вторинних) дискурсивних практиках представників британської та української лінгвоспільнот, а з іншого, – як складна відкрита функціональна нерівноважна система, що обмінюється інформаційними сигналами з лінгвокультурним середовищем і за рахунок цього самоорганізується, саморегулюється й саморозвивається. Такий обмін визначає механізми вибору представниками британської та української етнокультур найбільш релевантних засобів кодування та способів передавання інформації в різноманітних дискурсивних практиках діалогового спілкування.

Розширення об'єкта мовознавчого дослідження, зумовленого появою нового віртуального формату спілкування, та усвідомлення визначальної ролі вміння вести діалог під час вирішення нагальних проблем в сучасному глобалізованому, інформатизованому, демократичному світі створило ґрунт для введення до термінологічного апарату когнітивно-синергетичної лінгводискурсології наукової дескрипції “діалогова дискурсивна практика”, що акцентує функціональний аспект діалогічної взаємодії. Терміном “діалогова дискурсивна практика” позначаємо інтенціонально визначену та текстово оформлену міжособистісну взаємодію, в якій відбувається породження й інтерпретація дискурсу і яка є варіантним зразком реалізації інваріантної моделі діалогу в координатах

етноспецифічних комунікативних ситуацій, визначених сукупністю форматних, неінституційних / інституційних та жанрових параметрів.

Інваріантно-варіантна концептуальна модель діалогу структурує знання про діалог як всезагальну форму комунікації, що етноментально відображається в концептуальній картині світу конкретної лінгвоспільноти. Реконструйовані на британському й українському лексикографічному матеріалі, узагальнені фреймові моделі *DIALOGUE* та *ДІАЛОГ* конструюються спільною акціонально-посесивною конфігурацією, яка зазнає варіювання в британському концепті шляхом профілювання в ньому інформації про мету перебігу діалогу (заради вирішення певної проблеми), а в українському – про якісні характеристики (інформативність) повідомлення щодо предмета розмови. Аналіз мовленнєвих і діяльнісних репрезентацій зазначених фреймів дає підстави говорити про структурну ідентичність їх деталізованих варіантів, які демонструють відмінності у заповненні слотів даними про складові, перебіг і мовне оформлення британських та українських діалогових дискурсивних практик (Додаток Б, Рис. Б-31).

Особливості етнокультурної реалізації діалогу зумовлюються середовищем його розгортання, яке задає арсенал засобів взаємодії комунікантів. Йдеться про формати комунікації, в межах яких відбувається діалогічна взаємодія та які моделюються на підґрунті її опосередкованості (усний / писемний формат) з подальшою диференціацією писемного формату за ознакою реальність :: віртуальність на рукописний, друкований та електронний. За параметром інституційності виділяємо різногенезні типи діалогових дискурсивних практик: природно-побутовий та соціальний, представлений у двох різновидах (соціально-побутовий, соціально-політичний).

За опозиційним критерієм первинність :: вторинність у роботі здійснено жанрову таксономію діалогових дискурсивних практик. Історично первинними є жанри усного природно-побутового діалогу: розмова, бесіда, суперечка та сварка, які характеризуються спонтанністю і не потребують обов'язкової підготовки. Ці жанри стали основою для формування вторинних жанрів усної, писемної та

віртуальної комунікації. Вторинні жанри усного соціально-політичного (інтерв'ю, ток-шоу, дебати), писемного соціально-побутового (листи до редакції) та віртуального соціального діалогу (чат, блог, форум) з'явилися з подальшим розвитком суспільств і потребою нових форматів спілкування з відповідними умовами та правилами перебігу, встановленими в конкретній культурі для кооперативної комунікації.

Різноманітні британські й українській діалогові дискурсивні практики усної природно-побутової комунікації є спільними у плані оформлення простими розповідними реченнями, активного вживання розмовної лексики, еліпсису, лексичних та синтаксичних повторів. Відмінність полягає в різній активності вживання прикметників характеристизації одного іменника, типових для діалогів британської культури, та емоційно забарвлених висловлень і одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки, характерних для українських дискурсивних практик.

Усні соціально-політичні діалогові дискурсивні практики демонструють більші порівняно з природно-побутовими показники вживання складних речень, лексичних і синтаксичних повторів, але меншу активність еліпсису. Спільним є активне функціонування термінологічної та розмовної лексики, займенників 1-ої особи множини та однорідних членів речення. Інтерв'ю, ток-шоу та політичні дебати є кооперативними жанрами, причому українські частіше демонструють тенденцію до кооперативності, ніж британські. Відмінним є й те, що діалоги української лінгвокультури є більш емоційно забарвленими.

Спільною визначальною рисою дискурсивних практик як британського, так і українського писемного соціально-побутового діалогу є кооперативність. Актомовленнєве оформлення демонструє відсутність промісивів та менасивів. Цей формат діалогу є найменш емоційно забарвленим як в українській, так і в британській комунікації. Типовим є й функціонування термінологічної та розмовної лексики, а також активне стилістичне вживання займенників 1-ої особи множини, еліпсису, однорідних членів речення. Відмінним – наявність

вульгаризмів у британських листах та одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки – в українських.

Віртуальний формат соціального діалогу в обох лінгвокультурах реалізується в дискурсивних практиках, які оформлюються переважно простими реченнями зі специфічними візуальними засобами (зокрема, мультиплікацією літер та пунктуаційних знаків, зміною шрифту, емотиконами, картинками). Для них не є обов'язковим дотримання норм орфографії та пунктуації. Спільною рисою є високі показники кооперативності, активне вживання розмовної лексики, сленгізмів еліпсису, апозиопезису, прислівників розмовного мовлення, займенників 1-ої особи множини, одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки й емоційних висловлень, які мають різні доміанти в дискурсивних практиках британської та української лінгвокультур.

Зіставно-типологічний аналіз діалогових дискурсивних практик усного, писемного та віртуального спілкування у британській та українській лінгвокультурах показав, що базовою для них є акціонально-посесивна когнітивна модель діалогу, що визначає організаційні, регулятивні й динамічні особливості людської комунікації, пореплікове розгортання в режимі “стимул-реакція” і демонструють тенденцію до кооперативності.

Відмінним є те, що діалог у британській лінгвокультурі характеризується лексикою підвищеного регістру мови та прикметниками характеристичності одного іменника, в українській – активністю одиниць із суфіксами суб'єктивної оцінки та більшою емоційністю, що пояснюємо особливостями менталітету британців та українців і граматичною будовою англійської і української мов.

Перспективою подальших розвідок є реконструкція когнітивних механізмів творення образності етнічного мовлення в різножанрових британських та українських діалогових дискурсивних практиках. Плануємо також залучити до аналізу й матеріал інших германських і слов'янських мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Медиадискурс и его коммуникативно-прагматическая сущность. *Медиалингвистика* : науч. журн. 2016. № 1 (11). С. 49–57.
2. Алефиренко Н. Ф. Современные проблемы науки о языке. Москва : Флинта : Наука, 2005. 416 с.
3. Алпатов В. М. О двух “детских болезнях” современной лингвистики (язык, идеология, речевые жанры). *Жанры речи* : науч.-теор. журн. 2014. № 1 (10). С. 9–16.
4. Андреева С. М. Диалог как дидактическая единица обучения иностранных студентов. *Фундаментальные исследования* : науч. журн. 2007. Вып. 10. С. 93–95.
5. Андрианова Н. С. Жанровые характеристики чата как синхронного виртуального дискурса. *Studia Linguistica* : зб. наук. праць / відп. ред. І.О. Голубовська. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. Т. 4. С. 510–515.
6. Антонов О. В. Вербалізація конфлікту у мовленні персонажів сучасної американської драми: репертуар мовленнєвих тактик. *Мовні та концептуальні картини світу* : зб. наук. пр. Київ : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2014. Вып. 47 (1). С. 73–79.
7. Апалат Г. П. Комунікативна стратегія конфлікту в текстах-інтерв'ю сучасної англomовної преси. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки* : зб. наук. праць. Кировоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вып. 118. С. 35–40.
8. Аракин В. Д. Сравнительная типология английского и русского языков. Москва : ФИЗМАТЛИТ, 2005. 232 с.
9. Аристов С. А. Ситуированная модель смены коммуникативных ролей. *studydoc.ru* : сайт. URL : [http:// studydoc.ru/doc/4091054/situirovannaya-model_-sмену-kommunikativnyh-rolej](http://studydoc.ru/doc/4091054/situirovannaya-model_-sмену-kommunikativnyh-rolej) (дата звернення: 14.05.2014).
10. Аристова Н. С. Социальный статус коммуникантов и его отражение в речи. *Язык в современных общественных структурах* : Мат-лы междунар. науч.

конф., (Нижний Новгород, 21–22 апреля 2005 г.). Нижний Новгород : НГЛУ, 2005. С. 52–55.

11. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. Москва : Языки русской культуры, 1999. 896 с.

12. Бабенко В. В. Семіотичний інструментарій у комунікативній стратегії українського телебачення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 27.00.06 “Прикладні соціально-комунікаційні технології”. Львів, 2008. 18 с.

13. Баланівський Григорій. Лист. 25 січн. 2014. *Урядовий кур’єр* : сайт. <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/koefficiyent-za-robotu-na-pivnochi/> (дата звернення: 8 жовтн. 2014).

14. Балли Ш. Французская стилистика. Москва : Иностранная литература, 1961. 394 с.

15. Баранов А. Н., Крейдлин Г. Е. Иллокутивное вынуждение в структуре диалога. *Вопросы языкознания* : науч. журн. 1992. № 2. С. 84–99.

16. Барт Р. Лекция. *Семиотика. Поэтика* / под ред. Г. К. Косикова. Москва : Издательская группа “Прогресс, Универс”, 1994. С. 545–568.

17. Барт Р. О Расине. *Семиотика. Поэтика* / под ред. Г. К. Косикова. Москва : Издательская группа “Прогресс, Универс”, 1994. С. 142–209.

18. Басюк Л. М. Стратегії та тактики адресанта в парламентському дискурсі Великої Британії. *Науковий Вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки* : зб. наук. праць. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2012. Вип. 6. С. 5–8.

19. Бахтин М. М. К переработке книги о Достоевском. *Эстетика словесного творчества* / под ред. Г. С. Бернштейна и Л. В. Дерюгиной. Москва : Искусство, 1979. С. 308–328.

20. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров. *Эстетика словесного творчества* / под ред. Г. С. Бернштейна и Л. В. Дерюгиной. Москва : Искусство, 1979. С. 237–281.

21. Бахтин М. М. Проблема текста в лингвистике, филологии и других науках. *Эстетика словесного творчества* / под ред. Г. С. Бернштейна и Л. В. Дерюгиной. Москва : Искусство, 1979. С. 281–308.
22. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
23. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної девіатології. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. 236 с.
24. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Видавничий центр “Академія”, 2004. 344 с.
25. Бачинин В. А. Социология. Санкт-Петербург : Изд-во “Юридический центр Пресс”, 2004. 436 с.
26. Безугла Л. Р. Перлокуція у дискурсі (на матеріалі німецького діалогічного дискурсу). *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен* : монографія / під загальн. ред. І. С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. С. 118–145.
27. Белецкий А. А. Семиотический аспект языковой системы. *Структурная и математическая лингвистика* : науч. журн. 1979. №7. С. 11–18.
28. Беляева Е. А. Диалог аргументативного типа : когнитивные аспекты, структура, семантика, прагматика (на материале русских и английских текстов интервью) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 “. Тюмень, 2007. 28 с.
29. Беспалов И. И. Свобода и рабство. Новороссийск : НГМА, 2003. 312 с.
30. Белова А. Д. Комунікативні стратегії та тактики : проблеми систематики. *Мовні та концептуальні картини світу* : зб. наук. праць / відп. ред. А. Д. Белова. К. : ВПЦ “Київський університет”, 2004. Вип. 10. С. 11–16.
31. Библер В. С. Диалог и диалогика. *Диалог культур XXI*. URL : <http://www.culturedialogue.org/drupal/ru/node/440> (дата звернення: 13.05.2011).
32. Биконь Олена. Лист. 10.03.2009. *Світ молоді*. URL : <http://svitmolodi.at.ua/publ/15-1-0-8> (дата звернення: 1 жовтн. 2014).
33. Білоконенко Л. А. Типи комунікативної поведінки індивідуумів на стадії розвитку міжособистісного конфлікту. *Науковий вісник Криворізького*

педагогічного державного педагогічного університету. *Філологічні студії* : зб. наук. праць. Кривий Ріг : ДВНЗ “Криворізький національний університет”, 2015. Вип. 12. С. 14–25.

34. Блакар Р. Язык как инструмент социальной власти (теоретико-эмпирические исследования языка и его использования в социальном контексте). *Язык и моделирование социального взаимодействия* / под ред. В. В. Петрова. Москва : Прогресс, 1987. С. 88–120.

35. Блиндюк Аліна. Лист. 1 лист. 2013. *Звягель*. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=8325> (дата звернення: 9.10.2014).

36. Блінов М. Лист. 19 лют. 2011. *Урядовий кур'єр*. <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/hto-maye-vstanovlyuvati-tarifi/> (дата звернення: 8.10.2014).

37. “Богдан-Зиновій Хмельницький.” *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=29GwAWO8t9k> (дата звернення: 22.03.2013).

38. Богданов В. В. Лингвистическая прагматика и ее прикладные аспекты. *Прикладное языкознание* / под ред. А. С. Герда. Санкт-Петербург : Изд-во С-Петербург. ун-та, 1996. С. 268–275.

39. Богоявленская Ю. В., Буженинов А. Э. Сопоставительная медиалингвистика как новое направление современной сопоставительной лингвистики. *Вестник НГЛУ*. Нижний Новгород : НГЛУ, 2015. № 31. С. 11–18.

40. Болгарська Тетяна. Лист. 6 березн. 2009. *Звягель*. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=1410> (дата звернення: 13.10.2014).

41. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика : Курс лекций по английской филологии. Тамбов : Изд-во Тамб. ун-та, 2000. 123 с.

42. “Большая политика с Евгением Киселёвым.” *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=FlzCVTC-DvQ> (дата звернення: 03.12.2013).

43. Борисов А. А. Властно-типологический анализ диалога (на материале британского и украинского устного жанра разговора). *Современные технологии обучения иностранным языкам* : сб. науч. тр. / отв. ред. Н. С. Шарафутдинова. Ульяновск : УЛГТУ, 2016. С. 196–201.

44. Борисов А. А. Диалог как коммуникативная интеракция. *Коммуникативные аспекты современной лингвистики и лингводидактики* : материалы Международ. науч. конф., (Волгоград, 18 октября 2013 г.). Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2013. С. 221–225.

45. Борисов А. А. Лексические особенности британских и украинских писем-вопросов в редакцию. *Лингвокультурное образование в системе вузовской подготовки специалиста* : сб. науч. тр. / отв. ред. В. Ф. Сатинова. Брест : БрГУ имени А. С. Пушкина, 2017. С. 118–122.

46. Борисов А. А. Лексические особенности британских и украинских писем-отзывов в редакцию. *Актуальные вопросы германской филологии и лингводидактики* : материалы XX Междунар. науч.-практ. конф., (Брест, 26 февраля 2016 г.). Брест : Альтернатива, 2016. С. 57–59.

47. Борисов А. А. Морфолого-стилистические и лексические особенности британских и украинских телеинтервью: сравнительный аспект. *Science and Education a New Dimension : Philology* / ed. Dr. Xenia Vamos. Budapest, 2016. IV (21). Iss. 80. P. 16–20.

48. Борисов А. А. Прагматические особенности британского и украинского ток-шоу: сравнительный аспект. *Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н. А. Добролюбова* : сб. науч. статей. Нижний Новгород : НГЛУ, 2016. Вып. 34. С. 11–20.

49. Борисов А. А. Сопоставительный анализ фреймовых структур концептов британских и украинских речевых жанров рубрики “письма в редакцию”. *Актуальные вопросы германской филологии и лингводидактики* : материалы XXI Междунар. науч.-практ. конф., (Брест, 3 марта 2017 г.). Брест : Альтернатива, 2017. С. 48–49.

50. Борисов А. А. Стилистика синтаксиса как аспект влияния на собеседника в дискурсе устных жанров британской и украинской коммуникации социального формата. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe: Filologia* / ed. A. Barczuk. Warszawa : Aleja Jerozolimskaya, 2015. № 3. P. 118–123.

51. Борисов А. А. Типология словообразовательных систем. *Сравнительная типология английского, немецкого, русского и украинского языков* / под ред. А. Е. Левицкого. Киев : Освита України, 2009. С. 86–104. / Гриф МОН України.

52. Борисов А. А. Фактор аудитории в коммуникативной ситуации британского и украинского ток-шоу. *Лингвокультурное образование в системе вузовской подготовки специалиста* : сб. науч. трудов / отв. ред. В. Ф. Сатинова. Брест : БрГУ имени А. С. Пушкина, 2016. Т. 1. № 1 (9). С. 110–115.

53. Борисов О. О. Буттєві та соціокультурні аспекти протікання сучасного англomовного та україномовного діалогічного дискурсу. *Мовні та концептуальні картини світу* : зб. наук. праць / відп. ред. А. Д. Белова. Київ : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2014. Вип. 47 (1). С. 131–138.

54. Борисов О. О. Графіко-фонетичні та морфологічні стилістично марковані засоби комунікативного впливу в британських та українських блогах. *Сучасні дослідження мови та літератури* : матеріали українсько-російської школи-конференції молодих учених, (Донецьк, 26–29 березня 2014 р.). Донецьк : ДонНУ, 2014. С. 43–46.

55. Борисов О. О. Діалог як іманентна форма мислення. *Studia Philologica* : зб. наук. пр. / гол. ред. І. Р. Буніятова. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. Вип. 4. С. 60–64.

56. Борисов О. О. Діалогічний спосіб суспільного буття. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”. Серія “Філологічна”* : зб. наук. пр. / укл. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2015. Вип. 58. С. 3–5.

57. Борисов О. О. Зіставний аналіз фреймових структур концептів британських та українських діалогічних жанрів усного природного формату спілкування. *Path of Science. Philology* / ed. А. Катаев. Košice, 2017. Vol. 3 (2). Pp. 3.1.–3.5. URL : <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/293/350>.

58. Борисов О. О. Зіставний аналіз фреймових структур концептів chat/чат, blog/блог, forum/форум британської та української етнічної свідомості. *Текст і дискурс : когнітивно-комунікативні перспективи* : матеріали Міжвуз. наук. Інтернет-конф., (Кам'янець-Подільський, 28–29 березня 2017 р.). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. С. 30–36.

59. Борисов О. О. Ізоморфні та аломорфні риси конструювання діалогу у британських та українських парламентських дебатах. *Наукові записки Національного університету "Острозька Академія". Серія "Філологічна"* : зб. наук. пр. / укл. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2015. Вип. 59. С. 28–31.

60. Борисов О. О. Інформаційний взаємовплив у сучасній британській та українській електронній бесіді. *Наукові записки Національного університету "Острозька Академія". Серія "Філологічна"* : зб. наук. пр. / укл. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2014. Вип. 44. С. 49–51.

61. Борисов О. О. Інформаційний взаємовплив у сучасній британській та українській електронній розмові. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики* : зб. наук. праць / відп. ред. Н. М. Корбозерова. Київ : Логос, 2014. Вип. 25. С. 34–44.

62. Борисов О. О. Когнітивно-інформаційна параметризація діалогу у британських та українських різножанрових дискурсивних практиках : монографія / відп. ред. А. В. Корольова. Чернігів : Десна Поліграф, 2016. 376 с.

63. Борисов О. О. Когнітивно-семантичний аналіз ключових номінацій концептів *dialogue* та *діалог* : зіставний аспект (на матеріалі сучасних англомовних та україномовних лексикографічних джерел) // *Мова. Культура. Комунікація: Поширення інтегративних тенденцій у сучасних дослідженнях мов і літератур* : матеріали VIII Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 28–29 квітня 2017 р.). Чернігів : ЧНПУ, 2017. С. 12–15.

64. Борисов О. О. Компонентна дискретизація комунікативної ситуації. *Полілог культур : освітній і культурологічний аспекти* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців, (Чернігів, 25 березня 2014 р.). Чернігів : ЧНПУ, 2014. С. 4–6.

65. Борисов О. О. Комунікативна особистість та вплив у діалогічному дискурсі. *Мова в професійному вимірі : комунікативно-культурний аспект*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Харків, 17–18 грудня 2014 р.). Харків : НУЦЗУ, 2014. Ч. I. С. 31–33.

66. Борисов О. О. Комунікативна ситуація сварки у британському та українському діалогічному дискурсі. *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. наук. пр. / відп. ред. А. Д. Белова. Київ : ВПЦ “Київський університет”, 2015. Вип. 51. С. 89–96.

67. Борисов О. О. Комунікативна ситуація суперечки в британському та українському діалогічному дискурсі. *Studia Linguistica* : зб. наук. пр. / відп. ред. І. О. Голубовська. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. С. 303–307.

68. Борисов О. О. Комунікативний вплив в аналоговій комунікації (на прикладі британської та української лінгвокультур). *Релігія. Філософія. Культура* : зб. наук. пр. / відп. ред. М. Б. Богун. Чернігів : ЧНПУ, 2016. С. 198–203.

69. Борисов О. О. Комунікативний дискурс суспільства і діалогіка: лінгвофілософський аспект. *Наукові студії – XXI (культура, освіта – антропоцентричні парадигми і сучасний світ)*. Філологія : зб. наук. пр. / гол. ред. Р. В. Болдирев. Київ : МІЛЕНІУМ, 2015. Вип. 5. Т. 7. С. 1–12.

70. Борисов О. О. Листи до редакції у британському та українському електронному публіцистичному медіа-середовищі. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”. Серія “Філологічна”* : зб. наук. пр. / укл. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острого : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2015. Вип. 53. С. 32–35.

71. Борисов О. О. Листи-зізнання у британському та українському електронному публіцистичному медіа-середовищі. *Наукові записки Національного університету "Острозька Академія". Серія "Філологічна"* : зб. наук. пр. / укл. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк. Острог : Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2016. Вип. 61. С. 23–25.

72. Борисов О. О. Лінгвальні особливості британського та українського діалогічного дискурсу у чаті. *Наукові записки Національного університету "Острозька Академія". Серія "Філологічна"* : зб. наук. пр. / укл. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2014. Вип. 48. С. 40–43.

73. Борисов О. О. Мовні особливості діалогічного мовлення у британських та українських форумах. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія "Філологічні науки"* : зб. наук. пр. / гол. ред. О. А. Бабелюк. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2015. № 4. С. 17–22.

74. Борисов О. О. Невербальна комунікація під час британських та українських парламентських дебатів. *Studia Philologica* : зб. наук. пр. / гол. ред. І. Р. Буніятова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. Вип. 6. С. 48–51.

75. Борисов О. О. Перцептивний аспект діалогічної взаємодії (на матеріалі британського та українського дискурсу). *Мова. Культура. Комунікація: Інноваційні підходи до вивчення мов та літератур* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернігів, 22–23 квітня 2016 р.). Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2016. С. 10–12.

76. Борисов О. О. Природа інформаційного впливу у дискурсивних практиках. *Мова. Культура. Комунікація : Дослідження мови та літератури у глобалізованому світі* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., (Чернігів, 24–25 квітня 2015 р.). Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2015. С. 18–22.

77. Борисов О. О. Реципієнт повідомлення в сучасному діалогічному дискурсі (на матеріалі британських та українських жанрів соціального типу усної комунікації). *Здобутки та перспективи розвитку сучасного мовознавства* :

міжнар. зб. наук. праць / відп. ред. А. А. Калита. Київ : НТУУ “КПІ”, 2015. С. 135–143.

78. Борисов О. О. Синтаксис впливу у діалогічному мовленні британських та українських користувачів блогів. *Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія”* : зб. наук. пр. / відп. ред. І. В. Ступак. Одеса : Видавничий дім “Гельветика”, 2015. № 17. Т. 1. С. 126–128.

79. Борисов О. О. Стилїстика синтаксису британських та українських листів-запитань до редакції. *Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти* : матеріали ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 21 квітня 2016 р.). Київ : Кафедра, 2016. С. 29–30.

80. Борисов О. О. Стратего-тактичні та актомовленнєві особливості впливу в британській та українській віртуальній комунікації (на матеріалі діалогів чатів, блогів та форумів). *Science and Education a New Dimension: Philology* / ed. Dr. Xenia Vamos. Budapest, 2015. III (16). Iss. 70. P. 36–40.

81. Борисов О. О. Структурно-композиційні особливості британського та українського телеінтерв'ю. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”*. Серія “Філологічна” : зб. наук. пр. / укл. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2015. Вип. 56. С. 50–52.

82. Борисов О. О. Типологія адресата в сучасному діалогічному дискурсі (на матеріалі британських та українських ток-шоу). *Studia Philologica* : зб. наук. праць / гол. ред. І. Р. Буніятова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. Вип. 5. С. 80–83.

83. Борисов О. О. Фазовість розгортання діалогічної взаємодії у британському та українському ток-шоу. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія* : зб. наук. статей / відп. ред. Н. Г. Єсипенко. Чернівці : ЧНУ, 2015. Вип. 751. С. 135–144.

84. Борисов О. О., Ботвинко К. С. Функціональні особливості “зіркового інтерв’ю” (на матеріалі сучасних англійських публіцистичних видань). *Актуальні питання філології* : зб. наук. праць / відп. ред. Л. Ф. Омельченко. Київ : КиМУ, 2012. Вип. 3. С. 35–43.

85. Борисов О. О., Васильєва О. Г. Поле адресата як складова інтерсуб’єктної комунікації // *Мова. Культура. Комунікація : На перехресті світів* : матеріали III Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 26 квітня 2012 р.). Чернігів : ЧНПУ, 2012. С. 15–18.

86. Борисов О. О., Васильєва О. Г. Екстралінгвальні параметри діалогічної взаємодії. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету* : зб. наук. пр. / відп. ред. В.О. Дятлов. Чернігів : ЧНПУ, 2014. Вип. 119. С. 27–30.

87. Борисов О. О., Васильєва О. Г. Комунікативна ситуація як компонент діалогічної взаємодії. *Мова. Культура. Комунікація : Образ майбутнього у картинах світу та знакових системах* : матеріали IV Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 25 квітня 2013 р.). Чернігів : ЧНПУ, 2013. С. 5–8.

88. Борисов О. О., Васильєва О. Г. Комунікація як міжособистісна взаємодія. *Мова. Культура. Комунікація: Семіосфера у динаміці* : матеріали II Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 28 квітня 2011 р.). Чернігів : ЧНПУ, 2011. С. 13–15.

89. Борисов О. О., Клановець А. Ю. Діалог як специфічний вид дискурсу. *Мова. Культура. Комунікація* : матеріали I-ї Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 16 квітня 2010 р.). Чернігів : ЧНПУ, 2010. С. 8–11.

90. Борисов О. О., Фурс Т. І. Гендерні особливості мовлення Джима Кері та Камерон Діаз у “зіркового” інтерв’ю (на матеріалі відеоматеріалів інтерв’ю з акторами Голівуду). *Актуальні питання філології* : зб. наук. праць / відп. ред. Л. Ф. Омельченко. Київ : КиМУ, 2013. Вип. 3. С. 25–33.

91. Брандес М. П. Стиль и перевод (на материале немецкого языка). М. : Высш. шк., 1988. 127 с.

92. Братченко С. Л., Леонтьев Д. А. Диалог. *Экзистенциальная традиция: философия, психология, психотерапия* : науч. журн. 2007. Т. 2. №11. С. 23–28.

93. Брюханов Олег. Лист. 21 червн. 2013. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=7793> (дата звернення: 23.10.2014).
94. Брюханов Олег. Лист. 19 лип. 2013. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=7903> (дата звернення: 29.10.2014).
95. Бубер М. Я и Ты. *Lib.ru* : сайт. URL : <http://lib.ru/FILOSOF/BUBER/ihunddu2.txt> (дата звернення: 03.07.2012).
96. Бузаров В. В. Круговорот диалогической речи, или взаимодействие грамматики говорящего и грамматики слушающего. Ставрополь : Изд-во СГУ, 2001. 168 с.
97. Булатецька Л. І. Теорія і теоретизація у лінгвістиці. Вінниця : НОВА КНИГА, 2004. 176 с.
98. Буяльська Т. І. Комунікативно-семантичні категорії змістової структури підтримки в міжособистісній інтеракції. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки* : зб. наук. праць. Запоріжжя : Запорізь. нац. ун-т., 2016. № 1. С. 98–106.
99. “В гостях у Дмитрия Гордона.” *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=aCjofrACJ4g> (дата звернення: 03.07.2014).
100. Вакурова Н. В., Морковкин Л. И. Типология жанров современной экранной продукции. Москва : Институт современного искусства, 1997. *Evardist.narod.ru* : сайт. URL : <http://evartist.narod.ru/text12/05.htm> (дата звернення: 23.05.2013).
101. Васильев Л. Г. К параметрам лингво-аргументативного исследования речевого воздействия. *Studia Linguistica* : зб. наук. праць / відп. ред. І.О. Голубовська. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. Т. 8. С. 274–280.
102. Василюк Марія та ін. Лист. 26.12.2013. *Сільські вісті* : сайт. URL : <http://www.silskivisti.kiev.ua/19045/Poshta.php?n=20679> (дата звернення: 03.11.2014).
103. Вежбицка А. Речевые жанры. *Жанры речи* : науч.-теор. журн. 1997. С. 99–112.

104. Вежбицкая А. Семантика, культура и познание : общечеловеческие понятия в культуроспецифичных контекстах. *THESIS*. 1993. №3. С. 185–206.
105. Вейсманъ А. Д. Греческо-русский словарь. Санкт-Петербург : Издание автора, 1899. 1370 с.
106. Вернадский В. И. Химическое строение биосферы Земли и её окружение. Москва : “Наука”, 2001. 376 с.
107. Верховна Рада. 21.02.2014. *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=mOZ3Cpr3fo4> (дата звернення: 22.02.2014).
108. Верховна Рада. 22.02.2014. *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=5d3Hj8YpXSU> (дата звернення: 23.02.2014).
109. Верховна Рада. 23.02.2014. *YouTube* : сайт. URL : http://www.youtube.com/watch?v=hSF_DZUhcMc (дата звернення: 25.02.2014).
110. Верховна Рада. 24.02.2014. *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=DCDaWAhyOuc> (дата звернення: 24.02.2014).
111. Верховна Рада. 25.02.14. *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=6Gb03CIBglg> (дата звернення: 25.02.2014).
112. Верховна Рада. 27.02.14. *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=BF0tDbom3RQ> (дата звернення: 28.02.2014).
113. Верховна Рада. 8.04.2014. *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=u4dsuuehj2o> (дата звернення: 09.05.2014).
114. Верховна Рада. 18.04.14. *YouTube* : сайт. URL : http://www.youtube.com/watch?v=OQte_RTmLvs (дата звернення: 23.04.2014).
115. Верховна Рада. 13.05.14. *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=B9fuiD19kj8> (дата звернення: 25.05.2014).
116. Верховна Рада. 24.12.2015. *YouTube* : сайт. URL : https://www.youtube.com/watch?v=CB-y_TmkT3k (дата звернення: 28.12.2015).
117. “Вечір з Миколою Княжицьким” на ТВі. 11.03.2011. *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=1kyd7R7-O8E> (дата звернення: 01.03.2014).

118. “Ви нам писали.” *Вільна Україна* : сайт. URL : <http://vilnaua.com/pisma> (дата звернення: 25 лютого 2014).

119. Винокур Т. Г. Диалогическая речь. *Языкознание. Большой энциклопедический словарь* / под ред. В. Ярцевой. Москва : Большая Российская энциклопедия, 1998. С. 135.

120. Вихованець І. Р. та ін. Роль мови у формуванні соціально активного індивіда. Загальнокультурний та соціолінгвістичний підходи. *Мова та культура* / за ред. В. М. Русанівського. Київ : “Наукова думка”, 1986. С. 33–44.

121. “Від редакції.” 13 лип. 2013. *Високий Замок* : сайт. URL : <http://wz.lviv.ua/> (дата звернення: 3.10.2014).

122. “Відкритий лист батьків ДНЗ №5”. Лист. 12 червн. 2015. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=10792> (дата звернення: 26.06.2015).

123. “Відеоінтерв’ю з лідером гурту “От Vinta” Юрком Журавлем про “Пласт”.” *Пластовий портал*, URL : <http://www.plast.org.ua/news?newsid=9862> (дата звернення: 20.08.2014).

124. “Відеоінтерв’ю з пластункою з Донеччини Тетяною Переверзевою”. *Пластовий портал* : сайт. URL : <http://www.plast.org.ua/news?newsid=9668> (дата звернення: 20.08.2014).

125. “Владика Андрій.” *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=-KeA2cGoBY0> (дата звернення: 24.08.2014).

126. Власова Е. С. Лингвопрагматика риторического идеала в ситуации спора. *Коммуникативные аспекты современной лингвистики и лингводидактики* : мат-лы Международ. науч. конф., (Волгоград, 18 октября 2013 г.). Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2013. С. 221–225.

127. Вознюк О. В. Концепція цілісності як основа філософського синтезу знань. Житомир : Рута-Волинь, 2005. 388 с.

128. Волков А. А. Филология и риторика массовой информации. *Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования* / под ред. М. Володина. Москва : Изд-во МГУ, 2003. *evartist.narod.ru* : сайт. URL : <http://evartist.narod.ru/text12/05.htm> (дата звернення: 23.05.2013).

129. Волохонский В. Л. Психологические механизмы и основания классификации блогов. *Личность и межличностное взаимодействие в сети Internet. Блоги: новая реальность* : электрон. науч. изд. 2006. С. 117–131. URL : [http:// volokhonsky.ru/internet/volokhonsky.pdf](http://volokhonsky.ru/internet/volokhonsky.pdf) (дата звернення: 3.08.2014).

130. Волошина Катерина. Лист. 10.04.2009. *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.at.ua/publ/15-1-0-75> (дата звернення: 1.10.2014).

131. Воронцова Н. Г. Комуникативно-когнітивні особливості вербальної інтеракції зі стороннім реципієнтом (на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Луцьк, 2005. 260 с.

132. Гадамер Г.-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. Москва : “Прогресс”, 1988. 637 с.

133. Гак В. Г. Русский язык в зеркале французского. Структура диалогической речи. *Русский язык за рубежом*. 1970. № 3. С. 75–80.

134. Галичкина Е. Н. Характеристики компьютерного дискурса. *Вестник ОГУ. Гуманитарные науки*. Оренбург : Изд-во ОГУ, 2004. Вып. 10. С. 55–59.

135. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка. Москва : Высшая школа, 1981. 448 с.

136. “Гамер.” *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=ISfbbSN0lxY> (дата звернення: 01.05.2014).

137. Гапотченко Н. Є. Сучасний французький дискурс: у друкованих повідомленнях ЗМІ. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 4. С. 20–24.

138. Гаспаров Б. М. Язык, память, образ. Лингвистика языкового существования. Москва : “Новое литературное обозрение”, 1996. 352 с.

139. Гастева Н. Н. Диалогические единства с констатирующей исходной репликой в речевом жанре “дружеской беседы.” *Жанры речи* : науч.-теор. журн. 1997. С. 123–131.

140. Гембарська Валентина. Лист. 4 лист. 2011. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=5478> (дата звернення: 17.10.2014).

141. Гембарська Лариса. Лист. 7 жовтн. 2011. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=5358> (дата звернення: 29.10.2014).
142. Герчанівська Поліна. Діалог. *Культурологічний словник термінів*. Київ : Національна академія керівних кадрів культури та мистецтва, 2015. С. 52.
143. Гладров В., Которова Е. Г. Контрастивное изучение моделей речевого поведения. *Жанры речи* : науч.-теор. журн. 2015. № 2 (12). С. 27–40.
144. Глозман Ж. М. “Нейропсихологические, психопатологические и социальные механизмы нарушений перцептивной стороны общения.” *Общение. Языковое сознание. Межкультурная коммуникация* : сб. науч. статей. Калуга : ИЯз РАН, 2005. С. 17–28.
145. Гнатюк О. Л. Основы теории коммуникации. Москва : КНОРУС, 2017. 256 с.
146. Головка Наталя. Лист. 28.09.2009. *Світ молоді* : сайт. URL : http://svitmolodi.at.ua/publ/filmi_shho_zmushujut_bitisja_serce/15-1-0-158 (дата звернення: 1.10.2014).
147. Голубовская И. А. Этнические особенности языковых картин мира. Киев : ВПЦ “Київський університет”, 2002. 293 с.
148. Гончар Раїса. Лист. 16 травн. 2006. *Gazeta.ua* : сайт. URL : http://gazeta.ua/articles/people-newspaper/_listi-chitachiv/112163/ (дата звернення: 3.10.2014).
149. Горбач С. С. Мовленнєва агресія в комунікативно-дискурсивній парадигмі. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки* : зб. наук. праць. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2008. Вип. 5. С. 164–166.
150. Горобець Тетяна. Лист. 21 січн. 2011. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=4307> (дата звернення: 18.10.2014).
151. Горошко Е. И. Изучение электронного дискурса в судебном речеведении. *Текстология.ru* : сайт. URL : <http://www.textology.ru/article.aspx?aId=44> (дата звернення: 25.05.2013).

152. Грайс Г. П. Логика и речевое общение. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва : “Прогресс”, 1985. Вып. 16. С. 217–237.

153. Григорьева В. С. Дискурс как элемент коммуникативного процесса: прагмалингвистический и когнитивный аспекты. Тамбов : Изд-во ТГТУ, 2007. 288 с.

154. Гриценко Ігор. Лист. 15 лют. 2013. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=7316> (дата звернення: 18 жовтн. 2014).

155. Грушанська Н. Політичні дебати. *Юридична енциклопедія* / за ред. Ю. Шемшученко. К. : “Укр. енцикл.”, 1998. URL : <http://cybor.com.ua/content/view/1236/58/1/21/> (дата звернення: 30 січн. 2014).

156. Гурочкина А. Г. Диалогический дискурс как среда и результат межличностного взаимодействия. *STUDIA LINGUISTICA XVIII. Актуальные проблемы современного языкознания* : науч. журн. 2009. С. 43–48.

157. Гусев С. С. Метафизика текста. Коммуникативная логика. Санкт-Петербург : ИЦ “Гуманитарная академия”, 2008. 352 с.

158. “Далекий постріл.” *YouTube* : сайт. URL : https://www.youtube.com/watch?v=qikM04_9hV0 (дата звернення: 30 січн. 2013).

159. Девкин В. Д. Диалог. Немецкая разговорная речь в сопоставлении с русской. Москва : Высш. Школа, 1981. 160 с.

160. Дейк ван, Тойн. Язык. Познание. Коммуникация. Москва : Прогресс, 1989. 312 с.

161. Дейк ван, Тён, Кинч В. Стратегии понимания связного текста. *Новое в зарубежной лингвистике*. М. : “Прогресс”, 1988. Вып. 23. С. 153–211.

162. Декало Ольга. Особливості комунікативної взаємодії у німецькомовному діловому дискурсі. *Мова. Культура. Комунікація : Образ майбутнього у картинах світу та знакових системах* : матеріали IV Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 25 квітня 2013 р.). Чернігів : ЧНПУ. 2013 С. 44–46.

163. Дементьев В. В. Лингвоэкология через призму речевых жанров: сфера новых “технологических” коммуникаций. *Экология языка и коммуникативная практика* : науч. журн. 2015. № 2. С. 22–47.

164. Деменчук О. В. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Рівне : Перспектива, 2005. 166 с.

165. Демиденко О. П. Лінгвокультурні типажі британців та українців у лінгвосеміотичному аспекті. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*. Серія “Філологія”. Острог, 2016. Вип. 60. С. 28–32.

166. Демчук Ольга. Лист. 4 грудн. 2015. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=11352> (дата звернення: 10.12.2015).

167. Демьянков В. З. Доминирующие лингвистические теории в конце XX века. *Язык и наука конца 20 века*. М. : Изд-во Рос. гум. ун-та, 1995. С. 239–320.

168. Демьянков В. З. Загадки диалога и культуры понимания. *Текст в коммуникации* : сб. науч. тр. М. : Ин-т языкознания РАН СССР, 1991. С. 109–116.

169. Демьянков В. З. Конвенции, правила и стратегии общения: (Интерпретирующий подход к аргументации). *Изв. АН СССР. Сер. литературы и языка* : науч. журн. 1982. Вып. 41. № 4. С. 327–337.

170. Демьянков В. З. Тайна диалога. *Диалог: Теоретические проблемы и методы исследования*. М. : ИНИОН АН СССР, 1992. С. 10–44.

171. Демьянков В. З. Параметризация. *Краткий словарь когнитивных терминов* / гл. ред. Е. С. Кубрякова. Москва : Филологический факультет МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. С. 118–123.

172. Денисенко Н. В. Відтворення емпізи в англо-українських художніх перекладах. *Мовні та концептуальні картини світу* : зб. наук. праць. Київ : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2013. Вип. 46 (1). С. 421–431.

173. Денискіна Г. О. Структурні і комунікативні параметри жанру вільного інтерв'ю (на матеріалі телепередач 2000-2004 рр.) : спец. 10.02.01 “Українська мова” : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2005. 22 с.

174. Денисова С. П. Картина світу та суміжні поняття в зіставному дослідженні. *Проблеми зіставної семантики* : зб. наук. праць. К. : Київ. нац. лінгв. ун-т, 2005. Т. 7. С. 9–14.

175. Деррида Ж. *О граматологии*. Москва : Издательство “Ad Margillem”, 2000. 511 с.

176. Дзига О., Пояснюк В. *Словник нецензурних слів та виразів* [Електронний ресурс]. URL : <https://vmylenko.com/2016/07/15/slovyk-netsenzurnykh-sliv-ta-vyraziv/> (дата звернення: 20.12.2014).

177. Діброва В. А. Фрейм “заперечення” в англійському та українському офіційно-діловому дискурсі. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологія”*. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2016. Вип. 62. С. 114–117.

178. Дмитракова Н. Ю. Діалогічне мовлення у світлі новітніх обріїв сучасної лінгвістики. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики* : зб. наук. праць. К. : Логос, 2008. Вип. 13. С. 125–131.

179. “До відома читачів.” *Реліз.ua* : сайт. URL : <http://www.decoded.org.ua/2007/page.php?id=87&> (дата звернення: 13.04.2013).

180. Добровольський Віктор. 18 січн. 2014. *Урядовий кур’єр* : сайт. URL : <http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/yak-dovesti-pravo-na-pilgovu-pensiyu/> (дата звернення: 18.10.2013).

181. Довбуш О. І. Кіносценарій як засіб вербальної візуалізації літературного твору. *Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія”* : зб. наук. праць. Одеса : Видавничий дім “Гельветика”, 2015. Т. 17. Вип. 1. С. 122–126.

182. Доманська М. Новаторські та традиційні риси у форматі ток-шоу як комунікаційного жанру. *Інформаційне суспільство і нові виміри культури: матеріали Інтернет-конференції, НУ “Острозька академія”, (Острог, 15–28 березня 2010 р.)* [Електронний ресурс]. URL : <http://inf.oa.edu.ua/dopovid/domanska.pdf> (дата звернення: 03.02.2014).

183. “Доторкнись і побач.” *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=rri3xVlcSPQ> (дата звернення: 26.08.2013).

184. Драбкина И. В. Реализация категории коммуникативной точности в текстах неаутентичных англоязычных деловых писем. *Современные методы и*

технологии исследования германских языков : сб. науч. трудов. Самара : Изд-во “Самарский университет”, 2005. С. 82–90.

185. “Дрібний дощ.” *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=RqcbeAKDI6I> (дата звернення: 03.10.2013).

186. Дубровченко Іван та ін. Лист. 26.12.2013. *Сільські вісті*. URL : <http://www.silskivisti.kiev.ua/19045/Poshta.php?n=20676> (дата звернення: 4.10.2014).

187. Дуда Наталія. Лист. *Вільна Україна* : сайт. URL : <http://vilnaua.com/pisma> (дата звернення: 25 лют. 2014).

188. Думанов Андрій. Лист. 26.12.2013. *Сільські вісті*. URL : <http://www.silskivisti.kiev.ua/19045/Poshta.php?n=20678> (дата звернення: 04.10.2014).

189. Дускаева Л. Р. Диалогическая природа газетных речевых жанров. С-Петербург : СПбГУ: Филол. факультет, 2012. 274 с.

190. Елькин В. В. Диалогическая речь – основная сфера реализации языковой экономии : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Пятигорск, 2001. 239 с.

191. Еремина И. А. Рассуждение как переходный тип речи между монологом и диалогом (на материале английского языка) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Саранск, 2004. 151 с.

192. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту. Київ : ВЦ “Академія”, 2009. 264 с.

193. Єрмоленко С. С. Семіотична структура темпорального дейксиса і комунікативно-функціональний контекст. *Мовознавство* : наук.-теор. журнал. Київ : Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2010. Вип. 2–3. С. 156–167.

194. Жаботинская С. А. Модели репрезентации знаний в контексте различных школ когнитивной лингвистики: интегративный подход. *Вісник ХНУ*. Харків : Харківск. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна, 2009. № 848. С. 3–9.

195. Жельвис В. И. Эмотивный аспект речи. Психолінгвістическая інтерпретація речевого впливу. Ярославль : ЯГПИ ім. К. Д. Ушинського, 1990. 81 с.

196. “Женские Откровения.” *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=VGyEyxPE4jQ> (дата звернення 8.12.2013).
197. Жуковець Г. Л. Лінгвориторичні особливості сучасного лейбористського дискурсу Великої Британії : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2002. 17 с.
198. Заветна Т. С. Адресатність дискурсу британських парламентських дебатів. *Сучасна англістика: стереотипність і творчість : Всеукраїнський науковий форум*, (Харків, 17 лютого 2006). Харків : Торсінг Плюс, 2006. С. 59–61.
199. Загнітко А. П. Сучасні лінгвістичні теорії : монографія / відп. ред. І. Р. Вихованець. Донецьк : ДонНУ, 2007. 219 с.
200. Залевская А. А. Психолінгвістические исследования. Слово. Текст. Москва : Гнозис, 2005. 543 с.
201. “Залізна сотня.” *YouTube* : сайт. URL : https://www.youtube.com/watch?v=jygrYN1_Zi_U (дата звернення: 06.02.2014).
202. “Запитання-відповіді.” *ВРЦОЯО* : сайт. URL : <http://vintest.org.ua/faq.aspx> (дата звернення: 26.02.2014).
203. Засаньска Н. Д. Лексико-семантичне поле “криза” в українській та англійській мовах : графо-матричний і статистичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.21. Київ, 2016. 283 с.
204. Засєкін С. В. Дискурсивні маркери когерентності англомовного діалогічного тексту: когнітивний та прагматичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Луцьк, 2001. 174 с.
205. “Звичайна справа.” *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=WKrnJhLkbc&list=PLLDiC9prFM16MFbacM-m4FQ5DsMН0rVYm&index=36> (дата звернення 19.01. 2015).
206. “Зелена лампа: Володимир Єшкілев”. *Телеканал ТВі/TVi* : сайт. URL : http://tvi.ua/program/2013/12/16/volodymyr_yeshkilyev_idealnoyu_dlya_ukrayiny_bul_a_b_rol_zolotoho_most_a_mizh_skhodom_i_zakhodom (дата звернення: 8 січн. 2014).

207. “Зелена лампа: Наталія Заболотна.” *Телеканал ТВі/TVi* : сайт. URL : http://tvi.ua/program/2013/11/10/nataliya_zabolotna_u_zeleniy_lampі (дата звернення: 9 січн. 2014).

208. “Зелена лампа: Олесь Доній.” *Телеканал ТВі/TVi* : сайт. URL : http://tvi.ua/program/2013/07/08/zelena_lampa_vid_7072013 (дата звернення: 8 січн. 2014).

209. Зернецька А. А. Функціональна система вербально-комунікативної діяльності (компетентнісний аспект) : автореф. дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.02 “Російська мова”, 10.02.15 “Загальне мовознавство”. Київ, 2016. 40 с.

210. Зильберман Н. Н. Место и статус трилога в системе типов и форм речи. *Вестник Томского государственного университета* : науч. журн. 2009. С. 12–13.

211. “Знак оклику!” 21.02.2013. *Телеканал ТВі/TVi* : сайт. URL : http://tvi.ua/new/2013/02/21/scho_robyty_postrazhdalym_pid_chas_shturmu_hostynnoho_dvoru (дата звернення: 20 січн. 2014).

212. “Знак оклику!” 29.05.2013. *Телеканал ТВі/TVi* : сайт. URL : http://tvi.ua/program/2013/05/29/znak_oklyku_schodnya_vid_29052013 (дата звернення: 20 січн. 2014).

213. “Знак оклику!” 05.08.2013. *Телеканал ТВі/TVi* : сайт. URL : http://tvi.ua/new/2013/08/05/mykola_tomenko_tymoshenko_odrazu_vidkynula_propozyciyu_rokynuty_krayinu (дата звернення: 21 січн. 2014).

214. Иванова Л. П. Дискурс микросоциума (типичной семьи с типичной фамилией). Киев : Освіта України, 2015. 73 с.

215. Ипатова А. А., Рогозин Д. М. Условия коммуникативного успеха в стандартизированном телефонном интервью. *Социологический журнал*. 2014. Т. 1. С. 21–54.

216. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Москва : УРСС, 2003. 284 с.

217. Іванець Ярослав. Лист. 7 червн. 2014. *Урядовий кур’єр* : сайт. URL : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/hto-virishit-zemelnij-spir/> (дата звернення: 8 жовтн. 2014).

218. Іваницька Н. Б. Дієслівні системи української та англійської мов: парадигматика і синтагматика. Вінниця : СПД Главацька, 2011. 636 с.
219. Іванків Мирон. Лист. 13 січн. 2011. *Профспілкові вісті* : сайт. URL : http://www.psv.org.ua/arts/Listu_v_redakciu/view-75.html (дата звернення: 19 жовтн. 2014).
220. Іванов М. Лист. 2 серп. 2014. *Урядовий кур'єр* : сайт. <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/yak-zdijsniti-pereplanuvannya-kvartiri/> (дата звернення: 8 жовтн. 2014).
221. “Інтерв'ю з Валерієм Боровиком.” Телеканал *ТВі/ТVi* : сайт. URL : http://tvi.ua/new/2013/05/07/valeriy_borovyuk (дата звернення: 17 січн. 2014).
222. К. Юлія. Лист. 1 січн. 2016. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=11438> (дата звернення: 09.01.2016).
223. “Кайдашева сім'я.” *YouTube* : сайт. URL : https://www.youtube.com/watch?v=U_ZoCXvE5A8 (дата звернення: 25.01.2013).
224. Калита А. А. Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. 320 с.
225. Калита А. А. Енергетика речі. Київ : Кафедра, 2016. 292 с.
226. Канетти Э. *Масса и власть*. Москва : Астрель, 2012. *RoyalLib.com* : сайт. URL : royallib.ru/book/kanetti_elias/massa_i_vlast.html (дата звернення: 15.08.2013).
227. Канівець Валентина. Лист. 22 серпн. 2014. *Урядовий кур'єр* : сайт. URL : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/pensiya-dlya-usinovlenoyi-ditini-zberezhetsya/> (дата звернення: 8.10.2014).
228. Кара-Мурза С. Г. Манипуляція сознанием. Київ : Оріяни, 2003. 500 с.
229. Карасик В. И. Концептуалізація соціального нерівності. *Лингвоконцептологія: перспективні напрямки* / под ред. А. Левицького, С. Потапенко, И. Недайновой. Луганск : Изд-во ГУ “ЛНУ имени Тараса Шевченко”, 2013. С. 536–571.

230. Карасик В. И. О типах дискурса. *Языковая личность : институциональный и персональный дискурс* : сб. науч. тр. Волгоград : Перемена, 2000. С. 5–20.
231. Карасик В. И. *Языковой круг : личность, концепты, дискурс*. Волгоград : Перемена, 2004. 389 с.
232. Карпіловська Є. А. Вступ до прикладної лінгвістики : комп'ютерна лінгвістика. Донецьк : ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2006. 188 с.
233. Касавин И. Т. Текст. Дискурс. Контекст. Введение в социальную эпистемологию языка. Москва : “Канон”-РООИ “Реабилитация”, 2008. 544 с.
234. Касевич В. Б. Семантика. Синтаксис. Морфология. Москва : Главная редакция восточной литературы издательства “Наука”, 1988. 309 с.
235. Кашапов М. М. Теория и практика решения конфликтных ситуаций. М.-Ярославль : Ремдер, 2003. 183 с.
236. Кашкин В. Б. Дискурс. Воронеж : РГФ ВГУ, 2004. 76 с.
237. Кашкин В. Б. Основы теории коммуникации. М. : АСТ : Восток-Запад, 2007. 256 с.
238. Кемова К. В. Медиадискурс как объект междисциплинарного исследования”. *Вестник НГЛУ*. Нижний Новгород : НГЛУ, 2012. Вып. 18. С. 34–43.
239. Кибрик А. А. Анализ дискурса в когнитивной перспективе : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.19. Москва, 2003. 90 с.
240. Кириченко Т. С. Гендерні особливості перебування мовлення в гомогенних та гетерогенних комунікативних групах. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія* : зб. наук. праць. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2015. Вип. 31. С. 186–194.
241. Кійко Ю. Є. Фрактальне моделювання інваріантно-варіантної структури медіатекстів у німецькій та українській мовах : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.17; 10.02.21. Київ, 2017. 433 с.
242. Клименюк А. В. Знание, познание, когниция. Тернополь : Підручники і посібники, 2010. 304 с.

243. Климчук Юлія. Лист. 4 вересн. 2015. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=11075> (дата звернення: 2.10.2015).

244. Клочко Л. И. Высказывания похвалы в коммуникативно-деятельностной парадигме общения (на материале английского языка) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Сумы, 2003. 193 с.

245. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. Київ : Вища школа, 1987. 347 с.

246. Ковтун К. В. Диалогизация публицистического монолога как моделирование интерактивной коммуникации между автором и адресатом. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*. 2008. Т. 10. № 1. С. 64–71.

247. Козаченко Н., та ін. Лист. 30 груд. 2011. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=5693> (дата звернення: 18 жовтн. 2014).

248. Козирева М. С. Статус комунікативної взаємодії при варіюванні кількості учасників. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна*. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2003. № 586. С. 77–80.

249. Козирева М. С. Типологія слухачів у неофіційному діалогічному дискурсі. *Сучасна англістика: стереотипність і творчість : Всеукраїнський науковий форум*, (Харків, 17 лютого 2006 р.). Харків : Торсінг Плюс, 2006, С. 63–64.

250. Козловець М. А., Федоренко В. О., Маслак П. В. Соціологія. Житомир : ЖВІРЕ, 2001. 460 с.

251. Колесник Михайло. Лист. 23 серпн. 2013. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=8033> (дата звернення: 29.09.2014).

252. Колесник О. С. Лінгвосеміотика міфологічного простору : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.15. Київ, 2011. 548 с.

253. Колесник О. С. Мова та міф у вимірі міждисциплінарних студій. Чернігів : Десна Поліграф, 2016. 239 с.

254. Колоева Л. М. Диалогическое единство как макроединица общения. *Lingua-universum* : науч. журн. 2006. Вып. 4. С. 31–34.

255. Колоева Л. М. Коммуникативний шаг как минимальная единица речевого общения. *Lingua-universum* : науч. журн. 2006. Вип. 4. С. 62–66.
256. Колокольцева Т. Н. Специфические коммуникативные единицы диалогической речи. Волгоград : Изд-во Волгоградского госуниверситета, 2001. 260 с.
257. Коломієць Сергій. 25 лют. 2011. Лист. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=4466> (дата звернення: 9.09.2014).
258. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке. М. : Наука, 1990. 108 с.
259. Колычев П. М. Релятивная теория информации. Санкт-Петербург : СПб ГУИТМО, 2008. 96 с.
260. Компанцева Л. Ф. От классического языкознания – к Интернет-лингвистике. *Studia Linguistica* : зб. наук. праць / відп. ред. І.О. Голубовська. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. Т. 4. С. 24–30.
261. Кондрашов П. Е. Компьютерный дискурс: социолингвистический аспект : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Краснодар, 2004. 189 с.
262. “Конкурс привітань українською мовою.” *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.com/?cat=7> (дата звернення: 1 жовтн. 2014).
263. Корольов І. Р. Когнітивно-комунікативна категорія кооперативності в міжособистісному спілкуванні. *Studia Linguistica* : зб. наук. пр. / відп. ред. І. О. Голубовська. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. Т.8. С. 369–375.
264. Корольова А. В. Когнітивна лінгвокомпаративістика: від реконструкції прамовних форм до реконструкції структур свідомості. *Вісник Київського лінгвістичного університету*. 2014. Т. 17. № 2. С. 94–101.
265. Корольова А. В. Лінгвопоетичний та наративний коди інтимізації в художньому тексті (на матеріалі української та російської прози другої половини ХІХ - першої половини ХХ століть) : автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01, 10.02.02. Київ, 2003. 25 с.

266. Корольова А. В. Національно-культурні особливості інтимізованих звертань в українському художньому мовленні (зіставний аспект). *Науковий часопис*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 3. С. 7–15.

267. Коротка Лілія. Лист. 25.12.2008. *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.com/?cat=9&paged=2> (дата звернення: 01.10.2014).

268. “Коротке відеоінтерв’ю відомого українського письменника Юрія Андруховича про Пласт.” *Пластовий портал* : сайт. URL : <http://www.plast.org.ua/news?newsid=9616&dest=printer> (дата звернення: 24 квіт. 2014).

269. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації. Суми : Сумський державний університет, 2011. 187 с.

270. Космеда Т. А. Ego і Alter Ego Тараса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу. Дрогобич : Коло, 2012. 371 с.

271. Косович О. Інноваційні процеси в лексиці сучасної французької мови (на матеріалі онлайн-видань) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05. Київ, 2017. 210 с.

272. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства. Київ : Вид. центр “Академія”, 2006. 424 с.

273. Кошечеева О. В. Жанр ссоры в детском дискурсе. *Текст – дискурс – картина мира* : науч. журн. 2010. № 6. С. 180–188.

274. Кравчук Іван. Лист. 15 лют. 2013. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=7315> (дата звернення: 19.10.2014).

275. Крапівник Г. О. Модерна культура в інтер’єрі детективного жанру : філософсько-антропологічний аналіз. Харків : ООО “Компанія СМІТ”, 2014. 308 с.

276. Краснова Т. И. Дискурс : идеологема или термин. *Медиалингвистика* : науч. журн. 2017. № 1 (6). С. 16–39.

277. Красных В. В. Этнопсихоллингвистика и лингвокультурология. М. : ИТДГК “Гнозис”, 2002. 284 с.

278. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика : Язык тела и естественный язык. М. : Новое литературное обозрение, 2002. 581 с.

279. Кривенок Ю.С. Стратегії мовленнєвого впливу в структурі паратексту (на матеріалі авторських передмов до англомовних художніх творів). *Мова. Культура. Комунікація : Образ майбутнього у картинах світу та знакових системах* : матеріали IV Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 25 квітня 2013 р.). Чернігів : Десна Поліграф, 2013. С. 85–87.

280. Крижановська Т.Б. Зіставний аналіз навколоядерної зони лексико-семантичного поля МУДРІСТЬ в українській та англійській мовах. *Megaling* : сайт. URL : <http://megaling.ulif.org.ua/tezi-2013-rik/krizhanovska-t-b-zistavniy-analiz-navkoloyadernoyi-zoni-leksiko-semantichnogo-polya-mudrist-v-ukrayinskiy-ta-angliyskiy-movah.html> (дата звернення: 14.09.2016).

281. Кристева Ю. Разрушение поэтики. Москва : “Российская политическая энциклопедия” (РОССПЭН), 2004. 656 с.

282. Крицька Надія. Лист. 26.11.2010. *Світ молоді* : сайт. URL : http://svitmolodi.at.ua/publ/tanok_bilja_vichnogo_vognju/15-1-0-347 (дата звернення: 21.10.2014).

283. Кругляк Аліна. 21.06.2010. *Світ молоді* : сайт. URL : http://svitmolodi.at.ua/publ/chi_legko_vplnuti_na_dumku_molodoji_ljudini/15-1-0-311 (дата звернення: 1 жовтн. 2014).

284. Крупнейший сборник онлайн словарей. *Onlinedics* : сайт. URL : <http://www.onlinedics.ru/slovar/fil/e/dialog.html> (дата звернення: 5.07.2013).

285. Крючкова П. Г. Авторитарный дискурс (на матеріалі сучасної англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2003. 193 с.

286. Кубрякова Е. С. Язык и знание: на пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Москва : Языки славянской культуры, Рос. академия наук, Ин-т языкознания, 2004. 560 с.

287. Кузина И. Ю. О дискурсивной параметризации в лингвистических исследованиях. *Научно-технические ведомости СПбГПУ* : науч. журн. 2010. № 2. С. 194–200.

288. Кузнецова О. Д. Огляд листів як жанр партиципарної журналістики. *Теле- та радіожурналістика* : зб. наук. праць. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. Вип. 14. С. 31–36.

289. Кузьмин Оля. Лист. 30.11.2009. *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.at.ua/publ/chas/15-1-0-220> (дата звернення: 20.10.2014).

290. Кукса І. Американські президентські дебати: антропокомпонентна структура та комунікативні характеристики учасників. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. 2013. Вип. 89 (5). С. 296–299.

291. Куницына В. Н., Казаринова Н. В., Погольша В. М. Межличностное общение. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 544 с.

292. Курч Корній. Лист. 2 серп. 2014. *Урядовий кур'єр* : сайт. URL : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/chi-uspakuye-donka-moyi-pilgi/> (дата звернення: 16.11.2014).

293. Курчакова Н. А. Формы самопрезентации в блоге. *Личность и межличностное взаимодействие в сети Internet. Блоги: новая реальность* : электрон. науч. изд. 2006. С. 117–131. [Електронний ресурс]. URL : <http://volokhonsky.ru/internet/volokhonsky.pdf> (дата звернення: 3.08.2014).

294. Курченко Л. М. Міжкультурний аспект невербальної комунікації (на матеріалі німецьких та українських комунікативних жестів). *Studia Linguistica* : зб. наук. пр. / відп. ред. І. О. Голубовська. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. Т.4. С. 433–438.

295. Курьянов А. В. Инвективные речевые жанры в пространстве современной межличностной коммуникации. *Вестник ТГПУ* : науч. журн. 2005. Вып. 3. С. 106–112.

296. Кустова Л. С. *Тайна национального характера*. Москва : Изд-во Икар, 2003. 164 с.

297. Лавникевич А. С. Стратегии и тактики интерактивного доминирования в диалоге. *Номинация и дискурс* : мат-лы докл. Междунар. науч. конф., (Минск, 8-9 ноября 2006 г.). Минск : МГЛУ, 2006. Ч. 2. С. 86–88.

298. Лавренюк Дмитро. Лист. 15.01.2014. *Товариш* : сайт URL : <http://tovarish.com.ua/?p=1256> (дата звернення: 04.10.2014).

299. Лавренюк Дмитро. Лист. 28.05.2014. *Товариш* : сайт URL : <http://tovarish.com.ua/?p=2295> (дата звернення: 04.10.2014).

300. Лавриненко И. Н. Мена коммунікативних ролей в англоязычному конфліктном кинодискурсе. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна*. Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2010. № 897. Вип. 62. С. 138–144.

301. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику. Москва : Издательство “Прогресс”, 1978. 529 с.

302. Лан Макс. “Цинізм і Варварство прикриті Святотатством.” *Zahid.net* : сайт. https://zahid.net/tsinizm_i_varvarstvo_prikriti_svyatotatstvom_n1355311 (дата звернення: 30.08.2015).

303. Лебіга Сергій. Лист. 1 лист. 2013. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=8322> (дата звернення: 29.10.2014).

304. Левицький А. Е. Основи функціональної лінгвістики. Ніжин : Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2004. 124 с.

305. Леміш Н. Є. Комунікативно-прагматичні та структурно-семантичні характеристики каузального комплексу в сучасних германських, романських та слов'янських мовах: зіставно-типологічний аспект : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.17; Київ, 2015. 627 с.

306. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. Москва : Просвещение, 1969. 214 с.

307. Лижичко Руслана. “Звернення до українців.” 6 січн. 2014. *Українська правда*: сайт. URL : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/ruslana/52ca1f0590a82/> (дата звернення: 17.03.2014).

308. Лиотар Ж-Ф. Состояние постмодерна. Санкт-Петербург : Изд-во АЛЕТЕЙЯ, 1998. 231 с.

309. “Листи в редакцію.” *Віче* : сайт. URL : <http://www.viche.info/freeback> (дата звернення: 25.02.2014).

310. “Листи читачів.” *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?cat=63&paged=2> (дата звернення: 6.02.2014).
311. “Листи читачів.” 13.11.2009. *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.at.ua/publ/6-2> (дата звернення: 1.10.2014).
312. “Листи читачів”. *Товариш* : сайт. URL : <http://tovarish.com.ua/?cat=12> (дата звернення: 4.10.2014).
313. “Лідія Паньків “Про телеканал Інтер””. 23.02.2014. *Gloria.TV* : сайт. URL : <http://gloria.tv/?media=573844> (дата звернення: 13 січн. 2014).
314. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. Москва : Изд-во “Наука”, 1984. 439 с.
315. Лотман Ю. М. Семиосфера. Санкт-Петербург : “Искусство–СПБ”, 2000. 704 с.
316. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. *Об искусстве*. Санкт-Петербург : “Искусство–СПБ”, 1998. С. 14–285.
317. Лутовинова О. В. Лингвокультурологические характеристики виртуального дискурса : автореф. дисс. ... докт. филол. наук : 10.02.19. Волгоград, 2009. 39 с.
318. Луценко Ігор. “Анонс. Продовжуємо тиск у справі Чорновол!” *Українська правда*. 7.01.2014, URL : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/lutsenko/52cc0675c3ec1/> (дата звернення: 19.03.2014).
319. Луценко Ігор. “Екомайдан діє!” 3.01.2014. *Українська правда* : сайт. URL : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/lutsenko/52c72a84e32b9/> (дата звернення: 19.03.2014).
320. Лучик А. А. Українське зіставне мовознавство: стан і перспективи. *Мовознавство* : наук.-теор. журнал. Київ : Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2014. №. 6. С. 33–39.

321. Луцак Олена. Лист. *Світ молоді* : сайт. 22.10.2009. URL : http://svitmolodi.at.ua/publ/dejaki_pitannja_vstupu_do_vuziv/15-1-0-173 (дата звернення: 01.10.2014).

322. Любимова М. К. Интенциональные смыслы согласия и несогласия в русских и немецких дискурсах совещаний и переговоров : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Тамбов, 2004. 193 с.

323. Людний Федір. Лист. 26 лип. 2014. *Урядовий кур'єр* : сайт. URL : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/pidzemnij-perehid-ce-ne-rozkish/> (дата звернення: 8.10.2014).

324. Людний Федір. Лист. 24 лист. 2014. *Урядовий кур'єр*. URL : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/dosit-dvoh-kadencij/> (дата звернення: 8.10.2014).

325. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. Москва : ИТДГК “Гнозис”, 2003. 280 с.

326. Маклюэн М. Понимание Медиа : Внешние расширения человека. Москва : “Гиперборея”, “Кучково поле”, 2007. 464 с.

327. Максименко Л. О. Психолінгвістичні особливості професійно спрямованого усного діалогічного спілкування. *Формування полікультурної мовної особистості в контексті нової парадигми освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців, (Чернігів, 13 квітня 2010 р.). Чернігів : ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2010. С. 60–61.

328. Максимов Анатолій. Лист. 28 травн. 2012. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=3327> (дата звернення: 19.10.2014).

329. Мальцева Лілія. Українська блогосфера : функціонально-стильова характеристика. *Вісник Львівського університету*. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2011. № 52. С. 278–289.

330. Мамардашвили М. К., Пятигорский А. М. Символ и сознание. Метафизические рассуждения о сознании, символикe и языке. Москва : Школа “Языки русской культуры”, 1997. 213 с.

331. Манакин В. Н. Межкультурная коммуникация: вербальный и невербальный коды. Saarbrucken : LAP Lambert Academic Publishing, 2015. 408 с.

332. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология. Киев : Знання, 2004. 326 с.
333. “Марафон (Парафот, перепост).” *Korrespondent* : сайт. URL : <http://blogs.korrespondent.net/users/blog/pisistrat/a123628> (дата звернення: 26.03.2014).
334. Маркузе Г. Одномерный человек. Исследование идеологии развитого индустриального общества. Москва : “REFL-book”, 1994. 368 с.
335. “Мар’яна.” *YouTube* : сайт. URL : https://www.youtube.com/watch?v=Y_VgxM86Bn4&list=PLLDiC9prFM16MFbacM-m4FQ5DsMН0rVYm&index=167 (дата звернення: 8.11.2014).
336. Марусяк Микола. Лист. 23 вересн. 2011. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=5294> (дата звернення: 19.10.2014).
337. Марусяк Микола. Лист. 27 березн. 2015. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=10518> (дата звернення: 23.05.2015).
338. Маслова А. Ю. Введение в прагмалингвистику. М. : Флинта : Наука, 2010. 152 с.
339. Матвеева Т. В. К вопросу о ритме как жанрообразующем признаке в разговорной речи. *Жанры речи* : сб. науч. статей. Саратов : Издательский центр “Наука”, 1997. С. 44–51.
340. Матвійко Юля. Лист. 27.06.2008. *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.com/?cat=9&paged=2> (дата звернення: 10.10.2014).
341. Медведчук Зоя. Лист. 19 червн. 2015. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=10820> (дата звернення: 26.06.2015).
342. Мельник Г. С. Общение в журналистике : секреты мастерства. С-Петербург : Питер, 2008. 235 с.
343. Мельник Г. С., Тепляшина А. Н. Основы творческой деятельности журналиста. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 272 с.
344. Мид Дж. Философия настоящего. Москва : Издательский дом НИУ ВШЭ, 2014. *Высшая школа экономики* : сайт. URL : <http://publications.hse.ru/books/112252426> (дата звернення: 17.06.2013).

345. “Мийники автомобілей.” *YouTube* : сайт.
https://www.youtube.com/watch?v=OcXJzU_Rwk&list=PLLDiC9prFM16MFbacM-m4FQ5DsMH0rVYm&index=52 (дата звернення: 17.11.2013).
346. Мирошников Юрій. Лист. 15 квітн. 2014. *Урядовий кур'єр*. URL : <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/yak-dovesti-status-chornobilcya/> (дата звернення: 8.10.2014).
347. Михайлов Л. М. Грамматика немецкой диалогической речи. Москва : Высшая школа, 1986. 110 с.
348. Михайлов Л. М. Коммуникативная грамматика немецкого языка. Москва : Высш. шк., 1994. 256 с.
349. Мітчук О. Ток-шоу в українському ефірі як конфліктогенне середовище. *Теле- та радіожурналістика* : зб. наук. праць. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2013. Вип. 12. С. 340-345.
350. Міщенко В. Я. Поняття цілі та дії у діяльнісних концепціях мови. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки* : зб. наук. праць. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2008. № 5. С. 236–240.
351. Могилевская Э. В. Ток-шоу как жанр ТВ: происхождение, разновидности, приемы манипулирования. *Relga. Коммуникации* : науч.-культур. журн. 2006. Вып. 15. [Електронний ресурс]. URL : <http://www.relga.ru> (дата звернення: 04.02.2014).
352. Мороховский А. Н., Воробьева О. П., Лихошерст Н. И., Тимошенко З. В. Стилистика английского языка. Киев : Вища школа, 1984. 248 с.
353. Мосцевенко А. Ю. Блог как объект лингвистического исследования. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. Т. 13. № 2. С. 160–167.
354. Музичко М. Лист. 29 січн. 2016. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=11550> (дата звернення: 2 лют. 2016).
355. Мушинский Н. И. Дискурс логоцентризма и его деконструкция в контексте коэволюционной номинации. *Номинация и дискурс* : Мат-лы докл.

международ. науч. конф., (Минск, 8–9 ноября 2006 г.). Минск : МГЛУ, 2006. Ч. 2. С. 39–40.

356. Н. Аліна. Лист. 25 лист. 2011. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=5555> (дата звернення: 19.10.2014).

357. Н. Віра. Лист. 25 лист. 2011. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=5556> (дата звернення: 09.10.2014).

358. Н. Галина. Лист. 10.03.2009. *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.at.ua/publ/15-1-0-8> (дата звернення: 01.10.2014).

359. Н. Ганна. Лист. 25 лист. 2011. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=5554> (дата звернення: 17 жовтн. 2014).

360. Н. Діана. Лист. 30.11.2009. *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.com/?cat=15> (дата звернення: 02.10.2014).

361. Н. Іруся. Лист. 6 січн. 2012. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=5721> (дата звернення: 23.10.2014).

362. Н. Марина. Лист. 6 січн. 2012. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=5720> (дата звернення: 23.10.2014).

363. Н. Олег. Лист. 21 травн. 2009. *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.at.ua/publ/15-1-0-101> (дата звернення: 01.10.2014).

364. Н. Олег. Лист. 21 жовтн. 2011. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=5411> (дата звернення: 17.10.2014).

365. Н. Олена. Лист. 6 січн. 2012. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=5722> (дата звернення: 13 жовтн. 2014).

366. Н. Оленка. Лист. 27.06.2008. *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.com/?cat=9&paged=2> (дата звернення: 1.10.2014).

367. Н. Юрій. Лист. 8 лют. 2013. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=7297> (дата звернення: 13.10.2014).

368. Налапко Г. Лист. 13 січн. 2011. *Профспілкові вісті* : сайт. URL : http://www.psv.org.ua/arts/Listu_v_redakciu/view-76.html (дата звернення: 19.10.2014).

369. “Нам пишуть”. *Урядовий кур’єр* : сайт. URL : <http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/category/nam-pishut/> (дата звернення: 18.10.2014).

370. Науменко А. М. Філологічний аналіз тексту (основи лінгвопоетики). Вінниця : Нова Книга, 2005. 416 с.

371. “Наша пошта.” 26.12.2013. *Сільські вісті* : сайт. URL : <http://www.silskivisti.kiev.ua/19045/Poshta.php?n=20672> (дата звернення: 03.10.2014).

372. Ненашев М. Ф. Газета, Читатель, Время. Москва : Мысль, 1986. 160 с.

373. “Нескорений.” *YouTube* : сайт. <https://www.youtube.com/watch?v=NENah9oEiek&list=PL0130D44769843EF3&index=1> (дата звернення: 15.11.2014).

374. Нікульшина Т. М. Ірреальність у лінгвокогнітивному просторі (на матеріалі англійської та української мов) : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.17. Донецьк, 2013. 460 с.

375. Ньюкало Лариса, та ін. Лист. 1 серпн. 2014. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=9518> (дата звернення: 7.10.2014).

376. “Один в полі воїн.” (а). *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=NkMBYuhZOeo> (дата звернення: 29.10.2013).

377. “Один в полі воїн.” (б). *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=jlpoF5I1mq8> (дата звернення: 30.10.2013).

378. “Окрема думка.” 27.08.2013. *Телеканал ТВі/TVi* : сайт. URL : http://tvi.ua/program/2013/08/27/okrema_dumka_vid_27082013 (дата звернення: 23.01.2014).

379. “Окрема думка.” 28.02.2014. *Телеканал ТВі/TVi* : сайт. URL : http://tvi.ua/program/2014/02/28/ihor_semyvolos_u_okremiy_dumci (дата звернення: 25.01.2014).

380. Олешков М. Ю. Лингвокультурологический аспект системного моделирования дискурса. *Русский язык за рубежом* : учеб.-метод. журн. 2008. Вып. 4. С. 59–64.

381. Олешков М. Ю. Основы функциональной лингвистики: дискурсивный аспект. Нижний Тагил : Нижнетагильская государственная социально-педагогическая академия, 2006. 145 с.

382. Олянич А. В. Презентационная теория дискурса. Москва : Гнозис, 2007. 407 с.

383. Онищук М. І. Емотивність субстантивів як вияв системної міжмовної лакуарності в англійській та українській мовах. *Studia Linguistica* : зб. наук. праць / відп. ред. І. О. Голубовська. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. Вип. 8. С. 436–442.

384. “Оранж Лов.” *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=5TaP5AlALYI> (дата звернення: 3 июль 2012 г.)

385. “Організація та ведення пленарних засідань Верховної Ради України.” *Про Регламент Верховної Ради України. № 1861-VI. 2010.*

386. Осадчий М. А. Судебно-лингвистическая параметризация экстремистского призыва. *Современные исследования социальных проблем* : электрон. науч. журн. 2012. Вып. 11. № 19. URL : www.sisp.nkras.ru (дата звернення: 13.10.2016).

387. “Освіта.” *Київський форум “Українці”* : сайт. 16.03.2011, URL : <http://forumkyiv.at.ua/forum/28> (дата звернення: 15.05.2014).

388. “Останній москаль.” *YouTube* : сайт, <https://www.youtube.com/watch?v=4Aex97AvwFQ> (дата звернення: 25.04.2016).

389. Остапенко Лілія. Лист. 17.05.2005. *Українська правда* : сайт. URL : <http://world.pravda.com.ua/rus/articles/2005/05/17/4388347> (дата звернення: 18.10.2014).

390. Остин Дж. Слово как действие. *Новое в зарубежной лингвистике*. М. : “Прогресс”, 1986. Вып. 17. С. 22–129.

391. Отверченко Людмила. Лист. 16 липн. 2010. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=3522> (дата звернення: 18.10.2014).

392. П., О. Лист. 27.04.2008. *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.com/?cat=9&paged=5> (дата звернення: 2.10.2014).

393. Панкова В. В. Картина мира и ее интерпретация. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (Eastern European Scientific Journal)*. 2015. № 3. С. 134–136.

394. Панчишин Оксана. “Третина львів’ян не знають, що прийматимуть Олімпіаду-2022”, *Zahid.net* : сайт. URL : http://zahid.net/home/showSingleNews.do?tretina_lvivyan_ne_znayut_shho_priymatimut_olimpiadu2022&objectId=1300640 (дата звернення: 04.07.2014).

395. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. Москва : Рус. яз., 1989. 276 с.

396. “Педан-Притула шоу.” 19.04.2014. *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=Bvj6qcEb6Yw> (дата звернення: 02.11.2014).

397. “Педан-Притула шоу.” 08.03.2014. *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=fDifrxmFGyU> (дата звернення: 04.11.2014).

398. “Педан-Притула шоу”. 31.03.2013. *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=r0KGOBfzOWM> (дата звернення: 03.11.2014).

399. “Педан-Притула шоу.” 24.05.2014. *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=aRaI9enn1xc> (дата звернення: 05.11.2014).

400. Песчанская Е. В. Вербализация паралингвистической ситуации в прозе А.П. Чехова. Киев : ИД “Освита України”, 2014. 169 с.

401. Петлюченко Н. В. Просодические и кинетические способы создания харизматического имиджа политика в устном публичном дискурсе (на материале инаугурационных выступлений президентов Германии и Украины). *Мови професійної комунікації : лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти* : Мат-ли III-ї Міжнар. наук.-практ. конф., (21 квітня 2016 р., НТУУ “КПІ”). К. : Кафедра, 2016. С. 13–16.

402. Петренко В. Ф. Структура сознания в речевом воздействии. *Оптимизация речевого воздействия* : монографія / отв. ред. В. Ф. Петренко. М. : Наука, 1990. С. 18–31.

403. Петров Анатолий. Лист. 8 лист. 2014. *Урядовий кур’єр* : сайт. URL : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/zagalnij-stazh-zminitsya/> (дата звернення: 8.04.2015).

404. Петрук Людмила. Лист. 19 вересн. 2014. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=9711> (дата звернення: 23.10.2014).

405. Петрук Людмила. Лист. 27 березн. 2015. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=10509> (дата звернення: 23.10.2015).

406. Певнєв Асір. Лист. 2 березн. 2012. *Зелена планета*. URL : http://www.zelenaplaneta.kiev.ua/content/readMore1/infobox/producing/template/default/active_id/4.htm#rezept (дата звернення: 14.10.2014).

407. Пилипенко Р. Є. Інституційний комунікативний простір Німеччини (фахова мова економіки) : автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2007. 40 с.

408. “Питання, що задають найчастіше.” *Бізнес-інформ* : сайт. URL : <http://www.business-inform.net/for-authors/?p=7> (дата звернення: 13.10.2014).

409. Півняк Г. Г., Бусигін Б. С., Дівізінюк М. М. Тлумачний словник з інформатики. Донецьк : Нац. гірнич. ун-т, 2010. 600 с.

410. Піскун Марія. Лист. *Світ молоді* : сайт. 30.04.2009. URL : <http://svitmolodi.at.ua/publ/15-1-0-88> (дата звернення: 01.10.2014).

411. Пітерс Дж. Слова на вітрі: історія ідеї комунікації. Київ : Видавничий дім “КМ Академія”, 2004. 302 с.

412. Піхтовнікова Л. С. Стилїстика і синергетика дискурсу. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен* : монографія / під загальн. ред. І.С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. С. 29–36.

413. “Платон Ангел.” *YouTube* : сайт. <https://www.youtube.com/watch?v=8b9K61CH5W8&index=43&list=PLLDiC9prFM16MFbacM-m4FQ5DsMH0rVYm> (дата звернення: 18.03.2015).

414. Плахта Дмитро. Ток-шоу у спортивній тележурналістиці: некласичний підхід. *Теле- та радіожурналістика* : зб. наук. праць. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2017. Вип. 16. С. 200-205.

415. “Поводир.” *YouTube* : сайт. URL : https://www.youtube.com/watch?v=oHrkdDUa_UU (дата звернення: 8.03.2015).

416. Пожидаева И. В. Когнитивно-прагматические тактики и техники манипуляций (на примере политических блогов Рунета и Укрнета). *Studia Linguistica* : зб. наук. праць / відп. ред. І. О. Голубовська. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. Вип. 4. С. 493–499.

417. Політологічний словник-довідник. *P-for.com* : сайт. URL : http://p-for.com/book_263_glava_36_POL%D0%86TOLOG%D0%86CHNIJJ_SLOVNIK-DOV.html (дата звернення: 5 лип. 2013).

418. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. Ужгород : Закарпаття, 1999. 240 с.

419. “Помаранчеве небо.” *hochykino.com* : сайт. URL : <http://hochykino.com/melodrami/1613-pomarancheve-nebo.html> (дата звернення: 17.03.2015).

420. Пономаренко Е. А. Речевые жанры в медицинском дискурсе (в произведениях русских писателей-врачей). Симферополь : Дом Писателей им. Домбровского, 2011. 208 с.

421. Потебня А. А. *Мысль и язык*. Москва : Лабиринт, 1999. 269 с.

422. “Походи.” *Українські Карпати* : сайт. URL : <http://www.karpaty.com.ua/?chapter=forum&forum=7&frange=1390> (дата звернення: 19.03.2014).

423. Поцелуев С. П. Политические парадialogи. Ростов н/Д : Изд-во ЮФУ, 2008. 392 с.

424. Почепцов Г. Г. Предложение. *Теоретическая грамматика современного английского языка* / под ред. Л. Кравцовой. Москва : Прогресс, 1981. С. 257–281.

425. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. Київ : Українська асоціація паблік рілейшнз, 1996. 175 с.

426. Приходько А. І. Оценочность как социкультурный признак журналистского текста. *Медиалингвистика* : науч. журн. 2016. № 1. С. 73–81.

427. Про Регламент Верховної Ради України. № 1861-VI. 2010.

428. “Протести студентів.” *Київський форум “Українці”* : сайт. URL : <http://forumkyiv.at.ua/forum/28-33-1> (дата звернення: 15.05.2014).
429. “Проти ночі.” 19.02.2013. *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=bTzsr-wIjLc> (дата звернення: 05.01.2015).
430. “Проти ночі.” 19.03.2013. *YouTube* : сайт. <https://www.youtube.com/watch?v=TOjS9XiAdfs> (дата звернення: 17.01.2015).
431. “Проти ночі.” 20.03.2013. *YouTube* : сайт. <https://www.youtube.com/watch?v=mpYpAajrOhg> (дата звернення: 19.05.2014).
432. Психологічний словник-довідник. *Psych.Kiev.Ua* : сайт. URL : <http://www.psyh.kiev.ua/діалог> (дата звернення: 5 лип. 2013).
433. Пугачев В. П., Соловьёв А. И. Введение в политологию. Библиотека “Полка букиниста”: сайт. URL : http://society.polbu.ru/pugachev_politology/ch17_i.html (дата звернення: 1 серп. 2013).
434. Р. Олена. Лист. *Світ молоді* : сайт. 11.05.2008. URL : <http://svitmolodi.com/?cat=9&paged=3> (дата звернення: 02.10.2014).
435. Расевич Василь. “Чому “силовики” потребують гарантій?” *Zahid.net* : сайт. URL : http://zaxid.net/blogs/showBlog.do?chomu_siloviki_potrebuyut_garantiy&objectId=1301016 (дата звернення: 04.07.2014).
436. Режабек Е. Я. Мифомышление (когнитивный анализ). Москва : Едиториал УРСС, 2003. 304 с.
437. Реконвальд Н. В. Англомовний чат як різновид комп’ютерно-опосередкованої комунікації (прагмалінгвістичне дослідження) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2008. 22 с.
438. Рикёр П. История и истина. Санкт-Петербург : Алетейя, 2002. 400 с.
439. Рождественский Ю. В. Теория риторики. Москва : Флинта; Наука, 2006. 512 с.
440. “Розгляд законопроектів у першому читанні.” *Про Регламент Верховної Ради України. № 1861-VI. 2010.*

441. Романишин Н. І. Структурні, семантичні та комунікативно-прагматичні особливості інтрасуб'єктних мовленнєвих актів (на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд філол. наук : 10.02.04. Луцьк, 2001. 193 с.

442. Рубчак О. Б. Вплив соціокультурних чинників на просодичну організацію мовлення респондентів теле- та радіоінтерв'ю. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки* : зб. наук. праць. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2008. № 5. С. 421–423.

443. Рукомойникова В. П. Основные направления и перспективы изучения языка виртуальной коммуникации. *Язык в современных общественных структурах* : мат-лы междунар. науч. конф., (Ниžний Новгород, 21–22 апреля 2005 г.). Ниžний Новгород : НГЛУ, 2005. С. 228–231.

444. Рум А. Великобритания. *Лингвострановедческий словарь*. Москва : Рус. яз., 1978. 479 с.

445. Руденко Віталій. Лист. *Сільські вісті*. 26.12.2013. URL : <http://www.silskivisti.kiev.ua/19045/Poshta.php?n=20675> (дата звернення: 04.10.2014).

446. Рыжков М. С. Речевые стратегии участников синхронного интернет-дискурса (на материале русско- и англоязычных чатов) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Воронеж, 2010. 25 с.

447. Рытникова Я. Т. Семейная беседа как жанр повседневного речевого общения. *Жанры речи* : сб. науч. статей. Саратов : Издательский центр “Наука”, 1997. № 1 (10). С. 177–188.

448. Рябчук Петро. Лист. *Звягель* : сайт. 28 вересн. 2012, URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=6742> (дата звернення: 01.10.2014).

449. Сабадишина Юлія. Лист. *Світ молоді* : сайт. 03.10.2009. URL : <http://svitmolodi.at.ua/publ/osin/15-1-0-201> (дата звернення: 02.10.2014).

450. Сабадишина Юлія. Лист. *Світ молоді* : сайт. 03.12.2009. URL : http://svitmolodi.at.ua/publ/zalishaemosja_na_zvjazku/15-1-0-222 (дата звернення: 01.10.2014).

451. Сабадишина Юлія. Лист. *Світ молоді* : сайт. 25.12.2009. URL : http://svitmolodi.at.ua/publ/ja_za_te_shhob_provini_proshhati/15-1-0-236 (дата звернення: 01.10.2014).

452. Савела Олена. Лист. *Світ молоді* : сайт. 9.10.2008. URL : <http://svitmolodi.com/?cat=9&paged=2> (дата звернення: 01.10.2014).

453. “Савік Шустер: У нас в студії громадянська війна.” *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=fcIuavwFYhE> (дата звернення: 01.12.2014).

454. Савчук І. І. Лінгвокогнітивний та комунікативний аспекти позначення “суперництва” засобами сучасної англійської мови : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Донецьк, 2007. 273 с.

455. “Сайт, де можна скачати мінусовки та фонограми.” *Українські пісні* : сайт. URL : <http://www.pisni.org.ua/forum.php?ntid=1270&start=1> (дата звернення: 18 березн. 2014).

456. Сайтарли І. А. Культура міжособистісних стосунків. Київ : Академвидав, 2007. 240 с.

457. “Сафо.” *gidonlinekino.com* : сайт. URL : <http://gidonlinekino.com/2013/03/safo>.

458. Сафонова Н. М. Суб’єктивна модальність у діалозі та полілозі сучасної української драми (семантика та прагматика) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 “Українська мова”. Горлівка, 2005. 318 с.

459. “Свобода слова”. 17.10.2012. *ICTV* : сайт. URL : <http://svoboda.ictv.ua/ru/index/view-media/id/58685> (дата звернення: 17.01.2015).

460. “Свобода слова.” 03.06.2013. *ICTV* : сайт. URL : <http://svoboda.ictv.ua/ua/index/view-media/id/37097> (дата звернення: 17.01.2015).

461. “Свобода слова.” 05.09.2013. *ICTV*: сайт. URL : <http://svoboda.ictv.ua/ua/index/viewmedia/id/25043/current/338/total/605/page/57> (дата звернення: 17.01.2015).

462. Седов К. Ф. Внутрижанровые стратегии речевого поведения : “ссора”, “комплимент”, “колкость”. *Жанры речи* : сб. науч. статей. Саратов : Издательский центр “Наука”, 1997. № 1 (10). С. 188–195.

463. Седов К. Ф. Портреты языковых личностей в аспекте их становления (принципы классификации и условия формирования). *Вопросы стилистики* : сб. науч. трудов. Саратов : Изд-во Саратовского университета, 1997. Вып. 28. С. 3–29.

464. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації. Черкаси : Вид-во Чабаненко Ю.А., 2011. 348 с.

465. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К., 2008. 712 с.

466. Семука Любов. Лист. *Сільські вісті*. 26.12.2013. URL : <http://www.silskivisti.kiev.ua/19045/Poshta.php?n=20674> (дата звернення: 03.10.2014).

467. Сенчило Надія. Лист. *Світ молоді* : сайт. 24.03.2009. URL : <http://svitmolodi.at.ua/publ/15-1-0-47> (дата звернення: 01.10.2014).

468. Сенчило Надія. Лист. *Світ молоді* : сайт. 24.11.2010. URL : http://svitmolodi.at.ua/publ/vidstan_mizh_ukrajinoju_i_evropoju/15-1-0-443 (дата звернення: 01.10.2014).

469. Сербенська О. А., Бабенко В. В. Основи телетворчості. Львів : ПАІС, 2007. 112 с.

470. Серебрянська О. В. “Кінопереклад: специфіка та стратегії.” *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологія”*. Острог, 2016. Вип. 62. С. 294–297.

471. Серио П. Анализ дискурса во Французской школе (Дискурс и интердискурс). *Семиотика : антология* / под ред. Ю. Степанова. М. : Екатеринбург, 2001. С. 549–562.

472. Серль Дж. Классификация иллокутивных актов. *Новое в зарубежной лингвистике*. М. : “Прогресс”, 1986. Вып. 17. С. 170–194.

473. Серпутько Олег. Лист. *Звягель* : сайт. 15 лют. 2013, URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=7317> (дата звернення: 13.10.2014).

474. Серьожко Євгеній. Лист. 17.05.2005. *Українська правда*. URL : <http://world.pravda.com.ua/rus/articles/2005/05/17/4388347> (дата звернення: 18.10.2014).

475. Серов Ю. О., Кравець Р. Б., Пелешин А. М. Методи аналізу ефективності Веб-форумів. *Вісник національного університету “Львівська політехніка”* : зб. наук. праць. Львів : Видавництво Львівської Політехніки, 2009. № 653. С. 197–206.

476. Сидоров Е. В. Интерактивная мотивация дискурсивного значения. *Общение. Языковое сознание. Межкультурная коммуникация* : сб. науч. статей. Калуга : ИЯз РАН, 2005. С. 90–107.

477. Силантьев И. В. Текст в системе дискурсных взаимодействий. *Критика и семиотика* : науч. журн. 2004. Вып. 7. С. 98–123.

478. Синицына А. Н. Метакоммуникативные единицы и их роль в организации и регуляции англоязычного диалогического общения : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. СПб., 2005. 19 с.

479. Скалкин В. Л. Обучение диалогической речи (на материале английского языка). Київ : Радянська школа, 1989. 158 с.

480. Скороходова Е. Ю. Публицистический стиль: современное состояние и тенденции развития. *Язык в современных общественных структурах* : материалы междунар. науч. конф., (Нижний Новгород, 21–22 апреля 2005 г.). Нижний Новгород : НГЛУ, 2005. С. 246–249.

481. Скуратовська Т. А. Аргументація в американському судовому дискурсі (на матеріалі справ за участю суду присяжних) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2002. 196 с.

482. Славова Л. Л. Мовна особистість лідера у дзеркалі політичної лінгвоперсонології : США-Україна. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 360 с.

483. Славова Л. Л. Мовна особистість у сучасному американському та українському політичному дискурсі : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2015. 516 с.

484. Слободенюк Е. А. Создание образа британского и немецкого политика в современном медиадискурсе Великобритании в аспекте оппозиции “свой – чужой” : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Нижний Новгород, 2016. 202 с.

485. Словник молодого журналіста. *Навчальні матеріали онлайн 2010-2017* : сайт. URL : http://pidruchniki.ws/12631113/zhurnalistika/slovník_zhurnalista_arkush_avtorskiy_tok-shou_kupyura (дата звернення: 9 березн. 2015).

486. Словник термінів. *Simple Software Systems* : сайт. URL : <http://sss.co.ua/products/simplestore/informaciini-materiali/slovník-terminiv> (дата звернення: 29.07.2014).

487. “Словник української мови” в 11 томах. Київ : Наукова думка, 1970-1980. *Webmezha* : сайт. URL : <http://sum.in.ua> (дата звернення: 25.04.2013).

488. “Словopedia”. *Slovopedia.com* : сайт. URL : <http://slovopedia.org.ua> (дата звернення: 22.12.2014).

489. Слотюк Ігор. Лист. 11.11.2009. *Світ молоді* : сайт. URL : http://svitmolodi.at.ua/publ/osin_po_brodivski/15-1-0-193 (дата звернення: 09.11.2014).

490. Слышкин Г. Г., Ефремова М. А. Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа). Москва : Водолей Publishers, 2004. 153 с.

491. Смаглюк Василь. Лист. 26.12.2013. *Сільські вісті*. URL : <http://www.silskivisti.kiev.ua/19045/Poshta.php?n=20673> (дата звернення: 22.10.2014).

492. Смол Георг. Лист. *Звягель* : сайт. 29 травн. 2009, URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=1751> (дата звернення: 22.10.2014).

493. Соя Андрій. Лист. *Звягель* : сайт. 21 жовтн. 2011, URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=5426> (дата звернення: 19.10.2014).

494. Спиркин А.Г. Философия. Москва : Гардарики, 2002. 736 с.

495. “Справедливість.” 01.02.2013. *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=2RvMvKhmjKM> (дата звернення: 03.02.2013).

496. “Справедливість.” 8.02.2013. *YouTube* : сайт. URL : http://www.youtube.com/watch?v=zp2S4Eu4b_E (дата звернення: 03.12.2014).

497. Ставицька Л. О. Короткий словник жаргонної лексики української мови. *Wikidot* : сайт. URL : <http://ukr-zhargon.wikidot.com> (дата звернення: 19.12.2014).

498. Старостина Ю. С., Хабибуліна А. В. *Вестник СамГУ*. Самара : Изд-во Самарск. гос. ун-та, 2012. №8 (1). С. 253–258.

499. Степанов Ю. С. Имена, предикаты, предложения (семиологическая грамматика). Москва : Едиториал УРСС, 2004. 360 с.

500. Стернин И. А. Введение в речевое воздействие. Воронеж : Полиграф, 2001. 252 с.

501. Столярова М. О. Етикет у віртуальній англомовній комунікації (на матеріалі чатлайнових сесій) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2005. 220 с.

502. Сусов И.П. Введение в теоретическое языкознание. Москва : Восток - Запад, 2006. *Тверской государственный университет*, URL : <http://homepages.tversu.ru/~ips/LingFak1.htm> (дата звернення: 13.06.2013).

503. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика. Винница : Нова Книга, 2009. 272 с.

504. “Сьогодні про головне.” 18.12.2012. *Телеканал ТВі/TVi* : сайт. URL : http://tvi.ua/new/2012/12/18/yaki_naslidky_matyme_dlya_ukrayiny_zakon_pro_zaboronu_kurinna (дата звернення: 09.07.2014).

505. “Сьогодні про головне.” 08.04.2013. *Телеканал ТВі/TVi* : сайт. URL : http://tvi.ua/program/2013/04/08/sohodni_pro_holovne_vid_08042013 (дата звернення: 09.07.2014).

506. “Сьогодні про головне.” 31.10.2013. *YouTube* : сайт. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=-YINJ4ADizU> (дата звернення: 19.07.2014).

507. Тараненко Л. І. Актуалізація англійських прозових фольклорних текстів малої форми. Київ : Кафедра, 2014. 288 с.

508. Таранець В. Г. Теоретичні основи діахронічних досліджень та явище субституції (перцептивний чинник). *Діахронія мови* : зб. статей. Одеса : Друкарський дім, 2008. С. 11–24.

509. Тарасов Е. Ф. Речевое воздействие: методология и теория. *Оптимизация речевого воздействия* : монографія / отв. ред. В. Ф. Петренко. М. : Наука, 1990. С. 5–18.
510. Тарасов Е. Ф. Тенденции развития психолингвистики. Москва : Наука, 1987. 168 с.
511. “Теории власти в политической философии.” *Filosofa.net* : сайт. URL : <http://www.filosofa.net/page-240.html> (дата звернення: 13.09.2013).
512. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. Москва : Слово/Slovo, 2000. 144 с.
513. Терехов И. И. Изучение речевого поведения носителей языка на материале современного британского кино : автореф. дисс. ... канд. філол. наук : 13.00.02. Тамбов, 2011. 22 с.
514. Терещенко Микола. Лист. *Урядовий кур'єр*. 8 лист. 2014. <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/yaki-pilgi-na-podatok-z-neruhomosti/> (дата звернення: 09.04.2015).
515. Термінологічний словник. *Меґо-Інфо* : сайт. URL : <http://mego.info/матеріал/термінологічний-словник> (дата звернення: 28.12.2016).
516. Термінологічний словник. *Online Библиотека* : сайт. URL : <http://readbookz.com/book/150/4250.html> (дата звернення: 30.11.2016).
517. Тимошенко Олена. Лист. *Звягель* : сайт. 20 вересн. 2013. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=8141> (дата звернення: 19 жовтн. 2014).
518. Токарева И. И. Социолінгвістика и проблемы изучения коммуникации. Минск : МГЛУ, 2005. 210 с.
519. Тонкіх І. Ю. Функції блогів на сайтах українських інтернет-ЗМІ. *Діалог: Медіа-студії* : наук. журн. 2012. Вип. 15. С. 341–350.
520. Трачук Мирослава. Лист. 10.04.2009. *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.at.ua/publ/15-1-0-74> (дата звернення: 09.10.2014).
521. “Тупик.” *YouTube* : сайт. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=QSSvrsovhhM> (дата звернення: 27.05.2014).

522. Турчин А. Лист. 2 серпн. 2014. *Урядовий кур'єр* : сайт. URL : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/yaki-umovi-rozirvannya-dogovoru-orendi-zemli/> (дата звернення: 08.10.2014).

523. Удовиченко Ігор. Лист. *Свобода*. 26.01.2012. URL : <http://www.svoboda.org.ua/dokumenty/inshi/027349/> (дата звернення: 29.10.2014).

524. “Украдене щастя.” (а). *YouTube* : сайт. <https://www.youtube.com/watch?v=6Vm7TTf-hE0> (дата звернення: 19.07.2015).

525. “Украдене щастя.” (b). *YouTube* : сайт. <https://www.youtube.com/watch?v=G6iPA5sI9pU> (дата звернення: 21.07.2015).

526. “Украдене щастя.” (с). *YouTube* : сайт. <https://www.youtube.com/watch?v=shIubqaWXiM> (дата звернення: 22.07.2015).

527. Українська літературна енциклопедія. *Ізборник* : сайт. URL : <http://izbornyk.org.ua/ulencycl/ule42.htm> (дата звернення: 17.07.2016).

528. Усачёва О. Ю. Пространственно-временные компоненты веб-коммуникативных событий интернет-диалога и их представление в структуре дискурса. *Вестник Волгоградского государственного университета* : науч. журн. 2011. № 1 (13). С. 85–91.

529. Ущина В. А. Позиціювання суб'єкта в сучасному англomовному дискурсі ризику : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2016. 500 с.

530. Ф. Тетяна. Лист. 19 червн. 2015. *Звягель* : сайт. URL : <http://www.zvyagel.com.ua/?p=10815> (дата звернення: 26.06.2015).

531. Фадеева О. В. Стратегії й тактики конфліктного дискурсу (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2000. 19 с.

532. Федорів Я. Р. Соціокультурні аспекти просодичної організації висловлювань-невдоволень (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійського мовлення) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2000. 18 с.

533. Федорова А. Синдром “П'ятниця вечір” у політичних ток-шоу України. *Український науковий журнал “ОСВІТА РЕГІОНУ”* : наук. журн. 2012. № 2.

С. 278. [Електронний ресурс]. URL : <http://www.social-science.com.ua/article/825> (дата звернення: 19.05.2014).

534. Федорова Л. А. Типологія речевого впливу і його місце в структурі спілкування. *Вопросы языкознания* : науч. журн. 1991. Вып. 6. С. 43–57.

535. Федорова Л. Л. Грамматика діалога: основні категорії. *Комп'ютерна лінгвістика і інтелектуальні технології* : сб. науч. трудов. М. : Изд-во РГГУ, 2005. Т. 15. Вып. 22. С. 482–486.

536. Фещенко Ю.І. Ідіоматичний простір “Номо Socialis” у сучасній англійській мові: лінгвокогнітивний та комунікативно-функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2007. 222 с.

537. Филимонова О. Е. Эмоциология текста. Анализ репрезентации эмоций в английском тексте. СПб. : ООО “Книжный Дом”, 2007. 448 с.

538. Філіп Г. Емоційність мовця в “листах до редакції” на прикладі жіночої преси. *Інститут журналістики* : сайт. URL : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1958> (дата звернення: 15.09.2014).

539. Філософський енциклопедичний словник. *Словopedia* : сайт. URL : <http://slovoopedia.org.ua/104/53396/1083391.html> (дата звернення: 5.07.2016).

540. Формановская Н. И. Речевое общение : коммуникативно-прагматический подход. М. : Изд-во “Русский язык”, 2002. 216 с.

541. “Форум.” *Український центр - 2001-2011* : сайт. URL : <http://www.ukrcenter.com/> (дата звернення: 17.05.2014).

542. *Форуми Майдану* : сайт. URL : <http://forum.maidanua.org> (дата звернення: 02.05.2014).

543. *Форум “TopUa.net”* : сайт. URL : <http://topua.net/forum/topic1755.html> (дата звернення: 06.07.2014).

544. Фролова І. Є. Дискурсивні параметри конфронтаційної мовленнєвої взаємодії. *Нова філологія* : зб. наук. пр. Запоріжжя : Вид-во ЗНУ, 2008. С. 281–286.

545. Фуко М. Археология знания. Санкт-Петербург : А-сad, 1994. *RoyalLib.com* : сайт. URL : http://royallib.com/book/fuko_mishel/arheologiya_znaniya.html (дата звернення: 15.08.2013).

546. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Москва : Касталь, 1996. 448 с.

547. Фуко М. История сексуальности. Забота о себе. К.-Москва : Грунтрефл-бук, 1998. 283 с

548. Фурсов В. А. Лекции по теории информации. Самара : Изд-во Самар. гос. аэрокосм. ун-та, 2006. 148 с.

549. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне. Москва : Издательство “Весь Мир”, 2003. 416 с.

550. Хисамова Г. Г. Функции диалога в художественном тексте. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского* : науч. журн. 2013. Вып. 6 (2). С. 721–724.

551. “Хто зверху?” *YouTube* : сайт. URL : http://www.youtube.com/watch?v=NadKK_Iajhc (дата звернення: 04.05.2013).

552. ЧатИнет : сайт. URL : <http://da.zp.ua> (дата звернення: 02.04.2014).

553. Чат Bizarre : сайт. URL : <http://bizarre.kiev.ua> (дата звернення: 02.04.2013).

554. Чахоян Л. П. Синтаксис диалогической речи современного английского языка. Москва : Высш.шк., 1979. 168 с.

555. Чемеркін С. Г. Українська мова в Інтернеті : позамовні та внутрішньоструктурні процеси. Київ : Інститут української мови НАН України, 2009. 240 с.

556. Чепурнова Людмила. Лист. 22.05.2008. *Світ молоді* : сайт. URL : <http://svitmolodi.com/?cat=9&paged=3> (дата звернення: 02.10.2014).

557. Черватюк И. С. Невербалика власти. *Проблемы лингвокультурологии и теории дискурса* : сб. науч. трудов. Волгоград : Перемена, 2003. С. 58–62.

558. Чернявская В. Е. Медиальность : опыт осмысления формирующейся парадигмы в лингвистике. *Медиалингвистика* : науч. журн. 2015. № 1 (6). С. 7–15.

559. “Чи бувають пригоди трагічними?” 28 січн. 2014. *Корреспондент.net* : сайт. URL : <http://ua.korrespondent.net/ukraine/comunity/3298390-bloh-profesora-ropomareva> (дата звернення: 15.10.2014).

560. Шарафан И. В. Публичный диалог : к построению модели коммуникативной ситуации. *Вестник ВГУ* : сб. науч. трудов. Воронеж : ВГУ, 2008. Вып. 2. С. 80–85.

561. Шаталова Н. С., Варарут Т. Параметризация текстов дискурсивных практик. *Вестник Московского государственного лингвистического университета* : сб. науч. трудов. М. : МГЛУ, 2014. Вып. 4. С. 205–214.

562. Шведова Н. Ю. Очерки по синтаксису русской разговорной речи. Москва : Изд. АН СССР, 1960. 377 с.

563. Швець О. В. Типологія номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2016. 221 с.

564. Шевченко І. С. Когнітивно-комунікативна парадигма і аналіз дискурсу. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен* : монографія / під загальн. ред. І.С. Шевченко. Харків: Константа, 2005. С. 9–21.

565. Шевченко І. С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен* : монографія / під загальн. ред. І.С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. С. 105–118.

566. Шевченко І. С., Морозова О. І. Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен* : монографія / під загальн. ред. І.С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. С. 21–29.

567. Шейгал Е. И. Вербальная агрессия в политическом дискурсе. *Вопросы стилистики* : сб. науч. трудов. Саратов : Изд-во Саратовского университета, 1999. Вып. 28. С. 204–222.

568. Шейгал Е. И. Власть как концепт и категория дискурса. *Библиотека Гумер* : сайт. URL :

http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Article/scheig_vlast.php (дата звернення: 27.05.2014).

569. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. Москва-Волгоград : ИТДК “Гнозис”, 2004. 147 с.

570. Шивайло І. Лист. 15 квітн. 2014. *Урядовий кур'єр*.
<https://ukurier.gov.ua/uk/articles/de-mozhna-oskarzhiti-rishennya-miscevoyi-vladi/>
(дата звернення: 15.10.2015).

571. Шкіцька І. Ю. Маніпулятивні тактики позитиву : лінгвістичний аспект. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 392 с.

572. Шмелева Т. В. Речевой жанр. Возможности описания и использования в преподавании языка. *Russistik. Русистика* : науч. журн. 1990. Вып. 2. С. 20–32.

573. “Штольня.” *YouTube* : сайт.
<https://www.youtube.com/watch?v=Y64JLC92020> (дата звернення: 27.10.2013).

574. “Шустер Live.” *YouTube* : сайт. URL :
<http://www.youtube.com/watch?v=TyWqsSCoS1A> (дата звернення: 17.10.2014).

575. Шутова М. О. Етнокультурні стереотипи в англійській та українській мовах : реконструкція і типологія : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2016. 433 с.

576. Щерба Л. В. Теория русского письма. *Избранные работы по русскому языку* / под ред. М. Матусевича. Москва : Учпедгиз, 1957. С. 144–180.

577. Щерба Л. В. Современный русский литературный язык. *Избранные работы по русскому языку* / под ред. М. Матусевича. Москва : Учпедгиз, 1957. С. 113–130.

578. Юсипович А. Типи програм розважального телебачення України. *Інститут журналістики* : сайт. URL :
<http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2122> (дата звернення: 15.10.2014).

579. Яворська Г. М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс. Мова, культура, влада. Київ : Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, 2000. 208 с.

580. Якобсон Р. В поисках сущности языка. *Семиотика* / под ред. Ю. Степанова. Москва : Радуга, 1983. С. 102–117.
581. Яковець А. В. Телевізійна журналістика: теорія і практика. Київ : Вид. “Києво-Могилянська академія”, 2007. 240 с.
582. Якубинский Л. П. Язык и его функционирование. *Избранные работы* / под ред. А. Леонтьева. Москва : Наука, 1986. С. 17–58.
583. “Якщо випив зайвий келих вина?” Лист. 22 лют. 2012. *Зелена планета*. URL : <http://www.zelenaplaneta.kiev.ua/content/readMore1/infobox/producing/template/default/default.htm#rezept> (дата звернення: 14.10.2014).
584. Янковский С. Я. Концепции общей теории информации. *НИИ Интелтек Плюс* : сайт. URL : <http://www.inteltec.ru/publish/articles/textan/ibook.shtml> (дата звернення: 08.03.2014).
585. “Японські казки.” *Аніме та манга українською* : сайт. URL : <http://uanime.org.ua/forum/viewtopic.php?f=6&t=907&start=30> (дата звернення: 3 лют. 2015).
586. “About Time.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.to/usearch/abouttime/> (дата звернення: 02.11.2014).
587. “About time, too: Your questions answered.” *Newscientist.com* : site. URL : <http://www.newscientist.com/article/mg20527441.900-about-time-too-your-questions-answered.html> (дата звернення: 05.12. 2014).
588. Adelswärd V., Aronsson K., Jönsson L., Linell P. The Unequal Distribution of Interactional Space : Dominance and Control in Courtroom Interaction. *Text*. 1987. Vol. 7. P. 313–346.
589. Aijmera K., Stenstrom A.-B. Approaches to Spoken Interaction. *Journal of Pragmatics*. 2005. Vol. 37. P. 1743–1751.
590. Aitchison J. The Seeds of Speech. Language Origin and Evolution. Cambridge : Cambridge University Press, 1996. 194 p.

591. ai21. “As predicted - Syrian massacre still ignored.” *Bestukforums* : site URL : <http://bestukforums.co.uk/index.php?showtopic=23581> (дата звернення: 26.08.2014).

592. ai21. “UK says no to web obscenity.” *Bestukforums* : site URL : <http://bestukforums.co.uk/index.php?showtopic=23712> (дата звернення: 26.08.2014).

593. Andrén M., Sanne J., Linell P. Striking the Balance between Formality and Informality in Safety-Critical Activities : Train Traffic Control Calls. *Journal of Pragmatics*. 2010. Vol. 42. P. 220–241.

594. Andy_travelua. “Бюджетний фашизм від влади.” *ЖЖ* : site. URL : <http://ua.livejournal.com/1061179.html#comments> (дата звернення: 17.03.2014).

595. “The Andrew Marr Show.” 8.01.2012. *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=TX0wzOF6eес> (дата звернення: 04.02.2015).

596. “The Andrew Marr Show.” 31.10.2010. *BBC* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-11660762> (дата звернення: 17.06.2014).

597. “The Andrew Marr Show.” 23.02.2014. *BBC* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-26312508> (дата звернення: 17.07.2014).

598. “The Andrew Marr Show.” 19.05.2014. *BBC* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/programmes/b01xyh0r> (дата звернення: 07.02.2015).

599. “The Andrew Marr Show.” 27.11.2009. *YouTube* : site. URL : http://www.youtube.com/watch?v=UTevt_ZXTPg (дата звернення: 09.02.2015).

600. “The Andrew Marr Show.” 08.01.2012. *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=TX0wzOF6eес> (дата звернення: 07.02.2015)

601. “The Andrew Marr Show.” 04.03.2012. *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=ysvyf52x0Lk> (дата звернення: 09.02.2015).

602. “The Andrew Marr Show.” 15.12.2013. *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=bpDvliNmQdU> (дата звернення: 14.02.2015).

603. “The Andrew Marr Show.” 22.12.2013. *YouTube* : site. <https://www.youtube.com/watch?v=OyRjyHLwKTo>.

604. “The Andrew Marr Show.” *YouTube* : site. <https://www.youtube.com/watch?v=OyRjyHLwKTo> (дата звернення: 13.02.2015).

605. “The Andrew Marr Show.” 01.06.2014. *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=IWq81Q8L6hs> (дата звернення: 16.02.2015).

606. Antaki Ch. Discourse Analysis and Conversational Analysis. *The SAGE Handbook of Social Research Methods* / Ed. by P. Alasuutari, L. Bickman, J. Brannen. London : Sage, 2008. P. 431–446.

607. Antaki Ch. Offering Choices to People with Intellectual Disabilities: an Interactional Study. *Journal of intellectual disability research*. 2008. P. 1–23.

608. Anton D. Letter. 01.12.2007. *Vanityfair*. URL : <http://www.vanityfair.com/magazine/2007/12/letters200712> (дата звернення: 14.02.2015).

609. Arnett R. Civic Dialogue : Attending to Locality and Recovering Monologue. *Journal of Dialogue Studies*. 2014. Vol. 2. Iss. 2. P. 71–93.

610. “Ask a climate scientist.” *Newscientist.com* : site. <https://www.newscientist.com/blogs/shortsharpscience/2010/12/ask-a-climate-scientist.html> (дата звернення: 05.02.2015).

611. “Ask for what you want in bed.” 24 May 2013. *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.co.uk/search-results/?q=ask#searchTabs> (дата звернення: 01.03.2015).

612. “Ask Maxim.” 29 Oct. 2010. *Maxim* : site. URL : <http://www.maxim.com/funny/ask-maxim> (дата звернення: 02.02.2015).

613. “Ask the Expert #3: the Hair Guru.” 3 Oct. 2010. *Menshealth* : site. URL : http://www.menshealth.co.uk/style/grooming/ask-the-expert-3-the-hair-guru?click=main_sr (дата звернення: 07.02.2015).

614. “Ask the Expert #4: the Shave Doctor.” 22 Oct. 2010. *Menshealth*: site. URL : http://www.menshealth.co.uk/style/grooming/ask-the-expert-4-the-shave-doctor?click=main_sr (дата звернення: 07.02.2015).

615. “AskAttenborough: Your questions answered.” 15 May 2009. *Newscientist.com* : site. URL : http://www.newscientist.com/article/dn17054-askattenborough-your-questions-answered.html?page=2#.U4YoyHJ_vzF (дата звернення: 05.02.2015).

616. “AskELLEbeauty.” 6 Sept. 2013. *Elleuk.com* : site. URL : <http://www.elleuk.com/beauty/ask-elle/askellebeauty-06.09.13-ask-the-beauty-team-your-questions> (дата звернення: 01.02.2015).

617. “AskELLEbeauty.” 4 Oct. 2013. *Elleuk.com* : site. URL : <http://www.elleuk.com/beauty/ask-elle/askellebeauty-04.10.13-ask-the-beauty-team-your-questions#image=1> (дата звернення: 01.02.2015).

618. Avra Mike. Letter. 5 Oct. 2010. *Maxim* : site. URL : <http://www.maxim.com/funny/ask-maxim-burnt-hair-silent-letters-gas-tanks> (дата звернення: 02.02.2015).

619. Baker Zach. Letter. 27 Sept. 2010. *Maxim* : site. URL : <http://www.maxim.com/funny/ask-maxim-female-dogs-emotional-their-period> (дата звернення: 03.02.2015).

620. Bambini V., Donatella R. Metaphor and Experimental Pragmatics: When Theory Meets Empirical Investigation. *Journal of Philosophical Studies*. 2012. Vol. 23. С. 37–60.

621. Barbieri Annalisa. Letter. 30 May 2013. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2014/may/30/safe-haven-at-risk-sister-moved-in> (дата звернення: 13.02.2015).

622. Baylis J., Smith S. The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations. Oxford : Oxford University Press, 2006. 810 p.

623. “BBC Breakfast Interview with Christopher Eccleston.” *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=4uD9IJqLMBo> (дата звернення: 05.05.2014).

624. “BBC. Hardtalk.” 28 Jan. 2007. *YouTube* : site. <https://www.youtube.com/watch?v=6bwlES3lqvU> (дата звернення: 05.05.2014).

625. “The BBC should revamp its Russian service.” 2 June 2014. *The Telegraph* : site. URL : <http://www.telegraph.co.uk/comment/letters/10868583/The-BBC-should-revamp-its-Russian-service.html> (дата звернення: 16.02.2015).

626. BBC Webwise. *BBC* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/webwise/a-z/> (дата звернення: 14.02.2014).

627. “Be a Man. Write a Letter.” 29 Oct. 2010. *Maxim* : site. URL : <http://www.maxim.com/funny/be-man-write-letter> (дата звернення: 03.02. 2015).
628. Benwell B., Stokoe E. *Discourse and Identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. 314 p.
629. Benz A. *Utility and Relevance of Answers*. Springer : Palgrave Macmillan Publishers, 2006. P. 248–262.
630. Bergqvist H., Kittilä S. Person and Knowledge : Introduction. *Open Linguistics*. 2017. Vol. 1. Iss. 1. P. 18–30.
631. Biber D., Conrad S. *Register, Genre, and Style*. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. 344 p.
632. Bilal H. Critical Discourse Analysis of Political TV Talk Shows of Pakistani Media. *International Journal of Linguistics*. 2012. Vol. 4. № 1. P. 203–219 : [electronic resource]. URL : http://www.academia.edu/1481325/Discourse_Analysis_of_Political_TV_Talk_Shows (дата звернення: 19 May 2015).
633. Bills and Legislation. *parliament.uk* : site. URL : <http://www.parliament.uk/business/bills-and-legislation/> (дата звернення: 3 Aug. 2014).
634. Blood R. Weblogs : A History and Perspective. *Rebecca's Pocket* : site. URL : http://www.rebeccablood.net/essays/weblog_history.html (дата звернення: 02.11.2013).
635. Bond J. What does Ethical Dialogue Look Like? A Reflection. *Journal of Dialogue Studies*. 2013. Vol. 3. № 1. P. 117–121.
636. Borysov O. Lexical Peculiarities of Dialogical Genres of Chat, Blog and Forum in British and Ukrainian Internet Space: a Comparative Aspect. *Path of Science*. 2016. Vol. 10. № 2. P. 4.1.–4.4 : Electronic journal. URL : <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/226> (дата звернення: 01.12.2016).
637. “Breakfast with Frost.” 2.12.2002. *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=4hD2ozZ0-KU> (дата звернення: 06.05.2014).
638. “Breaking and Entering.” 11 Mar. 2016. *YouTube* : site. <https://www.youtube.com/watch?v=KrT0muUYka8> (дата звернення: 11.03.2016).

639. “Bright Young Things.” *kat.cr.* : site. <https://kat.cr/usearch/bright%20young%20things/> (дата звернення: 02.04.2014).
640. Brown P., Levinson S. *Politeness : Some Universals in Language Usage*. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345 p.
641. Bukhari N., Xiaoyang W. Critical Discourse Analysis and Educational Research. *IOSR Journal of Research & Method in Education*. 2013. Vol. 3. Iss. 1. P. 9–17.
642. Burkeman O. “Jerry Seinfeld on how to be funny...” 5 Jan. 2014. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/culture/2014/jan/05/jerry-seinfeld-funny-sex-swearing-sitcom-comedy> (дата звернення: 27.03.2014).
643. Business Term Glossary. *Bplans.co.uk* : site. URL : <http://articles.bplans.co.uk/business-term-glossary> (дата звернення: 21.12.2014).
644. Caines Matthew. 8 Jan. 2014. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/culture-professionals-network/culture-professionals-blog/2014/jan/08/tumblr-arts-tips-live-chat> (дата звернення: 27.03.2014).
645. Cambridge Dictionary Online. *Cambridge.dictionary.org* : site. URL : <http://dictionary.cambridge.org/dictionary> (дата звернення: 25.04.2013).
646. Cameron D., Panovic I. *Working with Written Discourse*. London : Sage, 2014. 216 p.
647. “Campus.” 13 June 2013. *Cosmopolitan* : site. URL : http://www.cosmopolitan.co.uk/campus/cash-and-careers/student-careers/write-for-cosmopolitan?click=main_sr (дата звернення: 15.12.2014).
648. Carbaugh D. On Dialogue Studies. *Journal of Dialogue Studies*. 2013. Vol. 1. No. 1. P. 9–29.
649. Carr Hayley. “Essential Candle Maintenance: Top Tips with Diptyque.” 20.01.14. *London Beauty Queen* : site. URL : <http://www.londonbeautyqueen.com/2014/01/essential-candle-maintenance-top-tips.html#comment-form> (дата звернення: 02.02.2015).

650. Castillo Jared. Letter. 25 Sept. 2010. *Maxim* : site. URL : <http://www.maxim.com/funny/ask-maxim-decapitation-dog-periods-and-fat-ladies> (дата звернення: 03.02.2015).

651. “Cemetery Junction.” *YouTube* : site. <https://www.youtube.com/watch?v=tF3Kcgix0ow> (дата звернення: 16.05.2016).

652. *Chatrooms* : site. URL : www.chatrooms.org.in/uk-chat-rooms (дата звернення: 15.08.2014).

653. “Chatty Man.” 18.07.2010. *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=aEXAe8OBXZo> (дата звернення: 19.01.2015).

654. “Chatty Man.” 9.07.13. *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=Y-lyonNJYf8> (дата звернення: 17.01.2015).

655. “Chatty Man.” 02.11.2013. *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=kgsKG5TIBW0> (дата звернення: 17.01.2015).

656. Chomsky N. Opening Remarks. *Of Minds and Language. A Dialogue with Noam Chomsky in the Basque Country* / Ed. by M. Piattelli-Palmarini, J. Uriagereka, P. Salaburu. Oxford : Oxford University Press, 2009. P. 13–44.

657. Cinematographua. “Свято кресло пусто не бывает или теперь Джульетта ты можешь смеяться.” 30 жовтн. 2013. *ЖЖ* : site. URL : <http://ua.livejournal.com/758263.html#comments> (дата звернення: 17.03.2014).

658. Clark H. Conversation: Linguistic Aspect. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* / Ed. by James Wright. Stanford : Stanford University, Elsevier Science Ltd, 2001. P. 2744–2747.

659. “Clarke Carlisle sees racist reality in Polish football.” *BBC News* : site. URL : http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/9727095.stm (дата звернення: 19.10.2014).

660. The ColdOne. “Good but weird dream.” *Teen Hut* : site. URL : <http://www.teenhut.net/thread/145574-good-but-weird-dream/> (дата звернення: 15 Aug. 2014).

661. “Competitions.” *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.co.uk/competitions/29759> (дата звернення: 15.12.2014).
662. “Competitions.” *Menshealth* : site. URL : <http://www.menshealth.co.uk/competitions/29961> (дата звернення: 07.02.2015).
663. “Cosmo Confessions.” *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.co.uk/search-results/?q=Cosmo+Confessions+> (дата звернення: 01.03.2015).
664. “Cosmo Confessions.” *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.com/uk/love-sex/confessions/a41446/how-do-i-have-a-great-orgasm/> (дата звернення: 15.12.2014).
665. “Cosmo Sex Confessions Competition.” *Cosmopolitan* : site. URL : http://www.cosmopolitan.co.uk/love-sex/cosmo-sex-confessions-competition-97853?click=main_sr (дата звернення: 15.12.2014).
666. Crace John. “The 7.39; The Bletchley Circle – Tv Review.” 6 Jan. 2014. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/tv-and-radio/2014/jan/06/the-739-david-morrissey-sheridan-smith-tv-review> (дата звернення: 27.03.2014).
667. Croft W., Cruse A. *Cognitive Linguistics*. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 356 p.
668. “Croupier.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.so/usearch/croupier/> (дата звернення: 02.04.2013).
669. “The Crying Game.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.so/usearch/thecryinggame/> (дата звернення: 01.04.2013).
670. Cundiff M. *Kinesics: the Power of Silent Command*. Wellingborough : A.Thomas and Company, 1980. 223 p.
671. Dallmayr F. Reflections on Dialogue. *Journal of Dialogue Studies*. 2014. Vol. 2. No. 2. С. 137–143.
672. “Dating Confessions.” 7 July 2013. *Cosmopolitan* : site. URL : http://www.cosmopolitan.co.uk/love-sex/dating-confessions-3-81293?click=main_sr (дата звернення: 01.03.2015).

673. “Dating Confessions.” *Cosmopolitan* : site. 21 July 2013, URL : http://www.cosmopolitan.co.uk/love-sex/dating-confessions-4-81292?click=main_sr (дата звернення: 01.03.2015).

674. Davis B., Peyton M. Trying on Voices: Using Questions to Establish Authority, Identity, and Recipient Design in Electronic Discourse.” *Discourse and Technology: Multimodal Discourse Analysis* / Ed. by P. LeVine and R. Scollon. Washington : Georgetown University Press, 2004. P. 47–58.

675. Dictionary of English Slang. Manchester : Ted Duckworth 1996 – 2016. *Peevish.co.uk* : site. URL : <http://www.peevish.co.uk/slang/> (дата звернення: 25.04.2013).

676. Dijk van T. Dialogue and Cognition. *Cognitive Constraints on Communication: Representations and Processes* / Ed. by L. Vaina, J. Hintikka. Boston : Reidel, 1984. P. 1–17.

677. Dijk van T. Discourse, Context and Cognition. *Discourse Studies*. 2006. Vol. 8. No. 1. P. 159–177.

678. Dijk van T. The Discourse-knowledge Interface. *Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity* / Ed. by G. Weiss, R. Wodak. New York : Palgrave Macmillan, 2009. P. 85–109.

679. Dijk van T. Episodes as Units of Discourse. *Analyzing Discourse: Text and Talk* / Ed. by D. Tannen. Washington : Georgetown University, 1982. P. 177–196.

680. Dijk van T. Prejudice in Discourse. An Analysis of Ethnic Prejudice in Cognition and Conversation. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1984. 172 p.

681. Dijk van T. Text and Context of Parliamentary Debates. *Cross-Cultural Perspectives on Parliamentary Discourse* / Ed. P. Baley. Amsterdam : Benjamins, 2004. P. 339–372.

682. Dipcourier. “Проти активістів створення Громадського телебачення розпочались інформаційні атаки.” *Livejournal* : site URL : <http://dipcourier.livejournal.com/426831.html> (дата звернення: 05.03.2014).

683. “Don’t worry. Ua”. *YouTube* : сайт.
<https://www.youtube.com/watch?v=H6JwZnjZB4o&index=138&list=PLLDiC9prFM16MFbacM-m4FQ5DsMH0rVYm>. (дата звернення: 30.04.2015).
684. Dufour M. “What is a Didactical Dialogue?” *Dialogue Analysis XI : Proceedings of the 11th IADA Conference on “Dialogue Analysis and Rhetoric”* (Münster, March 26–30, 2007). Münster : IADA. 2009. P. 15–25.
685. D_desyategyk. “Майдан-Хроніки.” *ЖЖ* : сайт. URL : <http://ua.livejournal.com/1052167.html#comments> (дата звернення: 17.03.2014).
686. Eckert P., McConnell-Ginet S. *Language and Gender*. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 357 p.
687. Elsdon-Baker F. Future Directions and Discipline Formation for “Dialogue Studies”: Reflections on Critically Analyzing “Dialogue” in Theory and Practice.” *Journal of Dialogue Studies*. 2013. Vol. 1. № 1. P. 29–51.
688. Emerson P. Debates and Decisions. *Journal of Dialogue Studies*. 2013. Vol. 1. № 3. P. 81–95.
689. Encyclopaedia Britannica. *Britannica.com* : site. URL : <http://www.britannica.com> (дата звернення: 28.05.2013).
690. Eslovnyk. Тлумачний словник української мови 2010-2012. *Eslovnyk.com* : site. URL : <http://eslovnyk.com> (дата звернення: 29.04.2013).
691. Evans V., Green M. *Cognitive Linguistics. An Introduction*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. 812 p.
692. Fairclough N. *Discourse and Social Change*. Cambridge : Polity Press, 1992. 251 p.
693. Fairclough N. *Language and Power*. Harlow : Pearson Education Limited, 2001. 263 p.
694. Falkoner. “Про Межигір’я.” *ЖЖ*: сайт. URL : <http://ua.livejournal.com/1050012.html#comments> (дата звернення: 17.03.2014).
695. Farini F. A Theoretically-empirically Grounded Model to Categorize Rhetorical Forms in Conflictual Interactions. *Dialogue Analysis XI : Proceedings of the*

11th IADA Conference on “Dialogue Analysis and Rhetoric” (Münster, March 26–30 2007). Münster : IADA. 2009. P. 25–40.

696. Fauconnier G. *Mental Spaces: Aspects of Meaning Construction in Natural Language*. Cambridge : Cambridge University Press, 1994. 190 p.

697. Fetzer A. Contexts in Context: Micro Meets Micro. *Discourses in Interaction* / Ed. by S-K. Tanskanen, M-L. Helasvuo, and M. Johansson Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2010. P. 13–33.

698. Fillmore Ch. *Form and Meaning in Language: Papers on Semantic Roles*. Stanford : CSLI Publications, 2003. 311 p.

699. Fillmore Ch. Frame Semantics. *Cognitive Linguistics: Basic Readings* / Ed. by D. Geeraerts. Berlin : Mouton de Gruyter, 2006. Vol. 34. P. 373–401.

700. Fillmore Ch. Ideal Reader and Real Reader Roles. *Analyzing Discourse: Text and Talk* / Ed. by D. Tannen. Washington : Georgetown University, 1982. P. 248–271.

701. Fodor J. *Concepts : Where Cognitive Science Went Wrong*. Oxford : Clarendon Press, 1998. 174 p.

702. Forfan J., Holzsheiter A. The Power of Discourse and the Discourse of Power. *The SAGE Handbook of Sociolinguistics* / Ed. by R. Wodak, B. Johnstone, P.Kerswill. London : Sage Publications, 2011. P. 139–152.

703. Forsyth M. *The Horologicon*. London : The Icon Books, 2012. 258 p.

704. Fotion N. Speech Activity and Language Use. *Philosophia*. 1979. Vol. 8. № 4. P. 615–638.

705. “Four Weddings and a Funeral.” *YouTube* : site. 20 лист. 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=mfC81IWb1iI> (дата звернення: 20.11.2016).

706. “Friday Night with Jonathan Ross.” (a) *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=TXOCgB2sHoE> (дата звернення: 20.11.2013).

707. “Friday Night with Jonathan Ross.” (b) *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=E1IfqUeG-X8> (дата звернення: 22.11.2013).

708. Gazeta.ua : сайт. URL : <http://gazeta.ua/journal> (дата звернення: 22.07.2014).

709. Gee J. *An Introduction to Discourse Analysis. Theory and Method.* New-York : Routledge, 2014. 458 p.

710. Gee J. *Unified Discourse Analysis : Language, Reality, Virtual Worlds and Video Games.* New-York : Routledge, 2015. 144 p.

711. Gelfand M., Brett J. *The Handbook of Negotiation and Culture.* Stanford : Stanford University Press, 2004. 458 p.

712. “Gillian Anderson – BAFTA Film Awards Red Carpet 2014.” *YouTube* : site. URL : https://www.youtube.com/watch?v=Ng_UAgoPIK4 (дата звернення: 29.08.2014).

713. Gimenez J. *Mediated Communication. The Handbook of Business Discourse* / Ed. by F. Bargiela-Chiappini. Edinburgh : Edinburgh University Press Ltd, 2009. P. 132–142.

714. Glazer J., Rubinstein A. A Game Theoretic Approach to the Pragmatics of Debate: An Expository Note. *Game Theory and Pragmatics.* P. 251–265.

715. Glossary – UK Parliament. *Parliament.uk* : site. URL : <http://www.parliament.uk/site-information/glossary/> (дата звернення 20.04.2013).

716. Goffman E. *Frame analysis : An essay on the Organisation of Experience.* New York : Northeastern University Press, 1974. 577 p.

717. Goffman E., Best J. *Interaction Ritual: Essays in Face-to-face Behavior.* New Brunswick : Aldine Transaction, 2005. 270 p.

718. Gold N. Letter. 2 Dec. 2010. *Maxim* : site. URL : <http://www.maxim.com/funny/ask-maxim-blood-cockroaches-and-poison> (дата звернення: 23.02.2015).

719. Goodwin Ch. The Cooperative, Transformative Organization of Human Action and Knowledge. *Journal of Pragmatics* / Ed. by M.A.Deppermann. 2013. Vol. 46. Iss. 1. P. 8–23.

720. “The Graham Norton Show”. *YouTube* : site. <https://www.youtube.com/watch?v=oeopD53J8MM> (дата звернення: 14.05.2015).

721. “The Graham Norton Show”. *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=qKM4FdApXQA> (дата звернення: 28.04.2015).

722. “The Graham Norton Show”. *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=-O5QIkIf1No> (дата звернення: 28.04.2015).

723. “The Graham Norton Show”. *YouTube* : site. <https://www.youtube.com/watch?v=hIb9lIjWLWQ> (дата звернення: 30.05.2015).

724. Greco S. Argumentative Dialogue. *Key Concepts in Intercultural Dialogue*. 2015. Vol. 73. [electronic resource]. URL : <https://centerforinterculturaldialogue.org/2015/10/19/key-concept-73-argumentative-dialogue-by-sara-greco/> (дата звернення: 14.12.2015).

725. Greenfield P., Subrahmanyam K. Online Discourse in a Teen Chatroom: New Codes and New Modes of Coherence in a Visual Medium. *Journal of Applied Developmental Psychology* : academic journal. 2003. Vol. 24. Iss. 6. P. 713–738.

726. Grimes J. Topics within Topics. *Analyzing Discourse: Text and Talk* / Ed. by D. Tannen. Washington : Georgetown University, 1982. P. 164–77.

727. Grisot Ch., Moeschler J. How do Empirical Methods Interact with Theoretical Pragmatics? The Conceptual and Procedural Contents of the English Simple Past and its Translation in its French. *Yearbook of Corpus Linguistics and Pragmatics 2014 : New Empirical and Theoretical Paradigms* / Ed. J. Romero-Trillo. Cham : Springer International Publishing, 2014. P. 7–35.

728. Guardian Weekly Letters. 08 Apr. 2014. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/global/2014/apr/08/gw-letters-letters> (дата звернення: 24.10.2015).

729. Guardian Weekly Letters. 13 May 2014. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/global/2014/apr/08/gw-letters-letters> (дата звернення: 24.10.2015).

730. Guidry J., Javadpour L., Knapp G. Discourse Structure Identification for Knowledge Extraction. *IIE Annual Conference* (San Juan, Puerto Rico, 18-22 May 2013) / Ed. by A. Krishnamurthy, K. Chan. 2013. P. 214–223. [Electronic resource]. URL : <http://toc.proceedings.com/21944webtoc.pdf> (дата звернення: 17.12.2016).

731. Haiduk M. Patterns of Speech Individuals’ Interaction in Communicative Conflict Situations. *Мова в професійному вимірі: комунікативно-культурний*

аспект : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Харків, 17-18 грудня 2014 р.). Харків : НУЦЗУ, 2014. С. 38–40.

732. Hall D. Social Media is the Message. *Мова. Культура. Комунікація: Поширення інтегративних тенденцій у сучасних дослідженнях мов і літератур: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, (Чернігів, 28–29 квітня 2017 р.)*. Чернігів : ЧНПУ, 2017. С. 10–12.

733. Halliday M. Explorations in the Functions of Language. London : Edward Arnold, 1974. P. 103–143.

734. Halliday M. Language as Code and Language as Behaviour : a Systemic-Functional Interpretation of the Nature and Ontogenesis of Dialogue. *The Semiotics of Culture and Language* / Ed. by R. P. Fawcett, M. Halliday. London : Pinter, 1984. Vol. 1. P. 3–36. [Electronic resource]. URL : <http://www.mendeley.com> (дата звернення: 05.02.2012).

735. Hammer N. How Blogging Software Reshaped the Online Community. *Rebecca's Pocket* : site. URL : http://www.rebeccablood.net/essays/blog_software.html (дата звернення: 02.10.2013).

736. Harlequin. The EU and finance. *Bestukforums* : site. URL : <http://bestukforums.co.uk/index.php?showtopic=23523> (дата звернення: 26.08.2014).

737. Harris Z. Discourse analysis. *Language* : academic journal. 1952. Vol. 28. No.1. P. 1–30.

738. “Harry Potter and the Chamber of Secrets.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.so/usearch/harrypotterandthechamberofsecrets/> (дата звернення: 01.01.2014).

739. “Harry Potter and the Order of the Phoenix.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.so/usearch/harrypotterandtheorderthephoenix/> (дата звернення: 14.08.2013).

740. “Harry Potter and the Philosophical Stone.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.so/usearch/harrypotterandthephilosophicalstone/> (дата звернення: 12.11.2013).

741. “Harry Potter and the Prisoner of Azkaban.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.so/usearch/harrypotterandtheprisonerofazkaban/> (дата звернення: 02.04.2013).

742. “Harry Styles Interview at the Burberry Show.” *YouTube* : site. URL : http://www.youtube.com/watch?v=jpC1t_dCVL4 (дата звернення: 02.09.2014).

743. Haugh M. Prompting Social Action as a Higher- Order Pragmatic Act. *Pragmemes and Theories of Language Use* : collection of papers / Ed. by K. Allan, A. Capone, I. Kecskes. Cham : Springer International Publishing, 2016. P. 167–191.

744. Haugh M., Kádár D., Mills S. Interpersonal Pragmatics : Issues and Debates. *Journal of Pragmatics* / Ed. by M. Haugh, D. Kádár, S. Mills. 2013. Vol. 58. P. 1–11.

745. “Heads Up With Richard Herring.” *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=yEqvTi-Hq6Q> (дата звернення: 26.11.2015).

746. Healey P., Matthew P., Howes Ch. Divergence in Dialogue. *PLOS ONE* : multidisciplinary open access journal / Ed. by K. Paterson. 2014. Vol. 9. Iss. 6. P. 1–6.

747. Heritage J. Epistemics in Action : Action, Formation and Territories of Knowledge. *Research on Language and Social Interaction* : online journal. 2012. Vol. 45. Iss. 1. P.1–29.

748. Hiya2u2. When is the right time? *Teen Hut* : site, 30 Mar. 2008. URL : <http://www.teenhut.net/thread/39533-when-is-the-right-time/> (дата звернення: 15.08.2014).

749. Holt R. Dialogue on the Internet : Language, Civic Identity, and Computer-mediated Communication. Westport, CT and London : Praeger, 2004. 256 p.

750. “Homo Sapiens.” 17.07.2013. *YouTube* : site. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=ko4dg6Hv2yc> (дата звернення: 18.10.2016).

751. “Homo Sapiens.” 31.07.2013. *YouTube* : site. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=1TKDgAv11xw> (дата звернення: 18.10.2016).

752. House of Commons, 10 April 2014. *Democracy Live* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/democracylive/house-of-commons-26969579> (дата звернення: 11.05.2016).

753. House of Commons, 3 July 2014. *Democracy Live* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/democracylive/house-of-commons-28142683> (дата звернення: 11.05.2016).

754. House of Commons, 15 July 2014 (1). *Democracy Live* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/democracylive/house-of-commons-28311912> (дата звернення: 07.05.2016).

755. House of Commons, 15 July 2014 (2). *Democracy Live* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/democracylive/house-of-commons-28320473> (дата звернення: 14.05.2016).

756. House of Commons, 10 September 2014. *Democracy Live* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/democracylive/house-of-commons-29135286> (дата звернення: 14.05.2016).

757. House of Commons, 11 September 2014. *Democracy Live* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/democracylive/house-of-commons-29156010> (дата звернення: 07.05.2016).

758. House of Lords, 30 January 2014. *Democracy Live* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/democracylive/house-of-lords-25971056> (дата звернення: 10.05.2016).

759. House of Lords, 29 July 2014 (1). *Democracy Live* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/democracylive/house-of-lords-28552329> (дата звернення: 03.05.2016).

760. House of Lords, 29 July 2014 (2). *Democracy Live* : site. URL : <http://www.bbc.co.uk/democracylive/house-of-lords-28532043> (дата звернення: 07.05.2016).

761. “How to lose friends and alienate people.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.so/usearch/howtolosefriendsandalienatepeople/> (дата звернення: 01.04.2013).

762. Huckin Th., Andrus J., Clary-Lemon J. Critical Discourse Analysis and Rhetoric and Composition. *College Composition and Communication* : academic journal / Ed. by K. Yancey. 2012. Vol. 64. No.1. P. 107–129.

763. Ihorhulyk. “Кіріл і революція.” *ЖЖ* : сайт. URL : <http://ua.livejournal.com/1061776.html#comments> (дата звернення: 17.03.2014).

764. “The Imaginarium of Doctor Parnassus.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.so/usearch/theimagariumofdoctorparnassus/> (дата звернення: 01.04.2013).

765. In-Chat : site. URL : <http://in-chat.com.ua/forum/topic/250951.html> (дата звернення: 3.01.2014).

766. Jackendoff R. *Foundations of Language : Brain, Meaning, Grammar, Evolution*. Oxford : Oxford University Press, 2002. 477 p.

767. Jahedy M., Faiz A., Mukundan J. An Overview of Focal Approaches of Critical Discourse Analysis. *International Journal of Education & Literacy Studies* / Ed. by V. Nimehchisalem. 2014. Vol. 2. No. 4. P. 28–35.

768. “Jane Eyre.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.so/usearch/janeeyre202011/> (дата звернення: 02.04.2013).

769. Jarofed. “Багаті та бідні.” *blogosphere.com.ua* : сайт. URL : http://blogosphere.com.ua/2012/01/11/rich-and-poor/#disqus_thread (дата звернення: 17.03.2014).

770. Jarofed. “Як знайти час для ведення блога?” *blogosphere.com.ua* : сайт. URL : http://blogosphere.com.ua/2013/10/30/how-to-find-time-for-blog/#disqus_thread (дата звернення: 17.03.2014).

771. Johnny_Uta. “Internet based business.” *UK Business Forums* : site. URL : <http://www.ukbusinessforums.co.uk/threads/internet-based-business.8879/> (дата звернення: 27.08.2014).

772. “The Jonathan Ross Show.” *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=kVkAC7Nub3w> (дата звернення: 07.08.2014).

773. “The Jonathan Ross Show.” *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=QkHwESW81D4> (дата звернення: 07.08.2014).

774. “The Jonathan Ross Show.” *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=Yn6Wq7peEjw> (дата звернення: 07.08.2014).

775. Jones R. The Problem of Context in Computer-Mediated Communication. *Discourse and Technology : Multimodal Discourse Analysis* / Ed. by Ph. LeVine, R. Scollon. Washington : Georgetown University Press, 2004. P. 20–34.

776. Jönsson L., Linell P. Story Generations : from Dialogical Interviews to Written Reports in Police Interrogations. *Text&Talk : interdisciplinary journal of language, discourse & communication studies* / Ed. by S. Sarangi. 1991. Vol. 11. No. 3. P. 419–440.

777. JustChat : site. URL : www.justchat.co.uk (дата звернення: 03.08.2014).

778. Kaiser I. The Many personalities of a TV Presenter. *Dialogue Analysis XI : Proceedings of the 11th IADA Conference on “Dialogue Analysis and Rhetoric”* (Münster, March 26–30, 2007). Münster : University of Münster, 2007. P. 103–112.

779. Kayaoglu, Turan. Dialogue 2.0: A Call for Interfaith Service and Action. *Journal of Dialogue Studies*. 2014. Vol. 2. No. 2. P. 127–137.

780. Keller R. Analysing Discourse. An Approach from the Sociology of Knowledge. *Forum Qualitative Sozialforschung : online journal* / Ed. by K. Mruck. 2005. Vol. 6. Iss. 3. Art. 32. [electronic resource]. URL : <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0503327> (дата звернення: 03.04.2017).

781. Kelly U. Studying Dialogue – Some Reflections. *Journal of Dialogue Studies*. 2013. Vol. 3. No. 1. P. 51–63.

782. Kerr Jack. “James Troisi hopes World Cup is next stop on his travels.” 7 Jan. 2014. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/football/2014/jan/07/james-troisi-interview-melbourne-victory> (дата звернення: 27.03.2014).

783. Keszkes I. Deliberate Creativity and Formulaic Language Use. *Pragmemes and Theories of Language Use* / Ed. by K. Allan, A. Capone, I. Keskes. Cham : Springer International Publishing, 2016. P. 3–21.

784. “The King’s Speech.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.to/usearch/king'sspeech/> (дата звернення: 02.04.2013).

785. Kinoslasher. Дрифтер. ЖЖ : сайт. URL : <http://ua.livejournal.com/753900.html#comments> (дата звернення: 17.03.2014).

786. Klempler G. Philosophy, Ethics and Dialogue. *Journal of Dialogue Studies*. 2014. Vol. 2. No. 2. P. 9–25.
787. Koike D., Blyth C. Introduction. *Dialogue in Multilingual and Multimodal Communities*. / Ed. by D. Koike, C. Blyth. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2015. P. 1–25.
788. Kong K. Pragmatics. *The Handbook of Business Discourse* / Ed. by F. Bargiela-Chiappini. Edinburgh : Edinburgh University Press Ltd, 2009. P. 239–255.
789. Kononenko I. Pragmatic Aspects of Internet Communication: Towards Websites Genre Models. *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии* : сб. по мат-лам ежегодной междунар. конф. “Диалог”, (Бекасово, 4–8 июня 2014 г.). Вып. 13 (20). Москва : Изд-во РГГУ, 2014. С. 251–261.
790. Kraak A. Homo loquens en homo scribens. Amsterdam : Amsterdam University Press, 2006. 456 p.
791. Kukhareno V. A. A Book of Practice in Stylistics. Вінниця : Нова Книга, 2003. 160 p.
792. Lakoff G. Women, Fire and Dangerous Things : What Categories Reveal about the Mind. Chicago : University of Chicago Press, 1987. 614 p.
793. Lakoff G., Johnson M. Philosophy in the Flesh : the Embodied Mind and Challenge to Western Thought. Chicago : University of Chicago Press, 1999. 624 p.
794. Lakoff R.T. Persuasive discourse and ordinary conversation, with examples from advertising. *Analyzing Discourse : Text and Talk* / Ed. by D. Tannen. Washington : Georgetown University, 1982. P. 25–43.
795. Langacker W.R. Cognitive Grammar. A Basic Introduction. Oxford : Oxford University Press, 2008. 562 p.
796. Langacker W.R. Cognitive Grammar. Introduction to Concept, Image, and Symbol. *Cognitive Linguistics : Basic Readings* : collection of papers / Ed. by D. Geeraerts. Berlin/New-York : Mouton de Gruyter, 2006. P. 29–69.
797. Langlotz A. Creating Social Orientation through Language. A socio-Cognitive Theory of Situational Social Meaning : monograph. Amsterdam-Philadelphia : John Benjamins, 2015. 362 p.

798. Le Page M. First human CRISPR trial given go-ahead: your questions answered. *Newscientist.com* : site. URL : <https://www.newscientist.com/article/2094832-first-human-crispr-trial-given-go-ahead-your-questions-answered/> (дата звернення: 25.08.2016).

799. Leech G. Principles of Pragmatics. London-New-York : Longman, 1983. 250 p.

800. Legal Glossary. The Law Society. *Lawsociety.org.uk* : site. URL : <https://www.lawsociety.org.uk/for-the-public/legal-glossary/> (дата звернення: 21.04.2013).

801. Letters : A longer school day will mean a richer, broader education for pupils. 17 Mar. 2016. *The Telegraph* : site. URL : <http://www.telegraph.co.uk/opinion/2016/03/18/letters-a-longer-school-day-will-mean-a-richer-broader-education/> (дата звернення: 14.02.2015).

802. Letters : Osborne's sugar tax is a money-making gimmick that will do nothing to combat child obesity. 18 Mar. 2016. *The Telegraph* : site. URL : <http://www.telegraph.co.uk/opinion/2016/03/18/letters-osbornes-sugar-tax-is-a-money-making-gimmick-that-will-d/> (дата звернення: 14.02.2015).

803. Letters : The resignation of Iain Duncan Smith has exposed the Government's nasty side. 20 Mar. 2014. *The Telegraph* : site. URL : <http://www.telegraph.co.uk/opinion/2016/03/20/letters-the-resignation-of-iain-duncan-smith-has-exposed-the-gov/> (дата звернення: 14.02.2015).

804. Letters : Uncontrolled borders and immigration do increase risks to Britain. 24 Mar. 2014. *The Telegraph* : site. URL : <http://www.telegraph.co.uk/opinion/2016/03/24/letters-uncontrolled-borders-and-immigration-do-increase-risks-t/> (дата звернення: 14.02.2015).

805. Letters : Voters are undecided on the EU because they don't have all the facts. 16 Mar. 2016. *The Telegraph* : site. URL : <http://www.telegraph.co.uk/opinion/2016/03/18/letters-voters-are-undecided-on-the-eu-because-they-dont-have-al/> (дата звернення: 14.02.2015).

806. Letters : We must not allow the hateful ideology of jihad to change our way of life. 23 Mar. 2014. *The Telegraph* : site. URL :

<http://www.telegraph.co.uk/opinion/2016/03/23/letters-we-must-not-allow-the-hateful-ideology-of-jihad-to-chang/> (дата звернення: 14.02.2015).

807. Levinson S. *Pragmatics*. Cambridge : Cambridge University Press, 1983. 436 p.

808. Linell P. Communicative Activity Types as Organisations in Discourses, and Discourses in Organisations. *Discourses in Interaction* : collection of papers / Ed. by S.-K. Tanskanen, M.-L. Helasvuo, M. Johansson, M. Raitaniemi. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing, 2010. P. 33–59.

809. Linell P. Dialogism and the Distributed Language Approach : A Rejoinder to Steffensen. *Language Sciences* : journal. 2015. Vol. 50. P. 120–126.

810. Linell P. The Power of Dialogue Dynamics. *The Dynamics of Dialogue* / Ed. by I. Markova. New York : Harvester Wheatsheaf, 1990. P. 147–177.

811. Linell P., Gustavsson L., Juvonen P. Interactional Dominance in Dyadic Communication : a Presentation of Initiative-Response Analysis. *Linguistics* : Interdisciplinary Journal of the Language Sciences / Ed. by J. van der Auwera. 1988. Vol. 26. Iss. 3. P. 415–442.

812. Linell P., Jönsson L. Suspect stories : On perspective setting in an asymmetrical situation. *Asymmetries of Dialogue* / Ed. by I. Markova, K. Foppa. New York : Harvester Wheatsheaf. P. 75–100.

813. Linell P., Keselman O. Trustworthiness at stake : Trust and distrust in investigative interviews with Russian adolescent asylum-seekers in Sweden. *Trust and Conflict : Representation, culture and dialogue* / Ed. by I. Markova, A. Gillespie. London : Routledge, 2012. P. 156–180.

814. Linell P., Luckmann Th. Assymetries in Dialogue : Some Conceptual Preliminaries. *Assymetries in Dialogue* / Ed. by I. Markova, K. Foppa. New-York : Harvester Wheatsheaf, 1991. P. 1–20.

815. Linell P., Markova I. Acts in Discourse : From Monological Speech Acts to Dialogical Inter-Acts. *Journal for the Theory of Social Behaviour* / Ed. by A. Gillespie, D. Porpora. 1993. Vol. 23. Iss. 2. P. 173–195.

816. Linell P., Mertzluft Ch. Evidence for a dialogical grammar : Reactive constructions in Swedish and German. *Grammar and Dialogism: Sequential, syntactic and prosodic patterns between emergence and sedimentation* / Ed. by S. Günthner, I. Wolfgang and J. Bücker. Berlin : de Gruyter, 2014. P. 1–32.

817. Livejournal UK : site. URL : <http://livejournal-uk.livejournal.com> (дата звернення: 15.03.2014).

818. “The Lord of Rings.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.so/usearch/thelordofrings/> (дата звернення: 2.04.2013).

819. “Lucy Lawless in V Graham Norton.” *lucylawless.net* : site. URL : <http://www.lucylawless.net/interviews/2003/vgrahamnorton/vgrahamnorton> (дата звернення: 24.01.2017).

820. Luke A. “The Trouble with Context.” *ResearchGate* : site. URL : https://www.researchgate.net/publication/281401294_The_Trouble_with_Context (дата звернення: 15.04.2017).

821. Lycan W. *Philosophy of Language : A Contemporary Introduction*. London-New York: Taylor & Francis e-Library, 2002. 243 p.

822. Lyle C. The Complex Nature of Language Related Episodes. *Dialogue in Multilingual and Multimodal Communities* / Ed. by D. Koike, C. Blyth. Amsterdam-Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2015. P. 25–49.

823. Lyotard J.-F. *The Postmodern Condition : A Report on Knowledge*. Manchester : Manchester University Press, 1984. 110 p.

824. Lyutikova C. Formal Modeling of Case Variation : a Parametric Approach. *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии* : сб. по мат-лам ежегодной междунар. конф. “Диалог”, (Москва, 1–4 июля 2016 г.). Москва : Изд-во РГГУ, 2016. Вып. 15 (22). С. 455–471.

825. Maier N. *The Appraisal Interview : Three Basic Approaches*. San Diego : University Associates, 1976. 228 p.

826. “The makings of the author of 'The Longest Day'.” 30 May 2014. *The Telegraph*. URL : <http://www.telegraph.co.uk/comment/letters/10863395/The-makings-of-the-author-of-The-Longest-Day.html> (дата звернення: 13.02.2015).

827. Mallinson Ch. Social Stratification. *The SAGE Handbook of Sociolinguistics* / Ed. by R. Wodak, B. Johnstone, P. Kerswill. London : Sage Publications, 2011. P. 87–99.

828. “Matthew Hussey answers your dating questions.” 2 Apr. 2013. *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.co.uk/love-sex/his-mind/matthew-hussey-answers-your-dating-relationship-questions?click> (дата звернення: 01.03.2015).

829. “Matthew Hussey answers your dating questions.” 9 Apr. 2013. *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.co.uk/love-sex/his-mind/matthew-hussey-answers-your-dating-relationship-questions-7#fbIndex7> (дата звернення: 01.03.2015).

830. McGregor S. Critical Discourse Analysis : A-Primer. *Critical science and Critical Discourse* / Ed. by L. McGregor. 2006. Vol. 15, No. 1. [Electronic resource]. URL : <http://www.kon.org/archives/forum/15-1/mcgregorcd.html> (дата звернення: 13.10.2013).

831. McKinlay A., McVittie C. Social Psychology and Discourse. *Qualitative Research in Psychology* : journal. 2010. Vol. 7, Iss. 3. P. 278-279. [Electronic resource]. URL : <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14780887.2010.480848> (дата звернення: 09.01.2014).

832. McLellan D. Letter. 17 Sept. 2009. *Science Focus* : site. URL : <http://sciencefocus.com/qa/what-size-moon-structure-could-we-see-earth> (дата звернення: 07.04.2015).

833. MEN CONFESS. 1 Mar. 2011. *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.co.uk/community/forums/thread/1521751?page=1> (дата звернення: 15.12.2014).

834. MEN CONFESS. 16 Apr. 2011. *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.co.uk/community/forums/thread/1781346> (дата звернення: 15.12.2014).

835. MEN CONFESS. 21 Apr. 2011. *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.co.uk/community/forums/thread/1521751?page=2> (дата звернення: 16.12.2014).

836. Metzger Steve. Letter. *Vanityfair* : site. URL : <http://www.vanityfair.com/magazine/2007/12/letters200712> (дата звернення: 14.02.2015).

837. Miall A., Milsted D. *The Xenophobe's Guide to the English*. London : Oval Books, 1999. 64 p.

838. “The Michael McIntyre Chat Show.” *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=yLsVmlOtLnc> (дата звернення: 13.01.2016).

839. “The Michael McIntyre Chat Show.” *YouTube* : site. <https://www.youtube.com/watch?v=EXz4iF2m6Xk> (дата звернення: 13.01.2016).

840. “The Michael McIntyre Chat Show.” *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=LODkx2w1gfQ> (дата звернення: 13.01.2016).

841. Minsky M. Frame-system Theory. *Thinking : Readings in Cognitive Science* / Ed. by Johnson-Laird Ph., Wason P. Cambridge : Cambridge University Press, 1983. P. 355–376.

842. Mooney A. Language Thought and Representation. *Language, Society and Power: an Introduction* / Ed. A. Mooney. New York : Routledge, 2011. P. 24–44.

843. Mooney A. What is language? *Language, Society and Power: an Introduction* / Ed. by Mooney A. New York: Routledge, 2011. P. 1–23.

844. Nelson K. Some Evidence for the Cognitive Primacy of Categorization and its Functional Basis. *Thinking : Readings in Cognitive Science* / Ed. by Johnson-Laird Ph., Wason P. Cambridge : Cambridge University Press, 1983. P. 223–238.

845. Nitoiu Ch., Tomic N. Introduction. *Europe, Discourse, and Institutions : Challenging the Mainstream in European Studies*. New York : Routledge, 2015. P. 3–7.

846. “The Nolan Show.” *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=TLwBGkcWCRg> (дата звернення: 13.07.2014).

847. Norén K., Linell P. Meaning Potentials and the Interaction between Lexis and Contexts : an Empirical Substantiation. *Pragmatics* : academic journal. 2007. Vol. 17 (3) P. 387–416.

848. Norman J. Letter. 29 Apr. 2014. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2014/apr/16/how-long-journey-uk-rail-station> (дата звернення: 13.02.2015).

849. Norrick N. Narratives in Conversation as Pragmemes. *Pragmemes and Theories of Language Use* / Ed. by A. Keith, A. Capone, I. Kecskes. Cham : Springer International Publishing, 2016. P. 149–167.

850. Norris S. Concepts in Multimodal Discourse Analysis with Examples from Video Conferencing. *Yearbook of the Poznań Linguistic Meeting*. 2016. Vol. 2. P. Iss.1. P. 141–165.

851. Norris S. Multimodal Discourse Analysis : A Conceptual Framework. *Discourse and Technology : Multimodal Discourse Analysis* / Ed. by Ph. LeVine, R. Scollon. Washington : Georgetown University Press, 2004. P. 101–115.

852. “NSFW: 13 people share their wildest masturbation stories.” *Cosmopolitan*, 1 Feb. 2016. URL : <http://www.cosmopolitan.com/uk/love-sex/confessions/a40963/masturbation-stories/> (дата звернення: 10.02.2016).

853. “Office and Role of a Speaker.” *www.parliament.uk* : site, URL : <http://www.parliament.uk/business/commons/the-speaker/the-role-of-the-speaker/role-of-the-speaker> (дата звернення: 08.09. 2014).

854. “On Sunday Live.” *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=UH5V7yXcjGU> (дата звернення: 22.10.2015).

855. “On Sunday Live.” *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=6bid4ht0ERU> (дата звернення: 25.10.2015).

856. Oolongcha. “Euro 2012!” *Bestukforums* : site. URL : <http://bestukforums.co.uk/index.php?showtopic=23079> (дата звернення: 26.08.2014).

857. Orton A. The Ethical Dimensions of Dialogue Between Policymakers : Learning Through Interaction Over Migrant Integration Dilemmas. *Journal of Dialogue Studies*. 2014. Vol. 2. No. 2. P. 25–49.

858. Oxford Living Dictionaries Online. *En.oxforddictionaries.com* : site. URL : <https://en.oxforddictionaries.com/> (дата звернення: 18.11.2016).

859. Panasenko N. Global text categories in poetic images of the world (based on Ukrainian, Mongolian, and Vietnamese). *Здобутки та перспективи розвитку сучасного мовознавства* : міжнар. зб. наук. праць. Київ : НТУУ “КПІ”, 2015. С. 99–109.

860. Parnassi S. Letter. 5 Oct. 2010. *Maxim. Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.maxim.com/funny/ask-maxim-burnt-hair-silent-letters-gas-tanks> (дата звернення: 02.02.2015).

861. Pohl B. “THE LOWDOWN : Climbing and where it's going, by DW”. *UKC* : site. URL : <http://www.ukclimbing.com/forums> (дата звернення: 27.08.2014).

862. Poirier F. Comparing Cultures : Our Subtext. *The European English Messenger* . 2008. Vol. 17.2. P. 43–62.

863. “Post Traumatic Stress in the Armed Forces.” 13 May 2014. *The Telegraph* : site. URL : <http://www.telegraph.co.uk/comment/letters/10858709/Post-traumatic-stress-in-the-Armed-Forces.html> (дата звернення: 13.02.2015).

864. “Pride and Prejudice.” YouTube : site. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=CmbJpgfY3zo> (дата звернення: 18.03.2014).

865. Puristka_maga. Создание текста: ремесло или творчество? *ЖЖ* : сайт. URL : <http://ua.livejournal.com/1047232.html#comments> (дата звернення: 17.03.2014).

866. Putnam L., Mumby D. Advancing Theory and Research in Organizational Communication. *The SAGE Handbook of Organizational Communication: Advances in Theory, Research, and Methods* / Ed. by L. Putnam, D. Mumby. Thousand Oaks : Sage Publications, 2013. P. 1–19.

867. Pyvarchuk T. Grundlagen Interkulturellen Kommunikation. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*. Серія “Філологічна”. Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2016. Вип. 60. С. 5–7.

868. “Q&A.” *Science Focus* : site. 2009. URL : <http://www.sciencefocus.com/qanda/> (дата звернення: 02.02.2015).

869. “Q&A; with skin doctor to the stars, Dr. Lancer.” 6 Sept. 2013. *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.co.uk/beauty-hair/beauty-tips/skin-tips-interview-dr-lancer#ixzz33ryLxH5F> (дата звернення: 14.12.2014).

870. “Q&A; with skin doctor to the stars, Dr. Lancer.” 26 Aug. 2013. *Cosmopolitan* : site. URL : http://www.cosmopolitan.co.uk/beauty-hair/beauty-tips/skin-tips-interview-dr-lancer?click=main_sr (дата звернення: 15.12.2014).

871. “Q&A with the Waxing Legend.” 24 May 2013. *Cosmopolitan* : site. URL : http://www.cosmopolitan.co.uk/beauty-hair/a-qa-the-waxing-legend-103975?click=main_sr (дата звернення: 14.12.2014).

872. Question Time in Northampton. *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=aLyackY1RPI> (дата звернення: 27.08.2016).

873. Radiantsou. Anyone still reading? 21 Aug. 2013. *Livejournal* : site. URL : <http://livejournal-uk.livejournal.com/8980403.html#comments> (дата звернення: 15.03.2014).

874. Reader’s Manifesto. 13 May 2013. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/theguardian/2014/may/13/readers-manifesto-gary-barlow-tax> (дата звернення: 13.02.2015).

875. “Real Life Sex Confessions.” 10 Feb. 2013. *Cosmopolitan* : site. URL : http://www.cosmopolitan.co.uk/love-sex/real-life-sex-confessions-41591?click=main_sr (дата звернення: 01.03.2015).

876. “Real Life Sex Confessions.” 17 Feb. 2013. *Cosmopolitan* *Cosmopolitan* : site. URL : http://www.cosmopolitan.co.uk/love-sex/real-life-sex-confessions-110400?click=main_sr (дата звернення: 01.03.2015).

877. Reiter M., Kádár D. (Im)politeness and (im)morality: Insights from Intervention. *Journal of Politeness Research : Language, Behavior, Culture*. 2015. Vol. 11. No. 2. P. 239–260.

878. Reuzel E. Interactional Patterns between Staff and Clients with Borderline to Mild Intellectual Disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*. 2013. Vol. 57. N. 1. P. 53–66.

879. Robinson S. Integrity and Dialogue. *Journal of Dialogue Studies*. 2014. Vol. 2. No. 2. P. 49–71.

880. Rogers R. A Critical Discourse Analysis of Family Literacy Practices : Power in and Out. Mahwah : Lawrence Erlbaum Associates, 2003. 225 p.

881. Roget's 21st Century Thesaurus. *Thesaurus.com* : site. URL : <http://www.thesaurus.com> (дата звернення: 05.05.2013).

882. Rosch E. Classification of Real-world Objects : Origins and Representations in Cognition. *Thinking : Readings in Cognitive Science* / Ed. by Ph. Johnson-Laird, P. Wason. Cambridge : Cambridge University Press, 1983. P. 212–223.

883. “Ruby Wax Show.” *YouTube* : site. URL : <http://www.youtube.com/watch?v=zjPggAX5QM4> (дата звернення: 06.06.2015).

884. Rycker A., Mohd D. Discourse and Crisis : Critical perspectives. *Discourse and Crisis: Critical perspectives* / Ed. by A. Rycker, M. Don. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2013. P. 3–67.

885. Sacks H., Schegloff E., Jefferson G. Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. *Language* : academic journal. 1974. Vol. 50. No. 4. P. 696–735.

886. Saeedeh N. Language, Ideology and Power : a Critical Approach to Political Discourse. *EBook Library* : site. URL : http://research.iaun.ac.ir/pd/shafiee-nahrkhalajid/pdfs/PaperC_9003.pdf (дата звернення: 1.06.2016).

887. Savchenko Yu. Ye. Correlation of Theme-Rheme Structure with Dictum and Modus in English and Ukrainian Speech. *Science and Education. A New Dimension. Philology*. Vol. IV (27). 2016. Iss. 107. P. 15–19.

888. Schegloff E. Discourse as an Interactional Achievement : Some Uses of 'uh huh' and Other Things that Come Between Sentences. *Analyzing Discourse : Text and Talk* / Ed. by D. Tannen. Washington : Georgetown University, 1982. P. 71–94.

889. Schuller B. Speech Analysis in Big Data Era. *Text, Speech, and Dialogue* : Papers of 18th International Conference, TSD 2015 (September 14–17, 2015) / Ed. by Král P., Matoušek V.. Pilsen, Czech Republic, 2015. P. 3–15.

890. “Scrumping is not a fun summer holiday activity.” 29 May 2014. *The Telegraph* : site. URL : <http://www.telegraph.co.uk/comment/letters/10860762/Scrumping-is-not-a-fun-summer-holiday-activity.html> (дата звернення: 13.02. 2015).

891. Searle J., Vanderveken D. *Foundations of Illocutionary Logic*. Cambridge : Cambridge University Press, 1985. 227 p.

892. Serene. “Do we appreciate?” *Bestukforums* : site. 8 Feb. 2009. URL : <http://bestukforums.co.uk/index.php?showtopic=21379> (дата звернення: 26.08.2014).

893. Seryakova I. I. *Magic of Nonverbal Communication*. Київ : Освіта України, 2009. 161 p.

894. Simanowski R. Introduction. *Digital Humanities and Digital Media. Conversations on Politics, Culture, Aesthetics and Literacy* / Ed. Andrew Murphie. London : Open Humanities Press, 2016. P. 9–43.

895. SimplyPaul. “The All New All Groundspeak UK Pub.” *Geocaching* : site. 31 Mar. 2007. URL : <http://forums.groundspeak.com/GC/index.php?showtopic=159784&st=50> (дата звернення: 27.03.2014).

896. “Slumdog Millionaire.” *kickass.so* : site. URL : <http://kickass.so/usearch/slumdogmillionaire/> (дата звернення: 1.04.2013).

897. Smith D. A Corpus-Driven Discourse Analysis of Transcripts of Hugo Chávez’s Television Programme “Aló Presidente”. Birmingham : The University of Birmingham, 2010. 443 p.

898. Spiegel C., Spranz-Fogasy T. Aufbau und Abfolge von Gesprächsphasen. *Text- und Gesprächslinguistik. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*. Berlin-New York : de Gruyter, 2001. S. 1241–1252. [Electronic resource]. URL : <https://www.yumpu.com/de/document/view/6541588/aufbau-und-abfolge-von-gesprachsphasen-gesprachsforschung> (дата звернення: 5.12.2015).

899. “State-funded slimming courses are a waste of money.” 29 May 2014. *The Telegraph* : site. URL : <http://www.telegraph.co.uk/comment/letters/10860823/State-funded-slimming-courses-are-a-waste-of-money.html> (дата звернення: 13.02.2015).

900. “Stephen Sutton : “Teenage role model.”” 16 May 2014. *The Telegraph* : site. URL : <http://www.telegraph.co.uk/comment/letters/10834353/Stephen-Sutton-Teenage-role-model.html> (дата звернення: 13.06.2014).

901. Stewart J. Communication and interpersonal communication. *Build Bridges, Not Walls : A Book about Interpersonal Communication*. 10th edn. / Ed. by J. Stewart. Boston : McGraw-Hill Publishing Co, 2009. P. 15–38.

902. Stoloff J. Letter. 9 Dec. 2015. *Science Focus* : site. URL : <http://www.sciencefocus.com/qa/do-black-holes-rotate> (дата звернення: 22.02. 2015).

903. “Stop running down the US.” 29 Apr. 2014. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/global/2014/apr/29/guardian-weekly-letters-climate-change> (дата звернення: 13.02.2015).

904. Strauss S., Feiz P. Discourse Analysis: Putting Our Worlds into Words. New-York : Routledge, 2014. 424 p.

905. The Sunday Times : site. URL : <http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/public/sitesearch.do?querystring=letters§ionId=2&p=sto&bl=on&pf=all> (дата звернення: 13.06.2014).

906. Svetanant Ch. Revealing Linguistic Power : Discourse Practice toward “Youth” in Japanese and Thai Newspapers. *Japan Review* : academic journal. 2009. Vol. 21. P. 225–240.

907. Tannen D. Discourse Analysis – What Speakers Do in Conversation *Linguistic Society of America* : site. URL : <https://www.linguisticsociety.org/resource/discourse-analysis-what-speakers-do-conversation> (дата звернення: 02.04.2017).

908. Tanskanen S.-K., Helasvuoto M.-L., Johansson M. Discourse and the interactional turn. *Discourses in Interaction* : collection of papers / Ed. by S.-K. Tanskanen, M.-L. Helasvuoto, M. Johansson, M. Raitaniemi. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing, 2010. P. 1–13.

909. T. Ben. Letter. *Maxim*, 7 Dec. 2010. URL : <http://www.maxim.com/ask-bill-burr-telling-your-boss-he-stinks> (дата звернення: 02.02.2015).

910. Teen Chat Rooms : site. URL : <http://www.teen-chat.org/chat.html> (дата звернення: 04.08.2014).

911. “Thank you, Shirley Temple.” 13 Feb 2013. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/theguardian/2014/feb/13/thank-you-shirley-temple> (дата звернення: 13.02.2015).

912. “Thank you. You chose to care, Mandela.” 6 Dec. 2013. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/world/2013/dec/06/you-chose-to-care-mandela> (дата звернення: 15.04.2016).

913. Tobin C. “Best Bargain UK Smartphones under £200.” *killbiller.com* : site. 16 Aug. 2016. URL : <http://www.killbiller.com/uk-blog/> (дата звернення: 27.08.2016).

914. Tomasello M. First Steps Toward a Usage-based Theory of Language Acquisition. *Cognitive Linguistics : Basic Readings* / Ed. by Geeraerts D. Berlin-New-York : Mouton de Gruyter, 2006. P. 439–459.

915. Tomashchuk Yu. Differentiation of Communicative Strategies and Tactics in the Internet Interviews. *Science and Education a New Dimension* : academic journal. Philology. 2015. Vol. III (13). Iss. 62. P. 33–36.

916. Turner M. *The Literary Mind: The Origin of Thought and Language*. Oxford : Oxford University Press, 1998. 298 p.

917. Ua redactor. Мільони нових сердець. 29 груд. 2013. *Uainfo* : site. URL : <http://uainfo.org/blogosphere/journalists/254361-.html> (дата звернення: 17.03.2014).

918. UKChatters : site. 2005. URL : <http://www.ukchatters.co.uk/memberchat.php> (дата звернення: 15.08.2014).

919. Ury W., Brett J., Goldberg S. *Getting Disputes Resolved : Designing Systems to Cut the Costs of Conflict*. New York : Bantam Books, 2004. 532 p.

920. Vanityfair : site. URL : <http://www.vanityfair.com/search?page=2&query=letters&sort=score+desc> (дата звернення: 14.02.2015).

921. Varenne H. Politics and Politics of Ongoing Assessments: Evidence from Video-Gaming and Blogging. *Discourse 2.0: Language and New Media* (Georgetown

University Round Table on Languages and Linguistics series) / Ed. by D. Tannen, A. Trester. Washington : Georgetown University Press, 2004. P. 14–39.

922. Vasylieva O. Peculiarities of Language Personality Structuring. *Path of Science* : international electronic journal. 2016. Vol. 2. No. 12. P. 4.15.–4.17. URL : <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/256/293> (дата звернення: 19.12.2016).

923. “Very Graham Norton.” *Channel 4* : site. URL : <http://www.channel4.com/programmes/so-graham-norton> (дата звернення: 01.05.2014).

924. Vetter E. Social Network. *The SAGE Handbook of Sociolinguistics* / Ed. by Wodak R., Johnstone B., Kerswill P. London : Sage Publications, 2011. P. 208–218.

925. Vorozhbitova A.A., Potapenko S.I. Linguistic & Rhetorical Paradigm as Innovative Theoretical Methodological Platform of Studying Discursive Processes of East Slavic and Western Cultures. *European Researcher* : international multidisciplinary journal. 2013. Vol. (61). No. 10-2. P. 2536–2543.

926. “Voters and business want Britain’s place in the EU to change and demand an in/out referendum.” 27 May 2014. *The Telegraph* : site. URL : <http://www.telegraph.co.uk/comment/letters/10857054/Voters-and-business-want-Britains-place-in-the-EU-to-change-and-demand-an-inout-referendum.html> (дата звернення: 13.02.2015).

927. Vukovic M. Strong Epistemic Modality in Parliamentary discourse. *Open Linguistics* : online academic journal. 2014. Vol. 1. Iss. 1. P. 37–52. [Electronic source]. URL : <https://www.degruyter.com/view/j/opli.2014.1.issue-1/issue-files/opli.2014.1.issue-1.xml> (дата звернення: 12.02.2016).

928. Watson T. Sociology, Narrative and Discourse. *The Handbook of Business Discourse* / Ed. by F. Bargiela-Chiappini. Edinburgh : Edinburgh University Press Ltd, 2009. P. 226–239.

929. “‘We must get a grip’ says Lord Patten but refuses to quit over Newsnight debacle.” 16 May 2014. *The Telegraph* : site. URL : <http://>

www.telegraph.co.uk/culture/tvandradio/bbc/9670196/We-must-get-a-grip-says-Lord-Patten-but-refuses-to-quit-over-Newsnight-debacle.html (дата звернення: 2.02.2015).

930. “What do girls like about porn?” 28 Feb. 2013. *Maxim* : site. URL : <http://www.maxim.com/sex-relationships/what-do-girls-about-porn> (дата звернення: 2.02.2015).

931. “What do you think of Maxim?” 29 Oct. 2010. *Maxim*: site. URL : <http://www.maxim.com/funny/what-do-you-think-of-maxim> (дата звернення: 3.02.2015).

932. “What having a male orgasm REALLY feels like, according to 15 men.” 4 Feb. 2016. *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.com/uk/love-sex/confessions/advice/a41039/men-describe-what-it-feels-like-to-orgasm/> (дата звернення: 1.03.2015).

933. “What the hell is Barack Obama Presidency for?” 23 Feb. 2014. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/feb/23/what-is-barack-obama-presidency-for> (дата звернення: 17.05.2015).

934. Wild Rose. Letter. 18 May 2014. *The Sunday Times* : site. URL : <http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/news/ireland/article1411900.ece> (дата звернення: 13.06.2014).

935. Wild Rose. Letter. 29 Mar. 2014. *The Times* : site. URL : <http://www.thetimes.co.uk/tto/opinion/feedback/article4048009.ece> (дата звернення: 14.02.2015).

936. Wodak R. *Disorders of Discourse*. London : Longman, 1996. 200 p.

937. Wodak R., Meyer M. Critical Discourse Studies : History, Agenda, Theory and Methodology. *Methods of Critical Discourse Studies*. London : Sage, 2015. P. 1–33.

938. Wolfram W. Sociolinguistics. *Linguistic Society of America: Advancing the Scientific Study of Language* : site. URL : <http://www.linguisticsociety.org/resource/sociolinguistics> (дата звернення: 2.04.2017).

939. Woodley Sarah. Letter. 23 Apr. 2014. *The Guardian* : site. URL : <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2014/apr/23/football-manager-gets-blame> (дата звернення: 13.03.2015).

940. Wright Ch. Tribal Morality and the Ethical Other : The Tension Between Modern Moral Aspirations and Evolved Moral Dispositions. *Journal of Dialogue Studies*. 2013. Vol. 1. Iss. 3. P. 89–116.

941. Yanchev L. Letter. 24 Sept. 2009. *Science Focus* : site. URL : <http://sciencefocus.com/qa/how-milk-‘skimmed’> (дата звернення: 02.02.2015).

942. “Your questions on love and sex with robots answered.” 13 Nov. 2007. *Newscientist.com* : site. URL : <https://www.newscientist.com/blog/technology/2007/11/your-questions-on-love-and-sex-with.html> (дата звернення: 05.02.2015).

943. Yule G. *The Study of Language*. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 273 p.

944. Ziem A. *Frames of Understanding in Text and Discourse : Theoretical foundations and descriptive applications*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2014. 428 p.

945. Zima L. Die Anrede-, Gruss-, und Abschiedsformen im Deutschen und Italienischen: Kontrastiver Vergleich. *Наукові студії (культура, освіта – антропоцентричні парадигми і сучасний світ)* : зб. наук. пр. Київ-Буча : Видавництво “Міленіум”, 2012. Вип. 1. С. 314–322.

946. 1One666. “Unity in diversity.” 4 Nov. 2011. *Bestukforums* : site. URL : <http://bestukforums.co.uk/index.php?showtopic=22659>. Web (дата звернення: 26.08.2014).

947. “10 Shocking, Hilarious Confessions from Cosmo Readers.” 1 Jan. 2016. *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.com/sex-love/confessions/advice/a51351/2008-cosmo-reader-confessions/> (дата звернення: 10.02.2016).

948. “11 people share their biggest sexual regrets.” 1 Feb. 2016. *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.com/uk/love-sex/confessions/advice/a40965/biggest-sexual-regrets/> (дата звернення: 10.02.2016).

949. “16 women reveal the EXACT moment they knew their relationship was over.” 5 Feb. 2016. *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.com/uk/love-sex/confessions/a41070/> (дата звернення: 10.02.2016).

950. “24 Hour People.” *YouTube* : site. URL : https://www.youtube.com/watch?v=gU9R9D_3HI0 (дата звернення: 30.05.2013).

951. “25 women reveal the weirdest places they've ever had sex.” 1 Feb. 2016. *Cosmopolitan* : site. URL : <http://www.cosmopolitan.com/uk/love-sex/confessions/a41210/> (дата звернення: 10.02.2016).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Сутність і структура діалогової дискурсивної практики

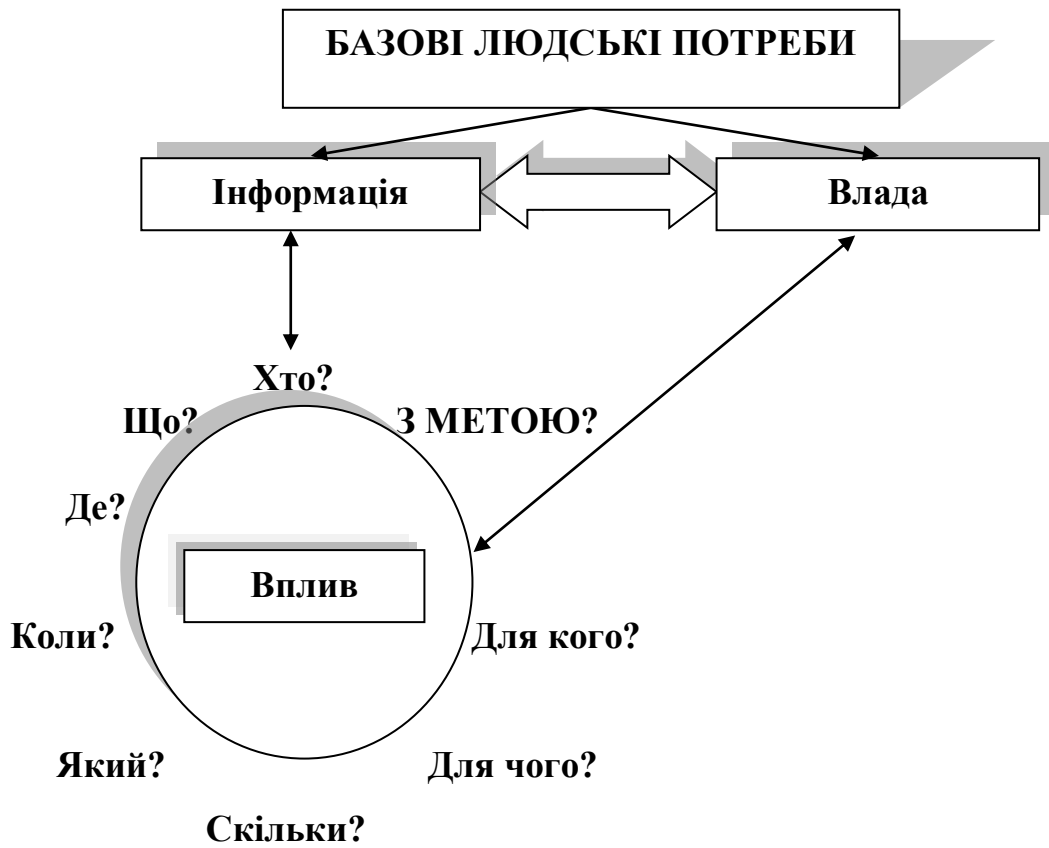


Рис. А-1. Інформаційно-владний принцип людського існування

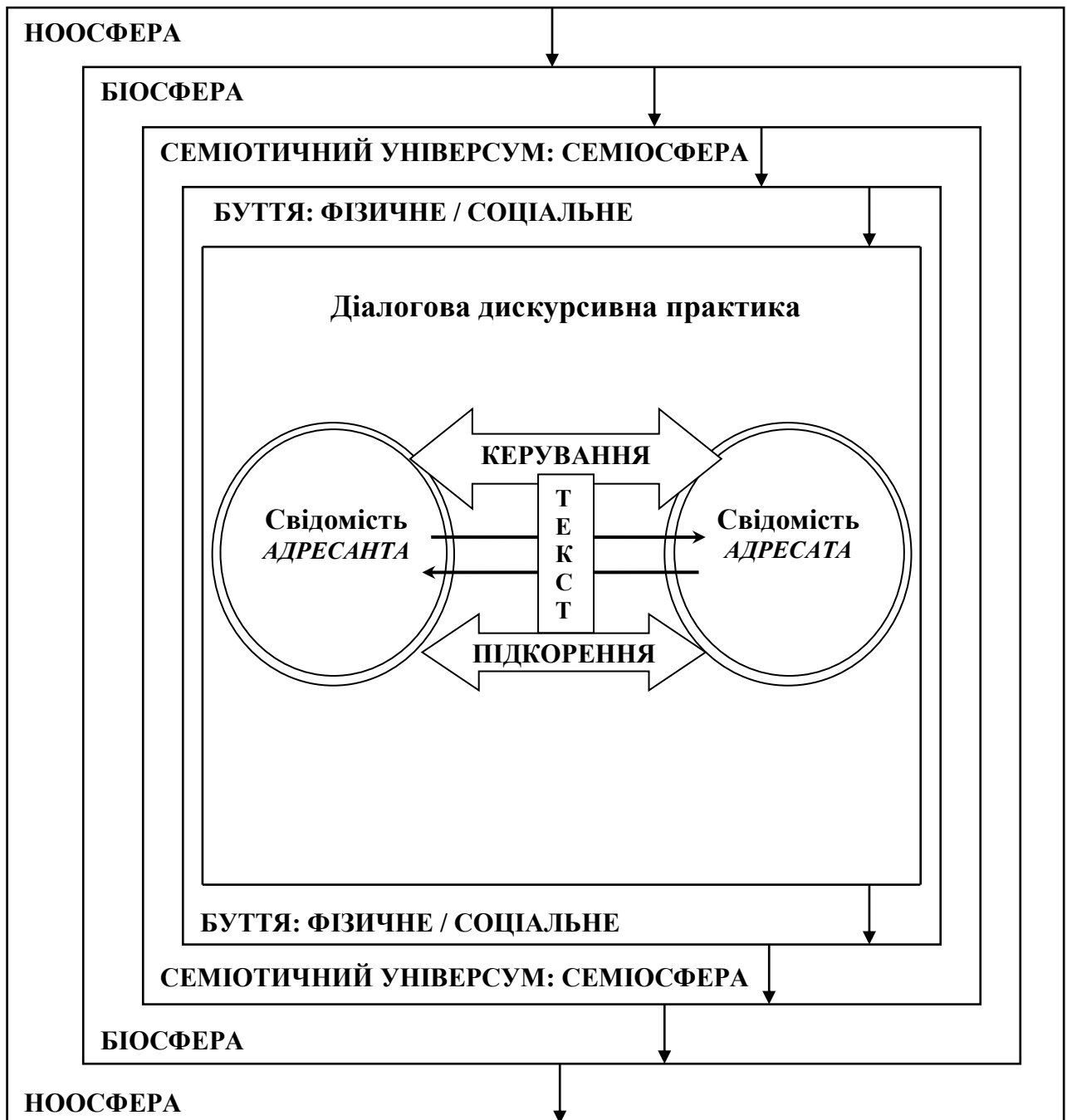


Рис. А-2. Модульна інформаційна інтерактивна модель типового діалогу

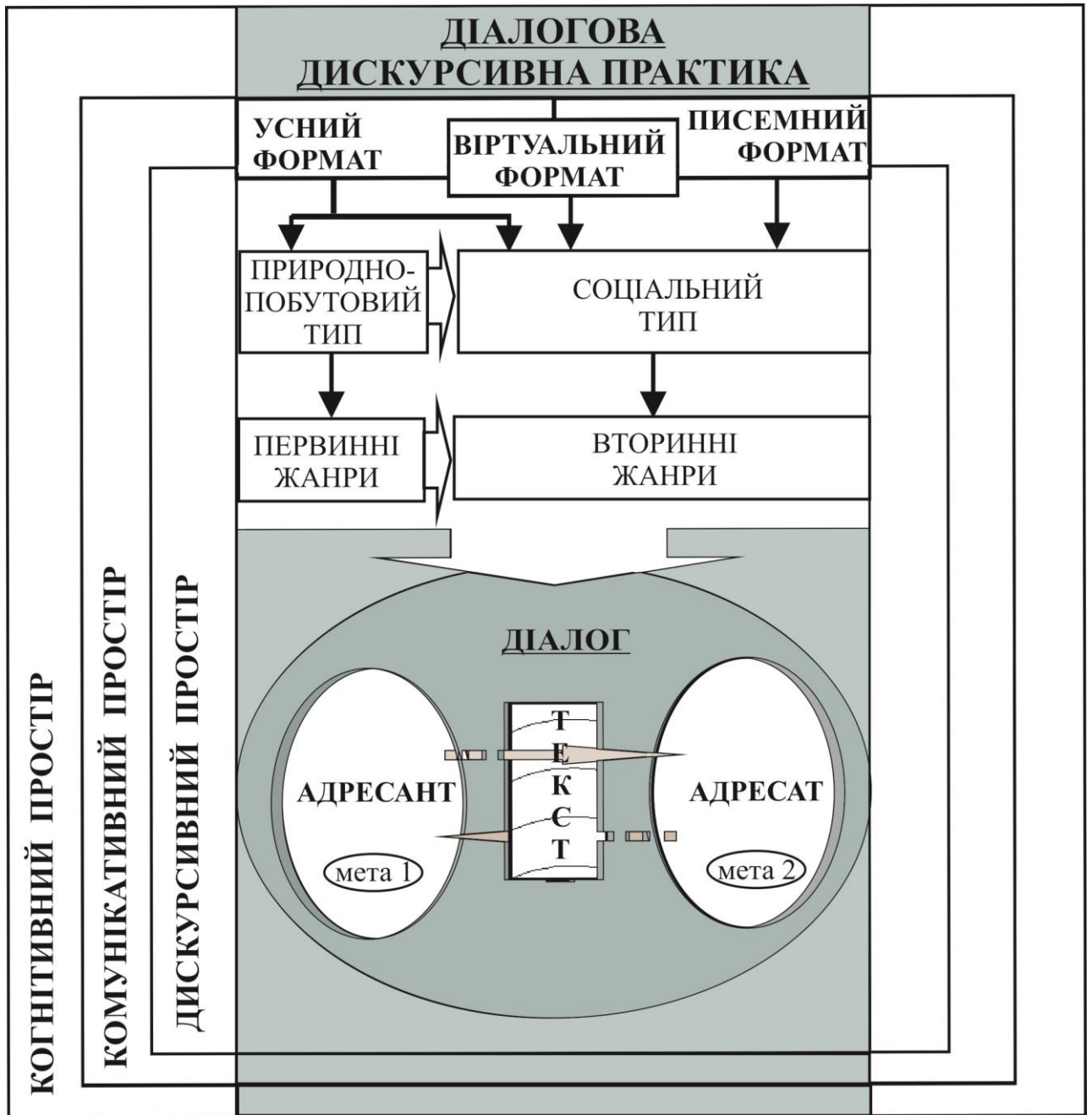


Рис. А-3. Модель діалогової дискурсивної практики

Таблиця А-1.

**Виміри владних відносин /
відносин субординативності у діалозі**

ВИМІРИ ВЛАДИ	
<i>СУБСТАНЦІОНАЛЬНИЙ</i> (інтерактивний / індивідуально-особистісний)	<i>РЕЛЯЦІЙНИЙ</i> (статусний / інституціональний)
<ul style="list-style-type: none"> • вік • гендер • національність, • расова належність • фізична сила • інтелект • емоційний стан • характер • знання / обізнаність • авторитет • зовнішність • майстерність у діяльності • соціальне походження • рівень освіти • престиж професії • матеріальний стан • ступінь мовної компетенції 	<ul style="list-style-type: none"> • Статус (нижчий-вищий) • Роль (начальник-підлеглий)
АСИМЕТРИЧНІСТЬ СИТУАЦІЇ ІНТЕРАКЦІЇ	

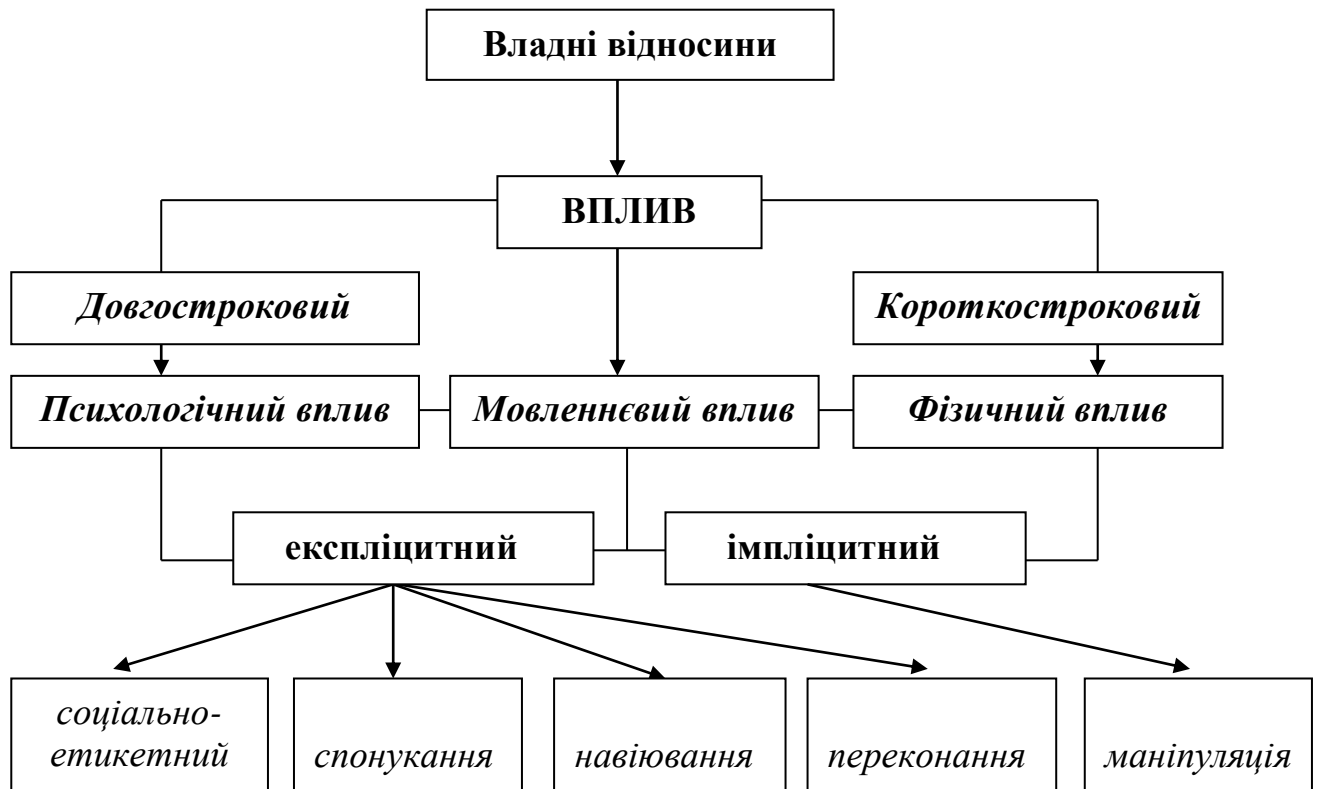


Рис. А-4. Типи та різновиди комунікативного впливу

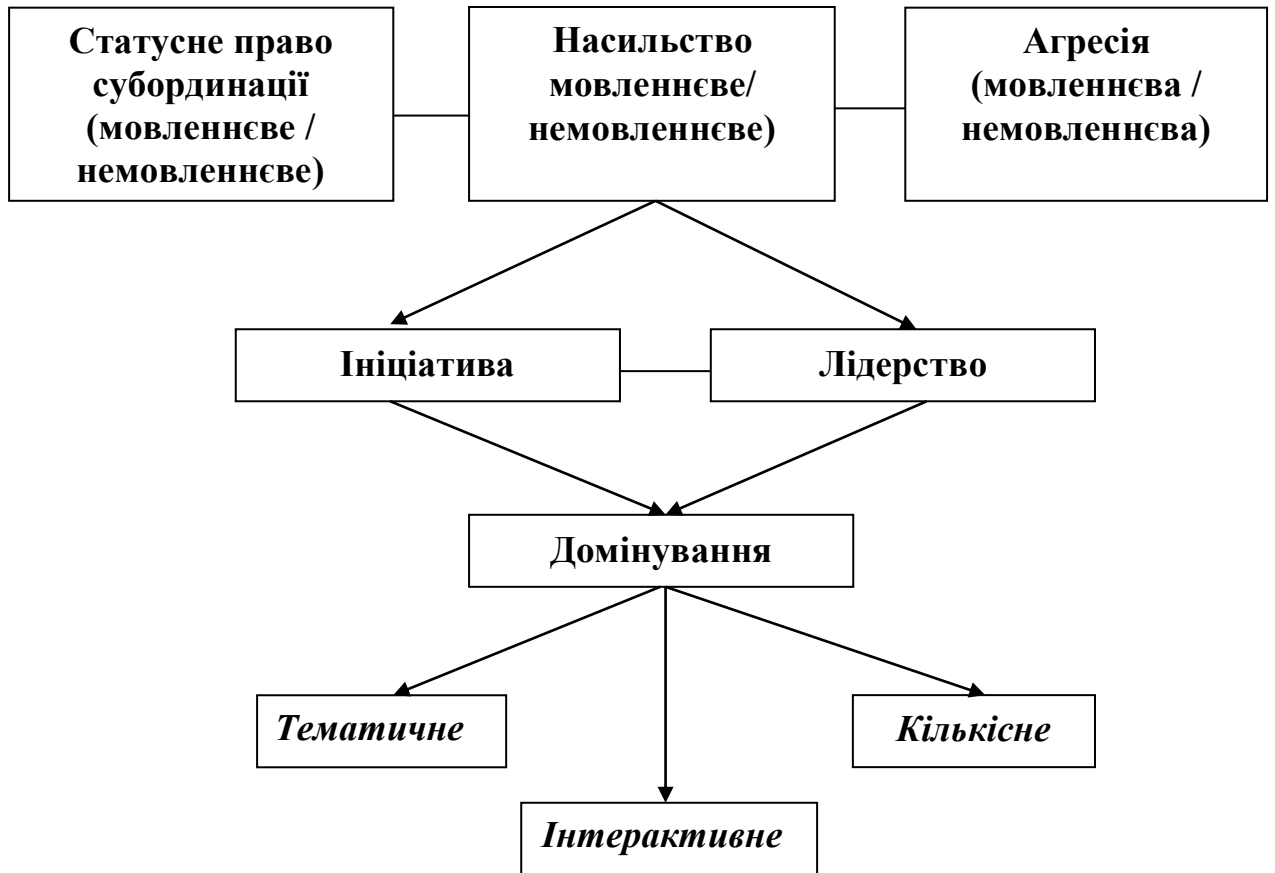


Рис. А-5. Реалізація комунікативного впливу у діалогічній інтеракції

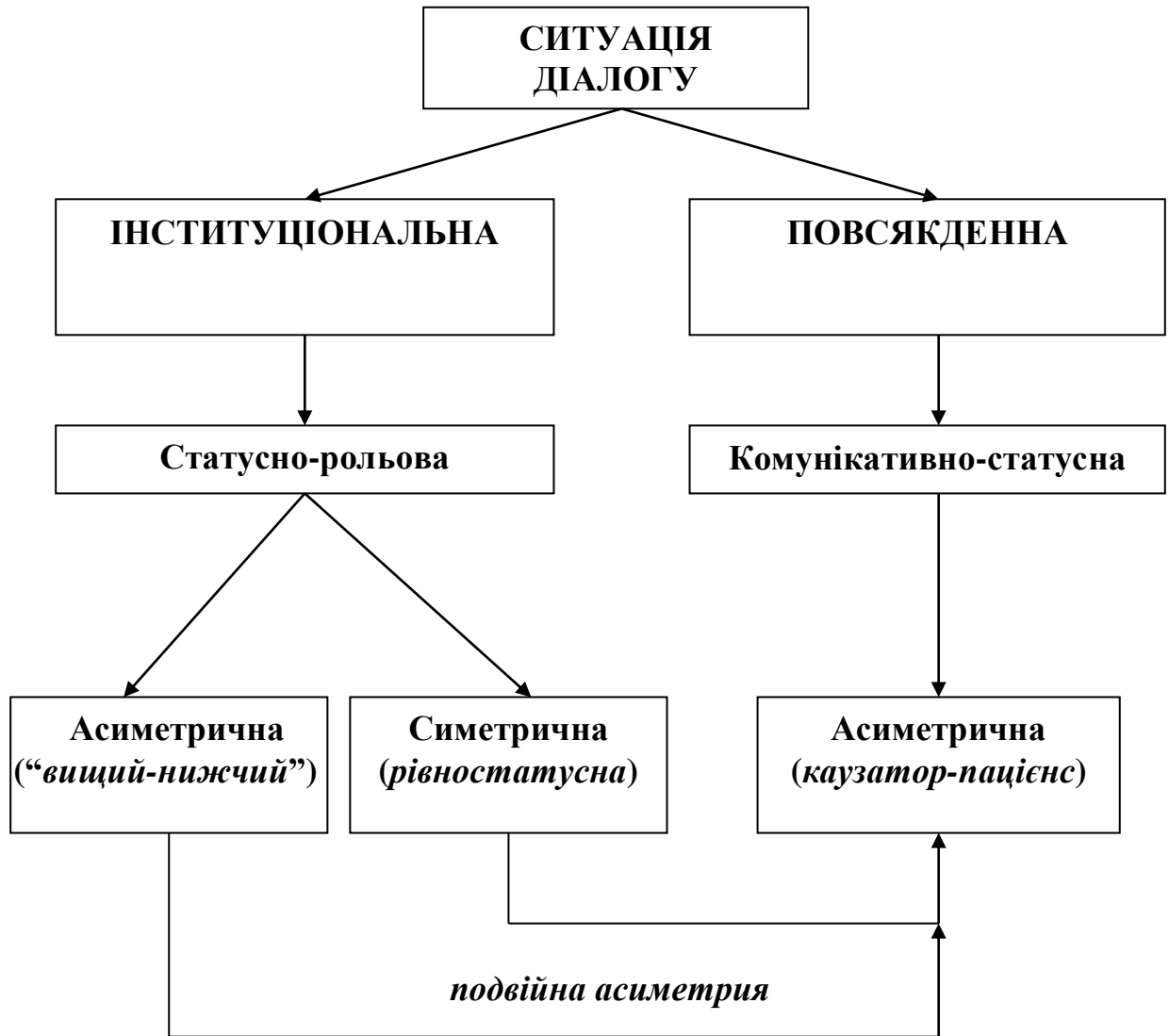


Рис А-6. Симетричність-асиметричність різнотипних ситуацій спілкування

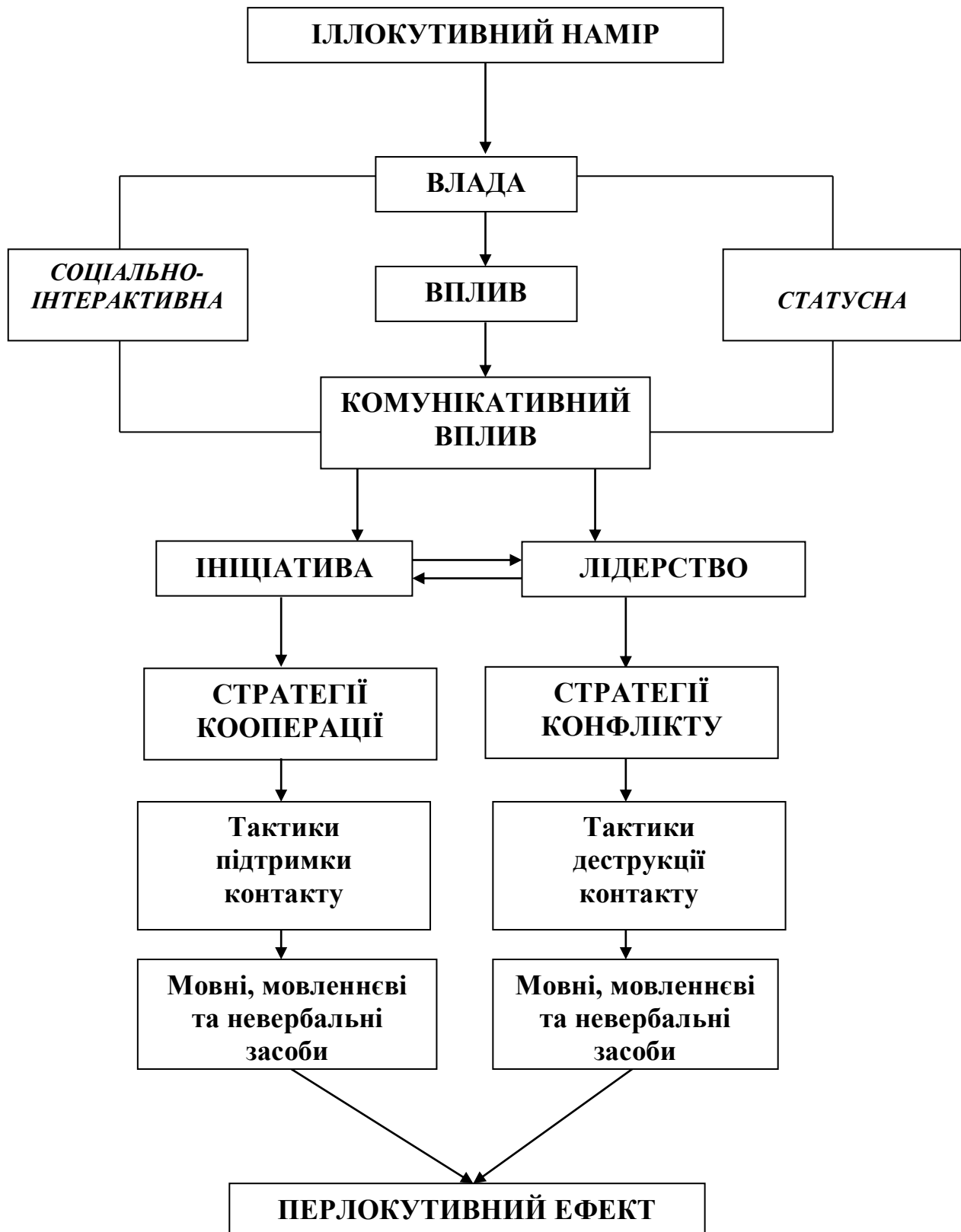


Рис. А-7. Мотиваційно-результативний аспект діалогічної взаємодії

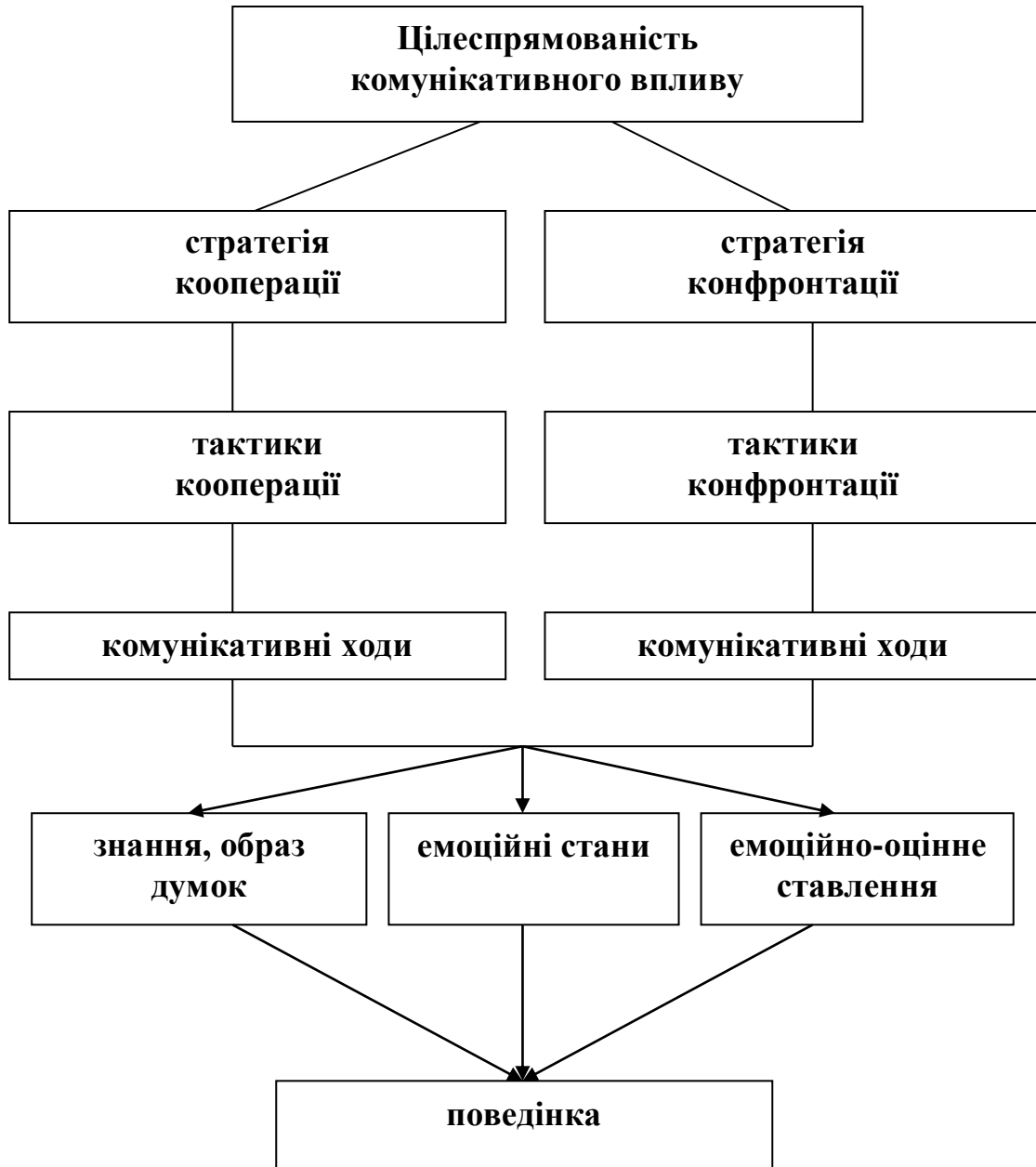


Рис. А-8. Стратегічно-тактичне спрямування комунікативного впливу

Таблиця А-2

Типологія діалогових дискурсивних практик

Параметр	Типи			
ФОРМАТ	Усний		Писемний	Віртуальний
ГЕНЕЗА	<i>Природно-побутовий</i>	<i>Соціально-політичний</i>	<i>Соціально-побутовий</i>	<i>Соціальний</i>
ЖАНР	<u>Первинні:</u> <i>розмова, бесіда, суперечка, сварка</i>	<u>Вторинні:</u> <i>інтерв'ю, ток-шоу, дебати</i>	<u>Вторинні:</u> <i>листи-відгуки, листи-запитання листи-зізнання</i>	<u>Вторинні:</u> <i>блог, чат, форум</i>

Таблиця А-3

ІР-різниця у британських та українських первинних мовленнєвих жанрах

Жанр	Британська лінгвокультура	Українська лінгвокультура
Розмова	0-0,4	0-0,5
Бесіда	0-0,9	0-1
Суперечка	0,2-1,2	0,2-1,5
Сварка	0,1-1,6	0,1-1,5

Міра сили репліки у діалозі

a. < > (4 бали): репліка з чіткими властивостями ініціативи та відповіді, остання (як ретроактивна частина ДЄ), пов'язана з головним змістом попередньої (суміжної) репліки, ІР (проактивна) передбачає сильну репліку.
b. < ^ (3 бали): рівнозначна першій репліці, відмінність полягає лише в тому, що проактивна частина – слабка ініціатива.
c. > (6 балів): Сильна репліка на нову та незалежну тему (вільна репліка з відсутньою ретроактивною частиною).
d. ^ (5 балів): Слабка репліка на нову та незалежну тему (вільна репліка з відсутньою ретроактивною частиною).
e. < (2 бали): репліка, пов'язана з суміжною реплікою співрозмовника та не включає ініціативних властивостей (мінімальна відповідь). Репліка розглядається співрозмовником як така, що задовольняє вимоги його попередньої ініціативи (тобто є локальною, фокальною, адекватною).
f. `` > (5 балів) та g. `` ^ (4 бали): нелокально пов'язані репліки: репліки з чіткими властивостями відповіді та ініціативи, ретроактивна частина пов'язана з несуміжною (непримикаючою) реплікою, яка з'являється раніше у діалозі.
h. `` < (3 бали): репліка, пов'язана з несуміжною ІР. Вона є нелокальною мінімальною відповіддю на несуміжну ІР, наприклад, на питання, поставлене на ранній стадії розгортання ДД, характеризується відсутністю ініціативних ознак;
i. = > (4 бали): репліка, пов'язана з попередньою реплікою самого мовця, а не з реплікою співрозмовника. Репліка є або повтором попередньої репліки, або, у випадку, якщо співрозмовник надав мінімальну відповідь, продовження цієї репліки. Репліка з'являється, коли відповідь мовця розглядається як неадекватна.
j. = ^ (3 бали): репліка, пов'язана з попередньою реплікою самого мовця, а не з реплікою співрозмовника. Репліка простого реформулювання попередньої репліки, або, у випадку, якщо особа дала мінімальну відповідь, її продовження.
k. <=> (5 балів) та l. <=^ (4 бали): репліки з чіткими ознаками відповіді та ініціативи, ретроактивна частина пов'язана з попередньою реплікою самого мовця та явно ігнорує сильну або слабку репліку співрозмовника.
m. :> (5 балів) та n. :^ (4 бали): репліки з чіткими ознаками відповіді та ініціативи, ретроактивна частина нефокально пов'язана з попередньою реплікою співрозмовника. Нефокальний зв'язок сигналізує про те, що реакція йде на форму або функцію попередньої репліки співрозмовника (метакомунікативна репліка).
o. — (1 бал): репліка, пов'язана з суміжною реплікою, та не передбачає ініціативних властивостей. Репліка розглядається співрозмовником як така, що не задовольняє вимоги, або є не релевантною, його попередній репліці. Така репліка є мінімальною та неадекватною відповіддю.
p. —> (2 бали): репліка, яка не надає адекватну відповідь, пов'язана з попередньою реплікою співрозмовника, але є затримуючою. Так, затримуюче питання спрямоване на повтор, підтвердження або прояснення того, що міститься у попередній репліці. Внесок передбачає надзвичайно слабку ініціативу.
q. (> (3 бали): репліка, в якій відсутнє змістове наповнення, але яка включає ініціативу (наприклад, пропозицію) для відкриття нової теми.
r. <) (3 бали): репліка, яка закриває або передбачає закриття поданої теми, та яка не включає подальшої ініціативи для розмови.

**Типи реплік за інтеракційною силою
(з мінімуму до максимуму ступеня інтенсивності)**

1	2	3	4	5	6
—		··<	··^	··>	>
		(>	:^	:>	
		<)	<=^	<=>	
	—>	=^	=>		
	<	< ^	<>	^	
повністю залежні, непроактивні репліки					незалежні, проактивно сильні репліки

Таблиця А-6

Типи ІР-коефіцієнтів у діалозі

<p>Б-коефіцієнт (Б-баланс)</p>	<p>1) відсоток розгорнутих відповідей (категорія b), як відсоткове співвідношення усіх реплік у діалозі або реплік, притаманних одному з комунікантів; 2) коефіцієнт показує, як часто індивід відповідає на попередню репліку та забезпечує достатньо змістовну репліку для продовження діалогу на ту ж саму тему.</p>
<p>П-коефіцієнт (П-примус)</p>	<p>1) відсоток запитань (або сильних реплік) (категорії a, c, f, I, k, m) у співвідношенні з усіма репліками в діалозі, або реплік, притаманних одному з мовців; 2) коефіцієнт демонструє як часто партнери експліцитно намагаються змусити один одного відповідати на їх репліки, тобто підкоряються веденню діалога на умовах іншого.</p>
<p>Ф-коефіцієнт (Ф-фрагментарність)</p>	<p>1) відсоток непов'язаних або нелокально пов'язаних ініціативних та респонсивних реплік (категорії c, d, f, g, h, q); 2) коефіцієнт вказує на те, як часто здійснюються різкі зміни тем, здійснюються внески у локальну незв'язаність або фрагментарність дискурсу.</p>
<p>В-коефіцієнт (В-відповідність)</p>	<p>1) відсоток реплік, які позначені : або = (категорії i, j, k, l, m, n) у співвідношенні з усіма репліками в діалозі (або реплік, притаманних одному з мовців); 2) коефіцієнт відбиває те, скільки разів мовці уникають відповідати змісту суміжних реплік партнера, незважаючи на те, що локально репліки є пов'язаними; репліки відносяться до монологу, ігнорують значущий внесок іншого</p>

Схема типологічного аналізу діалогу

Хронотоп	Час (реальний / історичний) та простір (загальний / конкретний)
Адресант-імпактор	індивід-адресант, колективний, літературний автор, невідомий (анонімний в тому числі), неактуальний, узагальнений / містифікований (фантастичний роман)
Адресат-реципієнт впливу	Реальний (прямий, непрямий, додатковий) / гіпотетичний
Сторонній реципієнт (адресат)	<i>Прямий</i> (сторонній реципієнт-актант, квазіактивний) / <i>непрямий</i> (випадковий реципієнт-аутсайдер, езотеричний реципієнт) / <i>додатковий</i> (прихований реципієнт-аутсайдер, дистантний сторонній)
Особистість інтерактантів	соціально-біологічні ознаки: гендер, вік, фізичні дані, фізіолого-психологічні ознаки: інтелект, розвиток емоційно-оцінної сфери свідомості, когнітивні властивості, воля, характер, темперамент, емоційний стан, зацікавленість, настрої, стан здоров'я; соціокультурні ознаки: досвід, знання, освіта, культура, виховання; авторитет, повага. ситуативні властивості: <i>соціальні ролі</i> (статусні / позиційні / ситуативні) / <i>комунікативні ролі</i> (порадник, «ботанік», бунтівник, ловелас, меломан, простак, знаменитість, «цербер», суддя, прохач, благодійник, скривджений, кривдник, насмішник, мішень, прихильник, кумир) / <i>психологічні ролі</i> (Дитина, Батько, Дорослий); комунікативні ознаки: 1) <i>комунікативні риси:</i> домінантність / недомінантність, мобільність / ригідність, екстраверсія / інтроверсія; 2) <i>стиль спілкування:</i> демократичний / авторитарний / суперечливий.
Зміст комунікації	інформаційна (<i>обмін інформацією</i>) / психологічна (<i>емоційна розрядка</i>) / аргументативна / соціальна (<i>досягнення некомунікативної мети, планування спільної діяльності</i>) / соціально-ритуальна (<i>фатика</i>) / змішана
Код	вербальна / невербальна мова
Вид комунікації	<i>контактний</i> (безпосередній) / <i>дистантний</i> (опосередкований / історично опосередкований)
Тип ситуації комунікації	мовленнєва / діяльнісна
Тип діяльності, яку обслуговує діалог	Мовленнєвий / предметний
Форма та засоби комунікації	усна, писемна, друкована, електронна, візуальна, змішана (природні (голос, частини тіла) / технологічні (друк, шрифти, картинки, фільм, фото, графіка)
Канали комунікації	слуховий, візуальний, тактильний, вкусовий
Інформаційний шум	формально-змістовий / інтерактивний/онтологічний/соціокультурний
Соціальна сфера комунікації та тип дискурсу	<i>інституціональна</i> (інституціонально-виробнича сфера, сфера обслуговування: офіційно-діловий, науковий, політичний, релігійний, естетичний, юридичний тощо) / <i>побутова</i> (сфера дозвілля та сімейно-побутова сфера: <i>повсякденний</i> (обслуговує домашні справи) та <i>буттєвий</i> (художньо-філософський обмін смислами у ході пізнання світу)

Схема типологічного аналізу діалогу

Різновиди комунікації	вид: 1. акціональна / персональна, двоспрямована (інтраперсональна, міжособистісна, групова); 2. ретіальна / надперсональна односпрямована (публічна, масова, ринкова-медійна) підвид: міжкультурна, організаційна
Жанр	природний (<i>бесіда, розмова, суперечка, сварка</i>) / соціальний (<i>інші</i>)
Канонічність комунікації	стереотипна (ритуальна) / творча
Статусно-рольовий характер спілкування	особистісно-орієнтована / статусно-орієнтована
Соціальна дистанція у спілкуванні	близька (інтимна) / середня (персональна) / далека (соціальна / публічна)
Тональність спілкування	неформальна (дружні / приватні відносини), формально-офіційна (формально-ієрархічні / формально-нейтральні відносини),
Ситуація спілкування	статусно-нейтральна / статусно-маркована (статусно-релевантна)
Форма комунікативної взаємодії	кооперація (<i>формальна, матеріальна, субстанціальна</i>) / конфлікт (<i>когнітивний, міжособистісний, рольова напруга</i>), суперництво (<i>синергія та конкуренція</i>)
Статусна гармонійність ситуації спілкування	симетрична / асиметрична
Тип реалізації влади	інтерактивний / соціально-статусний (явний / прихований) / змішаний
Різновид комунікативного впливу	соціально-етикетний вплив / нав'язування / спонування / переконання / маніпулювання
Рівні реалізації влади	морфологічний / лексичний / синтаксичний / стилістичний / текстовий / семіотичний (включаючи невербальний з підтипом фонетичний) / ритуальний / прагматичний
Іллокутивна спрямованість повідомлення	1. стратегії дискурсивної влади / впливу: кооперативна / конфліктна; тактики влади / впливу: тактики підтримки контакту / тактики деструкції діалогу; мовленнєві акти: інтерактивні: <i>спрямовуючий</i> (квеситив, директив (вимога відповіді / наказ/ спонування / прохання / пропозиція), менасив) / <i>підпорядкований</i> (констатив, перформатив, промісив); соціально зумовлені: <i>статусно-марковані та -нейтральні; мовні та мовленнєві засоби.</i>
Перлокутивний вплив	1. зміна психологічно-емоційного стану / емоційно-оцінного ставлення / поведінки (предметні дії, вербальний / невербальний реактивний акт) / інформаційне збагачення.

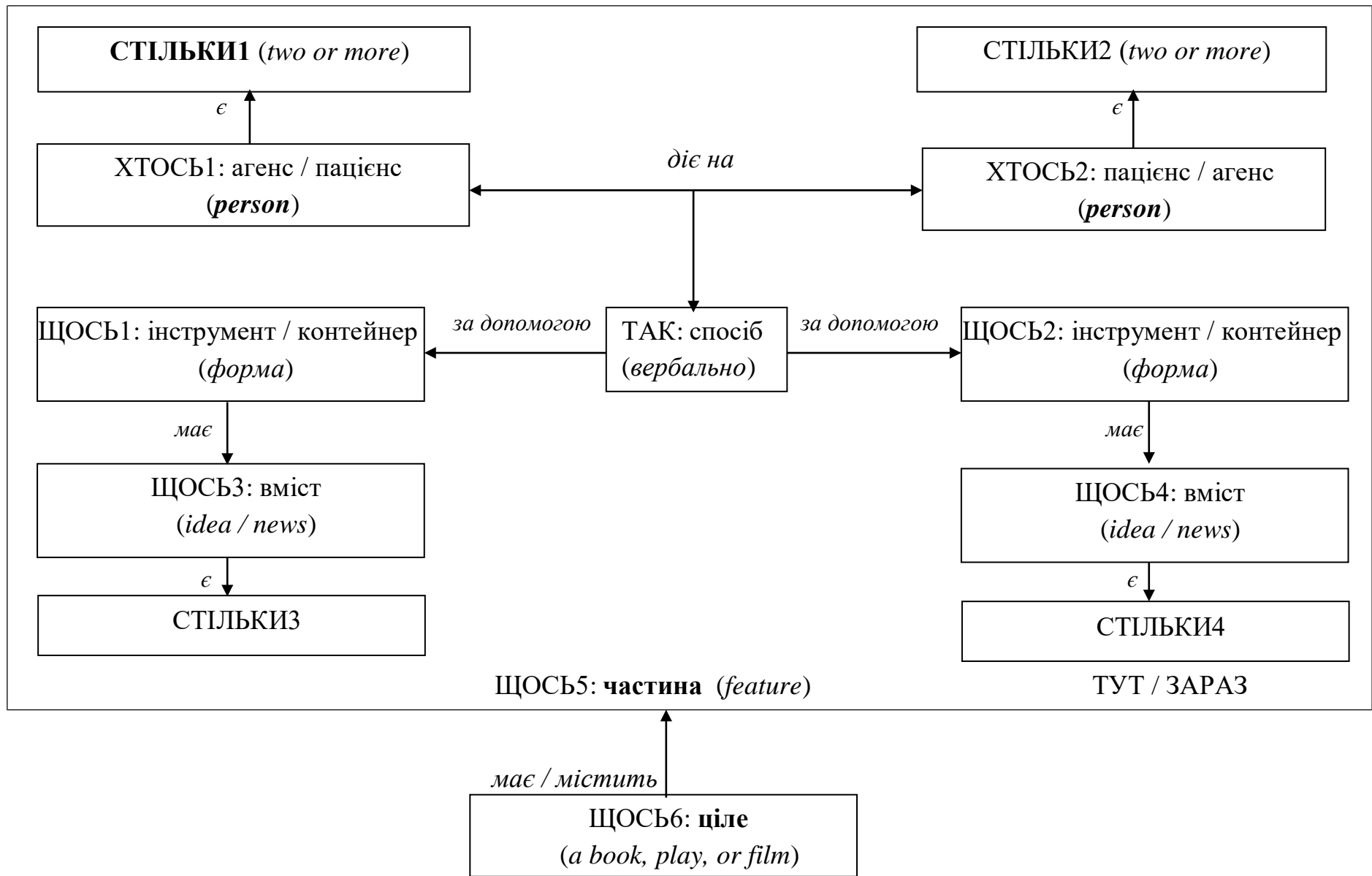


Рис. Б-1. Фреймова структура діалогу у британській концептуальній картині світу (ЛСВ 1 dialogue)

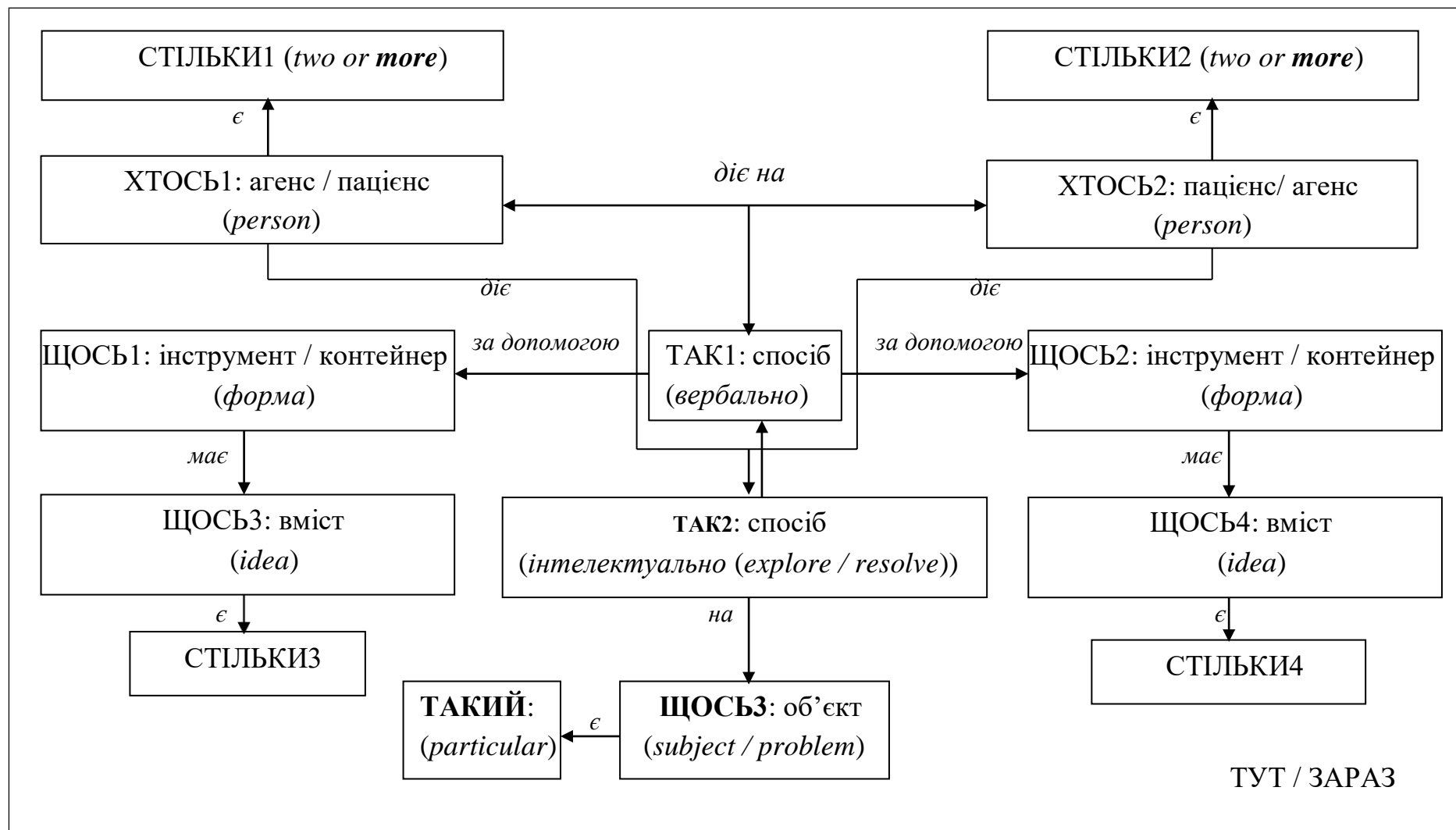


Рис. Б-2. Фреймова структура діалогу у британській концептуальній картині світу (ЛСВ 2 dialogue)

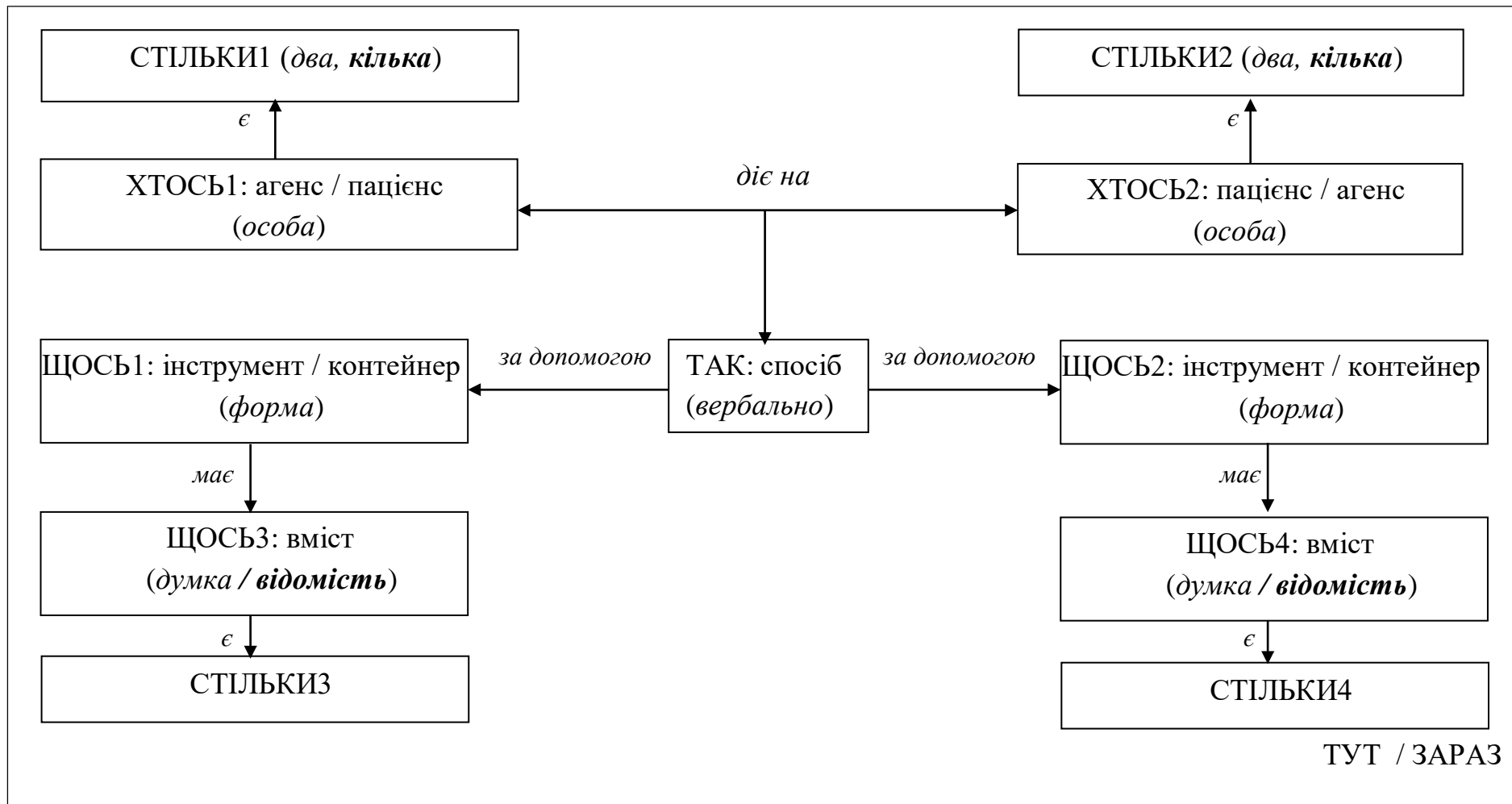


Рис. Б-3. Фреймова структура діалогу в українській концептуальній картині світу (діалог ЛСВ1)

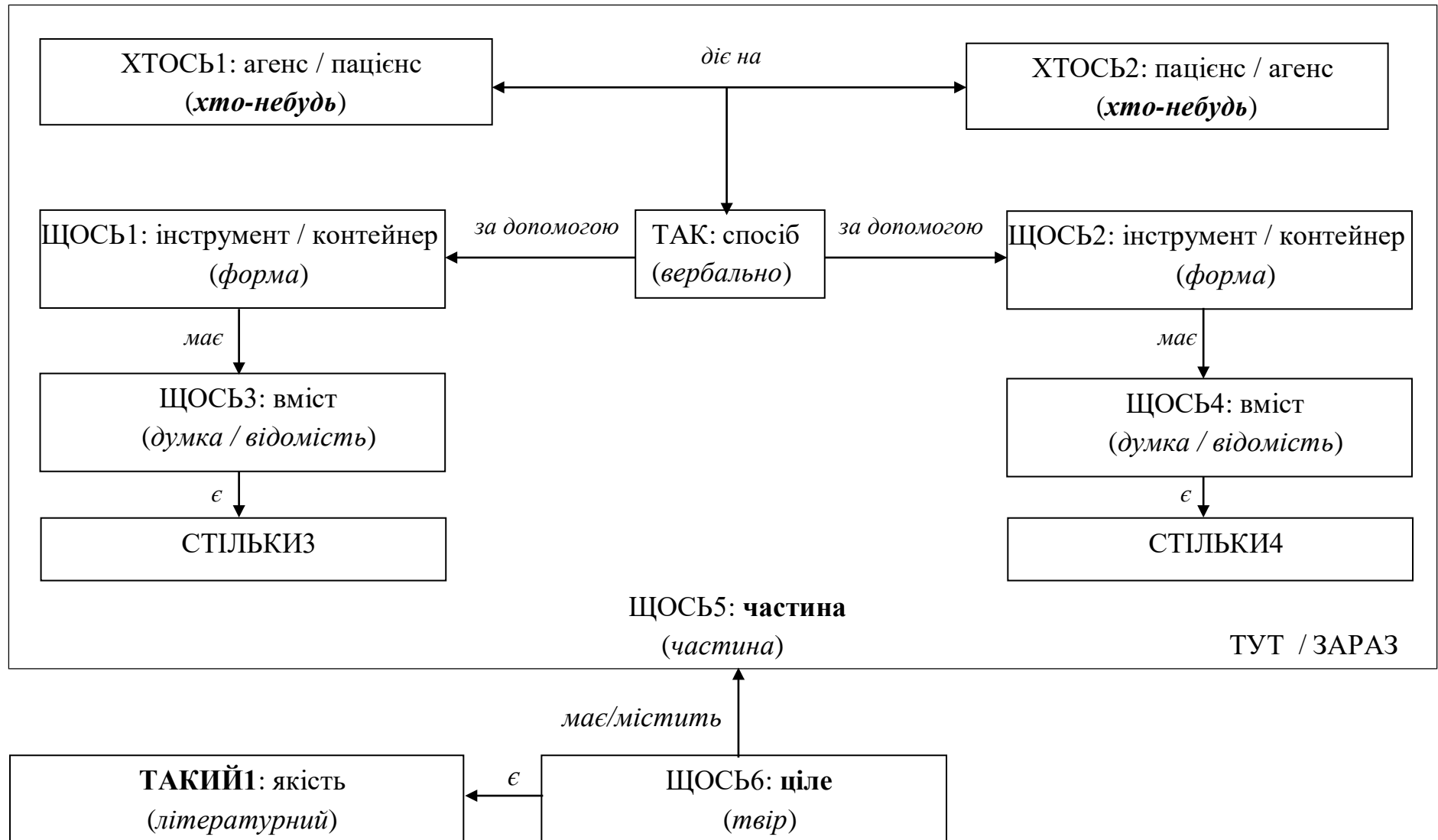


Рис. Б-4. Фреймова структура діалогу в українській концептуальній картині світу (діалог ЛСВ2)

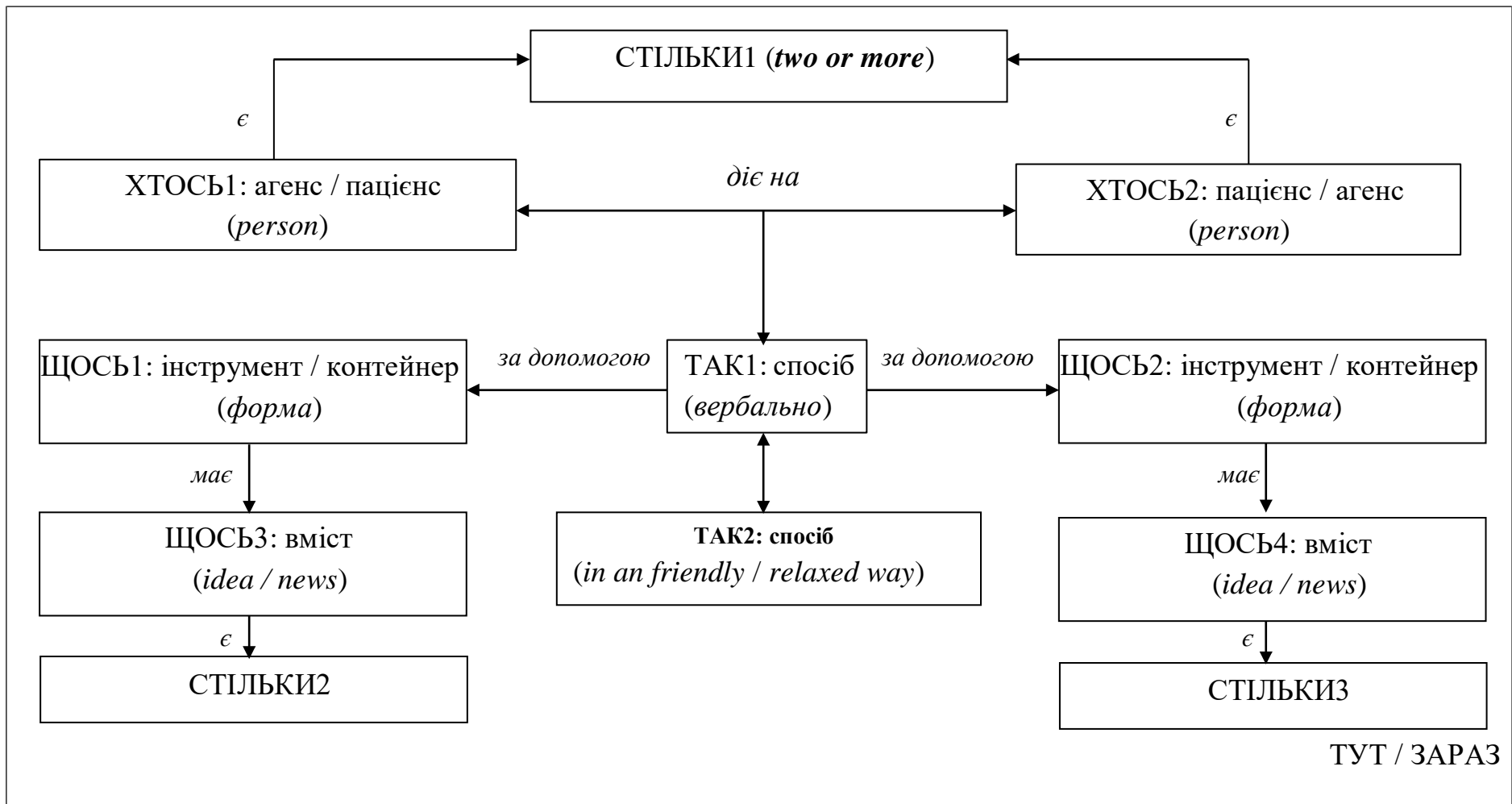


Рис. Б-5. Фреймова структура МЖ conversation у британській концептуальній картині світу

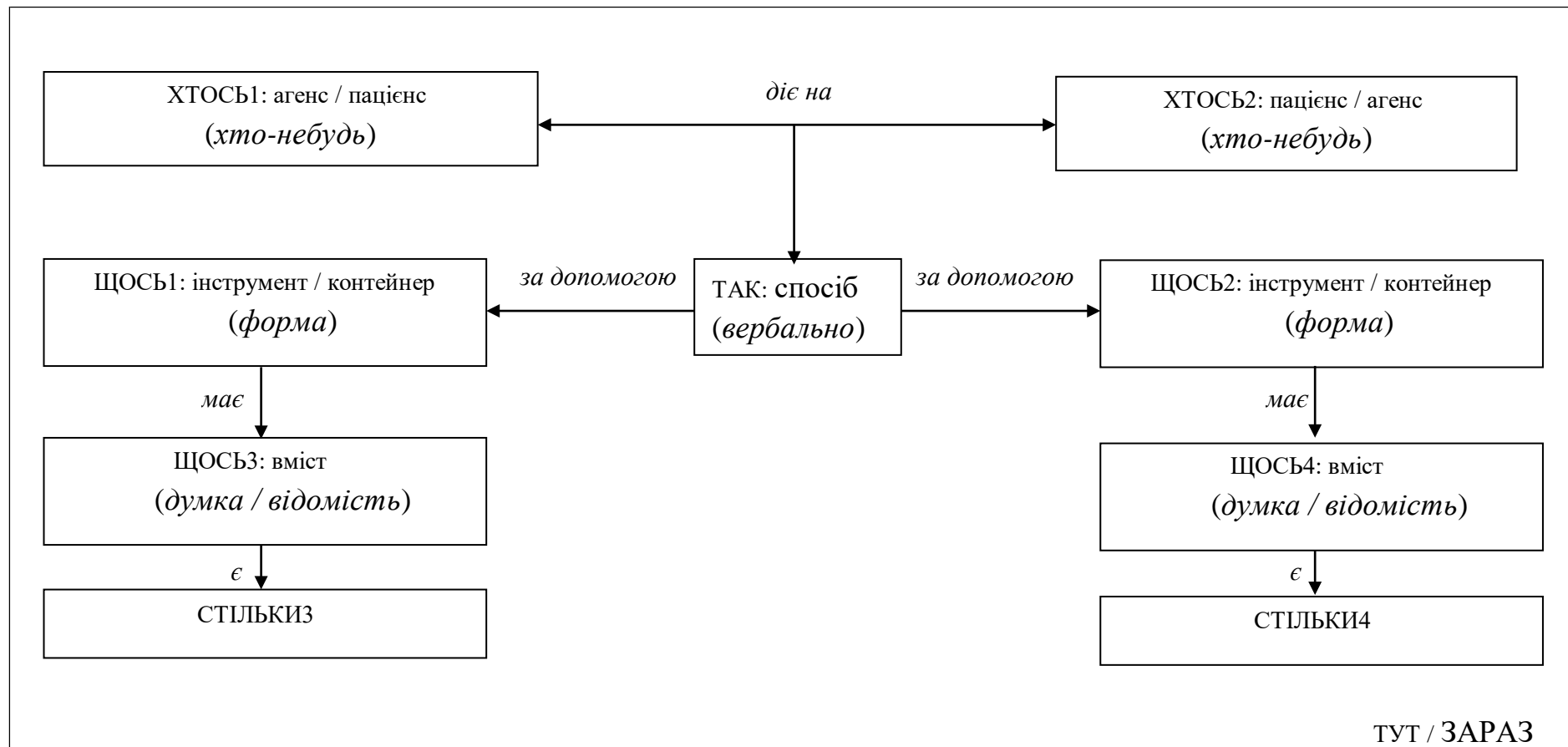


Рис. Б-6. Фреймова структура МЖ *розмова* в українській концептуальній картині світу

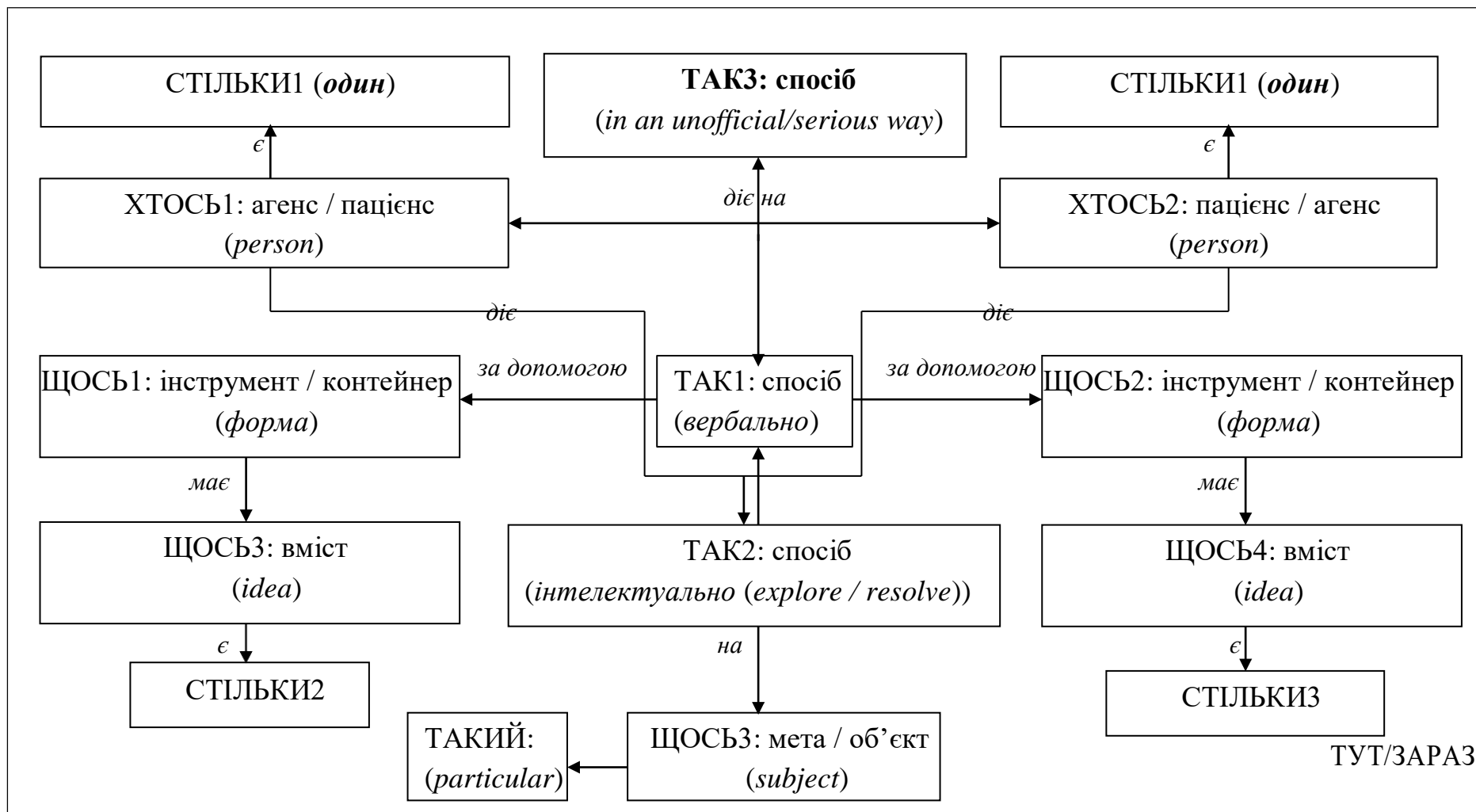


Рис. Б-7. Фреймова структура МЖ talk у британській концептуальній картині світу

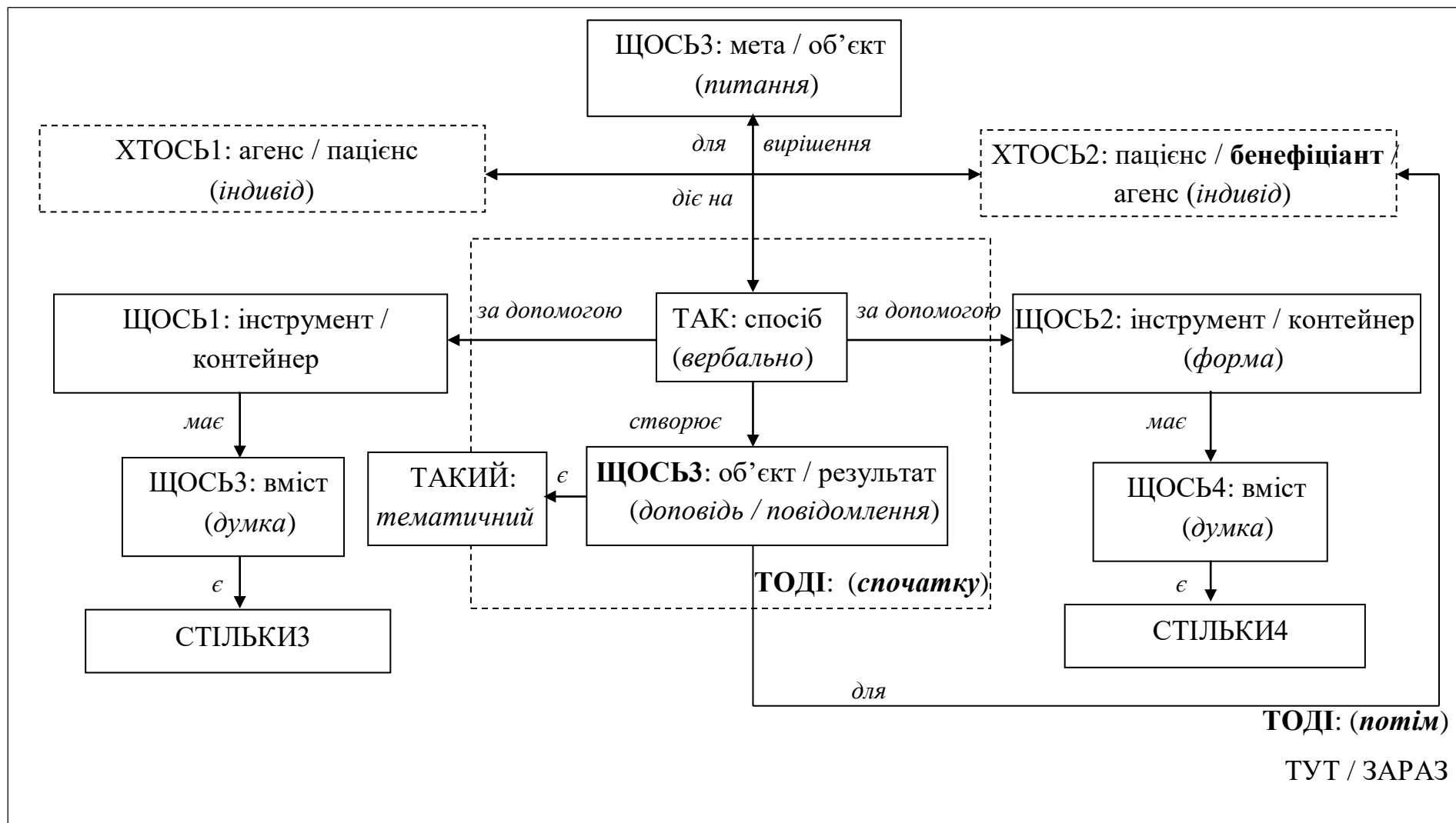


Рис. Б-8. Фреймова структура МЖ *бесіда* в українській концептуальній картині світу

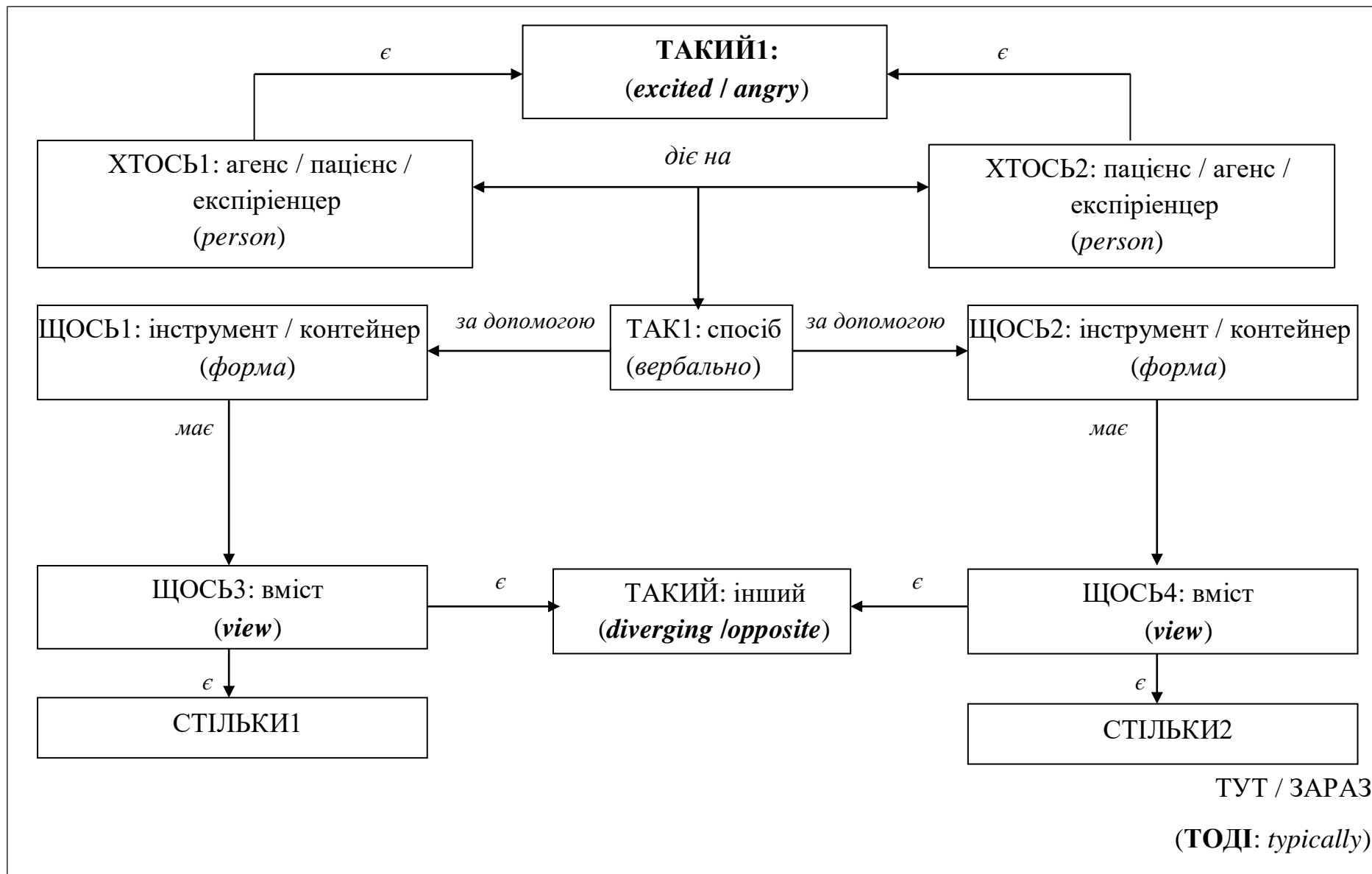


Рис. Б-9. Фреймова структура МЖ argument у британській концептуальній картині світу

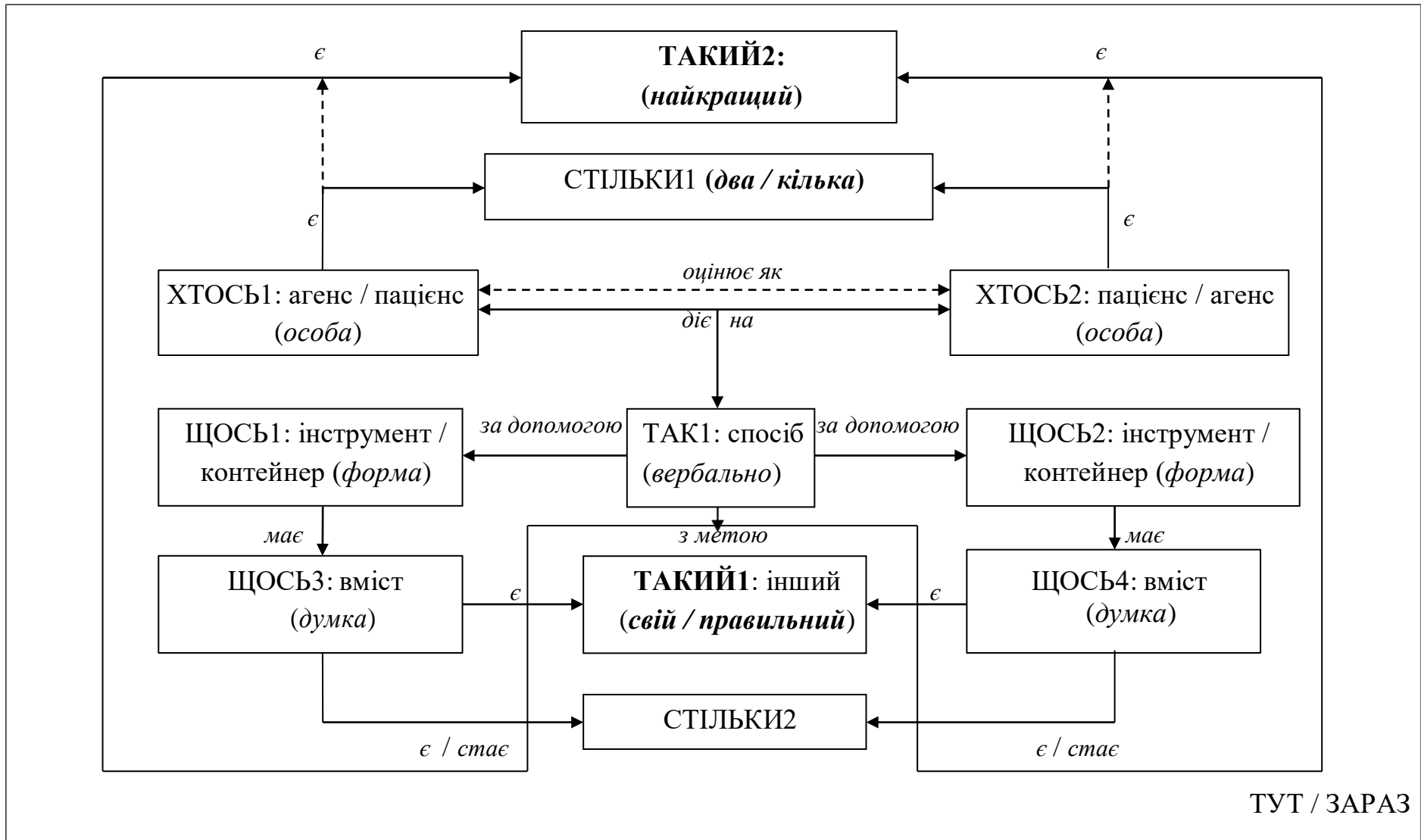


Рис. Б-10. Фреймова структура МЖ суперечка в українській концептуальній картині світу

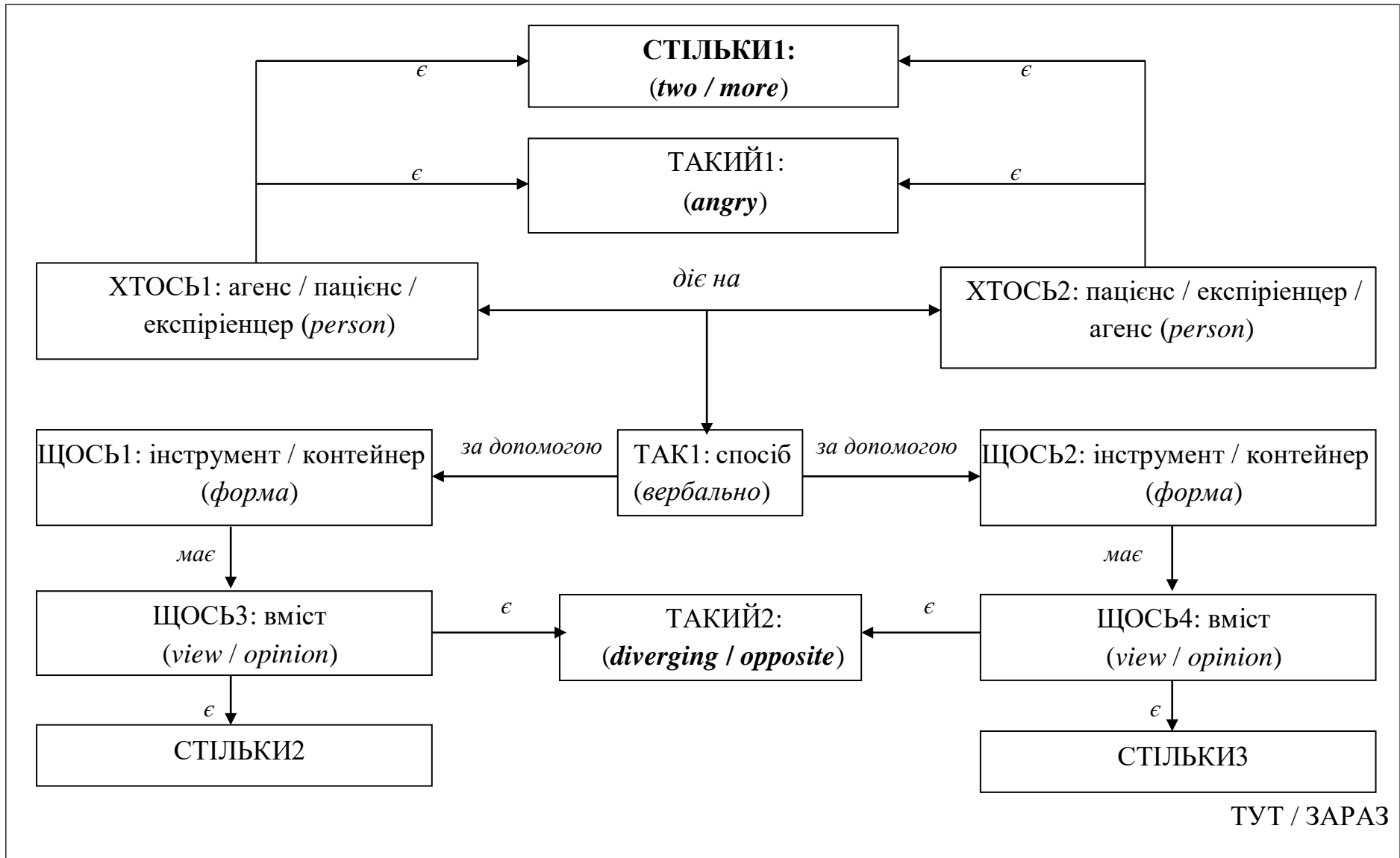


Рис. Б-11. Фреймова структура МЖ *quarrel* у британській концептуальній картині світу

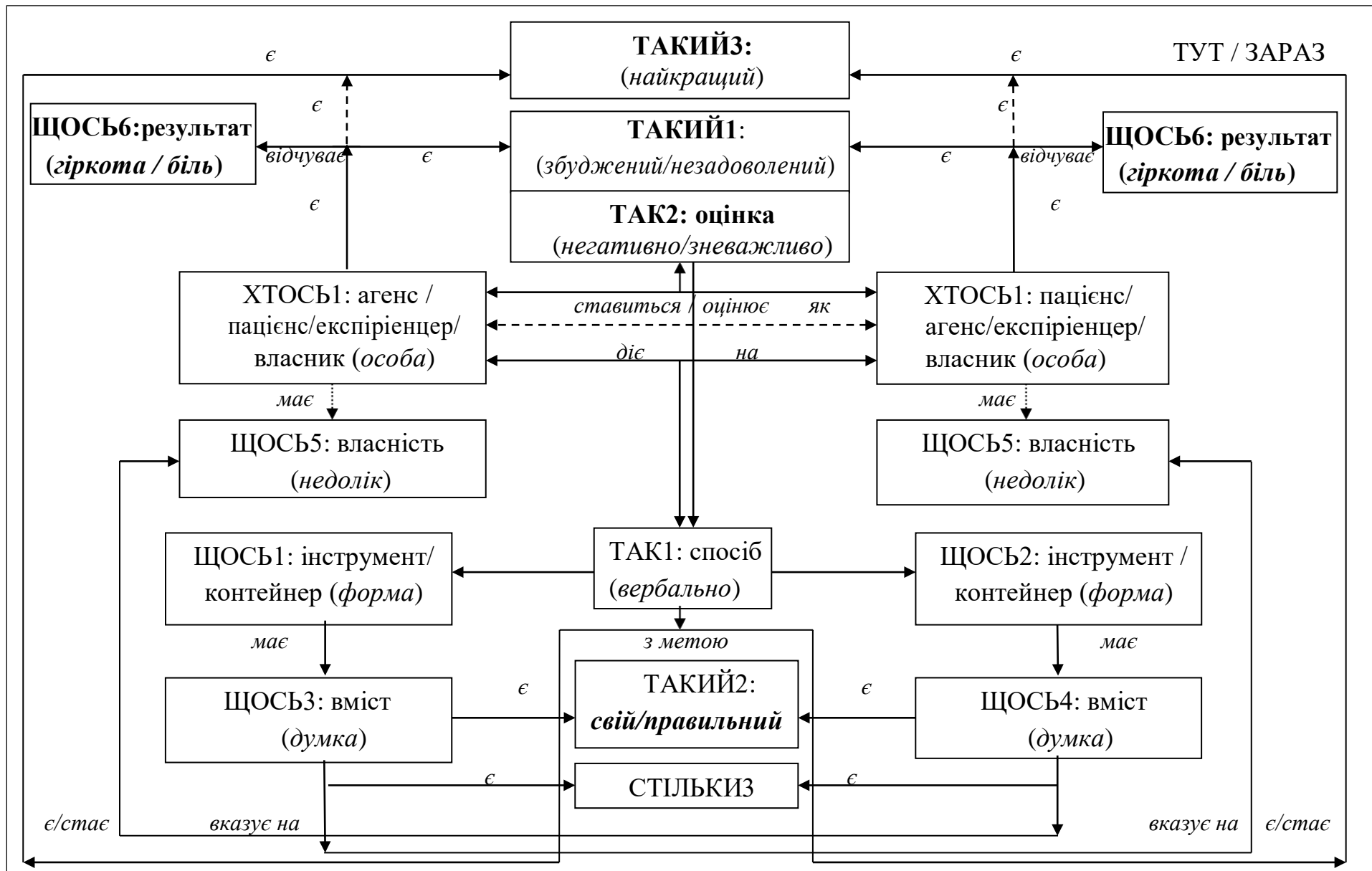


Рис. Б-12. Фреймова структура МЖ сварка в українській концептуальній картині світу

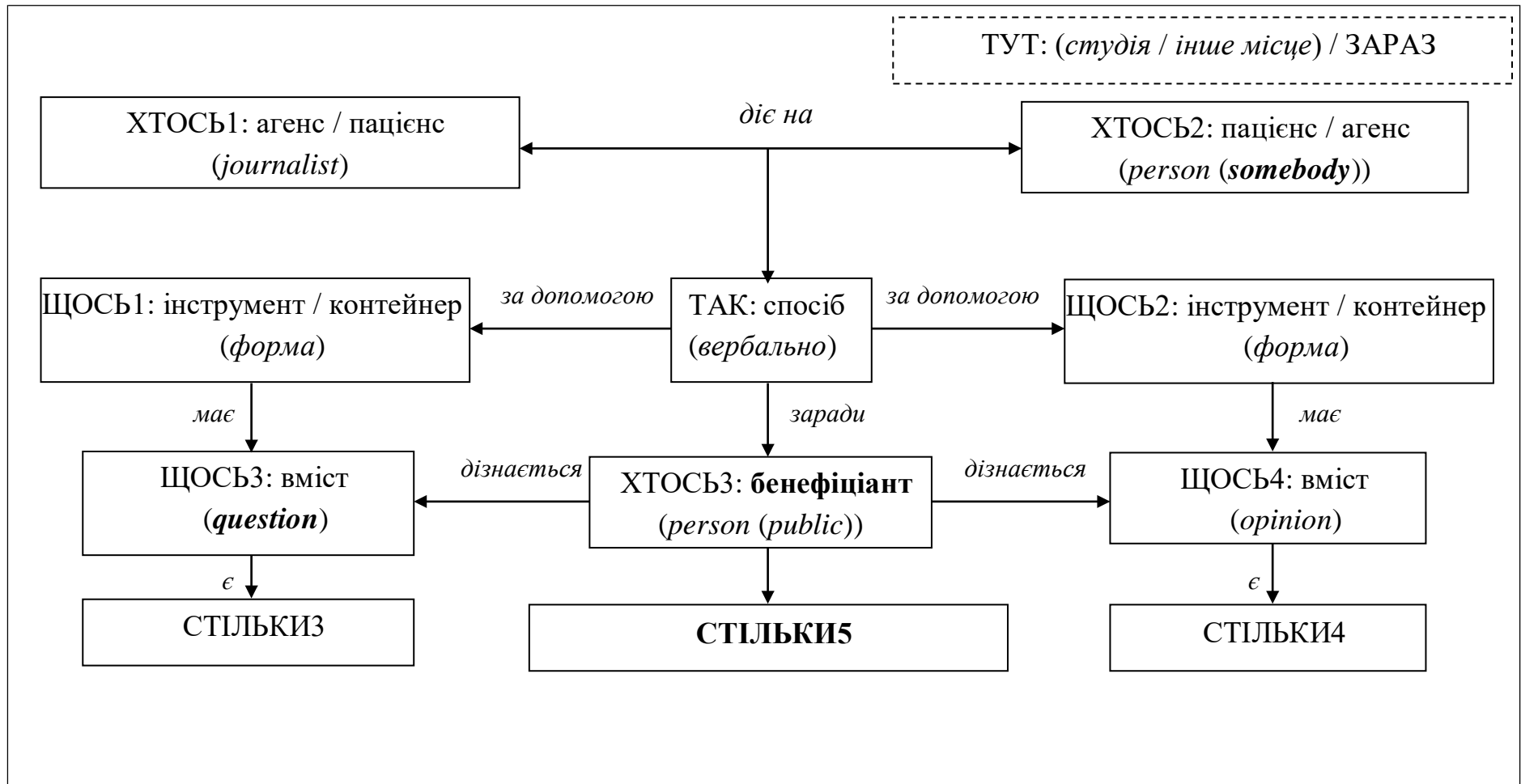


Рис. Б-13. Фреймова структура МЖ *interview* у британській концептуальній картині світу

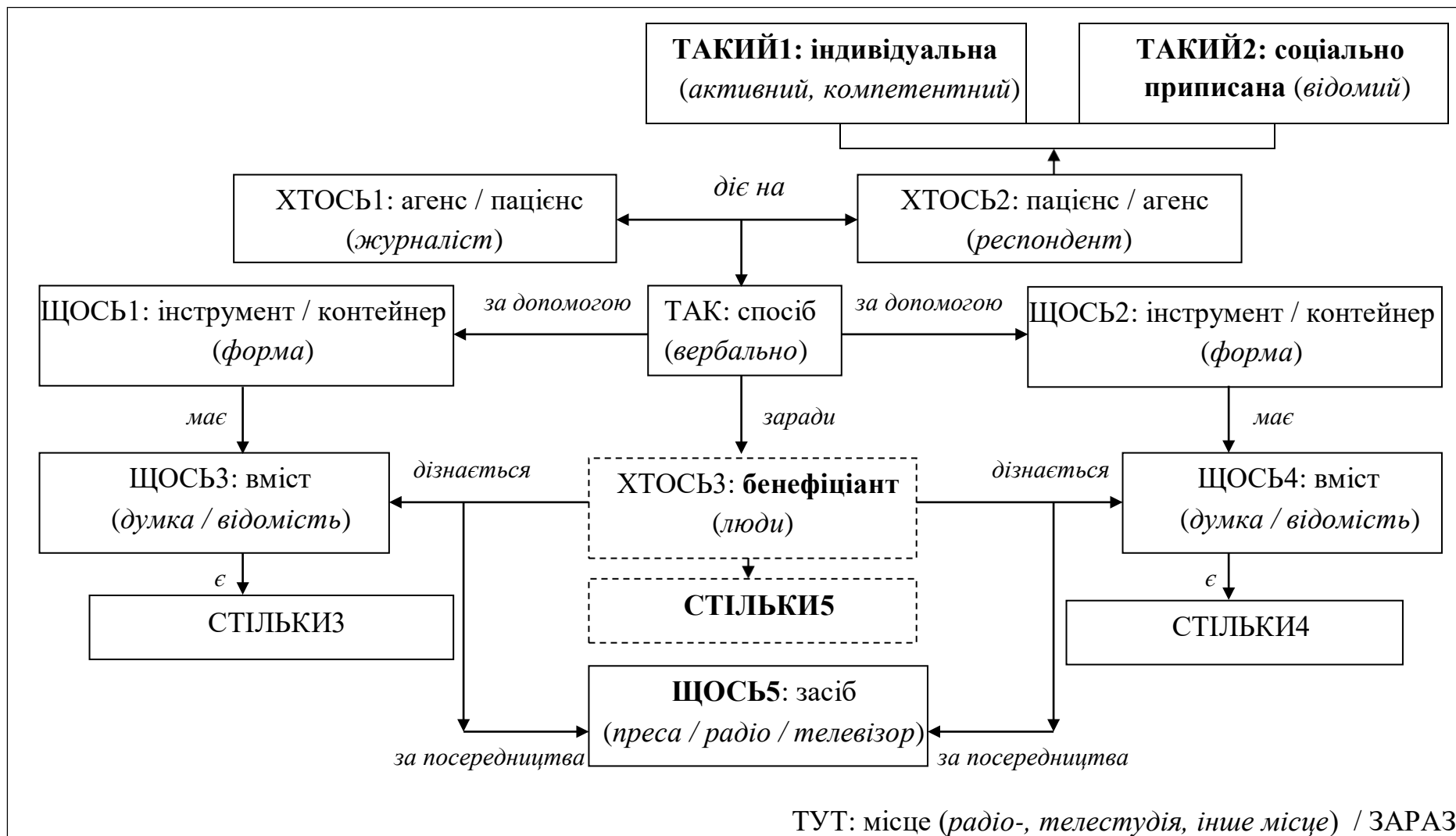


Рис. Б-14. Фреймова структура МЖ *інтерв'ю* в українській концептуальній картині світу

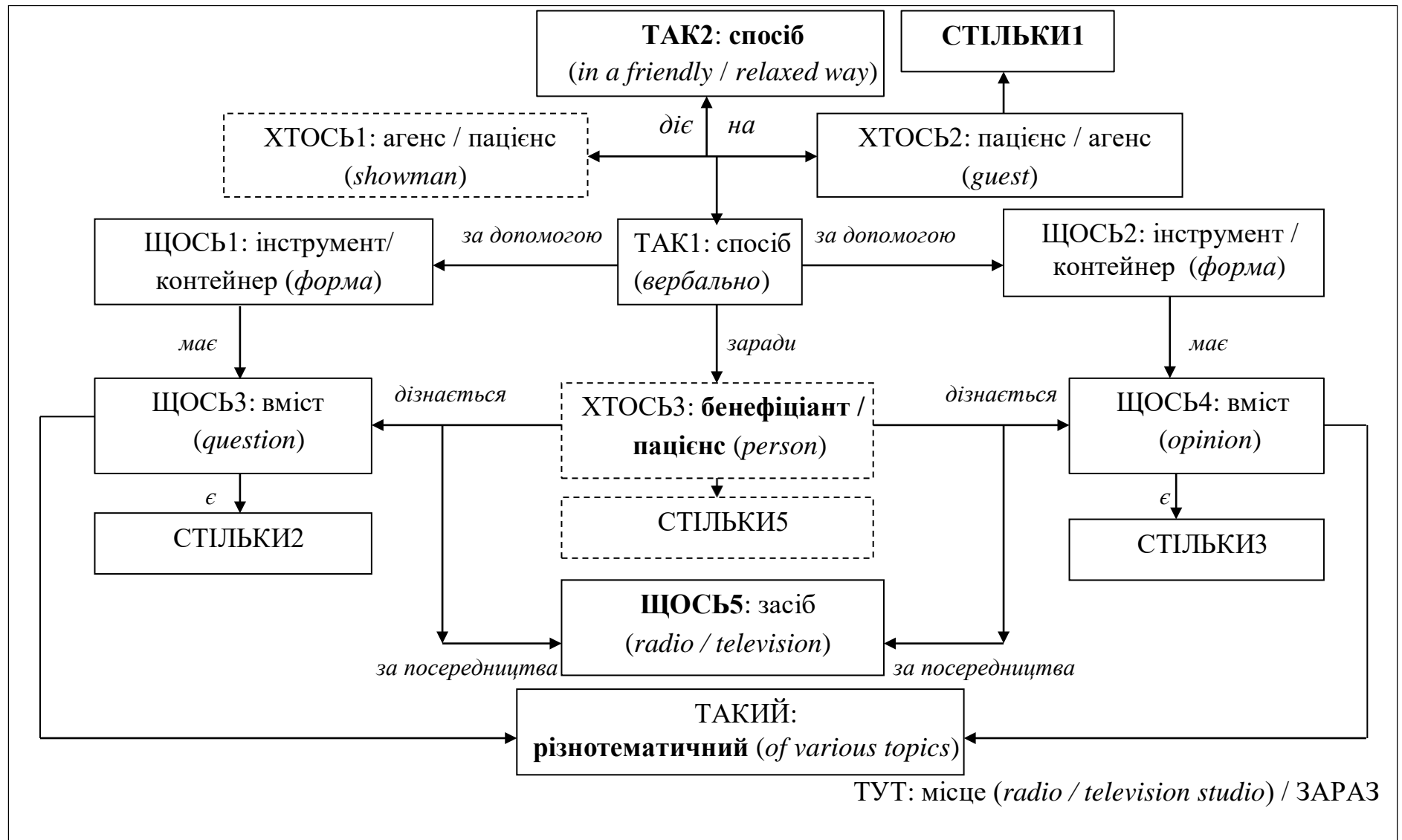


Рис. Б-15. Фреймова структура МЖ *chat-show* у британській концептуальній картині світу

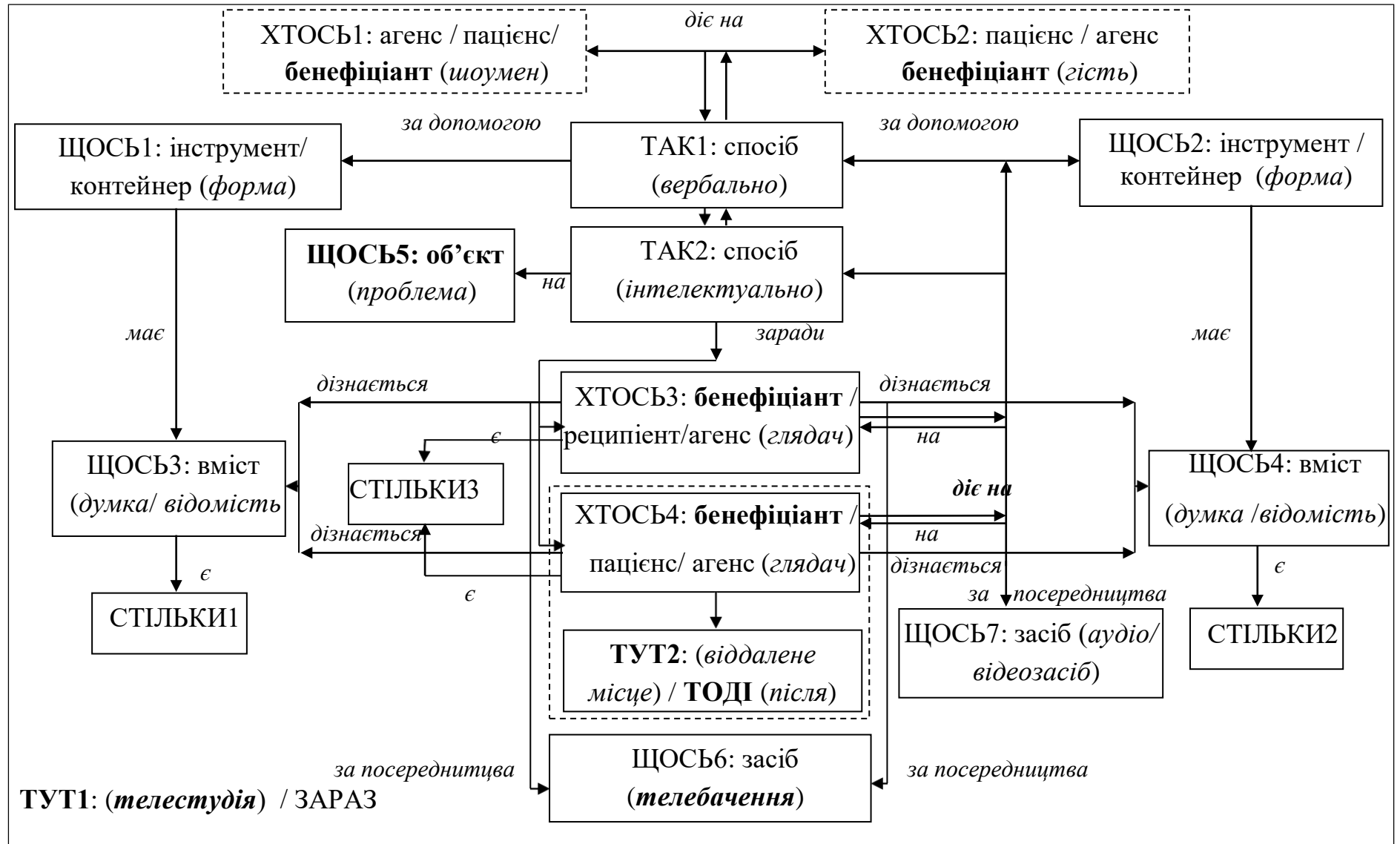


Рис. Б-16. Фреймова структура МЖ ток-шоу в українській концептуальній картині світу

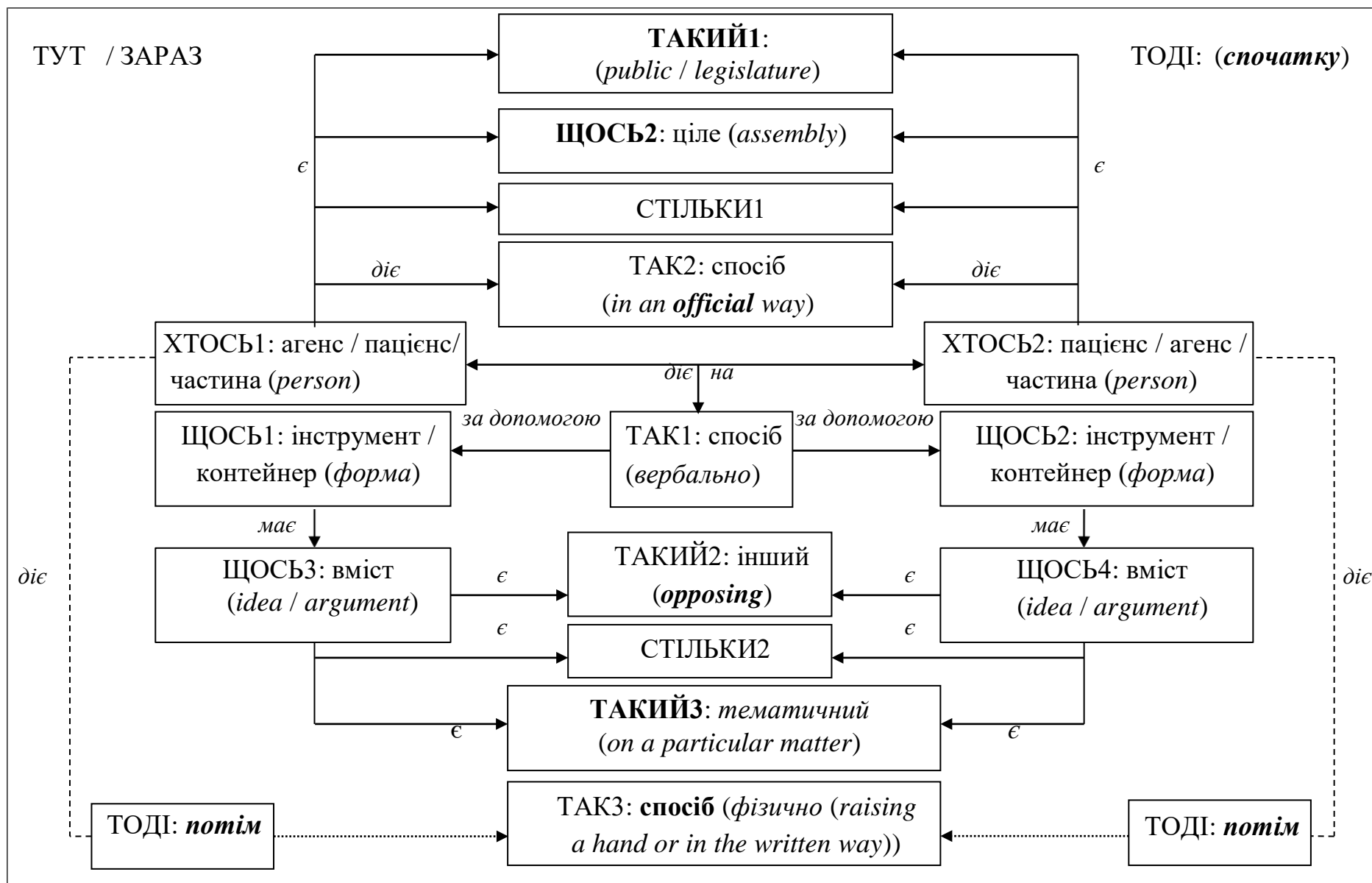


Рис. Б-17. Фреймова структура МЖ *debate* у британській концептуальній картині світу

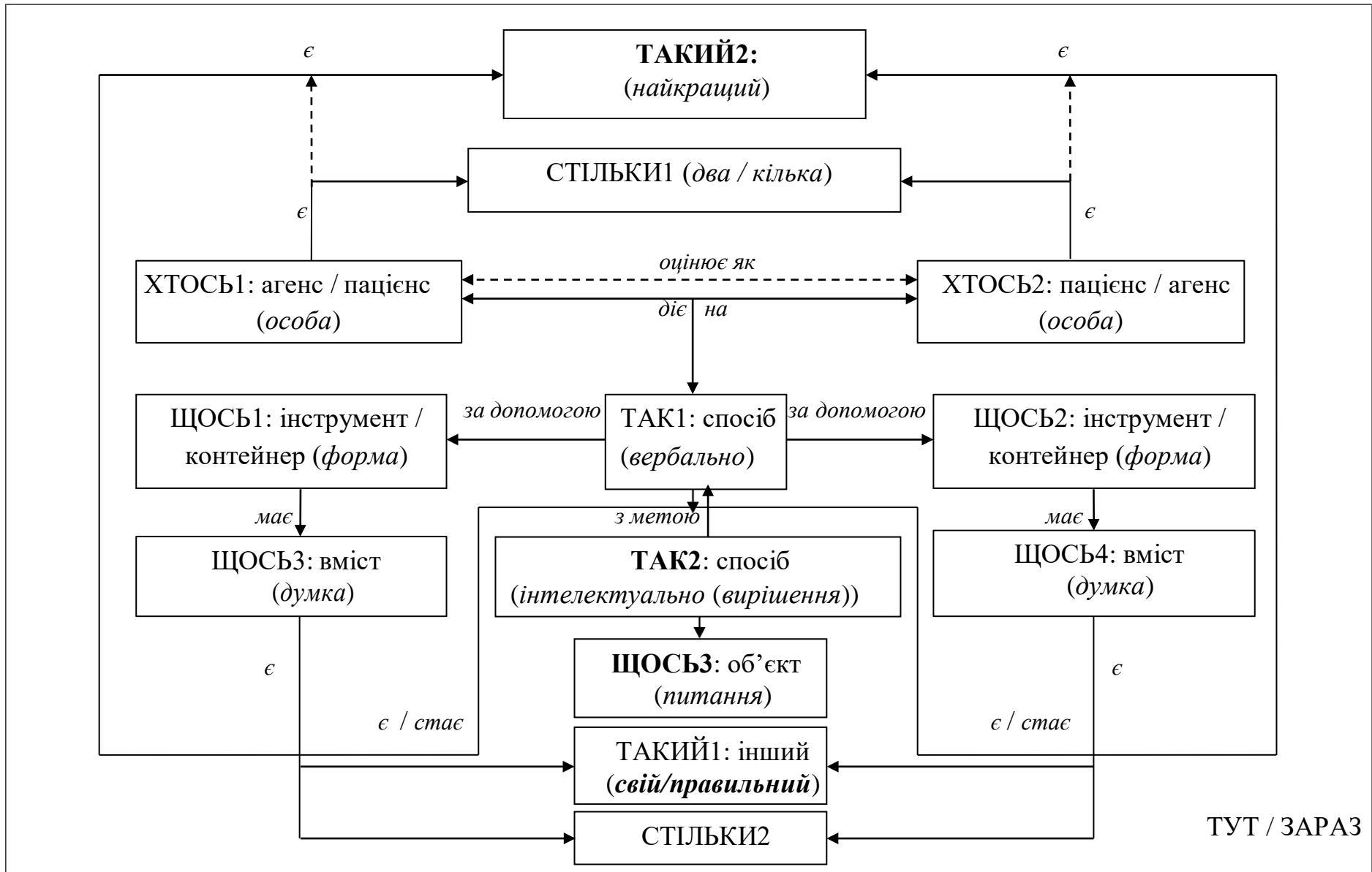


Рис. Б-18. Фреймова структура МЖ *дебати* в українській концептуальній картині світу

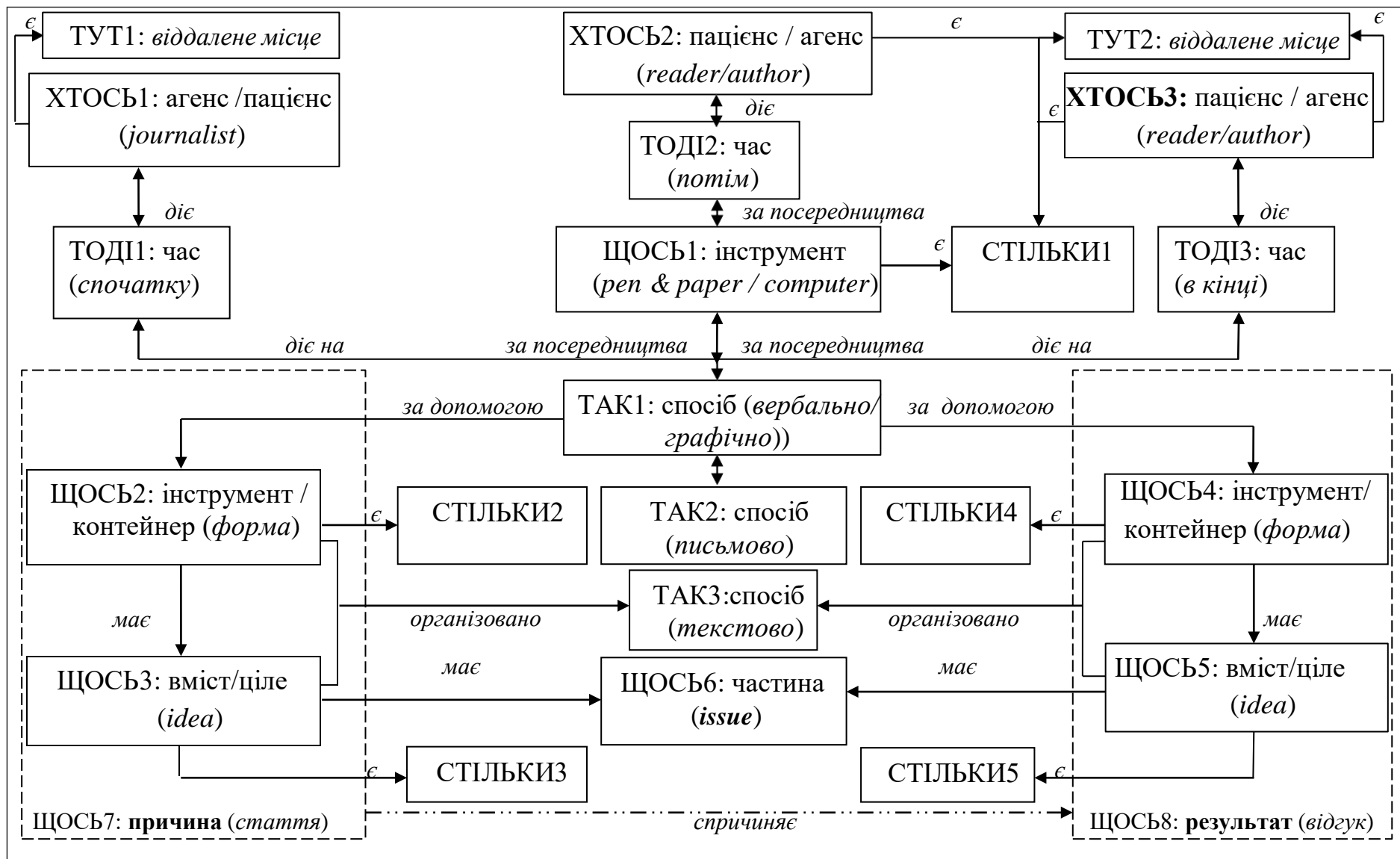


Рис. Б-19. Фреймова структура МЖ лист-відгук у британській концептуальній картині світу

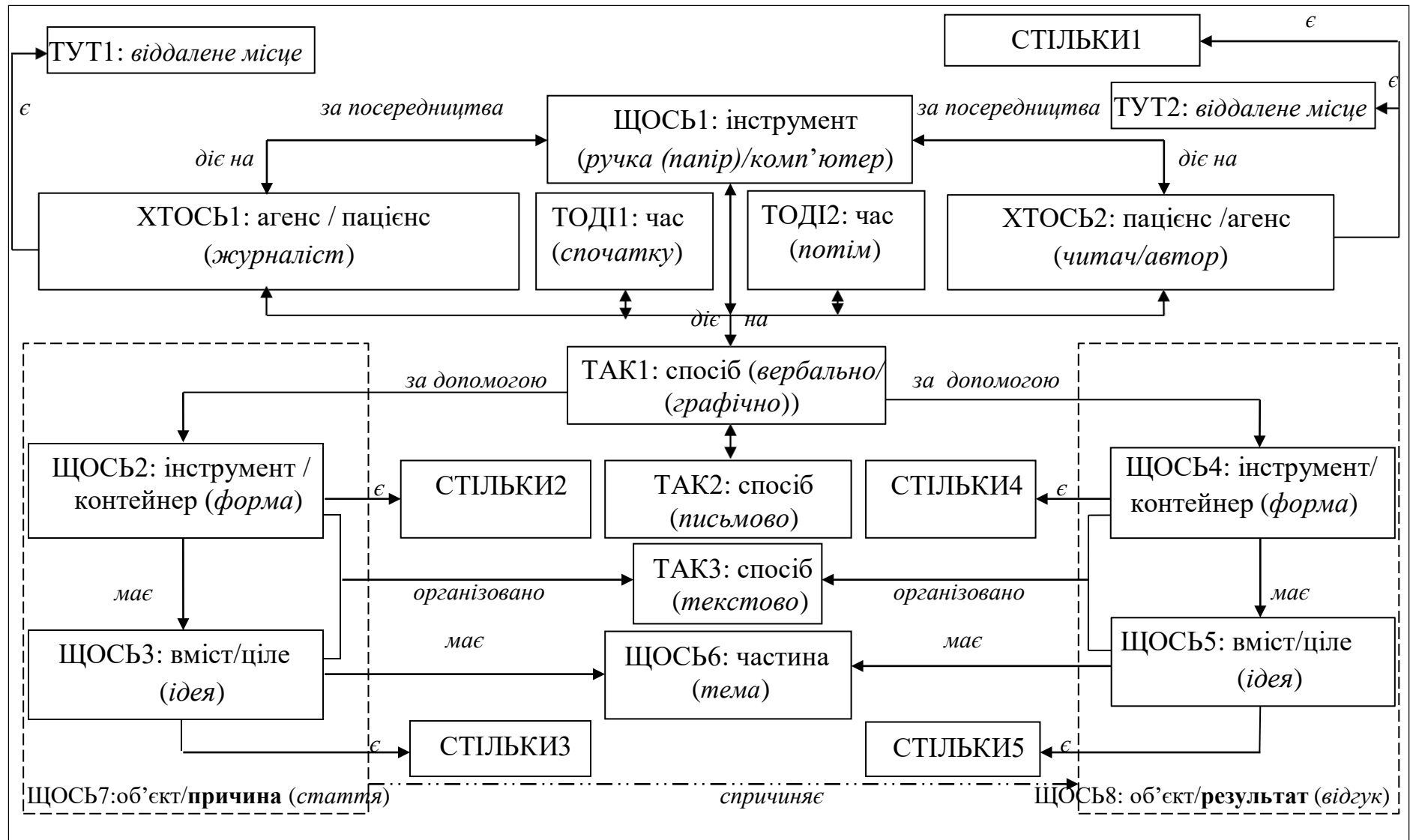


Рис. Б-20. Фреймова структура МЖ лист-відгук в українській концептуальній картині світу

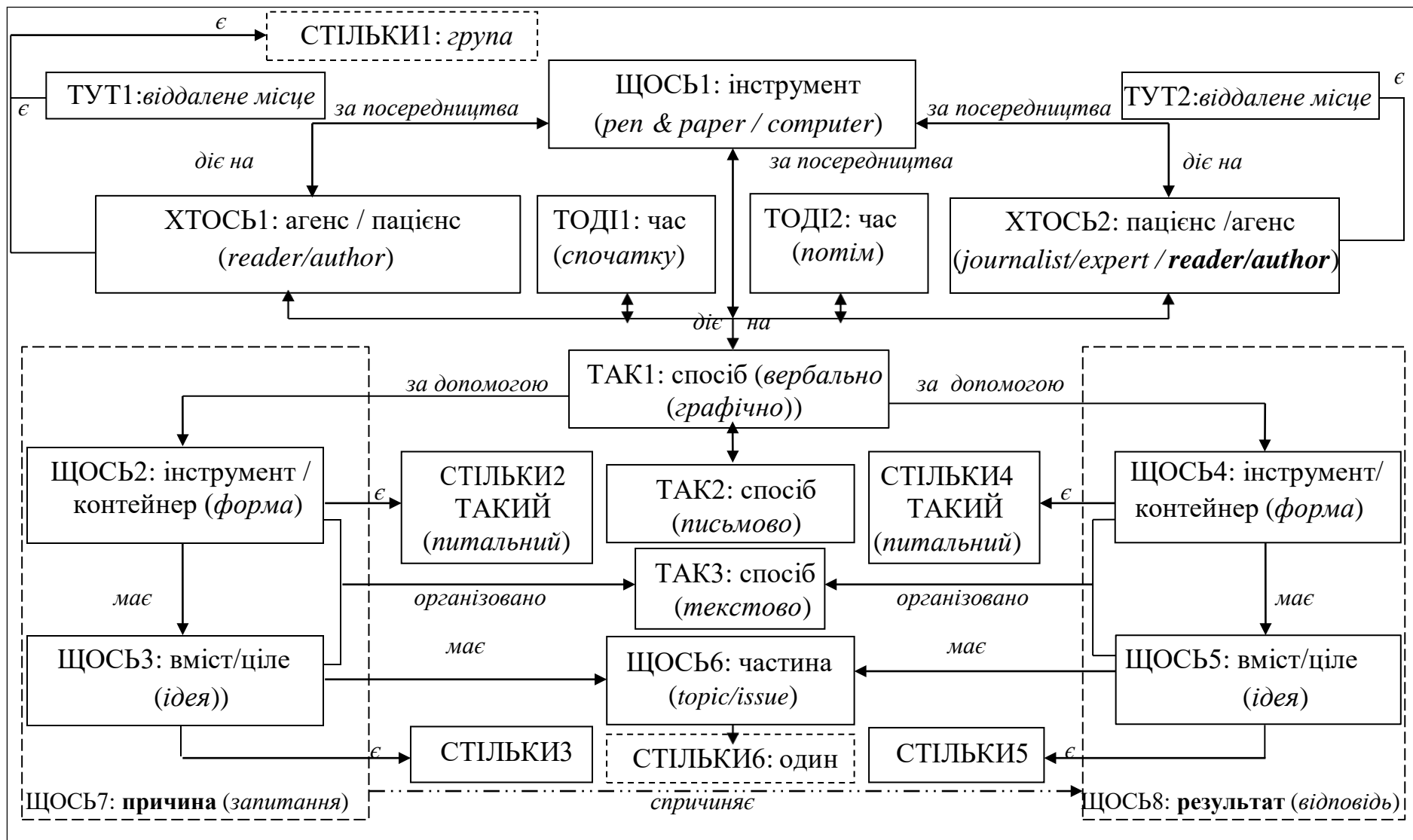


Рис. Б-21. Фреймова структура МЖ лист-запитання у британській концептуальній картині світу

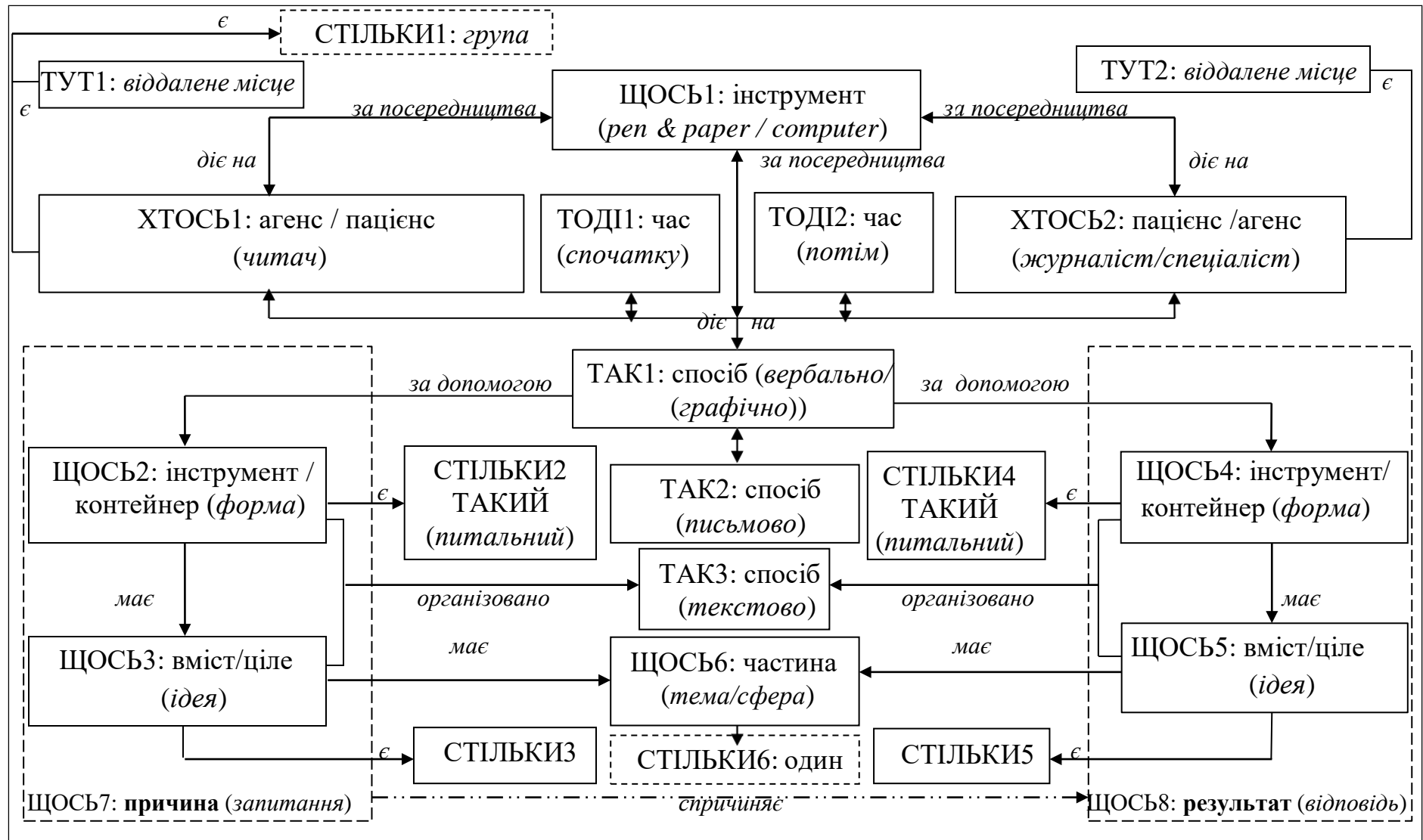


Рис. Б-22. Фреймова структура МЖ лист-запитання в українській концептуальній картині світу

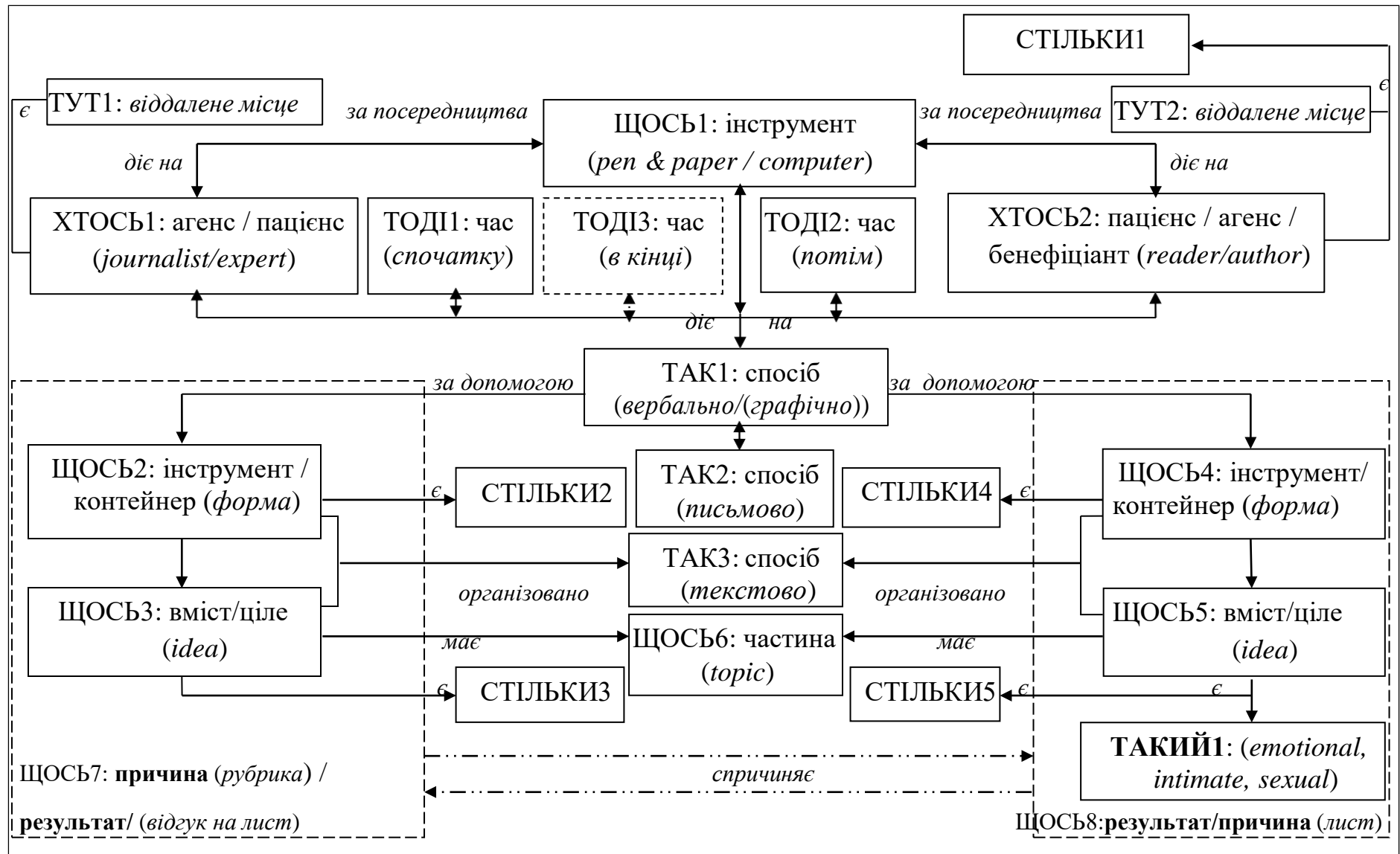


Рис. Б-23. Фреймова структура МЖ лист-зізнання у британській концептуальній картині світу

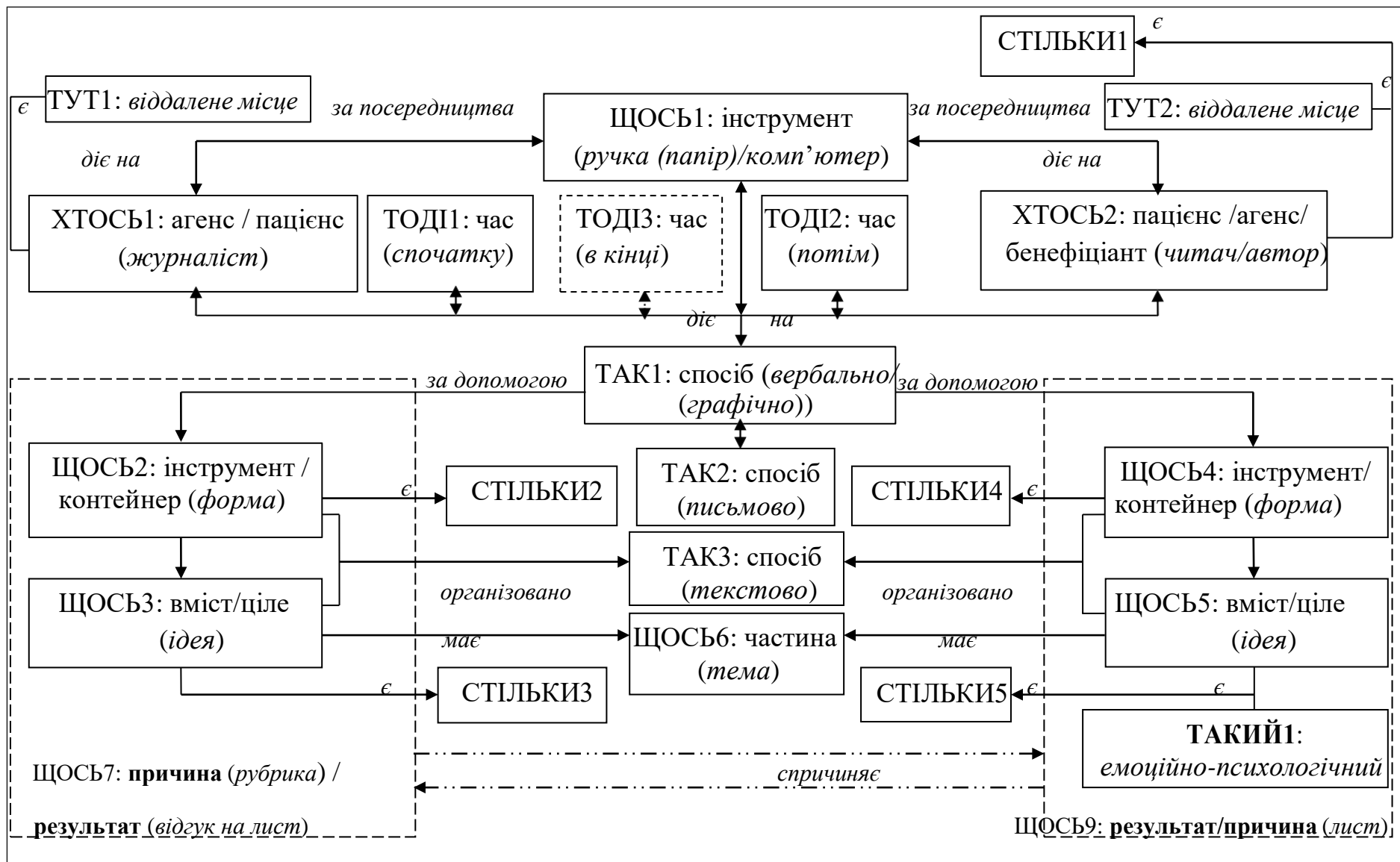


Рис. Б-24. Фреймова структура МЖ лист-зізнання в українській концептуальній картині світу

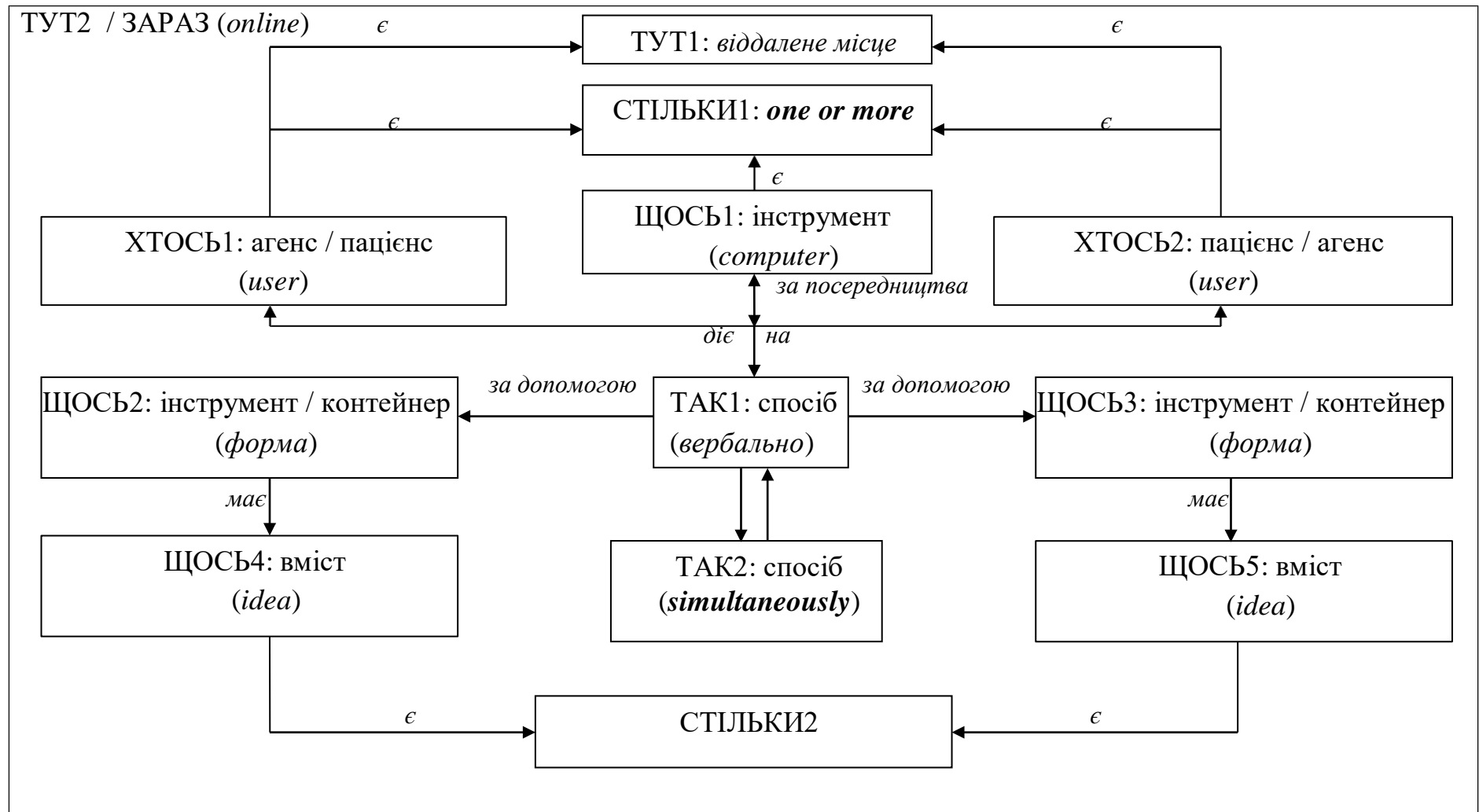


Рис. Б-25. Фреймова структура МЖ *chat* у британській концептуальній картині світу

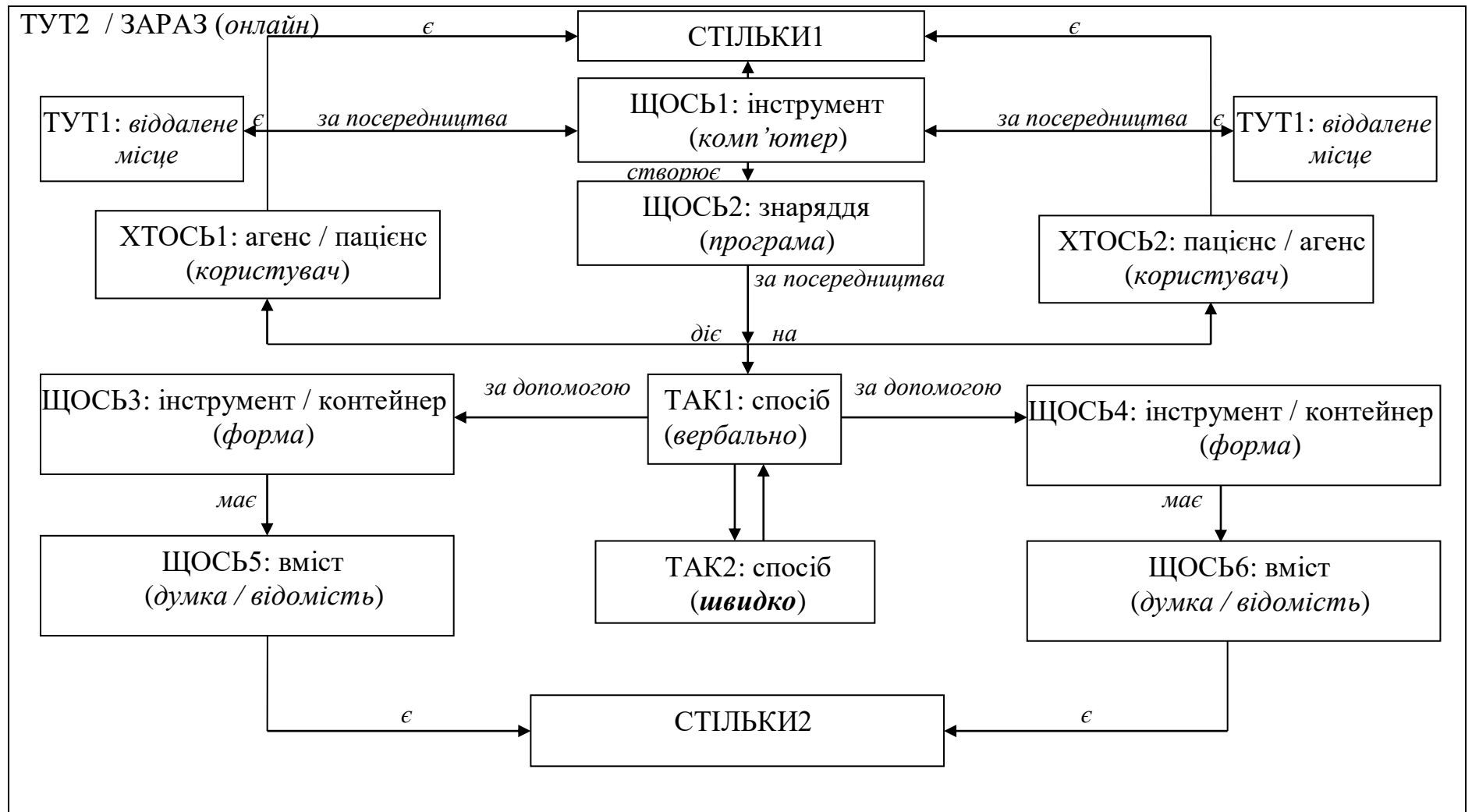


Рис. Б-26. Фреймова структура МЖ *чат* в українській концептуальній картині світу

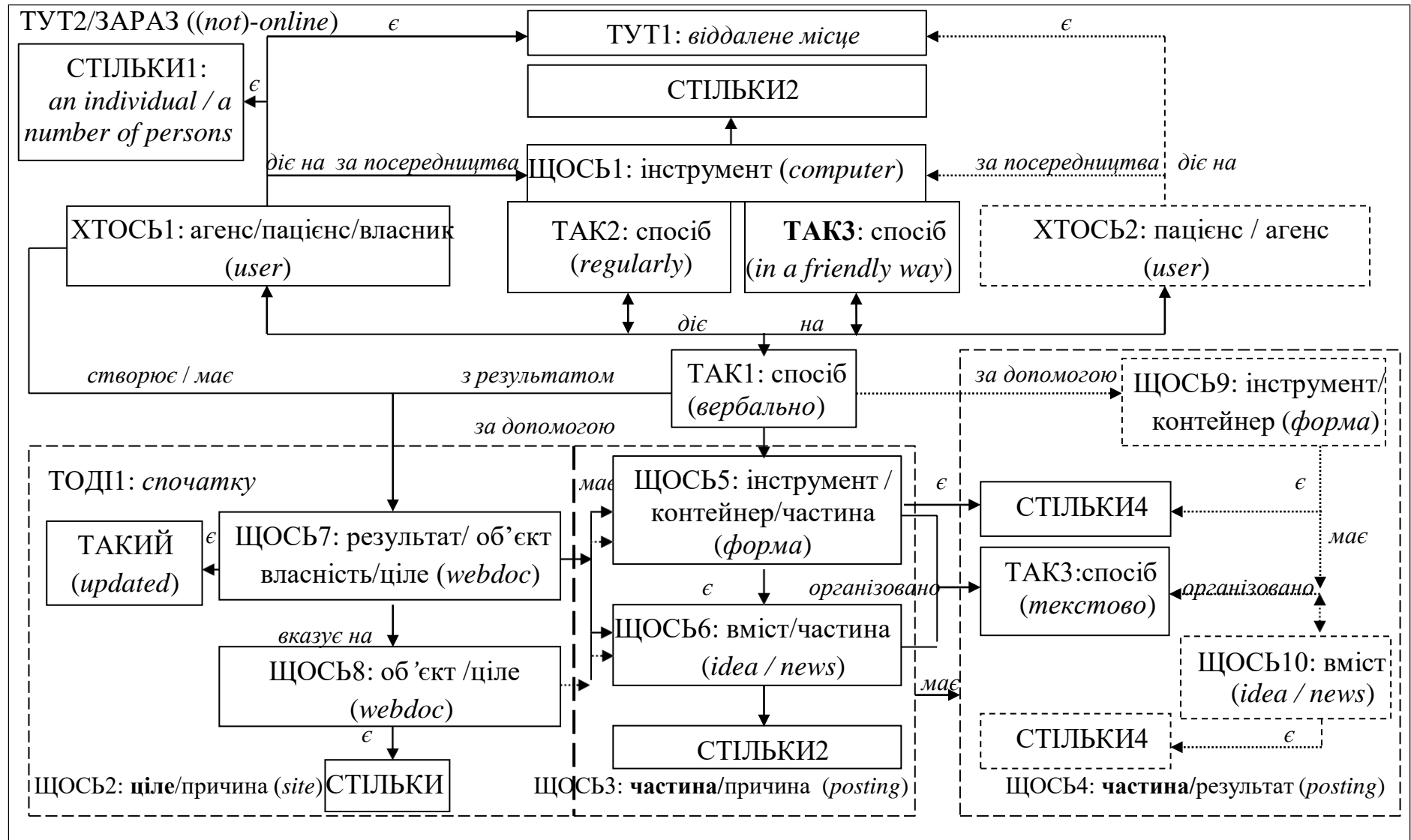


Рис. Б-27. Фреймова структура МЖ *blog* у британській концептуальній картині світу

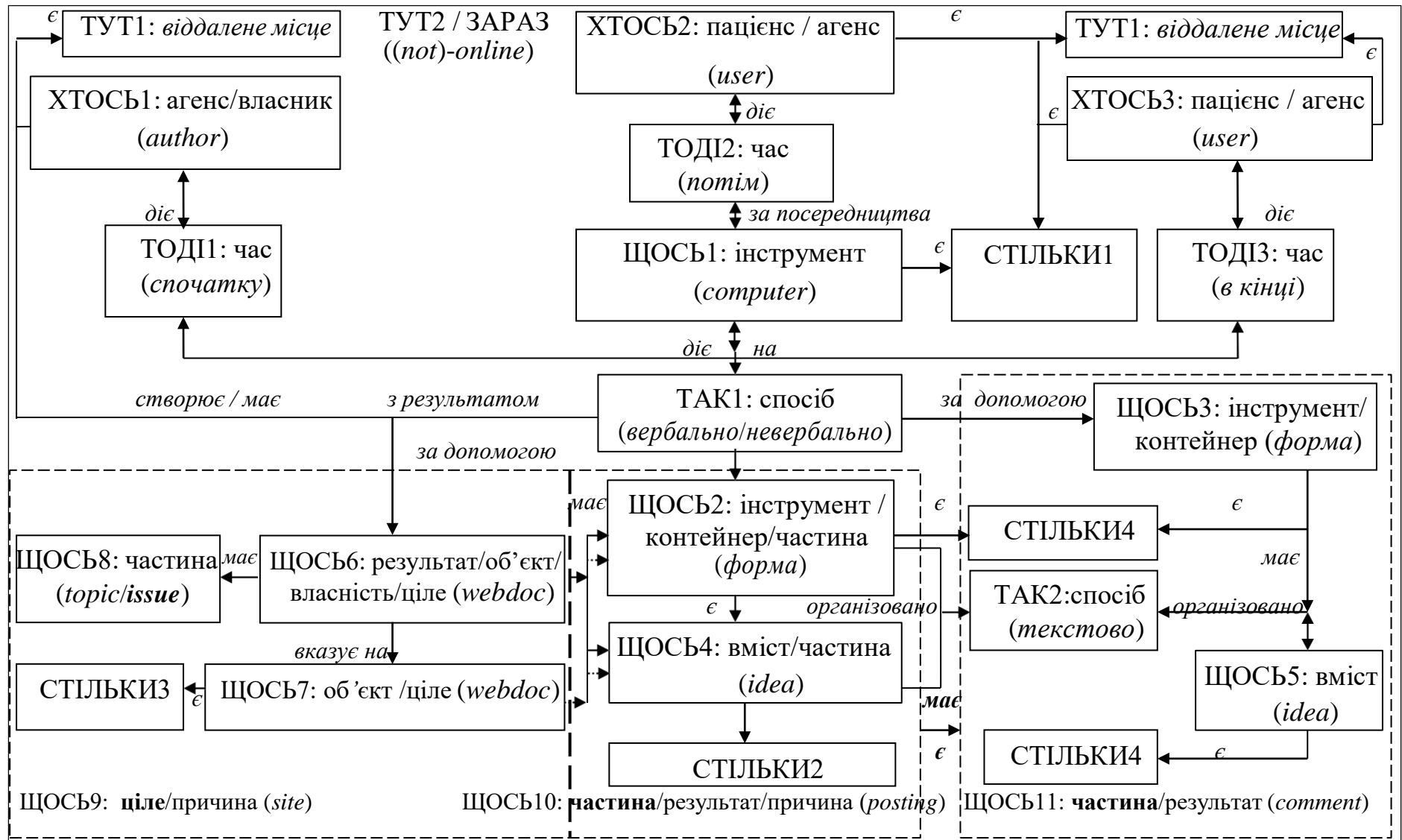


Рис. Б-29. Фреймова структура МЖ forum у британській концептуальній картині світу

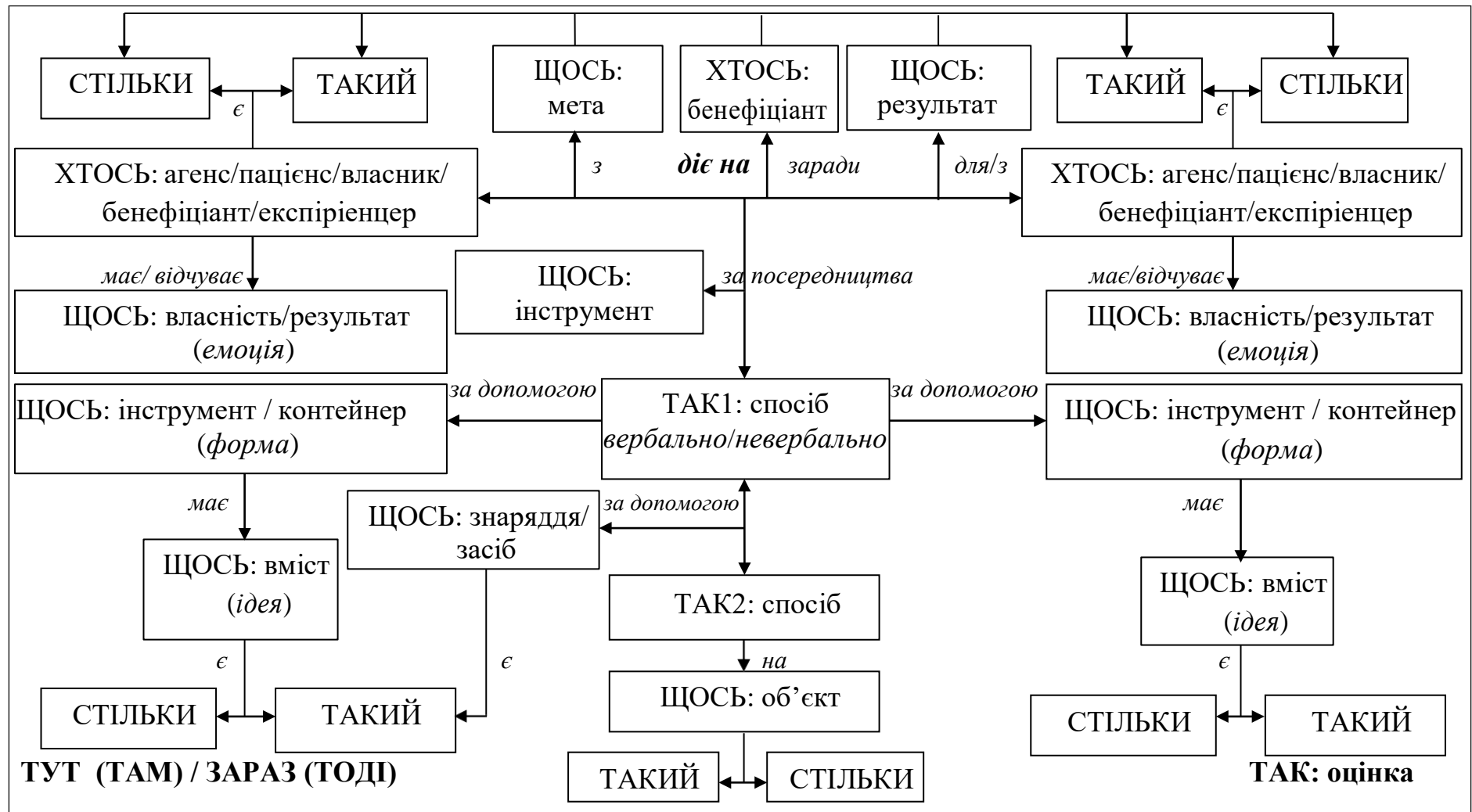


Рис. Б-31. Етнічно спільна, розширена фреймова структура діалогу

у британській та українській концептуальних картинах світу

ДОДАТОК В

Домінантні засоби реалізації мовленнєвих жанрів діалогу

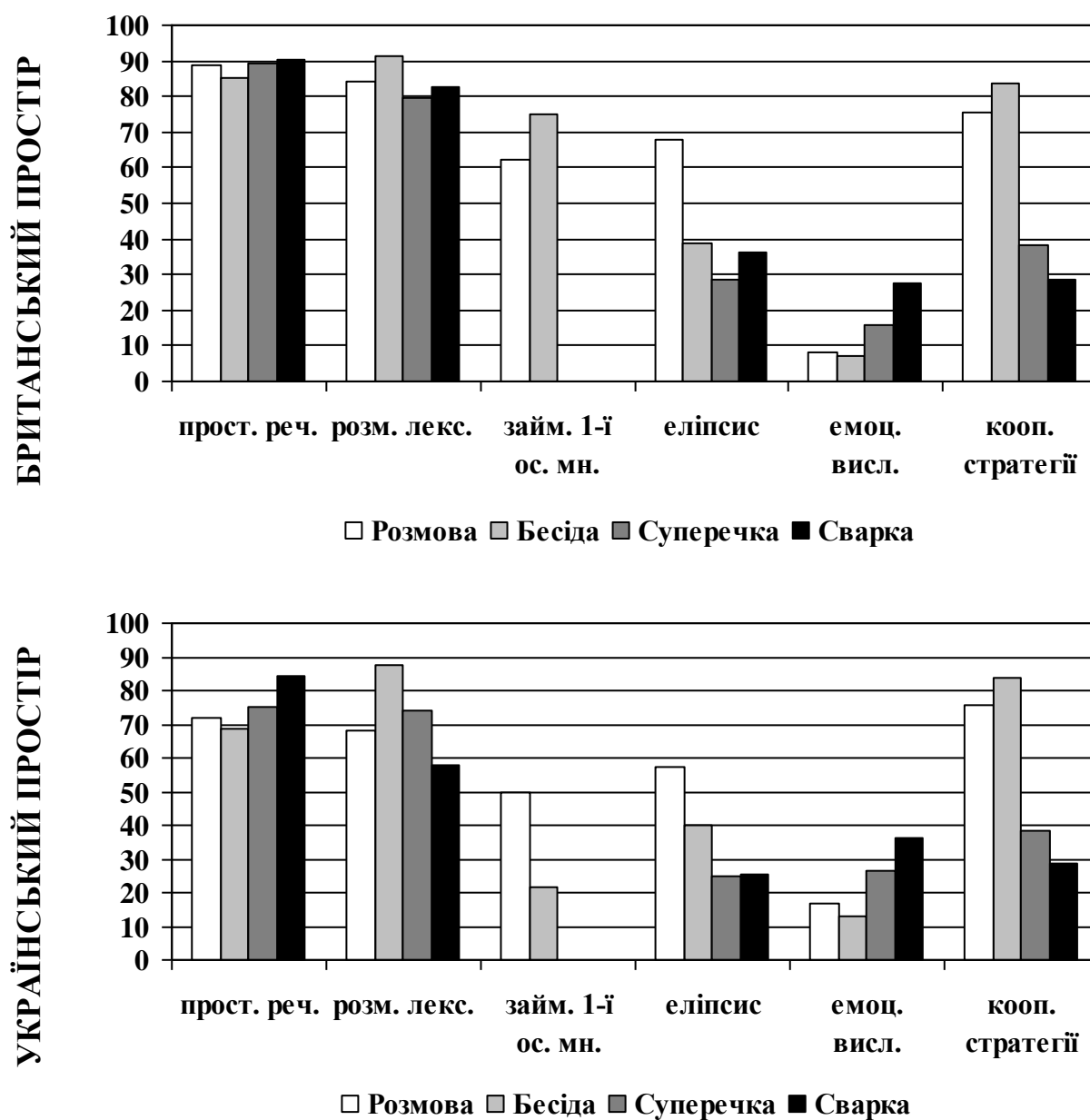
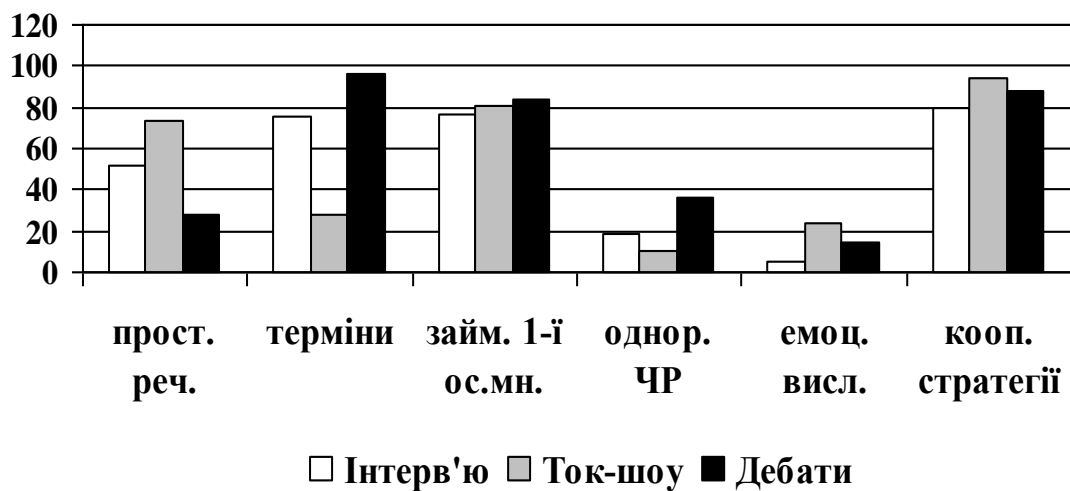


Рис. В-1 Домінантні засоби реалізації жанрів усного природного діалогу

БРИТАНСЬКИЙ ПРОСТІР



УКРАЇНСЬКИЙ ПРОСТІР

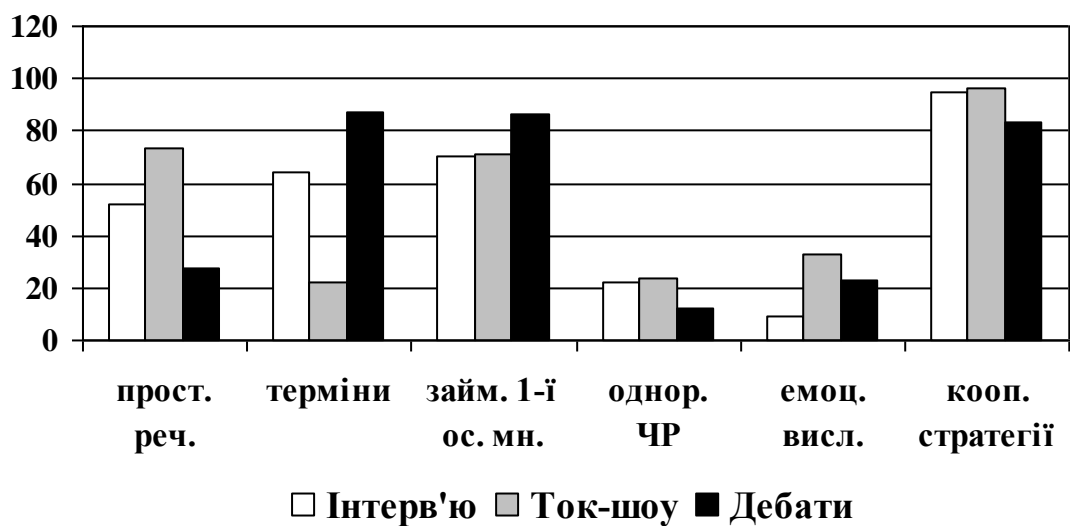
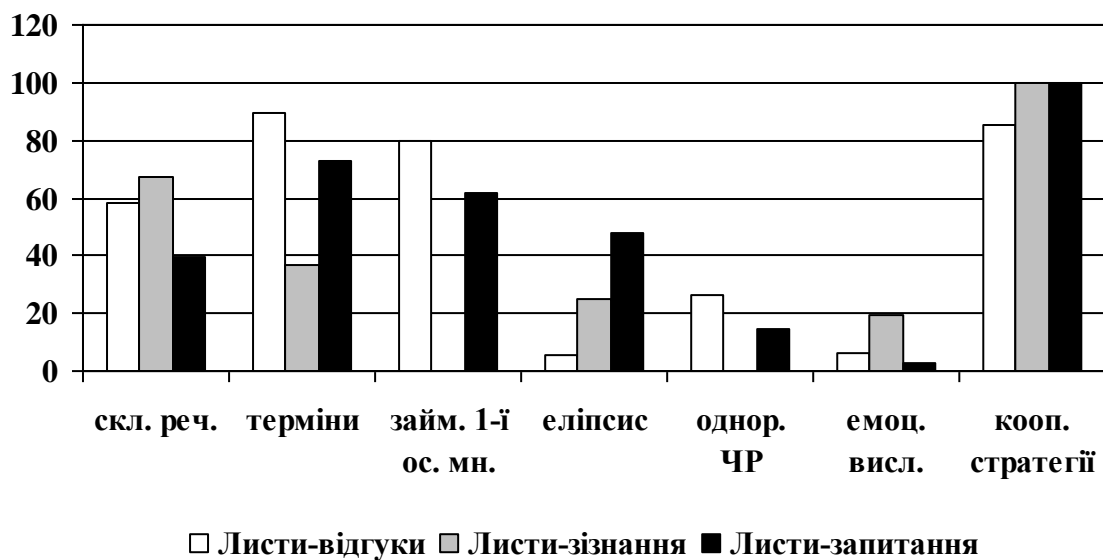


Рис. В-2 Домінантні засоби реалізації жанрів усного соціально-політичного діалогу

БРИТАНСЬКИЙ ПРОСТІР



УКРАЇНСЬКИЙ ПРОСТІР

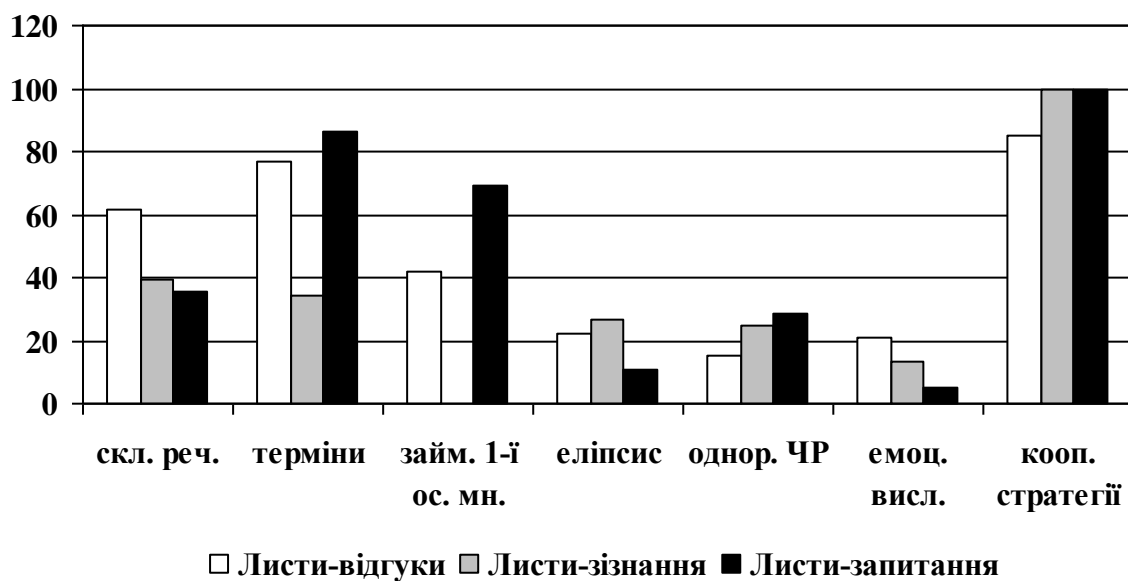
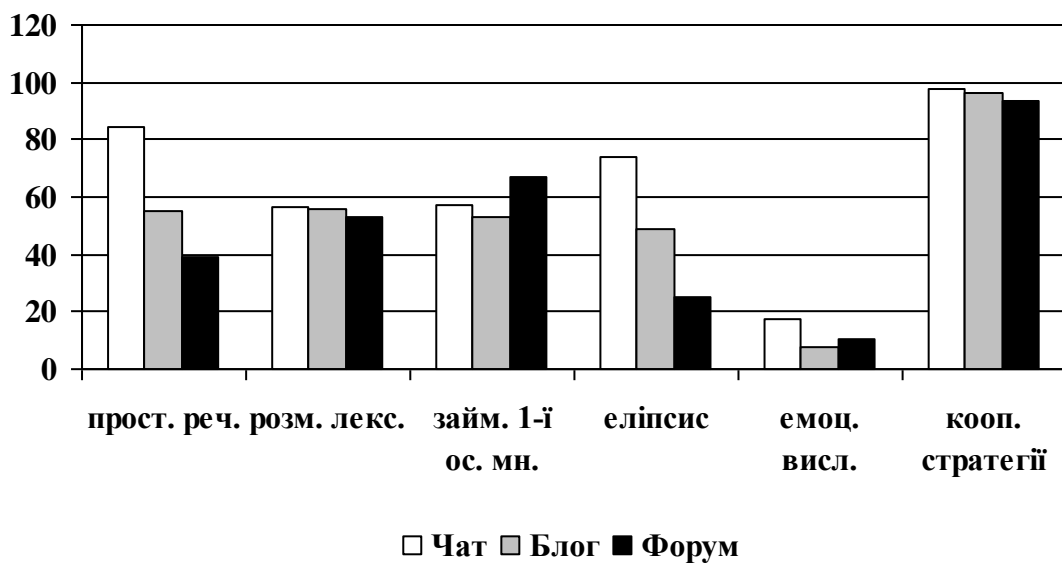


Рис. В-3 Домінантні засоби реалізації жанрів писемного діалогу

БРИТАНСЬКИЙ ПРОСТІР



УКРАЇНСЬКИЙ ПРОСТІР

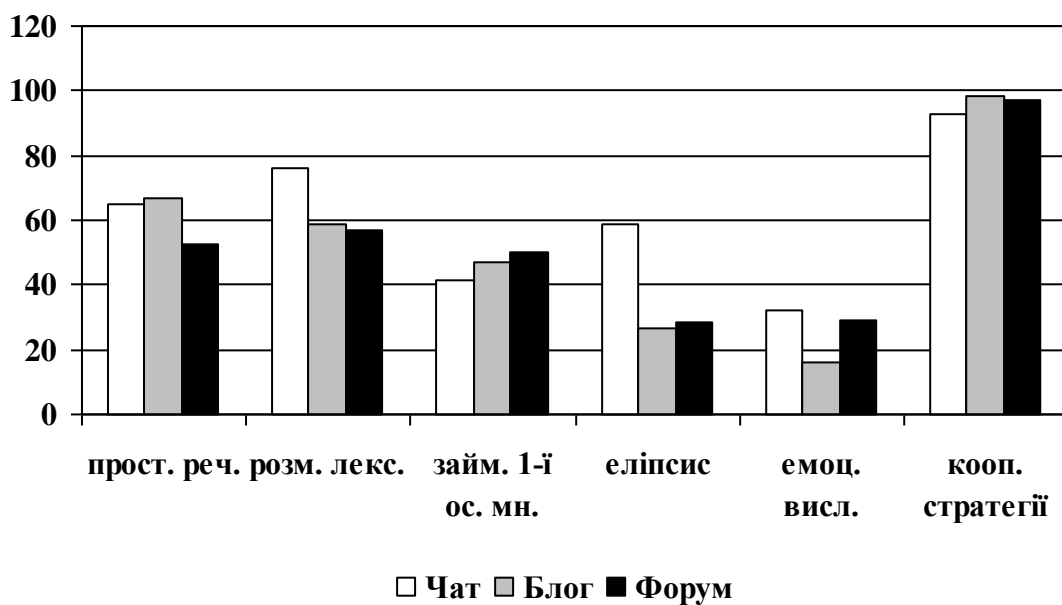


Рис. В-4 Домінантні засоби реалізації жанрів віртуального діалогу

ДОДАТОК Г
Параметризація етнічних діалогів

Таблиця Г-1

Активність одиниць стилістичної морфології
у форматах і жанрах БД і УД (% від вживань усіх одиниць)

Прийоми стилістичної морфології (%)	іменники, прикметники з суфіксами суб'єктивної		іменники у множині		прикметники до одного іменника		займенники ми / we (us / our, нас / нам)		прислівники розмовного мовлення		Всього	Всього
	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.
Етнічне мовлення												
Формат, тип, жанр	5,2	33,6	0	2,1	28,9	12,8	55,6	44,9	10,3	6,6	100	100
<i>Усний, природний</i>	11,5	63,2	0	6	54,2	12,9	34,3	17,9	-	-	100	100
Розмова	37,5	50	0	0	0	0	62,5	50	-	-	100	100
Бесіда	8,3	60,9	0	4,3	16,7	13	75	21,8	-	-	100	100
Суперечка	0	75	0	6,3	100	18,7	0	0	-	-	100	100
Сварка	0	66,7	0	13,3	100	20	0	0	-	-	100	100
<i>Усний, соціальний</i>	2	11,5	0	1,5	17,5	11,1	80,5	75,9	-	-	100	100
Інтерв'ю	0	12	0	0	23,8	18	76,2	70	-	-	100	100
Ток-шоу	6,3	22,1	0	2,2	12,5	4,5	81,2	71,2	-	-	100	100
Дебати	0	0	0	2,2	15,8	11,4	84,2	86,4	-	-	100	100
<i>Письмовий, соціальний</i>	0	26,2	0	0	22,4	14,5	52,5	41,8	25,1	17,5	100	100
Листи-відгуки	0	29,1	0	0	10,3	9,7	79,5	41,9	10,2	19,3	100	100
Листи-зізнання	0	49,9	0	0	60	20	0	0	40	30,1	100	100
Листи-запитання	0	7,7	0	0	7,8	15,4	61,5	69,2	30,7	7,7	100	100
<i>Віртуальний, соціальний</i>	6	30,7	0	0	16,4	12,8	57,1	46	20,5	10,5	100	100
Блог	3,9	29,4	0	0	29,4	17,7	52,9	47	13,8	5,9	100	100
Чат	7,1	33,3	0	0	7,1	8,3	57,1	41,7	28,6	16,7	100	100
Форум	8,3	29,1	0	0	8,3	12,5	66,7	50,1	16,7	8,3	100	100

Активність одиниць стилістично забарвленої лексики
у форматах і жанрах БД і УД (% від вживань усіх одиниць)

Мовний регістр	Літературно- книжна				Розмовно- просторічна							
	Різновид лексики		книжні одиниці		розмовна		сленгізми		діалектна		вulgарна	
Формат, тип, жанр Етнічне мовлення	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.
Всього (100%)	37,1	33,1	1,2	1,6	45,5	49,1	9,7	8,5	0,2	0,6	6,3	7,1
<i>Усний, природний</i>	<u>3,2</u>	<u>1,4</u>	<u>0,9</u>	<u>1,8</u>	<u>84,4</u>	<u>71,7</u>	<u>4,3</u>	<u>6,8</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>7,2</u>	<u>18,3</u>
Розмова	2,1	1,6	2,1	2,3	84,3	67,9	3,8	7,8	0	0	7,7	20,3
Бесіда	3,8	1,4	1,8	2,8	91,5	87,3	1,6	1,6	0	0	3	6,6
Суперечка	5,6	1,6	0	0,5	79,5	74,2	9,3	9,5	0	0	5,6	14,2
Сварка	1,3	0,8	0	1,7	82,4	57,8	2,2	7,8	0	0	12,1	31,9
<i>Усний, соціальний</i>	<u>66,3</u>	<u>58</u>	<u>0,9</u>	<u>2,7</u>	<u>24,1</u>	<u>32,3</u>	<u>7,7</u>	<u>6</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>1</u>	<u>1</u>
Інтерв'ю	75,7	64,4	2	7,4	21	27,1	1,3	1,1	0	0	0,1	0
Ток-шоу	27,6	22,4	0,6	0,8	47,7	59,3	21,3	15,6	0	0	2,8	1,9
Дебати	95,8	87,1	0	0	3,7	10,5	0,5	1,2	0	0	0	1,2
<i>Письмовий</i>	<u>65,6</u>	<u>65,9</u>	<u>0,8</u>	<u>1,1</u>	<u>27,5</u>	<u>27,8</u>	<u>2,3</u>	<u>4,2</u>	<u>0</u>	<u>1</u>	<u>3,8</u>	<u>0</u>
Листи-відгуки	89,8	76,8	0	2,1	8,7	13,7	0	6,3	0	1,1	1,5	0
Листи-зізнання	37	34,6	0,6	0,8	41,5	64,6	3,8	6,2	0	0	7,1	0
Листи-запитання	72,9	86,4	0	0	22,6	7,4	1,8	0	0	0	2,7	0
<i>Віртуальний</i>	<u>11,7</u>	<u>7</u>	<u>2,1</u>	<u>0,8</u>	<u>48,8</u>	<u>63,6</u>	<u>26,4</u>	<u>17,4</u>	<u>0,8</u>	<u>2,2</u>	<u>10,2</u>	<u>9</u>
Блог	6,8	4,6	2,3	2,3	55,7	58,8	17	20,7	1,2	1,5	17	12,1
Чат	0,9	0,8	0	0	56,6	76,2	38,7	12,5	0	2,9	3,8	7,6
Форум	27,5	15,6	3,9	0	52,9	57,1	5,8	18,9	0	1	9,9	7,4

**Активність синтаксичних конструкцій
у форматах і жанрах БД і УД (% від вживань усіх одиниць)**

Тип речення, загальна кількість (%)	Складні				Всього складних		Прості речення		Всього речень	
	Сурядні		Підрядні		англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.
Етнічне мовлення	англ.	укр.	англ.	укр.						
Формат, тип, жанр діалогу	30,8	26,3	69,2	73,7	36,4	36,7	63,6	63,3	100	100
<i>Усний, природний</i>	28,1	32,6	71,9	67,4	<u>11,7</u>	25,2	<u>88,3</u>	74,8	100	100
Розмова	27,6	29,3	72,4	70,7	<u>11,1</u>	<u>28,1</u>	<u>88,9</u>	<u>71,9</u>	100	100
Бесіда	28,1	28,5	71,9	71,5	<u>14,9</u>	<u>31,1</u>	<u>85,1</u>	<u>68,9</u>	100	100
Суперечка	28,3	29,7	71,7	70,3	<u>10,5</u>	<u>24,9</u>	<u>89,5</u>	<u>75,1</u>	100	100
Сварка	28,1	30,1	71,9	69,9	<u>9,6</u>	<u>15,9</u>	<u>90,4</u>	<u>84,1</u>	100	100
<i>Усний, соціальний</i>	26,2	16,8	73,8	83,2	<u>43,3</u>	36,3	<u>56,7</u>	63,7	100	100
Інтерв'ю	26,7	13,1	73,3	86,9	<u>48,3</u>	<u>42,8</u>	<u>51,7</u>	<u>57,2</u>	100	100
Ток-шоу	27,2	23,3	72,8	76,7	<u>26,3</u>	<u>30,5</u>	<u>73,7</u>	<u>69,5</u>	100	100
Дебати	24,9	15,1	75,1	84,9	<u>72,2</u>	<u>35,8</u>	<u>27,8</u>	<u>64,2</u>	100	100
<i>Письмовий</i>	32,7	28,6	67,3	71,4	<u>53,5</u>	44,8	46,5	55,2	100	100
Листи-відгуки	30,3	29,9	69,7	70,1	<u>58</u>	<u>61,8</u>	<u>42</u>	<u>38,2</u>	100	100
Листи-зізнання	39,2	23,9	60,8	76,1	<u>67,5</u>	<u>39,3</u>	<u>32,5</u>	<u>60,7</u>	100	100
Листи- запитання	26,6	31,5	73,4	68,5	<u>39,7</u>	<u>35,3</u>	<u>60,3</u>	<u>64,7</u>	100	100
<i>Віртуальний</i>	36,1	27	63,9	63	<u>37,1</u>	38,6	<u>62,9</u>	61,4	100	100
Блог	25,8	12,3	74,2	87,7	<u>44,7</u>	<u>33,2</u>	<u>55,3</u>	<u>66,8</u>	100	100
Чат	80	74	20	26	<u>15,6</u>	<u>35,1</u>	<u>84,4</u>	<u>64,9</u>	100	100
Форум	18,7	11,9	81,3	88,1	<u>61,1</u>	<u>47,5</u>	<u>38,9</u>	<u>52,5</u>	100	100

**Активність емоційно забарвлених висловлень
у форматах і жанрах БД і УД (% від вживань усіх одиниць)**

Загальна кількість	Емоційні висловлення (%)		Всього речень (%)	
	англ.	укр.	англ.	укр.
Етнічне мовлення				
Формат, тип, жанр діалогу	13,6	21,9	100	100
<i>Усний, природний</i>	16,2	22,6	100	100
Розмова	8,2	16,8	100	100
Бесіда	7	13	100	100
Суперечка	15,8	26,7	100	100
Сварка	27,4	36	100	100
<i>Усний, соціальний</i>	15	21,8	100	100
Інтерв'ю	4,7	9,1	100	100
Ток-шоу	24,1	32,7	100	100
Дебати	14,9	23	100	100
<i>Письмовий, соціальний</i>	8,7	13,6	100	100
Листи-відгуки	6,1	21,1	100	100
Листи-зізнання	19,2	13,2	100	100
Листи-запитання	2,5	5,1	100	100
<i>Віртуальний, соціальний</i>	12,1	27	100	100
Блог	7,6	16,3	100	100
Чат	17,3	31,9	100	100
Форум	10,8	29,2	100	100

Таблиця Г-5

**Активність вживання речень за метою висловлення
у форматах і жанрах БД і УД (% від вживань усіх одиниць)**

Тип речення, загальна кількість (%)	Розповідні		Спонукальні		Питальні		Всього	
	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.
Етнічне мовлення								
Формат, тип, жанр діалогу	73,4	70,5	9,7	12,7	16,9	16,8	100	100
<i>Усний, природний</i>	<i>60,5</i>	59	<i>15,3</i>	16,9	<i>24,2</i>	24,1	100	100
Розмова	69,2	64,3	10,8	15,7	20	20	100	100
Бесіда	71,2	64,7	9,3	7,5	19,5	27,8	100	100
Суперечка	50,9	60,3	18,2	17,5	30,9	22,2	100	100
Сварка	50,7	46,7	23	26,9	26,3	26,4	100	100
<i>Усний, соціальний</i>	<i>83,5</i>	78,9	<i>2,1</i>	8,7	<i>14,4</i>	12,4	100	100
Інтерв'ю	81,2	81,5	0,9	2,8	17,9	15,7	100	100
Ток-шоу	81,9	79,3	3,3	3,9	14,8	16,8	100	100
Дебати	87,5	75,8	1,9	19,4	10,6	4,8	100	100
<i>Письмовий, соціальний</i>	<i>87,3</i>	81,6	<i>3,4</i>	10,4	<i>9,3</i>	8	100	100
Листи-відгуки	90	90,8	2,3	5	7,7	4,2	100	100
Листи-зізнання	100	99,2	0	0	0	0,8	100	100
Листи-запитання	71,9	54,8	8	26,2	20,1	19	100	100
<i>Віртуальний, соціальний</i>	<i>83,1</i>	73,4	<i>6,3</i>	9,9	<i>10,6</i>	16,7	100	100
Блог	86,9	66	4,1	10,8	9	23,2	100	100
Чат	78,6	71,4	7,9	11,6	13,5	17	100	100
Форум	83,9	82,8	6,6	7,4	9,5	9,8	100	100

Активність вживання виразних засобів та прийомів стилістичного синтаксису у форматах і жанрах БД і УД (% від вживань усіх одиниць)

Виразні засоби стилістичного синтаксису	Еліipsis		Однорідні члени речення		Аноpiопезис		Відокремлені конструкції		Емфатична конструкція		Лексичний повтор		Інверсія	
	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.
Етнічне мовлення	41	33,9	9,8	10,8	6,7	11,1	6,4	4,4	6,9	6,3	9,7	9,4	2,4	7,2
Формат, тип, жанр діалогу														
<i>Усний, природний</i>	42,8	36,9	8,6	8,2	5,8	8,6	3,7	1,8	6,9	10,4	11,4	11,5	2,6	7,6
Розмова	67,9	57,2	4	7,4	4,8	5,7	6,4	0,6	1,6	2,5	5,1	7,6	0	7,1
Бесіда	38,6	40,1	10,9	13,6	4,5	7,8	5	3,6	3,5	3,9	19,3	18,4	2,5	3,6
Суперечка	28,5	24,9	13,5	4,1	9,5	18	2,5	0,9	8,5	16,6	14	11,1	0,5	6
Сварка	36,3	25,2	6	7,8	4,4	3	0,8	1,9	14,7	18,9	7,2	8,9	7,2	13,7
<i>Усний, соціальний</i>	12,8	17,4	21,8	19,4	2,4	5,8	8,1	5,7	10,1	3,3	17	13,8	2,2	9,2
Інтерв'ю	11,1	17,6	18,8	21,9	2,8	10,2	18,1	11,2	9	2,1	11,8	5,3	2,8	7
Ток-шоу	27,2	15,9	9,9	23,9	4,3	7,2	6,2	5,8	13,6	5,8	10,5	13	1,9	10,1
Дебати	0	18,6	36,6	12,4	0	0	0	0	7,9	1,9	28,7	23,3	2	10,5
<i>Письмовий</i>	26,1	19,9	13,7	22,9	10,9	6,3	3	3,8	8,6	6	14,7	5,8	4,3	15,9
Листи-відгуки	5,3	22,5	26,3	15,5	5,3	5,6	5,3	4,2	15,8	12,7	7,9	8,5	5,3	9,9
Листи-зізнання	25	26,5	1,5	24,5	18,5	9,7	0	0	10	5,2	25	1,9	0	12,9
Листи-запитання	48,1	10,7	14,8	28,6	7,4	3,6	3,7	7,1	0	0	11,1	7,1	7,4	25
<i>Віртуальний</i>	49,3	38,1	5,6	4,6	12,2	24,3	12,5	10,3	4,2	3	3,8	3,8	2,7	2,6
Блог	48,8	26,9	3,2	8,3	8,8	28,7	11,2	9,3	4,8	1,9	7,2	6,5	5,6	1,9
Чат	73,8	58,9	0,9	1	12,7	23,1	1,4	1,7	3,6	4,3	0,9	2,7	0	3,7
Форум	25,2	28,7	12,6	4,5	15,1	21,1	25,2	19,7	4,2	2,7	3,4	2,2	2,5	2,2

Активність вживання виразних засобів та прийомів стилістичного синтаксису у форматах і жанрах БД і УД (% від вживань усіх одиниць)

Прийоми стилістичного синтаксису	Риторичні запитання		Парцеляція		Поетор (анафора / епіфора / хіазм)		Всього	Всього
	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.		
Етнічне мовлення								
Формат, тип, жанр	4,8	6	2,5	2,7	9,8	8,2	100	100
<i>Усний, природний</i>	<i>4</i>	4	<i>3,3</i>	2,1	<i>10,9</i>	8,9	<i>100</i>	<i>100</i>
Розмова	2,4	4,2	5,1	3,7	2,7	4	100	100
Бесіда	2	1,5	3,5	2,1	10,4	5,4	100	100
Суперечка	1	3,7	3,5	1,8	18,5	12,9	100	100
Сварка	10,4	6,7	1,2	0,7	12	13,3	100	100
<i>Усний, соціальний</i>	<i>5,9</i>	7,4	<i>0,3</i>	0,7	<i>19,4</i>	17,3	<i>100</i>	<i>100</i>
Інтерв'ю	2,1	2,1	0	1,6	23,6	20,9	100	100
Ток-шоу	3,7	5,8	0	0	22,8	12,3	100	100
Дебати	11,9	14,3	1	0,5	11,9	18,6	100	100
<i>Письмовий, соціальний</i>	<i>7,7</i>	<i>9,4</i>	<i>0,8</i>	<i>4,6</i>	<i>10,3</i>	<i>5,4</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Листи-відгуки	15,8	8,5	2,6	4,2	10,5	8,5	100	100
Листи-зізнання	0	1,9	0	9,7	20	7,7	100	100
Листи-запитання	7,4	17,9	0	0	0	0	100	100
<i>Віртуальний соціальний</i>	<i>6,4</i>	<i>10,2</i>	<i>2,1</i>	<i>2,6</i>	<i>1,2</i>	<i>0,5</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Блог	7,2	13,9	3,2	2,8	0	0	100	100
Чат	2,7	2	2,3	2,3	1,8	0,3	100	100
Форум	9,2	14,8	0,8	2,7	1,7	1,3	100	100

**Активність вживання МА у форматах і жанрах БД і УД
(% від вживань усіх одиниць)**

Тип МА	констативи		квеситиви		директиви		перформативи		промівиви		менасиви		ВСЬОГО	
	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.	англ.	укр.
Етнічне мовлення	71,9	67,3	16,8	17,1	9,2	12,4	1,3	2,1	0,3	0,6	0,6	0,5	100	100
Формат, тип, жанр Всього (%)														
<i>Усний, природний</i>	61	58,4	22,3	22,4	14,4	16,3	0,6	0,7	0,5	0,7	1,2	1,5	100	100
Розмова	68,1	62,5	19,6	19,5	10,5	15,3	0,4	0,9	0,5	0,8	1	1,2	100	100
Бесіда	70,2	63,8	19	27,1	9,1	17,3	0,7	0,5	0,5	0,8	0,5	0,5	100	100
Суперечка	50,7	58,9	30,3	21,7	17,8	17,1	0,3	0,3	0,3	1	0,6	1	100	100
Сварка	51,5	47,5	21,8	21,2	22,6	26,6	1,1	1	0,4	0,3	2,6	3,5	100	100
<i>Усний, соціальний</i>	82,7	75,9	12,3	11	2	7,8	2,9	4,9	0,1	0,3	0	0,1	100	100
Інтерв'ю	82,6	82,8	14	12,5	0,9	2,6	2,3	1,6	0,2	0,5	0	0	100	100
Ток-шоу	79,9	78,2	13,8	15,7	3	3,6	3,1	2,4	0,1	0,1	0	0	100	100
Дебати	85,7	66,2	9,1	4,4	1,7	18	3,2	11	0,3	0,3	0	0,2	100	100
<i>Письмовий</i>	86,9	78,2	8,4	7,2	3,2	9,4	1,5	5,1	0	0	0	0	100	100
Листи-відгуки	92,3	81,6	5,9	3,5	1,8	4,3	0	10,6	0	0	0	0	100	100
Листи-зінання	100	96	0	0,7	0	0	0	3,3	0	0	0	0	100	100
Листи-запитання	72,6	58,6	16,9	16,6	6,8	22,8	3,8	2,1	0	0	0	0	100	100
<i>Віртуальний, соціальний</i>	82,2	75,9	12,9	11	2	7,8	2,8	4,9	0,1	0,3	0	0,2	100	100
Блог	87,6	67,6	8,2	20,3	3,7	9,6	0,3	1,5	0,1	0,8	0	0,2	100	100
Чат	80,5	70,8	9,7	15,8	7,3	10,8	2,3	1,1	0,3	1,1	0	0,4	100	100
Форум	86,2	84,1	7	8,8	5,6	6,7	1,1	0,2	0	0,3	0	0	100	100

**Активність вживання тактик кооперації та конфронтації
у форматах і жанрах БД і УД
(% від вживань усіх одиниць)**

Стратегія	Кооперація		Конфронтація	
	англ.	укр.	англ.	укр.
Формат, тип, жанр	83	85,8	17	14,2
<i>Усний, природний</i>	54,1	61,3	45,9	38,7
Розмова	75,6	77,3	24,4	22,7
Бесіда	83,9	87,1	16,1	12,9
Суперечка	38,3	53,4	61,7	46,6
Сварка	28,4	37,2	71,6	62,8
<i>Усний, соціальний</i>	87,1	91,4	12,9	8,6
Інтерв'ю	79,3	94,6	20,7	5,4
Ток-шоу	94,2	96	5,8	4
Дебати	87,8	83,6	12,2	16,4
<i>Письмовий, соціальний</i>	95,2	94,3	4,8	5,7
Листи-відгуки	85,6	84,8	14,3	15,2
Листи-зізнання	100	100	0	0
Листи-запитання	100	100	0	0
<i>Віртуальний, соціальний</i>	95,7	96,2	4,3	3,8
Блог	96,1	98,4	3,9	1,6
Чат	97,5	92,7	2,5	7,3
Форум	93,7	97,4	6,3	2,6

ДОДАТОК Д
Список публікацій здобувача та відомості про апробацію
результатів дисертації

Проблематику, теоретичні й практичні результати дисертаційної роботи викладено в *сорока восьми* публікаціях (сім з яких – у співавторстві), серед яких *одна* монографія “Когнітивно-інформаційна параметризація діалогу у британських та українських різножанрових дискурсивних практиках”, *тридцять дві* статті: *сімнадцять* (7,22 др. арк.) статей, надрукованих у наукових фахових виданнях України, *п'ять* (1,91 др. арк.) статей, опублікованих у періодичних виданнях інших держав, *одна* стаття (0,39 др. арк.) – у виданні України, що індексується в міжнародних наукометричних базах даних, *одна* (0,61 др. арк.) – у міжнародному науковому збірнику, *п'ять* (2,2 др. арк.) – у виданнях, які не внесено до списку фахових видань України (*три* з яких у співавторстві), *три* (1,22 др. арк.) – у наукових виданнях інших держав, а також матеріали (*чотири* з яких у співавторстві) *п'ятнадцятьох* наукових конференцій (2,6 др. арк.).

Список публікацій за темою дисертації:

1. Борисов О. О. Когнітивно-інформаційна параметризація діалогу у британських та українських різножанрових дискурсивних практиках: монографія / відп. ред. А. В. Корольова. Чернігів : Десна Поліграф, 2016. 376 с.
2. Борисов О. О. Буттєві та соціокультурні аспекти протікання сучасного англomовного та україномовного діалогічного дискурсу. *Мовні та концептуальні картини світу* : зб. наук. пр. / відп. ред. А. Д. Белова. Київ : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2014. Вип. 47 (1). С. 131–138.
3. Борисов О. О. Інформаційний взаємовплив у сучасній британській та українській електронній бесіді. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”. Серія “Філологічна”* : зб. наук. пр. / уклад.: І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2014. Вип. 44. С. 49–51.
4. Борисов О. О. Інформаційний взаємовплив у сучасній британській та

українській електронній розмові. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики* : зб. наук. пр. / відп. ред. Н. М. Корбозерова. Київ : Логос, 2014. Вип. 25. С. 34–44.

5. Борисов О.О. Комунікативна ситуація суперечки в британському та українському діалогічному дискурсі. *Studia Linguistica* : зб. наук. пр. / відп. ред. І. О. Голубовська. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. С. 303–307.

6. Борисов О. О. Лінгвальні особливості британського та українського діалогічного дискурсу у чаті. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”*. Серія “Філологічна” : зб. наук. пр. / уклад. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2014. Вип. 48. С. 40–43.

7. Борисов О. О. Діалог як іманентна форма мислення. *Studia Philologica* : зб. наук. пр. / гол. ред. І. Р. Буніятова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. Вип. 4. С. 60–64.

8. Борисов О. О. Діалогічний спосіб суспільного буття. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”*. Серія “Філологічна” : зб. наук. пр. / уклад. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2015. Вип. 58. С. 3–5.

9. Борисов О. О. Ізоморфні та аломорфні риси конструювання діалогу у британських та українських парламентських дебатах. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”*. Сер. “Філологічна” : зб. наук. пр. / уклад. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2015. Вип. 59. С. 28–31.

10. Борисов О. О. Комунікативна ситуація сварки у британському та українському діалогічному дискурсі. *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. наук. пр. / відп. ред. А. Д. Белова. Київ : ВПЦ “Київський університет”, 2015. Вип. 51. С. 89–96.

11. Борисов О. О. Листи до редакції у британському та українському електронному публіцистичному медіа-середовищі. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”*. Серія “Філологічна” :

зб. наук. пр. / уклад. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2015. Вип. 53. С. 32–35.

12. Борисов О. О. Мовні особливості діалогічного мовлення у британських та українських форумах. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія “Філологічні науки”* : зб. наук. пр. / гол. ред. О. А. Бабелюк. Дрогобич : Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка, 2015. № 4. С. 17–22.

13. Борисов О. О. Синтаксис впливу у діалогічному мовленні британських та українських користувачів блогів. *Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія”* : зб. наук. пр. / відп. ред. І. В. Ступак. Одеса : Видавничий дім “Гельветика”, 2015. № 17, Т. 1. С. 126–128.

14. Борисов О. О. Структурно-композиційні особливості британського та українського телеінтерв'ю. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”. Серія “Філологічна”* : зб. наук. пр. / уклад. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2015. Вип. 56. С. 50–52.

15. Борисов О.О. Фазовість розгортання діалогічної взаємодії у британському та українському ток-шоу. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія* : зб. наук. статей / відп. ред. Н. Г. Єсипенко. Чернівці : ЧНУ, 2015. Вип. 751. С. 135–144.

16. Борисов О. О. Листи-зізнання у британському та українському електронному публіцистичному медіа-середовищі. *Наукові записки Національного університету “Острозька Академія”. Серія “Філологічна”*: зб. наук. пр. / уклад. : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк. Острог : Вид-во Нац. ун-ту “Острозька академія”, 2016. Вип. 61. С. 23–25.

17. Борисов О. О. Невербальна комунікація під час британських та українських парламентських дебатів. *Studia Philologica* : зб. наук. пр. / гол. ред. І. Р. Буніятова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. Вип. 6. С. 48–51.

18. Борисов О. О. Типологія адресата в сучасному діалогічному дискурсі (на

матеріалі британських та українських ток-шоу). *Studia Philologica*: зб. наук. пр. / гол. ред. І. Р. Буніятова. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. Вип. 5. С. 80–83.

19. Борисов О. О. Стратего-тактичні та актомовленнєві особливості впливу в британській та українській віртуальній комунікації (на матеріалі діалогів чатів, блогів та форумів). *Science and Education a New Dimension: Philology* / ed. Dr. Xenia Vamos. Budapest, 2015. III (16). Iss. 70. P. 36–40. ISSN 2308-5258.

20. Борисов А.А. Морфолого-стилистические и лексические особенности британских и украинских телеинтервью: сравнительный аспект. *Science and Education a New Dimension: Philology* / ed. Dr. Xenia Vamos. Budapest, 2016. IV (21). Iss. 80. P. 16–20. ISSN 2308-5258.

21. Борисов А. А. Прагматические особенности британского и украинского ток-шоу: сравнительный аспект. *Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н. А. Добролюбова* : сб. науч. ст. / отв. ред. Б. А. Жигалев. Нижний Новгород: НГЛУ, 2016. Вып. 34. С. 11–20. ISSN 2072-3490.

22. Borysov O. O. Lexical Peculiarities of Dialogical Genres of Chat, Blog and Forum in British and Ukrainian Internet Space: a Comparative Aspect. *Path of Science. Philology* : electronic journal / ed. A. Kataev. Kharkiv, 2016. Vol. 2. (10). Pp. 4.1.–4.4. URL : <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/226>. ISSN 2413-9009.

23. Борисов А. А. Лексические особенности британских и украинских писем-вопросов в редакцию. *Лингвокультурное образование в системе вузовской подготовки специалиста* : сб. науч. тр. / отв. ред. В. Ф. Сатинова. Брест : БрГУ имени А.С. Пушкина, 2017. С. 118–122. ISSN 2519-4593.

24. Борисов О.О. Зіставний аналіз фреймових структур концептів британських та українських діалогічних жанрів усного природного формату спілкування. *Path of Science. Philology* : electronic journal / ed. A. Kataev. Košice, 2017. Vol. 3 (2). Pp. 3.1.–3.5. URL : <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/293/350>. ISSN 2413-9009.

25. Борисов О. О., Ботвинко К. С. Функціональні особливості “зіркового інтерв’ю” (на матеріалі сучасних англомовних публіцистичних видань).

Актуальні питання філології : зб. наук. пр. / відп. ред. Л. Ф. Омельченко. Київ : КиМУ, 2012. Вип. 3. С. 35–43.

26. Борисов О. О., Фурс Т. І. Гендерні особливості мовлення Джима Кері та Камерон Діаз у “зірковому” інтерв’ю (на матеріалі відеоматеріалів інтерв’ю з акторами Голівуду). *Актуальні питання філології* : зб. наук. пр. / відп. ред. Л. Ф. Омельченко. Київ : КиМУ, 2013. Вип. 3. С. 25–33.

27. Борисов О. О., Васильєва О. Г. Екстралінгвальні параметри діалогічної взаємодії. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету* : зб. наук. пр. / відп. ред. В. О. Дятлов. Чернігів : ЧНПУ, 2014. Вип. 119. С. 27–30.

28. Борисов О. О. Комунікативний дискурс суспільства і діалогіка: лінгвофілософський аспект. *Наукові студії – XXI (культура, освіта – антропоцентричні парадигми і сучасний світ)*. *Філологія* : зб. наук. пр. / гол. ред. Р. В. Болдирев. Київ : МІЛЕНІУМ, 2015. Вип. 5. Т. 7. С. 1–12.

29. Борисов О.О. Реципієнт повідомлення в сучасному діалогічному дискурсі (на матеріалі британських та українських жанрів соціального типу усної комунікації). *Здобутки та перспективи розвитку сучасного мовознавства* : міжнар. зб. наук. пр. / відп. ред. А. А. Калита. Київ : НТУУ “КПІ”, 2015. С. 135–143.

30. Борисов О. О. Комунікативний вплив в аналоговій комунікації (на прикладі британської та української лінгвокультур). *Релігія. Філософія. Культура* : зб. наук. пр. / відп. ред. М. Б. Богун. Чернігів : ЧНПУ, 2016. С. 198–203.

31. Борисов А. А. Стилистика синтаксиса как аспект влияния на собеседника в дискурсе устных жанров британской и украинской коммуникации социального формата. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe: Filologia* / ed. Adam Barczuk Warszawa : Aleja Jerozolimskaya, 2015. № 3. Р. 118–123.

32. Борисов А. А. Властно-типологический анализ диалога (на материале британского и украинского устного жанра разговора). *Современные технологии обучения иностранным языкам* : сб. науч. тр. / отв. ред. Н. С. Шарафутдинова. Ульяновск : УлГТУ, 2016. С. 196–201.

33. Борисов А. А. Фактор аудитории в коммуникативной ситуации

британского и украинского ток-шоу. *Лингвокультурное образование в системе вузовской подготовки специалиста* : сб. науч. тр. / отв. ред. В. Ф. Сатинова. Брест : БрГУ имени А.С. Пушкина, 2016. Т. 1, № 1 (9). С. 110–115.

34. Борисов О. О., Клановець А. Ю. Діалог як специфічний вид дискурсу. *Мова. Культура. Комунікація* : матеріали I-ї Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 16 квітня 2010 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ, 2010. С. 8–11.

35. Борисов О. О., Васильєва О. Г. Комунікація як міжособистісна взаємодія. *Мова. Культура. Комунікація : Семіосфера у динаміці* : матеріали II Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 28 квітня 2011 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ, 2011. С. 13–15.

36. Борисов О. О., Васильєва О. Г. Поле адресата як складова інтерсуб'єктної комунікації. *Мова. Культура. Комунікація : На перехресті світів* : матеріали III Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 26 квітня 2012 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ, 2012. С. 15–18.

37. Борисов О. О., Васильєва О. Г. Комунікативна ситуація як компонент діалогічної взаємодії. *Мова. Культура. Комунікація : Образ майбутнього у картинах світу та знакових системах* : матеріали IV Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 25 квітня 2013 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ, 2013. С. 5–8.

38. Борисов А. А. Диалог как коммуникативная интеракция. *Коммуникативные аспекты современной лингвистики и лингводидактики* : материалы Международ. науч. конф., (Волгоград, 18 октября 2013 г.). Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2013. С. 221–225.

39. Борисов О. О. Компонентна дискретизація комунікативної ситуації. *Полілог культур: освітній і культурологічний аспекти* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців, (Чернігів, 25 березня 2014 р.). Чернігів : ЧНПУ, 2014. С. 4–6.

40. Борисов О. О. Графіко-фонетичні та морфологічні стилістично марковані засоби комунікативного впливу в британських та українських блогах. *Сучасні дослідження мови та літератури* : матеріали українсько-російської школи-конференції молодих учених, (Донецьк, 26–29 березня 2014 р.) /

МОН України. Донецьк : ДонНУ, 2014. С. 43–46.

41. Борисов О. О. Комунікативна особистість та вплив у діалогічному дискурсі. *Мова в професійному вимірі : комунікативно-культурний аспект* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Харків, 17–18 грудня 2014 р.) / МОН України. Харків : НУЦЗУ, 2014. Ч. I. С. 31–33.

42. Борисов О. О. Природа інформаційного впливу у дискурсивних практиках. *Мова. Культура. Комунікація: Дослідження мови та літератури у глобалізованому світі*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., (Чернігів, 24–25 квітня 2015 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2015. С. 18–22.

43. Борисов А. А. Лексические особенности британских и украинских писем-отзывов в редакцию. *Актуальные вопросы германской филологии и лингводидактики* : материалы XX Междунар. науч.-практ. конф., (Брест, 26 февраля 2016 г.). Брест : Альтернатива, 2016. С. 57–59.

44. Борисов О. О. Перцептивний аспект діалогічної взаємодії (на матеріалі британського та українського дискурсу). *Мова. Культура. Комунікація : Інноваційні підходи до вивчення мов та літератур* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., (Чернігів, 22–23 квітня 2016 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2016. С. 10–12.

45. Борисов О. О. Стилїстика синтаксису британських та українських листів-запитань до редакції. *Мови професійної комунікації : лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 21 квітня 2016 р.) / МОН України. Київ : Кафедра, 2016. С. 29–30.

46. Борисов А. А. Сопоставительный анализ фреймовых структур концептов британских и украинских речевых жанров рубрики “письма в редакцию”. *Актуальные вопросы германской филологии и лингводидактики* : материалы XXI Междунар. науч.-практ. конф., (Брест, 3 марта 2017 г.). Брест : Альтернатива, 2017. С. 48–49.

47. Борисов О. О. Зіставний аналіз фреймових структур концептів chat/чат, blog/блог, forum/форум британської та української етнічної свідомості. *Текст і*

дискурс: когнітивно-комунікативні перспективи: матеріали Міжвуз. наук. Інтернет-конф., (Кам'янець-Подільський, 28–29 березня 2017 р.). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, 2017. С. 30–36.

48. Борисов О. О. Когнітивно-семантичний аналіз ключових номінацій концептів *dialogue* та *діалог* : зіставний аспект (на матеріалі сучасних англомовних та україномовних лексикографічних джерел). *Мова. Культура. Комунікація : Поширення інтегративних тенденцій у сучасних дослідженнях мов і літератур* : матеріали VIII Міжнар. наук. конф., (Чернігів, 28–29 квітня 2017 р.) / МОН України. Чернігів : ЧНПУ, 2017. С. 12–15.

Апробація результатів дослідження

Результати дисертаційного дослідження були апробовані на *тридцяти семи* наукових конференціях, серед яких *двадцять вісім* міжнародних: “Мова. Культура. Комунікація” (Чернігів, 2010–2013; 2015–2017), “Етнознакові функції культури: мова, література, фольклор” (Київ, 17 жовтня 2013), “Коммуникативные аспекты современной лингвистики и лингводидактики” (Росія, Волгоград, 18 жовтня 2013); “Сучасні дослідження мови та літератури” (Донецьк, 26–29 березня 2014), “Міжкультурна комунікація: Мова-Культура-Особистість” (Острог, 3-4 квітня 2014), “Античний світ і сучасність” (Київ, 10 квітня 2014), “Сучасна філологія: парадигми, напрямки, проблеми” (Київ, 9 жовтня 2014), “Мова в професійному вимірі: комунікативно-культурний аспект” (Харків, 17-18 грудня 2014), III Міжнародна науково-практична заочна конференція “Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації” (Острог, 17 жовтня 2014) (заочна форма), “Urgent Problems of Philology and Linguistics” (Угорщина, Будапешт, 15 листопада 2015), “Лингвокультурное образование в системе вузовской подготовки специалистов” (Білорусь, Брест, 27 листопада 2015), “Міжкультурна комунікація: Мова-Культура-Особистість” (Острог, 23-24 квітня 2015), IV Міжнародна науково-практична заочна конференція “Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації” (Острог, 25 червня 2015), “Современные проблемы филологии и методики преподавания языков” (Слабуга, 23 жовтня 2015) (заочна

форма), “Міжкультурна комунікація: Мова-Культура-Особистість” (Острог, 7-8 квітня 2016), “Лингвокультурное образование в системе вузовской подготовки специалистов” (Білорусь, Брест, 25 листопада 2016), “Современные технологии обучения иностранным языкам” (Росія, Ульяновськ, 20 січня 2016) (заочна форма), “Актуальные вопросы германской филологии и лингводидактики” (Білорусь, Брест, 26 лютого 2016); Міжнародна науково-практична заочна Інтернет-конференція “Actual Problems of Science and Education” (Угорщина, Будапешт, 31 січня 2016) (заочна форма), “Язык, культура, ментальность” (Росія, Н. Новгород, 13-14 жовтня 2016) (заочна форма), “Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний та методичний аспекти” (Київ, 21 квітня 2016), “Актуальные вопросы германской филологии и лингводидактики” (Білорусь, Брест, 3 березня 2017); *чотири* всеукраїнських: “Актуальні питання філології” (Київ, 29 березня 2012), “Актуальні питання філології” (Київ, 21 березня 2013), “Полілог культур: освітній і культурологічний аспекти” (Чернігів, 25 березня 2014), “Релігія. Філософія. Культура” (Чернігів, 29 жовтня 2015); *п'ять* міжвузівських: “Українська мова: історія, сучасний стан, перспективи” (Чернігів, 2014-2016), “Філософія мови та мова філософії” (Чернігів, 23 червня 2014), Міжвузівська Інтернет-конференція “Текст і дискурс: когнітивно-комунікативні перспективи” (Кам'янець-Подільський, 29 березня 2017).